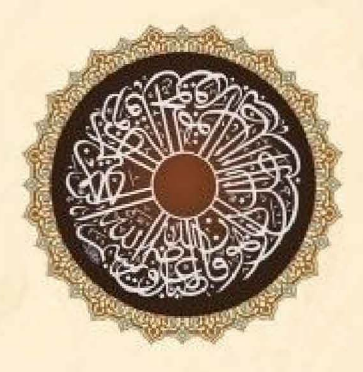
HAKK'IN DÂVETİ

KUR'ÂN-I KERÎM

MEÂLİ VE TEFSÎRİ

Prof. Dr. Ömer ÇELİK

CİLT 5

ERKAM YAYINLARI

İSTANBUL 1434 / 2013

HAKK'IN DAVETİ
KUR'AN-I KERİM MEALİ
VE TEFSİRİ

Prof. Dr. Ömer Çelik

5. CİLT

HAKK'IN DAVETİ KUR'AN-I KERİM
MEALİ VE TEFSİRİ-4
Prof.Dr.Ömer Çelik

Yayın Yönetmeni: Salih Zeki Meriç
Kapak: Altınoluk Grafik / Muzaffer Çalışkan
Yayın Ofset Hazırlık: Altınoluk Grafik / Mustafa Erguvan
Arapça Metin Tashihi: Hâfız Musa Turhan
ISBN No: 978-9944-83-960-0
Yayın ve Matbaa Sertifika No: 19891

Baskı - Cilt: Erkam Yayın San. ve Tic. A.Ş.
İkitelli Organize San. Bölg. Mah.
Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım
No: 60/3 Başakşehir / İstanbul
Tel: (0212) 671 07 00
Faks: (0212) 671 07 48

Baskı Tarihi: İstanbul / 2013

Kitaplar'dan "Kitab'a" ulaşsın yolunuz...

İkitelli Org. San. Bölgesi Mah. Atatürk Bulvarı Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C
Başakşehir / İstanbul Tel: 0212 671 07 00 - Faks: 0212 671 07 48
www.erkamyayinlari.com • www.kampanyakitaplari.com

Kapak Hattı:

وَقُلْ جَٓاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُۜ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ۝

De ki:
“Hak geldi; bâtıl yıkılıp gitti.
Zâten bâtıl yıkılmaya mahkumdur.” (İsrâ 17/81)

Fotoğraf: Prof. Dr. Murat Sülün
(İstanbul Küçük Ayasofya Camii Kubbesi)

56-VÂKIA SÛRESİ

سُورَةُ الْوَاقِعَةِ

56- VÂKIA SÛRESİ

سُورَةُ الْوَاقِعَةِ

56. VÂKIA SÛRESİ

Vâkıa sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 96 âyettir. İsmini, kıyâmetin isimlerinden biri olan ve "hâdise, olay" gibi mânalara gelen birinci âyetteki اَلْوَاقِعَةُ (vâkıa) kelimesinden alır. Mushaftaki sıralamada 56, iniş sırasına göre 46. suredir.

Konusu

Kıyâmetin kopuşuyla beraber insanların, sâbikûn, ashâb-ı meymene ve ashâb-ı meş'eme olmak üzere üç gruba ayrılacağı ve bunların âhirette karşılaşacakları iyi ya da kötü neticeler dikkat çekici bir üslup ve tablolarla haber verilir. Allah Teâlâ'nın bunları yapabilecek kudrete sahip olduğunun açık delilleri bildirilir. Kur'an'ın belli vasıfları ve büyük bir nimet olduğu hatırlatıldıktan sonra, kaçınılmaz ölüm gerçeği akılları susturacak ve hisleri donduracak dehşetli yönleriyle dikkatlere sunulur. Başta bahsedilen üç grubun âkıbeti tekrar hülâsa edilerek sûre nihâyete erer.

Fazileti

Abdullah b. Mesûd (r.a.)'ı ölüm hastalığında ziyâret eden Hz. Osman:

"- Sana beytülmalden bir bağışta bulunulmasını emredeyim mi?" diye sorar. İbn Mesûd buna ihtiyacı olmadığını söyler. Osman (r.a.): "Senden sonra hiç olmazsa kızlarına kalır" deyince İbn Mesûd (r.a.):

"- Sen kızlarımı merak etme. Ben onlara her gece Vâkıa sûresini okumalarını öğrettim. Zira ben Rasûlullah (s.a.v.)'in *«Her kim her gece Vâkıa sûresini okursa ona fakirlik dokunmaz»* buyurduğunu işitmiştim" der. (Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, II, 726)

O Gün Üç Grup Olacaksınız

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ ﴿٣﴾ إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا ﴿٤﴾ وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا ﴿٥﴾ فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا ﴿٦﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. O kaçınılmaz ve önlenemez kıyâmet koptuğu zaman;

2. Artık onun kopmasını yalanlayabilecek hiçbir kimse kalmayacaktır.

3. O, kimini alçaltır, kimini yüceltir.

4. Yer şiddetli bir sarsılışla sarsıldığı,

5. Dağlar parçalanıp darmadağın edildiği,

6. Uçuşan toz zerreleri hâline geldiği zaman...

الْوَاقِعَةُ (vâkıa), meydana gelmesi kaçınılmaz olan hâdise, olay demek olup, kıyâmetin isimlerinden biridir. Onun yakın zamanda mutlaka kopacağını belirtir. Belki kopmadan önce onu yalanlayanlar olabilir. Fakat vuku bulduktan sonra artık hiç kimsenin onu yalanlama imkânı kalmayacaktır.

Kıyâmetin iki önemli vasfı vardır: Alçaltıcı ve yükseltici olması. Buna göre:

• Kıyâmet kâinatın düzenini bozacak, dünyanın altını üstüne getirecek, yüksek dağları yerle bir edecek, alçak yerleri yükseltecektir. Nitekim 4-6. âyetler bu mânayı teyid etmektedir.

• Kıyâmetin bu vasfı insanlar için de geçerlidir. Çünkü o, inkârcıları cehennemin aşağı derekelerine düşürecek, mü'minleri ise cennetin yukarı derecelerine yükseltecektir. Yine bu müthiş olay, dünyada büyüklenen nice insanları, toplumları alçaltacak, rezil rüsvâ edecek; horlanan veya tevazu gösteren nicelerini de yüceltecektir.

Kıyâmet günü insanlar üç zümreye ayrılır:

وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً ﴿٧﴾ فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿٨﴾ وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿٩﴾ وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ﴿١٠﴾

7. Sizler de üç zümreye ayrılırsınız:

8. O "ashâb-ı meymene" ki, ne uğurlu ne mutlu insanlardır o "ashâb-ı meymene!"

9. O "ashâb-ı meş'eme" ki, ne uğursuz ne bedbaht kimselerdir o "ashâb-ı

meş’eme!”

10. Üçüncü zümre “sâbikûn”; dünyada hayırlı işlerde öne geçenlerdir ki, onlar âhirette mükâfatda da öne geçeceklerdir.

Birincisi; ashâb-ı meymene: اَلْمَيْمَنَةُ (meymene); sağ kol, sağ taraf yahut meymenet, uğur ve bereket mânalarına gelir. Sağ taraf, meclislerde daha ziyâde saygı ve hürmet mevkii olduğu için, “ashâb-ı meymene” hürmet makamında bulunan yüksek şeref sahipleri demektir. Bu gibi kimseler hayırlı ve faydalı kimseler olmaları sebebiyle “meymenetli” diye de nitelendirilir. Bu zümreden sûrenin 27, 38, 90, 91. âyetlerinde “ashâb-ı yemîn” olarak bahsedilir. Bunlar uğurlu, bahtlı ve iyi kimseler olup, mahşer günü amel defterleri kendilerine sağ taraftan verilecektir.

İkincisi; ashâb-ı meş’eme: اَلْمَشْـَٔمَةُ (meş’eme); sol kol, sol taraf yahut meymenetin zıddı olarak şeâmet, uğursuzluk, bereketsizlik demektir. Buna göre “ashâb-ı meş’eme” de sol tarafta, alçak yerde bulunan değersiz yahut hem kendilerine hem de yakınlarına uğursuzluğu dokunan kimselerdir. Her iki mânaya da işaret edilmek üzere bu vasıfları iki kez tekrar edilmiştir. Bunlardan sûrenin 41. âyetinde “ashâb-ı şimâl”, 51 ve 92. âyetlerde “yoldan çıkmış yalancılar, inkârcılar” olarak bahsedilir. Bunlar uğursuz, bedbaht ve kötü kimseler olup, mahşer günü amel defterleri sol taraflarından verilecektir.

Üçüncüsü; اَلسَّابِقُونَ (sâbikûn): Yarışı kazanıp ileri geçenler, öncüler, önde olanlar demektir. Bunlar Allah Teâlâ’ya kullukta, iman ve itaatte, sâlih amellerde ve hayır yarışlarında en öne geçenlerdir. Peygamberler, Habîb-i Neccâr, Hz. Mûsâ’ya iman eden sihirbazlar, Ashâb-ı Kehf, muhâcir ve ensârdan sâbikûn-ı evvelîn bu zümreye misâl teşkil eder.

Şimdi bu üç zümrenin âhiretteki halleri ve yaptıklarına denk bir şekilde ebedî mükâfat veya cezadan nasipleri haber veriliyor. Öncelikle mukarrabûn grubunun gönülleri mest edecek, akıllara durgunluk verecek sonsuz güzellikteki halleri ve nâil olacakları nimetleri canlı tablolar hâlinde resmediliyor:

أُولٰٓئِكَ الْمُقَرَّبُونَۚ ﴿١١﴾ ف۪ي جَنَّاتِ النَّع۪يمِ ﴿١٢﴾ ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّل۪ينَۙ ﴿١٣﴾

وَقَل۪يلٌ مِنَ الْاٰخِر۪ينَۜ ﴿١٤﴾ عَلٰى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍۙ ﴿١٥﴾ مُتَّكِـ۪ٔينَ عَلَيْهَا

مُتَقَابِل۪ينَ ﴿١٦﴾ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَۙ ﴿١٧﴾ بِاَكْوَابٍ وَاَبَار۪يقَ

وَكَاْسٍ مِنْ مَع۪ينٍۙ ﴿١٨﴾ لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَۙ ﴿١٩﴾ وَفَاكِهَةٍ

مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾

كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ

فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٦﴾

11. İşte bunlar “mukarrabûn”; Allah’a en yakın kullardır.
12. Nimetlerle dopdolu cennetlerde olacaklardır.
13. Onların çoğu öncekilerden,
14. Birazı da sonrakilerden!
15. Mücevherlerle işlenip süslenmiş ve yan yana dizilmiş tahtlar üzerine kurulurlar.
16. Orada birbirlerine muhabbetle bakarak karşılıklı otururlar.
17. Etraflarında hiç yaşlanmayan gençler hizmet için âdeta pervâne olur;
18. Durmadan çağıldayan pınarlardan doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle...
19. Bu şaraptan ötürü ne başları ağrır, ne de sarhoş olurlar.
20. Beğendikleri türlü türlü meyvelerle...
21. Canlarının çektiği kuş etleriyle...
22. Bir de iri gözlü güzel yüzlü hûriler;
23. Sedeflerinde saklı inciler gibi!
24. Dünyada yaptıkları güzel amellere bir mükâfat olarak.
25. Orada ne bir boş, mânasız laf işitirler, ne de günaha sokacak bir söz.
26. Sadece, “Selâm size ey cennetlikler, selâm!” sözünü duyarlar.

İmân-ı kâmil, sâlih ameller ve hayırlı işlerle Allah’a iyice yakınlaşmış bulanan “sâbikûn” zümresine “mukarrebûn” ünvanı verilir. Bunların çoğu daha önce gelip geçmiş ümmetlerden, az bir kısmı da sonraki ümmetlerden olacaktır. Çünkü önce gelip geçen peygamberlerin ve onlarla beraber hakkın mücâdelesini veren seçkin mü’minlerin bu zümreden olacağında şüphe yoktur. Aynı şekilde Rasûlullah (s.a.v.)’in ve İslâm’ın yaşanıp tüm dünyaya yayılmasında çok büyük fedakârlıklar gösteren ashâb-ı kirâmın bu zümrenin içinde oldukları şüphesizdir. Nitekim âyet-i kerîmede: **“Muhâcir ve ensârdan iman, amel, Allah yolunda infâk ve cihâdda öne geçen ilkler”** övülmektedir. (bk. Tevbe 9/100) Bir görüşe göre de bunların çoğu, İslâm’ın ilk devirlerinden, az bir kısmı ise son devirlerinden olacaktır. Her iki ihtimale göre de bizim o seçkin zümreye girebilmek için maddî-manevî gücümüzün son noktasına kadar Allah’ın dînini

öğrenme, öğretme, yaşama ve yaşatma yolunda tarifi imkânsız bir cömertlik ve fedakârlıkla hareket etmemiz gerektiği anlaşılmaktadır.

Ancak büyük bir gayretle bu seçkin, tâlihli ve bahtiyâr zümreye katılabilenlere cennette âyetlerde haber verilen muhteşem güzellikte ve kalitede nimetler ihsân edilecektir.

Şimdi sıra ashâb-ı yemînde:

وَاَصْحَابُ الْيَمِينِ مَٓا اَصْحَابُ الْيَمِينِ ﴿٢٧﴾ ف۪ي سِدْرٍ مَخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ وَمَٓاءٍ مَسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَاكِهَةٍ كَث۪يرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ اِنَّٓا اَنْشَاْنَاهُنَّ اِنْشَٓاءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَاهُنَّ اَبْكَاراً ﴿٣٦﴾ عُرُباً اَتْرَاباً ﴿٣٧﴾ لِاَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٌ مِنَ الْاَوَّل۪ينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِنَ الْاٰخِر۪ينَ ﴿٤٠﴾

27. O "ashâb-ı yemîn" ki, ne uğurlu ne mutlu insanlardır o "ashâb-ı yemin!"

28. Onlar dikensiz, dalbastı kirazlar,

29. Dolgun salkımlı muzlar,

30. Uzayıp yayılmış gölgeler,

31. Çağlayarak akan sular,

32. Bol bol meyveler arasında yaşarlar.

33. Ki o nimetler ne eksilip tükenir, ne de onlardan esirgenir.

34. Kabartılmış yüksek döşekler üzerine eşleriyle birlikte yaslanırlar.

35. Şüphesiz biz cennet kadınlarını yepyeni bir yaratılışla yarattık.

36. Onları dâimî bâkireler kıldık.

37. Eşlerine karşı sevgi dolu, âşık ve hep aynı yaşta.

38. Bütün bunlar, "ashâb-ı yemîn" içindir.

39. Onların birçoğu öncekilerdendir;

40. Birçoğu da sonrakilerden!

28. âyette geçen اَلسِّدْرُ (sidr) kelimesi, Arabistan kirazı, مَخْضُودٌ (mahdûd), dikenleri silinmiş, düzeltilmiş veya meyvesinin çokluğundan dolayı dalları basıp eğilmiş demektir. Buna göre cennetliklere hem dikenleri silinmiş, hem de dalları kirazlarla aşağıya eğilmiş Arabistan kirazı ikram edilecektir.

Bu cennette eşlerine çok düşkün, aşk ve muhabbetle bağlı, hoşgörülü, iyi huylu, hep bir yaşta bâkire cennet hanımları vardır. Burada bahsedilen hanımlar, iman ve sâlih amelleri dolayısıyla cenneti hak etmiş kadınlardır. Bu kadınlar, dünyada ne kadar yaşlanmış olursa olsunlar Allah onları gençleştirecek; cennete genç, güzel ve bâkire olarak gireceklerdir. Eğer kocaları cenneti hak etmiş mü'minler ise cennette onlarla birlikte olacaklardır. Şâyet mü'min değillerse, bu mü'mine kadınları cenneti hak etmiş başka mü'min erkeklerle evlendirecektir.

Nitekim Ümmü Seleme (r.a.) bu kadınların kim olduğunu sorunca Rasûlullah (s.a.v.):

"Bunlar dünya hayatında oldukça ya lı, saçları ağarmı , gözleri aydınlıkta bile iyi seçemeyen, gözleri çapaklı kadınlardır. Allah Teâlâ ya lı hallerinden sonra onları olgunlukları itibariyle aynı zamanda doğmu ve birbirlerine ya ıt kadınlar olarak yaratacaktır" buyurmuştur. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 119)

Ashâb-ı şimâle gelince:

وَاَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا اَصْحَابُ الشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فٖى سَمُومٍ وَحَمٖيمٍ ﴿٤٢﴾

وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَا بَارِدٍ وَلَا كَرٖيمٍ ﴿٤٤﴾ اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ

مُتْرَفٖينَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظٖيمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوا

يَقُولُونَ اَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾ اَوَاٰبَاؤُنَا

الْاَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾ قُلْ اِنَّ الْاَوَّلٖينَ وَالْاٰخِرٖينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ اِلٰى

مٖيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿٥٠﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ اَيُّهَا الضَّٓالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾

لَاٰكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَارِبُونَ

الدّٖينِ ﴿٥٦﴾ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمٖيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهٖيمِ ﴿٥٥﴾ هٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ

41. O "ashâb-ı şimal" ki, ne uğursuz ne bedbaht kimselerdir o "ashâb-ı şimâl!"

42. Onlar, iliklere işleyen zehirli, kavurucu bir ateş ve son derece kaynar sular içindedirler.

43. Kapkara bir dumanın gölgesindedirler.

44. Bir gölge ki, ne serinlik verir, ne bir hayrı dokunur.

45. Çünkü onlar, dünyadayken hiçbir ahlâkî kaygı taşımadan nimet ve sefahat içinde şımarıyorlardı.

46. En büyük günahı işlemekte ısrar edip duruyorlardı.

47. Ve şöyle diyorlardı: "Sahi biz, ölüp de toprak olduktan ve kemik yığınına dönüştükten sonra mı, yani biz o halde iken mi yeni bir yaratılışla tekrar diriltileceğiz? Bu, olacak şey değil!"

48. "Gelip geçmiş atalarımız da mı?"

49. De ki: "Hem şu ana kadar yaşayıp gitmiş olanlar, hem de siz ve sizden sonra gelecekler;"

50. "Hepiniz bilinen bir günün buluşma vaktinde mutlaka bir araya toplanacaksınız!"

51. Sonra siz ey doğru yoldan sapanlar ve gerçeği yalanlayanlar!

52. O zakkûm ağacının meyvesinden mutlaka yiyeceksiniz.

53. Yiyecek ve karınlarınızı onunla tıka basa dolduracaksınız.

54. Üzerine de o kaynar sudan içeceksiniz.

55. Hem de susuzluk hastalığına yakalanmış develerin suya saldırışı gibi saldırarak içeceksiniz.

56. Onlara hesap gününde verilecek ziyâfet işte budur!

Uğursuz, bedbaht ve kötü kimseler olan "ashâb-ı şimâl"in öte dünyada karşılaşacakları fecî âkıbet şu şekilde haber verilir:

سَمُومٍ (semûm): Vücudun ve derinin gözeneklerinden içeriye doğru giren, iliklere ve beyinlere kadar işleyen zehirli, sıcak, kavurucu bir ateş.

حَمِيمٍ (hamîm): Harâreti en ileri dereceye ulaşmış kaynar su. O kavurucu ateş cehennemliklerin bedenlerini ve ciğerlerini yakacağı vakit, onlar bu kaynamış suya koşacaklardır. Tıpkı, yangından, o yangını söndürmek için suya koşanlar gibi. Ancak oraya varınca suyun son derece sıcak ve kaynamış olduğunu göreceklerdir. Nitekim âyet-i kerîmede şöyle buyrulur: **"Onlara, içince bağırsaklarını paramparça eden kaynar sudan içirilir."** (Muhammed 47/15)

يَحْمُومٍ (yahmûm): Cehennemin simsiyah dumanı. Kömür veya kurum gibi kararıp duran sisli boğucu bir gölge. Bu, serinlik ve rahatlık veren bir gölge değil, yakıcı ateşin kara dumanıdır. Buna "gölge" denilmesi, kâfirlerle alay etmek içindir. Onlar aşırı sıcaktan bu gölgeye sığınmaya çalışacaklar, fakat sığındıkları zaman bunun gölge değil, simsiyah kavurucu cehennem dumanı olduğunu göreceklerdir. (bk. Murselât 77/29-34)

Yiyecekleri zakkûm olacaktır. (bk. Sâffât 37/64-65) O son derece kötü, acı ve

berbat yiyecekle karınlarını tıka basa dolduracaklar, üzerine de tarifi imkânsız derecede kaynar cehennem suyundan içeceklerdir. Yalnız bu içme sıradan bir su içme şeklinde olmayacak; susuzluk hastalığına tutulmuş develerin içtiği gibi içeceklerdir. الْهِيمِ (hîm), hastalığı sebebiyle delirmiş gibi su içen, içtikçe suya kanmayan susamış develer anlamında bir kelimedir. Fakat içtikleri bu su o bedbahtları kandırmayacak, harâretlerini daha da artıracaktır.

Bahsedilen kişilerin böyle fecî bir âkıbete uğramalarının sebebi şudur:

Birincisi; sahip oldukları nimetlerin şükrünü yerine getirecek yerde nankörlük etmek ve bunlarla şımarmak, lüks ve nefsânî hayata dalıp Allah'ı unutmak. İkincisi; büyük günah üzerinde ısrar etmek. Bu, en büyük günah olarak bilinen şirk ve küfürdür. Diğer bütün günahlar, hep bundan kaynaklanmaktadır. Üçüncüsü; öldükten sonra yeniden dirilişi ve âhiret hayatını inkâr etmek.

Halbuki şu muazzam delillere akıl ve idrak nazarıyla bakılacak olsa, Allah'ın varlığı, birliği, sonsuz kudreti ve âhiretin varlığı gibi gerçekleri anlayıp kabul etmek ve tam bir samimiyet ve teslimiyet içinde Hakk'a kulluğa yönelmek hiç de zor olmayacaktır:

Hiç Düşünmez misiniz?

نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾
ءَاَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ اَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ
وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلٰى اَنْ نُبَدِّلَ اَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِي مَا لَا
تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْاَةَ الْاُولٰى فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

57. Sizi yoktan yaratan biziz. Böyle iken, hâlâ yeniden diriliş gerçeğini tasdik etmeyecek misiniz?

58. Rahimlere akıttığınız meniyi hiç düşünmez misiniz?

59. Onu mükemmel bir insan olarak siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan biz miyiz?

60. Aranızda ölümü şaşmaz bir plan çerçevesinde takdir eden biziz. Engel olabilecek hiçbir güç yoktur sizi öldürmemize.

61. Öldürüp de, yerinize benzeriniz başka nesiller getirmemize ve bilmediğiniz bir âlemde ve şekilde sizi yeni bir yaratılışla ortaya çıkarmamıza.

62. Aslında siz ilk yaratılışın Allah'ın kudretiyle gerçekleştiğini pekâla biliyorsunuz. O halde bunun üzerinde düşünüp ikinci yaratalışın da mümkün ve kaçınılmaz olduğunu kabullenmeniz gerekmez mi?

Buradan itibaren 74. âyete kadar, Allah Teâlâ'nın sonsuz kudretinin ve ölüleri diriltip âhiret hayatını var etmeye kadir olduğunun açık delilleri serdedilir. İnsanlardan, özellikle ilâhî kudret ve âhiret hakkında şüphesi olanlardan bu deliller üzerinde düşünmeleri, akıl yormaları ve böylece hakikati idrak etmeleri istenir:

İnsanın bizzat kendi yaratılışı, ölümü, bir neslin gidip yerine yeni bir neslin gelmesi ve bunun mütemâdiyen böyle sürüp gitmesi ve âhirette mâhiyetini şu an tam bilemeyeceğimiz bambaşka bir yaratılışla yeniden yaratılacak olması ne müthiş bir kudret tecellisidir. Allah Teâlâ'nın bizi ilk kez yoktan yaratıp, şu an sahip olduğumuz varlığımızı bize lutfetmesi, bundan itibaren de öldürmek, yeniden diriltmek, hesâba çekmek, cennet veya cehenneme sokmak gibi bizimle alakalı vaatlerini yerine getirebileceğinin açık bir göstergesidir. Şu anki durumumuza kadar Allah Teâlâ'nın bizim üzerimizdeki nesep, cinsiyet, boy bos, renk, genetik özellikler vb. sayısız tasarruflarına kimsenin müdâhale edemediği gibi, bundan sonra da bizimle alakalı dünyevî ya da uhrevî tasarruflarına kimse

mâni olamayacaktır.

Aynı şekilde tohumun topraktaki macerası da ne dikkat çekici bir hâdisedir:

أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ ءَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ﴿٦٤﴾

بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾

63. Toprağa ektiğiniz tohumu hiç düşünmez misiniz?

64. Acaba o ekinleri yeşertip büyüten siz misiniz; yoksa onu yetiştiren biz miyiz?

65. Dileseydik hepsini daha olgunlaşmadan kurumuş çerçöp hâline getirirdik de şaşırıp kalırdınız:

66. "Eyvâh, emeklerimiz boşa gitti, çok zarara uğradık."

67. "Bundan da öte, biz her türlü rızıktan büsbütün mahrum kaldık!" diye feryat ederdiniz.

Allah Teâlâ nasıl ki o cansız tohumları âdeta kabre benzeyen topraktaki yerlerinden canlandırıp çıkartıyorsa, aynı şekilde ölmüş insanlara ruh üfleyip yattıkları kabirlerden mahşer yerine öylece çıkaracaktır. Diğer taraftan o yetişmiş, tarlaları doldurmuş ekinleri Cenâb-ı Hak bir afet gönderip kurutsa, çer çöp hâline getirecek olsa, buna da kimsenin engel olması mümkün değildir.

Bir diğer kudret tecellisi ise sudur:

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ ءَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾

68. İçtiğiniz suyu hiç düşünmez misiniz?

69. Onu bulutlardan siz mi indiriyorsunuz; yoksa onu indiren biz miyiz?

70. Dileseydik onu içilmesi mümkün olmayan tuzlu, acı bir su yapardık. Öyleyse şükretmeniz gerekmez mi?

Suyu içmemiz için en uygun özelliklerde yaratan Rabbimiz, dilese onu tuzlu ve acı yapabilir ve bizi bu büyük nimetten mahrum bırakabilir.

Peki, ya ateş:

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ﴿٧١﴾ ءَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِؤُنَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾

71. Yakmakta olduğunuz ateşi hiç düşünmez misiniz?

72. Onun ağacını siz mi yaratıp yetiştiriyorsunuz; yoksa onu yaratan biz miyiz?

73. Biz onu hem cehennem ateşi için bir hatırlatma hem de çölde yaşayanlar, yolda bulunanlar, ayrıca ona ihtiyacı olanlar için vazgeçilmez bir nimet kıldık.

74. Öyleyse Yüce Rabbinin ismini tesbih et; O'nun her türlü kusurdan ve ortakları olmaktan çok yüce ve uzak olduğunu söyle!

Araplar, "merh ve afar" denilen iki ağacı birbirine sürter ve böylece ateş çıkarırlardı. Aslında her ağaçta, çakmak taşında, elektrik elde edilen her şeyde ateş çıkma özelliği vardır. Fakat bu merh ve afar isimli ağaçlarda daha fazladır. Şüphesiz ki, eğer Allah Teâlâ, bahsedilen ağaçları ve diğer cisimleri ateş çıkarma ve elektrik verme özelliği ile yaratmamış olsaydı, hiçbir şekilde ateş ve elektrik elde etmek mümkün olmazdı.

73. Âyette geçen الْمُقْوِينَ (mukvîn) sözlükte "çölde dinlenen yolcular" için kullanılan bir kelimedir. Bunun "aç olan kimse" anlamına geldiği de söylenir. Yine bu kelimenin "yemek pişirmek, ısınmak, aydınlanmak gibi herhangi bir sebeple yakılan ateşten faydalanan kişi" mânası da vardır. Son mânaya göre fakir, zengin, bedevi, medeni tüm insanlığın ateşe duyduğu ihtiyaç dile getirilmiş olmaktadır.

O halde ey insanlar, dikkatinizi size doğru yolu gösterecek ve Allah'a nasıl kulluk yapacağınız öğretecek pek yüce, pek şerefli Kur'an'a çevirin:

O Şerefli Kur’an’dır

فَلَآ اُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِۙ ﴿٧٥﴾ وَاِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌۙ ﴿٧٦﴾

75. Yıldızların düştüğü yerlere ve peyderpey inen Kur’an’ın her bir bölümüne yemin ederim.

76. Eğer bilirseniz bu gerçekten pek büyük bir yemindir,

اَلنُّجُومُ (nucûm), yıldız mânasındaki اَلنَّجْمُ (necm) kelimesinin çoğulu olup “yıldızlar” demektir. مَوَاقِعُ (mevâkı) ise “bulunulan yer, doğuş yeri, batış yeri, düşüş yeri, menzil” gibi anlamlara gelen “mevkı” kelimesinin çoğuludur. Kur’ân-ı Kerîm’in peyderpey inen her parçasına da “necm” ve “nücûm” denilmektedir. Buna göre buradaki yemini iki türlü yorumlamak mümkündür:

• Allah Teâlâ yıldızların doğdukları ve battıkları yerlere, gökteki mevzi, menzil ve yörüngelerine, kayıp düştükleri yerlere veya kıyâmet günü döküldükleri sıra düşecekleri mevkilere yemin etmekte, bu yeminin gerçekten pek büyük bir yemin olduğunu bildirmekte, peşinden de yeminin cevabı olarak Kur’an’ın çok şerefli bir kitap olduğunu ve korunduğunu haber vermektedir.

Yıldızlar ve yıldızların doğup battıkları yerler ile Kur’an’ın Kerîm ve onun âyetlerinin indirilişi arasında şöyle bir irtibat kurulabilir: Yıldızlar âleminde nasıl ince ve dakîk ölçüler üzerine kurulmuş son derece sağlam, düzenli ve birbiriyle irtibatlı bir nizam varsa, Kur’ân-ı Kerîm de aynı şekilde hem lafız hem de mâna cihetiyle sağlam, düzenli ve birbiriyle irtibatlı eşsiz bir nizama sahiptir. Çünkü kâinattaki bu yıldızlar sistemini yaratan da, Kur’ân-ı Kerîm’i inzâl eden de aynı zâttır. Yıldızlar, aslında birbirlerine sıkıca bağlı bir sistem içinde oldukları halde, gökte nasıl yayılmışlarsa ve zâhirde sanki hiçbir bağlantıları yokmuş gibi görünüyorlarsa, Kur’ân-ı Kerîm’in âyetleri ve konuları, zâhiren dağınık gibi görünse de, aynı şekilde birbirlerine bağlı, uyum ve âhenk içindedir. Bir hayat nizamını öğreten bu kitaptaki nizam, sağlam bir akîdeye dayalı ahlâk, ibâdet, muamelât, medeniyet, iktisat, siyaset, adâlet, barış ve savaş kanunlarını, kısaca hayatın tüm yönlerini şumûlüne almaktadır. Bu hayat nizamının el kitabı mâhiyetindeki bu kitapta emredilen tüm tâlimatlar birbiriyle son derece uyum içinde olmalarına rağmen ayrı mahal ve mevkilerde indirilmiştir. Ayrıca bu yıldızlar nizamı insanların müdâhalesinden bağımsız olup, nasıl kendisinde hiç bir değişiklik yapılamazsa, Kur’ân-ı Kerîm de aynı şekilde sapasağlam ve dosdoğru bir yol gösterici olup, hiç kimsenin onda bir değişiklik yapma imkânı bulunmamaktadır.

• Allah Teâlâ burada Kur'ân-ı Kerîm'in nâzil olan her parçasına, onun nâzil olduğu yere yemin etmiş de olabilir.

Buna göre "nucûmün mevkileri"nden maksat; Peygamber'in ve hafızların kalpleri, yazıldıkları sahifeler, âyetlerin ifade ettiği mânalar, yahut âyetlerin nüzûlüne sebep olan hadiseler ve hükümlerdir. Bu yeminle Kur'an'ın şerefini ve yüceliğini bildiren cevabı arasındaki irtibat zâten açıktır.

Devam eden âyetlerde Kur'an'ın şerefi ve bir kısım özellikleri şöyle haber verilir:

إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا
الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾

77. Şüphesiz o, çok değerli, pek şerefli bir Kur'an'dır.

78. Onun aslı çok iyi korunmuş bir kitaptadır.

79. Tertemiz olanlardan başkası ona dokunamaz.

80. O, Âlemlerin Rabbi tarafından parça parça indirilmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'in bir vasfı olarak كَرِيمٌ (kerîm) şu mânaları ifade eder:

✓ Çok şerefli, yüce ve övgüye değer,

✓ Faydalı ve feyizli. Çünkü o, dünya ve âhirete ait pek çok mühim bilgilerin esaslarını ihtiva etmektedir.

✓ Gâyet güzel, hoş, tekrîm ve ihtirâma lâyık.

✓ Allah Teâlâ katında mükerrem; değerli, şerefli.

Kur'ân-ı Kerîm, Kitâb-ı Meknûn'dadır. اَلْمَكْنُونُ (meknûn), "korunmuş, saklanmış" demektir. Bu kitaptan maksat Levh-i Mahfûz'dur. İşte Kur'an, hiç kimse el değmesin, zâyi edilmesin, kirletilmesin, lekelenmesin ve muhafaza edilsin diye böyle bir kitapta saklanmaktadır. Dünyada Kur'ân-ı Kerîm'in yazıldığı Mushaf-ı Şerifler de, aslına uygun tarzda böyle mahfuz tutulmalıdır.

Bununla birlikte, **"Tertemiz olanlardan başkası ona dokunamaz**" (Vâkıa 56/79) âyet-i kerîmesi iki önemli hususu dikkatlerimize sunmaktadır.

Birincisi; Kur'ân-ı Kerîm'in Levh-i Mahfuz'da bulunuşu ve oradan melekler tarafından alınıp Peygamberimiz (s.a.v.)'e indirilişi safhalarında cinlerin ve şeytanların onunla hiçbir teması, müdahalesi ve ilgisi olmamıştır. Sadece vazîfeli melekler onu alıp en emin yollarla Rasûlullah (s.a.v.)'in kalbine indirmişlerdir. Melekler için اَلْمُطَهَّرُونَ (mutahharûn) ifadesinin kullanılmasının sebebi ise, Cenâb-ı Hakk'ın onları her türlü kötülükten arınmış varlıklar kılmış olmasıdır. Bu izaha göre âyet-i kerîme, "Kur'ân-ı Kerîm'i Muhammed'e Allah

değil de, cinler ve şeytanlar getiriyorlar” diye iddiada bulunan kâfirlere bir cevaptır. (bk. Şuarâ 26/210-212)

İkincisi; Kur’ân-ı Kerîm Rasûlullah (s.a.v.)’e indirilmiş, binlerce hâfız tarafından ezberlenmiş, mushaflara yazılmış ve bir harfi bile bozulmadan günümüze kadar gelmiştir. O, Allah kelâmıdır ve mü’minler için çok şerefli ve yüce bir kitaptır. Dolayısıyla âyet-i kerîme, Mushaf-ı Şerif’lere, Kur’an âyetlerinin yazıldığı sayfalara dokunmakla alakalı da bir düzenleme yapmaktadır. “Taharetsiz kirli eller ona dokunmasın, ancak maddî ve mânevî pislikten taharetle temizlenmiş, imanlı ve abdestli kimseler dokunsun” buyurmaktadır. Dolayısıyla Hanefî mezhebi bu âyet-i kerîme ve ilgili hadîs-i şerîflerden hareketle, “cünüp olanın ezber ya da yüzünden asla Kur’ân-ı Kerîm okuyamayacağı ve abdestsiz olanın da ezberden Kur’an okuması câiz olmakla birlikte Mushaf-ı Şerif’e dokunamayacağı” hükmünü çıkarmıştır.

Kur’an bu kadar yüksek bir değere sahip olmakla birlikte:

تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾ أَفَبِهٰذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ

81. Şimdi siz bu ilâhî kelâmı mı küçümsüyorsunuz?

82. Allah’ın size verdiği bu büyük nimete teşekkür edecek yerde onu yalanlıyorsunuz.

Kur’ân-ı Kerîm, Allah Teâlâ’nın en büyük rahmet tecellisi ve nimetlerin en kıymetlisidir. Onu, kullarını dünya ve âhiret saâdetine eriştirmek için rehber olarak indirdi. Eşsiz bir mânevî rızık kıldı. Hatta helâlinden kazanma ve helâl yollarda harcamayı öğretme bakımından onu maddî rızıkların da önemli bir tamamlayıcısı yaptı. Hâsılı insanın maddesi-mânası, dünyası ve âhireti açısından bu kadar yüksek bir değere sahip olan Kur’ân-ı Kerîm’in hakkı, şükür değil de, ona nankörlük ve yalanlamakla mukâbele mi etmektir? Halbuki buna karşı yapılacak tek şey, şükürdür, teşekkürdür, onun hakkını korumaktır ve gösterdiği yoldan yürümektir. Fakat kâfirler, ondan istifade edecek yerde ona hürmetsizlik etmekte, onu lekelemeye çalışmakta, böylece ondan alacakları nasiplerini küfür, inkâr ve yalanlamaktan ibaret kılmaktadırlar.

Böyle davransınlar bakalım, nasıl olsa canlarının bir daha geri dönmemek üzere boğaza dayanacağı vakit çok yakındır:

Can Boğaza Dayanınca

فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ
أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلٰكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ
مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٧﴾

83. Hele can boğaza gelip dayandığında,

84. O vakit can çekişenin yanında bulunan sizler, elinizden bir şey gelmez, sadece çâresizlik içinde seyredersiniz.

85. Biz ona sizden daha yakınızdır, fakat siz göremezsiniz.

86. Eğer siz yeniden diriltilip hesâba çekilmeyecek, ceza görmeyecekseniz;

87. Lutfen çıkmakta olan o canı geri çevirin; eğer iddianızda tutarlı ve doğru iseniz!

Ölümün bir yaşı yoktur. Hayata gözlerini yeni açmış masum bir yavrudan yüz yaşına değnek dayamış ihtiyara kadar her yaşta insan ölmeye adaydır. Eğer vaktimiz olur da İstanbul'daki çocuk mezarlarından herhangi birinde günün herhangi bir saatinde bir müddet bulunup oraya gelen çocuk cenazelerini izleme fırsatı bulabilirsek, gördüğümüz manzara hiçbir şey konuşmaya gerek duymaksızın gerçeği tüm netliğiyle anlamamıza yardımcı olacaktır. Henüz yeni doğmuş bebekler; üç aylık, altı aylık, bir yaşında yavrular; üç yaşında beş yaşında çocuklar hayatlarının baharında kabre uzanıyor, âhiret yolculuklarına başlıyorlar. Taptaze kabir başlarında kalpleri kırık, yüzleri buruk, gözleri yaşlı anneler, babalar...

Şu hâtıra ölümün acısını kalplere sindiren, göz ve gönüllerimizi fânî dünyadan çevirip ebedî âhiret âlemine yönlendiren ne hazîn bir manzarayı dile getirmektedir:

Mesnevî şârihi Tâhirü'l-Mevlevî (r.h.), doğum esnâsında ikizleri ile beraber vefât eden bir annenin dramından çok duygulanır. Akrabalarını araştırıp buldurur.

"–Ben bu üç mevtâya tâziye olarak bir kabir taşı kitâbesi yazdırmak istiyorum!" der ve anne yüreğinin şefkat ve merhametini şu dörtlüğü ile çok içli bir şekilde ifade eder:

Bir Kitâbe-i Seng-i Mezâr:

"Dünyada der-âğû a ecel vermedi imkân,

Etti beni hem-makber iki yavrucuğumla.
Artık tutarak dest-i yetîmanelerinden,
Geldim sana Rabbim, iki öksüz çocuğumla...”

“Ecel, beni iki yavrucuğumla kabir yolcusu eyleyerek şu dünya hayâtında onları doya doya kucaklamaya imkân vermedi. Ey Rabbim! Ben de yetîm ellerinden tutup o iki öksüz çocuğumla sana geldim...”

Sûrenin başında da genişçe beyân edildiği gibi, insanlar dünyadaki iman ve amellerine göre mahşer yerinde üç zümreye taksim olunacaklar:

فَاَمَّا اِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَۙ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَاَمَّا اِنْ كَانَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَمِينِۙ ﴿٩٠﴾ فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ اَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَاَمَّا اِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّٓالِّينَۙ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍۙ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِۚ ﴿٩٥﴾

88. Eğer ölen kişi “mukarrebûn”dan; Allah’a yaklaştırılmış has kullardan ise,

89. Onu bekleyen sonsuz bir rahatlık ve mutluluk, güzel ve hoş kokulu rızıklar ve nimetlerle dolu cennetlerdir.

90. Eğer o, “ashâb-ı yemin”den; uğurlu ve mutlu kimselerden ise,

91. Melekler ona: “Selâm sana, ey ashâb-ı yeminden olan kişi!” derler.

92. Eğer o, Kur’an’ı ve Peygamber’i yalanlayanlardan, doğru yoldan kaymış sapıklardan ise,

93. Onu da bekleyen kaynar sudan bir ziyâfettir.

94. Peşinden de kızgın alevli cehenneme atılacaktır.

95. İşte bu, hakkında en küçük şüphe bulunmayan en kesin gerçeğin tâ kendisidir.

Bunlardan “mukarrebûn” zümresi en üstün ve en önde olanlardır. Bunlara verilecek nimetler özetle şunlardır:

✓ Ravh: Ebedi bir rahat, rahmet, ferahlık, dâimî bir hayat.

✓ Reyhân: Hoş kokulu güzel rızıklar.

✓ Naîm cenneti: Hiç kederi olmayan nimet, saâdet ve mutlulukla dolu cennet.

“Ashâb-ı yemîn”, ikinci sırada gelmektedir ve bunlar da cennetliktir. Bunlar cennette her türlü afet, belâ ve kederlerden selâmette olacak, birbirlerine selâm vereceklerdir. Melekler de onlara selâm verecektir. “Ashâb-ı şimâl” olarak bildirilen “gerçekleri yalanlayanlar, sapıklar” ise cehenneme girecek, son derece yakıcı ateşine yaslandırılacak ve onun kaynar suyundan içecektir.

Kâfirler inanmasalar da gerçek budur. O halde onların inanıp inanmamalarına kulak asmadan Ulu Rabbin yüce ismini tesbihe devam etmek gerekir:

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

96. Öyleyse, Yüce Rabbinin ismini tesbih et; O'nun her türlü kusurdan ve ortakları olmaktan çok yüce ve uzak olduğunu söyle!

Bu âyet nâzil olunca Rasûlullah (s.a.v.), *"Bunu rukûunuzda söyleyin"* buyurdu. A'lâ sûresi 1. âyet nâzil olunca da, *"Bunu da secdelerinizde söyleyin"* buyurdu. (Ebû Dâvûd, Salât 146-147/869)

Allah Rasûlü (s.a.v.) Rabbimizin ismini tesbihle alakalı olarak şu tavsiyede bulunur:

"Dile kolay, mizanda ağır ve Allah'a sevgili iki kelime vardır:

سُبْحَانَ اللهِ وَ بِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ *(Sübhânellâhi ve bi hamdihî sübhânellâhi'l-azîm)*

«Ben Allah'ın yüceliğine yakı mayacak sıfatların O'nda bulunmayacağını söyler ve onu bütün yüceliklerle överim. Ben Yüce Allah'ı yüceliğine yakı mayan sıfatlardan tekrar tenzîh ederim.»" (Buhârî, İman 19; Müslim, Deavât 31)

"Günde yüz defa: سُبْحَانَ اللهِ وَ بِحَمْدِهِ *(sübhânellâhi ve bi hamdihî) diyen kimsenin, deniz köpüğü kadar günahı olsa hepsi bağı lanır."* (Buhârî, Deavât 64, 65; Müslim, Zikir 28)

Yüce Allah'ı her türlü noksanlıktan tenzîh emriyle sona eren Vâkıa sûresini, söze aynı telkinle başlayan, bu vesileyle göklerde ve yerdeki bütün varlıkların Allah'ı tesbih ettiğini bildirip, dolayısıyla mü'minlerin de kâfirlerin yaptıklarına aldırış etmeden bütün kâinatla beraber Yüce Rabbi tesbih etmeleri gerektiğine işaret eden Hadîd sûresi tâkip ediyor:

57- HADÎD SÛRESİ

سُورَةُ الْحَدِيدِ

57. HADÎD SÛRESİ

Hadîd sûresi Medine'de nâzil olmuştur. 29 âyettir. İsmini, 25. âyette geçen ve "demir" mânasına gelen اَلْحَدِيدُ (hadîd) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 57, iniş sırasına göre 112. sûredir.

Konusu

Sûre Allah Teâlâ'nın azametini, ilim ve kudretinin büyüklüğünü tanıtarak insanları Allah ve Rasûlü'ne imana; İslâm yolunda vermeye ve cihâda dâvet eder. Ömrünü Allah'a kulluk ve O'nun dînini tebliğ uğrunda değerlendirenlerin âhirette erişecekleri nimetleri hatırlatırken, buna mukâbil kalbinde nifak hastalığı taşıyanların öte dünyadaki çâresiz hallerini gözler önüne serer. Gönlü sadece Cenâb-ı Hakk'a bağlamak ve sadece O'na kulluğun derdinde olabilmek için hem dünya hayatının fâniliğini idrakin, hem de kadere teslimiyetin ehemmiyetine dikkat çeker. Ayrıca iyi bir kul olabilmek için hıristiyanların ihdas ettiği gibi ruhbanlığa gerek olmadığını; iman edip Peygambere ve ona inen Kur'an'ın tâlimatlarına uymanın insanı kemâle erdireceğini bildirir.

Fazileti

Hadîd sûresi, سَبَّحَ (sebbeha) ve يُسَبِّحُ (yüsebbihu) kelimeleriyle başlayan ve اَلْمُسَبِّحَاتُ (Müsebbihât) olarak isimlendirilen sûrelerin ilkidir. Diğerleri Haşr, Saff, Cuma ve Tegâbün sûreleridir. Rivâyete göre Rasûlullah (s.a.v.), yatmadan önce bu sûreleri okur ve "*üphesiz bunlar içinde bin âyetten daha faziletli bir âyet vardır*" buyururdu. (Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an 21; Deavât 22)

Allah Sizinle Beraberdir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿١﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ يُحْي۪ وَيُم۪يتُۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٢﴾ هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿٣﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih eder. O, kudreti dâimâ üstün gelen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

2. Göklerin ve yerin mutlak mülkiyeti ve hâkimiyeti yalnızca O'nundur. O, diriltir ve öldürür. O'nun her şeye gücü yeter.

3. O Evvel'dir, Âhir'dir, Zâhir'dir, Bâtın'dır. O her şeyi hakkiyle bilir.

Tesbih; Allah Teâlâ'nın zâtını ve sıfatlarını her türlü noksan sıfatlardan pak ve uzak tutmaktır. Göklerde ve yerde canlı cansız, akıllı akılsız ne kadar varlık varsa kendilerine has dilleriyle ve halleriyle Yüce Allah'ı tesbih ederler. (bk. İsrâ 17/44)

Cenâb-ı Hakk'ın diğer isim ve sıfatlarıyla birlikte burada O'nun ulûhiyet ve rubûbiyetini kanıtlayan dört mühim ismine de daha yer verilir: Evvel, Âhir, Zâhir, Bâtın.

اَلْاَوَّلُ (Evvel): Allah Teâlâ kadîmdir, ezelîdir; varlığının başlangıcı yoktur; O, her şeyin başlangıcı ve başlatıcısıdır. Kendi kudretiyle kâinatı yoktan var etmiştir

اَلْاٰخِرُ (Âhir): Allah Teâlâ bâkîdir, ebedîdir, varlığının sonu yoktur, O her zaman var olacaktır. O'nun dışındaki her şey sonludur ve sonunda O'na ulaşmak üzere vardır. Âyet-i kerîmede: **"O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır"** (Kasas 28/88) buyrulur.

اَلظَّاهِرُ (Zâhir): Allah Teâlâ'nın varlığı ve varlığının delilleri, kudretinin eserleri açıktır. Kâinattaki her şey O'nun varlığını göstermektedir. O üstündür, yücedir, hikmet sahibidir.

اَلْبَاطِنُ (Bâtın): O'nun zâtının mâhiyeti gizlidir, yaratılmışlar tarafından bilinemez; gözler O'nu göremez, akıllar O'nu idrak edemez, hayaller O'nu kuşatamaz. O ise bütün gizlilikleri bilir, her şeye nüfuz eder.

Nitekim Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), istirahattan önce yaptığı duasında Rabbimizin bu isimlerini zikreder ve şöyle buyururdu:

"Allahım! Ey göklerin, yerin, büyük arş'ın Rabbi, bizim de Rabbimiz, her şeyin Rabbi! Ey Tevrat'ı, İncil'i, Furkãn'ı indiren, dâneyi ve çekirdeği yarıp filizi çıkaran! Senden başka ilâh yoktur. Her şerlinin ve perçeminden yakalamış olduğun her canlının şerrinden sana sığınırım. Sen Evvelsin; senden önce bir şey yoktur. Sen Âhirsin; senden sonra bir şey yoktur. Sen Zâhirsin; senin üstünde bir şey yoktur. Sen Bâtınsın; senden öte bir şey yoktur. Borcumuzu öde, bizi fakirlikten kurtarıp zengin eyle!" (Müslim, Zikir 17)

Önceki üç âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hakk'ın bazı sıfatları belirtildikten sonra gelen âyetlerde de O'nun bir kısım fiillerine işaret edilir:

هُوَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ ط يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاۤءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ط وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ ط وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ط وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٥﴾ يُولِجُ الَّيْلَ فِى النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِى الَّيْلِ ط وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٦﴾

4. Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da arşa istivâ eden O'dur. O yere gireni de, ondan çıkanı da, gökten ineni de, göğe yükseleni de bilir. Nerede olursanız olun, O dâimâ sizinle beraberdir. Allah, bütün yaptıklarınızı hakkiyle görmektedir.

5. Göklerin ve yerin mutlak mülkiyeti ve hâkimiyeti O'na aittir. Bütün işler Allah'a döndürülür; her konuda nihâî kararı O verir.

6. O geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katar. O, göğüslerde saklanan bütün gizlilikleri bilir.

Cenâb-ı Hakk'ın bahsedilen bu muazzam sıfatlarının mânalarını anlayıp kalbimize sindirmenin muşahhas bir örneği olarak koyun güden bir çobanın şu hâli çok ibretlidir:

Abdullah b. Ömer (r.a.), arkadaşlarıyla birlikte Medine civârında bir yere çıkmıştı. Onun için bir sofra kurdular. Bu sırada yanlarına bir koyun çobanı uğradı ve selâm verdi. İbn Ömer:

"–Gel ey çoban, sofraya buyur" dedi. Çoban:

“–Ben oruçluyum” cevâbını verdi. İbn Ömer:

“–Bu şiddetli ve boğucu sıcakta oruç mu tutuyorsun, bir de bu halde koyun güdüyorsun?” dedi. Daha sonra çobanın verâ ve takvâ duygusunu denemek için:

“–Şu süründen bize bir koyun satsan, parasını sana ödesek, etinden de iftar edeceğin kadarını sana versek olmaz mı?” teklîfinde bulundu. Çoban:

“–Benim sürüm yok, bu koyunlar efendimindir” cevâbını verdi. İbn Ömer (r.a.):

“–Kayboldu, dersin, efendin nereden bilecek ki?” dedi. Çoban ondan yüzünü çevirdi ve parmağını göğe kaldırarak:

“–Allah nerede?” dedi.

İbn Ömer (r.a.), çobanın bu ihsân ve murâkabe hâlinden çok duygulandı. Bu düşünceler içinde çobanın sözünü kendi kendine tekrar ederek; “Çoban dedi ki: Allah nerede? Çoban dedi ki: Allah nerede?” deyip durdu.

Medine’ye geldiğinde, çobanın efendisine bir elçi göndererek sürüyü ve çobanı satın aldı. Çobanı âzâd ettikten sonra sürüyü de kendisine bağışladı. (İbn Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, III, 341)

Öyle ya, gece ve gündüz üzerinde tasarruf eden, birini diğerine katıp kısaltan ve uzatan Allah olduğundan dolayı (bk. Âl-i İmrân 3/27), insanları gece ve gündüz yaptıkları işleri de görür ve bilir. Hatta yarattıklarının sadece görünen şeylerini değil, içlerinden geçen düşünceleri de bilir. Öyle ise ilmi ve kudreti her şeyi en ince noktalarına kadar kuşatmış bulunan Allah Teâlâ’ya iman ve O’nun emrine teslim olmak gerekir:

Fetihten Önce İnfâk ve Cihâd

آمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَاَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِۜ فَالَّذِينَ

آمَنُوا مِنْكُمْ وَاَنْفَقُوا لَهُمْ اَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾

7. Allah ve Rasûlü'ne iman edin; O'nun geçici olarak yönetimini size bıraktığı servet, akıl ve istidat gibi şeylerden Allah yolunda harcayın. Sizden iman edip Allah yolunda harcayanlara büyük bir mükâfat vardır.

Âyet-i kerîmeler, kelime-i şehâdeti getirip müslüman olan, fakat henüz iman kalplerine tam olarak sinmediği için İslâm'ın istediği Allah yolunda infâk ve cihâd gibi mükellefiyetleri yerine getirmekten kaçınan kimselere hitap eder. Onları gerçek mânada inanmaya ve imanlarındaki sadakatlerini göstermek üzere de imkânlarını dinin yücelmesi için harcamaya çağırır. Bu çağrıyı yaparken de, harcanacak malın gerçekte kime ait olduğunu ve kulun ondaki yetkisinin sınırlarını belirtir.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Sizi çokluk mahvetti. İnsanoğlu «malım, malım» der durur. Halbuki yiyip tükettiğinden veya giyip eskittiğinden yahut sadaka verdiğinden ba ka senin malın mı var?" (Müslim, Zühd 3, 4; Tirmizî, Zühd 31)

Bu vesileyle gelen âyetlerde Allah Teâlâ'ya imanın gerekliliği vurgulanır; kulu buna yönlendiren sebepler hatırlatılır:

وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِۚ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ اَخَذَ

مِيثَاقَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلٰى عَبْدِهِ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ

لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِۜ وَاِنَّ اللّٰهَ بِكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٩﴾

8. Peygamber sizi Rabbinize inanmaya çağırdığı halde size ne oluyor ki Allah'a iman etmiyor, imanın gerektirdiği itaat ve davranışta bulunmuyorsunuz? Üstelik Allah, sizden bu hususta kesin söz de almıştı. Eğer gerçekten inanmak istiyorsanız sözünüzü tutun!

9. O Allah ki, sizi inkâr ve cehâlet karanlıklarından kurtarıp iman ve ilim aydınlığına çıkarmak için kuluna bu apaçık âyetleri indirmektedir. Şüphesiz Allah, size karşı çok şefkatlidir, sonsuz merhamet sahibidir.

Bu büyük ilâhî lutuflara "inkâr ve nankörlük"le mukâbele etmek, hiç şüphesiz yerinde ve doğru bir davranış olamaz. Aksine kulun bu büyük nimetlere nasıl

şükredeceğinin korkusu, endişesi ve gayreti içinde olması beklenir. Yapılacak şükrün başında ise Allah yolunda infâk ve cihâd gelir:

وَمَا لَكُمْ اَلَّا تُنْفِقُوا فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ وَلِلّٰهِ مٖيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ لَا

يَسْتَوٖى مِنْكُمْ مَنْ اَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَۜ اُو۬لٰٓئِكَ اَعْظَمُ دَرَجَةً

مِنَ الَّذٖينَ اَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُواۜ وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰىۜ وَاللّٰهُ بِمَا

تَعْمَلُونَ خَبٖيرٌ ﴿١٠﴾ مَنْ ذَا الَّذٖى يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُٓ اَجْرٌ كَرٖيمٌ ﴿١١﴾

10. Size ne oluyor ki servet ve imkânlarınızı Allah yolunda harcamıyorsunuz? Oysa göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. İçinizden fetihten önce harcayıp savaşan kimse ile böyle yapmayan eşit değildir. Onların derecesi, fetihten sonra harcayıp savaşanlardan daha üstündür. Bununla beraber Allah, hepsine de cenneti va'detmiştir. Allah, bütün yaptıklarınızdan hakkiyle haberdardır.

11. Kim Allah'a güzel bir borç verecek olursa, Allah onu, veren için kat kat artırır. Ayrıca onun için bol, pek değerli ve hiç eksilmeyecek bir mükâfat vardır.

10. âyette bahsedilen "fetih"ten maksat, Mekke'nin fethi veya Hudeybiye musâlahası olabilir. Ancak âyetin hükmü umûmî olup, kıyâmete kadar aynı şartların gerçekleştiği tüm zamanlar ve mekanlar için geçerlidir. İnsanlık ve iman ile küfür arasındaki mücâdele devam ettiği müddetçe, aynen Hudeybiye ve Mekke'nin fethi öncesi gibi İslâm'ın hem zor zamanları, hem de Mekke'nin fethi sonrası gibi İslâm'ın rahat zamanları olacaktır. Âyetin hitabı bunlar için de geçerli olup zor zamanlarda infâk ve cihâd edenler diğerlerinden daha fazla sevap ve üstün dereceler elde edeceklerdir.

Abdullah b. Mesûd'un rivâyet ettiğine göre Ensar'dan Ebû Dehdah, 11. âyet nâzil olduğunda Rasûlullah'a:

"- Ya Rasûlallah! Allah bizden borç mu istiyor?" diye sordu. Rasûlullah:

"- Evet, ya Ebû Dehdah, Allah borç istiyor" diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebû Dehdah Peygamberimiz (s.a.v.)'den elini uzatmasını istedi ve elini tutarak:

"- Ben bağımı Allah'a güzel bir borç olarak veriyorum" dedi. İbn Mesûd, Ebû Dehdah'ın bağında 600 hurma ağacı olduğunu ve bağı içindeki evde âilesiyle birlikte oturduğunu söyler. Bu hâdiseden sonra Ebû Dehdah evine gelir ve

hanımına:

"- Ey Dehdah'ın annesi! Bu bağı ve evi boşaltacağız. Çünkü ben bu bağı Allah'a borç verdim" der. Hanımı da ona:

"- Ey Ebû Dehdah, çok kârlı bir alış veriş yaptın" diye cevap verir. Daha sonra da eşyalarını ve çocuklarını alarak bağdaki evi boşaltırlar. (İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân,* IV, 307)

Verilen borcun "karz-ı hasen" olması için şu on vasfı taşıması ge–rekir:

✓ Sarf edilecek mal, helâl maldan olmalıdır. Çünkü Allah Teâlâ temizdir, temiz olmayanı sevmez.

✓ Kişinin sahip olduğu malın en iyisinden olmalıdır.

✓ Karz-ı hasen sahibi sıhhatli, yaşama ümidi besleyen, fakirlik korkusu içinde tutumlu hareket eden birisi olmalıdır.

✓ Malı, en muhtaç ve en uygun olana vermelidir.

✓ Verdiği malı, gizlemeli, açığa vurmamalıdır.

✓ Arkasından başa kakmamalı, eziyet etmemelidir.

✓ Maksadı, sırf Allah rızâsı olmalıdır.

✓ Verdiği çok olsa da az ve ehemmiyetsiz görmelidir.

✓ En sevdiği malından vermelidir.

✓ Malı, fakire evine götürerek vermek suretiyle onu en fazla memnun edecek yöntemi seçmelidir.

Çünkü âhiret hayatında sonsuz nimetlere erebilmenin yolu canı, malı ve bütün imkânları Allah'ın istediği doğrultuda kullanmaktan geçmektedir:

En Büyük Zafer

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعٰى نُورُهُمْ بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ بُشْرٰيكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

12. Kıyâmet günü mü'min erkekleri ve mü'min kadınları görürsün ki, iman ve sâlih amellerinin nurları önlerinde ve sağ taraflarında onları aydınlatmaktadır. Melekler onlara: "Bugün sizin müjdeniz, içlerinde ırmaklar akan cennetlerdir; orada ebedî kalacaksınız. İşte en büyük başarı ve kurtuluş budur!" derler.

Rasûlullah (s.a.v.) bir defasında:

"- Ben kıyâmet günü secdeye izin verileceklerin ilkiyim, izin verilip de ba ını kaldıracakların da ilkiyim. Ba ımı kaldırıp önüme, arkama, sağıma ve soluma bakarım; bakınca bütün ümmetlerin arasında ümmetimi tanırım" buyurmuştu. Ashâb-ı kirâm:

"- Yâ Rasûlellah! Nûh (a.s.)'dan ümmetine kadar bütün ümmetleri nasıl tanırsın" diye sorduklarında şöyle cevap verdi:

"- Onları abdestin tesiriyle alınları, elleri ve ayaklarının parıldamasıyla tanırım. Bu durum ba ka ümmetlerde yoktur. Kitapları sağ taraflarında verilir, onunla tanırım, yüzlerinde secde izlerinden i aretleri vardır, onunla tanırım. Önlerinden, sağ ve sol taraflarından ko an nurlarıyla tanırım." (Buhârî, Vudû' 3; Müslim, Tahâret 34, 39)

O gün mü'minlerin önlerinden ve sağlarından koşacak olan nûr hakkında İbn Mesûd (r.a.) şu açıklamayı yapar: "Onlara amellerine göre nûr verilir ve sıratı geçerler. İçlerinden kimisinin nûru dağ gibi, kimisinin nûru hurma gibidir, kimisinin nûru ayakta duran bir adam gibidir. Nûrları en az olanı ise nûru başparmağının ucunda olanıdır ki bir yanar bir söner." (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XXVII, 290)

Bu nûr, dünyada iken Allah'ı tanımaktan kaynaklanan mârifet nûru da olabilir. Buna göre kıyâmet günündeki nûrların miktarı, dünyadaki mârifetullah ölçüsünde olacaktır. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIX, 194)

Bu izahlar, âhiret günü mü'minlere verilecek nûrun ışık mânasında olduğunu; kâfir ve münafık herkes karanlıklar içinde iken, mü'minlerin bu nûr sâyesinde önlerini görerek yürüyüp sıratı geçeceklerini bildirir. (bk. Tahrîm 66/8)

O gün mü'minler önlerinde ve sağlarında koşan nurların ışığında ilerleyip cennete doğru giderken bakalım münafıklar ne durumda:

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ

قِيلَ ارْجِعُوا وَرَٓاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًاۜ فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌۜ بَاطِنُهُ
فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُۜ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْۜ
قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْاَمَانِيُّ حَتّٰى
جَٓاءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ
الَّذِينَ كَفَرُواۜ مَأْوٰيكُمُ النَّارُۜ هِيَ مَوْلٰيكُمْۜ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

13. O gün münafık erkekler ve münafık kadınlar, mü'minlere: "Ne olur, bizi bekleyin, bizden tarafa bakın da nûrunuzdan istifade edelim" derler. Onlara: "Başarabilirseniz dünyaya geri dönün de, orada bir nûr edinin!" denilir. Derken, mü'minlerle aralarına bir duvar çekilir. Bu duvarın aralığından münafıkların pişmanlık içinde mü'minleri izleyecekleri bir kapısı vardır; o kapının mü'minlerin bulunduğu iç tarafında rahmet, münafıklara bakan dış tarafında ise azap vardır.

14. Münafıklar mü'minlere: "Biz dünyada sizinle beraber değil miydik?" diye bağırırlar. Mü'minler de: "Evet, beraberdiniz! Fakat siz kendi başınızı belâya soktunuz. Mü'minlerin başına musîbetlerin gelmesini bekleyip menfaatinize uygun fırsatlar kolladınız. Sürekli şüphe ve tereddüt içinde bocaladınız. Allah'ın dîni nasıl olsa bir gün sönecek şeklindeki kuruntularınız sizi oyaladı durdu. Derken, Allah'ın ölüm emri geliverdi; böylece o çok aldatıcı olan şeytan, sizi Allah'ın affı ve rahmetiyle aldattı."

15. "Bugün ne sizden, ne de kâfirlerden hiçbir kurtuluş fidyesi kabul edilmeyecek! Varacağınız yer ateştir ki, size lâyık olan da budur. Ne kötü bir varış yeridir o ateş!"

Öyleyse mü'minler bütün nifak hallerinden uzak durmalı ve özellikle gelen âyette yer alan uyarıya iyi kulak vermelidirler:

اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّۙ
وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ
فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْۜ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾ اِعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِي
الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَاۜ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾

16. İman edenlerin, Allah'ın zikri ve Kur'an'dan inen gerçekler karşısında kalplerinin saygı ve ürpertiyle yumuşayıp Allah'ın emirlerine tam teslim

olma vakti hâlâ gelmedi mi? Sakın onlar, daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar! Çünkü o kitap verilenler, vahye muhatap olmalarının üzerinden belli bir zaman geçince, artık ona olan saygılarını yitirmişler ve neticede kalpleri kaskatı kesilmişti. Onların pek çoğu Allah'a taatten ve dinin sınırlarından çıkmışlardır.

17. Şunu bilin ki Allah, ölümünden sonra yeryüzünü nasıl tekrar diriltiyorsa, aynı şekilde yer gibi katılaşmış kalplerinizi de zikir ve Kur'an tilâvetiyle yeniden diriltir. Şüphesiz biz, aklınızı kullanmanız için kudretimizi gösteren delilleri böylece açıklamış bulunuyoruz.

"İman edenler" ifadesiyle iki farklı gruba hitap edilmiş olabilir:

Birincisi; müslüman olduklarını söyleyerek İslâm saflarına katılan, fakat İslâm'ın derdiyle dertlenmeyen, onun getirdiği mükellefiyetlere kalplerinde yer vermeyen kimselerdir. O dönemde, İslâm'ı yok etmek için hazırlanmış tüm küfür güçleri, henüz yeni teşekkül etmeye başlayan İslâm toplumunu her yanından kuşatmışlardı. Müslümanlar her yerde zulüm altında inliyorlardı. Zulüm altında ezilen müslümanlar Mekke'den Medine'ye hicret etmişlerdi. Ensâr dediğimiz Medine'deki mü'minler ise bir yandan muhâcir kardeşlerine yardım ederlerken, diğer yandan kâfirlerle yapılan savaşlarda onca fedakârlıklarda bulunuyorlardı. İşte âyette bahsedilen kimseler, mevcut içler acısı durumu ve olanları açıkça gördükleri halde müslüman olduklarını iddia etmelerine rağmen, hiç aldırış bile etmiyorlardı. Dolayısıyla söz konusu kimseler "Sizler nasıl müslümansınız" denilerek utandırılmaktadırlar.

İkincisi; hitap tüm sahâbe-i kirâma ve onların şahsında tüm mü'minleredir. Burada bir kınama söz konusudur. Fakat bu kınama, sahâbîlerin dinî heyecanlarında bir düşüş olduğundan dolayı değildir. Bu kınamanın gâyesi, imanın kemâlini gösteren amellere sarılarak artık İslâm'ın tüm yönleriyle faaliyete geçmesi için yükseliş aşk ve heyecanını uyandırmak, gelecekte de o heyecanın sönmemesi için şart olan ruhî bir kanuna işaret etmekle yine mü'minleri bu yönde teşvik etmektir. Mü'minlerin kalpleri dâimâ Allah'ı zikretmeye müsait halde olacak, Allah'ın zikri ile yumuşayıp saygı ile dolacak, Hakk'ın indirdiği Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleri hep hatırda tutulacak, hayatımızı yönlendirici ve şekillendirici müessir bir güç olarak hep hazır bulunacaktır.

Fakat zamanın geçmesiyle ve vahyin ilk indiği sıralarda uyandırdığı mânevî sıcaklık ve coşkunun zamanla soğumasıyla, kalplerdeki dinî hissiyâtın seviye kaybetmesi ve mânevî duygularda bir düşüşün yaşanması söz konusu olabilir. İşte bu noktada Cenâb-ı Hak mü'minleri ikaz etmekte; dinin yaşanması, yaşatılması ve devam ettirilmesi için çok mühim bir iksir olan bu dinî heyecanın

aksamadan devam ettirilmesi ve hatta daha da artırılması için yol göstermektedir. Belki ferdî planda bu heyecanı göstermek nispeten kolaydır, fakat onlardan tüm esaslarıyla teşekkül etmiş bir İslâm toplumu olarak, İslâm'ın her türlü emir ve nehiylerini yerine getirmede aynı yüksek heyecanı gösterme başarısını istemektedir. Bu sebeple, Ehl-i kitap olan yahudi ve hıristiyanların durumunu ibretli bir misâl olarak verir. Çünkü onlar, kutsal kitaplarının inişi ve peygamberlerinin gönderilişi üzerinden belli bir zaman geçince, artık vahyin sıcaklığını hissedemez olmuşlar, kalpleri katılaşmış ve pek çoğu dînin emirlerini dikkate almaksızın günahlara dalıp doğru yoldan uzaklaşmışlardı. Aynı tehlike İslâm ümmeti için de geçerlidir. Kıyâmete kadar hükmünü icrâ edecek böyle bir rûhî kanun vardır. Dikkat edilmediği takdirde bu ilâhî kanunun hükmüne mahkûm olarak, iman ve İslâm gibi en kıymetli sermayeyi elden kaçırma riski bulunmaktadır. Fakat ümitsiz olmamak da lâzımdır. Bizim Allah'a ve Kur'an'a sarılıp dirilmeye niyetîmiz olduğu takdirde, her ilkbaharda ölü toprağı yeniden dirilten Allah, bizi de, isteyen herkesi de mânen diriltmeye kadirdir.

Ancak kalplerin dirilmesi, orada İslâm, iman ve ihsân coşkusunun oluşması için Allah yolunda fedakârlık yapmak, malı canı o uğurda harcamak lâzımdır:

إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ
لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ
الصِّدِّيقُونَ ۖ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ ۖ وَالَّذِينَ
كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٩﴾

18. Sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlarla Allah'a güzel bir borç verenlere, harcadıkları şey kat kat fazlasıyla geri ödenir. Üstelik onlar için bitmez tükenmez, pek değerli bir mükâfat vardır.

19. Allah'a ve peygamberlerine iman edenler, Rableri katında özü sözü doğru, bu konudaki hassasiyetleri sebebiyle doğruluk kendilerinde seciye hâline gelmiş kimseler ve hayatlarıyla gerçeğe şâhitlik edenler olarak yazılacak ve öyle muâmele göreceklerdir. Onlar için, kendilerine has mükâfat ve nûr vardır. Buna karşılık inkâr edip âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar da kızgın alevli cehennemin yoldaşları olacaklardır.

Allah'a ve peygamberlerine gerçekten iman edenler, Allah katında "sıddîk" ve "şehîd" mertebesinde olacaklardır. Sıddîk, samimiyetle tasdik eden, imanında en küçük bir tereddüt bulunmayan, sadâkat ve bağlılıkta ileri giden, özü sözü

doğru, dürüst kimsedir. Sıddîk, söylediği doğruların aksine davranmaz. Kabul ettiği bir fikri ihlâsla kabul eder ve ona gerçekten inandığını davranışlarıyla ispatlar. "Şehîd" ise Allah yolunda can vermiş kimsedir. Bunlara, "cennetlik olduklarına şâhitlik edildiğinden" veya "hakikatte ölmüş olmayıp kendilerine mahsus bir hayat içinde bulunduklarına şâhitlik edildiğinden" şehîd denmiştir. Şehîd'in "hakka şâhit olan, hakkı gören ve hayatıyla hakkı gösteren" mânası da vardır. Bu mânaya göre bütün mü'minlere "şehîd" denilebilir. (bk. Bakara 2/143)

Ancak Allah'a ve Rasûlü'ne iman, sadakat ve hakka şâhit olmanın yolu, dünyanın mânasını tam olarak kavramak, onun süsüne aldanmayıp eldeki imkânları Allah'a kulluk için haracaktan geçer:

Dünya Bir Oyun ve Eğlencedir

اِعْلَمُوا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ
فِى الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ
فَتَرٰيهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ
مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾ سَابِقُوا
اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ
اُعِدَّتْ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ
وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢١﴾

20. İyi bilin ki dünya hayatı ancak bir oyundan, bir eğlenceden, bir süs ve gösterişten, aranızda bir öğünmeden, mal ve evlatta çokluk yarışından ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibi ki, onun bitirdiği ekinler çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kuruyuverir de sen onu sapsarı kesilmiş görürsün. Ardından da çerçöp hâline gelirler. Âhirette kâfirlere şiddetli bir azap, mü'minlere ise Allah'tan bir bağışlama ve rızâ vardır. Evet, dünya hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir.

21. O halde tevbe ve sâlih amellerle sizi Rabbinizin bağışlamasına eriştirecek sebeplere ve Allah ile peygamberlerine gerçekten inanmış olanlar için hazırlanmış bulunup, genişliği gökle yerin genişliği gibi olan bir cennete yarışırcasına koşuşun. Bu, Allah'ın bir lutfudur ki onu dilediğine verir. Gerçekten Allah büyük lutuf sahibidir.

Hz. Ali şu nasihatte bulunur:

"Dünyaya üzülme! Çünkü dünya altı şeyden ibarettir: Yiyecek, içecek, giyecek, koklanacak, binecek ve evlenilecek şeyler. En güzel yiyeceği baldır, o ise bir tür sineğin tükürüğüdür. En bol içeceği sudur, bütün canlılar bu hususta birbirine eşittir. En üstün giyeceği ipektir, bu ise bir kurtçuğun dokumasıdır. En üstün kokusu misktir, bu da bir farenin kanıdır. En üstün bineği attır, yiğitler onun sırtında öldürülür. Nikâhlanacaklara gelince, onlar da kadınlardır. Bu ise aslında bir sidik yolunun, bir sidik yolunda olması demektir. Allah'a yemin ederim ki, kadın en güzel yerini süslemekle birlikte, onun en çirkin yeri arzu edilir." (Kurtubî, *el-Câmi'*, XVII, 255)

Dünya hayatının aldatıcı bir menfaat olması, âhiret hayatını istemekten alıkoyması sebebiyledir. Yoksa Allah Teâlâ'nın rızâsına ve âhiretin kazanılmasına vesile edinilmesi durumunda o, en güzel menfaat hâline gelir. O halde çok kimsenin aldandığı bir aldanma menfaati olan dünya hayatına kanmamak, aksine onu Rabbin rızâsı istikâmetinde en faydalı bir şekilde değerlendirmek gerekir.

Fakat bu yolda koştururken fânî hayatın bir gereği olarak şu husus da gözardı edilmemelidir:

مَٓا اَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِٓي اَنْفُسِكُمْ اِلَّا فِي كِتَابٍ
مِنْ قَبْلِ اَنْ نَبْرَاَهَاۜ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌۚ ﴿٢٢﴾ لِكَيْلَا تَأْسَوْا
عَلٰى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَٓا اٰتٰيكُمْۜ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ
فَخُورٍۙ ﴿٢٣﴾ اَلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِۜ وَمَنْ يَتَوَلَّ
فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

22. İster kıtlık, kuraklık, deprem gibi yeryüzünde meydana gelen bir musîbet olsun, ister hastalık, açlık, ölüm gibi kendi canlarınızda, onu daha biz yaratmadan önce o bir kitapta yazılıdır. Şüphesiz bu, Allah'a göre pek kolaydır.

23. Elinizden giden şeylere üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle de şımarmayasınız diye böyle yaptık. Çünkü Allah, büyüklük taslayan ve insanlara karşı böbürlenen hiç kimseyi sevmez.

24. Böyle kimseler, kendileri cimrilik ettikleri gibi, insanlara da cimriliği öğütlerler. Fakat kim Allah'ın buyruklarından yüz çevirirse, iyi bilsin ki, Allah'ın hiç kimseye ihtiyacı yoktur; O her türlü övgüye lâyıktır.

İnsanların kaderinde olan şeyleri yazmak ve yazılanları gerçekleştirmek Cenâb-ı Hak için pek kolaydır. Yazılanlar, hayırda yarışanların ve cennete koşanların başına geleceği gibi, kaçanların da, oturup zevk ve eğlencelerine bakanların da başlarına gelecektir. O halde bunları bahane ederek yapılması gerekenleri yapmaktan geri durmamalı, hatta bu hususta daha da gayretli olmalıdır. Kalbini zâhiren hayır veya şer görüntüsü içinde vuku bulan hadiselerden ziyâde Allah'a bağlamak, insan olmak hasebiyle müteessir olunsa da olaylar karşısında muvazeneyi bozmadan yola devam etmek gerekir. Ne kaybedilen şey sebebiyle neşet eden üzüntünün ıstırabına, ne de elde edilen menfaatten doğan sevincin gurur ve heyecanına kendini kaptırmak doğru

olmaz. Hepsinin Allah'tan geldiğini ve içinde nice hikmetler olduğunu bilerek, her iki halde de gönlü Allah'ın mağfiret ve rızâsı sevincine bağlayıp huşû ve rızâ hisleriyle sadece kulluk vazîfesinin derdinde olunmalıdır.

Abdullah b. Abbas (r.a.)'nın şu sözü ne kadar güzeldir: "Olaylar karşısında duruma göre sevinmeyen ve üzülmeyen kimse yoktur. Mühim olan, kişinin başına gelen musîbeti sabır, hayrı da şükür ile karşılamasıdır." (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XXVII, 305)

Bunun içindir ki, kadere teslimiyet göstermeme, insanda Allah'ın sevmediği bir kısım vasıfların ortaya çıkmasına sebep olur. Bunlardan biri, kendinde bir fazilet tahayyül edip kibirlenmek, kendini beğenmek; diğeri de kendini üstün bilip başkalarını değersiz görerek övünmektir. O halde bir taraftan Allah'ın râzı olacağı işler yaparken, bir taraftan da Allah'ın sevmediği kendini beğenme, böbürlenme, çokça övünme, büyüklenme, cimrilik yapma ve başkalarına cimriliği öğütleme gibi kötü sıfatlardan uzak durulmalıdır. Çünkü bunlar, kalplerine imanın halâvet ve neşesi yerleşmeyen münafık karakterli insanların mezmûm vasıflarıdır. Şu da bilinmelidir ki, Allah ganîdir; kimsenin kulluğuna ve ibâdetine asla muhtaç değildir. O zâtı, en güzel isimleri, sıfatları ve fiilleriyle bizâtihî her türlü övgüye lâyıktır.

İşte Allah Teâlâ, hayatın bütün yönleriyle bu ilâhî ölçülere göre düzenlenmesi için peygamberleri göndermiştir:

Demir Niçin Yaratıldı

لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِۚ وَاَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِۜ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾

25. Biz peygamberlerimizi apaçık delillerle gönderdik ve insanların adâleti ayakta tutmaları için beraberlerinde de kitabı ve adâlet terazisini indirdik. Bir de kendisinde büyük bir kuvvet ve insanlara birçok fayda bulunan demiri indirdik. Allah, bütün bunları, görmedikleri halde kendisine ve peygamberlerine yardım edenleri ortaya çıkarmak için size verdi. Şüphesiz Allah çok kuvvetlidir, karşı gelinemez bir kudrete sahiptir.

Allah Teâlâ gönderdiği her peygambere, tebliğ vazîfesini yapabilmesi için şu üç şeyi vermiştir:

اَلْبَيِّنَاتُ (beyyinât): Onların gerçek peygamber olduğunu gösteren açık işaretler, deliller, mûcizeler. Böylece hakkın ve bâtılın ne olduğu delillerle ispat edilmiş; ayrıca itikat, ibâdet, ahlâk ve muamelât konularında doğru ve yanlış yolun özellikleri açıkça ve hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak şekilde açıklanmıştır. Çünkü peygamberler en doğru, en güvenilir rehberlerdir. Sıdk ve emânet onların ayrılmaz vasıflarıdır.

اَلْكِتَابُ (kitap): Doğruyu yanlıştan ayıran bütün bilgiler, insanlığa dünya ve âhiret saâdetini kazandıracak hüküm ve hikmetler bu kitaplarda yer almaktadır.

اَلْمِيزَانُ (mîzan): Tartı yapıldığında hakla bâtılın, eksik veya fazlanın arasındaki farkı gösteren ölçü demektir. Aynı şekilde itikat, ibâdet, ahlâk ve muâmelâtta ifrat ve tefrit arasındaki itidal noktalarını ortaya koyan ölçü de buna dâhildir. (bk. Rahmân 55/7-9)

İşte peygamberler bu ilâhî yardımlar sâyesinde hem ferdî hayatta hem de içtimâî hayatta adâlet ve nizamı tesis etmeye çalışmışlar, hep haklının yanında olup haksızın karşısında yer almışlar, tüm güçleriyle hak ve adâletin gerçekleşmesi için mücâdele vermişlerdir. Yalnız çoğu zaman sadece delil, bilgi ve hikmetle mücâdele etmek, zulme mâni olup hak ve adâleti gerçekleştirmede yeterli olmamaktadır. Halbuki peygamberler sadece "adâleti tebliğ" ile görevlendirilmemişler; bunun yanı sıra "adâleti fiilen gerçekleştirmek"le de mesul tutulmuşlardır. Böyle olunca zaman zaman silahlı mücâdele de kaçınılmaz

hâle gelmektedir. İşte âyet-i kerîmede “demir”in bu açıdan faydasına dikkat çekilmektedir.

Demir kuvvetli bir madendir. Onda şiddetli bir vuruş gücü vardır. Dolayısıyla bunda zamanın bilim ve teknolojik imkânlarına göre silahlar üretilerek, hakkı kabul etmeyenler bu silahlarla yola getirilmelidir. Rasûlullah (s.a.v.) zamanında demirden kılıç, mızrak, zırh gibi silahlar yapılırdı. Şimdi ise tank, füze, uçaksavar, makinalı tüfek gibi pek çok ağır silah yapılmaktadır. Sadece savaşta değil, insan hayatının her alanında demirden çok istifade edilmektedir. Artık günümüzde bıçak, testere, balta, kazma, kürek gibi ev aletleri yanında trenler, otomobiller, uçaklar, gemiler hep demirden yapılmakta; modern apartmanlar, iş yerleri, gök delenler demir sâyesinde göklere yükseltilmektedir. Allah Teâlâ demire böyle bir güç ve büyük faydalar vermiştir.

Âyetin üslûbundan anlaşılan şudur ki, demirin diğer dünyevî faydaları bir tarafa, Allah Teâlâ mü’minlerden demirden yapılan silahlarla kendi yolunda cihâd etmelerini, indirdiği hak ve adâlet düzenini yeryüzüne yerleştirmelerini ve bu hususta Allah’ın dinine ve peygamberine yardım etmelerini istemektedir. Aslında sonsuz kudret ve kuvvet sahibi Allah, kimseden bir şey istemeden hak ve adâleti gerçekleştirmeye elbette kadirdir. Ancak O, kullarını bu yolda imtihan etmekte, hak yolunda fedakârlık yapanları belirleyip onlara âhirette büyük mükâfatlar vermek istemektedir. İnsanlığın ilk gününden beri devam eden ve kıyâmete kadar da sürecek olan hak ile bâtıl mücâdelesindeki sır ve hikmetin bu olduğu anlaşılmaktadır.

İşte size önceki peygamberlerin hak-hukuk mücâdelesinden bir iki kısa örnek:

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا وَاِبْرٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ

فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾

26. Biz Nûh’u ve İbrâhim’i de peygamber olarak gönderdik; ikisinin neslinden gelenlere de peygamberlik ve kitap verdik. Nesillerinden gelenler içinde doğru yolu bulanlar vardır. Fakat pek çoğu büsbütün yoldan çıkmış kimselerdir.

Peygamber apaçık delilleri ortaya koyduğu halde insanların inanmamaları yeni değil, eskiden beri devam edegelen bir durumdur. Burada herkesin inanması için son derece istek ve gayret gösteren Peygamberimiz (s.a.v.)’i bir teselli vardır.

Hz. Nûh ve Hz. İbrâhim’den sonra da aynı çizgiyi devam ettiren pek çok peygamber geldi:

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجٖيلَ
وَجَعَلْنَا فٖى قُلُوبِ الَّذٖينَ اتَّبَعُوهُ رَاْفَةً وَرَحْمَةًۜ وَرَهْبَانِيَّةًۨ ابْتَدَعُوهَا
مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَٓاءَ رِضْوَانِ اللّٰهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَاۚ فَاٰتَيْنَا
الَّذٖينَ اٰمَنُوا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْۚ وَكَثٖيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾

27. Sonra onların ardından peş peşe peygamberlerimizi gönderdik. Arkalarından da Meryem oğlu İsa'yı gönderdik ve ona İncil'i verdik. Onun izinden gidenlerin kalplerine şefkat ve merhamet yerleştirdik. Uydurdukları ruhbanlığa gelince, biz kendilerine onu farz kılmamıştık. Sadece Allah'ın rızâsını kazanmak için bunu kendileri icad ettiler; ne var ki ona da gereği gibi riâyet etmediler. İçlerinde hakkiyle iman etmiş olanlara elbette mükâfatlarını veririz. Fakat onların pek çoğu büsbütün yoldan çıkmış kimselerdir.

Bilindiği gibi "ruhbanlık", hıristiyanların ortaya çıkardığı bir yaşayış tarzıdır. Meşrû dünya zevklerini terk edip evlenmeyerek bütün ömrünü manastırda geçirmektir. Sıkı bir riyâzat hayatıdır. Rivâyete göre Hz. İsa'dan sonra ona inananlar zâlim ve despot idâreciler tarafından yok edilmeye çalışılmış, yapılan savaşlarda büyük kayıplar vermişlerdi. Hayatta kalanlar, kendilerinin ölmesi durumunda dine dâvet edecek kimsenin kalmayacağı düşüncesiyle savaş yapmayıp sadece ibâdetle meşgul olmaya başlamışlardı. Böylece fitnelerden uzak durup dinlerini ihlâs ve samimiyetle yaşamaya çalışan bu insanlar, dünyanın bütün zevklerinden, fazla yiyip içmekten ve evlenmekten vazgeçmişler; kendilerini dağlar, mağaralar ve hücrelerde ibâdete vermişlerdi. Fakat bir çoğu buna riâyet edemediler. Hatta Hz. İsa'nın dînini terk ederek hükümdarların dinine girdiler, teslis inancını ortaya attılar. Rasûlullah (s.a.v.) gelince onu inkâr ettiler ve benzeri sapıklıklara düştüler.

İslâm dini, ruhbanlığı bütünüyle yasaklamamakla birlikte fazlaca teşvik de etmez. Çünkü onun evrensel ideali, insanın fıtratına yerleştirilen maddî ve mânevî bütün kabiliyetlerin meşrû ölçüler içinde geliştirilmesi ve insanda olan tüm duyguların yine meşrû yollarla tatmin edilmesidir. Allah Rasûlü (s.a.v.)'ın kavlî beyânları ve fiilî tatbikatı bu konuda en güzel olanı öğretmekte, bize itidal çerçevesinde bir İslâmî hayat anlayışı vermektedir. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.): *"Her peygamberin bir ruhbanlığı vardır. Bu ümmetin ruhbanlığı da Yüce Allah yolunda cihâddır"* buyurur. (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 266)

Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz, kendisine öğüt vermesini isteyen birine şunları

söyledi:

"Sana Allah'tan korkmanı tavsiye ederim; çünkü her eyin ba ı Allah korkusudur. Sana cihâdı tavsiye ederim; çünkü İslâm'ın ruhbanlığı cihâddır. Sana Allah'ı zikretmeni ve Kur'an okumanı tavsiye ederim; çünkü bu senin Allah'ın rahmetini kazanmana ve insanlar arasında hayırla anılmana vesiledir." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 82)

İşte şimdi, bütün peygamberlerin insanlığa getirdikleri, fakat daha sonra özünden saptırılıp tanınmaz hâle getirilen o saf tevhid inancını yeniden canlandırıp bütün berraklığıyla insanlığa sunan son peygamber Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)'i gönderdik. O halde:

يَا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَاٰمِنُوا بِرَسُولِهٖ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهٖ
وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهٖ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿٢٨﴾
لِئَلَّا يَعْلَمَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَلَّا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاَنَّ
الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ يُؤْتٖيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظٖيمِ ﴿٢٩﴾

28. Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve Peygamberi Hz. Muhammed'e iman edin ki size rahmetinden iki kat versin, size aydınlığında yürüyebileceğiniz bir nûr nasip etsin ve sizi bağışlasın. Çünkü Allah, bütün günahları bağışlayan, sonsuz merhamet sahibidir.

29. Ehl-i kitap da şunu bilsin ki, onların Allah'ın lutf u ihsânından herhangi bir şeye nâil olabilmeleri mümkün değildir. Her türlü lutuf kesinlikle ve sadece Allah'a ait olup onu dilediğine bahşeder. Allah, pek büyük lutuf sahibidir.

Allah Teâlâ, Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz'i peygamber olarak gönderdikten sonra Ehl-i kitap dâhil bütün insanları ona inanmaya çağırmakta; sahih bir imana sahip olup ebedî kurtuluşa erebilmek için ona imanı şart koşmaktadır. Ancak burada Ehl-i kitap olup Efendimiz (s.a.v.)'e iman edenlere, husûsî bir mükâfat müjdesi vardır. Cenâb-ı Hak onlara rahmet hazinesinden iki kat, iki pay, iki nasip verecektir. Birisi önceki peygambere imanın mükâfatı, diğeri de bu Peygamberimiz (s.a.v.)'e imanın mükâfatıdır. (bk. Kasas 28/54)

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Üç ki i vardır ki Allah bunlara iki kat ecir verir: Kitap ehlinden bir kimse hem kendi peygamberine hem de bana inanırsa ona iki ecir vardır. Bir köle hem Allah'ın hem de efendisinin hakkını yerine getirirse ona iki ecir vardır. Câriyesini güzel yeti tirip sonra onu azat eden ve onunla evlenen kimseye de iki ecir vardır." (Buhârî, Enbiyâ 48)

Allah Teâlâ'nın büyük lutuf sahibi olduğunu haber vererek sona eren Hadîd

sûresini, öncelikle Cenâb-ı Hakk'ın mazlum ve çâresiz bir kadın hakkında tecelli eden lutfunun beyânıyla başlayan, sonra da kâfirlere ve münafıklara hadlerini bildirmek suretiyle mü'minlere dünyada olan lutfuna ve cennet ve rızâsı ile de âhirette olan lutfuna yer veren Mücâdile sûresi tâkip ediyor:

58- MÜCÂDİLE SÛRESİ

سُورَةُ الْمُجَادِلَةِ

58. MÜCÂDİLE SÛRESİ

Mucâdile sûresi Medine’de inmiştir. 22 âyettir. İsmini, birinci âyette geçip, “mücâdele etmek, tartışmak” mânasına gelen تُجَادِلُ (tücâdilü) fiilinden ism-i fâil olan اَلْمُجَادِلَةُ (mücâdile) kelimesinden alır. Mushaftaki tertîbe göre 58, iniş sırasına göre 104. sûredir.

Konusu

Câhiliye döneminde kadınlara zulmetmek için kullanılan “zıhâr” âdetini kaldırmak üzere bir kısım tedbirler getirilir. Gizli konuşmaların esasları belirtilir ve herkes içinde gizli gizli konuşmanın doğru olmadığı beyân edilir. Meclislerde oturmanın ve kalkmanın âdâbı öğretilir. Rasûlullah (s.a.v.) ile yapılacak özel görüşmeler için bir kısım kısıtlamalar ve düzenlemeler yapılır. Münafıkların belli başlı vasıflarına yer verilerek, husûsiyle mü’minlerin, yakın akrabaları bile olsa, Allah’a ve Rasûlü’ne düşmanlık edenlerle münâsebetlerinde çok dikkatli davranmaları istenir.

Allah Sizin Konuşmanızı Duyuyor

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّت۪ي تُجَادِلُكَ ف۪ي زَوْجِهَا وَتَشْتَك۪ٓي اِلَى اللّٰهِۗ
وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَاۜ اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ينَ يُظَاهِرُونَ
مِنْكُمْ مِنْ نِسَٓائِهِمْ مَا هُنَّ اُمَّهَاتِهِمْۜ اِنْ اُمَّهَاتُهُمْ اِلَّا الّٓـ۪ٔي وَلَدْنَهُمْۜ وَ
اِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًاۜ وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾
وَالَّذ۪ينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَٓائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْر۪يرُ رَقَبَةٍ
مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَٓاسَّاۜ ذٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِه۪ۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ
﴿٣﴾ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَٓاسَّاۚ
فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتّ۪ينَ مِسْك۪ينًاۜ ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ۜ

وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِۜ وَلِلْكَافِر۪ينَ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٤﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Rasûlüm! Allah, kocası hakkında sana müracaat edip seninle tartışan ve hâlini Allah'a şikâyette bulunan kadının sözlerini elbette işitti. Zâten Allah, o sırada sizin karşılıklı konuşmanızı dinliyordu. Hiç şüphesiz Allah, her şeyi hakkiyle işiten, her şeyi hakkiyle görendir.

2. İçinizden "sen bana annemin sırtı gibisin" diyerek hanımlarına zıhâr yapanlar bilsinler ki, o kadınlar onların anneleri değildir. Onların anneleri, ancak kendilerini doğurmuş olan kadınlardır. Gerçekte onlar, bu sözleriyle çok çirkin ve gerçek dışı bir söz söylemiş oluyorlar. Bununla birlikte Allah, elbette çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır.

3. Hanımlarına zıhâr yapıp onlardan ayrılmaya kalkan, sonra da söylediklerinden geri dönenlerin, onlarla cinsî münasebetten önce bir köle azat etmeleri gerekir. Size emredilen budur. Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

4. Köle azat etmek için imkân bulamayan kişi, hanımıyla cinsî münasebetten önce hiç ara vermeden iki ay oruç tutmalıdır. Buna gücü

yetmeyen de altmış fakiri doyurmalıdır. Bu hükümler, Allah'a ve Rasûlü'ne imanınızı ispat etmeniz için konulmuştur. Bunlar Allah'ın çizdiği sınırlardır. Bu sınırları kabul etmeyen kâfirler için ise can yakıcı bir azap vardır.

Câhiliye döneminde kadınların maruz kaldığı "zıhâr" denilen kötü bir âdet vardı. Buna göre bir koca hanımına: "Sen bana anamın sırtı gibisin" dediği zaman, artık hanım ona ebediyen haram sayılırdı. Fakat boşanma da gerçekleşmez, kadın evli iken kocasız duruma düşerdi. Ashâb-ı kirâmdan Evs b. Sâbit de, kızgınlığa kapılarak hanımı Havle'ye böyle zıhâr yapmıştı. Havle (r.a.) gelip durumu Allah Rasûlü (s.a.v.)'e arzetti. Gençliğini kocası uğruna tükettiğini, ona çocuklar verdiğini ama şimdi yaşlanınca kapı dışarı edildiğini dertli dertli anlattı. Perişan hâline bir çâre bulmasını söyledi. Efendimiz (s.a.v.) ise mevcut uygulamadan hareketle "sen ona haramsın" buyurdu. Havle iki defa daha gelip ısrar etmesine rağmen aynı cevabı aldı. Sonra hâlini Cenâb-ı Hakk'a şöyle arzetti:

"Allahım! Çok yalnızım. Bu ayrılık bana çok acı verecek. Küçük çocuklarım var; onları babalarına bıraksam perişan olacaklar, yanıma alsam aç kalacaklar. Hâlimi sana arz ediyorum, beni bu sıkıntıdan kurtar! Rasûlü'nün dilinden bir vahiy inzal buyur!"

Kısa bir süre sonra bu âyetler indi. Kocanın bir sözüyle hanımın boş olmayacağı bildirildi. Zıhâr denen âdetin çok çirkin ve yalan bir sözden ibaret olduğu haber verildi. (bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XXVIII, 2-3) Yalnız yeminin ciddiyetini korumak üzere böyle bir sözü söyleyen cezasız bırakılmadı. Bunlara sırasına ve imkânlarına göre hanımlarıyla cinsî münâsebetten önce şu kefâretlerden birini ödemeleri emredildi:

• Köle azat etmek.

• Köle azat etme imkânı yoksa iki ay peş peşe oruç tutmak.

• İki ay peş peşe oruç tutmaya güç yetiremezse altmış fakiri doyurmak.

Peygamberimiz (s.a.v.) ile Havle (r.a.) arasında geçen bu hâdiseye şâhit olan Hz. Âişe şöyle der:

"Bütün sesleri işiten Allah ne kadar yücedir! O kadın hâlini anlatırken ve Allah'a yalvarırken öylesine yavaş, fısıltıyla konuşuyordu ki dediklerinin bir kısmını, yanında olmama rağmen, ben bile işitemiyordum." (İbn Mâce, Talâk 25/2063)

Öyle bir Allah ki, ona karşı gelmenin bedeli çok ağırdır:

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ

وَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍۜ وَلِلْكَافِر۪ينَ عَذَابٌ مُه۪ينٌۚ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ

شَيْءٍ شَه۪يدٌ ﴿٦﴾ اللّٰهُ جَم۪يعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُواۜ اَحْصٰيهُ اللّٰهُ وَنَسُوهُۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ

5. Allah'a ve Rasûlü'ne karşı çıkanlar, kendilerinden öncekiler nasıl zillet ve perişanlığa mahkûm edildilerse, onlar da öylece zillet ve perişanlığa mahkûm edileceklerdir. Çünkü biz, dünya ve âhiret saâdetinizi sağlayacak apaçık âyetler indirmiş bulunuyoruz. Onları inkâr edenler için alçaltıcı bir azap vardır.

6. O gün Allah onları hep birlikte yeniden diriltecek ve yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Çünkü onlar kendi yaptıklarını unutsa da, Allah bunları tek tek kaydetmiştir. Zâten Allah, her şeye şâhittir; hiçbir şey O'ndan gizli kalamaz.

"Allah ve Rasûlü'ne karşı çıkmak"; Allah'ın ve Peygamber'in koyduğu kanunlara aldırmamak, bu ilâhî kanunları bırakıp başkalarının koyduğu kanunlara uymak demektir. Bu kimseler, Allah'ın koyduğu sınırlara, kanunlara ve hükümlere karşı çıkarlar. Başka kuralların uygulanmasını teklif ederler. Bu âyet-i kerîme, Allah'ın kanunları yerine kendileri bir takım kurallar koyup, bu kurallara "kanun" adı vererek insanları buna uymaya zorlayan âmirlere ve idârecilere sert bir uyarıda bulunmaktadır. اَلْكَبْتُ (kebt), hor ve hakir olmak, aşağılanmak, helâk edilmek gibi mânalara gelir. Buna göre Allah ve Rasûlü'ne karşı çıkanlar, dünyada hor ve zelîl kılınıp helâk edileceklerdir. Nitekim önceki devirlerde bunun pek çok misâli yaşanmıştır. Âhirette de bunlar alçaltıcı bir azaba uğrayacaklardır.

Rabbinizi daha iyi tanımak ve O'nun size yakınlığını anlamak için şu ilâhî uyarılara kulak verin:

Üç Kişinin Dördüncüsü Allah

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوٰى ثَلٰثَةٍ اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ اِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَٓا اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَٓا اَكْثَرَ اِلَّا هُوَ مَعَهُمْ اَيْنَ مَا كَانُواۚ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾

7. Görmez misin ki, göklerde ne var, yerde ne varsa hepsini Allah bilir? Üç kişi gizli bir görüşme için bir araya gelecek olsa veya fısıldaşsa mutlaka dördüncüleri Allah'tır. Beş kişi bir araya gelse veya fısıldaşsa altıncıları mutlaka Allah'tır. Bundan daha az veya daha çok sayıda kişi her nerede bir araya gelirse gelsin, ne fısıldaşırsa fısıldaşsın Allah mutlaka yanlarındadır. Sonra da Allah onlara yaptıklarını kıyâmet gününde tek tek bildirecektir. Doğrusu Allah, her şeyi hakkiyle bilir.

اَلنَّجْوٰى (necvâ), fısıldaşmak, gizli konuşmak demektir. Üç kişinin kendi aralarında yalnız olarak bir şeyi gizlemeleri ve bunu fısıltı hâlinde konuşmalarıdır. Bu kelimenin "yerin tümsekçe olan kısmı" mânasındaki اَلنَّجْوَةُ (necve) kelimesinden gelmiş olması da mümkündür. Çünkü bir topluluk içinde kendi aralarında gizlice fısıldaşan kimselerin durumu, kendisine bitişik olan yerlere göre nispeten yüksek olan kısmın âdeta yalnız başına kalmasına benzer. Yahut gizli konuşmak isteyenler, herkesin çıkamayacağı yüksek yerlere çekilmek veya etraftakilerin duymasından kurtulmak istemeleri sebebiyle böyle isimlendirilmiştir.

Bahsedilen fısıldaşmayı yapanlara en güzel örnek yahudiler ve münafıklardır:

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوٰى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِۘ وَاِذَا جَٓاؤُكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللّٰهُۙ وَيَقُولُونَ فٖٓي اَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللّٰهُ بِمَا نَقُولُۜ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُۚ يَصْلَوْنَهَاۚ فَبِئْسَ الْمَصٖيرُ ﴿٨﴾

8. Gizlice toplantılar tertip etmekten ve kulis yapmaktan men edilen o

kimseleri görmedin mi? Yine kendilerine yasaklanan o şeyi yapmaya kalkışıyor; günah işlemek, düşmanlık etmek ve Peygamber'e karşı çıkmak için gizlice fısıldaşıyorlar. Senin yanına geldiklerinde de, seni Allah'ın selâmlamadığı bir şekilde selâmlıyorlar. Üstelik kendi kendilerine alaylı bir şekilde: "Madem Muhammed bir peygamberse, bu söylediklerimiz yüzünden Allah bize bir ceza verse ya!" diyorlar. Onları ancak Cehennem paklar! İçinde yanıp kavrulmak üzere oraya gireceklerdir. Ne kötü bir son durak!

Yahudiler ve münafıklar, Rasûlullah (s.a.v.) ve mü'minler aleyhine gizli gizli kulis yapıyor, aralarında fısıldaşıyor ve kötü şeyler konuşuyorlardı. Böyle yaptıkları müslümanlar tarafından fark ediliyor ve biliniyordu. Rasûlullah (s.a.v.) onları daha önce böyle davranmaktan men etmişti. Fakat böyle davranmakta ısrar etmeleri üzerine bu âyet-i kerîme nâzil olup, onların gizli düşmanlıklarını haber verdi.

Yahudiler ve münafıkların Rasûlullah (s.a.v.)'e karşı sergiledikleri edepsizliklerden biri de onu selâmlama biçimleri idi. Onlar, Cenâb-ı Hakk'ın öğrettiği ve râzı olduğu gibi اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ (es-selâmü aleyke) şeklindeki selâm cümlesini اَلسَّامُ عَلَيْكُمْ (es-sâmü aleyke) olarak değiştiriyorlardı. Bilindiği gibi "es-selâmü aleyke", "selâmet, esenlik senin üzerine olsun" mânasına gelirken, küçük bir telaffuz oyunuyla söylenen "es-sâmü aleyke", "başına ölüm gelsin" veya "içine dininden dolayı bıkkınlık gelsin" anlamında kullanılıyordu. Bunun çok iyi farkında olan Peygamberimiz (s.a.v.), onların çaktırmadan yaptıklarını sandıkları bu hâince sözlerine karşılık, عَلَيْكُمْ (ve aleyküm) yani "dediğiniz kendi üzerinize olsun" şeklinde mukâbele ediyordu. Bir defasında onların bu hâinliklerini fark eden Hz. Âişe dayanamayarak, "ölüm ve Allah'ın lâneti sizin üzerinize olsun" demişti. Rasûlullah (s.a.v.): *"Ey Âişe, Allah kötü sözden hoşlanmaz"* buyurdu. "Fakat ey Allah'ın Rasûlü, onların ne dediğini işitmedin mi?" deyince Peygamberimiz (s.a.v.): *"Benim de onlara «ve aleyküm» dediğimi duymadın mı?"* cevabını verdi. (Buhârî, Edeb 38; Müslim, Selâm 6-12)

O halde:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ
الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوٰى ۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ
﴿٩﴾ اِنَّمَا النَّجْوٰى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَلَيْسَ بِضَٓارِّهِمْ

شَيْـًٔا اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

9. Ey iman edenler! Aranızda gizli konuşacak olursanız sakın günah işlemek, düşmanlık etmek ve Peygamber'e karşı çıkmak için fısıldaşmayın. Ancak iyilik ve takvâ üzere bir araya gelin ve konuşun. Bir gün huzurunda toplanacağınız Allah'a karşı gönülden saygı besleyerek O'na itaatsizlikten sakının!

10. Meşrû olmayan gizli toplantılar ve konuşmalar, mü'minleri üzmek için şeytan tarafından telkin edilen davranışlardır. Oysa şeytan, Allah'ın izni olmadıkça mü'minlere hiçbir zarar veremez. Bu bakımdan mü'minler yalnız Allah'a güvenip dayansınlar.

Günah, düşmanlık ve Peygamber'e isyân gibi kötü maksatlarla yapılan gizli toplantılar, kulisler, fısıldaşmalar yasaklanmakta, fakat "iyilik ve takvâ" üzere yapılanlara müsaade edilmektedir. (bk. Nisâ 4/114)

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Üç ki i bir arada bulunduğunuz zaman, insanlara karı ıncaya kadar ikiniz diğerini bırakıp fisılda mayın. Çünkü bu durum onu üzer." (Buhârî, İstizân 47; Müslim, Selâm 37, 38)

Şimdi de, toplantı yerlerinde mü'minlerin uyması gereken edeplere dikkat çekiliyor:

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِذَا قٖيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللّٰهُ لَكُمْۚ وَاِذَا قٖيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللّٰهُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْۙ وَالَّذٖينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبٖيرٌ ﴿١١﴾

11. Ey iman edenler! Topluca oturduğunuz yerlerde size: "Gelenlere yer açın!" dendiği zaman hemen toparlanıp yer açın ki Allah da size dünyada gönül ve rızık genişliği, cennette de mekan ve nimet genişliği versin. Size "Artık kalkın, dağılın!" dendiği zaman da kalkıp dağılıverin ki, Allah, içinizden gerçekten iman etmiş olanların makamını bir derece ve imanla birlikte kendilerine ilim de verilmiş olanların makamlarını ise derecelerle yükseltsin. Allah, yaptığınız her şeyden hakkiyle haberdardır.

Âyet-i kerîmenin nüzûl sebebiyle alakalı olarak Mukâtil (r.h.) şöyle bir hâdise nakletmektedir:

Bir cuma günü Rasûlullah (s.a.v.) Suffa'da bulunuyordu. Yer dardı. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), âdeti olduğu üzere muhâcir ve ensârdan Bedir savaşına katılmış

olanlara ikramda bulunurdu. O gün Bedir ehlinden bazıları meclise geldiklerinde biraz geç kalmışlardı. Peygamberimiz (s.a.v.)'in karşısında ayakta durup, birilerinin kendilerine yer açmasını beklediler, ama kimse onlara yer açmadı. Bu durum Rasûlullah (s.a.v.)'in hoşuna gitmedi ve etrafındaki Bedir ehlinden olmayan bazılarına: *"Sen kalk ey filân, sen kalk ey filân"* diyerek bazılarını yerlerinden kaldırdı. Bunlar ayakta bekleyen Bedir ehli sayısınca idi. Ancak Efendimiz'in bu tavrı da yerlerinden kaldırılanlara ağır geldi. Rasûlullah (s.a.v.), onların bu hoşnutsuzluklarını yüzlerinden okudu. Bunu fırsat bilen münafıklar müslümanlara: "Hani siz arkadaşınız Muhammed'in adâletli olduğunu iddia etmiyor muydunuz? Vallahi şunlara adâletli davranmamıştır. Onlar, peygamberlerine yakın olmak istiyorlardı ama onları yerlerinden kaldırdı ve onların yerlerine meclise gelmekte gecikenleri oturttu" diye dedikodu ettiler. (Vâhidî, *Esbâbu'n-nüzûl,* s. 432)

Bir diğer rivâyete göre Rasûlullah (s.a.v.): *"Karde i için yer açana Allah rahmet eylesin"* diye dua etti. Bunun üzerine hızla yerlerinden kalkıp, gelen kardeşlerine yer açmaya başladılar ve işte bunun üzerine Allah Teâlâ o cuma günü bu âyet-i kerîmeyi indirdi. (İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân,* IV, 325)

Âyet-i kerîme bize toplantı ve sohbet âdâbını öğretir. Buna göre mecliste yer açmak, gelenlere yer vermek üzere kalkmak maddî ve mânevî olarak pek çok faydalar sağlamaktadır. Çünkü Allah'ın kullarına iyilik ve kolaylık kapılarını olabildiğince açık tutmaya çalışanlara, Cenâb-ı Hak da dünya ve âhiret iyiliklerini bol bol ikram edecektir. Onlara dünyada mekan genişliği, bol rızık ve gönül ferahlığı, ölümden sonra da kabir rahatlığı ve cennete girme saâdeti lutfedecektir. Dolayısıyla mecliste yer açmak sadece bir misâldir. Asıl maksat her türlü iyiliğin ve güzelliğin müslümanlara ulaşması için destek olmak ve onların gönüllerini sevinçle doldurmaya çalışmaktır. Nitekim Efendimiz (s.a.v.): *"Kul, müslüman karde inin yardımında olduğu müddetçe, Allah da ona yardıma devam eder"* (Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* II, 274) müjdesini vermektedir.

Kişiyi yüceltecek olan oturduğu yer değil, sahip olduğu iman ve ilimdir. Dolayısıyla Peygamberimiz (s.a.v.)'in meclisi bile olsa, ondan uzak bir yerde oturmakla kişi kıymet derecesinin düştüğünü zannetmemeli ve "kalkın artık, sohbet sona erdi" denildiğinde, bunu kendisine bir hakaret kabul etmemelidir. Çünkü gerçek ölçü iman ve ilimdir. İşte insanların dereceleri, mecliste Peygamberimiz (s.a.v.) veya sohbet eden bir başka birine yakın ya da uzak oturmakla değil, sahip oldukları iman ve ilmin keyfiyetine göre belirlenecektir. O halde kişinin, İslâm'ın her türlü âdap ve ahlâkını öğrenerek yaşamaya çalışması, böylece imanını kemâle erdirip ilmini artırması gerekir.

Peygamberimiz (s.a.v.) ile yapılacak özel görüşmelerdeki gözetilmesi gereken nezâket kâidelerine gelince:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ
صَدَقَةً ذٰلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَاَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿١٢﴾ ءَاَشْفَقْتُمْ اَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ
لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَطِيعُوا
اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

12. Ey iman edenler! Peygamber'le gizli ve özel görüşmek istediğinizde, bu görüşmenizden önce muhtaçlara bir sadaka verin. Bu, hakkınızda hem daha hayırlı, hem de kalbî sâfiyet, samimiyet ve temizlik açısından daha uygun olandır. Ama verecek bir şey bulamazsanız bir zararı yoktur; çünkü Allah çok bağışlayıcıdır, sonsuz merhamet sahibidir.

13. Peygamberle gizli ve özel görüşmeden önce muhtaçlara sadaka verdiğiniz takdirde fakirliğe düşeceğiz diye korktunuz mu? Mademki siz bunu yapmadığınız takdirde Allah sizi bağışladı; öyleyse siz de artık namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah ve Rasûlü'ne itaat edin. Zira Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

İbn Abbas (r.a.)'den rivâyete göre bazı müslümanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına gelerek gerekli gereksiz sorular sorar, herkesin içinde onunla gizli konuşurlardı. Bu durum Efendimiz'e zor gelmeye başladı. Yüce Allah bu tür gizli konuşmaları azaltıp Rasûlü'nü rahatlatmak için özel görüşmeden önce sadaka vermeyi farz kıldı. Bu emir üzerine müslümanlardan birçoğu, imkânsızlık veya başka sebeplerle sadaka vermekten çekinip özel görüşme talebinden vazgeçtiler. Sonra Allah Teâlâ 13. âyetle bu hükmü hafifletti, kolaylık getirdi, yolu daraltmadı. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XXVIII, 20-21; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân,* IV, 327)

Bu âyet-i kerîmeler, Rasûlullah (s.a.v.)'e gereken saygının gösterilmesi, onun hukukunun en iyi şekilde korunması, soru sormada ve gizli görüşmede ifrata kaçılmaması, her vesileyle fakirlere yardım edilmesi, ihlaslı kişilerle münafıkların, âhireti sevenlerle dünyaya meyledenlerin ortaya çıkarılması gibi hikmetler ihtiva etmektedir.

Mü'minler, Peygamberimiz (s.a.v.) ile olan münâsebetlerinde lâzım gelen edebi

göstermekle vazîfeli oldukları gibi, aynı zamanda çevrelerinde olup bitenleri iyi anlayıp, kimi dost, kimi düşman tanımaları gerektiği konusunda da uyanık olmalıdırlar:

Yeminlerini Kalkan Edindiler

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا
مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ
عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ اِتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ
جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٦﴾ لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ
أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا أُولٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ
لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٨﴾
اِسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسٰيهُمْ ذِكْرَ اللّٰهِ أُولٰئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ
أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٩﴾

14. Kendilerine Allah'ın gazap ettiği bir topluluğu dost edinip işlerine vekil kılan münafıkları görmez misin? Bunlar ne sizdendir, ne de onlardan. Fakat sizden olduklarına dâir, bile bile yalan yere yemin ediyorlar.

15. Allah onlar için pek şiddetli bir azap hazırlamıştır. Çünkü onların yaptıkları şeyler gerçekten çok kötüdür.

16. Onlar, kötü niyet ve davranışlarını örtmek için yeminlerini siper edinip, insanları Allah'ın yolundan uzaklaştırmaktadırlar. Onlar için alçaltıcı bir azap vardır.

17. Malları da evlatları da Allah'ın azabına karşı onlara bir fayda sağlamayacaktır. İşte bunlar cehennemin yoldaşlarıdır; orada ebedî kalacaklardır.

18. O gün Allah onların hepsini yeniden diriltecek; şimdi size mü'min olduklarına dâir yemin ettikleri gibi Allah'a da yemin edecekler ve bununla kendilerine fayda verecek doğru bir şey yaptıklarını sanacaklardır. İyi bilin, onlar yalancıların tâ kendileridir!

19. Şeytan onları avucunun içine almış ve onlara Allah'ı anmayı unutturmuştur. Onlar şeytanın taraftarlarıdır. Şunu bilin ki, şeytanın taraftarları, en büyük zarara uğrayanların tâ kendileridir!

Bir kısım özellikleri anlatılan münafıklar gibi Allah'a ve Peygamber'e karşı çıkanları hem dünyada hem de âhirette kötü bir âkibet beklemektedir:

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ أُولٰئِكَ فِى الْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ اللّٰهُ
لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِى ۚ إِنَّ اللّٰهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾ لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ
بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ
أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُولٰئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ
الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ ۚ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ أُولٰئِكَ حِزْبُ
اللّٰهِ ۚ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

20. Allah ve Rasûlü'ne karşı çıkanlar, evet onlar, mağlubiyete uğrayıp en zelîl ve en alçak kimseler arasında olacaklardır.

21. Çünkü Allah: "Ben ve peygamberlerim mutlaka ve mutlaka gâlip geleceğiz" diye hükmetmiştir. Şüphesiz Allah, çok kuvvetlidir, karşı konulamaz bir kudrete sahiptir.

22. Allah'a ve âhiret gününe iman eden hiçbir toplumun, Allah'a ve Rasûlü'ne karşı çıkanları sevip dost edindiklerini göremezsin; isterse onlar babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları olsun! Allah, o topluluk fertlerinin kalplerine imanı nakşetmiştir ve kendi katından bir ruh ile onları desteklemektedir. Onları altlarından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere yerleştirecektir. Allah onlardan râzı olmuş, onlar da Allah'tan râzı olmuşlardır. İşte bunlar Allah'ın taraftarlarıdır. İyi bilin ki, Allah'ın taraftarları, evet onlar, kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir!

Zünnûn-ı Mısrî (k.s.) der ki:

"Allah Teâlâ kendi düşmanlarını sevmeyi men ediyorsa, bu O'nun kıskançlığından değildir. Bu men edişin asıl sebebi; sevdiklerini, âsi düşmanlarından ayrı tutmaktır. Düşmanlara gelmesi muhtemel felâketin dostlarına sıçramasını istememesidir." (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* I, 233)

Bir bülbüle, "Öt!" demişler, ötmemiş. "Öt!" demişler, ötmemiş. Nihayet, "Seni altın bir kafese kapatırız; lâkin yanına da bir karga koyarız!.." tehdidinde bulunmuşlar. Bülbül, kafesin altın olmasına mukâbil, karga ile beraber bulunmak ızdırâbından korkarak ötmeye başlamış...

Bu darb-ı mesel ile birbiriyle zıt karakterlere sahip ruhların bir arada bulunmasının ne korkunç bir hâdise olduğu çok güzel ve basitçe ifade edilmektedir.

Ancak şunu söylemek gerekir ki, müslümanların gayri müslimlerle olan münâsebetlerinde, hangi durumda nasıl bir ilişki içinde olmaları gerektiği hususunda İslâm'ın hükümlerini belirleyebilmek için bu konuyu ilgilendiren her bir âyeti diğerlerinden bağımsız olarak ele almak yerine, konuyu ilgilendiren tüm âyet ve hadisleri birlikte değerlendirip çıkarılacak sonuçlara bakmak gerekir. Dolayısıyla bu âyeti izâh ederken Âl-i İmrân 3/28, Tevbe 9/23-24, Lokmân 31/14-15, Mümtehene 60/7-9 gibi âyet-i kerîmeler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Allah'ın taraftarlarının başarı ve zafere ereceğini bildirerek sona eren Mücâdile sûresini, bu gerçeğin yaşanmış açık bir misâlini vererek başlayan Haşr sûresi izliyor:

59- HAŞR SÛRESİ

سُورَةُ الْحَشْرِ

59. HAŞR SÛRESİ

Haşr sûresi Medine'de inmiştir. 24 âyettir. İsmini, ikinci âyette geçip "sevkiyat için bir yere toplama" mânasına gelen اَلْحَشْرُ (haşr) kelimesinden alır. "Benî Nadîr Sûresi" ismi de vardır. Çünkü sûrede onların sürgün edilmelerinden bahsedilmektedir. اَلْمُسَبِّحَاتُ (Müsebbihât) diye bilinen sûrelerin ikincisidir. Mushaftaki sıralamada 59, iniş sırasına göre 95. suredir.

Konusu

Medinedeki yahudi kabilelerinden biri olan Benî Nadîr kabilesinin sürgün edilmelerinden, bu vesileyle ganimetlerin taksiminden bahsedilir. Muhâcir ve ensâr arasında gerçekleşen İslâm kardeşliğinin ne nispette bir dostluk, fedakârlık ve isâr anlayışıyla yaşandığının misâlleri verilir. Bunlar, daha sonra teşekkül edecek İslâm kardeşliklerine örnek gösterilir. Münafıklar ile yahudiler arasında planlanan İslâm aleytarlığının içyüzü deşifre edilir. Onların, müslümanlar karşısında ruhlarını saran korku dile getirilir. İnsanlar, "yarın" kelimesiyle ifade edilecek kadar çok yakında vuku bulacak âhiret gününe hazırlık yapmaya, cehennemden kurtulup cennet ehli olmaya çağrılırken, inanıp emirlerini tutmaları gereken Allah Teâlâ'nın bir kısım güzel isimlerine dikkat çekilir.

Ey Akıl Sahipleri İbret Alın!

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾
هُوَ الَّذِي اَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ
الْحَشْرِۜ مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا اَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللّٰهِ
فَاَتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ
بُيُوتَهُمْ بِاَيْدِيهِمْ وَاَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا اُولِي الْاَبْصَارِ ﴿٢﴾
وَلَوْلَا اَنْ كَتَبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاۤءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَاۜ وَلَهُمْ فِي
الْاٰخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَٓاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُۚ وَمَنْ يُشَٓاقِّ
اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih etmektedir. O, kudreti dâimâ üstün gelen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

2. Ehl-i kitaptan inkâr edenleri, ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Halbuki siz onların çıkacaklarına ihtimal vermemiştiniz; onlar da, kalelerinin kendilerini Allah'a karşı koruyacağını sanmışlardı. Fakat Allah'ın azabı onlara hiç hesâba katmadıkları yerden geliverdi ve yüreklerine o müthiş korkuyu düşürdü. Öyle ki evlerini hem kendi elleriyle hem de mü'minlerin elleriyle yıkıyorlardı. Ey akıl sahipleri! Düşünün de bundan ibret alın!

3. Allah onlara sürgünü yazmamış olsaydı, mutlaka dünyada kendilerini başka şekilde cezalandıracaktı. Âhirette ise onlara cehennem azabı vardır.

4. Bu sürgün onların, ilâhî emirleri dinlemeyip Allah'a ve Rasûlü'ne karşı çıkmalarından ötürüdür. Kim Allah'a karşı çıkarsa, bilsin ki Allah'ın cezası çok şiddetlidir.

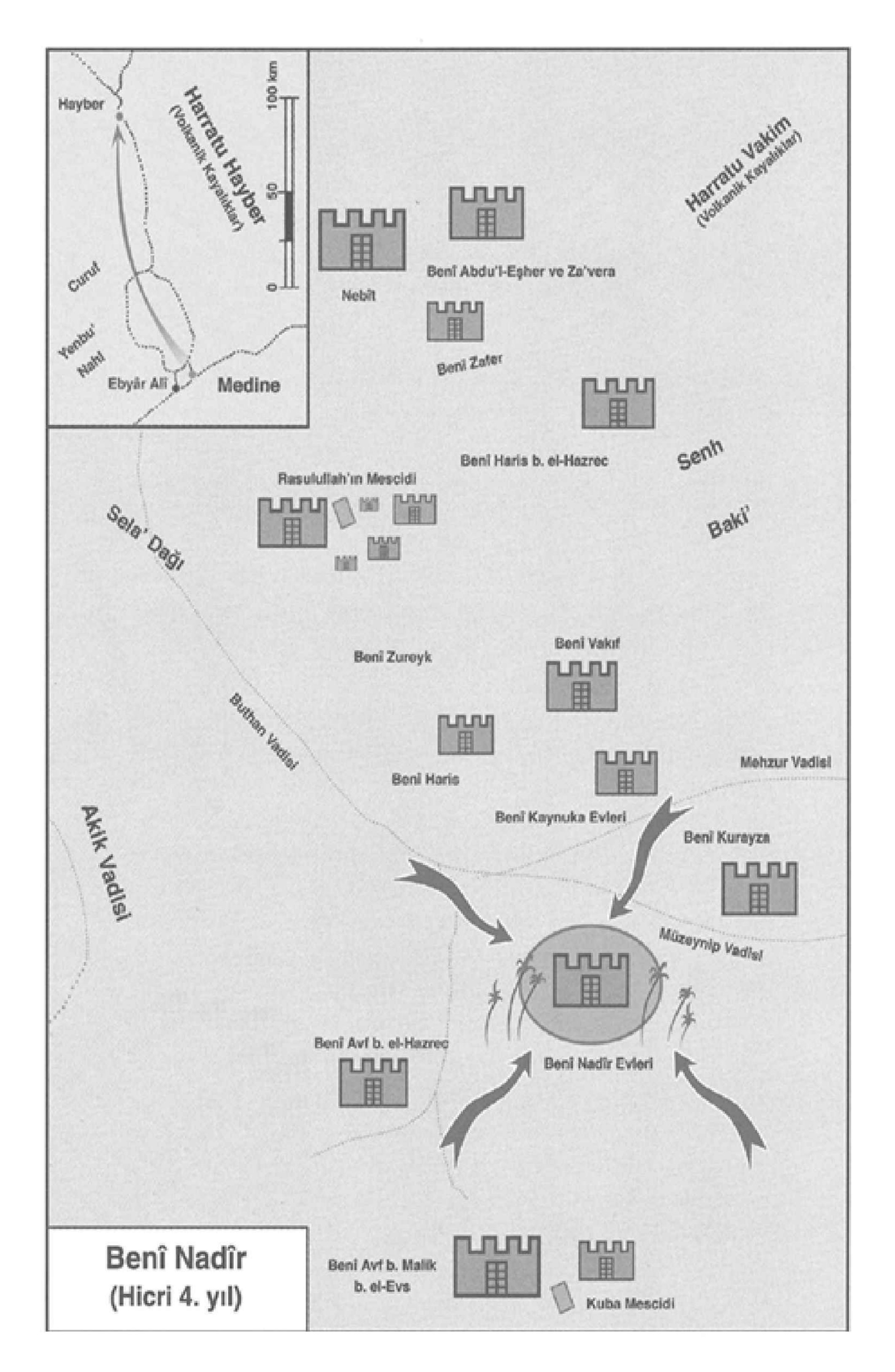
Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye hicret ettiği zaman, yahudilerden Nadîr oğullarıyla tarafsız kalmaları hükmünü taşıyan bir anlaşma yapmıştı. Bedir savaşında müslümanlar gâlip gelince, yahudiler: "Bu, Tevrat'ta kendisine zafer

va‘dedilen peygamberdir” dediler. Fakat Uhud savaşından sonra tamâmen değiştiler ve anlaşmayı bozdular. Bu arada liderleri Ka‘b b. Eşref, kırk süvari ile Mekke’ye gidip müslümanların aleyhine Ebû Süfyan ile ittifak yaptı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Ka‘b’ın sütkardeşi Muhammed b. Mesleme’ye emir vererek bir gece onu evinde öldürttü. Bundan sonra Allah Rasûlü (s.a.v.) bir bölük askerle Nadîr oğullarının köylerini 21 gün süreyle kuşatma altına aldı. Yurtlarını bırakıp gitmelerini emretti. Peygamberimiz (s.a.v.) ile anlaşma yapmaları üzerine kuşatma kaldırıldı. Yurtlarından çıkmadan önce sağlam kalan evlerini, müslümanlara bırakmamak için kendi elleriyle yıktılar. Bir çoğu Şam’a, Eriha’ya, Ezreât’a, Hire’ye, bir kaç hâne de Hayber’e gittiler. (bk. İbn Hişâm, *es-Sîre,* III, 191-194; Vâkıdî, *el-Meğâzî,* I, 363-380) İşte bu âyet-i kerîmeler, onların maruz kaldığı bu sürgün olayının en çarpıcı yönlerine dikkat çekmektedir. Gelen âyet bu olayın, hurmaların kesildiği tarafına ışık tutmaktadır:

مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ اَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَٓائِمَةً عَلٰٓى اُصُولِهَا فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيُخْزِ
يَ الْفَاسِقٖينَ ﴿٥﴾

5. Onların hurma ağaçlarını kesmeniz de, kesmeden kökleri üzere dimdik bırakmanızda hep Allah’ın izniyle olmuştu ve yoldan büsbütün çıkmış o kimseleri perişan etmek içindi.

Yukarıda bahsedilen kuşatma esnâsında Rasûlullah (s.a.v.) yahudilerin kapı ve evlerinin üzerine çıkarak savaştıklarını, yenilince de bunların arkasına saklandıklarını gördü. Bunun üzerine en yakınından başlayarak yahudi evlerinin birer birer yıkılmasını, hurma ağaçlarının bir kısmının da kesilmesini ve yakılmasını emretti. Yahudiler:

"–Ey Muhammed! Sen bozgunculuğu yasaklamakta ve onu işleyenleri ayıplamakta idin. Şimdi ağaçları kesmek ve yakmak nasıl olur?!" diyerek bağırdılar. Yahudilerin bu sözleri müslümanlardan bazılarını tereddüte ve

endişeye düşürdü. Bunun üzerine, müslümanların endişelerini gidermek üzere bu âyet-i kerîme nâzil oldu. (bk. Buhârî, Tefsir 59/2; Müslim, Cihâd 29; İbn Hişam, *es-Sîre,* III, 192)

Buna dayanarak âlimler, kendileriyle savaşılan kâfirlerin kale ve binalarının yıkılmasında, ağaçlarının kesilmesinde bir sakınca olmadığını belirtmişlerdir.

Benî Nadîr sürgün edildikten sonra müslümanların eline geçen malların taksimiyle ilgili buyurluyor ki:

وَمَا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِهٖ مِنْهُمْ فَمَا اَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾ مَٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِهٖ مِنْ اَهْلِ الْقُرٰى فَلِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْاَغْنِيَٓاءِ مِنْكُمْ وَمَٓا اٰتٰيكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهٰيكُمْ عَنْهُ

فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٧﴾

6. Allah'ın savaşsız olarak onlardan alıp Peygamberi'ne ganimet olarak verdiği mallara gelince, siz o malları elde etmek için ne at koşturdunuz, ne de deve! Fakat Allah peygamberlerini dilediği kimselerin üzerine gönderir de, zâlimlerin kalplerine korku salarak savaşa gerek kalmadan onları yenilgiye uğratır. Allah'ın her şeye gücü yeter.

7. Allah'ın barış yoluyla fethedilen ülkelerin halkından Peygamberi'ne nasip ettiği ganimet malları Allah'a, Peygamber'e, Peygamber'in yakın akrabasına, yetîmlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. Tâ ki o mallar, içinizde sadece zenginler arasında dolaşan bir servet hâline gelmesin! Peygamber size ne verdiyse onu alın; size neyi yasakladıysa ondan da kaçının. Allah'a gönülden saygı besleyip O'na karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası pek şiddetlidir.

Savaşsız ve zahmetsiz olarak düşmandan ele geçen mallara "fey" denilir. "Ganimet" ise savaşmak suretiyle ele geçen düşman mallarıdır. Nitekim Nadîr oğullarından elde edilen mallar, at koşturmaya veya deve sürmeye gerek olmaksızın savaşmadan elde edilmişti. Fey ile ganimetin hükümleri farklıdır. Enfâl sûresinin 41. âyetine göre ganimet beşe ayrılır. Beşte biri Allah'a ve Rasûlü'ne yani devlet bütçesine aittir. Kalan beşte dördü savaşa katılan mücahitlere dağıtılır. Fey ise tamâmen Allah ve Rasûlü'ne ait olup, Peygamber

(s.a.v.) ve ondan sonra gelen halifeler onu diledikleri gibi müslümanların işlerine harcarlar. Nitekim 7. ve 8. âyetler de bu malların kimlere harcanacağı hususuna ayrıca açıklık getirilmektedir.

Allah Teâlâ'nın fey'in bu şekilde taksim edilmesini istemesi, malın sadece zenginler ve güçlüler arasında dolaşıp durmasını engellemek, toplumun fakir kesimlerinin de bundan azami derecede istifadesini sağlamaktır. 7. Âyette geçen اَلدُّولَةَ (dûle) kelimesi, dâl harfinin ötresiyle "elden ele dolaşan güzel şey" anlamına gelir. Dâl harfinin fethasıyla اَلدَّوْلَةَ (devlet) ise "sevilen, hoşa giden güzel bir şeyin ardında dolaşmak veya güzel bir şeyin ele geçmesi" mânasına gelir.

İslâm devletinin iktisâdî anlayışının temelini teşkil eden kâidelerden biri de, Kur'ân-ı Kerîm'in koyduğu bu mühim esastır. Yani zenginlik sadece zenginlerin arasında dolaşan bir şey olmaktan çıkarılıp tüm topluma yayılmalıdır. Servet sadece zenginler arasında dolaşmamalı veya zenginler gün be gün daha da zenginleşirken, fakirler daha da fakirleşmemelidirler. Bu açıdan bakıldığında Kur'an'ın sadece mücerret bir kâide ortaya koymakla kalmadığı, bunun yanı sıra bir kısım pratik önlemler aldığı görülecektir. Bunların başında fâizi haram kılıp zekâtı emretmesi gelir. Fey hâricinde ganimetlerden beşte birinin fakirlere verilmesini ister. Sadakaya ek olarak, çeşitli kefâretler vasıtasıyla zenginliğin akışının fakirler tarafına olması için infâk edilmesini sürekli telkin eder. İslâm'ın ayrıca vefat eden kimsenin bıraktığı servetin en geniş kitleye yayılmasını sağlayacak bir verâset hukuku ihdas ettiği dikkat çeker. Ahlâkî bakımdan cimrilik kötülenirken, cömertlik fazilet olarak teşvik edilir. Zenginlere mallarında fakirlerin payı olduğu ve bu payın hayrat olarak değil, onların hakkı olarak verilmesi gerektiği bildirilir.

Bu sebeple buyruluyor ki:

Kardeşini Kendine Tercih Eder

لِلْفُقَرَٓاءِ الْمُهَاجِر۪ينَ الَّذ۪ينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلاً
مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَاناً وَيَنْصُرُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَۚ ﴿٨﴾

8. Bu ganimet mallarında fakir mühâcirlerin de hakkı vardır ki, onlar yurtlarından çıkarılmış, mallarından mahrum bırakılmışlardır; onlar Allah'ın lutfu ve rızâsı peşindedirler ve Allah'ın dinine ve Peygamberi'ne yardım etmektedirler. Onlar, imanlarında ve üzerlerine düşen vazîfeleri yerine getirmede samimi ve dürüst olanların tâ kendileridir.

İslâm yolunda yurtlarını ve mallarını terk etmek mecburiyetinde kalan muhâcirler gerçekten çok ihtiyaçlı bir duruma düşmüşlerdi. Bu sebeple Allah Rasûlü (s.a.v.), Benî Nadîr'den alınan ganimetleri muhâcirlere taksim etmiş, ensârdan da ihtiyâcı olan üç kişiden başkasına vermemişti. Daha sonra ensâra hitap ederek:

"– Dilerseniz daha önce muhâcirlere verdikleriniz onlarda kalır, siz de bu ganimetten pay alırsınız. Dilerseniz verdiklerinizi geri talep eder, bu ganimetin tamâmını onlara bırakırsınız" buyurdu. Bunun üzerine ensâr (r.a.) şu muhteşem cevâbı verdiler:

"– Hem mallarımızdan ve evlerimizden onlara hisse veririz, hem de ganimeti onlara bırakır, kendilerine ortak olmayız." (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIX, 250; Kurtubî, *el-Câmi'*, XVIII, 25)

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), Ensar'ın bu meziyetini şöyle medhetmiştir:

"– Gördüğüm kadarıyla siz gazâya ve muhtaçlara yardıma çağrıldığınız zaman çoğalıyor, akın akın geliyoşsunuz; dünyalık bir ey verilmek üzere çağrıldığınızda ise azalıyor, müstağnî davranıyorsunuz." (Ali el-Mütteki, *Kenzü'l-ummâl,* XIV, 66)

Ensâr-ı kirâmın emsalsiz meziyetlerini ebedîleştirmek üzere buyruluyor ki:

وَالَّذ۪ينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْا۪يمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا
يَجِدُونَ ف۪ي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّٓا اُو۫تُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ
بِهِمْ خَصَاصَةٌۜ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِه۪ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَۚ ﴿٩﴾

9. Onlardan önce Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş bulunan ensârın da bu ganimet mallarında hakları vardır. Onlar beldelerine göç eden muhâcirleri kendi canları gibi severler ve onlara fazladan verilen ganimetlerden ötürü gönüllerinde en küçük bir

kıskançlık ve burukluk duymazlar. Hatta onlar ihtiyaç içinde kıvransalar bile, daha muhtaç durumda olan mü'min kardeşlerini kendilerine tercih ederler. Şunu bilin ki, kim nefsinin cimriliğinden ve mala düşkünlüğünden kendini kurtarırsa, dünyada da âhirette de kurtuluşa erecek olanlar, işte bunlardır.

Ebû Hureyre (r.a.)'ın haber verdiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ensâr ile muhâcirini birbirine kardeş ilan ettiğinde, ev sahibi durumunda olan ensâr bu kardeşliği son derece önemsedi. Rasûlullah (s.a.v.)'e başvurarak hurmalıklarını muhâcir kardeşleriyle paylaştırmasını istedi. Allah Rasûlü (s.a.v.), fedakârlığın bu kadarını da fazla buldu. Hurmalıklarının bakımını üstlenmeleri şartıyla ürünlerini onlarla paylaşmalarını tavsiye buyurdu. Onlar da muhâcir kardeşleriyle bu şartla anlaştılar. (Buhârî, Hars 5; Menâkibu'l-Ensâr 3)

Câbir (r.a.), ensârın muhâcir kardeşlerine olan cömertlik ve îsârlarını şöyle anlatır:

"Ensâr, hurmalarını devşirdiklerinde bunları ikiye ayırır, bir tarafa çok, diğer tarafa da az hurma koyarlardı. Daha sonra, az olan tarafa hurma dallarını koyarak o tarafı çok gösterir, Muhâcirler'e:

«–Hangisini tercih ederseniz alın» derlerdi.

Onlar da çok görünen yığın ensâr kardeşlerimizin olsun diye, az görünen yığını alırlar ve böylece hurmanın çoğu muhâcirlere gelirdi. Ensâr da bu yolla az olan kısmın kendilerine kalmasını sağlamış olurlardı..." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* X, 40)

Âyetin, **"Şunu bilin ki, kim nefsinin cimriliğinden ve mala düşkünlüğünden kendini kurtarırsa, dünyada da âhirette de kurtuluşa erecek olanlar, işte bunlardır"** kısmı, insanın mânevî bir terbiyeye, nefsinin tezkiye edilip kalbinin temizlenmesine ne büyük bir ihtiyaç içinde olduğunu haber verir. Cimrilik ve mal sevgisine aşırı düşkünlük üzere yaratılmış olan nefislerin bu hastalık, ehil eller tarafından ve usûlüne uygun tedavi edilmelidir. Kendi hâline bırakıldığı takdirde bu hastalığın iyileşme ihtimali düşüktür. Bu hastalıktan kurtulmak isteyen kişiler de, nefislerine ağır gelecek bir kısım fedakârlıklara işin başından hazır olmaları gerekir. Ensârın yaptığı fedakârlığın büyüklüğü son derece açıktır.

Gelelim bahsedilen güzel hasletlerde muhâcir ve ensârın yolunu izleyenlere:

وَالَّذِينَ جَاؤُ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا الَّذِينَ

سَبَقُونَا بِالْاِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا رَبَّنَا اِنَّكَ رَؤُفٌ

10. Muhâcir ve ensârdan sonra Medine'ye gelen ve onların izini tâkip eden kimselerin de o mallarda hakkı vardır. Onlar şöyle dua ederler: "Rabbimiz bizi ve bizden önce geçmiş olan mü'min kardeşlerimizi bağışla! Kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin ve kötü duygu bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin!"

Âyette bahsedilen kimseler, öncelikle muhâcir ve ensârdan sonra Medine'ye gelen, orada yerleşen ve onların örnek izlerini tâkip eden müslümanlar, sonra da kıyâmete kadar gelecek tüm mü'minlerdir. Bunlar, başta mühâcir, ensâr ve diğer sahâbe-i kirâm olmak üzere kendilerinden önce gelip geçen bütün mü'minler için dua ederler. Onların bağışlanmasını isterler. Onları incitecek sözlerden kaçınırlar. Gönüllerinde onlara karşı en küçük bir kinin, kötü duygu ve düşüncenin bulunmaması için Allah'a yalvarırlar.

Bu âyet-i kerîme bize de, bizden sonra gelecek mü'minlere de, âhirete göçmüş mü'min kardeşlerimizle alakalı yapmamız gereken vazîfelere dikkat çekmektedir. Onları unutmamak, dualarımızı eksik etmemek, hayırla yâd etmek, onların bağışlanmasına yarayacak, ruhlarını şâd edecek her türlü dua, istiğfar, hayır ve hasenâta devam etmek bu vazîfelerin başında gelmektedir. (bk. Necm 53/38-41)

Münafıkların yaptıkları hâinlikler ve çevirdikleri gizli planlara gelince:

Onlar Sizden Çok Korkarlar

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِاِخْوَانِهِمُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ
الْكِتَابِ لَئِنْ اُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُط۪يعُ ف۪يكُمْ اَحَدًا اَبَدًاۙ
وَاِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْۜ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١١﴾ لَئِنْ
اُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْۚ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْۚ وَلَئِنْ
نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٢﴾

11. Bakmaz mısın şu münafıklık yapanlara! Onlar Ehl-i kitaptan küfür içindeki dostlarına: "Eğer siz yurdunuzdan sürülürseniz biz de mutlaka sizinle beraber çıkarız. Sizin aleyhinizde hiç kimseye itaat etmez, sözünü dinlemeyiz. Size savaş açılırsa elbette yardımınıza koşarız" diyorlar. Allah şâhittir ki, o münafıklar kesinlikle yalancıdırlar.

12. Oysa onlar yurtlarından sürülecek olsa, kesinlikle onlarla beraber çıkmazlar. Onlara savaş açılsa asla yardımlarına koşmazlar. Yardım etmeye kalksalar bile arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra kendileri de kimseden yardım göremezler.

Allah Rasûlü (s.a.v.), ahitlerini bozan ve müslümanlara hıyânet eden Benî Nadîr'e elçi göndererek anlaşmayı yenilemelerini, değilse on gün içinde Medine'den çıkıp gitmelerini ikâz buyurmuştu. Ancak münafıklar, bu arada boş durmayıp Medine'yi terke hazırlanan Benî Nadîr'e el altından haber yolladılar. Kendilerine büyük bir kitle ile yardım edeceklerini, Medine'yi asla terk etmemelerini söyleyerek onları kışkırttılar. İşte âyet-i kerîmeler, bu gizli mektuplaşmayı açığa vurmaktadır. Bu, aynı zamanda Kur'an'ın gaybden haber veren mûcize bir kelâm olduğunun açık delillerinden biridir. Münafıkların bu tahriklerine güvenen yahudiler, kendilerinde bir emniyet hissederek Peygamberimiz (s.a.v.)'e karşı çıktılar. Halbuki Kur'an'ın verdiği bilgiye göre münafıklar, va'dettikleri yardımı yapamayacaklardı. Nitekim de öyle oldu. Münafıklar, yahudilerin başına gelen belâları ve uğradıkları musîbet ve cezaları seyretmekten başka bir şey yapamadılar. Böylece Allah Teâlâ'nın şâhitlik yaptığı gibi, yalancılıkları alenen ortaya çıkmış oldu.

İşin gerçek yüzünü öğrenmek isterseniz:

لَاَنْتُمْ اَشَدُّ رَهْبَةً ف۪ي صُدُورِهِمْ مِنَ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ

﴿١٣﴾ لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ ط بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ ط تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى ط ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾

13. Ey mü'minler! Onların yüreklerinde size karşı duydukları korku, Allah'a karşı duydukları korkudan daha şiddetlidir. Çünkü onlar, gerçeği anlamayan bir topluluktur.

14. Onlar toplu olarak sizinle savaşamazlar; ancak müstahkem kaleler içinde veya siperlerin arkasından korka korka savaşırlar. Kendi aralarındaki çatışmaları ise çok şiddetlidir. Sen onları dışarıdan birlik içinde sanırsın; halbuki kalpleri darmadağınıktır. Çünkü onlar, akıllarını kullanamayan bir gürûhtur.

14. âyetin **"Kendi aralarındaki çatışmaları ise çok şiddetlidir"** ifadesi şu mânalara gelebilir:

• Aralarında gönül bağı yoktur, birlik beraberlik ruhundan mahrumdurlar, gerçekte birbirlerine düşmandırlar.

• Onların güç ve cesâretleri birbirlerine karşıdır; mü'minlere karşı savaşacak olsalar aynı kuvvet ve cesâreti gösteremezler.

• Onlar kendi aralarında savaş konusunu hararetli biçimde tartışırlar, güçlü olduklarından söz ederler, "şöyle asarız, böyle keseriz, şöyle biçeriz" derler, fakat bu sözden öteye geçemez; iş ciddiye binince siperlerin arkasına siner kalırlar. Şiddetleri kendi aralarındadır; hakikî mü'minlere karşı değildir.

Zahiren birlik gibi gözükürlerse de kalpleri parça parçadır, darmadağınıktır. Birlikte hareket edemezler. Fırsat buldukça birbirlerine karşı hıyânet ederler. Böyle bir ordu ise dışardan ne kadar toplu ve kuvvetli görünürse görünsün, hakikatte o bir ordu ve topluluk değil, ince parçaları arasında birleşme ve irtibat bulunmayan bir kül yığını gibi hafif rüzgârla savrulacak kuru bir kalabalıktan ibaret demektir. Bu dağınıklık onların akıllarını kullanamaz bir topluluk olmaları sebebiyledir. Sırf dünya muhabbetiyle nefislerinin şehvet, arzu ve duyguları arkasından gittiklerinden akılları kalmaz, makul hareket etmezler ve hakkı tanımazlar. Böyle dağınık bir iç yapıya ve gönül dünyasına sahip olan düşmanlardan, zâhiren ne kadar güçlü görünseler de, korkmaya gerek yoktur.

Yahudi ve münafıkların gerçek hallerini ve başlarına gelecekleri daha iyi anlayabilmek için şu benzetmelere dikkat edin:

كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ اَمْرِهِمْۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌۚ ﴿١٥﴾ كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ اِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْۚ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ اِنّ۪ي بَر۪يٓءٌ مِنْكَ اِنّ۪يٓ اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَم۪ينَ ﴿١٦﴾ فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَٓا اَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ ف۪يهَاۜ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظَّالِم۪ينَۚ ﴿١٧﴾

15. Yahudilerin hâli, kendilerinden az bir zaman önce, yaptıklarının cezasını tatmış olanların durumu gibidir. Âhirette ise onları pek acı bir azap beklemektedir.

16. Münafıkların hâli ise tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan önce insana: "İnkâr et!" diye telkinde bulunur. İnsan inkâr edince de: "Ben senden uzağım, seninle bir alakam olamaz. Çünkü ben Âlemlerin Rabbi Allah'tan korkarım!" der ve sıvışır.

17. Ama ikisinin de sonu, içinde ebedî kalmak üzere cehenneme girmektir. Zâlimlerin cezası işte budur!

Burada iki benzetme yapılır. Birincisinde yahudi kabilesi Nadîr oğullarının durumu anlatılır. Onların başına, Peygamberimiz (s.a.v.) ile olan anlaşmalarını bozmaları sebebiyle kendilerinden kısa zaman önce sürgün edilen Kaynuka oğullarının başına gelen belâ gelmiştir. Yahut Bedir savaşında müşriklerin başına gelen musîbetin bir benzeri gelmiştir. Şurası kesin ki, bu cezalar dünyadaki ile sınırlı kalmayacak, onların hepsi âhirette de can yakıcı cehennem azabına uğrayacaklardır.

İkincisinde ise münafıklarla yahudilerin durumu, şeytanla insanın durumuna benzetilerek izâh edilir: Şeytan önce insanı küfre sevk eder. Ona Allah'a karşı inkârı ve nankörlüğü emreder. Neticede bunu başarır ve onun doğru yoldan çıkmasını sağlar. Fakat sonunda iş ciddiye binip ilâhî azap kesinleşince, zeytin yağının su üzerine çıkması gibi şeytan suçun altından sıyrılmaya çalışır. Küfrüne sebep olduğu o insana yardımda bulunmadığı gibi, hatta onunla hiçbir ilgisinin olmadığını söyler. Fakat neticede şeytan da, saptırdığı insan da cehennemi boylar. Aynı şekilde münafıklar da yahudileri kandırdılar, Rasûlullah (s.a.v.)'e karşı savaşa teşvik ettiler, böyle yaparlarsa her türlü desteği vereceklerini söylediler. Ama iş ciddiye binince hiçbir sözlerini yerine getirmediler. Neticede Allah Rasûlü (s.a.v.)'e düşmanlıkta birleşen münafıklar da yahudiler de perişan oldular. Hem dünyalarını hem de âhiretlerini berbat ettiler.

Öyleyse:

Yarın İçin Ne Hazırladın

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ

اِنَّ اللّٰهَ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

18. Ey iman edenler! Allah'a gönülden saygı besleyip O'na karşı gelmekten sakının ve herkes yarın için ne hazırladığına bir baksın. Allah'a gönülden saygı besleyip O'na karşı gelmekten sakının; çünkü Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

Âhiret gününden "yarın" diye bahsedilir. Bunun ifade ettiği elbette pek derin mâna ve hikmetler vardır. Şöyle ki:

• Kıyâmetin, bu günden hemen sonra yarının gelmesi gibi, çok yakında vuku bulacağını bildirmektir. Dolayısıyla kıyâmeti yarın olacakmış gibi telakki ederek çalışmaya teşvik etmektedir.

• Allah katında zamanın, birisi teklif ve amel zamanı olan dünya günü, diğeri de ceza ve mükâfat zamanı olan âhiret günü olmak üzere iki günden ibaret olduğuna işaret eder. Buna göre "bugün" dünya, "yarın" âhiret demektir.

Âyet-i kerîmeyle ilgili Efendimiz (s.a.v.)'den bir hatırayı Cerir b. Abdullah (r.a.) şöyle anlatır:

"Birgün erken vakitlerde Rasûlullah (s.a.v.)'in huzûrunda idik. O esnâda Mudar kabilesinden, kılıçlarını kuşanmış, perişan bir topluluk çıkageldi. Gelenlerin üzerinde kaplan derisine benzeyen, alaca çizgili basit bir aba vardı. Bu abayı delerek başlarından geçirmişlerdi. Fakat neredeyse çıplak vaziyetteydiler. Onları bu derece fakir görünce Allah Rasûlü'nün yüzünün rengi değişti. Hemen evine girdi. Sonra çıkıp Bilâl'e ezân okumasını emretti, o da okudu. Sonra Bilâl kâmet getirdi ve Efendimiz namaz kıldırdı. Akabinde bir hutbe îrâd ederek:

«Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan da eşini var eden, bu ikisinden de birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. İsmi hürmetine birbirinizden dilekte bulunduğunuz o Allah'a saygısızlık etmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Çünkü Allah sizin üzerinizde tam bir gözeticidir» (Nisâ 4/1) âyetini sonra da bu Haşr sûresi 18. âyeti okudu.

Daha sonra: *«Herkes altınından, gümü ünden, elbisesinden, bir ölçek bile olsa buğdayından, hurmasından sadaka versin. Hatta yarım hurma bile olsa sadaka versin!»* buyurdu. Bunun üzerine ensârdan bir adam, ağırlığından dolayı neredeyse

kaldırmaktan âciz kaldığı, hattâ kaldıramadığı bir torba getirdi. Ahâli birbiri peşine sökün edip sıraya girmişti. Sonunda yiyecek ve giyecekten iki yığın oluştuğunu gördüm. Baktım ki Rasûl-i Ekrem Efendimiz'in yüzü gülüyor, sanki altın gibi parlıyordu..." (Müslim, Zekât 69)

Bir tarafta İslâm'ın infâk ve fedakârlık emirlerinin yerine getirilmesinin insana bağışladığı mutluluğun izlerini seyrederken diğer taraftan hem Allah'ı hem kendini unutanların hazin manzarası seyrettirilir:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذ۪ينَ نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰيهُمْ اَنْفُسَهُمْۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسْتَو۪ٓي اَصْحَابُ النَّارِ وَاَصْحَابُ الْجَنَّةِۜ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَٓائِزُونَ ﴿٢٠﴾

19. Allah'ı unutup da bu yüzden Allah'ın da kendilerine kendilerini unutturduğu, dolayısıyla fayda ve zararını bilmeyen kimseler gibi olmayın. Onlar, büsbütün yoldan çıkmışların tâ kendileridir.

20. Cehennemliklerle cennetlikler elbette bir olamaz. Cennetlikler, işte onlar, gerçekten kurtuluşa erenlerdir.

Cenâb-ı Hakk'ın, Allah'ı unutanlara, kendilerine kendilerini unutturması şöyle izâh edilebilir:

Allah Teâlâ'yı uyanık bir kalple zikretmek, kişiye dünya ve âhiretin mâhiyetini anlamayı, dünyaya niçin gönderildiğini, kendisine bu kısa ömrün ve bunca nimetlerin niçin verildiğini ve sorumluluğunun ne olduğunu hatırlatır. Ona derin ve etkili bir kulluk şuuru aşılar. Buna mukâbil Allah Teâlâ'yı unutmak ise, insanı ulvî âlemlerden kopararak bütün himmetiyle dünyaya sarılmasına sebep olur. Dünya muhabbeti onu, hayırlı işlerden uzaklaştırarak günahların çukuruna yuvarlar. Öyle ki büsbütün yoldan çıkar. Gaflet ile dünya peşinden koşmak, âhiret için hiçbir hazırlık yapmamak, nefsi ibâdet ve takvâ ile temizlemeye çalışmamak, üstelik günahların pençesinde kıvranmak insanın kendi canını unutması anlamına gelir. Böylece Allah'ı unutana, Allah da kendi öz canını, yani dünya ve âhirette asıl menfaatine olan şeyleri yapmasını unutturmuş olur. Zira insanın gerçek mânada kendi canını düşünmesi, onu temizlemeyi, terbiye ve tezkiye etmeyi gerektirir. Canı yani nefsi temizlemek de Allah'ı zikretmekle olur. Allah'ın zikri olmadan nefsin tezkiyesi mümkün değildir. O halde Allah'ı unutan, kendi canını da unutmuş ve ihmal etmiş olur. Canı ihmal etmenin sonucu da onu âhiret azabına mahkûm etmektir. (bk. Ateş, *Yüce Kur'ân'ın Çağda Tefsiri,* IX, 360-361)

Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

“Her nefis ölümü tadacaktır. Yaptıklarınızın karşılığı ancak kıyâmet günü tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konulursa, gerçekten o kurtuluşa ermiştir. İyi bilin ki, bu dünya hayatı, aldatıcı bir faydadan başka bir şey değildir.” (Âl-i İmrân 3/185)

Şimdi insanların Kur’an’ın hakikatini, azametini, üslûbunun tesirini, beyân ettiği kulluk mesuliyetinin şiddet ve ağırlığını anlamaları için bir misâl verilmek üzere şöyle buyruluyor:

لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَاَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ
اللّٰهِ ۜ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

21. Eğer biz bu Kur’an’ı bir dağın tepesine indirseydik, sen onu Allah korkusundan başını eğip paramparça olduğunu görürdün. Biz bu misâlleri insanlara veriyoruz ki, etraflıca düşünüp gerekli dersi alsınlar.

Kur’an’ın yüklediği dehşetli kulluk mesuliyeti karşısında dağlar böyle olursa sahip kılındığı akıl ve şuur kabiliyeti ile o ilâhî emâneti yüklenen, bir taraftan cehennem ateşi, diğer taraftan cennet nimetleriyle kuşatılmış olarak istikbale doğru gitmekte olan insanların bundan daha fazla etkilenmesi ve uyanık olmaları gerekir. Fakat ne yazık ki, o çok zâlim ve çok câhil olan insan, bundan müteessir olmamakta, Allah’tan korkmamakta, O’na saygı duymamaktadır. Ayrıca Allah’ın hukukunu, nefislerinin vazîfe ve istikbalini unutmakta, iyilik ve kurtuluş yollarını düşünemez duruma gelmektedirler.

Dolayısıyla verilen bu gibi misâllerin hedefi, insanların düşünüp istifade etmelerini sağlamak; muşahhas örneklerden hareketle aklî ve fikrî mânaları kavrayıp, geçmiş ve geleceklerini düşünmeye yönlendirmek; Allah’ın sonsuz azamet ve kudreti huzurunda eğilerek yarın kadar yakın olan âhiret için hazırlanıp ateşten korunmalarına yardımcı olmaktır.

Esas gâye, zâtı, isimleri, sıfatları ve fiilleriyle Allah Teâlâ’yı tanımak ve şöyle bir mârifetle tam bir samimiyet ve teslimiyet içinde O’na kulluk yapmaktır:

هُوَ اللّٰهُ الَّذٖى لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِۚ هُوَ الرَّحْمٰنُ
الرَّحٖيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذٖى لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ
الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزٖيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُۜ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ
﴿٢٣﴾ هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۜ يُسَبِّحُ

لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٢٤﴾

22. O Allah ki, O'ndan başka ilâh yoktur! Duyuların algı sahası dışında kalan şeyleri de, duyuların algı sahasına giren şeyleri de bilir. O, Rahmân'dır, Rahîm'dir.

23. O Allah ki, O'ndan başka ilâh yoktur! O Melik'tir, Kuddûs'tür, Selâm'dır, Mü'min'dir, Müheymin'dir, Aziz'dir, Cebbâr'dır, Mütekebbir'dir. Allah, müşriklerin ortak koştukları şeylerden çok uzaktır, yücedir.

24. O Allah Hâlık'tır, Bârî'dir, Mûsâvvir'dir. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nu tesbih eder. O, Azîz'dir, Hakîm'dir.

Korkusundan o haşmetli, o kuvvetli ve sağlam dağların bile titreyip baş eğerek paramparça olacağı Yüce Allah, kendisini bir kısım isim ve sıfatlarıyla tanıtmaktadır. Bunlara Kur'an dilinde "el-Esmâü'l-Hüsnâ" denilir. (bk. A'râf 7/180) Burada bu güzel isimlerden şunlara yer verilmektedir:

هُوَ (Hû): O.

اَللّٰهُ (Allah): Rabbimizin özel ismi; bütün isim ve sıfatlarını kendinde toplayan en büyük ismi.

اَلْعَالِمُ (Âlim): Görülen veya görülmeyen, gizli veya açık her şeyi en iyi bilen.

اَلرَّحْمٰنُ (Rahmân): Nihâyetsiz merhamet sahibi; rahmetiyle her varlığı kuşatan.

اَلرَّح۪يمُ (Rahîm): Çokça merhamet eden, yaratıkların tüm ihtiyaçlarını gideren.

اَلْمَلِكُ (Melik): Hükümdar, sultan, padişah; hâkimiyetin mutlak sahibi; görünen ve görünmeyen taraflarıyla tüm kâinatın hakikî ve yegâne mâliki,

اَلْقُدُّوسُ (Kuddûs): Her türlü eksiklikten uzak, mutlak kemâl sahibi, yaratılmışların tasavvur ve tasvirine sığmaz; tertemiz olan ve tertemiz kılan.

اَلسَّلَامُ (Selâm): Her türlü kusur ve afetlerden sâlim olan; selâmetin kaynağı, esenlik veren, selâmete çıkaran.

اَلْمُؤْمِنُ (Mü'min): Güven veren, emniyete kavuşturan, kendisine güvenilen, va'dine itimat edilen, gönlünü imana açanlara iman veren, kendisine güvenenleri korkudan emin kılan.

اَلْمُهَيْمِنُ (Müheymin): Koruyup kollayan, görüp gözeten, yöneten ve denetleyen, kâinatın mutlak hâkim ve idârecisi.

اَلْعَز۪يزُ (Azîz): Üstün kudret sahibi, mağlup edilemeyen mutlak güç sahibi, yegâne gâlip, izzet ve şânın asıl sahibi ve kaynağı.

اَلْجَبَّارُ (Cebbar): İradesine sınır olmayan, istediğini her durumda yapabilen hükmüne ve yetkisine karşı konulamayan, yaratılmışların hâlini iyileştiren, yaraları saran, dertlere derman olan, erişilemez, yüceler yücesi, güç ve azamet sahibi.

اَلْمُتَكَبِّرُ (Mütekebbir): Büyüklüğü apaçık olan, azametini ortaya koyan, büyüklük ancak kendisine yaraşan, büyüklükte eşi olmayan,

اَلْخَالِقُ (Hãlık): Takdir ettiği gibi yoktan yaratan.

اَلْبَارِئُ (Bâri’): Örneği olmadan yaratan, yaratıklarını düzgün ve âhenkli kılan, yaratmanın tüm safhalarındaki inceliklerin asıl kaynağı.

اَلْمُصَوِّرُ (Musavvir): Şekil, biçim ve özellik veren, varlıkların maddî-manevî, duyularla idrak edilen edilemeyen tüm şekil ve husûsiyetlerini belirleyen.

اَلْحَكِيمُ (Hakîm): Bütün hükümleri ve işleri yerli yerince ve sağlam olan; hüküm ve hikmet sahibi.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Kim sabaha çıktığında üç defa أَعُوذُ بِاللّٰهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ *(Eûzü billâhi’s-semî‘i’-l alîmi mine’ - eytani’r-racim) «Kovulmu eytandan her eyi i iten ve bilen Allah’a sığınırım» deyip de Ha r sûresinin sonundan üç âyet-i kerîme okuyacak olursa, Allah ona ak am oluncaya kadar dua edecek yetmi bin melek gönderir. âyet o gün ölürse ehîd olarak ölür. Her kim bunu ak amleyin okuyacak olursa, onun için de aynı ey söz konusudur.”* (Tirmizî, Sevâbü’l-Kur’an 22)

Unutmamak gerekir ki, göklerde ne var yerde ne varsa hepsi, tüm varlıklar, isim ve sıfatları haber verildiği şekilde olan Allah’ı kesintisiz tesbih etmektedirler. Akıl sahibi insana düşen de Allah Teâlâ’yı tanıyabildiği kadar tanımak; bütün güç, kuvvet, istidat ve imkânlarıyla O’na kul olabilmektir. O’nu zikir, tesbih ve tefekküre gark olmuş selim bir gönle erişebilmektir. İnsanın, yarın Allah’ın huzurunda vereceği imtihan için bu husus çok büyük bir öneme sahiptir. Kulun hazırlanması gereken en büyük imtihan da zâten budur. Dolayısıyla bu mânayla yakından irtibatlı olmak üzere şimdi Mümtehene sûresi geliyor:

60- MÜMTEHENE SÛRESİ

سُورَةُ الْمُمْتَحَنَةِ

60. MÜMTEHENE SÛRESİ

Mümtehene sûresi Medine’de inmiştir. 13 âyettir. İsmini, 10. âyette geçtiği üzere Mekke’den Medine’ye hicret eden müslüman kadınların, gerçekten inanıp inanmadıklarını anlamak maksadıyla imtihan edilmelerini isteyen “onları imtihan edin!” emrinden türetilen ve “imtihan edilen kadın” mânasına gelen اَلْمُمْتَحَنَةُ (mümtehene) kelimesinden alır. Buna “imtihan eden sûre” veya “bunu emreden âyeti içinde bulunduran sûre” anlamında “mümtehine” de denilir. Ayrıca sûrenin “İmtihân” ve “Meveddet” isimleri de vardır. Resmî sıralamada 60, iniş sırasına göre 111. sûredir.

Konusu

Allah’a ve mü’minlere düşmanlığını açıkça ortaya koyan ve bunu fiiliyata dönüştüren kâfirlerle olan münasebetlerde son derece dikkatli davranılması üzerinde durulur. Onlarla dostluk kurulmaması ve müslümanların sırlarının onlara sızdırılmaması istenir. Bu husustaki en küçük bir ihmalin müslüman toplumun başına büyük belâlar açacağı ihtarı yapılır. Hz. İbrâhim (a.s.)’ın, babası ve akrabaları bile olsalar, müşriklere karşı olan net tavrı müslümanlara uyulacak en güzel bir örnek olarak sunulur. Ancak müslümanlara, düşmanlığını fiiliyata dökmemiş gayr-i müslimlerle olan münâsebetlerin daha yumuşak tutulması, gönüllerini İslâm’a ısındırmak adına onlara iyilik, ihsân ve adâletle muâmele edilmesi öğütlenir. Mekke’den Medine’ye hicret eden kadınların evlilikleri ile alakalı hukuki düzenlemeler yapılır ve bunlardan alınacak bey‘atin esasları belirlenir.

Düşmanımı Dost Edinmeyin

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوّ۪ي وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَٓاءَ تُلْقُونَ اِلَيْهِمْ
بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَٓاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّۚ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَاِيَّاكُمْ
اَنْ تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْۜ اِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا ف۪ي سَب۪يل۪ي وَابْتِغَٓاءَ
مَرْضَات۪ي تُسِرُّونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِۗ وَاَنَا۬ اَعْلَمُ بِمَٓا اَخْفَيْتُمْ وَمَٓا اَعْلَنْتُمْۜ
وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَٓاءَ السَّب۪يلِ ﴿١﴾ اِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا
لَكُمْ اَعْدَٓاءً وَيَبْسُطُٓوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ وَاَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّٓوءِ وَوَدُّوا لَوْ
تَكْفُرُونَۜ ﴿٢﴾ لَنْ تَنْفَعَكُمْ اَرْحَامُكُمْ وَلَٓا اَوْلَادُكُمْۚ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۚ
يَفْصِلُ بَيْنَكُمْۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿٣﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Ey iman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olan kimseleri yakın dost, sırdaş ve işlerinize vekil edinmeyin! Siz onlara safça sevgi gösterisinde bulunuyorsunuz. Oysa onlar size gelen gerçeği inkâr etmiş ve sırf Rabbiniz olan Allah'a inandığınız için Peygamber'i ve sizi yurdunuzdan çıkarmışlardır. Eğer siz gerçekten benim yolumda cihâd etmek ve rızâmı kazanmak maksadıyla yurdunuzu terk edip çıktıysanız, kâfirlere nasıl sevgi gösterip sır verebilirsiniz? Gerçek şu ki, sizin gizlediğinizi de, açığa vurduğunuzu da ben çok iyi bilmekteyim. Bundan böyle içinizden kim onlara sevgi besler ve sır verirse, kesinlikle dümdüz yoldan sapmış olur!

2. Eğer onlar sizi ele geçirecek olsalar, size karşı acımasız bir düşman kesilirler, ellerini ve dillerini size fenâlık yapmak için uzatırlar ve sizin de kendileri gibi kâfir olmanızı cân ü gönülden isterler.

3. Kıyâmet günü ne yakınlarınızın size faydası olacaktır, ne de çocuklarınızın. Çünkü Allah o gün aranızı ayıracaktır. Allah, bütün yaptıklarınızı görmektedir.

Âyet-i kerîmelerin iniş sebebi olarak şu dikkat çekici hâdise nakledilir:

Rasûlullah (s.a.v.), müşriklerin Hudeybiye anlaşmasının maddelerini bozmaları ve diğer tamamlayıcı şartların oluşmaya başlaması üzerine Mekke'yi fethetme hazırlıklarına başlamıştı. Fakat bunu son derece gizli tutuyor, niyetini kimseye açmıyordu. Ashâb-ı kirâmdan birkaç kişi hâricinde bunu kimseye hissettirmemişti. Efendimiz (s.a.v.) ile beraber işin farkında olan ashâb-ı kirâm (r.a.), bu gizliliğe riâyet ederken, her nasılsa durumdan haberdar olan Bedir gâzîlerinden Hâtıb b. Ebî Beltaa, Mekke'ye durumu bildiren bir mektup yazmış ve bunu bir kadınla da göndermişti. Allah Teâlâ Peygamberimiz (s.a.v.)'e durumu bildirdi. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) Hz. Ali, Zübeyr ve Mikdâd (r.a.)'ı çağırdı. Kadının tam bulunduğu yeri haber vererek onu yakalayıp getirmelerini istedi. Kadın, Rasûlullah (s.a.v.)'in işaret buyurduğu yerde yakalandı. Üzerindeki mektup alınıp Rasûlullah'a getirildi. Mektupta şunlar yazılıydı:

"Ey Kureyş! Allah'ın Rasûlü, sizin üzerinize öyle muazzam bir kuvvetle geliyor ki, gece karanlığı gibi korkunç olan bu ordu sel gibi akacaktır. Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah üzerinize tek başına da gelse Allah, O'nu size gâlip kılacak, va'dini yerine getirecektir. Şimdiden başınızın çâresine bakın!" (İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 278)

Aslında bu ifadeler, ne gerçeğe aykırıydı ne de ihânetle doluydu. Fakat gizli kalması icâb eden bir hakîkat düşmana ifşâ ediliyordu. Bu yüzden Peygamberimiz (s.a.v.), bu işi yapan Hâtıb'ı derhâl yanına çağırtıp: *"Ey Hâtıb! Bunu niçin yaptın?"* diye sordu. Bedir gâzîlerinden olan Hâtıb, büyük bir nedâmet içinde:

"–Yâ Rasûlallah! Yanınızda bulunan muhâcirlerin Mekke'de âile ve mallarını koruyacak kimseleri var. Benim ise kimsem yok. Ben de bu mektupla onlar arasında minnettarlık kazanarak, âilemi, çoluk çocuğumu korumak istedim. Yoksa vallahi ben onların câsusu değilim. Ben bu işi dînimden dönmek gibi bir fenâlıkla da işlemedim. Müslüman olduktan sonra ben, asla küfre râzı olmam. Vallahi benim Allah ve Rasûlü'ne olan imanım sonsuzdur. Asla dînimi değiştirmiş değilim..." dedi. Bunun üzerine merhamet ummânı Efendimiz (s.a.v.):

"–Hâtıb kendisini doğru müdâfaa etti" buyurdu ve onu affetti.

Hâtıb'ın boynunu vurmak isteyen Hz. Ömer'e de Cenâb-ı Hakk'ın, Bedir savaşına katılanların yaptığı hatâları af buyurduğunu hatırlatarak şu mukâbelede bulundu:

"–Ama o Bedir seferine katıldı. Ne biliyorsun, belki de Allah Teâlâ Bedir ehlinin hâline muttalî oldu da: «Dilediğinizi yapın, sizleri bağı ladım!» buyurdu." (Buhârî, Meğâzî 9; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 161)

Fakat bahsedilen hâdise üzerine inen bu âyet-i kerîmeler, Allah'ın düşmanlarıyla dostluk yapılmamasını ve müslümanların düşmanlarına karşı çok dikkatli davranması gerektiğini haber verdi. Buna göre, İslâm ile küfrün birbiriyle savaş hâlinde oldukları bir dönemde, bir mü'min, sırf iman ettikleri için mü'minlere karşı savaşan bir kâfirle, sebep ne olursa olsun, İslâm'a zarar verecek bir işe girişemez. Böyle bir davranış imanla çelişir. Dolayısıyla şahsî ihtiyaçlarını karşılamak veya problemlerini çözmek için, niyeti kötü olmasa bile, bir mü'minin böyle davranması doğru değildir. Böyle bir şeye cüret eden kişi, üzerinde yürüdüğü dümdüz yoldan çıkmış olur.

Allah ve Peygamber düşmanlarına karşı sergilenmesi gereken tavrı anlayabilmek için sizden önceki müslümanların hayatından örnek alın:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فٖى اِبْرٰهٖيمَ وَالَّذٖينَ مَعَهُۚ اِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ
اِنَّا بُرَءٰٓؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۘ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَٓاءُ اَبَدًا حَتّٰى تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَحْدَهُٓ اِلَّا قَوْلَ
اِبْرٰهٖيمَ لِاَبٖيهِ لَاَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَٓا اَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍۜ رَبَّنَا
عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَاِلَيْكَ اَنَبْنَا وَاِلَيْكَ الْمَصٖيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً
لِلَّذٖينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَاۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ ﴿٥﴾ لَقَدْ كَانَ
لَكُمْ فٖيهِمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَۜ وَمَنْ

يَتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمٖيدُ ﴿٦﴾

4. İbrâhim'de ve beraberindeki mü'minlerde sizin için uyulması gereken güzel bir örnek vardır. Onlar putperest kavimlerine şöyle demişlerdi: "Biz kesinlikle sizden de sizin Allah'ı bırakıp taptıklarınızdan da uzağız. Sizi ve bâtıl dîninizi reddediyoruz. Sizinle bizim aramıza, siz sadece tek olan Allah'a iman edinceye kadar sürüp gidecek bir düşmanlık ve nefret girmiş bulunmaktadır." Ancak İbrâhim'in babasına söylediği: "Senin için Rabbimden bağışlanma dileyeceğim; ancak Allah'tan gelecek bir azabı senden savmam da mümkün değil" demesi örnek olmaz! Onlar şöyle dua ederlerdi: "Rabbimiz! Yalnızca sana güvenip dayandık, sana yöneldik. Dönüşümüz de ancak sanadır!"

5. "Rabbimiz! İmtihan için kâfirleri üzerimize salıp bizi musîbetlere maruz bırakma! Rabbimiz! Bizi bağışla! Şüphesiz sen, kudreti dâimâ üstün

gelen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olansın!"

6. Doğrusu onlarda sizin için, Allah'ı ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar için uyulması gereken güzel bir örnek vardır. Kim yüz çevirirse, şunu bilsin ki Allah, hiçbir şeye muhtaç değildir ve her türlü övgüye lâyık olan da yalnız O'dur.

İbrâhim (a.s.)'ın şirk düzenine karşı sergilediği dik duruşun örnek alınması emredilirken yalnız onun müşrik olan babasına "ben senin için mutlaka Allah'tan bağışlanma dileyeceğim..." şeklindeki sözünün örnek alınmaması istenmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de birkaç yerde belirtildiğine göre İbrâhim (a.s.), babasına verdiği istiğfar etme sözünü tutmuş, **"Rabbim! Babamı da bağışla; çünkü o yolunu şaşıranlar arasında"** (Şuarâ 26/86. Ayrıca bk. İbrâhim 14/41), fakat Rabbinden bağışlamasını istediği babasının "Allah düşmanı" olduğunu anlayınca, istiğfardan vazgeçmişti. (bk. Tevbe 9/114)

5. âyette Hz. İbrâhim ve yanındaki mü'minlerin dualarında yer aldığı şekilde "mü'minlerin kâfirler için fitne kılınması" şu yollarla olabilir:

• Kâfirlerin aşırı baskı ve zulümleri neticesinde müslümanların dinî inanç, ibâdet ve ahlâk hususunda onlara taviz vermek zorunda kalmalarıdır. Böyle bir durum, diğer insanlar için alay mevzuu olurken, kâfirlerin de dîni ve mü'minleri değersiz görmelerine yol açar.

• Müslümanlar, yüce bir dinin temsilcileri olmalarına rağmen, temsil ettikleri makama yakışmayacak tarzda yüksek ahlâkî vasıf ve faziletlerden mahrum olurlarsa ve diğer insanların düştükleri ahlâkî zaaflara düşerlerse, kâfirlerin, "Bu kimselerin ne özellikleri var ki bizden daha şerefli kabul edilsinler" demelerine fırsat verilmiş olacaktır.

• Yine kâfirler mü'minlere gâlip geldiklerinde, kendileri doğru yol üzere bulundukları için gâlip geldiklerini sanabilir ve "Eğer kendini mü'min zanneden bu insanlar Allah yolunda olsalardı, biz onları yenemezdik" diyebilirler. Böylece doğru yolu bulma imkân ve fırsatından uzaklaşmış olurlar.

Hz. İbrâhim örneğinden alınması gereken ders şudur ki, her asırda mü'minler ataları İbrâhim'in izinden yürüyerek sarsılmaz bir iman, azim ve kararlılıkla zâlimlere karşı mücâdelelerini sürdürmelidir. Ey mü'minler! Böyle davrandığınız takdirde:

عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذ۪ينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةًۜ وَاللّٰهُ

قَد۪يرٌۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٧﴾

7. Allah'ın emrettiği şekilde yaşayıp küfre karşı açık ve net tavrınızı

ortaya koyarsanız, bakarsınız Allah sizinle şu anda karşılıklı düşman olduğunuz kimseler arasında, onları doğru yola iletmek suretiyle bir sevgi ve yakınlaşma var eder. Çünkü Allah'ın her şeye gücü yeter. Allah çok bağışlayıcıdır, sonsuz merhamet sahibidir.

Önceki âyetlerin emrettiği şekilde Allah Teâlâ'nın emirleri yerine getirildiği, din düşmanlarına dostluktan tamâmen uzak durularak cihâd edildiği ve bu hususta sarsılmaz bir kararlılık gösterildiği takdirde, neticede Allah mü'minlerle o kâfirlerden düşmanlık ettikleri kimseler arasında bir dostluk meydana getirecektir. Çünkü böylece İslâm gâlip gelecektir. İslâm'ın gâlip gelmesiyle insanların iman ve hidâyetine mâni olanlar ortadan kaldırılıp, hak ve adâletle İslâm'ın güzel ahlâkı tatbik edilmeye başlayınca, o düşmanlıklar da dostluğa dönüşmeye başlayacaktır. Nitekim Mekke'nin fethi üzerine Rasûlullah (s.a.v.)'in o yüce ahlâkı fiilen tatbike başlayınca, yirmi senedir düşmanlığın her türlüsünü yapmaya çalışanlar bile hayretler içinde İslâm'a girmek için yarış etmişlerdir. Çok geçmeden bütün Arabistan İslâm'a girerek o hak nûru, âlemin ufkunu aydınlatmaya başlamıştır. Bu gerçek de, küfre karşı sert duruşun ve onunla amansız cihâdın asıl maksadının, düşmanlık değil, dostluğu umumileştirmek olduğunu gösterir.

Gelen âyetler, Müslümanlara karşı sergiledikleri tavırlarına göre gayri Müslimlere ne tür bir davranış içinde olmak gerektiğini açıklamaktadır:

Gayr-i Müslimlerle İlişkiler

لَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذ۪ينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدّ۪ينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ
اَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُٓوا اِلَيْهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِط۪ينَ ﴿٨﴾ اِنَّمَا يَنْهٰيكُمُ
اللّٰهُ عَنِ الَّذ۪ينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدّ۪ينِ وَاَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلٰٓى
اِخْرَاجِكُمْ اَنْ تَوَلَّوْهُمْۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾

8. Allah, dîninizden dolayı sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayan kâfirlere iyilikte bulunmanızı ve mümkün olduğunca onlara adâletli davranmanızı yasaklamaz. Hiç şüphesiz Allah, hak ve adâlet konusunda titiz davrananları sever.

9. Allah sadece, sizinle sırf dîninizden ötürü savaşan, sizi öz yurtlarınızdan sürüp çıkaran ve çıkarılmanıza destek olan kâfirleri dost edinmekten sizi men eder. Kim onları dost ve sırdaş edinirse, işte böyleleri zâlimlerin tâ kendileridir.

Kur'an, mü'minlerin kendileriyle münâsebetleri açısından gayr-i müslimleri dört gruba ayırır:

• Müslümanlara saldıran veya vaktiyle müslümanlara saldırmış, kötülük etmiş, yurtlarından çıkarmış, çıkaranlara destek olmuş, haklarını ellerinden almış ve yaptıklarını telâfi etmediği gibi, hâlâ da saldırmaya devam eden düşmanlar.

• Müslümanların müttefiki olan gayri müslimler.

• Tarafsız olan gayr-i müslimler.

• Savaş neticesinde cizye karşılığında müslümanların hâkimiyetine teslim olan gayri Müslimler.

İşte müslümanlar bu dört gruptan sadece birinci gruba saldırabilir, onlarla savaşabilirler. Çünkü bunlara saldırmak, canı ve malı koruma prensibinden hareketle adâletin gereğidir. Gaspedilen hakların geri alınması müslümanların hakkıdır. Fakat müslümanlara saldırmayan, yurtlarından çıkarmayan ve çıkarılmalarına da destek olmayan tarafsız veya müslümanların müttefiki olan gayr-i müslimlere saldırmak yasaktır. Çünkü böyle yapmak zulümdür. Zulüm ise haramdır. Hatta 8. âyetin de açıkça beyân ettiği gibi bunlara iyilik yapmak, yardımda bulunmak ve adâletle muâmele etmek tavsiye edilmiştir.

Nitekim Hz. Ebûbekir'in hanımı Kuteyle kâfir idi. Hudeybiye anlaşmasından sonra kızını görmek üzere Medine'ye geldi. Hz. Esma, Allah Rasûlü'nün fikrini öğrenmek için:

“–Annem, beni özleyip gelmiş. Ona ikramda bulunabilir miyim?” diye sorduğunda, Efendimiz (s.a.v.):

“–Evet, annene iyi davran!” buyurmuştur. (Buhârî, Hibe 29, Edeb 8; Müslim, Zekât 50)

Mekke başta olmak üzere çeşitli bölgelerden Medine’ye hicret eden kadınları ilgilendiren özel hükümlere gelince:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا جَٓاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّۜ اَللّٰهُ
اَعْلَمُ بِا۪يمَانِهِنَّۚ فَاِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ اِلَى الْكُفَّارِۜ
لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّۜ وَاٰتُوهُمْ مَٓا اَنْفَقُواۜ وَلَا
جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ اِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّۜ وَلَا تُمْسِكُوا
بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقُواۜ ذٰلِكُمْ حُكْمُ
اللّٰهِۜ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿١٠﴾

10. Ey iman edenler! Mü’min kadınlar hicret ederek size geldikleri zaman imanları hususunda onları imtihan edin. Gerçi Allah onların imanlarını herkesten daha iyi bilir. Siz de onların inanmış olduklarına kesin kanaat getirirseniz, onları müşrik kocalarına geri göndermeyin. Çünkü bundan böyle onlar kâfir kocalarına helâl olmadıkları gibi, kâfir kocaları da onlara helâl değildir. Yalnız, müşrik kocalarının bu kadınlara ödedikleri mehirleri de kendilerine iâde edin. Mehirlerini verdiğiniz takdirde mü’min olduklarını bildiğiniz bu kadınları nikâhlamanızda hiçbir sakınca yoktur. Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın. Onlara ödediğiniz mehri, varacakları kâfir kocalarından geri isteyin. Kâfirler de, müslüman olup sizinle evlenen eşlerine ödedikleri mehri geri istesinler. Bunlar Allah’ın koyduğu hükümlerdir; aranızda böyle hüküm veriyor. Çünkü Allah her şeyi hakkiyle bilen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

Âyet-i kerîme, Mekkeli müşriklerle yapılan Hudeybiye anlaşmasından sonra Medine’ye hicret eden mü’min kadınlar ile alakalı hükümleri ve düzenlemeleri beyân etmektedir. Buna göre:

✓ Hicret eden bu kadınlar, gerçekten inanıp inanmadıklarını anlamak için bir imtihana tâbi tutulmalıdırlar. Gerçekten inanmış iseler kâfirlere tekrar geri çevrilmeyeceklerdir.

✓ Bu mü’min kadınlar, artık eski kâfir kocalarına helâl değildir.

✓ Kâfir kocaların bu kadınlara ödedikleri mehirler geri verilerek, onların nikâh bağından kurtarılacaklardır.

✓ Mehirlerini vermek suretiyle müslümanların bu kadınlarla evlenmelerinde bir sakınca yoktur.

✓ Bundan böyle müslümanlar da kâfir kadınları nikâhları altında tutmayacaklardır.

✓ Küfürlerinden dolayı kendilerinden kaçıp kâfirlere katılan kadınlara vermiş oldukları mehirleri geri isteyeceklerdir.

✓ Müşrikler de, müslümanlara gelip katılmış olan kadınlara verdikleri mehirleri geri isteyeceklerdir.

Bu âyetle aynı zamanda müslümanların müşrik kadınlarla evlenmeleri veya daha önce evlenmiş bulundukları müşrik kadınlarla nikâh ilişkilerini sürdürmeleri yasaklanmıştır.

Konuyla ilgili hükümler bir sonraki âyetle şöyle tamamlanmaktadır.

وَاِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ اِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَاٰتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ
اَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَا اَنْفَقُواۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِي اَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

11. Eğer sizden birinin eşi dinden dönüp kâfirlere katılır da o kadına verdiğiniz mehir size iade edilmezse, onlarla yaptığınız savaşta gâlip gelip kendilerinden ganimet aldığınızda, eşleri gitmiş olan kocalara, ödedikleri mehir kadarını o ganimetten verin. Kendisine inandığınız Allah'a karşı gönülden saygılı olup O'na karşı gelmekten sakının.

Müslümanlardan bir kadın kâfirler tarafına giderse, mü'minler, o kadının kocasına, kaçan karısına ödediği mehri geri vermelidirler. Bu da iki yoldan biri ile ödenebilir:

Birincisi; takas yolu ile ödenir. Yani mü'minlerin eşlerinden biri kâfirler tarafına gider de, kâfirler onun mehrini geri vermezlerse, müslümanlar da kâfirlerin kendilerini terk edip müslümanlara katılmış hanımlarına ödedikleri mehri geri vermezler. Ellerinde bulunan o mehri, karısı kâfirler tarafına kaçmış müslümana verirler. Buna göre اَلْعَقْبُ ('akb), kâfir kadınların mehirlerinden verilmeyip de elde kalan şeydir.

İkincisi; kadının kaçtığı tarafla savaşa girmeyi gerektiren bir durum ortaya çıkıp müslümanlar zafer ve ganimet elde ederlerse, bu gelirlerden o adamın hakkını verirler.

Ancak, mü'min olduklarını söyleyip hicret eden kadınların imanın gereklerini yerine getirmek üzere şu hususlarda Peygamber'e bey'at etmeleri istenerek

buyruluyor ki:

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا جَٓاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰٓى اَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ
شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْن۪ينَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْت۪ينَ بِبُهْتَانٍ
يَفْتَر۪ينَهُ بَيْنَ اَيْد۪يهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْص۪ينَكَ ف۪ي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ

وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٢﴾

12. Ey Peygamber! Mü'min kadınlar sana gelip de Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftirâ uydurup getirmemek, dine ve akla uygun hiçbir konuda sana karşı gelmemek hususlarında sana bey'at etmek istediklerinde, sen de onların bey'atını kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlanma dile! Şüphesiz Allah, çok bağışlayıcıdır, sonsuz merhamet sahibidir.

Bey'at, bağlılık sözü vermek demektir. Rasûlullah (s.a.v.), peygamberlik vazîfesnin mühim dönüm noktalarında gerek kadın gerek erkek olsun müslümanlardan bey'at almıştır. Mekke döneminde gerçekleşen Akabe bey'atleri, Medine'ye geldiğinde aldığı bey'at ve Hudeybiye'de ağaç atında alınan Bey'at-ı Ridvân buna misâldir. Bu âyet-i kerîmede ise, Mekke'nin fethinden sonra, Mekke'deki müslüman kadınların gelip Efendimiz'e bey'at etmelerinden bahseder.

Rasûlullah (s.a.v.), kadınlarla âyette bahsedilen şartlar altında bey'atleşip iş tamamlanınca, *"elinizden geldiğince ve güç yetirebileceğiniz ölçüde"* kaydını koydu. Bunun üzerine kadınlar:

"- Allah ve Rasûlü bize kendimizden daha merhametli" diyerek onun ne büyük bir rahmet peygamberi olduğunu şükrânla yâd etmişlerdi. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XXVIII, 79)

Sonuç olarak:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ

الْاٰخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

13. Ey iman edenler! Allah'ın kendilerine gazap edip cezasına müstahak kıldığı bir topluluğu dost, sırdaş ve işlerinize vekil edinmeyin. Çünkü kabirdekilerin tekrar diriltilmesinden kâfirler nasıl ümit kesmişlerse,

onlar da âhiretten öylece ümitlerini kesmişlerdir.

Ümitsizlikten sakındırıp mü'min gönüllere âhiret ümidi aşılamayla sona eren Mümtehene sûresinin peşinden, İslâm dîninin bütün dünyaya yayılması ve yüceliğini herkese isbat etmesi için daha büyük imtihan devreleri geçirmek üzere İslâm ümmetini cihâd ve savaş meydanlarında "bütün yapı taşları birbirine kurşunla kenetlenmiş sağlam binalar" gibi düzenli, uyumlu ve kuvvetli olmaya çağıran Saff sûresi geliyor:

61- SAFF SÛRESİ

سُورَةُ الصَّفِّ

61. SAFF SÛRESİ

Saff sûresi Medine'de nâzil olmuştur. 14 âyettir. İsmini, 4. âyetinde geçen صَفًّا (saffen) kelimesinden alır. Sûrenin "İsa" ve "Havariyyûn" isimleri de vardır. "Müsebbihât" diye bilinen sûrelerin üçüncüsüdür. Resmî tertîbe göre 61, iniş sırasına göre 108. sûredir.

Konusu

Mü'minler, özü sözü dürüst insanlar olup, bütün yapı taşları birbirine kurşunla kenetlenmiş sağlam bir binâ gibi düzenli saflar hâlinde Allah yolunda savaşmaya çağrılır. Yahudi ve hıristiyanların peygamberlerine karşı sergiledikleri incitici ve duyarsız tavır örnek verilerek, iman iddiasında bulunanların böyle yanlışlardan kaçınmaları ve Peygamberimiz (s.a.v.)'e tam teslim olmaları istenir. Kâfir ve müşriklerin hoşlarına gitmese de İslâm'ın tüm dünyaya hâkim olacağı müjdelenir. Bu yüce hedef doğrultusunda yapılacak tüm çalışmalar makbuldür. İnsanı ebedî azaptan kurtaracak en büyük ticâret budur. Bu ticâreti hakkını vererek yapanlar, gerek dünyada gerek âhirette büyük başarı ve mükâfatlara nâil olacaklardır.

İniş Sebebi

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah b. Selâm, bu sûrenin iniş sebebi hakkında şöyle demiştir:

"Birgün sahâbîlerle oturup, «Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e gitsek de, Allah'ın sevdiği en değerli davranışın ne olduğunu sorup öğrensek ve onları yapsak» diye konuştuk. Bunun üzerine Saff sûresi nâzil oldu. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) de onun tamamını bize okudu." (Tirmizî, Tefsir 61; Dârimî, Cihâd 1)

Yapmayacağınız Şeyi Söylemeyin

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾
يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ

اَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder. O, kudreti dâimâ üstün gelen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

2. Ey iman edenler! Yapmadığınız ve yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?

3. Yapmadığınız ve yapmayacağınız şeyleri söylemek, Allah katında büyük kızgınlığa sebep olan çok çirkin bir davranıştır.

Âyetlerin şöyle bir iniş sebebi zikredilir:

Cihâd farz olmadan önce mü'minlerden bir grup:

"- Keşke Yüce Allah bize en çok sevdiği bir işi bildirse de onu yapsak!" demişlerdi. Allah da Peygamberi'ne en çok sevdiği işlerin kâmil mânada iman etmek, sonra da bu imana karşı koyanlarla savaşmak olduğunu bildirdi. Fakat savaş farz olunca bu onlara zor geldi. Cenâb-ı Hak da "**Ey iman edenler! Yapmadığınız, yapamayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?"** (Saff 61/2) âyetini indirdi. (bk. Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIX, 269)

Bu âyetin, savaşmadığı halde "savaştım", mızraklaşmadığı halde "mızraklaştım", yapmadığı halde "yaptım" diyenler hakkında nâzil olduğu da nakledilir. Yine bu âyetin, savaş hususunda münafıklık yapanlar hakkında nâzil olduğu da rivâyet edilir. Çünkü onlar savaşmayı arzuluyorlardı. Fakat Allah savaşı bilfiil emredince: **"Rabbimiz, bize savaşı niçin farz kıldın?"** (Nisâ 4/77) diyorlardı. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXIX, 270)

Âyet-i kerîmeler, bu özel mânanın yanında bir de umûmî bir mâna ifade eder ki onu da şöyle izâh edebiliriz:

Gerçek mü'minin söylediği sözle, yaptığı işin birbirini tutması, ne söylüyorsa, onu bizzat yaparak göstermesi gerekir.

Yine mü'min yaptığı adakları mutlaka yerine getirmelidir. Adağın yerine getirilmesinin vacipliği bu âyetlerden anlaşılmaktadır. Şâyet yapmaya niyeti

veya gücü yoksa, o zaman susmalıdır. Çünkü insanın yapamayacağı bir şeyi bile bile "yapacağım"; yapmadığı bir şeyi de yine bile bile "yaptım" demesi, Allah katında kızgınlık ve cezayı gerektiren kötü bir iştir. Mü'min olduğunu söyleyen bir kimseye bu şekilde davranmak yakışmaz. Rasûlullah (s.a.v.) böyle bir özelliğin mü'minliğin değil, münafıklığın alâmetlerinden olduğunu haber verir. (Buhârî, Şehâdât 28; Müslim, İman 107)

Şunu unutmamak gerekir ki Allah Teâlâ'nın ikram, muhabbet ve rızâsına ermenin yolu O'nun yolunda candan ve maldan fedakârlık yapmaktır. Nefsin arzusuna muhâlefet ederek, din uğrunda gayret göstermektir:

إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ ﴿٤﴾

4. Şüphesiz Allah, bütün yapı taşları birbirine kurşunla kenetlenmiş sağlam bir binâ gibi saf tutarak kendi yolunda savaşanları sever.

Bu âyet-i kerîme özellikle Allah yolunda savaşacak ordunun şu üç husûsiyete sahip olmasını ister:

• İmanlı ve Allah yolunda savaştıklarının şuuruna ermiş askerlerden müteşekkil,

• Dağınık olmayıp, disiplin içinde ve düzenli saflar hâlinde savaşan,

• Düşmana kurşunla kaynatılmış surlar gibi sağlam ve sarsılmaz bir şekilde karşı koyan bir ordu.

Bir ordunun düşman karşısında kurşunla kaynatılmış surlar gibi durabilmesi için de şu vasıflara sahip olması gerekir:

✓ İnanç ve hedef bakımından mükemmel bir görüş birliği, yani subaylar ve erler arasında mükemmel bir dayanışma olmalıdır.

✓ Askerler birbirlerine samimi bir şekilde bağlı olmalıdır. Ancak bu bağlılık, gâyeye ihlâsla sarılmadıkça ve ortada yüce gâye olmadıkça gerçekleşemez. Aksi takdirde, savaş gibi çetin bir imtihanda, niyetlerdeki zaafların saklı kalması mümkün değildir. Dolayısıyla güven sarsıldığında, askerler itimatlarını kaybeder ve birbirlerinden şüphe etmeye başlarlar.

✓ Yüksek derecede ahlâk sahibi olmalıdırlar. Şâyet bir ordunun subay ve erleri ahlâken zayıf kimselerse, aralarında saygı ve sevgi yok demektir. Bu ahlâkî zaafları dolayısıyla da birbirleriyle kavga ve münakaşa etmekten kurtulamazlar.

✓ Ordu mensupları arasında, gâye ve hedefe duyulan arzu ve onu elde etmek için gösterilen kararlılık, karşılıklı öyle bir tesir ve sinerji meydana getirir ki, hiçbir güç onları yenemez ve onlar savaş meydanında kurşunla kaynatılmış duvarlar gibi sağlam, sarsılmaz bir şekilde çarpışırlar.

Bir ordunun gâlip olması için sayılan bu özelliklerin temelinde ise Allah

Rasûlü'ne kayıtsız şartsız teslimiyet ve onun hukukunu gözetmek yatar. Bu önemli hususa dikkat edilmediği takdirde zafer yerine büyük felâketlerle karşılaşılır. İste size iki büyük peygamberin hayatından iki mühim örnek. Önce Hz. Mûsâ:

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِه۪ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَن۪ي وَقَدْ تَعْلَمُونَ اَنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْۜ
فَلَمَّا زَاغُٓوا اَزَاغَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿٥﴾

5. Hani Mûsâ kavmine: "Ey kavmim! Benim size Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğumu kesinlikle bildiğiniz halde niçin bana eziyet ediyorsunuz?" demişti. Onlar doğru yoldan sapınca Allah da onların kalplerini eğriltti. Çünkü Allah, dinin sınırlarını aşıp günahlarda direten bir topluluğu doğru yola iletmez.

İsrâiloğulları Hz. Mûsâ'ya çeşitli şekillerde eziyet etmişlerdi. Allah'ı görmek istemeleri (Bakara 2/55), buzağıyı tanrı edinmeleri (A'râf 7/138), savaştan geri durup **"Haydi, sen ve Rabbin birlikte gidip savaşın; biz işte burada oturuyoruz"** (Mâide 5/24) demeleri, sağlığıyla alakalı bir takım iftirâlarda bulunmaları (Ahzāb 33/69) sadece birkaç örnektir. Bunlar hatırlatılarak, müslümanların da Peygamberimiz (s.a.v.)'e karşı aynı hataları yapmamaları istenir. Eğer bu hususta bir yanlışlık yaparlarsa, âkıbetlerinin onlar gibi olacağı ikazı yapılır.

Nitekim Peygamber Efendimiz Huneyn savaşından elde edilen ganimetleri yeni müslüman olanlara gönüllerini İslâm'a yaklaştırmak için fazla fazla, daha önce müslüman olanlara daha az vererek taksim etmişti. Efendimiz (a.s.) müslümanlardan birinin: "Bu taksimde âdil davranılmadı, Allah'ın rızâsı gözetilmedi" dediğini duyunca öfkelendi, yüzünün rengi değişti. Ardından da şunları söyledi:

"Allah ve Rasûlü âdil davranmazsa kim âdil davranır. Allah Mûsâ Peygamber'e rahmet eylesin. O kavminden bundan daha fazla eziyet gördü, ama sabretti." (Buhârî, Enbiyâ 28; Edeb 71; Müslim, Zekât 141)

İkinci örnek Hz. İsa:

وَاِذْ قَالَ ع۪يسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ اِنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ مُصَدِّقاً
لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّراً بِرَسُولٍ يَأْت۪ي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُٓ اَحْمَدُۜ
فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُب۪ينٌ ﴿٦﴾

6. Meryem oğlu İsa da: "Ey İsrâiloğulları! Ben size Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberim; daha önce inen Tevrat'ı doğrulamak ve benden sonra gelecek Ahmed adındaki bir peygamberi müjdelemek üzere geldim" demişti. Fakat o müjdelenen Peygamber, kendilerine apaçık deliller getirince: "Bu düpedüz büyü!" dediler.

Hz. İsa kendisinden sonra "Ahmed" adında bir peygamberin geleceğini müjdeledi. Ahmed; "Allah'a en çok hamd eden kişi" veya "ahlâkının güzelliği sebebiyle en çok methedilen, kullar arasında en çok övülen kişi" gibi mânalar ifade eder. Hz. İsa'nın müjdelediği bu Peygamber, Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir. Zira onun bir adı da Ahmet'tir. Nitekim bir hâdis-i şerfte şöyle buyrulur: *"Benim be tane ismim vardır: Ben Muhammed'im, Ahmed'im. Ben, Allah'ın kendisiyle küfrü silip süpürdüğü Mâhî'yim. Ben insanların, ayaklarının ucunda ha rolunacağı Hâ ir'im ve ben Âkib'im."* (Buhârî, Tefsir 61/1; Muvatta, Esmâu'n-Nebî 1)

İsrâiloğulları'na kendi kitapları ve peygamberleri vasıtasıyla Hz. Muhammed (s.a.v.)'in son peygamber olarak gönderileceği haber verildiği ve onu sahip olduğu vasıflardan çok iyi tanıdıkları halde, Efendimiz (s.a.v.) apaçık deliller getirip onları dine çağırdığı zaman ona inanmadılar, getirdiği delilleri de "açık bir sihir, düpedüz büyü" olarak nitelediler. Dolayısıyla bu âyet hem Ehl-i kitabı yeniden düşündürüp Peygamberimiz (s.a.v.)'e imana yönlendirmekte, hem de Arapların ve diğer milletlerin onların hallerinden ibret alıp intibaha gelmelerini öğütlemektedir.

Bütün bu ilâhî lutuflara rağmen:

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعٰى اِلَى الْاِسْلَامِ وَاللّٰهُ
لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ
مُتِمُّ نُورِهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذٖى اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى
وَدٖينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدّٖينِ كُلِّهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾

7. Kendisi İslâm'a çağrıldığı halde, buna uymayıp üstelik Allah hakkında yalan uydurandan daha zâlim kim olabilir? Allah, zâlimler toplumunu asla doğru yola erdirmez.

8. Onlar, Allah'ın nûrunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. Fakat Allah nûrunu mutlaka tamamlayacaktır; kâfirler hoşlanmasa da!

9. Rasûlü'nü bütün dinlere üstün kılmak için doğruya giden yolun tâ kendisiyle ve adâlet ve hakkaniyet üzere oturan hak din ile gönderen O'dur; müşrikler hoşlanmasa da!

Bu müjdenin, İslâm'ın sadece Medine'yle sınırlı olduğu, müslümanların sayısının birkaç bini geçmediği, kâfirlerin bu dini yok etmede kararlı oldukları ve Uhud'da yenilgiye uğrayan müslümanların kendilerine olan güvenlerinin sarsıldığı bir dönemde gelmiş olması, apayrı bir ehemmiyet taşımaktadır. İşte bu şartlar altında Allah Teâlâ İslâm nûrunun sönmeyeceğini, aksine daha da ışıldayarak tüm dünyaya yayılacağını müjdelemiş ve bu müjde ayniyle gerçekleşmiştir. (bk. Tevbe 9/33; Fetih 48/28)

Şunu belirtelim ki, bu müjdeden maksat, dünya üzerinde İslâm dışında başka bir dinin kalmaması değildir. Maksat, müslümanların üstün ve gâlip gelmeleridir. Âhir zamanda İslâm dışında herhangi bir dinin kalmaması da bu üstünlüğün şumûlü içindedir. O halde:

Elim Azaptan Kurtaracak Ticâret

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ تُنْج۪يكُمْ مِنْ عَذَابٍ
اَل۪يمٍ ﴿١٠﴾ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَتُجَاهِدُونَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ
وَاَنْفُسِكُمْۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَۙ ﴿١١﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً
ف۪ي جَنَّاتِ عَدْنٍۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُۙ ﴿١٢﴾ وَاُخْرٰى تُحِبُّونَهَاۜ
نَصْرٌ مِنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَر۪يبٌۜ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٣﴾

10. Ey iman edenler! Sizi pek acı bir azaptan kurtaracak çok kârlı bir ticâretin yolunu size bildireyim mi?

11. Allah'a ve Rasûlü'ne gerektiği gibi inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihâd edersiniz. Eğer bilirseniz, sizin için hayırlı olan budur.

12. Böyle yaparsanız Allah sizin günahlarınızı bağışlar, sizi içinden ırmaklar akan cennetlere; sonsuz nimet ve ebedî mutluluk diyarı olan Adn cennetlerindeki çok güzel köşklere yerleştirir. En büyük başarı ve kurtuluş işte budur!

13. Hoşunuza gidecek bir başka lutuf daha var: Allah'ın yardımı ve pek yakında gerçekleşecek bir fetih! Mü'minleri müjdele!

Mukâtil (r.h.) şöyle anlatıyor: Bu âyet-i kerîmeler Osman b. Maz'ûn hakkında nâzil oldu. Bir gün Rasûlullah (s.a.v.)'a: "Bana izin versen de hanımım Havle'yi boşasam, rahip gibi yaşasam. Bunun için kendimi hadım etsem, eti kendime haram kılsam, hiçbir gece uyumasam, oruçsuz hiçbir gün geçirmesem" demişti. Rasûlullah (s.a.v.) da ona: *"Nikâh benim sünnetimdendir. İslâm'da rahiblik yoktur. Benim ümmetimin rahibliği Allah yolunda cihâddır, ümmetimin hadımlığı da oruçtur. Allah'ın size helâl kıldığı ho ve temiz eyleri kendinize haram kılmayın. Benim sünnetimdendir ki gece uyurum, kalkıp ibâdet de ederim, bazı günler oruç tutarım, bazı günler de oruç tutmam. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir"* buyurdu. Osman: "Ey Allah'ın Rasûlü! Hangi ticâret Allah'a daha sevgili, bilsem de o ticâreti yapsam" dedi ve işte bunun üzerine bu âyet-i kerîmeler nâzil oldu. (Kurtubî, *el-Câmi'*, XVIII, 57)

Mallarıyla canlarıyla Allah yolunda cihâd edenlere iki mükâfat müjdelenmiştir:

Birincisi; âhiret mükâfatı: Bunlar günahların bağışlanıp içinden ırmaklar akan

cennetlere varmak, sonsuz nimet ve ebedî mutluluk yeri olan Adn cennetlerindeki çok hoş ve çok güzel saraylara, köşklere yerleşmek.

İkincisi; dünya mükâfatı: Allah'ın yardımı ve yakın bir fetih. "Yakın fetih"ten maksat sahâbe-i kirâm için müjdelenen Hudeybiye anlaşması, Mekke'nin fethi, Allah'ın müslümanlara nasip edeceği ganimetler, daha sonra İran ve Bizans ülkelerini fethedilmesi vs. olabilir. Nitekim bu sûreden sonra inen Fetih sûresinde Rasûlullah (s.a.v.)'e "Açık bir fetih" verildiği bildirilir. (Feth 48/1) Bu fetih, daha çok Hudeybiye anlaşması olarak tefsir edilir. Yine o sûrede "feth-i karîb" yani yakın bir fetih ve ganimetlere de işaret edilir. (bk. Fetih 48/18-19)

"Allah'ın yardımı ve pek yakında gerçekleşecek bir fetih! Mü'minleri müjdele!" (Saff 61/13) âyeti, târih boyu savaşlarda mü'min askerlerin morallerini ve savaş heyecanlarını artırıcı bir ifade olarak sık sık tekrarlanmıştır. Husûsiyle Osmanlı'da ordunun mutlaka muzaffer olacağı inancını kuvvetlendirmek üzere mehterânın icra ettiği mûsikî eşliğinde coşkulu bir şekilde seslendirilmesi, mânevî bir anane olarak devam ettirilmiştir.

Size müjdelenen bu nimetlere ulaşmak istiyorsanız:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُونُٓوا اَنْصَارَ اللّٰهِ كَمَا قَالَ ع۪يسَى ابْنُ مَرْيَمَ
لِلْحَوَارِيّ۪نَ مَنْ اَنْصَار۪ٓي اِلَى اللّٰهِۜ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ
فَاٰمَنَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ وَكَفَرَتْ طَٓائِفَةٌۚ فَاَيَّدْنَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاَصْبَحُوا ظَاهِر۪ينَ ﴿١٤﴾

14. Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun! Nitekim Meryem oğlu İsa havârilerine: "Allah yolunda bana yardım edecek kim var?" diye sormuş, onlar da: "Allah'ın dîninin ve peygamberinin yardımcıları biziz!" demişlerdi. Sonunda İsrâiloğulları'ndan bir kısmı iman etti, bir kısmı da inkâr etti. Ama biz, iman edenleri düşmanları karşısında destekledik ve böylece onlar üstün geldiler.

Dolayısıyla Hz. İsa'ya inananlar, ona inanmayıp düşman olanlara üstün geldikleri gibi, Allah'ın yardımıyla Hz. Muhammed (s.a.v.)'e inananlar da, ona inanmayıp düşmanlık edenlere üstün geleceklerdir.

Bu sûrenin sonunda müjdelendiği üzere müslümanların zafer ve fetih elde ettikleri zaman gurura kapılıp aşırılığa sapmamalarını, o yardım ve zaferin Allah'ın bir lutfu olduğunu bilmelerini, onu bahşeden Allah'ın geri almaya da güç yetirebileceğini hesâba katarak, her türlü inkâr ve nankörlükten sakınıp

Allah Teâlâ'yı tesbih ve tenzîhe devam etmelerini öğütlemek üzere Cuma sûresi geliyor:

62- CUMA SÛRESİ

سُورَةُ الْجُمُعَةِ

62. CUMA SÛRESİ

Cuma sûresi Medine'de inmiştir. 11 âyettir. İsmini, 9. âyette geçen اَلْجُمُعَةُ (cuma) kelimesinden almıştır. Müsebbihât sûrelerinin dördüncüsüdür. Resmî tertîbe göre 62, iniş sırasına göre ise 96. sûredir.

Konusu

Ümmîler arasından Rasûlullah (s.a.v.)'i peygamber olarak göndermesi, Allah Teâlâ'nın hem ona hem de ümmete en büyük lutfudur. O, insanlığa kitabı ve hikmeti öğretmek, onların nefislerini tezkiye edip cennete hazırlamak için gelmiştir. Bu sebeple yahudiler, sahip oldukları bilgiye aldanmayıp bu Peygamber'e imana dâvet edilir. İnsanlık ölüm gelmeden intibaha çağrılır. Gerek cemaat ve ümmet olma şuurunun gelişmesi, gerek dîni anlama ve yaşama açısından büyük ehemmiyeti olan cuma namazının farziyeti bildirilir. Dinî dünyaya tercihin, netice itibariyle daha faydalı olacağı öğütlenir.

Fazileti

Ebû Hureyre (r.a.)'ın haber verdiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.), cuma namazında Cuma ve Munafikûn sûrelerini okurdu. (Müslim, Cuma 61, 64)

Ümmî Peygamber

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ

الْحَكِيمِ ﴿١﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi, gerçek hükümdar, her noksandan temiz ve uzak, kudreti dâimâ üstün gelen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olan Allah'ı tesbih etmektedir.

Cenâb-ı Hakk'ın burada zikredilen isimleri şu mânalara gelir:

اَلْمَلِكُ (Melik): Hükümdar, sultan, padişah; hâkimiyetin mutlak sahibi; görünen ve görünmeyen taraflarıyla tüm kâinatın hakikî ve yegâne mâliki, اَلْقُدُّوسُ (Kuddûs): Her türlü eksiklikten uzak, mutlak kemâl sahibi, yaratılmışların tasavvur ve tasvirine sığmaz; tertemiz olan ve tertemiz kılan. اَلْعَزِيزُ (Azîz): Dâimâ üstün, gâlip, kuvvetine erişilmez, kudretine karşı gelinmez. اَلْحَكِيمُ (Hakîm): Hüküm ve hikmet sahibi, verdiği her hükmü hikmetle veren, yaptığı her işi sağlam ve hikmetle yapan.

Bir kısım isim ve sıfatları böyle olan:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْاُمِّيِّنَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ

مُبِينٍ ﴿٢﴾ وَاٰخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾

ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٤﴾

2. O Allah ki, ümmîlere kendi içlerinden, onlara âyetlerini okuyacak, onları her türlü günah kirlerinden temizleyip arındıracak, onlara kitabı ve hikmeti öğretecek bir peygamber göndermiştir. Oysa onlar, daha önce apaçık bir şaşkınlık ve sapıklık içindeydiler.

3. Allah o Peygamber'i, henüz kendilerine katılmamış, ama daha sonra katılacak olan başkalarına da göndermiştir. O, kudreti dâimâ üstün gelen,

her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

4. Peygamberlik, Allah'ın lutfudur; onu dilediğine verir. Gerçekten de Allah, pek büyük lutuf ve ihsân sahibidir.

"Ümmîler"den maksat, büyük çoğunluğu okuma yazma bilmeyen, kendilerine ait bir kitapları olmayan Araplardır. Allah Teâlâ bunlar arasından Hz. Muhammed (s.a.v.)'i seçip âhir zaman peygamberi olarak gönderdi. Fakat o, yalnız Araplara gönderilmiş bir peygamber değil, onlarla beraber tüm insanlığa gönderilmiştir. Onun tebliği, belirli bir dönem ve belirli bir toplumla sınırlı değil, kıyâmete kadar bütün dönemler ve toplumlar için geçerlidir.

Nitekim şu rivâyet 3. âyetin kapsamı hakkında açık bir izahta bulunmaktadır:

Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Bir defasında biz Rasûlullah (s.a.v.)'in yanında otururken ona Cuma sûresi nâzil oldu. Allah Rasûlü (s.a.v.), **"Allah o Peygamberi, henüz kendilerine katılmamış, ama daha sonra katılacak olan başkalarına da göndermiştir"** (Cuma 62/3) âyetini okuyunca, sahâbîler, kendilerinden söz edilen bu kimselerin kimler olduğunu sordular. Efendimiz (s.a.v.) cevap vermeyince, soruyu soran kişi sorusunu üç kere tekrarladı. O sırada aramızda Selmân-i Fârisî de bulunuyordu. Allah Rasûlü (s.a.v.) elini onun omzuna koydu ve şöyle buyurdu: " *unlardan öyle yiğitler vardır ki, iman Süreyya şyıldızının yanında olsa bile, muhakkak ona ula ır."* (Buhârî, Tefsir 62/1; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 230, 231)

2. âyette Peygamberimiz (s.a.v.)'in üç mühim vazîfesine dikkat çekilir:

Birincisi; Allah'ın âyetlerini insanlara okumak: Peygamberlerin ümmetlerini hak yoluna dâveti, gelen vahyin okunmasıyla başlar. Ancak bu vazîfe, insanları umulan hedefe ulaştırmada ilk merhaledir ve bir zemîn teşkîl eder.

İkincisi; tezkiye etmek: Tevhîd dâvetinin maksadına ulaşması, ancak nefisleri küfür, şirk ve günah gibi mânevî kirlerden temizleyip huşû ve huzûra erdirmekle mümkündür. Nitekim mâzisi câhiliyye insanı olan ashâb-ı kirâm, hidâyet bulup Allah Rasûlü (s.a.v.)'in feyizli sohbeti ve mânevî terbiyesiyle gönüllerini arındırdıkları anda dünyanın en mümtâz insanları hâline geldiler. Onların, dillerde ve gönüllerde dolaşan fazilet menkıbeleri çağları ve iklimleri aştı.

Üçüncüsü; kitap ve hikmeti öğretmek: Bu merhalede ise uyulması gereken kanunları ve hükümleri beyân eden kitabın, yani Kur'ân-ı Kerîm'in tâlimi gelir. Kur'ân-ı Kerîm'in rûhunda derinleşebilmek, kalbî seviyeye bağlıdır. Kur'ân-ı Kerîm, asıl kalb ile okunup anlaşılır. Gözler ise kalbe ancak basit bir vasıta hükmündedir.

Âyet-i kerîmelerde tezkiye ile kitâb ve hikmetin tâliminin bir arada

zikredilmesi, tezkiye olunmamış kimselerin ilim elde edemeyeceklerini, etseler de bu ilmin kendilerine bir fayda sağlamayacağını ifade etmektedir. Zira ilim ve hikmet öyle bir nûr ve zînettir ki bunu elde etmek için, onun mekân tutacağı yerlerin, yâni kalbin, evvelâ lüzûmsuz ve zararlı şeylerden boşaltılması gerekmektedir. Bu bakımdan peygamberler önce âyetleri okur, sonra bu âyetlere inanan ve gönül veren kimselerin, nefislerini aşırılıklardan, çirkinliklerden arındırırarak kalblerini mânevî kirlerden tasfiye ederler. Daha sonra da tezkiye ve tasfiye olunmuş kimselere kitap ve hikmeti öğretirler. Kâinattaki sır ve kudret akışlarına da ancak böyle bir kalbin sahipleri âşinâ olur ve bir hikmet menbaı hâline gelebilir.

Bu lutfa nâil olabilmek için Allah'ın kitabını mânasını anlayarak okuma, hayatın her alanını onun rehberliğinde ve onun hükümlerine göre düzenleme zarureti vardır. Aksi takdirde, daha önce Allah'ın kitabına göre hareket etme imtihanını kaybeden yahudilerle aynı hazin âkibeti paylaşmak kaçınılmaz olacaktır:

Kitap Yüklü Merkepler

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرٰيةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًاۜ بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥﴾

5. Tevrat'ın hükümlerini uygulamakla yükümlü tutulan, fakat bu yükümlülüğü yerine getirmeyenlerin hâli, ciltlerle kitap taşıyan eşeğe benzer. Allah'ın âyetlerini yalanlayan topluluğun hâli ne kötüdür! Allah zâlimler topluluğunu doğru yola erdirmez.

Allah Teâlâ bu temsille, kendilerine Tevrat verilmiş ve onun hükümleri öğretilmiş olup da bunları anlayıp gereğince amel etmeyen yahudilerin durumunu anlatır. Böylece ellerinde Tevrat olduğu halde onunla amel etmeyen, orada gelecek son peygamberin vasıfları anlatıldığı halde bunları nazar-ı itibara almayıp hatta örtbas eden yahudiler, taşıdığı şeyden yararlanamayan, sadece sırtında ağır bir yük hisseden kitap taşıyıcı eşeğe benzetilir. İlim, amel ve irfandan habersiz olan eşeğin kârı sadece o kitapların yükünü çekmek olduğu gibi, yahudilerin de, okuyup ellerinde bulundurdukları kitaplarından kendilerine kalan şey, o kitabın kendi aleylerinde taşıdığı delillerin ve mesuliyetin ağır yüküdür. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb*, XXX, 5)

Şunu belirtmek gerekir ki, ilk planda yahudileri hedef alan bu temsil, ilmiyle amel etmeyen, özellikle Kur'ân-ı Kerîm'i okuyup ezberleyip gereğini yerine getirmeyen herkes için geçerlidir. Bu benzetme, böyle kimselerin durumunun ne kadar çirkin olduğunu canlı bir tablo hâlinde sunmaktadır.

Bilinmelidir ki, Allah'ın ve O'nun kitabının kıymetini bilmemek zulum, bilmeyenler de zâlimdir. Allah ise zâlimleri asla doğru yola erdirmez. Bildiği ile amel etmesi lâzımken etmeyen, kendilerine hakkın delilleri gösterildiği halde onlara inanmayıp da doğrulama yerine yalanlamayı koyan zâlimlerin doğru yolu bulmaları ve murada ermeleri mümkün değildir.

Ehl-i kitapla ilgili nakledilen gerçek bilgi böyle olmakla birlikte onlar kendilerinin Allah'ın birer sevgili olduklarını sanabilirler. Dolayısıyla onlara:

قُلْ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا اِنْ زَعَمْتُمْ اَنَّكُمْ اَوْلِيَٓاءُ لِلّٰهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُٓ اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ

وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٧﴾ قُلْ اِنَّ الْمَوْتَ الَّذٖي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَاِنَّهُ مُلَاقٖيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

6. De ki: "Ey yahudiler! İnsanlar içinde yalnızca kendinizin Allah'ın dostları olduğunu sanıyorsanız ve bu iddianızda samimi iseniz, haydi ölümü arzu edin de görelim!"

7. Oysa onlar işledikleri günahlar yüzünden ölümü asla istemezler. Allah ise, o zâlimleri çok iyi bilmektedir.

8. De ki: "Kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm var ya, sonunda o, mutlaka gelip sizi bulacaktır. Sonra duyuların ötesinde olan şeyleri de, duyular sahasına giren her şeyi de çok iyi bilen Allah'ın huzuruna çıkarılacaksınız; O da size yaptıklarınızı tek tek haber verecektir."

Yahudiler kendilerini Allah'ın oğulları ve O'nu çok seven dostları olduklarını iddia ediyorlardı. (bk. Mâide 5/18) Allah Teâlâ, "samimi iseniz ölümü temenni edin" buyruğuyla onların bu iddialarını yalanladı. Onlar öyle zulümler işlemiş, öyle haksızlıklar yapmışlardır ki, ölüp de onların cezasıyla karşılaşmak istemezler. Yine onlar, kendilerinin kitap ehli olduklarını, Arapların ise kitabı olmadığını, dolayısıyla onlardan üstün bir konumda bulunduklarını iddia ediyorlardı. Allah Teâlâ onları 5. âyette kitap taşıyan merkeplere benzetmek suretiyle bu övünmelerini reddetti.

Yahudiler ölümü asla temenni etmezler. İçlerindeki dünya sevgisi ve uzun yaşama hırsı buna engeldir. (bk. Bakara 2/94-96) Gönlün ölümü temenni etmesi, ancak ilâhî vuslat arzusunun orada karar kılması, maddenin değerinin sıfırlanıp mânanın yüksek değer kazanmasıyla mümkündür. Rasûlullah (s.a.v.)'in hâli buna ne güzel misâldir. O (s.a.v.), vefatı esnâsında "er-Rafîka'l-A'lâ, er-Rafîka'l-A'lâ..." diyerek ruhunu teslim etmiş, en sevdiği Rabbine kavuşmuştu. Sahâbe-i kirâmda ve hak dostlarında da bu hallerin tecelli ettiği görülür. Bu gerçek, canı Allah'a adamanın dostluk imtihanında çok mühim bir yer tuttuğunu göstermektedir. Akla uygun olan da canı sahibine seve seve vermeye hazır olmaktır.

Selmân-ı Fârisî (r.a.), hâli şöyle olan insanlara şaştığını ifade eder:

✓ Dünyaya hırsla sarılır, ama ölüm onu arayıp duruyor.

✓ Allah'ı ve âhireti unutmuş; ama o unutulmuş değil.

✓ Güler; ama bilmez ki, Rabbi ondan râzı mı değil mi." (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi*, I, 72-73)

Davûd-i Tâî, Süfyân-ı Sevrî'ye şöyle nasihat eder:

“Soğuk su içiyorsun, en güzel ve en tatlı yemekleri yiyorsun, yürürken de gölgelerde yürüyorsun. Durumun bu iken ölümü nasıl seveceksin. Yüce Allah’a nasıl varacaksın.”

Bunu dinleyen Süfyân içli içli ağlamaya başladı. (Hânî, *el-Hadâiku’l-verdiyye*, s. 362)

O halde ey mü’minler, dünyanın fânî ve ölümün gerçek olduğunu kesinlikle unutmayıp bütün gücünüzle Allah’a kulluğa ve O’nu zikre sarılın:

Allah'ı Zikre Koşun

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا
اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾
فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ

وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَث۪يرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾

9. Ey iman edenler! Cuma günü namaz için ezan okunduğunda hemen Allah'ı anmaya koşun; işi, alış verişi bırakın! Eğer bilirseniz sizin için hayırlı olan budur.

10. Namaz tamamlanınca artık yeryüzüne yayılabilir ve Allah'ın lutf u kereminden rızkınızı temine çalışabilirsiniz. Bununla birlikte Allah'ı çok çok zikredin ki iki cihanda da kurtuluşa eresiniz.

Cuma namazı Mekke döneminin sonlarında farz kılınmıştı. Fakat cemaatle kılınması gereken bu ibâdeti Mekke'de îfâ etme imkânı yoktu. Efendimiz (s.a.v.), ilk defa cuma namazı kıldırmasını, Medine'ye Kur'an muallimi olarak giden Mus'ab b. Umeyr'e bir mektupla bildirmiş, o da on kişilik bir cemaatle cuma namazı kılmıştı. Ayrıca Es'ad b. Zürâre (r.a.)'ın da, ikinci Akabe bey'atinde bulunan on iki kişi ile Medine yakınlarında cuma namazı kıldığı kaynaklarda yer almaktadır. Bundan itibaren cuma namazı Medine'de devam etmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) ise ilk defa cuma namazını Medine'ye hicret ettiği sırada Rânûnâ denilen yerde kıldırmış ve orada meşhur cuma hutbelerini okumuştur. (bk. Beyhakî, *Delâil*, II, 524-525) Dolayısıyla cuma namazı bu âyetle ilk defa farz kılınmış değildir. Ancak müslümanlar cuma günü namaza çağırıldıklarında gevşek davranıyor ve alışverişlerine devam ediyorlardı. Dolayısıyla Allah Teâlâ bu âyeti, müslümanların ezan okunurken cuma namazının ehemmiyetini kavramaları ve bunun farz olduğunu idrak ederek namaza koşmaları için inzal etmiştir.

Cuma gününün ve cuma namazının faziletiyle ilgili Peygamberimiz (s.a.v.)'in şu açıklamaları ne kadar dikkat çekicidir:

"Üzerine güne doğan en hayırlı gün cuma günüdür. Âdem o gün yaratıldı, o gün cennete kondu, yine o gün cennetten çıkarıldı. Kıyâmet de cuma günü kopacaktır." (Müslim, Cuma 17, 18)

"Bir kimse cuma günü cünüplükten temizleniyormu gibi boy abdesti aldıktan sonra erkenden cuma namazına giderse bir deve kurban etmi gibi sevap kazanır. İkinci saatte

giderse bir inek, üçüncü saatte giderse boynuzlu bir koç kurban etmiş gibi sevap alır. Dördüncü saatte giderse bir tavuk, beşinci satte giderse bir yumurta sadaka vermiş gibi sevap alır. İmam minbere çıkınca, melekler okunan hutbeyi dinlemek üzere cemaatin arasına katılır." (Buhârî, Cuma 4; Müslim, Cuma 10)

Âyet-i kerîmelerde dikkat çekilen hususlar şunlardır:

Birincisi; "cuma günü namaza çağrılmak"tan maksat, hutbeden önce cuma namazı için okunan iç ezandır. Rasûlullah (s.a.v.) zamanında cuma günü sadece bir ezan okunurdu. O da cuma namazı ezanı idi. Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer döneminde de böyle devam etti. Fakat Hz. Osman zamanında cemaat iyice kalabalık hâle gelince, cuma vaktinden önce halka vaktin girdiğini bildirmek üzere bir ezan daha okunması kararlaştırıldı. O günden sonra böyle bir uygulama devam ede geldi.

İkincisi; "zikrullah"tan maksat, cuma hutbesi ve cuma namazıdır. İkisi de farzdır. Burada hutbeye zikrullah denmesi, hutbenin muhtevası hakkında bir fikir vermektedir. Dolayısıyla hutbede zikrullah sayılacak dualar okunmalı, zikirler yapılmalı, Allah'ı, O'nun rahmetini ve azabını hatırlatıcı şeyler söylenmelidir.

Üçüncüsü; "zikrullâha koşmak", ilk akla geldiği şekilde ayaklar üzere koşarak namaza gitmek değildir. Zira Rasûlullah (s.a.v.) bu şekilde koşarak namaza gitmeyi yasaklamıştır. (bk. Müslim, Mesâcid 151) Dolayısıyla "koşmak"tan maksat, diğer işleri ve meşgaleleri bırakarak cumaya gitmek, kalp ve niyetle yönelmek, onu îfâ için abdest almak, elbiseleri giymek gibi gerekenleri yapıp yola koyulmaktır.

Dördüncüsü; "alışverişi bırakmak": Bu ifade sadece alışverişi değil, tüm meşguliyetleri bırakarak namaz için hazırlanmayı da içine alır. Burada "alışveriş" kelimesinin zikredilmesi, cuma günü ticâretin yoğun olması dolayısıyladır. Cuma günleri civardaki yerleşim bölgelerinden Medine'ye gelen insanlar, yanlarında satmak için mal getirirlerdi ve o gün herkes ihtiyaçlarını karşılayabilmek için alışveriş yapardı. Bu sebeple âyetteki yasaklama sadece alışveriş ile sınırlı olmayıp, tüm meşguliyetleri kapsamaktadır.

Beşincisi, namaz sonrası yeryüzüne yayılmak: Bu da vücûb değil ibâha mânası ifade eder. Namaz kılındıktan sonra insanlar serbesttirler. İstedikleri yere dağılabilirler. Gerek ticâret, gerek ilim, gerek ziyâret, gerek ibâdet yapabilir, gerekse istirahat edebilirler. Yoksa namaz insanı hayattan koparan ve tembelliğe iten bir sebep olarak algılanmamalıdır. Diğer taraftan, günlük hayatımızın her alanında da zikrullaha devam etmemiz tavsiye edilmektedir. Çünkü Allah'ı zikir ve dindarlık sadece mâbede mahsus bir durum değildir. Mâbet dışında da Allah'ı

anmak, iş ve ticâret hayatında da O'nun rızâsını gözetmek önemlidir. Zira kurtuluş ancak Allah'ı her an hatırda tutup, o şuurla yaşanacak bir kulluk hayatı ile mümkün olabilecektir. Aksi takdirde gelen âyette bahsedilen kınanmış duruma biz de düşebiliriz:

وَاِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا اِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ
اللّٰهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللّٰهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١﴾

11. Onlar bir ticâret veya bir eğlence görünce hemen oraya akın edip, seni hutbede ayakta bırakıverdiler. De ki: "Allah'ın katındaki mükâfat, ticâretten de, eğlenceden de daha hayırlıdır!" Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

Rasûlullah (s.a.v.)'in hutbe okuduğu bir sırada mescidi terk eden bir takım kimselerin kınandığı hâdise şöyle cereyan etmiştir: "Bir gün Rasûlullah cuma hutbesi okurken Medine'ye bir ticâret kervanının ulaştığını ilân eden sesler duyuldu. O sıralarda kıtlık olduğu için gıda maddesi getirecek bir kervanın gelmesi dört gözle bekleniyordu. Bu sesleri duyan cemaatin önemli bir kısmı o anda ibâdet hâlinde olduklarını unutup yerlerinden fırladılar ve o tarafa doğru koşmaya başladılar. Mescitte sadece on iki kişinin kaldığı rivâyet edilir. (bk. Buhârî, Tefsir 62/2; Tirmizî, Tefsir 62/2)

Cuma sûresinin sonunda yer alan bu emirlerden sonra cuma namazını özürsüz terk etmenin veya cuma namazını bırakıp da ticâret, oyun ve eğlenceye koşmanın neticede nifâka varacağına işaret olmak üzere bunun arkasından münafıkların perişan hallerini anlatan Munâfikûn sûresi geliyor:

63- MÜNÂFİKÛN SÛRESİ

سُورَةُ الْمُنَافِقُونَ

63. MÜNÂFİKÛN SÛRESİ

Münâfik¯un sûresi Medine'de nâzil olmuştur. 11 âyettir. İsmini 1. âyette geçen ve münafıklar anlamına gelen اَلْمُنَافِقُونَ (münafik¯un) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 63, nüzûl sırasına göre ise 103. sûredir.

Konusu

Sûre münafıkların iki yüzlülüklerinden, iç dünyalarından, mü'minlerin aleyhine sahip oldukları kötü düşünce ve tuzaklardan bahseder. Müslümanlara, onların görünüşlerine aldanmamaları ve sinsi faaliyetlerine karşı uyanık olmaları ikazında bulunur. Münafıkların mümeyyiz vasfı olduğu gibi, dünyanın geçici nimetlerine aldanmamayı, ölüm gerçeğini dikkate alarak Allah'ın zikrinden asla gâfil kalmamayı öğütler.

Münafıklar Yalancıdır

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ
لَرَسُولُهُ ۗ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ
جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ
بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Rasûlüm! Münafıklar sana geldikleri zaman: "Şâhitlik ederiz ki, sen gerçekten Allah'ın Rasûlü'sün!" derler. Allah, senin kendi Rasûlü olduğunu elbette biliyor. Bununla beraber Allah şâhitlik eder ki, münafıklar kesinlikle yalan söylemektedir.

2. Onlar, yeminlerini kalkan olarak kullanıp, hem kendileri Allah'ın yolundan yan çiziyor, hem de insanları Allah yolundan alıkoymaya çalışıyorlar. Bu yaptıkları, gerçekten pek kötü bir şeydir!

3. Bu kötülüklerinin sebebi şu ki: Önce dilleriyle inandıklarını söylemekte, sonra kalpleriyle inkâr etmektedirler. Bu yüzden kalpleri mühürlenmekte olup, artık gerçeği anlayacak durumda değiller.

Onları daha iyi tanımak istersen, nazarlarını şu özellikleri üzerine teksif edebilirsin:

وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ ۖ وَإِن يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ ۖ كَأَنَّهُمْ
خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ۖ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ۚ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ ۚ

قَاتَلَهُمُ اللَّهُ ۖ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾

4. Onlara şöyle bir baktığın zaman kalıpları ve kıyâfetleri hoşuna gider. Öyle bir ton ve üslupla konuşurlar ki, konuştuklarında sözlerine kulak verirsin. Onlar elbise giydirilip duvara dayanmış kereste gibidir. Her gürültüyü aleyhlerinde sanırlar. Asıl düşman onlardır; onlardan sakın. Allah kahretsin onları! Nasıl da doğru yolu bırakıp bâtıl dâvalar peşinde koşturuluyorlar?

Medine münafıklarının önderleri olan Abdullah b. Übeyy, Mugîs b. Kays, Ced b. Kays ve arkadaşları iri yapılı, yakışıklı, giyim ve kuşamlarına itinâ gösteren, düzgün konuşan, dilleri ve dış görünüşleri alımlı kimseler idiler. “Ya Rasûlallah” diye söze başladıkça Peygamberimiz (s.a.v.) de sözlerini dinlerdi. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXX, 14)

Münafıklar iman, hayır ve güzellik namına ne varsa hepsinden uzak birer kalıp oldukları için duvara dayandırılmış kerestelere benzetilir. Ayrıca kendisinden faydalanılan kereste ya tavanda ya duvarın içinde veya fayda mülahaza olunan bir başka yerde bulunur. Kendisinden faydalanılmayan kereste ise duvara dayandırılır ve öyle bekler. Münafıkların da faydasız kimseler olduğunu bildirmek üzere onları, duvara dayandırılmış, boş bekleyen, ne kendine ne de kimseye faydası olmayan kerestelere benzetmiştir.

Bu teşbihle ilgili bir başka izâh da şöyledir: Duvara yaslandırılmış kerestenin iki ucu vardır; birisi bir tarafa, diğeri diğer tarafa doğrudur. Münafıklar da böyledir. Onun da iki ucu vardır. İç ucu kâfirlere doğru, dış ucu ise müslümanlara doğrudur. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXX, 16) Dolayısıyla münafıkların “duvara dayandırılmış keresteler”e benzetilmeleri, onların İslâm’a ve Peygamberimiz’e karşı ruhsuzluklarını, donukluklarını, duygusuzluklarını, şuursuzluklarını ve ikiyüzlülüklerini net bir tablo hâlinde sunmaktadır.

Diğer taraftan onların sürekli dinleme, endişeli ve sarsıntılı bir bekleyiş halleri tasvir edilir: **“Onlar, her gürültüyü aleyhlerinde sanırlar.”** (Münafik¯un 63/4) Üzerinde titredikleri mevzu, Allah’ın ve Rasûlü’nün emrini dinlemek değil, mallarının ve canlarının emniyetidir. Bu bakımdan oldukça hassas, hareketli ve duygulu, aynı zamanda da oldukça korkulu bir manzara arz etmektedirler. Çünkü münafık olduklarını, ince bir perdeyle yüzlerini kapadıklarını, bir yemin ve döneklikle iç yüzlerini gizlediklerini bizzat kendileri bilmektedir. Bu durumlarının ifşâ olunup müslümanlar tarafından bilinmesinden, böylece can ve mal emniyetlerini kaybedip insanların yanında rezil olmaktan korkmaktadırlar. O bakımdan duydukları her sözü, her tıkırtıyı aleyhlerinde sanıyorlar. Yalan söylemeye de alışık olduklarından lehlerinde söyleneni bile yalan kabul ederek hep aleyhlerinde mâna çıkarıyorlar. İşte bu tip kimseler, Allah’ın kahrına lâyık düşmanlardır; onlardan sakınmak gerekir. Çünkü onların tevbe edip yakalandıkları bu hastalıktan kurtulmaya niyetleri bile yoktur:

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللّٰهِ لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ وَرَاَيْتَهُمْ

يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ اَمْ لَمْ

تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ ۖ لَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ۖ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾
هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلٰى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ حَتّٰى يَنْفَضُّوا ۖ
وَلِلّٰهِ خَزَائِنُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾
يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا اِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْاَعَزُّ مِنْهَا الْاَذَلَّ ۖ وَلِلّٰهِ
الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

5. Onlara: "Gelin, Rasûlullah günahlarınız için Allah'tan bağışlanma dilesin" dendiğinde "olmaz" mânasında başlarını çevirirler; sen onların kibirlene kibirlene dâvet edildikleri şeyden uzaklaştıklarını görürsün.

6. Onlar için bağışlanma dilesen de dilemesen de onlar için birdir. Allah onları kesinlikle bağışlamayacaktır. Çünkü Allah, büsbütün yoldan çıkmış bir toplumu asla doğru yola erdirmez.

7. Onlar: "Rasûlullah'ın yanında bulunan fakir müslümanlara bir şey vermeyin ki, dağılıp gitsinler!" diye propaganda yapıyorlar. Oysa göklerin ve yerin hazîneleri Allah'ındır, fakat münafıklar bunu anlayamıyor.

8. Kalkmış bir de: "Hele Medine'ye bir dönelim, göreceksiniz izzetli ve şerefli olanlar zelîl ve alçak olanları oradan mutlaka çıkaracak!" diyorlar. Halbuki asıl güç, izzet ve şeref Allah'a aittir, Rasûlü'ne aittir ve mü'minlere aittir; fakat münafıklar bunu bilmiyor.

Münafıkların gerçek kimliklerini ortaya koyan şu hâdise bu âyet-i kerîmelerde bahsedilen hususları anlamakya yardımcı olacaktır:

Rivâyete göre Benî Mustalik seferinden dönüleceği sıralarda biri muhâcirlerin diğeri ensâr taraftarı iki adam arasında su yüzünden kavga çıktı. Bunlardan biri "Ey ensâr, yetişin!" diye, diğeri de "Ey muhâcirler, yetişin!" diye kendi taraflarını yardıma çağırdılar. Rasûlullah (s.a.v.) bunu işitince, onları yatıştırdı. Yaptığı tesirli konuşmada bu nevi tefrika çıkarıcı söz ve faaliyetlerden hoşnut olmadığını ve bunun câhiliye âdeti olduğunu belirtti. Hâdise münafıkların reisi Abdullah b. Übey'in kulağına gidince hemen bunu fırsat bilip müslümanlar arasında fitne çıkarmaya yeltendi. Kendi kavminden olanlara şöyle dedi:

"- Muhâcirler bizim beldemizde bize kafa tutuyor, üstünlük taslıyorlar. Onlarla bizim durumumuz, «Besle kargayı, oysun gözünü!» sözündekine döndü. Hele Medine'ye varalım, göreceksiniz ki güçlü olan zayıf olanı oradan çıkaracak! Aslında bunu kendiniz yaptınız; onlara beldenizde yer verip imkânlarınızı paylaştınız. Muhammed'in yanındakilere yardım etmeyin ki dağılıp gitsinler!"

Bu sözleri işiten ve o sırada henüz çok genç olan Zeyd b. Erkâm (r.a.), yapılan

konuşmadan dolayı rahatsızlığını dile getirip tepki gösterince Abdullah onu azarladı. Zeyd durumu amcasına, o da Peygamberimiz (s.a.v.)'e aktardı. Hz. Ömer derhal o münâfığın boynunun vurulmasını teklif etti. Rasûlullah (s.a.v.) bunu kabul etmedi. Hatta henüz normal hareket vakti gelmediği halde hemen yola koyulma tâlimatı verdi. Uzun bir süre mola vermedi; mola verdiğinde herkes yorgunluktan uyuyakaldı. Böylece söylentilerin artıp işin alevlenmesini önledi. Efendimiz (s.a.v.) o arada münafıkların reisi Abdullah'ı çağırtıp:

"- Bana öyle öyle bir söz ula tı; bu sözün sahibi sen misin?" diye sordu. O:

"- Sana kitabı indiren Allah'a yemin ederim ki böyle şeyler söylemedim" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) onun hakkında bir işlem yapmadı. Zeyd ise yalancı konumuna düştüğü için çok üzülmüştü. Medine'ye dönünce Allah Teâlâ Münafıkûn sûresini indirdi. Peygamberimiz (s.a.v.) Zeyd'in kulağını tutup:

"- Allah seni doğruladı ve bu kulağın hakkını verdi" diye ona iltifat etti.

Bir kısım insanlar münafıkların reisine, kendisi hakkında sert ifadeler içeren âyetler indiğini söyleyerek Rasûlullah (s.a.v.)'e gidip kendisi hakkında Allah'tan bağışlama dilemesi için ricada bulunmasını tavsiye ettiler. O ise başını çevirip:

"- İman et, dediniz ettim. Zekât ver, dediniz verdim. Geriye bir tek Muhammed'e secde etmediğim kaldı!" diyerek itiraz etti. (bk. Buhârî, Tefsir 63; Tirmizî, Tefsir 63; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* IV, 370, 373)

Hikmet-i ilâhî, Abdullah b. Übey'in Abdullah isminde bir oğlu vardı. Samîmi bir mü'mindi. Rasûlullah (s.a.v.)'e son derece bağlıydı. O, babasının yaptıklarına çok üzülüyor, sabredemiyordu. Son hâdiseler de gönlündeki bu kederi iyice artırdığından Allah Rasûlü (s.a.v.)'e geldi:

"–Ey Allah'ın Rasûlü! Eğer arzu edersen, babamı öldüreyim!" dedi. Peygamberimiz (s.a.v.) buna müsaade etmedi ve:

"–Hayır! Bilâkis ona yumu ak davranırız. Aramızda kaldığı müddetçe, kendisiyle iyi geçiniriz!" buyurdu. Bunun üzerine Abdullah, İslâm ordusunun içindeki babasının yanına koştu ve devesinin yularını tutarak haykırdı:

"–İzzet ve kuvvetin Allah'a ve Rasûlü'ne âit olduğunu söyleyinceye kadar seni yerinden kıpırdatmayacağım!.."

Münafıkların başı şaşkınlaştı. Bunca insanın ortasında oğlunun kendisine yaptığı bu hareketi gurûruna yediremedi:

"–Şimdi sen beni bu kadar insan içinde Medine'ye bırakmayacak mısın?" dedi. Oğlu, büyük bir iman celâdeti içinde:

"–Evet, bugün insanlar arasında en rezîl ile en azîzin kim olduğunu sana öğretinceye kadar seni bırakmayacağım. Hakîkati itirâf etmezsen kelleni uçuracağım..." dedi.

Hâin münâfığın âdeta eli kolu bağlanmıştı. Oğlunun, dediğini yapacak kadar ciddi olduğunu anlayınca ürperdi. Daha evvel söylediklerini geri alarak istemeye istemeye de olsa hakîkati dile getirip:

"–Şehâdet ederim ki, izzet ve kuvvet Allah'a, Rasûlü'ne ve mü'minlere aittir" demek zorunda kaldı. Peygamberimiz (s.a.v.) Abdullah'a:

"- Allah seni Rasûlü'nden ve mü'minlerden dolayı hayırla mükâfatlandırsın!" diyerek dua etti ve babasının yolunu açmasını emir buyurdu. (İbn Hişâm, *es-Sîre,* III, 334-337; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* II, 65; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* IX, 317-318)

Öyleyse:

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَٓا اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ

وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾

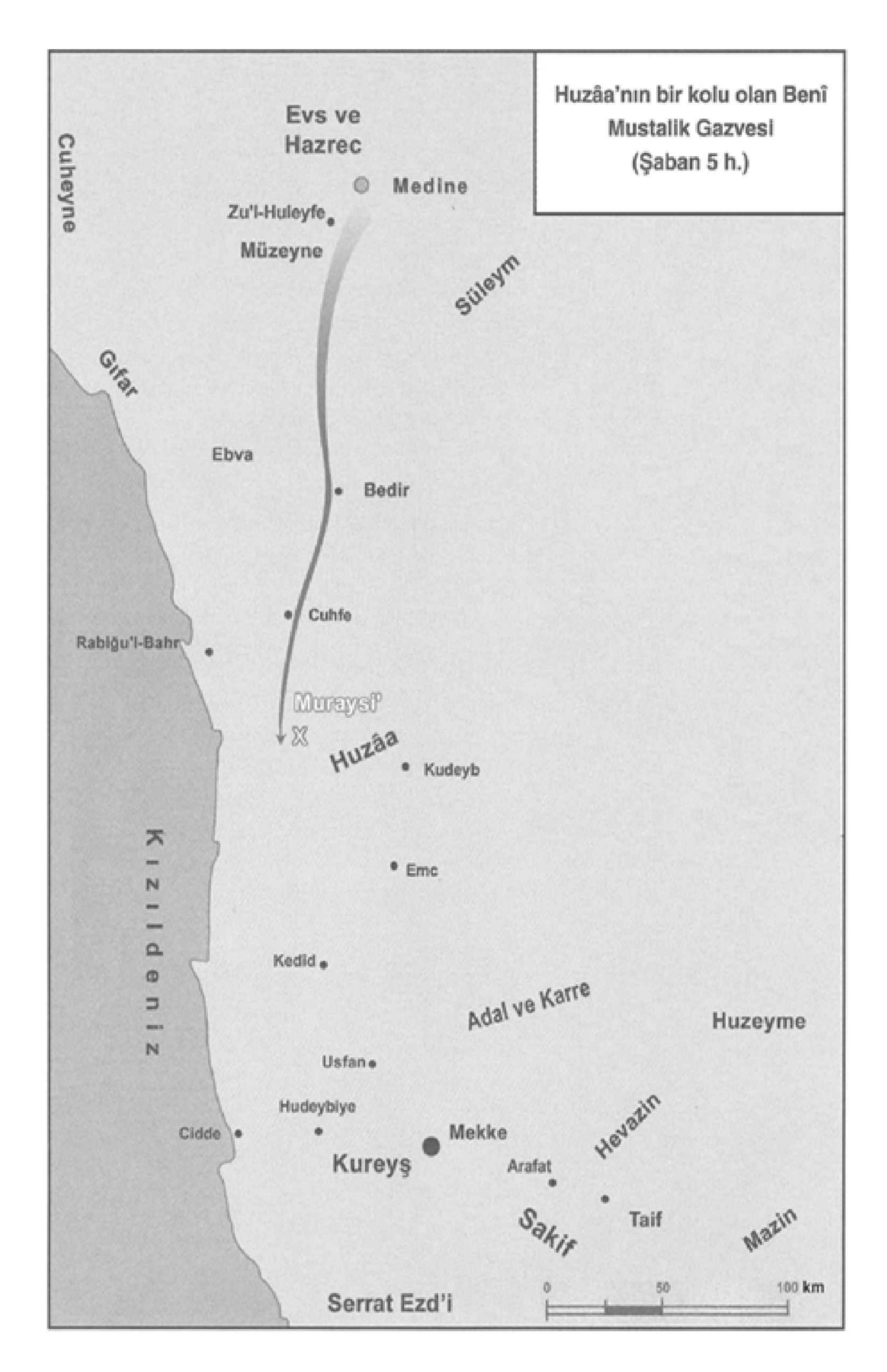
9. Ey iman edenler, mallarınız ve çocuklarınız Allah'ı anmaktan sizi alıkoymasın. Böyle yapanlar, en büyük zarara uğrayanların tâ kendisidir.

Mü'minlerden istenen, evlat ve âileleriyle ilgilenmemek; ticâretle, malla mülkle, kazanç sağlayıcı işlerle meşgul olmamak değil, hayatın tabiî akışı içerisinde ve insanın doğasının bir gereği olarak zâten gösterilmekte olan bu ilgi ve mesuliyetin, hayatın gerçek anlamını unutturacak ve Allah'a kul olma bilincini yitirmeye yol açacak bir sapmaya neden olmamasıdır.

"Zikrullâh"; Allah'ı zikretmek, anmak, O'nu hatırda tutmaktır. Burada kastedilen ise Allah Teâlâ'yı, O'nun isimlerini, sıfatlarını, emir ve yasaklarını, sevab ve azabını hatırlatan ve rızâsına vesile olan farz ve nâfile ibâdetler; ezcümle namaz, oruç, zekât, hac, cihâd, Kur'an tilâveti, va'z ü nasihat, tehlîl: lâilâhe illallah, tesbîh: sübhânellah ve tahmîd: elhamdülillah gibi Allah'a yakınlaşmak için yapılan ve dâimâ Allah'ı hatırlatıp O'nun rızâsı için yerine getirilen amellerin her biridir.

Abdullah b. Büsr (r.a.)'den rivâyete göre bir adam Rasûlullah (s.a.v.)'e hitâben:

"-Yâ Rasûlallah! İslâmiyetin emirleri çoğaldı. Bana sıkı sıkıya yapışacağım bir şey söyle" dedi. O da *"Dilin hep Allah'ı zikretsin!"* (Müslim, Zikir 99) buyurarak Allah'ı anmanın önemine dikkat çekmiştir.

Âyet-i kerîme büyük bir ikaz ve tehditle son bulmakta; mal ve evlat ile uğraşacağım diye Allah'ı zikirden gaflet edenlerin en büyük bir zarara uğrayacaklarını haber vermektedir. Çünkü bunlar, dünyayı âhirete tercih

etmekle çok zarar edecek, neticede ebedî hayatın izzet ve şerefinden mahrum kalacaklardır. O halde:

وَاَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَٓا
اَخَّرْتَنِيٓ اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيبٍۙ فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَنْ
يُؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفْسًا اِذَا جَٓاءَ اَجَلُهَاۜ وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

10. Sizden birine ölüm gelip de: "Rabbim! Ne olurdu ecelimi biraz daha erteleseydin de sadaka verip iyi kullardan olsaydım!" diye yalvarmadan önce size verdiğimiz rızıklardan Allah yolunda harcayın.

11. İyi bilin ki Allah, eceli geldiğinde hiç kimsenin ölümünü bir an geri bırakmaz. Allah, bütün yaptıklarınızdan hakkiyle haberdardır.

Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz bir keresinde:

"–Sadaka vermek her müslümanın vazîfesidir" buyurmuştu. Ashâb-ı kirâm:

"–Sadaka verecek bir şey bulamazsa?" dediler.

"–Amelelik yapar, hem kendisine faydalı olur, hem de tasadduk eder" buyurdu.

"–Buna gücü yetmez veya iş bulamaz ise?" dediler.

"–Darda kalana, ihtiyaç sahibine yardım eder" buyurdu.

"–Buna da gücü yetmezse?" dediler.

"–İyilik yapmayı tavsiye eder" buyurdu.

"–Bunu da yapamazsa?" dediler.

"–Kötülük yapmaktan uzak durur. Bu da onun için sadakadır" buyurdu. (Buhârî, Zekât 30; Edeb 33; Müslim, Zekât 55)

Bu bakımdan Rasûlullah (s.a.v.), herkesi ikâz sadedinde:

"–Ölüp de pi manlık duymayacak hiçbir kimse yoktur" buyurmuştu.

"–O pişmanlık nedir yâ Rasûlallah?" diye sorulduğunda da:

"– Ölen, iyilik ve ihsân sahibi sâlih bir ki i ise, bu iyi hâlini daha fazla artıramamı olduğuna; âyet kötü bir ki i ise, kötülükten vazgeçerek hâlini düzeltmediğine pi man olacaktır" cevâbını verdiler. (Tirmizî, Zühd 59/2403)

Görüldüğü üzere Münâfik¯un sûresi, Allah Teâlâ'nın kulların bütün yaptıklarından haberdar olduğunu bildirerek sona ermektedir. Dolayısıyla Allah, kendisini anmaktan gâfil olmayıp iyilik yollarında mallarını harcayanları bilir, mükâfatlarını verir. Buna mukâbil Allah'ı unutup dünyaya dalanların da yaptıklarını bilir, onlara da cezalarını verir. Ancak bütün bu sonuçlar ancak kâr ve zarar günü olan demek olan "tegâbün günü" belli olacaktır. Onun için bu sûreyi Tegâbün sûresi tâkip edecektir:

64- TEĞÂBÜN SÛRESİ

سُورَةُ التَّغَابُنِ

64. TEĞÂBÜN SÛRESİ

Teğâbün sûresi Medine'de nâzil olmuştur. 18 âyettir. İsmini, 9. âyette geçen ve "aldanma, aldatma, kar-zarar" mânasına gelen اَلتَّغَابُنْ (teğâbün) kelimesinden alır. اَلْمُسَبِّحَاتُ (Müsebbihât) sûrelerinden beşincisidir. Mushaf tertîbine göre 64, iniş sırasına göre ise 107. sûredir.

Konusu

Allah Teâlâ'nın şânının yüceliği, kâinatın tek yaratıcısı, tek hâkimi, ilim ve kudret sahibi olduğu hatırlatılır. Rasûlullah (s.a.v.)'i ve âhireti inkâr eden kâfirlere, Allah'ın ölüleri mutlaka dirilteceği, iyileri cennetle mükâfatlandıracağı, kötüleri ise cezalandıracağı bildirilir. İnsanın mal, evlat ve kadın sevgisi yüzünden Allah yolundan geri kalmaması, mümkün olduğu ölçüde Allah'a karşı gelmekten sakınıp dinî vazîfelerini yapması, özellikle malını, servetini Allah için harcamaya ehemmiyet vermesi öğütlenir.

Allah Kalplerde Olanı Bilir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۚ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُۘ
وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ
وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْۚ وَاِلَيْهِ الْمَص۪يرُ ﴿٣﴾
يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَۜ

وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih etmektedir. Tüm varlığın mutlak mülkiyeti ve hâkimiyeti O'nundur. Bütün övgüler de O'na aittir. O'nun her şeye gücü yeter.

2. Sizi yoktan yaratan O'dur. Böyle iken kiminiz kâfir oluyor, kiminiz mü'min. Allah, yaptığınız her şeyi hakkiyle görmektedir.

3. O, gökleri ve yeri gerçek bir gâye, hikmet ve şaşmaz bir kanuna göre yarattı. Size belli bir şekil verdi ve şeklinizi de güzel yaptı. Sonunda dönüş yalnız O'nadır.

4. O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini bilir. Sizin gizlediklerinizi de, açığa vurduklarınızı da bilir. Allah, göğüslerde saklı tutulan bütün gizlilikleri bilir.

Şu misâl, Yüce Rabbimize haber verilen sıfatlarıyla birlikte kâmil mânada iman etmenin kulun kalbinde nasıl bir tesir icrâ ettiğinin açık göstergesidir:

Bir gece vaktiydi. Hz. Ömer, mûtâdı olduğu üzere Medine sokaklarını gezmekteydi ki, ansızın durakladı. Önünden geçmekte olduğu evden dışarıya kadar taşan bir tartışma sesi dikkatini çekmişti. Bir ana, kızına:

"–Kızım, yarın satacağımız süte biraz su karıştır!" demekteydi. Kız ise:

"–Anacığım, halîfe süte su karıştırılmasını yasak etmedi mi?" dedi. Ana, kızının sözlerine sert çıkarak:

"–Kızım, gecenin bu saatinde halîfe süte su kattığımızı nereden bilecek?!." dedi. Ancak gönlü Allah sevgisi ve korkusu ile dipdiri olan kız, anasının süte su

katma hîlesini yine kabullenmedi:

"–Anacığım! Diyelim ki halîfe görmüyor, peki Allah da mı görmüyor? Bu hîleyi insanlardan gizlemek kolay, ama her şeyi görüp bilen kâinatın yaratıcısı Allah'tan gizlemek mümkün mü?.." dedi.

Rabbânî hakîkatlerle dolu temiz bir vicdan ve diri bir kalbe sahip olan bu kızın, derûnî bir Allah korkusu içinde annesine verdiği cevap, Ömer (r.a.)'ı son derece duygulandırdı. Mü'minlerin Emîri, onu sıradan bir sütçü kadının kızı değil, gönlündeki takvâsı ile müstesnâ bir nasip bildi ve oğluna gelin olarak aldı. Beşinci halîfe olarak zikredilen meşhur Ömer b. Abdülazîz, işte bu temiz silsileden doğdu. (bk. İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-Safve,* II, 203-204)

Hâsılı gerek göklerin ve yerin, gerek insanın böyle itinâ ile yaratılmasının hikmeti, fânî dünya hayatı değil, şüphesiz ki âhiret hayatıdır. Sonunda herkes Allah'ın huzuruna varıp yaptıklarının hesâbını verecektir.

O halde, Allah'ın bu sınırsız kuvvet ve kudretini hesâba katmayıp inkâra devam eden ey zâlimler:

اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُۘ فَذَاقُوا وَبَالَ اَمْرِهِمْ وَلَهُمْ
عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٥﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُ كَانَتْ تَأْت۪يهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُٓوا
اَبَشَرٌ يَهْدُونَنَاۘ فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى اللّٰهُۜ وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَم۪يدٌ ﴿٦﴾
زَعَمَ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اَنْ لَنْ يُبْعَثُواۜ قُلْ بَلٰى وَرَبّ۪ي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ
بِمَا عَمِلْتُمْۜ وَذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَس۪يرٌ ﴿٧﴾

5. Daha önceki kâfirlerin başlarına gelen ibret verici hâdiselerin bilgisi size ulaşmadı mı? Onlar yaptıklarının cezasını dünyada tattıkları gibi, âhirette de kendilerini can yakıcı bir azap beklemektedir.

6. Çünkü, Peygamberleri onlara apaçık deliller getirmiş, onlar da: "Bizim gibi ölümlü bir insan mı bize yol gösterecek?" diyerek inkâr edip yüz çevirmişlerdi. Oysa onların iman ve itaatine Allah'ın ihtiyacı yoktu. Çünkü Allah, sınırsız zenginlik ve servet sahibidir; hiçbir şeye muhtaç değildir. Her türlü övgüye lâyık olan da yalnız O'dur.

7. İnkâr edenler, öldükten sonra bir daha diriltilmeyeceklerini iddia etmektedirler. De ki: "Evet, Rabbime yemin olsun ki siz kesinlikle diriltileceksiniz. Sonra dünyada yaptıklarınız size tek tek haber verilecek. Bu ise Allah için pek kolaydır.

Hz. Muhammed (s.a.v.)'in tebliğde bulunduğu kıyâmete kadar gelecek tüm insanlar için de aynı durumlar geçerlidir. Onun kendileri gibi bir insan olduğunu bahane ederek imandan yüz çevirenler, önceki helâk edilmiş milletlerle aynı fecî âkıbeti paylaşacaklardır. Öyleyse:

فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذٖٓى اَنْزَلْنَاۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبٖيرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهٖ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرٖى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَٓا اَبَدًاۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظٖيمُ ﴿٩﴾ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ خَالِدٖينَ فٖيهَاۜ وَبِئْسَ الْمَصٖيرُ ﴿١٠﴾

8. Ey insanlar, Allah'a, Rasûlü'ne ve ona indirdiğimiz Kur'an'a iman edin! Allah, yaptığınız her şeyden hakkiyle haberdardır.

9. Gün gelecek, Allah sizi o büyük toplantı gününde bir araya getirecektir. O gün, kayıp ve kazançların ortaya çıktığı gündür. Kim Allah'a iman eder ve sâlih ameller işlerse, Allah onun günahlarını örter ve onu, ebediyen kalmak üzere, içinden ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. En büyük başarı ve kurtuluş işte budur!

10. Âyetlerimizi inkâr edip yalanlayanlara gelince, onlar cehennemin yoldaşları olup orada ebediyen kalacaklardır. Ne kötü gidilecek yerdir orası!

Kıyâmetin bir ismi de âyet-i kerîmedeki ifadesiyle يَوْمُ التَّغَابُنِ (yevmü't-teğâbün)dür. Teğâbün kelimesinin aslı اَلْغَبْنُ (gabn, gaben)dir. Gabn, lügatte "gizlemek, unutmak, hata etmek, zayıf olmak ve aldatmak" mânalarına gelir. Daha çok ticârette aldanmak veya aldatmak mânasında kullanılır. Meselâ bir malı değerinden aşağı veya yukarı almak veya satmak "gabin"dir ki, fark asıl değerinden az olursa "gabn-i yesîr", çok olursa "gabn-i fâhiş" denilir. "Teğâbün" de karşılıklı aldatma yahut aldatma ve aldanmanın ortaya çıkmasıdır. Dünyada hidâyet yolunu bırakıp sapıklık yolunu tercih edenler veya yapmaları gereken işleri gereği gibi yapmayanlar, aldanmış olduklarını kıyâmet gününde anlayacakları için o güne "teğâbün günü" denmiştir. İnsan dünyada yaptığı yanlışların neticesini orada göreceğinden, nasıl bir aldanış içinde olduğunu da tüm ayrıntılarıyla orada anlayacaktır.

Şunu unutmayın ki:

مَٓا اَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهُۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾ وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاِنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾

11. Başa gelen her musîbet, ancak Allah'ın izin vermesiyledir. Kim içten ve şuurlu olarak Allah'a iman ederse, Allah onun kalbini doğruya ve gerçeği idrake açar. Allah her şeyi hakkiyle bilir.

12. Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin. Şâyet yüz çevirecek olursanız bunun zararı sizedir. Çünkü Peygamberimiz'e düşen Allah'ın buyruklarını açıkça bildirmekten ibarettir.

13. Allah ki, O'ndan başka ilâh yoktur. Mü'minler de ancak Allah'a dayanıp güvensinler!

Musîbetlere tahammül bakımından inanmış bir gönülle inanmamış gönül arasında büyük bir fark vardır. Allah'a imanı olmayanlar, gelen musîbetler karşısında sabredemez, feryat eder, rûhen ve bedenen kendilerini harap ederler. Allah'a imanı olanlara gelince, Allah onların kalbine o musîbet esnâsında en doğru düşünceyi ilham eder. Musîbetin ancak Allah'ın dilemesiyle olacağını, kendisinin de Allah'a ait olup yine O'na döneceğini hatırlatır. Böyle olunca mü'min kul hemen: اِنَّا لِلّٰهِ وَ اِنَّٓا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ (innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn) **"Bizim bütün varlığımız Allah'ındır ve biz ancak O'na dönüyoruz"** (Bakara 2/156) tesellisiyle gönlünü rahatlatır. İşi Allah'a havâle eder ve O'na dayanıp güvenir. Bu musîbetlerle imtihan edildiğini anlayarak sabreder. Belâların rüzgârına kapılıp Allah ve Rasûlü'ne itaati terk etmez. Bilakis, darlıkta ve zorlukta, genişlikte ve ferahlıkta tüm gücüyle Allah ve Rasûlü'ne itaat etmeye çalışır. Çünkü en büyük musîbet, Allah ve Rasûlü'ne itaati terk etmektir. Bir insan için bundan daha büyük bir felâket düşünülemez. O halde:

Mallar ve Evlatlar Fitnedir

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ وَاَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْۚ وَاِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿١٤﴾ اِنَّمَٓا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌۜ وَاللّٰهُ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظٖيمٌ ﴿١٥﴾

14. Ey iman edenler! Eşlerinizden ve evlatlarınızdan size düşman olanlar çıkabilir; onlara karşı dikkatli olun! Bununla beraber eğer affeder, hoş görür ve kusurlarını örterseniz bu sizin için bir fazilettir. Hiç şüphesiz Allah da, çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

15. Mallarınız ve çocuklarınız birer imtihan vesilesidir. Allah'ın sevgi ve taatini mal ve evlat sevgisine tercih edenleri Allah katında büyük bir mükâfat beklemektedir.

İniş sebebi olarak nakledilen şu hâdiseleri dikkatle incelediğimizde âyetlerin mânasını daha iyi anlama imkânı doğacaktır:

Avf b. Mâlik el-Eşca'î Rasûlullah ile birlikte savaşa gitmek istemişti. Çoluk çocuğu toplanıp onun ayrılığına dayanamayacaklarını söylediler, ağlayıp sızladılar ve sonunda onu bu kararından vazgeçirdiler. Ama Avf daha sonra bu yaptığından dolayı çok pişman oldu. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXX, 25)

Mekke'de müslüman olanlar hicret etmek isteyip çoluk çocukları buna râzı olmayınca, "Şâyet Allah beni hicret yurdunda sizinle bir araya getirirse görün bakın size neler edeceğim!" diye söylenir yeminler ederlerdi. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXX, 25)

Bazı Mekkeliler müslüman olmuş ve Medine'ye hicrete karar vermişlerdi. Âileleri buna karşı çıktı. Fakat bir süre sonra onları dinlemeyip Medine'ye geldiler. Daha önce müslüman olanların dinî konularda epeyce mesafe almış ve yetişmiş olduklarını görünce, buraya gelmelerine karşı çıkan eş ve çocuklarına kızdılar ve onları cezalandırmayı düşündüler. (Tirmizî, Tefsir 64)

İnsan eşinin ve çocuklarının terbiyesiyle meşgul olmalı, her türlü hareketlerine dikkat etmeli, onlarla irtibatını sürdürmelidir. Büsbütün uzaklaşıp onları kendi hallerine bırakmamalıdır. Onların dine zarar vermeyecek hatalarını affetmelidir. Meşrû çerçevede müsâmahalı ve bağışlayıcı olmalıdır. Ancak bu yolla onlara tesir etmek, onları eğitip belli bir mânevî seviyeye getirmek mümkün olabilir. Kaba, katı ve sert tavırlarla, vurup kırma ve asıp kesmeyle âile

içinde dirlik düzenlik kalmaz. Bu sebeple Yüce Rabbimiz, af, müsamaha ve bağışlama yoluyla âile içi düzenin sağlanmasını ve âile fertleri arasında muhabbet ve bağlılığın tesisini istemektedir. Burada yine en büyük vazîfe âile reisi olan babalara düşmektedir.

Ey mü'minler:

فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَاَطٖيعُوا وَاَنْفِقُوا خَيْرًا لِاَنْفُسِكُمْ ۜ
وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾

16. O halde gücünüz yettiği kadar Allah'a karşı gelmekten sakının, emirlerini dinleyip itaat edin ve kendi iyiliğinize olmak üzere mallarınızı Allah yolunda harcayın. Kim nefsinin hırs ve cimriliğinden korunabilirse, işte gerçekten kurtuluşa erecek olanlar onlardır.

Allah'tan korkmak ve O'na karşı gelmekten sakınmak hususunda, birlikte değerlendirilmesi gereken üç âyet-i kerîme vardır. Bunlardan ilkinde: **"Ey iman edenler! Kudret ve yüceliğine yaraşır bir biçimde Allah'tan nasıl korkmak gerekiyorsa öylece korkun"** (Âl-i İmrân 3/102) buyrulur. İkincisinde: **"Allah, kimseyi gücünün yetmeyeceği şeyle sorumlu tutmaz"** (Bakara 2/286) buyrulur. Birinci âyetin mü'min için takvâ konusunda ulaşmayı ideal edineceği bir ölçü verdiği anlaşılır. İkinci âyette, ilke olarak, herkesin gücü nispetinde mesul olacağı bildirilir. Bu âyette ise, **"gücünüz yettiği kadar Allah'a karşı gelmekten sakının"** (Teğâbün 64/16) buyrularak her mü'mine, tatbik açısından, elinden geldiği ve gücünün yettiği kadar Allah'ın emirlerine uyup günahlarından sakınması emredilir.

Nitekim Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Herhangi bir konuyu size emredip yasaklamadığım sürece, siz de beni kendi hâlime bırakın. Sizden önceki ümmetleri çok soru sormaları ve peygamberlerinin emir ve yasakları üzerinde tartı maları helâk etti. Size herhangi bir eyi yasakladığım zaman ondan kesinlikle sakının. Bir eyi emrettiğimde de onu gücünüz yettiği ölçüde yerine getirin." (Buhârî, İ'tisâm 2; Müslim, Fezâil 130-131)

16. âyetin **"Kim nefsinin hırs ve cimriliğinden korunabilirse, işte gerçekten kurtuluşa erecek olanlar onlardır"** kısmı, insanı Allah yolunda cömertlik ve fedakârlıktan engelleyen şeyin nefsin dünya menfaatine karşı duyduğu hırs ve cimriliği olduğunu belirtir. Bu hastalığın tedavisi açısından Mouradgea d'Ohsson'un İslâm toplumu hakkındaki şu tespitleri çok büyük önem arzeder:

"Milletin her tabakasında ana-baba ve akrabalar, çocuklarına örnek olup daha

küçük yaşlarından itibâren onları hayır işlerine alıştırırlar. Hayır ve hasenât denilen ve insanın şahsiyetini yücelten bu faziletler sâyesinde, kişide bencillik, cimrilik ve tamahkârlık gibi menfî duygular körelir. Buna karşılık insanlara yardım hissi onların gönüllerinde yerleşir. Bu sâyede artık bu nevî hayır işleri müslümanlara hiç ağır gelmemekte ve onları bu sahada diğer milletlerden çok üstün bir seviyeye yükseltmektedir."

Öyleyse şunu unutmayın ki:

إِنْ تُقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۜ وَاللّٰهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

17. Eğer Allah'a güzel bir borç verirseniz, O sizin için bunu kat kat artırır ve sizi bağışlar. Çünkü Allah, iyiliklerin mükâfatını bol bol veren; kullarına sabırla ve yumuşaklıla muâmele ederek cezalandırmada acele etmeyendir.

18. O, duyuların ötesinde bulunan şeyleri de, duyuların algı sahasına giren şeyleri de bilendir. Yine O, kudreti dâimâ üstün gelen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

Eşlerden ve çocuklardan gelecek tehlikelere dikkat çekerek sona eren Teğâbün sûresini, karı-koca arasında bulunması gereken sevgi ve karşılıklı anlayış, nefret ve düşmanlığa dönüşünce bunun sakıncalarından kurtulmak için bazı hallerde boşama çâresine müracaatın gerekliliğini bildirmek üzere Talâk sûresi tâkip edecektir:

65- TALÂK SÛRESİ

سُورَةُ الطَّلَاقِ

65. TALÂK SÛRESİ

Talãk sûresi Medine'de nâzil olmuştur. 12 âyettir. İsmini, birinci âyette bahsedilen talãk (boşama) hükmünden alır. Mushaf tertîbine göre 65, iniş sırasına göre ise 100. sûredir.

Konusu

Sûrede boşamanın nasıl yapılacağı, boşanmada şâhitlik, boşanan kadının yeniden evlenebilmesi için beklemesi gereken süre, nafaka ve barınma hakkı ve çocuğun emzirilmesi ile alakalı düzenlemeler yapılır. Toplumların sağlam temeller üzerine oturması ve bekâsı için âilenin ehemmiyetine dikkat çekilir. Allah'ın emrine uygun hareket etmeyen fert ve toplumların hazin âkıbetlerine temas edilerek, kurtuluş için iman ve sâlih amelin şart olduğu te'yîden bildirilir.

Allah Bir Çıkış Yolu Gösterir

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَٓاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَاَحْصُوا الْعِدَّةَۚ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ رَبَّكُمْۚ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ اِلَّٓا اَنْ يَأْتٖينَ
بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍۜ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِۜ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَقَدْ ظَلَمَ
نَفْسَهُۜ لَا تَدْرٖي لَعَلَّ اللّٰهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا ﴿١﴾ فَاِذَا بَلَغْنَ
اَجَلَهُنَّ فَاَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ اَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَاَشْهِدُوا
ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ وَاَقٖيمُوا الشَّهَادَةَ لِلّٰهِۜ ذٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهٖ مَنْ كَانَ
يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًاۙ ﴿٢﴾
وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُۜ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُۜ
اِنَّ اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِهٖۜ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Ey Peygamber! Eşlerinizi boşayacağınız zaman, iddetlerini dikkate alarak onları boşayın; iddet günlerini de iyice hesap edin. Rabbiniz olan Allah'a gönülden saygı besleyip O'na karşı gelmekten sakının. Boşanmış eşleri, zinâ ve hırsızlık gibi apaçık bir hayâsızlık yapmadıkça, iddet süresince kocalarıyla birlikte yaşadıkları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkıp gitmesinler. Bunlar, Allah'ın belirlediği sınırlardır. Kim Allah'ın belirlediği sınırları çiğnerse, gerçekten kendisine yazık etmiş olur. Bilemezsin, belki de Allah bundan sonra yeni bir durum meydana getiriverir.

2. Bekleme sürelerinin sonuna vardıklarında, onları ya meşrû ölçüler içinde ve haklarına riâyet ederek nikâhınız altında tutun ya da onlardan meşrû ölçüler içinde ve haklarına riâyet ederek ayrılın. İçinizden adâlet sahibi iki kişiyi de şâhit tutun. Ey şâhitler! Siz de şâhitliği Allah için dürüst ve dikkatli bir şekilde yapın. Allah'a ve âhiret gününe inananlara verilen öğüt budur. Kim Allah'a gönülden saygı besleyip O'na karşı gelmekten sakınırsa, Allah zorluklar karşısında ona bir çıkış kapısı açar.

3. Onu hiç ummadığı yerden rızıklandırır. Kim Allah'a güvenip dayanırsa Allah ona yeter. Allah buyruğunu mutlaka gerçekleştirir. Allah, her şey için belli bir ölçü koymuştur.

اَلطَّلَاقُ (talãk) lügatte "serbest bırakmak, bir bağı çözmek, bağlı bulunanı salıvermek" mânalarına gelir. Dinî mânada ise nikâh bağını çözüp kadını serbest bırakmaktır; daha açık bir ifadeyle "boşamak"tır. İslâm, boşanmayı helâllerin Allah'a en az hoş geleni olarak kabul etmekle beraber, çeşitli sebeplerle şiddetli geçimsizlik yaşayan eşlere, bir çıkış yolu olarak meşrû kılmış ve onun şartlarını da beyân etmiştir. Nitekim Bakara sûresi 226-242. âyetlerde bu hususa genişçe yer verilir. Ayrıca Ahzãb sûresi 49. âyette de meselenin bir yönüne temas edilir. Talãk sûresindeki bu âyet-i kerîmelerde ise boşanma ile alakalı şu hükümler yer alır:

Birincisi; kadınlarını boşamak isteyen erkekler, onları âdetten temizlendikten sonra temizlik sürelerinin başında, henüz onlarla cinsî münasebette bulunmadan önce boşamalıdırlar. (bk. Buhârî, Talãk 2; Müslim, Talãk 1) Bekleme süresini dikkatlice saymalı, iyice hesap etmelidirler. Bu üç hayız veya üç temizlenme müddetidir. Bu müddet içinde -ric'î talãkta- koca karısına yeni bir nikâh ve mehir gerekmeksizin dönebilir. Bu süre dolduktan sonra boşanma kesinleşir.

İkincisi; henüz bekleme süreleri tamamlanmadan o kadınları, kendileriyle birlikte oturdukları evlerinden çıkarmamalıdırlar. Kadınlar da evi terk edip gitmemelidir. Ancak kötü bir iş, çirkin bir davranış, zinâ veya hırsızlık gibi büyük bir günah, öldürmeye kastetme veya ana-babaya hakaret gibi fahiş bir hata söz konusu olursa evden çıkarılırlar. Bunlar Allah'ın belirlediği sınırlar olup bunlara riâyet etmek gerekir.

Üçüncüsü; kadınlarının bekleme süreleri tamamlanmaya yaklaşan kocalar, ya eşlerine güzellikle, meşrû çerçeve içinde ve haklarına riâyet ederek dönüp evliliği devam ettirirler. Ya da meşrû çerçeve içinde ve güzellikle onlardan ayrılırlar. Onları askıda bırakmaya hakları yoktur.

Dördüncüsü; hanımlarına döndüklerini veya onlardan ayrıldıklarını iki adil şâhitle tespit etmelidirler. Şâhitlik için çağrılan kişiler de, Allah için şâhitliği dürüst yapmalıdırlar. Dört mezhep imamı görüş birliği içinde şâhit tutmanın vâcip değil, mendup olduğunu söylemiş; bunu çıkacak anlaşmazlıkların çözümünde hikmetli bir tavsiye olarak kabul etmişlerdir.

Beşincisi; boşanma ile alakalı verilen bu öğütleri yerine getirmede Allah'tan korkmalıdır. Allah'tan korkarak bu şekilde davranan bir kimse için Allah elbette bir çıkış yolu nasip eder. Dolayısıyla buradan, Allah'tan korkmadan bu

hususlarda dilediği gibi davranan bir kimsenin önüne, Allah'ın birçok zorluklar çıkaracağı ve onun bir çıkış yolu bulamayacağı anlaşılabilir.

Diğer taraftan Allah, kendi emrine uygun davranan kullarını ummadıkları yerden rızıklandırma sözü vermektedir. Bu söz mühimdir. Çünkü boşadığı kadını bekleme süresi boyunca evinde tutması, onun nafakasını vermesi, ayrılırken kalan mehrini tamamlaması ve gücü yetiyorsa ona bir şeyler vermesi, elbette kocaya malî bir yük getirecektir. Karısını boşayan bir erkeğin ondan hoşnut olmadığı da bir gerçektir. Bu bakımdan hâlâ onun için birtakım harcamalar yapması kocanın zoruna gidebilir. Özellikle maddî yönden sıkışık olan bir kimse için bu çok daha zordur. Fakat Allah'tan korkan bir kimse tüm bunlara katlanmalıdır. Çünkü, onun kalbi dar olabilirse de, Allah'ın rızk veren eli dar değildir. Kim O'nun emrine uyup, mal harcamak durumunda kalırsa, Allah o kimseye hiç tahmin edemeyeceği bir yerden karşılığını verir.

Âyetlerde belirtilen bir diğer nokta şudur:

Allah, her şey için belli bir ölçü koymuştur. O göklere, yere, tüm varlıklara bir ölçü koyduğu gibi, insanların yapacakları işlere de bir ölçü getirmiştir. Allah'ın nizamında ölçüsüz hiçbir şey yoktur. Aynı şekilde Yüce Rabbimiz boşamaya, bekleme süresine, kadına geri dönmeye, üzüntüye, sevince, rızka ve her şeye bir ölçü koymuştur. Nitekim kadınların bekleme sürelerini de âdetli, âdetsiz, hâmile olup olmadıklarına göre bir ölçüye göre takdir etmiştir. Bunu haber vermek üzere şöyle buyuruyor:

وَالّٰٓـئِ يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَٓائِكُمْ اِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلٰثَةُ اَشْهُرٍۙ
وَالّٰٓـئِ لَمْ يَحِضْنَۜ وَاُو۬لَاتُ الْاَحْمَالِ اَجَلُهُنَّ اَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّۜ
وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ اَمْرِه۪ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذٰلِكَ اَمْرُ اللّٰهِ اَنْزَلَهُٓ
اِلَيْكُمْۜ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّاٰتِه۪ وَيُعْظِمْ لَهُٓ اَجْرًا ﴿٥﴾

4. Boşanmış olan kadınlarınız içinde âdetten kesilmiş olanların bekleme sûreleri hakkında tereddüt ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır. Herhangi bir sebeple henüz âdet görmemiş olanların bekleme süreleri de bu kadardır. Hâmile kadınların bekleme süreleri, çocuklarını doğurunca sona erer. Kim Allah'a gönülden saygı besleyip O'na karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona işinde kolaylık verir.

5. Bütün bunlar, Allah'ın size gereğince amel etmeniz için indirdiği emirleridir. Kim Allah'a gönülden saygı besleyip O'na karşı gelmekten sakınırsa, Allah onun günahlarını örter ve mükâfatını kat kat artırır.

Her şeyi bir ölçüye ve miktara göre yaratan Allah Teâlâ, boşanan kadınların bekleyecekleri süreye de bir ölçü koymuş ve bunu haber vermiştir. Buna göre:

➢ Yaşlılık sebebiyle adetten kesilen kadınla, henüz adet görmeye başlamamış kız çocuğunun bekleme süresi üç aydır.

➢ Hâmile kadınların bekleme süreleri çocuklarını doğuruncaya kadardır.

➢ Adet gören boşanmış kadınların bekleme süresi ise Bakara sûresinin 227. âyette üç kur' olarak belirlenmiştir. Üç hayız veya üç temizlik müddeti demek olan üç kur', burada bahsedilen üç aya denktir. Buna göre, durumu ne olursa olsun, boşanan kadınların iddetinin genel olarak üç ay olduğu anlaşılmaktadır.

➢ Kocası ölmüş kadınların bekleme süresi, Bakara sûresinin 234. âyetine göre dört ay on gündür. Şâyet kadın hâmile ise, onun iddeti doğumuna kadardır.

Bunlar, Yüce Rabbimizin bildirdiği buyruklarıdır. Gönlünde Rabbine karşı derin bir saygı besleyip, bu ilâhî emirlere uygun davrananlara Allah işlerinde kolaylık verir; dünyada gönül genişliği ve ferahlığı, âhirette de bol bol mükâfat ihsân eder.

Boşanmış kadınların nafakaları hususunda buyruluyor ki:

اَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَٓارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا
عَلَيْهِنَّۜ وَاِنْ كُنَّ اُو۬لَاتِ حَمْلٍ فَاَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتّٰى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّۚ
فَاِنْ اَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّۚ وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍۚ وَاِنْ
تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُٓ اُخْرٰىۜ ﴿٦﴾ لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهٖۜ
وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّٓا اٰتٰيهُ اللّٰهُۜ لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا مَٓا
اٰتٰيهَاۜ سَيَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًاۚ ﴿٧﴾

6. Boşadığınız kadınları, bekleme sürelerini tamamlayıncaya kadar imkânlarınız ölçüsünde kendi oturduğunuz evin bir bölümünde oturtup geçimlerini sağlayın. Onları sıkıştırıp da evden çıkmaya zorlamak için kendilerine zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hâmile iseler, doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin. Sizin hesâbınıza çocuğunuzu emzirirlerse onlara ücretlerini ödeyin. Ücret konusunda aranızda meşrû çerçevede ve güzelce konuşup anlaşın. Eğer anlaşmada zorlanırsanız, bu durumda, çocuğu babasının hesâbına başka bir kadın emzirebilir.

7. Varlıklı kimse, imkânına göre nafakayı ve ücreti bol versin. Maddî imkânları dar olan da, Allah'ın kendisine verdiği kadarından versin. Allah,

herkesi ancak kendisine verdiği imkân nispetinde yükümlü tutar. Allah her zorluktan sonra bir kolaylık var edecektir.

Anne ve babaya, boşanma safhasına kadar gelen önceki anlaşmazlıklar dolayısıyla sorun çıkarmayıp, süt emzirme meselesini aralarında güzellikle ve anlayışla çözüme kavuşturmaları tenbih edilir. Kadın, yüksek ücret talep ederek erkeği zor duruma sokmaması konusunda uyarılır. Zira çocuğun büyümesi kendisinin elinde değildir. Bu işi o yapmazsa, yapan başka biri bulunacaktır. Erkek ise, annenin çocuğuna olan düşkünlüğünü istismar ederek, onu perişan etmeye çalışmaması konusunda ikaz edilir. Zira bu, güzel bir müslümanın yapacağı bir davranış değildir.

İster âile hayatı ister başka hususlarda olsun Allah'ın emirlerine uygun davranmayanlara gelince:

Allah’tan Korkun

وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ اَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِه۪ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا
شَد۪يدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ اَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ
اَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا شَد۪يدًا فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَٓا اُو۬لِي
الْاَلْبَابِۚ اَلَّذ۪ينَ اٰمَنُواۚ قَدْ اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكُمْ ذِكْرًاۙ ﴿١٠﴾ رَسُولًا يَتْلُوا
عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ
لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَدًاۜ قَدْ اَحْسَنَ اللّٰهُ

8. Nice ülkelerin halkları taşkınlık ederek Rablerinin ve O’nun gönderdiği peygamberlerin emirlerine başkaldırdılar da, biz de onları şiddetli bir biçimde hesâba çektik ve kendilerini eşi benzeri görülmemiş bir azapla cezalandırdık.

9. Böylece yaptıklarının cezasını tattılar ve işlerinin sonu tam bir hüsrân oldu.

10. Allah onlar için âhirette de şiddetli bir azap hazırlamıştır. Öyleyse ey iman etmiş akıl sahipleri! Allah’a gönülden saygı besleyip O’na karşı gelmekten sakının. Gerçek şu ki, Allah size neyin iyi neyin kötü olduğunu bildiren ve size öğüt veren bir kitap indirdi.

11. Bir de yaşayan kitap olarak bir peygamber gönderdi. O peygamber, iman edip sâlih amel işleyenleri küfür karanlıklarından iman nûruna çıkarmak için, size gerçeği açıklayan ve yolunuzu aydınlatan apaçık mesajlar olarak Allah’ın âyetlerini okuyup tebliğ ediyor. Kim Allah’a iman eder sâlih ameller işlerse, Allah onu, ebediyen kalmak üzere, içinde ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. Allah ona gerçekten güzel bir rızık nasip etmiştir.

Yukarıdaki âyetlerde, İslâm’ın çok ehemmiyet verdiği âile yapısı üzerinde durularak, âile içi münâsebetlerin düzenli, hak ve hukuka bağlı olarak tesis edilmesi talep edildi. Harcamalarda İslâm’ın istediği itidâl çizgisine uyulmasının gerekliliği belirtildi. Âile yapısının sağlamlaştırılması ve onun bozulmaması için de en üst seviyede bir hassasiyetin gösterilmesi tavsiye edildi. Fertlerin

terbiyesine ve toplum düzenine zarar verecek âile içi ve eşler arası problemlerin çözüme kavuşturulması için yol gösterildi. Cenâb-ı Hakk'ın bu hususlardaki buyruklarına uymanın fert, âile ve toplum hayatı açısından ehemmiyeti vurgulandı. Bunların hemen peşinden burada Allah'ın ve O'nun gönderdiği peygamberlerin buyruklarına karşı başkaldıran, taşkınlık eden toplumların acı âkıbetlerine yer verilmesi, toplumun çekirdeğini oluşturan âile müessesinin ve bununla yakından alakası olan iktisadî nizamın sağlam bir yapıda olması ve sağlıklı işlemesinin, medeniyetlerin varlık ve bekâları açısından ne kadar mühim olduğuna işaret etmektedir.

Dolayısıyla böyle bir yapının kurulup geliştirilebilmesi, ancak bütün hal ve hareketlerini, tutum ve davranışlarını Allah'a kâmil bir iman, amel-i sâlih ve ahlâk-ı hamîde düstûrlarıyla şekillendirip kontrol eden fertler yetiştirilmesine bağlıdır. İşte Allah Teâlâ, bahsedilen bu imanî, amelî ve ahlâkî esasları bildirmek üzere bir hikmet, öğüt ve uyarı kitabı olan Kur'ân-ı Kerîm'i indirmiştir. O'nun açık ve ilâhî buyrukları açıklayıcı âyetlerini insanlığa okuyup tebliğ etmek üzere Hz. Muhammed (s.a.v.)'i peygamber olarak göndermiştir. Kur'an ve Peygamber'e itaat edip, iman ve sâlih amellerle tezyin edilmiş bir kulluk hayatı yaşayanları, cennetlere yerleştireceğini ve onlara pek güzel rızıklar ihsân edeceğini müjdelemiştir. Şüphesiz Allah va'dini yerine getirecek ve müjdelediği nimetleri verecek güçtedir. Çünkü:

اَللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَمِنَ الْاَرْضِ مِثْلَهُنَّۜ يَتَنَزَّلُ الْاَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌۙ وَاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

12. Yedi göğü ve yerden de bir o kadarını yaratan Allah'tır. Kâinatın işleyişi ve varlıkların hayatlarıyla ilgili ilâhî buyruklar bunlar arasında iner durur ki, böylece Allah'ın her şey üzerinde mutlak kudret sahibi olduğunu ve yine Allah'ın ilmiyle de her şeyi kuşattığını bilesiniz.

Gökler, yerler ve bunlar içinde durmadan cereyân eden büyük hâdiseler, Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudret ve ilminin açık nişâneleridir. Allah'ın buyruğu ve O'nun koyduğu kanunlar bütün göklere ve yere hâkimdir. Kâinatta her şey O'nun buyruğuna uymaktadır. Nasıl ki tüm kâinat Allah'ın emrini tutuyorsa, insanların da kendilerine gelen ilâhî buyrukları tutmaları gerekir. Aksi takdirde insanlar, ilâhî buyruklara karşı gelmekle cezaya müstahak olurlar. Şunu da belirtmek gerekir ki, Cenâb-ı Hakk'ın kâinatta kendini gösteren bu sonsuz

kudret ve ilmi, O'nun aynı zamanda, va'dettiği her sözü yerine getirmeye de elbette güç ve kudret sahibi olduğunu göstermektedir.

Talâk sûresinde ele alınan âile hukuku, âile içi problemlerin çözümü ve âile terbiyesiyle ilgili meselelerin bir tamamlayıcısı olarak Tahrîm sûresi gelmektedir:

66- TAHRÎM SÛRESİ

سُورَةُ التَّحْرِيمِ

66. TAHRÎM SÛRESİ

Tahrîm sûresi Medine'de nâzil olmuştur. 12 âyettir. "Tahrîm", "haram kılmak" demektir. Birinci âyette Rasûlullah (s.a.v.)'in, bazı helâl gıdaları, geçici bir süre kendine haram kılmasından bahsedildiği için bu ismi almıştır. Mushaf tertîbine göre 66, nüzûl sırasına göre ise 106. sûredir.

Konusu

Rasûlullah (s.a.v.) ile hanımları arasında vuku bulan bir hâdiseden hareketle âile içi münâsebetler ele alınır. Hem Efendimiz (s.a.v.)'in hanımları, hem de diğer mü'minlere öğütler verilir. Dikkat çekici iki örnekle, inanan ve inanmayan kadınların âkıbetleri gözler önüne serilir.

Helâli Niçin Haram Kılıyorsun

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكَۚ تَبْتَغ۪ي مَرْضَاتَ اَزْوَاجِكَۜ
وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ اللّٰهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ اَيْمَانِكُمْۚ وَاللّٰهُ
مَوْلٰيكُمْۚ وَهُوَ الْعَل۪يمُ الْحَك۪يمُ ﴿٢﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Ey Peygamber! Allah'ın sana helâl kıldığı bir şeyi, hanımlarının hoşnutluğunu gözeterek, niçin kendine haram kılıyorsun? Oysa Allah, çok bağışlayıcıdır, sonsuz merhamet sahibidir.

2. Allah, kefaretini ödemek şartıyla uygun olmayan yeminlerinizi bozmayı size meşrû kılmıştır. Sizin dostunuz ve yardımcınız Allah'tır. O, her şeyi hakkiyle bilen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

Rasûlullah (s.a.v.)'in kendisine haram kıldığı şey hakkında gelen rivâyetlerin en sahih olanı, Hz. Âişe'nin anlattığı şu hâdisedir:

İkindi namazı sonrası hanımlarının odalarına uğramak Rasûlullah (s.a.v.)'in âdetiydi. Efendimiz (a.s.) bir süredir eşi Zeynep bint-i Cahş'ın odasında daha fazla kalmaya başlamıştı. Çünkü ona bir yerden bal gelmişti. Allah Rasûlü (s.a.v.) de balı çok sevdiğinden, orada bal şerbeti içiyordu. Âişe (r.a.) şöyle anlatıyor: "Bu durumu çok kıskandım. Hafsa ile anlaşıp, Rasûlullah (s.a.v.) yanımıza geldiğinde, ağzından meğafir kokusu geldiğini söylemeyi kararlaştırdık.[1] Her birimiz, Peygamber (s.a.v.)'in çok titiz olduğunu ve kendisinden kötü bir koku yayıldığında, bundan çok rahatsız olacağını biliyorduk. Bu yüzden Efendimiz'in Zeyneb'in yanında çok kalmaması için bu hileye başvurduk." Gerçekten de hile tesirini gösterdi. Hanımlarının "ağzından meğafir kokusu geliyor" demeleri üzerine, Peygamberimiz (s.a.v.) bir daha bal yememeye söz verdi ve meseleyi arzettiği hanımına, konuştuklarını kimseye söylememesini tembih etti. Fakat Hz. Hafsa durumu Hz. Âişe'ye iletince, Tahrîm sûresinin olup bitenleri haber veren ilk âyetleri nâzil oldu. (bk. Buhârî, Tefsir 66/1; Eymân 25; Müslim, Talãk 20, 21; Tirmizî, Tefsir 66)

Bahsedilen olay gelen âyetlerde şöyle hülâsa edilerek bundan gereken dersin çıkarılması istenmektedir:

وَاِذْ اَسَرَّ النَّبِيُّ اِلٰى بَعْضِ اَزْوَاجِه۪ حَد۪يثًاۚ فَلَمَّا نَبَّاَتْ بِه۪ وَاَظْهَرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ
عَرَّفَ بَعْضَهُ وَاَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍۚ فَلَمَّا نَبَّاَهَا بِه۪ قَالَتْ مَنْ اَنْبَاَكَ هٰذَاۜ قَالَ
نَبَّاَنِيَ الْعَل۪يمُ الْخَب۪يرُ ﴿٣﴾ اِنْ تَتُوبَٓا اِلَى اللّٰهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَاۚ وَاِنْ تَظَاهَرَا
عَلَيْهِ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْر۪يلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِن۪ينَۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ
ظَه۪يرٌ ﴿٤﴾ عَسٰى رَبُّهُٓ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُبْدِلَهُٓ اَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ
مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَٓائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَٓائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَاَبْكَارًا ﴿٥﴾

3. Bir vakit Peygamber hanımlarından birine sır olarak bir söz söylemiş ve bundan kimseye bahsetmemesini iyice tembihlemişti. Fakat hanımı o sözü, kumalarından birine aktarınca, Allah da durumdan Peygamberi'ni haberdar kıldı. Peygamber de o hanımına yaptığının bir kısmını anlattı, bir kısmına ise onu daha fazla üzüp utandırmamak için hiç değinmedi. Peygamber olup bitenden hanımını bu şekilde haberdar edince, hanımı: "Bunu sana kim söyledi?" diye sordu. Peygamber de: "Onu bana her şeyi hakkiyle bilen, her şeyden haberdar olan Allah bildirdi" diye cevap verdi.

4. Ey Peygamber hanımları! Siz ikiniz Allah'a tevbe ederseniz, bu sizin için hayırlı olacaktır; çünkü kalpleriniz haksızlığa doğru kaymış bulunuyor. Şâyet Peygamber'e karşı birbirinize arka çıkarsanız, şunu bilin ki Allah onun dostu, yardımcısı ve koruyucusudur. Cebrâil ve sâlih mü'minler de. Bundan başka, melekler de onun yardımcısı ve koruyucusudur.

5. Peygamber sizi boşayacak olursa, bakarsınız sizin yerinize Rabbi ona sizden daha hayırlı olan, Allah'a teslimiyet gösteren, inanan, gönülden itaat eden, tevbe eden, ibâdete düşkün, oruç tutan dul ve bâkire başka eşler nasip eder.

Burada gözetilen maksat, Peygamberimiz (s.a.v.)'in hanımlarını, yapılan bir hata yüzünden ikaz etmek ve kendilerine çok önemli bir şahsın hanımları olduklarını hatırlatmaktır. Özellikle "sırrın ifşâsı" çok büyük bir hatadır. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.), dünyaya istikâmet veren bir dâvanın temsilcisi idi. Bir taraftan mü'minleri terbiye edip sağlam bir İslâm cemiyeti teşekkül ettiriyor, bir taraftan da İslâm düşmanlarıyla amansız bir mücâdele yürütüyordu. Bu açıdan bakıldığında, dâvanın merkez karargâhı mevkiinde bulunan Efendimiz (s.a.v.)'in devlethanesinde konuşulan sözlerin ve tutulması gereken sırların apayrı bir ehemmiyeti vardı. Bu hususta hanımlarından birinin göstereceği ihmal, büyük

zararlara yol açabilirdi. Bu sebeple Kur’an, mes’elenin üzerine büyük bir ciddiyet ve dikkatle eğilmiş ve bunu, tüm müslümanlara kıyâmete kadar okuyacakları bir ibret dersi olmak üzere ebedîleştirmiştir.

4. âyetteki “siz ikiniz” hitabının, ilgili rivâyetlere bakıldığında, Hz. Âişe ile Hz. Hafsa’ya yapıldığı görülür. (bk. Buhârî, Tefsir 66/2; Müslim, Talãk 31-34) Bunlardan Rasûlullah (s.a.v.)’in gönlünü almaları istenir. Ayrıca kıskançlık, sır yayma ve Efendimiz (s.a.v.)’in hoşlanmayacağı her türlü aşırılıktan uzak durma konusunda ikaz edilirler. Hem peygamberleri hem de kocaları olan Allah Rasûlü (s.a.v.)’e karşı vazîfe ve sorumluluklarını tam olarak îfâ etmeleri, bu konuda ciddi olmaları ve ihmalkâr davranmamaları öğütlenir. Her hususta ona yardımcı ve destekçi olmaları talep edilir. Nitekim Allah’ın, Cebrâil’in, sâlih mü’minlerin ve meleklerin Rasûlullah (s.a.v.)’in yardımcısı, destekçisi ve dostu olduğu bildirilerek, işin ne kadar önemli ve ciddi olduğu gösterilmektedir. Daha sonra hitap, Efendimiz’in bütün hanımlarına çevrilerek, onlara Rasûlullah (s.a.v.)’e eş olmanın kıymet ve ehemmiyetini anlamaları öğütlenir. Teslimiyet, iman, ahlâk, ibâdet, zühd ve itaatleriyle Peygamber’e lâyık birer eş olmaları talep edilir. (bk. Ahzâb 33/27-34)

Şimdi de, nesilleri dünyada kötülüklerden, kıyâmet gününde de Allah’ın azabından koruyabilmek için İslâm’ın sağlam temelleri üzerine kurulmuş âile yapısının önemine dikkat çekmek üzere buyruluyor ki:

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا قُٓوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلٖيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ
وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَٓا اَمَرَهُمْ
وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَۜ
اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ۟ ﴿٧﴾

6. Ey iman edenler! Hem kendinizi hem de âilenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan o müthiş cehennem ateşinden koruyun! Onun başında, Allah’ın emirlerine asla karşı gelmeyen ve kendilerine verilen her emri eksiksiz yerine getiren son derece acımasız, güçlü ve sert tabiatlı melekler vardır.

7. Ey inkâr edenler! Bu gün boşuna mazeret ileri sürmeye kalkmayın! Çünkü siz dünyada ne yaptıysanız ancak onun cezasını çekeceksiniz.

Kişinin, sadece kendisini Allah’ın azabından kurtarmaya çalışması yeterli değildir. O, aynı zamanda, gücü yettiğince âile fertlerini de Allah’ın sevdiği kullar olacak şekilde yetiştirmekten sorumludur. Eğer onlar yanlış inanç, hal ve

hareketleriyle cehennem yolunu tutmuşlarsa, gücü ölçüsünde buna engel olmaya çalışmalıdır. Onların sadece bu dünyadaki yeme, içme, barınma, huzur ve refahlarını değil, bundan daha fazla onların âhirette cehennem yakıtı olmamalarını da düşünmelidir. Bu hususa işaret etmek üzere Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Devlet reisi çobandır ve sürüsünden sorumludur. Erkek, âilesinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Kadın, kocasının evinde çobandır, o da sürüsünden sorumludur. Hizmetçi, efendisinin malından ve sürüsünden sorumludur." (Buhârî, Ahkâm 1; Müslim, İmâret 20)

Âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfe göre, âile fertlerinin ve bilhassa çocukların gözetilip korunmasından ve dinî terbiyesinden, daha ziyâde babanın sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim bu âyet-i kerîme nâzil olduğunda ashâb-ı kirâm:

"–Yâ Rasûlallah! Kendimizi ateşten koruyabiliriz, ya ehlimizi nasıl koruyacağız?" diye sordular. Rasûlullah (s.a.v.) şu cevâbı verdi:

"–Onlara Allah'a kul olmayı, tâat ve ibâdeti emredersiniz. Allah'a isyân etmekten ve günah i lemekten de sakındırırsınız. İ te bu onları korumak demektir." (Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî,* XXVIII, 156)

Dolayısıyla anne babaların, özellikle âilenin reisi olmaları hasebiyle, âile fertlerinin dinî terbiyesi açısından mesuliyetleri çok büyüktür. Bu konu hiç ihmal ve gevşeklik götürmeyecek derecede ciddidir. Çünkü özellikle gençlerin dini duygularını silip süpüren, nefsânî duygularını kamçılayan, onları mânevîyattan koparıp nefsin kulu kölesi yapan çok güçlü haricî tesirler söz konusudur. Okul, sokak ve çevre de bu açıdan faydadan çok zarar verecek bir mâhiyet taşımaktadır. Yazılı ve görsel medyanın, özellikle internetin yıkıcı tesirleri ifadeye sığmaz boyuttadır. Bütün bunlar karşısında nasıl bir dikkat ve gayretle çocuklarımızın dinî terbiyelerine eğilmemiz gerektiği ortadadır. Eğer bunu başaramazsak, Cenâb-ı Hak bizleri küfre sürüklenip cehennemi boylamakla korkutmaktadır. Oraya varıldığında artık çok geç kalınmış olacak ve hiçbir mazeret kabul edilmeyecektir.

O halde tek çâre çok ciddi ve samimi bir tevbedir:

. **Meğafir**, özel kokusu olan bir çiçektirŞâyet arı, balını bu çiçekten alırsa, balında meğafir kokusu olur.

Nasûh Tevbe

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا تُوبُٓوا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَصُوحًاۜ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ
يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۙ
يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَعَهُۚ نُورُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْد۪يهِمْ
وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَاۚ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٨﴾

8. Ey iman edenler! İçten ve samimi bir tevbe ile Allah'a yönelin. Umulur ki Rabbiniz günahlarınızı örter ve sizi içinde ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. O gün Allah Peygamber'i ve onunla beraberindeki mü'minleri utandırmayacak, hayal kırıklığına uğratmayacaktır. Onların nurları önlerinde ve sağlarında koşturup yollarını aydınlatır. Onlar da: "Rabbimiz! Nûrumuzu tamamla ve bizi bağışla! Şüphesiz senin her şeye gücün yeter!" diye dua ederler.

"Nasûh tevbe", samimiyetle yapılan, sahibine günahları terk etmesini çokça öğütleyen, böylece onu günahtan kurtaran temiz, hâlis bir tevbedir. "Nasûh" kelimesinin "elbiseyi dikmek" anlamı da vardır. Buna göre "nasûh tevbe", yırtılan dinî buyrukları diken, ruh elbisesinde açılan yırtıkları onaran bir tevbedir. Günahlara bir daha dönmemek üzere yapılan tevbedir. Rivâyete göre Hz. Ali, bedevînin birinin istiğfar kelimelerini çabuk çabuk tekrarladığını işitince "Bu sahte bir tevbe!" dedi. Bedevî "Peki gerçek tevbe nasıl olur?" deyince, Ali (r.a.) "Tevbenin sahih olması için altı şart vardır" buyurdu ve şunları saydı:

✓ İşlenen günahlardan dolayı ciddî mânada pişman olmalı,

✓ Farz olan vazîfeleri yerine getirmeli, kaçırdıklarını kaza etmeli,

✓ Üzerinde bulunan hakları, hak sahiplerine geri vermeli,

✓ Eziyet ettiğin ve düşmanlık yaptığın kimselerle özür dileyip helâlleşmeli,

✓ Bir daha günah işlememeye karar vermeli,

✓ Nefsini isyânda büyüttüğün gibi, Allah'a itaatte de eritmeli ve ona günahların tadını tattırdığın gibi ibâdetlerin acısını da tattırmalısın. (Alûsi, *Rûhu'l-me'ânî,* XXVIII, 160)

İnsanlara gerçek bir tevbenin ve bunun hayırlı bir sonucu olarak cennetin kapılarını açmak için:

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِق۪ينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْۜ وَمَأْوٰيهُمْ

جَهَنَّمُ ۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿٩﴾

9. Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafıklarla zaman ve şartların gerektirdiği tarzda mücâhede et; onlara karşı sert davran! Onların varacağı yer cehennemdir. Varılacak ne kötü bir yerdir orası!

"Mücâhede"; cihâd etmek, savaşmak, mücâdele etmek, uğraşmak demektir. İslâm'ın öğretilmesi, yaşanması, yaşatılması ve yayılması için bütün gücümüzü ortaya koyarak uğraşmaktır. Ezici güç ve susturucu delillerle onun önündeki engelleri kaldırmaya çalışmaktır. Cenâb-ı Hak, Peygamberimiz (s.a.v.)'e ve onun şahsında bütün mü'minlere din hususunda işi sıkı tutmayı emretmektedir. Bunun başında da din düşmanlarına karşı dikkatli ve uyanık olmak, dinî faaliyetleri onların zararlarından korumak gelir. Dolayısıyla kâfirlere karşı öncelikle onları Allah'ın dînine dâvet etmekle ve gerektiğinde savaşmak suretiyle cihâd edilmelidir. Münafıklara karşı ise sertlikle, delilleri ortaya koymakla ve onlara âhiretteki hallerini öğretmekle cihâd edilmelidir. Bu hususta olabildiği kadar kararlı ve sert bir tavır takınılmalıdır. Çünkü kâfir ve münafıklar, din düşmanlığı yaparak sadece kendilerine zarar vermemekte, aynı zamanda Allah yolundan uzaklaşmalarına sebep oldukları başka insanlara da büyük zarar vermektedirler.

Şimdi, sûrenin başından beri anlatılmakta olan konunun daha iyi anlaşılması için biri olumsuz diğeri olumlu iki örnek verilir. İlki olumsuz:

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا امْرَاَتَ نُوحٍ وَامْرَاَتَ لُوطٍ ۜ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ شَيْـٔاً وَق۪يلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِل۪ينَ ﴿١٠﴾

10. Allah, inkâr edenlere Nûh'un karısı ile Lût'un karısını örnek verir. Her ikisi de, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında idiler, fakat onlara ihânet ettiler. Peygamber olan kocalarının Allah karşısında onlara hiçbir yardımı dokunmadı. Onlara: "Haydin, cehenneme girenlerle beraber siz de ateşe girin!" denildi.

Nûh'un karısı ona deli demiş, arabozuculuk yapmış ve Nûh'un sır olarak telakki ettiği vahiy haberlerini müşriklere duyurmuştu. Lût'un karısı da münafıklık etmiş, evinde duyduğunu kavmine ulaştırmıştı. Lût'un gizli gelen misâfirlerini de haber vermişti. Dolayısıyla bunların yaptığı "hıyânet"ten maksat, münafıklık ederek emânete hıyanet etmeleridir. Yoksa "ahlâksızlık ve

zinâ” değildir. Fakat bir peygambere karşı en küçük bir hıyânet bile küfür olacağından, bunlar az önce belirtildiği gibi, imana karşı küfrü tercih etmek ve peygambere karşı kâfirlere destek olmak suretiyle en büyük hıyâneti yapmışlar ve böylece Allah’ın gazabına uğramışlardır.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Allah’ın sâlih kulu olan o iki peygamber, hanımlarını Allah’ın azabından kurtaramamışlardır. O kadınlara, kocalarının iyi kimseler olması, peygamberliği ve kurtarmak için gösterdikleri gayretler zerre kadar fayda vermemiştir. Nûh (a.s.) hanımını gemisine alamamış (bk. Hûd 11/40) , Lût (a.s.) da hanımını kendi şehrinden, helâk olacakların arasından dışarı çıkaramamıştır. (bk. Hûd 11/81) Her ikisi de cehennemlik olmuştur. İşte bu, bütün kâfirler için darb-ı mesel olmuş bir nümûnedir. Peygamberler her ne kadar küfredenleri ıslah etmek, kurtarmak isteseler de imana gelmeyen, küfür ve hıyânete tevbe etmeyenleri, eşleri bile olsa Allah’ın azabından kurtaramazlar. Herkes kendi ameline göre karşılık görür. Onun için gerek peygamberlerin, gerek diğer iyi insanların eşleri, bütün kadınlar, kocalarının ve yakınlarının derecelerine, Allah katındaki makamlarına aldanmayıp Allah’tan korkmalı ve kendileri iyiliğe çalışmalıdırlar.

Olumlu örneğe gelince:

وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا امْرَاَتَ فِرْعَوْنَۢ اِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لٖي
عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنٖي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهٖ وَنَجِّنٖي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمٖينَۙ ﴿١١﴾

11. Allah, iman edenlere de Firavun’un hanımını örnek verir. O: “Rabbim! Benim için katında, cennette bir köşk yap! Beni Firavun’dan ve yaptıklarından kurtar; beni bu zâlimler topluluğundan halâs eyle!” diye niyâz etmişti.

Cenab-ı Hakk’ın, iman edenler için verdiği iki misâlden birincisi, Firavun’un hanımıdır. İsmi, Müzâhim’in kızı Âsiye olarak bilinir. Hz. Mûsâ Firavun’a karşı asâsını salıverdiği zaman iman etmiş, Firavun da iman etmesinden dolayı onu şiddetli bir şekilde cezalandırmıştı. Nakledildiğine göre güneşe karşı dört çivi ile çiviletip üzerine kocaman bir kaya koydurtmuştu. İşte o vakit Hz. Asiye: **“Rabbim! Benim için katında, cennette bir köşk yap!”** (Tahrîm 66/11) diye yalvarmıştı. Ruhunun, Allah yolunda iman ile şehîd olarak alınıp, bu sebeple Allah’ın yanında rahmete erişmesini ve cennette kendisine ebedî bir dinlenme yeri inşâ edilmesini istemişti. Devamında da Rabbine, kendisini hem Firavun’un pis nefsinden, hem onun kötü işinden, hem de Firavun’a taraf olan zâlim kavimden koruması için yalvarmıştı. Rivâyete göre bu duası üzerine ona derhal

cennetteki makamı gösterilmiş ve hiçbir acı duymaksızın ruhu alınmış, üstüne konulan kaya ruhsuz kalan cesedinin üstüne düşmüştür. Bu da, doğrudan doğruya cennetlik olarak Allah'ın rahmetine ve rızâsına kavuşmuştur.

İman edenlere ikinci misâl olarak da bâkire bir hanım olan Hz. Meryem verilir:

وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرٰنَ الَّتِي اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا
وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ ﴿١٢﴾

12. Bir de İmrân kızı Meryem'i de örnek verir. O, iffetini çok iyi korumuş, biz de ona rûhumuzdan üflemiştik. O, Rabbinin sözlerini ve kitaplarını tasdîk etmişti. O, Allah'a bütün samimiyetiyle boyun eğen, O'nun emirlerine gönülden itaat eden biriydi.

Meryem, ırzını sağlam korumuş, iffetini iyi muhafaza etmiş, yakasını ve eteğini kale gibi sağlam tutup kimseye açmamıştı. Hatta Cebrâil kendisine göründüğü vakit bile: **"Şüphesiz ben senden Rahmân'a sığınırım! Eğer sende Allah korkusu varsa çekil yanımdan!"** (Meryem 19/18) diyerek yüce dergâha sığınmıştı. O, kendisine iftirâ etmek isteyenlerin zannettikleri gibi değil, bilakis son derece temiz ve iffetli bir kızdı. Allah Teâlâ ona ruhundan üfürdü. Cebrâil (a.s.) tam bir beşer sûretinde gelip ona İsa'yı hibe etti. (bk. Meryem 19/17-21) Hz. Meryem, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını tasdik etmiş, onlara inanmıştır. Kitaplar, peygamberlere indirilmiş bütün kitaplardır. Kelimeler de, onlarda ifade edilen ve Allah'ın her şeye kadir olduğunu, dilediğini yaratıcı olduğunu anlatan olağanüstü olaylar ve mûcizelerle ilgili vahiy haberleridir. Hz. Meryem bütün bunlara inanmış olduğu gibi bu şekilde İsa'ya hâmile kalarak kendisi de onlardan bir kısmına fiilen muhatab olup o haberleri doğru çıkarmıştır. Hz. Meryem aynı zamanda "kãnitîn"den, yani itaate, namaz ve ibâdete devam eden itaatkâr kullardandı. Nitekim **"Meryem! Rabbine gönülden itaat et, secdeye kapan ve rukû edenlerle beraber sen de rukû et"** (Al-i İmrân 3/43) âyetinde de Hz. Meryem'in ibâdet ve kulluğa müdavim biri olduğu zikredilir.

Tahrîm sûresinin sonunda verilen örneklerin muhtevasında yer alan ibret noktalarını teşkil eden "Rabbin kelimelerini"n bir açıklaması, bir de Firavun gibi zâlimlere , kâfirlere ve münafıklara karşı mücahede ile korunulması emrolunan cehennem ateşinin şiddetinin beyânı sadedinde şimdi Mülk sûresi geliyor:

67- MÜLK SÛRESİ

سُورَةُ الْمُلْكِ

67. MÜLK SÛRESİ

Mülk sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 30 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen) الْمُلْكُ mülk) kelimesinden alır. تَبَارَكَ (tebâreke) kelimesiyle başladığı için, Tebâreke Sûresi diye de isimlendirilmiştir. Ayrıca sûre, kendisini okuyanları kabir azabından koruduğu yönündeki bir rivâyetten hareketle "Vâkiye: koruyucu", "Münciye: kurtarıcı", "Mâni'a: engelelyici" ve "Mücâdile: savunucu" isimleriyle de anılır. Kur'ân-ı Kerîm'in bu sûreyle başlayan 29. cüzü, "Tebâreke cüzü" olarak bilinir. Mushaf tertîbine göre 67, nüzûl sırasına göre ise 77. sûredir.

Konusu

Allah Teâlâ'nın yüceliğini ve üstün kudretini zikrederek başlayan sûre, ölüm ve hayatın hikmetini bildirir. Cenâb-ı Hakk'ın kâinatta tecellî eden kudret delillerine dikkat çekerek, O'nun insanları yeniden dirilteceğini, dolayısıyla inananların mükâfat görüp, kâfirlerin cezalandırılacağını haber verir.

Fazileti

Rasûlullah (s.a.v.) Mülk sûresinin faziletiyle ilgili şöyle buyurmuştur:

"Kur'ân-ı Kerîm'de otuz âyetlik bir sûre vardır ki, okuyan kimseye efaat eder ve onun ş *günahı bağı lanır. Bu sûre Tebârekellezî bi-yedihi'l-mülk'tür."* (Ebû Dâvûd, Ramazan 10; Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an 9)

"Mülk sûresi kabir azabına kar ı bir engel ve bir kurtarıcıdır, insanı kabir azabından kurtarır." (Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an 9)

Peygamberimiz (s.a.v.), 32. sûre olan Secde sûresiyle beraber bu Mülk sûresini okumadan istirahata çekilmezdi. (Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an 9)

Hanginiz Daha Güzel Amel İşleyecek

تَبَارَكَ الَّذٖى بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿١﴾ اَلَّذٖى خَلَقَ الْمَوْتَ
وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Kâinatın mutlak mülkiyeti ve hâkimiyeti elinde bulunan Allah yüceler yücesi, bütün iyilik ve bereketlerin kaynağıdır. O'nun her şeye gücü yeter.

2. O ki, hanginizin daha güzel işler yapacağını denemek için ölümü ve hayatı yarattı. Kudreti dâimâ üstün gelen ve günahları çok bağışlayan yalnız O'dur.

Allah Teâlâ, ölümü ve hayatı hikmetsiz ve boş yere değil, dünyada insanları imtihan etmek için takdir buyurmuştur. İmtihanın maksadı ise, ömrünü ve kendisine sunulan imkânları en doğru bir şekilde kullanarak en güzel amelleri kimin işleyebileceğini ortaya çıkarmaktır. İmtihanı yapan Allah Teâlâ olduğuna göre, sorulan soruların mâhiyetini ve bunlara verilecek cevapların doğruluğunu en iyi bilen de O'dur. O halde kulun bu imtihanda başarılı olabilmesi için, Allah katında neyin iyi neyin kötü, hangi amelin makbul hangi amelin merdut olduğunu bilmesi ve ona göre davranması gerekir. Ayrıca çıkan sonuca göre bir mükâfat veya ceza olmasa, imtihanın bir anlamı kalmaz. Demek ki Cenâb-ı Hak imtihanın müspet ya da menfî neticesine göre kullarına bir karşılık verecektir.

O sonsuz kudret ve sınırsız merhamet sahibi Rab ki:

اَلَّذٖى خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرٰى فٖى خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ
تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ
كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسٖيرٌ ﴿٤﴾

3. Yedi kat göğü birbiriyle uyum içinde tabaka tabaka yaratan O'dur. Rahmân'ın yaratmasında hiçbir düzensizlik göremezsin. Haydi, çevir gözünü de bak, bir kusur, bir çatlaklık görebilecek misin?

4. Sonra gözünü tekrar tekrar çevir de bak. Göz, aradığı kusuru bulamamanın ezikliği ve bitkinliği içinde sana geri dönecektir.

Göklerin durumunu belirtmek üzere “tıbâk” kelimesi kullanılır. اَلطِّبَاقُ (tıbâk); “birbirine tıpatıp uygun, birbirinin üstünde” yahut “tabaka tabaka, kat kat” demektir. اَلتَّفَاوُتُ (tefâvüt), uygunsuzluk, aykırılık, âhenksizlik, mütenâsip olmama mânalarına gelir. اَلْفُطُورُ (futûr) ise çatlak, aralık, kopukluk demektir. Allah Teâlâ’nın kudret nişânelerinden biri, yedi kat göğü yaratmasıdır. Bunları öyle eşsiz güzellikte, âhenk ve uyum içinde yaratmıştır ki, her şey gâyet düzenli ve birbiriyle irtibatlıdır. Kâinatta hiçbir uyumsuzluk, âhenksizlik ve kopukluk yoktur. O âdeta muhteşem bir saray, fevkalade düzenli ve sistemli bir fabrika, çok iyi planlanmış bir şehir gibidir. Orada her şey birbiriyle ve her bir şey bütünle son derece ölçülü bir münâsebet içindedir. Bütün kâinat, içindeki tüm varlıklarla birlikte aynı büyük gâyelerin gerçekleşmesi için çalışır. Bu gâyeler için çok uzun mesafelerden unsurlar birbirinin yardımına koşturulur. Meselâ güneş ve ay, gece ve gündüz, yaz ve kış, hayvanlara yiyecek taşımak için bitkilerle mükemmel bir işbirliği yapar. Tohum, toprak, su, hava ve güneş bitkilerin yetişmesi ve meyvelerin meydana gelmesi için yine kusursuz ve fevkalade bir denge içinde işbirliğinde bulunur. Hem bitkiler hem de hayvanlar insanın hizmetine koşturulur. Söz gelimi, bal arısı Rabbin rahmet hazinelerinden topladığı nektarları insan için bala çevirir ve o balı bütün insanlar bir araya gelse üretemez. İpek böceği, yine ilâhî rahmet hazinelerinden topladığı gıdayı ipek olarak üretir ve insanın hizmetine sunar. Kâinattaki bu muazzam işbirliği, yardımlaşma, dayanışma ve bunun bütün kâinatta kusursuz işlemesi, bütün kâinata hükmeden, tek tek bütün varlığı bütün husûsiyetleriyle tanıyıp istihdam eden mutlak bir ilim, irade ve kudret sahibi bir zâtı gösterir.

Bu bakımdan insan kâinattaki bu eşsiz düzen içinde bir kusur, bir uyumsuzluk, bir çatlak bir boşluk veya kopukluk görebilmek için ne kadar bakarsa baksın, ileri teknik aletlerle ne kadar inceleme yaparsa yapsın onda bir eksiklik veya bozukluk görmesi mümkün değildir. Böyle bir faaliyetin peşinde olan göz, aradığını bulamamanın horluğu, hakirliği, yorgunluk ve bitkinliği içinde geri dönmek mecburiyetinde kalacaktır.

İlâhî kudretin büyüklüğünü bir nebze olsun anlayabilmek için yedi kat göğün sırlarını bilmeniz mümkün değildir. Hiç değilse size en yakın olan gökte neler olup bittiğine bir bakın:

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا

لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ ﴿٥﴾

5. Biz yere en yakın olan göğü kandillerle süsledik. O kandilleri şeytanlara atılan birer mermi yaptık; onlara bir de alevli ateş azabı hazırladık.

Yere en yakın gök, yıldız ve gezegenlerini çıplak gözle görebildiğimiz gökyüzüdür. Onun ötesi ancak teleskop ve benzeri aletler yardımıyla görülebilir. Daha ötesi ise aletler vasıtasıyla da görülemez. Günümüzde elde edilen bilgiler, uzayın son derece geniş olduğu yönündedir. Öyle ki, yaratılalı milyarca yıl olmakla birlikte ve saniyede üç yüz bin kilometre hız yaptığı halde henüz ışığı bize ulaşamayan yıldızlardan bahsedilir. Yaklaşık iki yüz milyar galaksi ve her galakside de yine yaklaşık yüz elli-iki yüz milyar yıldızdan söz edilir. Tek kelimeyle, bunlar ilâhî kudretin akılları donduran, gönülleri kendine hayran bırakan izahı imkânsız eşsiz bir tecellisidir. Yere en yakın gök, Samanyolu galaksisidir. Çıplak gözle baktığımızda orada her biri kandil gibi yanan yıldızlar vardır. Yıldızların her biri güneş gibi ısısı ve ışığı olan gök cisimleridir. Güneşin yüzey sıcaklığı 6000 santigrat derece, Chromosphere'de 10.000 santigrat derece, Corona'da 1 veya 2 milyon santigrat dereceye ulaşıyor. Merkezinde ise tahmin edilen sıcaklık 20 milyon santigrat dereceye varıyor.

Yıldızların şeytanlar için mermi yapılmasına gelince, bu durum, Arapların çok ehemmiyet verdikleri kehânetin aslının olmadığını, tamâmen yalana dayandığını bildirir. Çünkü kâhinlerin irtibat hâlinde oldukları şeytanların meleklerden gaybe ait herhangi bir bilgi alma imkânlarının olmadığını haber vermektedir. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'in de, şeytanların müdahalesi olmadan emin yollarla Peygamberimiz (s.a.v.)'in kalb-i pâkine ulaştığı gerçeği hatırlatılmış olur. (bk. Hicr 15/16-18; Sâffât 37/6-10)

Bütün bu gerçeklere rağmen küfürde direnenleri korkunç bir âkibet beklemektedir:

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٦﴾ إِذَا أُلْقُوا فِيهَا
سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ ۖ كُلَّمَا أُلْقِيَ
فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ
فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ ۚ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾
وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١٠﴾
فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ ۚ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾

6. Rablerini inkâr edenler için cehennem azabı vardır. Gidilecek ne kötü

bir yerdir orası!

7. Oraya atıldıklarında, cehennemin onları yutmak için homurtularla nasıl içine doğru nefes alıp, uğuldaya uğuldaya kaynadığını işitirler.

8. Kâfirlere öfkesinden neredeyse çatlayacak! Her bir bölük oraya atıldıkça cehennem bekçileri onlara: "Allah'ın azabından sakındıran bir uyarıcı size gelmemiş miydi?" diye sorarlar.

9. Şöyle cevap verirler: "Evet, bize bir uyarıcı geldi. Fakat biz onu yalanladık ve onlara: «Allah'ın bir şey indirdiği falan yok; siz ancak büyük bir sapıklık ve şaşkınlık içindesiniz» dedik."

10. Sonra şöyle hayıflanırlar: "Eğer uyarılara kulak vermiş veya aklımızı kullanıp gerçekler üzerinde düşünmüş olsaydık, şimdi şu çılgın alevli ateşin yoldaşları arasında bulunmazdık!"

11. Böylece günahlarını itiraf ederler. Artık Allah'ın rahmetinden uzak olsun o çılgın ateş mahkûmları!

10. âyette önce "dinlemek", sonra "aklı kullanmak"tan bahsedilmektedir. Yazılı bir şey olduğunda "okumak" da dinlemekle aynı kabul edilebilir. Bunda şöyle hikmet vardır: İlâhî dâvetten istifade edebilmek için birinci şart ona kulak vermek, dinlemek ve ona iyi niyetle yaklaşmaktır. Gerçek olup olmadığını anlamak için üzerinde düşünmek ise ikinci safhadır. Dolayısıyla vahiy ve risâlet olmadan salt akılla doğru yolu bulmak imkânsızdır.

Bu bakımdan vahye kulak verip aklını kullanabilenler, elbette bahsi geçen bedbahtlar gibi olamayacaktır:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾

12. Buna karşılık, duyu ve idrak sınırlarının ötesinde bulunan Rablerine karşı kalpleri saygı ve ürpertiyle dolu olanlara gelince, onlar için bir bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.

İslâm ahlâkı, kendisini duyularımızla kavrayamadığımız Allah'a karşı duyulan derin bir saygı, ürperme ve korku esasına dayanır. Çünkü insan ancak Allah'ın gözetimi ve kontrolü altında olduğuna, O'nun her şeyi gördüğüne, işittiğine ve bildiğine, dolayısıyla O'nun cezalandırmasından hiçbir yere kaçamayacağına inandığı takdirde günahlardan sakınır ve güzel işler yapmaya koyulur. Nitekim Selmân-ı Fârisî (r.a.) der ki:

"Mü'min, doktoru yanında olan bir hastaya benzer. Doktoru, ona yarayan ve yaramayan şeyleri bilir. Hasta, kendine zararlı bir şeyi isterse ona engel olur ve «yersen ölürsün» der. Mü'minin hâli de bunun gibidir. O, bir çok şeyleri arzular. Fakat inandığı ve hep yanında olduğunu hissetiği Allah Teâlâ, onu bu yanlış

arzulardan engeller. Tâ ölünceye kadar bu durum böyle devam eder. Sonunda cennete gider." (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi*, I, 72)

Mehmet Akif bu gerçeği bir beytinde şöyle dile getirir:

"Ne irfandır veren ahlâka ulviyet, ne vicdandır.
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır!"

Niyet ve azmi bu yönde olan kulun hatalarını Allah Teâlâ affeder, yaptığı güzel amellere de mükâfat verir. Çünkü:

وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ ۖ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ ۖ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾

13. Söylemek istediğinizi ister içinizde gizleyin, ister açığa vurun hiç fark etmez. Çünkü O, göğüslerde saklanan en gizli düşünceleri bile tam olarak bilir.

14. Yaratan yarattığını bilmez olur mu hiç? İlmi her şeyin bütün inceliklerine kadar nüfûz eden ve her şeyden hakkiyle haberdar olan yalnız O'dur.

Dünyada günah işleyenler, ya Allah'ın kendilerini gördüğüne inanmamaktadırlar. Ya da hırs ve dünya muhabbeti sebebiyle gaflete düşüp kulluk vazîfelerini unutmaktadırlar. Allah Teâlâ gizli açık her şeyi bildiğini, gönüllerden geçen en ince düşüncelere bile vâkıf olduğunu, en ince en gizli işleri bütün inceliği ile kolaylıkla bilip hepsinden hakkiyle haberdar bulunduğunu hatırlatarak, mü'minlerin bu inançla daha dikkatli davranmalarını, kâfirlerin de bir an önce inkârlarından vazgeçip dine dönmelerini istemektedir. Çünkü Allah'ın onlara olan ikram ve ihsanı gerçekten sayılamayacak kadar çoktur. İşte onlardan biri:

Allah'ın Azabından Güvende misiniz

هُوَ الَّذٖى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فٖى مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهٖۜ

وَاِلَيْهِ النُّشُورُ ﴿١٥﴾

15. O Allah ki, yeryüzünü sizin için uysal bir binek hâline getirmiştir. Öyleyse onun omuzları üzerinde rahatça dolaşın ve Allah'ın sizin için hazırladığı nimetlerden faydalanın. Ama sonunda O'nun huzurunda toplanacağınız unutmayın!

Yeryüzünün tamamı denizler ve karalarla kaplıdır. Denizlerde gemilerle, karalarda kara taşıtlarıyla, havada ise uçak ve helikopter gibi hava taşıtlarıyla dünyanın her bir köşesini geziyorsunuz. Onun en sarp yeri olan omuzlarında dolaşılabildiğine göre, orada insana itaat etmeyen, boyun eğip teslim olmayan hiçbir şey yok demektir. Yeryüzünün binek hayvanına benzetilmesinde, onun hissedilmeyecek kadar istekli ve seri bir hareketle sarsmaksızın yürüdüğüne de bir işaret vardır. Bu da onun hem kendi hem de güneş etrafında dönmesidir. Ayrıca اَلْمَنَاكِبُ (menâkib) ifadesiyle, coğrafî anlamda yeryüzünün incelenmesi, imkânlarının araştırılması, yeraltı zenginliklerinin tespit edilip ortaya konulmasına da bir teşvik bulunmaktadır. Fakat bu nimetler size iş olsun diye sunulmamıştır. Bu bir imtihan gereğidir. Çünkü bir gün bu nimetlerden ayrılacak, Yüce Allah'ın huzuruna çıkacak ve bunların hesâbını vereceksiniz. O halde Allah'ın hesâbından ve azabından sakınmanız icab etmektedir:

ءَاَمِنْتُمْ مَنْ فِى السَّمَاۤءِ اَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْاَرْضَ فَاِذَا هِىَ تَمُورُۙ ﴿١٦﴾

اَمْ اَمِنْتُمْ مَنْ فِى السَّمَاۤءِ اَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًاۜ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ

نَذٖيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذٖينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكٖيرِ ﴿١٨﴾

16. Gökte olan zâtın, sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin mi oldunuz? Bir de bakarsınız, yer çalkalanıp duruyor!

17. Yahut gökte olanın, üzerinize taş yağdıran bir kasırga göndermeyeceğinden emin mi oldunuz? Siz, benim tehdidimin nasıl bir şey olduğunu yakında bileceksiniz!

18. Gerçek şu ki, bunlardan öncekiler de âyetlerimi ve peygamberlerimi yalanlamışlardı. Fakat beni inkâr etmenin âkibeti neymiş, gördüler!

Âyetlerde "gökteki" sözü ile Cenâb-ı Hak kastedilmekle birlikte bu mecâzi bir

ifadedir. Bu ifade, O'nun yüceliğini ve kudretinin sonsuzluğunu vurgular. Allah mutlak mânada yücedir, sonsuz ve sınırsızdır. Zaman ve mekanla kayıtlı olanlar sınırlı olduğu halde Allah Teâlâ bu sınırlamalardan pak ve uzaktır. Böyle sınırsız bir güç ve kudrete sahip olan Allah'tan korkmak gerekir. Çünkü istese Kârûn'u bütün mülk ve saltanatıyla yerin dibine geçirdiği gibi bizi de her an yerin dibine geçirebilir. Dilese Lût kavminin üzerine taş yağdıran kasırga gönderdiği gibi bizim üzerimize de gönderebilir. Bunlar daha önce yalanlamış olanların başına gelmiş musîbetlerdir. Allah'ın emrini tutmadığımız takdirde, bizim bu tür azaplardan emniyette olmamızı gerektirecek hiçbir haklı sebep bulunmadığı gibi, böyle bir azabın vukuunda bizi ondan kurtaracak hiçbir güç de yoktur.

Bu gerçeğin apaçık delillerini görmek isteyenler, gözlerinin önünde cereyan eden şu ilâhî kudret akışlarını ibretle temâşâ etsinler:

اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٓافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَۜ مَا يُمْسِكُهُنَّ اِلَّا الرَّحْمٰنُۜ اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَص۪يرٌ ﴿١٩﴾ اَمَّنْ هٰذَا الَّذ۪ي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِۜ اِنِ الْكَافِرُونَ اِلَّا ف۪ي غُرُورٍۚ ﴿٢٠﴾ اَمَّنْ هٰذَا الَّذ۪ي يَرْزُقُكُمْ اِنْ اَمْسَكَ رِزْقَهُۚ بَلْ لَجُّوا ف۪ي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾

19. Üzerlerinde kanatlarını aça kapaya uçan kuşları görmüyorlar mı? Onları havada tutan Rahmân'dan başkası değildir. Şüphesiz O, her şeyi hakkiyle görmektedir.

20. Size Rahmân'dan başka yardım edip sizi O'nun azabından kurtaracak ordunuz hangisi? Doğrusu kâfirler, büyük bir yanılgı ve tam bir aldanmışlık içindeler.

21. Eğer Rahmân size verdiği rızkı kesiverecek olsa, o zaman sizi rızıklandıracak olan hani kim? Gerçek şu ki onlar azgınlık içinde ve haktan uzaklaşmakta direnip duruyorlar.

Şöyle bir benzetme ile gerçeği anlamak daha kolay olacaktır:

اَفَمَنْ يَمْش۪ي مُكِبًّا عَلٰى وَجْهِه۪ٓ اَهْدٰٓى اَمَّنْ يَمْش۪ي سَوِيًّا عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٢٢﴾

22. Düşünün bakalım; yüzüstü kapanarak sürünen mi emniyet içinde ve sapmadan yol alıp hedefine ulaşır, yoksa doğrudan hedefe götüren dümdüz bir yol üzerinde hiç sapmadan dimdik yürüyen mi?

Âyet-i kerîmede iki farklı kişinin durumları, aynı türden iki farklı tablo ile

tasvir edilir:

Birinci tablo: Upuzun, belirsiz, engebeli bir yol, yolun üzerinde de bir insan bulunmaktadır. Yüzü üstüne kapanmış öylece yürümeye çalışıyor. Yahut ayağa kalkıyor, yolun düz olmaması, sarp olması, inişli çıkışlı olması ya da kendisinde bir takım sakatlıkların bulunması gibi sebeplerle ayakları kayıyor ve tekrar yüzüstü düşüyor. Oldukça zor şartlar altında ilerlemeye çalışıyor. Ama ne çâre ki bu kadarı bile mümkün olmuyor, olduğu yerde bocalayıp duruyor. Ayrıca o kişinin belli bir hedefi yoktur, gittiği yol da belirsizdir.

İkinci tablo: Burada düz, emniyetli ve güzel bir yol vardır. Sonunun nereye varacağı bellidir. Bu yol üzerinde sağlığı, sıhhati yerinde, azaları sağlam bir adam yürüyor. Gönlünde taşıdığı yüce bir hedefe doğru yol alıyor. Korkmadan, sıkılmadan, endişe etmeden düzgün adımlarla ilerliyor. Gittiği yol doğru, hedefi ise bellidir.

Birinci tablo, Allah'a inanmayan, O'nun doğru yolundan sapan, sünnetullah ile çatışan, küfür, cehâlet ve sapıklık karanlıkları içinde bocalayıp bir çıkış yolu bulamayan, oldukları yerde sayan hatta çamura batmış gibi çırpındıkça daha da derinlere düşen inkârcıları tasvir etmektedir. İkinci tablo ise Allah'a inanan, O'nun yoluna teslim olan, ilâhî kanunlara uygun hareket eden, ilim ve irfan ile sırat-ı müstakîm üzere durmadan yol alan mesut ve bahtiyar mü'minleri tasvir etmektedir. Şurası kesindir ki iman hayatı doğruluk, dürüstlük ve kolaylık yoludur. Küfür hayatı ise zorluk, sapıklık ve düşkünlük yoludur. Bu iki grup insandan hangisinin daha doğru bir yolda olduğunu anlamak ve tesbit etmek için fazlaca düşünmeye gerek bile yoktur. Sorunun cevabı bizzat içinde âşikârdır. Öyleyse:

قُلْ هُوَ الَّذٖى اَنْشَاَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَؕ
قَلٖيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ الَّذٖى ذَرَاَكُمْ فِى الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾

23. De ki: "Sizi yaratan, size kulaklar, gözler ve kalpler veren O'dur. Ne de az şükrediyorsunuz?"

24. De ki: "Sizi yeryüzünde çoğaltıp yayan da O'dur. En sonunda diriltilip yine O'nun huzurunda toplanacaksınız!"

Allah bize işitme duyusunu, doğru yola çağıran kimseleri duyabilmemiz ve doğru yolda yürümeye karar verebilmemiz için lutfetmiştir. Görme duyusunu kâinattaki, Allah'ın varlığına ve birliğine işaret eden her türlü delilleri görerek,

bunların arkasında sonsuz kudret sahibi bir Yaratıcı'nın olduğunu anlayalım diye vermiştir. Düşünüp anlama özelliğini de, aklımızı kullanıp doğru ve yanlışı ayırabilmemiz için lutfetmiştir. Bu nimetlerin şükrü ancak bu yollarla yerine getirilir. Eğer Allah'ı tanımamız için verilen bu nimetleri yanlış yolda kullanırsak nankörlük yapmış oluruz. Yalnız şunu hatırdan uzak tutmamak gerekir ki, bizi yaratıp yeryüzünde yayan Allah, tekrar diriltip huzurunda toplamaya kâdir olduğuna göre, ne şükür ne de nankörlük karşılıksız kalmayacaktır. (bk. Nahl 16/78; Mü'minûn 23/78-79)

Ancak kâfirler:

وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿٢٥﴾ قُلْ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِۖ وَاِنَّمَا اَنَا۬ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ ﴿٢٦﴾ فَلَمَّا رَاَوْهُ زُلْفَةً س۪يـَٔتْ وُجُوهُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَق۪يلَ هٰذَا الَّذ۪ي كُنْتُمْ بِه۪ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾

25. Buna rağmen hâlâ: "Eğer doğru söylüyorsanız, bizi tehdit edip durduğunuz kıyâmet ne zaman gerçekleşecek?" diye alay ediyorlar.

26. De ki: "Onun bilgisi, sadece Allah katındadır. Ben ise apaçık bir uyarıcıyım!"

27. Nihâyet kıyâmeti yakından gördüklerinde inkâr edenlerin yüzleri korku ve kederden simsiyah kesilir. Onlara: "Alay ederek küstahça isteyip durduğunuz şey işte bu!" denilir.

Dolayısıyla kâfirlerin, hasretle bekledikleri şekilde Peygamber (s.a.v.)'in ölmesi veya mü'minlerin yok olup gitmesiyle rahatlayacaklarını sanmaları boşunadır:

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَهْلَكَنِيَ اللّٰهُ وَمَنْ مَعِيَ اَوْ رَحِمَنَاۙ فَمَنْ يُج۪يرُ الْكَافِر۪ينَ مِنْ عَذَابٍ اَل۪يمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ الرَّحْمٰنُ اٰمَنَّا بِه۪ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَاۚ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَصْبَحَ مَٓاؤُ۬كُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْت۪يكُمْ بِمَٓاءٍ مَع۪ينٍ ﴿٣٠﴾

28. De ki: "Allah beni ve beraberimdeki mü'minleri helâk etse veya bize merhamet etse, bu O'nun bileceği bir iştir. Peki, söyler misiniz bana, ya kâfirleri can yakıcı azaptan kim kurtaracak?"

29. De ki: "O Rahmân'dır; O'na inandık ve yalnız O'na güvenip dayandık. Bu sebeple, kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu yakında siz de öğreneceksiniz!"

30. De ki: "Söyleyin bana: Eğer suyunuz yerin dibine çekiliverse, size kaynağından akıp duran yeni ve tatlı bir suyu kim getirebilir?"

Rasûlullah (s.a.v.)'in ölümünü isteyen, onu öldürmek için tuzaklar kuran ve onun ölümüyle getirdiği din ortadan kalkıp rahata kavuşacaklarını sanan müşriklere cevap verilmektedir. (bk. T¯ur 52/30) Efendimiz (s.a.v.) ve beraberindeki müslümanların ölmeleri veya yaşamaları ayrı bir konu, cehennemin pek acıklı azabından korunmak ayrı bir konudur. Bunları birbirine karıştırmanın bir anlamı yoktur. Çünkü Peygamber (s.a.v.)'in ölmesi veya hayatta kalması, müşriklere bu açıdan hiçbir fayda sağlamayacaktır. Mühim olan kişinin, can yakıcı o azaptan kendini kurtarabilmesidir. Bu, Peygamber'in ölümünü ve dâvasının bitmesini beklemekle değil, ancak onun getirdiği dine inanıp bağlanmakla mümkün olabilir.

Allah Teâlâ'nın kudretinin sonsuzluğu ve ilminin genişliğine, iyilerle kötülerin durumlarına dâir şeylerden; Allah'ın dilemesi hâlinde o kâfirleri batıracağı veya üzerlerine taşlar yağdıracağından bahseden Mülk sûresini, verilen bu bilgilerin Peygamberimiz (s.a.v.)'e Allah tarafından vahyedildiğini, kâfirler vahiy mahsulü bu gerçekleri bazan şiire ve büyüye, bazan deliliğe nispet etseler de, Rasûlullah (s.a.v.)'in bu suçlamalardan beri olduğunu ve onların ezâlarına sabretmesi karşılığında Allah Teâlâ'nın onun ecrini büyüteceğini bildirerek ve onun ahlâkının büyüklüğünü ilan ederek başlayan Kalem sûresi tâkip edecektir:

68- KALEM SÛRESİ

سُورَةُ الْقَلَمِ

68. KALEM SÛRESİ

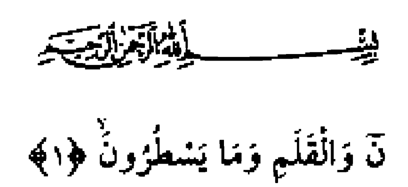
Kalem sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 52 âyettir. İsmini birinci âyette geçen اَلْقَلَمْ (kalem) kelimesinden alır. نٓ (Nûn) ismiyle de anılır. Mushaf tertîbine göre 68, iniş sırasına göre 2. sûredir.

Konusu

Rasûlullah (s.a.v.) hakkında müşriklerin ileri sürdüğü bir takım iddialar çürütülerek onun peygamberliği ispatlanır. Bu delillerin başında Rasûlullah (s.a.v.)'in sahip olduğu mükemmel ahlâkının geldiğine işaret edilir. Bahçe sahipleri kıssasıyla inkâr, nankörlük ve cimriliğin acı sonu gösterilir. Mü'minlerin ve kâfirlerin âhirette karşılaşacakları durumlara yer verilip Peygamberimiz (s.a.v.)'e sabır, sebat ve metânet telkin edilerek sûre sona erer.

Pek Yüce Bir Ahlâk

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَۙ ﴿١﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Nûn. Kaleme ve kalem ehlinin satır satır yazdıklarına yemin olsun ki:

"Nûn", sûre başlarında ilk nâzil olan harftir. Mânası, Allah ile Peygamberi arasında sırdır. Kalem ve onunla yazılanlara gelince:

• Kalem kader kalemi, yazanlar melekler, yazdıkları Levh-i Mahfuz'daki ilm-i ilâhîdir.

• Kalem amel kalemi, yazanlar melekler, yazdıkları kulun amel defterindeki iyi veya kötü amelleridir.

• Kalem bildiğimiz kalem, yazanlar vahiy katipleri, yazdıkları ise Kur'ân-ı Kerîm'dir.

• Kalem bildiğimiz kalem, yazanlar insanlar, yazdıkları ise Allah'ın râzı olacağı her türlü bilgidir.

• Bu mânaların hepsi de makbuldür. Câlib-i dikkat bir husustur ki, ilk nâzil olan Alak sûresi, "Oku!" emriyle başlar. İkinci olarak inen bu sûre ise "kaleme ve onunla yazılanlara" yemin ederek başlar. Bu gerçek, İslâm'ın okumaya, yazmaya, ilim, kültür ve medeniyete ve bunların yazıya geçirilerek nesilden nesle aktarılmasına verdiği ehemmiyeti göstermek açısından dikkat çekicidir.

İnsana insanlığını öğreten, mâna ve maddesiyle, dünya ve âhiretiyle birlikte hayatı anlamlı kılan böyle emsalsiz kıymetteki Kur'an nimetini getiren kişinin deli olması mümkün mü:

مَٓا اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍۚ ﴿٢﴾ وَاِنَّ لَكَ لَاَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍۚ ﴿٣﴾
وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظٖيمٍ ﴿٤﴾ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَۙ ﴿٥﴾ بِاَيِّكُمُ
الْمَفْتُونُ ﴿٦﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبٖيلِهٖۖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدٖينَ ﴿٧﴾

2. Rasûlüm! Rabbinin nimeti sâyesinde sen bir deli değilsin!

3. Senin için asla bitip tükenmeyecek bir mükâfat vardır.

4. Muhakkak ki sen pek yüce bir ahlâk üzerindesin.

5. Yakında sen de göreceksin onlar da görecekler:

6. Hanginizde bir delilik, bir mecnunluk olduğunu!

7. Yolundan sapanları Rabbin çok iyi bilir; doğru yolda olanları en iyi bilen de O'dur.

Hz. Muhammed (s.a.v.)'in müşriklerin iddia ettiği gibi "deli" değil, mükemmel bir insan ve seçkin bir peygamber olduğunun en büyük delili, üzerinde bulunduğu dosdoğru yol olan İslâm ve onun gereklerini yerine getirmekle sahip olduğu yüce ahlâkıdır.

Nitekim Hakîm b. Efleh, mü'minlerin annesi Hz. Âişe'ye Allah Rasûlü (s.a.v.)'in ahlâkını sorunca o: " Sen hiç Kur'an okumuyor musun?" der. "Okuyorum" diye karşılık verince de: "İşte, Peygamber (s.a.v.)'in ahlâkı Kur'an'dı" diye cevap verir. (Müslim, Müsafirîn 139)

Kur'an'ın Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in ahlâkı olması iki şekilde izâh edilebilir:

Birincisi; Kur'ân'da anlatılan bütün ahlâkı değerlerin hepsi onda vardı. O, Kur'an'ın sakındırdığı eksikliklerin hepsinden korunurdu. **"Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!"** (Hûd 11/112) emrinin tam mânasıyla doğruluk mihengi idi. Dolayısıyla onu anlamak, ancak Kur'an'ı bütünüyle anlamaya bağlıdır. Kur'an'ı anlamak da ancak Rasûlullah (s.a.v.)'in örnek hayatını ve ahlâkî yüceliğini en ince noktalarına kadar inceleyip anlamaya bağlıdır.

İkincisi; onun ahlâkı Kur'an'ın ifadesiyle öyle büyük bir ahlâk idi ki, onu başka bir tarif ile anlatmak mümkün değildir.

Gerçek böyle olduğuna göre, yakında kimin deli kimin akıllı olduğu ortaya çıkacaktır. Nitekim müşrikler, kısa bir süre sonra Bedir'de müslümanlardan beklemedikleri darbeyi yiyince cin çarpmışa dönmüşler ve neye uğradıklarını şaşırmışlardır. Kıyâmet gününde ise hak ve bâtıl açık bir şekilde belli olacak, herkes kimin ne olduğunu âşikâr bir şekilde görecektir. Bunların hiçbiri şart da değildir. Çünkü Allah Teâlâ, kimin kendi yolundan saptığını, kimin o yolda yürüdüğünü çok iyi bilmektedir. Onun bilgisinde en küçük bir hata veya yanılma payı yoktur.

Eğer kimin doğru yoldan saptığını öğrenmek istiyorsanız şu âyetlere kulak verin:

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا تُطِعْ
كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ
اَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ اَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾
الْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٥﴾ سَنَسِمُهُ عَلَى

8. Öyleyse gerçeği yalanlayanlara itaat etme!

9. İstiyorlar ki, sen inancından taviz vererek onlara yumuşak davranasın da, buna mukâbil onlar da sana yumuşak davransınlar.

10. Uyma sen sürekli yemin edip durana, aşağılık kimseye,

11. Dâimâ kusur arayıp iğneleyen, insanların şerefiyle oynayan, durmadan laf getirip götürene,

12. İyiliğin sürekli önünü kesen, davranışlarında hiç ölçü tanımayan, alabildiğine günaha dadanmış olana,

13. Kaba ve katı kalpli olup, üstelik soysuzlukla damgalanmış kimseye.

14. Malları ve oğulları var diye sakın onlara boyun eğme!

15. Ona âyetlerimiz okunduğunda: "Bunlar, öncekilerin masalları!" der, geçer.

16. Merak etme! Yakında burnunun üzerine cehennemlik damgasını vuracağız!

Müşrikler, Peygamberimiz (s.a.v.)'den İslâm'ı tebliğ konusunda biraz gevşeklik göstermesini istiyorlardı. Böyle yaparsa, karşılığında ona karşı düşmanlıklarını hafifleteceklerini söylüyorlardı. Hâsılı uzlaşabilmek için dinin buyruklarından taviz vermesini bekliyorlardı. Nitekim bu konuya ışık tutan âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

"Rasûlüm! Müşrikler akıllarınca seni kandıracak, sana vahyettiğimizi bıraktırıp, onun yerine başka şeyleri bize isnat etmeni sağlayacaklardı. Ancak böyle yaptığın takdirde seni dost edineceklerdi. Eğer biz sana tam sebat vermemiş olsaydık, onlara çok küçük de olsa bir meyil gösterebilirdin. O takdirde biz de sana hem yaşarken hem de ölünce kat kat acılar tattırırdık. Sonra bize karşı sana yardım edecek kimseyi de bulamazdın." (İsrâ 17/73-75)

Bu sebeple Allah Teâlâ hem Peygamberimiz (s.a.v.)'i hem de mü'minleri, dinlerinden taviz verme talebinde bulunan yalancılara asla boyun eğmemelerini emreder. Dîni yalanlayana itaatin haramlığını bildirir. Çünkü onların itaat edilecek hayırlı bir vasıfları yoktur. En kötü sıfatlar onlarda toplanmıştır. Cenâb-ı Hak, güç ve zenginliği sebebiyle şımararak Allah'ı ve Peygamber'i tanımayan, kibrinden dolayı burnu çok yukarıda olan böyle kimselerin burnunu şerefsizlik ve onursuzluk damgasıyla damgalayacaktır. Böylece gurur ve kibirlerini kırıp onları zelil hâle getirecek, dünya da âhirette de onlar hiçbir zaman zilletten kurtulamayacaklardır.

Allah Teâlâ şimdi de mal ve evladının çokluğuna aldanıp, Allah'ın âyetlerine inanmaya tenezzül etmeyen müşriklerin önderlerine bir ikaz ve ibret olmak üzere "Bahçe sahipleri"nin kıssasını anlatıyor; bu bahçe sahiplerini belâya

uğrattığı gibi onları da belâya uğratacağını hatırlatıyor:

إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا
مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ
رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا
مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ اغْدُوا عَلَى حَرْثِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ ﴿٢٢﴾
فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَافَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَنْ لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ
مِسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدَوْا عَلَى حَرْدٍ قَادِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا
إِنَّا لَضَالُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ
لَكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٩﴾
فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا
طَاغِينَ ﴿٣١﴾ عَسَى رَبُّنَا أَنْ يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِنْهَا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾
كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

17. Şüphesiz biz, böyle nimetler vermek suretiyle insanları sınıyoruz. Tıpkı bir zamanlar şu bahçe sahiplerini sınayıp belâya uğrattığımız gibi: Hani onlar, sabah olur olmaz bağlarının ürününü toplayacaklarına dâir yemin emişlerdi.

18. "Allah dilerse" diyerek bir istisnâ da yapmamışlardı.

19. Onlar henüz uykudayken Rabbin katından gelen kuşatıcı bir âfet o bahçeyi sarıverdi.

20. Sarıverdi de, bahçe tamâmen yanarak simsiyah bir kül yığını hâline dönüverdi.

21. Sabahleyin, olup bitenden habersiz birbirlerine seslendiler:

22. "Haydin" dediler, "madem devşireceksiniz, erkenden ekininizin başına gidin!"

23. Hemen yola koyuldular. Bir yandan da aralarında fısıldaşıyorlardı:

24. "Aman ha" diyorlardı, "bugün orada fakir makir kimse yanınıza sokulmasın!"

25. Yoksulları yardımdan mahrum bırakma kararlılığı içinde ve ürünleri toplayacaklarından da emin olarak erkenden çıkıp gittiler.

26. Ama bağın küle dönmüş hâlini görünce apışıp kaldılar: "Gâliba biz

yolumuzu şaşırdık, yanlış yere geldik!" dediler.

27. Çok geçmeden gerçeği anladılar: "Yoo, doğrusu biz felâkete uğradık, mahsulümüz elden gitti!" diye feryat ettiler.

28. İçlerinden en akıllı, en insaflı olanı: "Ben size Allah'ı tesbih etmenizi; O'nun kudret ve iradesine ortak olmaya kalkışmamanızı söylememiş miydim" diye uyardı.

29. Bunun üzerine hatalarında ısrar etmeyip: "Rabbimizi tesbih ederiz. Doğrusu biz kendimize yazık etmişiz" dediler.

30. Ardından kendilerini ve birbirlerini kınamaya başladılar:

31. "Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz ne azgın kimselermişiz!"

32. "Umarız ki Rabbimiz bize bu bağın yerine daha iyisini verir. Çünkü biz bundan böyle artık Rabbimize yöneliyor, O'nun hoşnutluğunu arzuluyoruz."

33. İşte azap böyledir. Âhiret azabı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!

Kıssada dinleyicilerin veya seyircilerin ilgilerini çekecek pek canlı sahneler dikkatlere sunulmaktadır:

Birinci sahne: Bu sahnede "bahçe sahipleri"nden söz edilmektedir. Bununla ilgili bilinen rivâyetlerin özeti şudur: Yemen'de San'a'ya yakın Savran denilen yerde sâlih bir adamın güzel bir bağı vardı. Ona iyi bakar, ondan fakirlerin ve yoksulların hakkını verirdi. Derken adam vefat etti. Bu bağ da çocuklarına kaldı. Onlar ise insanların ondan faydalanmasına engel oldular ve üzerlerine düşen Allah hakkını ödemediler. Neticede de Allah Teâlâ'nın haber verdiği cezaya uğradılar. (bk. Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXX, 77)

Şimdi karşımızda bahçe sahipleri var. Bunlar bir takım basit ve bedevi ruhlu insanlar. Düşünce ve hareketleri bakımından sâde ve saf köylü takımına benziyorlar. Bunlar bu vasıflarıyla, ruh yapıları henüz çok fazla karmaşık olmayan, yaşantıları sâde ve iptidaî bir yapıya sahip olan Mekke müşriklerini yansıtıyorlar. Belli ki bunların devşirilmeye hazır bir bahçeleri var. Bu bahçe hakkında aralarında fısıldaşıyorlar, gizli gizli konuşuyorlar. Babalarının yaptığı gibi fakirlere bir pay ayırmayı hiç düşünmüyorlar: "Yarın muhakkak bahçemize gidelim, onu devşirelim, fakirlere de haber vermeyelim" diyorlar. Allah'ı da hiç hesâba katmıyorlar, "İnşallah: Allah dilerse, Allah nasib ederse" de demiyorlar. Veya bahçenin bütün ürününü sadece kendileri için devşirmeyi planlayıp, fakirlerin haklarını istisnâ etmiyorlar. Sabahleyin yapacakları işlerini böylece kararlaştırdıktan sonra uykuya dalıyorlar.

İkinci sahne: Onlar uyumaya devam ediyorlar. Ancak Allah Teâlâ onların,

akşam yatmadan önce aralarında yaptıkları konuşmadan ve verdikleri karardan hoşnut olmuyor. Bilakis onlara gazap buyurarak geceleyin bir afetle bahçelerini yakıp yok etmeyi murad ediyor. Şüphesiz O, murad ettiği her şeyi yapmağa kadirdir: Vakit gece ve biz o güzelim bahçenin yanındayız. Görebildiğimiz kadar onu görüyoruz. Bir de bakıyoruz bahçeye bir afet geliveriyor. Bahçenin bulunduğu vâdiden bir ateş çıkıyor ve bahçenin her tarafını sararak kökünden yakıp kavuruyor. Biz şimdi o bahçenin meyveleri kesilmiş, mahsulatı biçilmiş, her şeyi yanıp simsiyah olmuş, hiçbir faydası olmayan kumluk bir araziye döndüğünü yakînen görüyor ve biliyoruz. Ama bahçe sahipleri... Onların bu olup bitenlerden haberleri yok. Bildiklerini okumaya devam ediyorlar. Etsinler bakalım sonuç ne olacak?

Üçüncü sahne: Evet, gece sona eriyor, sabah oluyor. Adamlar uykularından uyanıyorlar. Gözlerini ovuştura ovuştura yataklarından kalkıyorlar. Yatarken verdikleri kararlarında bir değişiklik yok. Bilakis azimleri daha da bilenmiş. Uyku faslından sonra yorgunlukları gitmiş; dinçlikleri ve neşeleri de yerinde. Birbirlerine sesleniyorlar: “Eğer mahsullerinizi devşirecekseniz erkence koşun!” Mahsullerin kendilerine ait olduğunu sanıyorlar ve ona doğru düşman üzerine gider gibi hırsla gitmeyi planlıyorlar. Hemen yerlerinden fırlıyorlar. Şimdi onların, bahçelerine doğru hızlı adımlarla koşar gibi yürüdüklerini görüyoruz. Yürürken de aralarında fısıl fısıl bir şeyler konuştuklarını hissediyoruz. Ama ne konuştuklarını anlamak pek zor. Kimse duymasın diye seslerini kıskanır bir şekilde oldukça yavaş konuşuyorlar. Biz de onların ne konuştuklarını anlamak için sözlerine kulak kesiliyoruz. Nihayet anlıyoruz ki şöyle diyorlar: “Sakın bu gün karşınıza hiçbir yoksul çıkıp, oraya girmesin!” Onlar kendi zanlarınca fakirleri o bahçenin hayrından men edebilecekleri umuduyla, “biz bu bağı devşirmeye ve fakirlere vermemeğe kadiriz” diyerek hızlı ve neşeli bir şekilde çekip gidiyorlar. Halbuki güçleri ancak kendilerini hayırdan engellemeye yetiyordu. Fakat bunu yakında bileceklerdi.

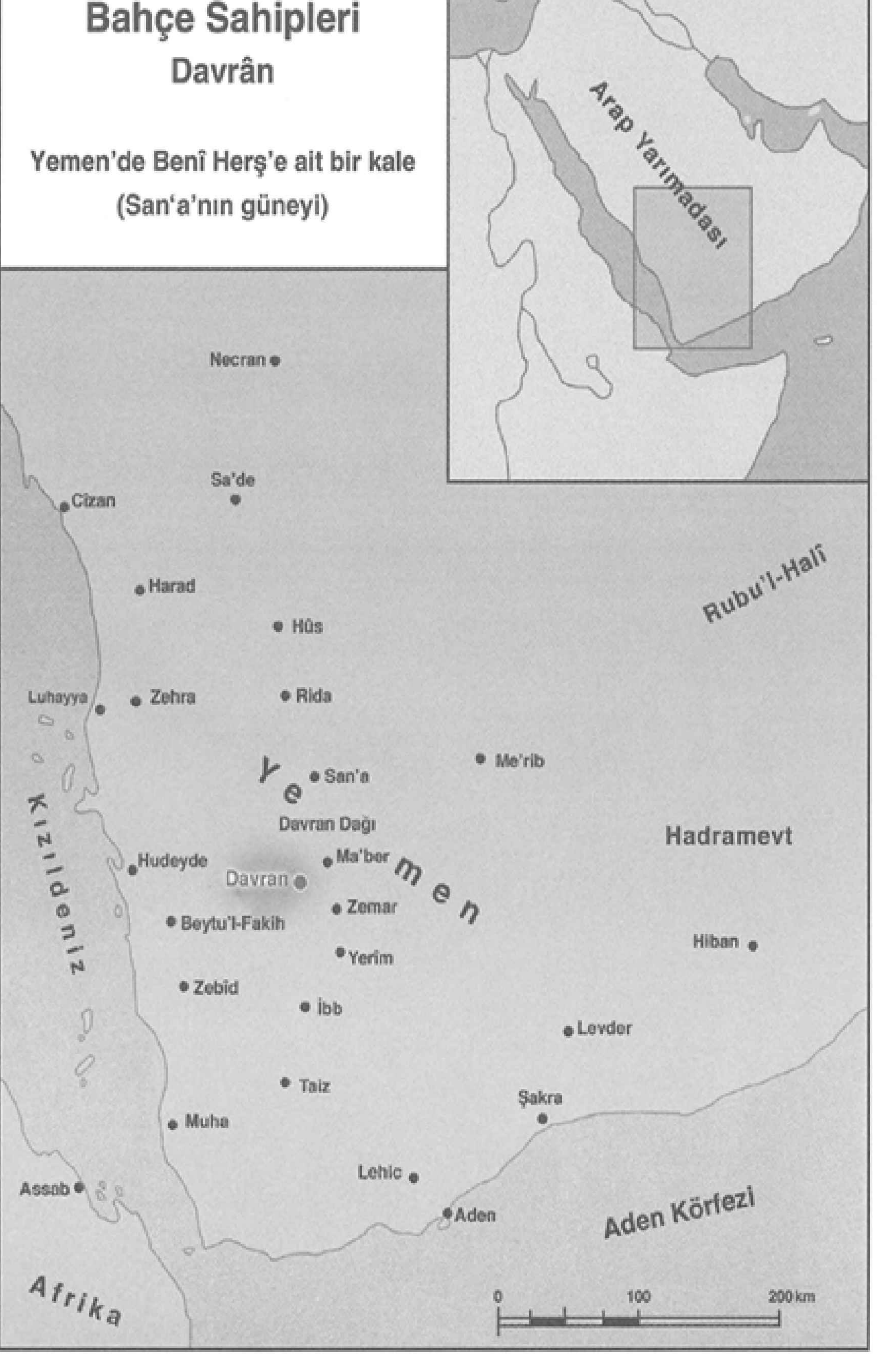
Dördüncü sahne: Şimdi biz, o bahçe sahiplerinin bilmedikleri şeyi biliyoruz. Evet biz, gecenin karanlığında uzanan o gizli ve görünmez eli gördük. Bahçenin bütün meyvelerini yok ettiğini seyrettik. O korkunç ve soluk kesici kudret elinin birdenbire meyveleri kökünden kesip attığını gördük. Adamlar hırsla ve inatla yürüyorlar. Nihâyet bahçelerinin yanına ulaşıyorlar: O da ne!... Yanmış, simsiyah kesilmiş bir arazi! Şaşırıp kalıyorlar. Öncelikle: “Bizim meyve yüklü bahçemiz bu olmasa gerek. Yolu yitirdik, yanlış geldik herhalde!” diyorlar. Sonra dönüp iyice bakıyorlar. Hayır, hayır! Yanlış gelmemişlerdi, yolu da şaşırmamışlardı. Fakat bahçeleri yanıp kül olmuştu. Böylece mahrum

bırakıldıklarını; fakirler hakkında kurdukları hile ve oyunlarının kötü âkıbetine uğradıklarını iyice anlıyorlar. Hayalleri suya düşüyor, ümitleri kesilip ye'se kapılıyorlar. Son derece pişman oluyorlar. Biz de onların pişmanlıklarını izliyoruz.

Beşinci sahne: Bu kişilerin arasında aklı erer insaflı biri var. Belli ki o, bunların görüşünde değil. Fakat görüşünde yalnız olunca onlara uymak zorunda kaldı. Dolayısıyla onların başlarına gelen bunun başına da geldi. Bu adamın onlara önceden nasihat ettiğini: "Tesbih etse idiniz! Allah Teâlâ'nın yüceliğini tanısanız, O'nun bütün noksanlıklardan uzak bulunduğunu, hâkimiyetini kimseye vermeyeceğini, alçaklığı, haksızlığı, tahakkümü sevmediğini bilseniz, hakkı gözetseniz" dediğini anlıyoruz. Fakat o zaman onu dinlememişler, bildiklerini yapmışlar, Allah da onlara bildiğini yapmıştır.

Fakat o zât şimdi, daha önce onlara söylediklerini yeniden hatırlatarak intibaha gelmelerini arzu ediyor. Öyle de oluyor. Bakıyoruz adamlar felâketi gördükten sonra, akıllılarının da ikazıyla intibaha geliyorlar. Allah'ı tenzih ediyorlar, kendilerinin haksız olduğunu; düşüncesiz yemin, istisnayı terk ve fakirlere bakmamağa azmetmekle nefislerine yazık ettiklerini itiraf ediyorlar. Allah'tan daha iyi bir bahçe hatta her türlü belâ ve felâketten azade olan âhiret cennetini istiyorlar. Bununla da yetinmiyorlar, bütün varlıklarıyla Allah'a yöneldiklerini; bütün rağbetlerini münhasıran O'na çevirdiklerini; sadece O'nun rızâsına ermek, bundan böyle hep O'nun için çalışmak iştiyakında olduklarını ifade ediyorlar.

Bu bahçe sahiplerinin, ancak felâket geldikten sonra intibaha geldikleri gibi, Allah'ın nimetlerine nankörlük içinde bulunan kimseler de böyle bir akibete uğramadan ve hatta âhiret azabıyla yüz yüze gelmeden intibaha gelseler kendileri için çok daha hayırlı olacaktır. Çünkü:

Bahçe Sahipleri
Davrân
Yemen'de Benî Herş'e ait bir kale
(San'a'nın güneyi)
Arap Yarımadası
Necran
Sa'de
Cizan
Harad
Hûs
Luhayya
Zehra
Rida
Rubu'l-Halî
Me'rib
San'a
Yemen
Davran Dağı
Hadramevt
Hudeyde
Ma'ber
Davran
Zemar
Beytu'l-Fakih
Kızıldeniz
Hiban
Yerîm
Zebîd
İbb
Levder
Taiz
Şakra
Muha
Lehic
Assab
Aden
Aden Körfezi
Afrika
0
100
200 km

Müslümana Kâfir Gibi Davranmayız

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ
كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ
كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ
أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾
سَلْهُمْ أَيُّهُمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٤١﴾

34. Allah'a gönülden saygı besleyip O'na karşı gelmekten sakınanlar için Rableri katında nimetlerle dolu cennetler vardır.

35. Öyle ya, biz tüm benlikleriyle Allah'a teslim olanları, günaha gömülmüş inkârcı suçlularla bir mi tutacağız?

36. Ey zâlimler! Size ne oluyor da, nasıl böyle bir hüküm verebiliyorsunuz?

37. Yoksa elinizde Allah'tan gelmiş bir kitap var da, bu tür bilgileri oradan mı öğreniyorsunuz?

38. O kitapta: "Siz neyi nasıl isterseniz, o sizin için öyle olsun!" diye bir şey mi yazılı?

39. Yoksa, "siz neye hükmederseniz o sizin olur" diye, kıyâmet gününe kadar geçerli olmak üzere size yeminle verilmiş sözümüz mü var?

40. Sor onlara, bakalım: Böylesi bir iddiayı savunabilecek biri var mı aralarında?

41. Yoksa güvendikleri ortakları mı var? Eğer iddialarında doğru ve samimi iseler, haydi ortaklarını getirsinler de görelim!

Müşriklerin ileri gelenleri, kendilerinin dünyevî imkânlar bakımından üstün olduklarını, buna karşılık müslümanların fakir ve zayıf olduklarını görüyorlardı. Âhirete ait âyetleri ve Allah'ın mü'minlere va'dettiği nimetleri işitince şöyle diyorlardı: "Eğer Muhammed'in ve onunla birlikte bulunanların ileri sürdükleri gibi, bizim öldükten sonra dirileceğimiz doğru ise, bizim ve onların durumu ancak bu dünyadaki gibi olabilir. Onların sahip olacakları nimetler hiçbir şekilde bizden fazla olmayacaktır. Ulaşabilecekleri en ileri seviye bize eşit olmaktan öteye gitmeyecektir." Bunun üzerine yüce Allah **"Öyle ya, biz tüm benlikleriyle Allah'a teslim olanları, günaha gömülmüş inkârcı suçlularla bir mi tutacağız?"** (Kalem 68/35) buyurmuştur. (Zemahşerî, *el-Keşşâf,* VI, 144)

Sonra Cenâb-ı Hak, müşriklerin nefsânî arzularına göre söyledikleri sözlerin ve verdikleri hükümlerin doğru olmadığını bildirmek üzere onları susturucu sualler sormaktadır:

Birincisi; verilen hükmün doğru olması için onun Allah'tan gelen bir kitapta yer alması gerekir. Size ait böyle bir kitap var da, beğendiğiniz her şeyin kesinlikle sizin olacağını veya seçtiğiniz her şeyin lehinize olacağını yahut iyi dediğinizin iyi ve kötü dediğinizin kötü olacağını, ya da üstünüzde sizi bağlayan bir hak ve hakikat bulunmayıp kafanıza göre istediğiniz hükmü verebileceğinizi oradan mı okuyup öğreniyorsunuz? Halbuki hükmetme salahiyeti, hayrı ve şerri belirleme yetkisi sadece Allah'a aittir. Bu yetkiyi kesinlikle bir başkasına vermemiştir.

İkincisi; verilen hükmün doğru ve geçerli olması için bu hususta Allah adı ile pekiştirilmiş yeminin veya Allah Teâlâ'nın husûsî bir taahhüdünün olması gerekir. Halbuki "her neye hükmederseniz o kesinlikle sizin olur" diye Allah'ın size kıyâmete kadar geçerli olacak bir yemini, bir ahdi yoktur. Bugün elinizde kısmen bir hâkimiyet olabilir, bir kısım imkânlara sahip olabilirsiniz, zâhiren müslümanlardan üstün gözükebilirsiniz. Fakat bu böyle kıyâmete kadar devam edecek diye bir kanun yoktur. Bugün zayıf gördüğünüz müslümanların yarın hâkimiyeti altına girebilirsiniz. Bugün "akılsız, deli" dediklerinize yarın "amma da akıllıymış" demek durumunda kalabilirsiniz. Bugün güldüğünüze yarın ağlayabilirsiniz. Çünkü işlerin neticesi sizin arzunuza göre değil, Allah'ın muradına göre tahakkuk edecektir.

Üçüncüsü; verilen hükmün doğru ve geçerli olduğunu savunacak, belgelerle ispatlayacak bir kefil gerekir. Halbuki onların, ne akla ne de nakle dayanan bu asılsız iddialarını savunacak bir kefilleri de yoktur.

Dördüncüsü; bunların hiçbiri yoksa hiç değilse, Allah'a koştukları putlara müracaat ederek, onlardan aldıkları destekle hak ve hakikati kendi arzuları istikâmetinde değiştirmeleri gerekir. Halbuki değil sahte tanrılar bütün dünya bir araya gelse Allah'ın bir hükmünü bozamaz, bir gerçeği değiştiremezler. Hepsi Allah'ın hükmü karşısında aşağılanmaya ve kahrolmaya mahkûmdür.

Dünyada Allah'ın dâvetine ve buyruklarına yüz çevirenlerin kıyâmet günü halleri içler acısı bir durumda olacaktır:

يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَۙ ﴿٤٢﴾

خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌۜ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ اِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾

42. Gün gelir, işler son derece güçleşir, paçalar tutuşur. Kâfirler secdeye

dâvet edilirler, fakat buna güç yetiremezler.

43. Gözleri korku ve kederden baygın düşer, kendilerini zillet kaplar. Halbuki onlar dünyada sapasağlam iken secdeye çağrılmışlar, fakat bu çağrıya olumlu cevap vermemişlerdi.

Bahsedilen gün, kıyâmet günüdür. “Bacakların açılması” deyimi iki mânaya gelebilir ve kıyâmet günü için her iki mâna da geçerlidir.

• İşlerin güçleşmesi, zor ve içinden çıkılmaz bir hal alması. Nitekim Araplar, zor duruma düşen bir insanın hâlini anlatmak üzere bu ifadeyi kullanırlar.

• Hakikatin üzerinden perdenin kalkması. Gerçekten de kıyâmet günü bütün hakikatler ortaya çıkacak ve herkesin ne yaptığı belli olacaktır.

Kimin Allah’a ibâdet ettiği, kimin etmediği küçük bir imtihanla belirlenecektir. Bu iş için herkesten Allah’ın huzurunda secdeye kapanması istenecektir. Dünyadayken ibâdet edenler hemen secde edeceklerdir. İnkâr edenlerin ise bel kemikleri kaskatı kesilerek kilitlenecek ve secdeye gidemeyecekler, zelil ve pişman olarak ayakta kalacaklardır. (bk. Buhârî, Tefsir 68/2) O halde:

فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهٰذَا الْحَدِيثِۜ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا
يَعْلَمُونَۙ ﴿٤٤﴾ وَاُمْلِي لَهُمْۜ اِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا فَهُمْ
مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَۚ ﴿٤٦﴾ اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾

44. Rasûlüm! Artık şu Kur’an’ı yalanlayanla beni başbaşa bırak! Yakında biz onları bilemeyecekleri, farkına varamayacakları yerden yavaş yavaş helâke sürükleyeceğiz.

45. Aslında ben onlara mühlet veriyorum. Değilse, benim tuzağım gerçekten pek sağlamdır!

46. Yoksa sen onlardan tebliğine karşılık bir ücret istiyorsun da, bu yüzden onlar ağır bir borç altında mı eziliyorlar?

47. Yoksa gaybe ait bilgiler onların yanında da, oradan istedikleri gibi mi yazıp duruyorlar?

Allah’ın din düşmanlarını bilmedikleri yerden yavaş yavaş helâke sürüklemesine “istidrâc” denilmektedir. Şöyle ki: Allah böyle kimselere haklarında iyi olacağını zannettikleri mallar, servetler, evlatlar, kuvvetler ve zevkler verir. Onları gittikçe artırıp hızlandırır. Böylece o zâlim yaptığı işte bir eksiklik ve yanlışlık olmadığını zannederek, hakka karşı düşmanlığa, zulüm ve isyâna battıkça batar. Bu nimetlerin kendisi için bir lutuf değil, bilakis helâkine sebep olduğunu fark edemez. Böylece Allah hiç hissettirmeden onu derece derece uçurumun kenarına çeker, bilemediği bir yerden uçurumdan aşağı

yuvarlar. (bk. A‘râf 7/182) Bu sebeple Kur’an düşmanları, Allah’ın kendilerine verdiği mühleti yanlış anlamasınlar. Bilakis O’ndan korkup kendilerini azaptan korumaya çalışsınlar.

Peygamber’in ve mü’minlerin yapmaları gerekene gelince:

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِۘ اِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌۜ ﴿٤٨﴾ لَوْلَٓا اَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّه۪ لَنُبِذَ بِالْعَرَٓاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٥٠﴾

48. Rasûlüm! Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle; balığın arkadaşı Yûnus gibi olma. Hani o pişmanlık ve acıyla yutkunarak Rabbine yalvarmıştı.

49. Eğer Rabbinden bir lutuf imdâdına yetişmeseydi, elbette o kınanmış, değersiz bir kimse olarak ıssız bir arâziye atılıp gidecekti.

50. Fakat Rabbi onu seçti ve onu sâlih kullarından kıldı.

“Balığın arkadaşı”, Yûnus (a.s.)’dır. Hz. Yûnus kavmine tebliğde bulunmuş, onları Allah’a kulluğa dâvet etmişti. Fakat kavmi ona icâbet etmediler. O da sabır ve azimle vazîfesine devam edecek yerde kavmine kızdı ve yaşadığı yerden ayrıldı. Bir gemiye bindi. Çıkan fırtına yüzünden çekilen kura ona çıktı ve denize atıldı. Onu bir balık karnına aldı. Yûnus (a.s.) balığın karnında, karanlıklar içinde: **“Senden başka ilâh yoktur. Sen her türlü kusurdan, eşi-ortağı olmaktan uzaksın. Şüphesiz ben kendine yazık edenlerden oldum”** (Enbiyâ 21/87) diye yalvardı. **“Eğer o, Allah’ı her dâim tesbih eden kullardan olmasaydı, elbette insanların yeniden diriltileceği güne kadar o balığın karnında kalacaktı.”** (Sâffât 37/143-144) Yahut burada işaret edildiği üzere kınanmış, her türlü hayırdan uzaklaştırılmış bir halde ağaçsız, ıssız bir arâziye atılacaktı. İlâhî inayet ve rahmetten mahrum kalacaktı. Fakat bu niyazı üzerine Allah yardımına yetişti, onu sahile çıkardı, yedirdi içirdi, sıhhatine kavuşturdu. Tekrar kavmine döndü. Yüz binlere tebliğde bulundu da hepsi ona iman ettiler. (bk. Sâffât 37/139-148)

İşte Rasûlullah (s.a.v.)’e Hz. Yûnus’un bu kıssası hatırlatılarak, bundan ders alıp sabretmesi, azim ve kararlılıkla tebliğe devam etmesi ve Rabbinin neticede vereceği hükmü beklemesi istenmektedir. Sabretmediği takdirde sonucun iyi olmayacağı ikazı yapılırken, sabırla vazîfesine devam ettiği takdirde neticenin çok parlak olacağı müjdesi verilmektedir. Ancak inkarcılardan gelecek sözlü ve fiilî zararlara karşı da uyanık olması istenmektedir:

وَاِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ
وَيَقُولُونَ اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٥٢﴾

51. Kâfirler, Kur'an'ı işittikleri zaman, yüreklerine inen kin ve nefret yüzünden neredeyse seni bakışlarıyla devirecekler! Bu sebeple "Muhammed delinin biridir" diyorlar.

52. Oysa Kur'an, bütün şuurlu varlıklar için bir öğüt, bir ders, bir hatırlatma kitabıdır.

Müşriklerin, Rasûlullah (s.a.v.)'e düşmanlıkları had safhadaydı. Kur'ân-ı Kerîm'i işittikleri zaman düşmanlık duyguları iyice galeyana geliyordu. Gözleriyle neredeyse Efendimiz (s.a.v.)'i devirecekmiş gibi kin ve nefretle bakıyorlardı. Çünkü Kur'an'ın ilâhî bir kelâm olduğunu hissediyor, içlerinden hayranlık duyuyor, fakat insanları ona imandan çevirebilmek için tek çâre olarak Peygamberimiz (s.a.v.)'e saldırıyor ve ona deli diyorlardı.

51. âyet "göz değmesi" anlamına gelen nazarın gerçek olduğunu gösterir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Göz değmesi bir gerçektir." (Buhârî, Tıb 36; Müslim, Tıb 41, 42)

"Eğer kaderi bir ey geçecek olsaydı, göz değmesi kaderi geçerdi." (Müslim, Tıb 42; Tirmizî, Tıb 17)

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) şöyle anlatır:

Allah Rasûlü (s.a.v.) cinlerden ve göz değmesinden Allah'a sığınırdı. Nihâyet Muavvizeteyn yani Felak ve Nâs sûreleri nâzil oldu. Ondan sonra Muavvizeteyn ile Allah'a sığınmaya başladı ve diğer duaları bıraktı. (Tirmizî, Tıb 16; İbn Mâce, Tıb 33)

Kalem sûresinde "işlerin sarpa saracağı, paçaların tutuşacağı gün" diye işaret edilen kıyâmet gününün korkunç hallerini örnekleriyle açıklayıp son derece etkili öğütler vermek; Kur'an'ın ve peygamberin doğruluğunu kesin delilleriyle ortay koymak üzere şimdi Hâkka sûresi geliyor:

69- HÂKKA SÛRESİ

سُورَةُ الْحَاقَّةِ

69. HÂKKA SÛRESİ

Hâkka sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 52 âyettir. İsmini, "kesin gerçek, meydana gelmesi kaçınılmaz olan kıyâmet" mânasındaki اَلْحَاقَّةُ (hâkka) kelimesinden alır. Sûre ayrıca 12. âyette geçen "belleyici, uyanık" anlamındaki "Vâ'iye" ve 32. âyette geçen "zincir" anlamındaki "Silsile" isimleriyle de anılır. Mushaf tertîbine göre 69, iniş sırasına göre ise 78. sûredir.

Konusu

Helâk edilmiş önceki kavimler örnek verilerek, Kur'an'a ve Peygamber'e inanmanın zarureti dikkatlere sunulur. Onlara imanın veya inkârın âhiretteki neticeleri câlib-i dikkat manzaralar hâlinde gözler önünde canlandırılır. Kur'an'ın gerçekliğine dikkat çekilerek, müşriklerin iddialarına cevap verilir.

Onlardan Arda Kalan Kim Var

اَلْحَاقَّةُ ﴿١﴾ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَا اَدْرٰيكَ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٣﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Kesin gerçekleşecek olan.

2. Nedir o kesin gerçekleşecek olan?

3. Kesin gerçekleşecek olan kıyâmeti sen nereden bileceksin?

اَلْحَاقَّةُ (hâkka), kıyâmetin bir ismidir. Bu kelime, "hak, gerçek, kesin, gerekli" gibi mânalar ifade eden bir kökten gelir. Bu sebeple ona şöyle mânalar verilmiştir:

• Meydana gelmesi gerekli olan, geleceği hiç şüphesiz olan kıyâmet.

• Bütün durumların hakkiyle tanınacağı, eşyanın hakikatinin ortaya çıkacağı kıyâmet.

• Her bir insanın amelinin karşılığını hakkiyle ve lâyıkıyla alacağı kıyâmet.

Âyetlerde kullanılan üslup ve sorularla yapılan tekrar, kıyâmetin çok büyük ve çok dehşetli olduğunu, onun dehşetinin insan aklıyla tasavvur ve idrakinin mümkün olmadığını ve onun gerçek mâhiyetinin ancak fiilen vuku bulduğunda anlaşılacağını anlatır.

O günü yalanlayanların başına neler geldiğine bir bakın da ibret alın:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَاَمَّا ثَمُودُ فَاُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾
وَاَمَّا عَادٌ فَاُهْلِكُوا بِر۪يحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ
وَثَمَانِيَةَ اَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ ف۪يهَا صَرْعٰى كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ
خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرٰى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾

4. Semûd ve Âd kavimleri, başlarına çarpacak o ânî ve dehşetli felâketi yalanladılar.

5. Semûd kavmi o korkunç, haddi aşkın ses ve sarsıntıyla yok olup gitti.

6. Âd kavmi ise azgın, uğultulu ve pek şiddetli bir kasırga ile imha edildi.

7. Allah o kasırgayı üzerlerine yedi gece sekiz gün kesintisiz olarak musallat etti. Öyle ki, orada olsaydın o kavmi, içi boş hurma kütükleri gibi

yerlere serilmiş görürdün.

8. Şimdi sen onlardan arda kalan bir kimse görebiliyor musun?

4. âyette kıyâmet için اَلْقَارِعَةُ (kãri'a) ismi kullanılmıştır. "Kãria", insanların başlarına çarpan, beyinlerinde patlayan, dehşetli halleriyle insanları ürperten hâdise demektir. Bu yalanlamaları, onların helâkine sebep oldu. Semûd kavmi اَلطَّاغِيَةُ (tãğiye) yani haddini aşan dehşetli bir felâketle helâk edildiler. Bu felâket, **"korkunç çığlık"** (bk. Hûd 11/94) ve bunun peşinden gelen **"dehşetli sarsıntı"** (bk. A'râf 7/78) idi. Âd kavmi ise yedi gece sekiz gün aralıksız esen uğursuz, azgın, şiddetli, uğultulu, uğradığını büküp atan, parçalayıp kül hâline çeviren dondurucu bir kasırga ile vahvedildiler. Kökünden kopup devrilmiş, içleri boşalmış hurma kütükleri gibi yerlere serildiler. Rüzgâr onların karın boşluklarına giriyor, onları tıpkı içi boşalmış hurma ağaçları gibi yere yıkıyordu. Rüzgâr ağızlarından giriyor, içlerinde ne varsa dübürlerinden dışarı çıkartıyordu. Bu sebeple içleri boşaltılmış hurma ağaçlarına benzetilmişlerdir. (bk. Kamer 54/19-20) Bunların hâli, kıyâmeti yalan sayan tüm kâfirlere ders ve ibret olmalıdır.

Bunların dışında başka örnekler de var:

وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَاَخَذَهُمْ اَخْذَةً رَابِيَةً ﴿١٠﴾ اِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِى الْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا اُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴿١٢﴾

9. Firavun, ondan önceki daha pek çok topluluk ve Lût kavminin yaşadığı altüst edilip yerin dibine geçirilen şehirlerin halkları da hep o affedilmez şirk günahını işlediler.

10. Üstelik Rablerinin elçisine karşı geldiler; Allah da onları şiddetli bir azapla yakalayıverdi.

11. Nûh tûfanında sular coşup taştığında sizin varlığınıza sebep olan atalarınızı sular üzerinde akıp giden gemide biz taşıdık.

12. Bunu size bir ibret ve öğüt yapalım; dinlemeye açık kulaklar da onu iyice dinleyip bellesin diye.

اَلْمُؤْتَفِكَاتُ (mü'tefikât), altı üstüne getirilen şehirler demektir. Bundan maksat Lût kavmidir. (bk. Hûd 11/82; Hicr 15/74)

Hz. Nûh'un gemisine binenler her ne kadar binlerce yıl önce yaşamış iseler de, ondan sonra gelen bütün insan nesli, o tûfandan kurtulanların zürriyetidir. Bu sebeple, "Biz sizi gemiye bindirdik" denilmektedir.

Bütün bunlar, Allah'ın gücünü ve kudretini, Allah'a karşı gelmenin ve peygambere isyân etmenin korkunç âkıbetini ve takvâ sahibi olmanın güzel sonuçlarını hatırlatan bir nasihat, bir ibrettir. Dinlemeye açık dikkatli kulaklar onu beller, gereği neyse onu yapar, kaybetmeyip ileri için faydalanır. Böylece iman edip güzel ameller ortaya koyarak, kendisini o büyük güne hazırlar:

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ
فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ﴿١٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَانْشَقَّتِ
السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾ وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ
عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ ﴿١٧﴾ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى
مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾

13. Artık sûra şiddetli bir üfleyişle üflendiğinde,

14. Yer ve dağlar yerlerinden kaldırılıp, birbirine tek çarpışla çarpılarak paramparça edildiğinde,

15. İşte o gün olacak olur; kaçınılması ve engellenmesi mümkün olmayan kıyâmet kopar.

16. Gök yarılıp parçalanır; artık o gün pek zayıf ve çürük hâle gelir.

17. Melekler de göğün etrafında bulunurlar. Rabbinin arşını o gün, başlarının üstünde sekiz melek yüklenir.

18. O gün yargılanmak üzere Allah'ın huzuruna sunulursunuz; amellerinizden ve sırlarınızdan hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz!

Yerler, dağlar şiddetle sarsılıp parça parça toz duman olduktan, gök yarılıp melekler indikten sonra bütün insanlar diriltilir, ayağa kalkar, hesâba çekilmek üzere Allah'ın huzuruna arz olunurlar. Onların hiçbir ameli, en ufak bir durumu bile Allah'a gizli kalmaz. **"O gün bütün gizlilikler meydana serilir"** (Târık 86/9) sırrı tecelli eder. Neticede Allah Teâlâ herkese yaptıklarına göre karşılık verir:

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَؤُا كِتَابِيَهْ ﴿١٩﴾ إِنِّ
ي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٢١﴾
فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا

اَسْلَفْتُمْ فِى الْاَيَّامِ الْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾

19. Amel defteri sağ tarafından verilen kişi sevinerek şöyle der: "Alın, okuyun kitabımı!"

20. "Zâten ben, bir gün hesâba çekileceğime kesin olarak inanmıştım."

21. Artık o hoşnut olacağı bir hayat içindedir.

22. Çok yüce, pek muhteşem bir cennettedir.

23. Salkım salkım meyveleri eliyle koparabileceği mesafededir.

24. "Geçmiş günlerinizde yaptığınız güzel amellere karşılık âfiyetle yiyin, için."

"Zâten ben, bir gün hesâba çekileceğime kesin olarak inanmıştım" (Hâkka 69/20) âyetini şöyle izâh etmek de mümkündür: "Ben hesâba inanmakla beraber birçok kusur ettiğimi ve kendime göre kötü amellerimin değerinin az olduğunu biliyor ve bundan dolayı borcumun çok, alacağımın az çıkmasından korkuyor, hesap verirken bir zorlukla karşılaşacağımı zannediyordum. Oysa benim farkına varmadığım, hesâba bile almadığım en gizli, en küçük amellerim dahi hesâba katılmış, yüksek kıymetler, değerler biçilmiş; bu ise benim değerimden, benim gücümden değil, nihâyetsiz merhamet sahibi olan Rabbimin sırf lutuf ve ihsanıyla olmuş bir iyilik ve rahmettir." Böyle der, sevinir ve Rabbine şükreder. Allah da onu dünya günlerinde yaptığı güzel amellere bir mükâfat olarak, bulunduğu her yerden eli ile meyvelerini alıp yiyebileceği çok güzel cennet bahçelerinde hoşnut olacağı bir hayatla mükâfatlandırır. Buna karşılık:

وَاَمَّا مَنْ اُوتِىَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِى لَمْ اُوتَ كِتَابِيَهْ ﴿٢٥﴾
وَلَمْ اَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَا اَغْنٰى
عَنّٖى مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنّٖى سُلْطَانِيَهْ ﴿٢٩﴾

25. Kitabı sol tarafından verilen ise şöyle der: "Keşke bana kitabım hiç verilmeseydi!"

26. "Keşke hesâbımın ne olduğunu öğrenmeseydim!"

27. "Ah, keşke ölüm her şeyi bitirmiş olsaydı!"

28. "Malım bana hiçbir fayda vermedi!"

29. "Bütün gücüm, saltanatım yok olup gitti!"

İşte dünya saltanatına güvenip de hesâbını yanlış yapan, başkalarına zulmettiği halde bir gün bunun cezasını çekmeyeceğini sanan, gaflet içinde azgınlık ve haksızlıklara devam eden mal ve saltanat sahiplerinin âkıbeti böyle

olacaktır. Böyleleri için bahsedilen pişmanlık azabının ötesinde daha ne büyük cezalar vardır:

خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا
سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ الْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾
وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾ فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هٰهُنَا حَمِيمٌ
﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِؤُنَ ﴿٣٧﴾

30. Zebânîlere denir ki: "Tutun onu, bağlayın, kelepçeleyin!"

31. "Sonra da onu, yanıp kavrulması için kızgın alevli cehenneme sallayın!"

32. "Ardından da onu yetmiş arşın uzunluğunda bir zincire vurun!"

33. Çünkü o, sonsuz büyüklük sahibi Allah'a inanmazdı.

34. Yoksulu doyurmaya önayak olmazdı.

35. Bugün burada onu koruyacak candan bir dostu yoktur.

36. Cehennemliklerin yaralarından akan irinden başka bir yiyeceği de.

37. Onu da ancak küfür ve şirk gibi en büyük günahları işleyenler yer.

36. âyette geçen اَلْغِسْلِينْ (ğislîn), "cehennemde yananların yaralarından ve ferçlerinden akan irin"dir. "Cehennemliklerin yediği bir bitki, en kötü yiyecek" anlamı da vardır.

Böyle hazin bir âkibete uğramaktan kurtulmanın tek yolu, en büyük rahmet tecellisi olarak lutfedilen Kur'ân-ı Kerîm'e inanmak ve buyruklarına sımsıkı sarılmaktır:

Kur'an'ı Allah İndirmiştir

فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴿٤٧﴾

38. Yok, yok! Yemin ederim gördüğünüz her şeye,

39. Ve göremediğiniz her şeye ki:

40. Bu Kur'an, çok şerefli bir elçinin getirdiği sözdür.

41. O, bir şâir sözü değildir. Fakat ne de az inanıyorsunuz?

42. O, bir kâhin sözü de değildir. Fakat ne de az düşünüp ders alıyorsunuz?

43. O, Âlemlerin Rabbinden bölüm bölüm inmekte olan bir kitaptır.

44. Eğer o Peygamber, bizim adımıza bir takım sözler uydursaydı,

45. Elbette onu kıskıvrak yakalar,

46. Sonra da onun can damarını koparırdık!

47. İçinizde hiç kimse de buna mâni olamazdı.

40. âyette Kur'an'ın şerefli bir elçi olan Peygamberimiz'in, Tekvîr sûresi 19. âyette de yine pek şerefli bir elçi olan Cebrâil'in sözü olduğu beyân edilir. Kur'an'ın, Peygamberimiz'e ve Cebrâil'e izâfe edilmesi, insanların Kur'an'ı Efendimiz'in ağzından duymaları, Efendimiz'in de onu Cebrâil'den duyması sebebiyledir. Yoksa söz, bizâtihî onlara değil, Allah'a aittir. Nitekim burada kullanılan رَسُولٌ (rasûl) kelimesi, esâsen bu sözün onlara ait olmadığını, onların sadece aldıkları elçilik vazîfesini yerine getirdiklerini ve bu bilgileri veren Zât tarafından vazîfelendirildikleri hakikatini açıkça göstermektedir.

Ancak, gerçek şu ki Allah Rasûlü (s.a.v.), Kur'an âyetlerini Rabbinden aldığı şekilde dosdoğru olarak insanlara ulaştırdı:

وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ﴿٥١﴾ فَسَبِّحْ

بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

48. Şüphesiz bu Kur'an, Allah'a gönülden saygı besleyip O'na karşı gelmekten sakınanlar için bir öğüttür.

49. İçinizde onu yalanlayanların olduğunu elbette biliyoruz.

50. Ama o, kâfirler için acı bir pişmanlık sebebi olacaktır.

51. Çünkü o, hakkında hiçbir şüphe olmayan kesin gerçeğin tâ kendisidir.

52. Öyleyse sen de sonsuz büyüklük sahibi Rabbinin ismini her türlü kusurdan ve ortaktan pak ve temiz tut!

51. âyette geçen حَقُّ الْيَقِينِ (hakku'l-yakîn) ibaresi, "gerçekliğinde hiç şüphe bulunmayan bir bilgi" anlamındadır. Bu Kur'an'ın bir sıfatı olup onun haber verdiği her şeyin aynen vuku bulacağını ifade eder.

Şimdi Hâkka sûresinin sonunda yer verilen konuların bir açıklaması ve bunların bir tamamlayıcısı mâhiyetinde Meâric sûresi gelmektedir:

70- MEÂRİC SÛRESİ

سُورَةُ الْمَعَارِجِ

70. MEÂRİC SÛRESİ

Meâric sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 44 âyettir. İsmini, 3. âyette geçen ve "yükselme dereceleri, mertebeleri" mânasına gelen اَلْمَعَارِجُ (meâric) kelimesinden alır. Ayrıca "Seele sâil" ve "Vâki" isimleriyle de anılır. Mushaf tertibine göre 70, iniş sırasına göre ise 79. sûredir.

Konusu

Sûrede kıyâmet, yeniden diriliş, mahşer gününün dehşetli halleri, cennet ve cehennem tasvirleri yer alır. Cehennemden kurtulacak mü'minlerin, sahip olmaları lâzım gelen meziyetlerin, güzel ahlâkın ana çizgileri belirlenir. Müşriklerin Peygamber (s.a.v.)'e olan itirazları değerlendirilerek uyarıcı cevaplar verilir.

Onlar Kıyâmeti Uzak Görüyorlar

سَاَلَ سَٓائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍۙ ﴿١﴾ لِلْكَافِر۪ينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌۙ ﴿٢﴾ مِنَ
اللّٰهِ ذِي الْمَعَارِجِۜ ﴿٣﴾ تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ اِلَيْهِ ف۪ي يَوْمٍ كَانَ
مِقْدَارُهُ خَمْس۪ينَ اَلْفَ سَنَةٍۚ ﴿٤﴾ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَم۪يلًا ﴿٥﴾ اِنَّهُمْ
يَرَوْنَهُ بَع۪يدًاۙ ﴿٦﴾ وَنَرٰيهُ قَر۪يبًاۜ ﴿٧﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Birisi kalkıp gerçekleşeceği kesin olan bir azabın hemen gelmesini istedi.

2. Kâfirler için bir azap ki, geldiğinde onu önleyecek hiçbir güç yoktur.

3. Çünkü o, yükselme derecelerinin sahibi olan Allah'tandır.

4. Melekler ve Ruh, miktarı dünya senesiyle elli bin yıl uzunluğundaki bir günde O'na yükselirler.

5. Öyleyse sen, güzel bir şekilde sabret!

6. Doğrusu onlar, kıyâmeti ve cezayı uzak görüyorlar.

7. Ama biz onu gerçekleşmesi kesin ve pek yakın görüyoruz.

Rasûlullah (s.a.v.)'in dâvetine inanmayan, onun, iman etmedikleri takdirde başlarına büyük bir azabın geleceği yönündeki ikazını da alay ve eğlenceyle karşılayan müşrikler, kendilerine va'dedilen o azabın bir an önce gelmesini istiyorlardı. Rivâyete göre Nadr b. Hâris: **"Ey Allah! Eğer bu Kur'an, senin katından gelen gerçek bir kitap ise, hiç durma hemen üzerimize gökten taş yağdır veya bize elem verici bir azap gönder"** (Enfâl 8/32) demişti. Bunun üzerine bu âyetler indi. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXX, 107)

3. âyette Cenâb-ı Hak ذُو الْمَعَارِجِ (zü'l-meâric) olarak vasfedilir. Meâric, ma'rec kelimesinin çoğulu olup "yükselme vasıtaları" demektir. Bu kelimeye:

✓ Meleklerin yükseldikleri gökler,

✓ Allah'ın yaratıklarına lutfettiği nimetlerin mertebeleri,

✓ Cennetteki dereceler,

✓ Mânevî ve ruhânî mertebeler, gibi mânalar verilir.

Bütün bunları yaratan, ikram ve ihsân eden Yüce Rabbimizdir. Dolayısıyla bu

ifade, Cenâb-ı Hakk'ın en yüce ve en üstün varlık olduğunu bildirir.

4. âyetteki "elli bin yıl" ifadesi, meleklerin gerekli tâlimatları alıp vazîfelerini yapmak için ilâhî huzurda kat ettikleri mesâfelerin, derecelerin ne kadar çok ve ne kadar yüce olduğu hakkında insan tasavvuruna bir ufuk vermektedir. Bunun içindir ki, Peygamberimiz (s.a.v.)'e ve onun şahsında her mü'mine, Allah yolunda vazîfesini tam yapıp güzel bir şekilde sabretmesi ve Rabbinin tecelli ettireceği neticeleri beklemesi tavsiye olunmaktadır. Kâfirler kıyâmeti uzak görüp inkâr etseler de, Allah Teâlâ'ya göre o, hemen şimdi olacakmış gibi yakındır. Bu ifade, kıyâmetin, kopması ne kadar kesin bir hâdise olduğunu göstermeye kâfîdir.

Şimdi seyredin o günde meydana gelecek dehşetli manzaraları:

يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ ﴿٨﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ﴿٩﴾

8. O gün gök erimiş maden gibi olur.

9. Dağlar da atılmış rengârenk yüne döner.

Mahşer yerinde toplanan insanların durumuna gelince:

وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾ يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِى مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَاَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِى تُؤْوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾

10. Öyle ki, o günün dehşetinden dost dostun hâlini sormaz.

11. Oysa onlar birbirlerine de gösterilirler. Fakat inkârcı suçlu ister ki, mümkün olsa da o günün azabından kurtulmak için fidye olarak verse oğullarını!

12. Eşini, kardeşini!

13. Kendisine kol kanat geren bütün sülâlesini!

14. Yeryüzünde kim varsa hepsini! Bunları verse de, sonra kurtarsa kendisini!

Fakat ne çâre ki bu temennisi boşa çıkacak ve kendini cehennemden kurtaramayacaktır:

كَلَّا اِنَّهَا لَظٰى ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِلشَّوٰى ﴿١٦﴾ تَدْعُوا مَنْ اَدْبَرَ وَتَوَلّٰى ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَاَوْعٰى ﴿١٨﴾

15. Ama ne mümkün! O, alev alev yanar bir ateştir.

16. Uzuvları bedenden ayıran, derileri soyup çıkaran, yakıp kavuran bir ateş!

17. Çağırır kendisine, gerçeğe sırtını döneni ve Allah'a kulluktan yüz çevireni,

18. Mal toplayıp da kasalarda keselerde yığanı!

Cehennemin bir ismi لَظٰى (lezâ)dır. Lezâ, alev alev yanan ateş demektir. Öyle ki içine atılanların üzerine saldırır, onları yakar kavurur; el, ayak, baş, kulak gibi uzuvları bedenlerden ayırır, onların derilerini soyar bırakır. Ancak azabın yenilenmesi için onların derileri yine eski hallerine çevrilir. (bk. Nisâ 4/56)

Burada insanların cehenneme atılmalarının iki mühim sebebine dikkat çekilir: Birincisi; Peygamberin getirdiği hak dine, tevhid inancına sırtını dönmek ve Allah'a kulluktan yüz çevirmek. İkincisi; haram helâl demeden mal biriktirmek, onu yığmak; muhtaçların o mallarda bulunan hakkını ödememek, servetinden fakirleri faydalandırmamak.

Bu kötü sıfâătların temelinde yatan gerçek ise şudur:

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾

19. Gerçekten insan, pek hırslı ve tez canlı yaratılmıştır.

20. Kendisine kötülük dokunduğunda sızlanır, feryat eder.

21. Bir iyiliğe konunca da iyice cimrileşir, onu başkalarıyla paylaşmak istemez.

Dinî bir terbiye ve tezkiye görmemiş ham nefsin üç belirgin vasfı vardır:

- هَلُوعٌ (helû'): Mala ve menfaate karşı şiddetli hırs sahibi, haris; bunun yanında tez canlı, pek sabırsız, tahammülsüz ve mızıkçı. Zâten gelen iki vasıf da bunu izâh eder:
- جَزُوعٌ (cezû'): Kendisine bir kötülük, mesela ağrı, sıkıntı, yoksulluk, hastalık gibi bir acı dokunduğu zaman kıvranır, sızlanır, feryad ü figân eder. Dayanamaz, başkalarından medet bekler.
- مَنُوعٌ (menû'): Kendisine bir iyilik ulaştığı zaman; meselâ bir servete, bir sıhhate, bir makama konduğu zaman hırsından, kıskançlığından hiç kimseye bir şey vermek istemez. Ağladığı günü derhal unutur. Başı ağrıdığı zaman her şeyden ve herkesten medet uman o mızmız adam, bu kez biraz kuvvet bulunca kimseye bir lokma vermemek, iyiliğe engel olmak için sımsıkı bir afacan kesilir.

Gerçek ve iyi olan her şeye sırtını çevirir. Eline geçeni toplayıp yığmaya, saklamaya çalışır. Bu yüzdendir ki, o çılgın ateş onu kendine çağırır.

Ancak şu güzel vasıflara sahip olanlar, bu kötü sıfatlardan temizlenir ve kendilerini cehennemden korurlar. Cehennemden uzak tutulacak mü'minlerin sahip oldukları güzel vasıflarda ilk sırayı namaz ve namaza devam almaktadır:

Gerçek Mü’minler Kurtulacak

إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ اَلَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَٓائِمُونَ ﴿٢٣﴾

22. Ancak namazı hakkiyle kılanlar böyle değildir.

23. Onlar namazlarında devamlıdırlar.

Bunun en güzel misâllerinden birini Hz. Ömer göstermiştir. Misver b. Mahreme (r.a.) şöyle anlatır:

“Ömer b. Hattâb (r.a.) hançerlendiğinde zaman zaman baygınlık geçiriyordu. Bir keresinde yanına girdim, üstüne bir örtü örtmüşler, kendinden geçmiş vaziyette yatıyordu. Yanındakilere:

«–Durumu nasıl?» diye sordum.

«–Gördüğün gibi baygın» dediler.

«–Namaza çağırdınız mı? Eğer hayattaysa onu namazdan başka hiçbir şey korkutup uyandıramaz» dedim. Bunun üzerine:

«–Ey Mü’minlerin Emîri! Namaz! Namaz kılındı!» dediler. Hz. Ömer hemen ayıldı ve:

«–Öyle mi? Vallahi namazı terk edenin İslâm’dan nasîbi yoktur.» dedi. Kalktı ve yarasından kanlar akarak namazını kıldı.” (Heysemî, *Mecma‘u’z-zevâid,* I, 295; İbn Sa‘d, *et-Tabakât,* III, 35; Muvatta, Tahâret 51)

Namazın peşinden zekât ve infâk gelmektedir:

وَالَّذِينَ فِي اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِلسَّٓائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾

24. Mallarında belirli bir pay vardır:

25. İstemekten başka çıkar yol bulamayan yoksullar ve iffetlerinden dolayı isteyemeyip de zengin sanılan, böylece yardımdan mahrum kalan fakirler için.

25. âyette zikredilen اَلسَّٓائِلُ (sâil), hakkını isteyen kimsedir; اَلْمَحْرُومُ (mahrûm) ise, istemeyen, ihtiyacını dile getirmeyen dolayısıyla mahrum kalan kimsedir. Mallarda ihtiyaç sahiplerinin ve yoksulların hakkının olduğu düşüncesi, bir yandan Allah’ın lutfuna yönelik duyguyu, öte yandan insanlık bağlarının önemini yansıtır. Hırs ve cimriliğin boyunduruğundan kurtuluş da ancak bu sâyede mümkündür. Bu duygu aynı zamanda bütün ümmetin dayanışması ve yardımlaşması için bir sosyal güvencedir. Mü’min ruhun karakteristik özelliklerinden biri olarak bu tabloda çizilmesinin yanı sıra bu duygu, sûrede amaçlanan cimrilik ve mal hırsına yönelik tedavinin bir halkasını da oluşturur.

Sıra hesap ve ceza gününü tasdikte:

وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ
مُشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾

26. Onlar, hesap ve ceza gününün gerçekliğine inanırlar.

27. Onlar, Rablerinin azabından çok korkar, tir tir titrerler.

28. Çünkü Rablerinin azabından kimse emin olamaz!

Bu sıfat, mü'min ruhun karakteristik özelliklerine ilişkin temel bir çizgi çizmektedir. Çünkü hesaplaşma ve karşılık görme gününe inanmak, bununla ilgili uyarıları doğrulamak imanın bir boyutunu oluşturur. Âhirette hesaplaşmanın olacağına ilişkin uyarıyı doğrulayan birinin elinde bulunup hayatı, değerleri, amelleri ve olayları ölçen terazi, onu yalanlayan veya bu konuda şüphesi bulunan birinin elinde bulunup hayatı, değerleri, amelleri ve olayları ölçen teraziden farklıdır. Onlar, Rablerinin azabından çok korkarlar. Çünkü bu azabın başlarına gelmeyeceğinden emin olmaları mümkün değildir. Bu duygu, din gününü sadece doğrulamanın ötesinde bir derecedir. Bu noktada sürekli olarak kalbin bir an için kayıp azabı hak edeceği endişesiyle Allah'ın koruması umudu birlikte bulunur.

Mü'minlerin en önemli şiarı son derece iffetli olmalarıdır:

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٢﴾

29. Onlar iffet ve namuslarını titizlikle korurlar.

30. Ancak kendi eşleri ve sahip oldukları câriyeler hâriç. Bunlarla olan ilişkilerinden dolayı kınanmazlar.

31. Kim de bunun ötesine geçmeye yeltenirse, işte onlar sınırı aşanların tâ kendileridir.

32. O mü'minler, kendilerine verilen her türlü emâneti, vazîfeyi dikkatle gözetir ve verdikleri sözleri tastamam yerine getirirler.

İslâm'ın bu düsturları, insanlar arası ilişkilerin sıhhatli hâle getirilmesi ve toplum düzeninin sağlanması açısından çok önemlidir. Doğru şâhitlik de böyledir:

وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾

33. Onlar, şâhitliklerini dosdoğru yaparlar.

Çünkü Yüce Allah birçok hakkın sahibini bulmasını şâhitlik görevinin yerine getirilmesine bağlamıştır. Bu bakımdan âyet-i kerîmelerde, şâhitlik yapmaktan kaçınmak yasaklanmış (Bakara 2/282), yargılanma esnâsında şâhitliği gizlemek yasaklanmış (Bakara 2/283), özellikle de bir tarafa eğilim göstermeden ve gerçeği saptırmadan doğrunun yerini bulması için şâhitlik yapmak emredilmiştir. (bk. Nisâ 4/135)

Burada şâhitliği doğru olarak yapmak, mü'min ruhun karakteristik bir özelliği olarak sunulmuştur. Zira bu, kul hakları açısından gözetilmesi gereken bir emânettir.

Son olarak mü'min ruhun karakteristik özellikleri namazla başladığı gibi yine namazla bitmektedir.

وَالَّذ۪ينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَۜ ﴿٣٤﴾ اُو۬لٰٓئِكَ ف۪ي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَۜ ﴿٣٥﴾

34. Onlar, bütün şartları ve rükünleriyle birlikte namazlarını vaktinde kusursuz olarak kılar ve hiç geçirmezler.

35. İşte bu kutlu insanlar, cennetlerde ağırlanacaklardır.

34. âyette "namazı muhâfaza etme" ifadesi geçmektedir. Bu ifadeyi şöyle anlamak mümkündür: "Onlar, namazları vaktinde, farzını, sünnetini gözeterek, şekil ve ruhuna bağlı kalarak kılarlar. İhmal ederek veya tembellik göstererek namazlarını kaçırmazlar. Namazdan önce, namaz kılarken ve namazdan sonra yapılacak işlere özen göstererek en mükemmel bir şekilde olmasına dikkat ederler."

Bu karakter özelliklerini taşıyan mü'minler neticede cennete gidecek ve orada büyük nimetlere nâil olacaklardır. Allah'ı ve âhireti inkâr edenlere gelince:

فَمَا لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِع۪ينَۙ ﴿٣٦﴾ عَنِ الْيَم۪ينِ وَعَنِ الشِّمَالِ
عِز۪ينَ ﴿٣٧﴾ اَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ اَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَع۪يمٍۙ ﴿٣٨﴾

كَلَّاۜ اِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

36. Rasûlüm! O kâfirlere ne oluyor ki, inkâr ve alay etmek için gözlerini üzerine dikmiş, sana doğru koşuyorlar?

37. Sağında, solunda bölük bölük oluyorlar?

38. Yoksa onlardan her biri inanmadan nimetlerle dolu cennete girmeye mi hevesleniyor?

39. Asla! Boşuna heveslenmesin! Biz onları, çok iyi bildikleri o basit şeyden; bir nutfeden yarattık.

Rivâyete göre müşrikler dağınık gruplar hâlinde sağdan soldan Rasûlullah (s.a.v.)'in etrafını sarar, başına üşüşür, boyunlarını uzatırlardı. Onun mü'minlere cenneti müjdelemesini, inkârcıları da cehennem azabıyla korkutmasını işitince kendisiyle alay eder ve: "Muhammed'in dediği gibi bunlar cennete gireceklerse biz bunlardan daha önce gireriz!" derlerdi. (Zemahşerî, *el-Ke âf,* VI, 158) İşte bu âyetler, onların bahsedilen davranışlardaki çelişkiye ve Peygamberimiz (s.a.v.)'i yalancılıkla suçladıkları halde cennete girmeyi istemelerinin ne kadar tutarsız olduğuna işaret eder. Onlar bu halleriyle asla cennete giremezler. Ayrıca onların, şu bildikleri şeyden, yani atılmış değersiz bir damla sudan, meniden ve nutfeden yaratılmış olmalarına işaret edilerek, gururlanacak bir şeyleri olmadığı hatırlatılır. Buna göre müşriklerin kendilerini üstün görüp fakir mü'minleri hakir görmelerinin bir mânası yoktur. Zâten insanlığını unutmuş bu tür bedbahtları çok korkunç bir âkibet beklemektedir:

فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَىٰ
أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا
وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾

40. Hayır! İş onların umdukları gibi değildir! Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki elbette bizim her şeye gücümüz yeter.

41. Onları yok edip yerlerine Allah'a inanıp kulluk yapacak daha hayırlı insanlar getirmeye de. Hiçbir kuvvet bizi dilediğimizi yapmaktan engelleyemez!

42. Şimdi onları kendi hallerine bırak da, tehdit edilegeldikleri güne kavuşuncaya kadar içinde bulundukları bâtılda yüzmeye, oynayıp eğlenmeye devam etsinler!

"Doğular ve batılar" tabiri, güneşin, senenin her günü başka bir açıdan ve yeryüzünde değişik kısımlarda doğup battığını ifade eder. Bu yüzden doğu ve batı tek olmayıp, birçok doğu ve batı vardır. Allah Teâlâ "Doğuların Rabbi ve batıların Rabbi" diyerek kendi üzerine yemin etmektedir. Bütün doğuların ve batıların Rabbi O olduğuna göre, bütün yeryüzü O'nun kudret ve hâkimiyeti altındadır. Hiç kimsenin O'ndan kurtulma imkânı yoktur. O ne zaman istese, kâfirleri helâk eder ve yerlerine onlardan daha iyilerini yani emirlerini tutup yasaklarından kaçınacak sâlih kimseleri getirmeye kadirdir. Hiçbir kuvvet buna engel olamaz. Allah Teâlâ, insanları öldükten sonra dirilttiğinde onları

dünyadaki yaratılışlarından daha sağlam olarak, ebedî hayata elverişli olabilecek şekilde yaratmaya da kadirdir. O'nun, insanları istediği gibi yeniden yaratıp diriltmesine de kimse karşı duramaz. Bu yüzdendir ki sura üflenmesiyle birlikte Allah Teâlâ'nın "Koşun!" emrini duyan bütün insanlarla birlikte o kâfirler de:

يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْاَجْدَاثِ سِرَاعًا كَاَنَّهُمْ اِلٰى نُصُبٍ يُوفِضُونَۙ ﴿٤٣﴾

خَاشِعَةً اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌۜ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذ۪ي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

43. O gün kabirlerinden süratle çıkarlar; sanki belli bir hedefe varmak istercesine koşarlar.

44. Bu sırada korku ve kederden gözleri baygın düşmüş, kendilerini tepeden tırnağa zillet bürümüştür. İşte tehdit edilip durdukları gün, bugündür!

Kabirlerden çıkanların kendine doğru koştukları نُصُبٍ (nusub) iki mânaya gelir:

Birincisi; bundan maksat puttur. Müşrikler dünyada putlarına nasıl koşarak gidiyorlardı ise, o gün hesap meydanına da öyle süratle getirileceklerdir.

İkincisi; yarış yapan koşucular, nasıl dikilmiş nişanları hedef alarak birbirleriyle yarışarak koşarlarsa, bunlar da hesap yerine öylece hızla koşacaklardır.

Allah Teâlâ'nın geleceğe ait görülecek işleri değiştirecek, istediğini istediği şekilde yapacak kudretini haber verip büyük bir tehditle son bulan Meâric sûresini, bu kudreti mazîde görülmüş bir örnekle izâh ederek aynı dâvayı dile getiren Nûh sûresi tâkip edecektir.

71- NÛH SÛRESİ

سُورَةُ نُوحٍ

71. NÛH SÛRESİ

Nûh sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 28 âyettir. İsmini, sûrede kıssası anlatılan Hz. Nûh'tan alır. إِنَّا أَرْسَلْنَا (İnnâ erselnâ) sûresi diye de anılır. Hem Mushaf tertîbine, hem de iniş sırasına göre 71. sûredir.

Konusu

Hz. Nûh'un uzun yıllar ısrarla yaptığı tebliğ, verdiği mücâdele ve kavminin buna inkâr, yalanlama ve büyük bir vurdumduymazlıkla mukâbele etmesi dikkat çekici bir üslupla anlatılır. Putperestliğin temellerine temas edilir. Hz. Nûh'un duasıyla, o inatçı azgın kavmin helâki ibretli bir vesika hâlinde gözler önüne serilir.

Allah’a Kulluk Edin

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢﴾ أَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ
وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى
إِنَّ أَجَلَ اللّٰهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾

Rahmân Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. Biz Nûh’u, “Başlarına pek acı bir azap çökmeden önce halkını uyar!” diye kavmine peygamber olarak gönderdik.

2. O da şöyle dedi: “Ey kavmim! Şüphesiz ben, size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım.”

3 “Yalnızca Allah’a kulluk yapın, O’na gönülden saygı besleyip emirlerine karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!”

4. “Tâ ki Allah da sizin günahlarınızı bağışlasın ve ceza vermeksizin belirli bir vakte kadar sizi ertelesin! Şüphe yok ki, Allah’ın takdir ettiği ecel gelip çattığında asla ertelenmez. Keşke bunu bilseniz!”

Hz. Nûh, azaptan kurtulabilmenin yolu olarak şu üç esası tebliğ eder:

Kulluk: Putlara tapmayı bırakarak sadece Allah’a kulluk etmek, O’nun emirlerini yerine getirmek.

Takvâ: Allah’a gönülden saygı beslemek, O’nun büyüklüğü karşısında titremek, bu saygı ve korkuyla O’nun râzı olmadığı bütün işleri, tutum ve davranışları terk etmek; râzı olduğu işleri yapmaya gayret göstermek,

İtaat: Peygamberin Cenâb-ı Hak tarafından vazîfelendirildiğine inanıp onun tebliğ ettiği esaslara uygun yaşamak.

Fakat azgın kavim, bütün uyarılara rağmen zulüm ve haksızlığa devam ettiler. Bunun üzerine:

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَاءِي إِلَّا
فِرَارًا ﴿٦﴾ وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي
آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ﴿٧﴾ ثُمَّ إِنِّي

دَعَوْتُهُمْ جِهَارًاۙ ﴿٨﴾ ثُمَّ اِنّ۪ٓي اَعْلَنْتُ لَهُمْ وَاَسْرَرْتُ لَهُمْ اِسْرَارًاۙ ﴿٩﴾

5. Nûh Rabbine şöyle niyâz etti: "Rabbim! Ben kavmimi gece gündüz imana çağırdım."

6. "Fakat ben çağırdıkça, onlar gerçeği kabulden daha fazla uzaklaştılar."

7. "Kendilerini bağışlaman için onlara yaptığım her çağrı karşısında parmaklarını kulaklarına tıkadılar, bana görünmemek için elbiselerine büründüler, küfürde direttikçe direttiler ve büyüklenip beni dinlemeyi kibirlerine yediremediler."

8. "Kâh oldu, dâvetimi yüksek sesle ve vurgulu bir üslupla yaptım."

9. "Kâh oldu onlara açıktan söyledim, kâh oldu gizliden gizliye, husûsî dâvette bulundum."

Azgın kavmin Hz. Nûh'un dâvetine olan nefretleri ve yüz çevirmelerinin şiddeti şu ifadelerle haber verilir:

Birincisi; parmaklarını kulaklarına tıkadılar: Normalde insan bir şeyi duymak istemeyince, bütün parmağını değil parmağının ucunu kulağının içine koyar. Bunlar ise Hz. Nûh'un dâvetini duymamak için parmak uçlarını değil, parmaklarının hepsini kulaklarını sokup onu en küçük bir sesin bile giremeyeceği şekilde iyice tıkadılar. Bu durum onların duyduğu nefretin derecesini göstermektedir.

İkincisi; elbiselerine büründüler: Hz. Nûh'un sözünü duymak istemedikleri gibi, yüzünü de görmek istemiyorlardı. Yahut bunu, Nûh (a.s.) yanlarından geçerken onları tanımasın ve kendilerini dine çağırmasın diye yapıyorlardı. Nitekim Mekke kâfirleri de aynı küstahlığı Peygamberimiz (s.a.v.)'e karşı sergiliyorlardı. (bk. Hûd 11/5)

Üçüncüsü; ısrar ettiler: Onlar, hem kendi bâtıl yollarında yürümekte ısrar ettiler, hem de gerçek dâveti dinleyip kabul etmeme hususunda ısrar edip durdular.

Dördüncüsü; hakkı kabul etmemede büyüklendikçe büyüklendiler. **"Senin peşinden gelenler toplumun en bayağı kimseleri iken, bizim sana inanmamızı nasıl beklersin?"** dediler. (Şuarâ 26/111)

Bu kadar şiddetli düşmanlık ve nefrete rağmen Nûh (a.s.)'ın sabır ve tahammülle tebliğe devam etmesi ne ulvî bir ahlâkî güzelliktir:

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ اِنَّهُ كَانَ غَفَّارًاۙ ﴿١٠﴾ يُرْسِلِ السَّمَٓاءَ عَلَيْكُمْ

مِدْرَارًاۙ ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُمْ بِاَمْوَالٍ وَبَن۪ينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ

لَكُمْ اَنْهَارًاۜ ﴿١٢﴾

10. “Onlara dedim ki: «Rabbinizden bağışlanma dileyin! Çünkü O, günahları çokça bağışlayıcıdır.»

11. «Bağışlanma dileyin ki üzerinize bol bol yağmur yağdırsın.»

12. «Mallarınızı, evlatlarınızı çoğaltsın, size bağlar, bahçeler versin, sizin için ırmaklar akıtsın.»

Hz. Ömer’in şu hâli, bu âyetleri nasıl anlamamız gerektiğini gösteren açık bir misâldir:

Ömer (r.a.) bir defasında yağmur duasına çıktı. Geri dönünceye kadar bağışlanma dilemekten başka bir şey yapmadı. Yağmur yağınca, yanında bulunanlar: “Biz senin yağmur için dua ettiğini görmedik” dediler. O da: “Ben göğün yağmur gelen kapılarına vurdum” buyurmuş sonra da Nûh sûresi 10-12. âyetleri okumuştur. (Zemahşerî, *el-Ke âf,* VI, 160)

Rivâyete göre meclisinde bulunan bir kişi, Hasan Basri (r.h.)’e kuraklıktan şikayet etti. Ona: “Allah’tan bağışlanma dile” dedi. Bir diğeri fakirlikten şikayet etti, ona da: “Allah’tan bağışlanma dile” dedi. Bir başkası: “Allah’a dua et de bana bir oğul ihsân etsin” dedi, ona da: “Allah’tan bağışlanma dile” dedi. Başka biri bahçesindeki kuraklıktan ona şikayet etti, ona da: “Allah’tan bağışlanma dile” dedi. Böyle demesinin sebebi sorulunca da: “Ben kendiliğimden bir şey söylemedim” deyip yine bu âyetleri okumuştur. (Zemahşerî, *el-Ke âf,* VI, 160)

Hz. Nûh sözüne devamla kavmine Allah’ı hakkiyle tanımalarını, O’nun büyüklük ve yüceliğini idrak ederek O’ndan korkup çekinmelerini hatırlatır:

مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلّٰهِ وَقَارًاۚ ﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا ﴿١٤﴾

13. «Size ne oluyor ki, Allah’ı tanımıyor, O’nun büyüklüğünden korkmuyorsunuz?»

14. «Oysa O’dur sizi merhale merhale, şekilden şekle geçirerek yaratan!»

Kavmine şöyle seslenir: “Siz niçin Allah’tan korkmuyorsunuz? Yüce Allah’ın sabrı ve hilmiyle beraber azamet ve yüceliği bulunduğuna inanmıyor, O’nu dikkate almayanın neticede yok olacağına ihtimal vermiyorsunuz? Hakkiyle inanmadığınız için O’na saygısızlık ediyor, bu yüzden putlara tapıyorsunuz?” Bu mânaya göre söz, sırf tehdit ve korkutma ifade eder.

Diğer mânaya göre: “Niçin yüce Allah’ın size ilerde bir vakar, izzet ve şeref lutfederek size değer vermesini, yükseltip neticede büyük mertebeye erdirmesini ümit etmiyorsunuz? Bu ulvî dereceye ulaşabilmek için neden iman edip onun yolunda gitmiyorsunuz da tam aksine O’nu inkâr edip putlara taparak

zelillik yolunu seçiyorsunuz?” Bu durumda ise söz, korkutmadan ziyâde teşvik olmuş olur.

İnsanın safha safha yaratılışı Allah’ın kudretine enfüsî bir delildir. Şimdi ise O’nun nihâyetsiz kudret ve azametini gösteren âfâkî delillere işaret edilir:

اَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللّٰهُ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًاۙ ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ
فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾ وَاللّٰهُ اَنْبَتَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ
نَبَاتًاۙ ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ اِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ
الْاَرْضَ بِسَاطًاۙ ﴿١٩﴾ لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًاࣖ ﴿٢٠﴾

15. «Hem görmez misiniz, Allah yedi göğü nasıl birbiriyle tam uyumlu, mükemmel bir ölçüyle ayarlanmış tabakalar hâlinde yaratmış?»

16. «O gökler içinde ayı yansıyan bir nûr, güneşi de bir ışık kaynağı yapmış.»

17. «Allah sizi de yerden bitki bitirircesine bitirip büyüttü.»

18. «Sonra sizi tekrar toprağa döndürecek ve yeniden diriltip tekrar oradan çıkaracaktır.»

19. «Allah, yeryüzünü sizin için bir sergi gibi döşedi.»

20. «Onun geniş yollarında, dağları vâdileri arasında yürüyüp gidesiniz diye.»”

Bu şekilde geçen uzun tebliğ ve mücâdele yıllarından sonra:

قَالَ نُوحٌ رَبِّ اِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ اِلَّا
خَسَارًاۚ ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًاۚ ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ اٰلِهَتَكُمْ
وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًاۙ وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًاۚ ﴿٢٣﴾ وَقَدْ
اَضَلُّوا كَث۪يرًاۚ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ اِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾ مِمَّا خَط۪يٓـَٔاتِهِمْ
اُغْرِقُوا فَاُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَنْصَارًا ﴿٢٥﴾

21. Nûh dedi ki: “Rabbim! Bunlar bana karşı geldiler; malı da çocukları da kayıplarını artırmaktan başka bir şeye yaramayan kimselerin peşine düştüler.”

22. “Dâvetimi engellemek için büyük büyük tuzaklar kurdular.”

23. “«Sakın ha ilâhlarınızdan vazgeçmeyin. Hele hele Vedd’i, Suva’ı, Yeğûs’u, Yeûk’u ve Nesr’i asla bırakmayın!» dediler.”

24. “Böylece pek çoklarını şaşırtıp saptırdılar. Sen de o zâlimlerin şaşkınlığını artır ya Rabbi!”

25. Böylece günahları yüzünden tûfanda boğuldular, peşinden cehenneme tıkıldılar! Kendilerini Allah’ın azabından koruyacak bir tek yardımcı bile bulamadılar.

23. âyette Nûh kavminin taptığı putların beş tanesinin ismi sayılmaktadır. İbn Abbas (r.a.)’ın bildirdiğine göre bu put isimleri, aslında sâlih insanlara ait idi. Onlar öldükten sonra, şeytan o kavme: “Toplantı yerlerinizin karşısına bunlar için anıtlar dikin ve onların adlarını verin!” diye telkinde bulundu. Önceleri bunlara tapan yoktu. Fakat onlar ölüp gittikten sonra, bu isimlerin sahipleri hakkındaki bilgiler de unutuldu ve insanlar onlara tapmaya başladı. (Buhârî, Tefsir 71/1)

Hz. Nûh sonunda:

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۖ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

26. Nûh dedi ki: “Rabbim! Yeryüzünde dolaşan bir tek kâfir bile bırakma!”

27. “Bırakacak olursan, onlar senin kullarını yoldan çıkarırlar ve ancak kendileri gibi ahlâksız, günahkâr ve azılı kâfir nesiller yetiştirirler.”

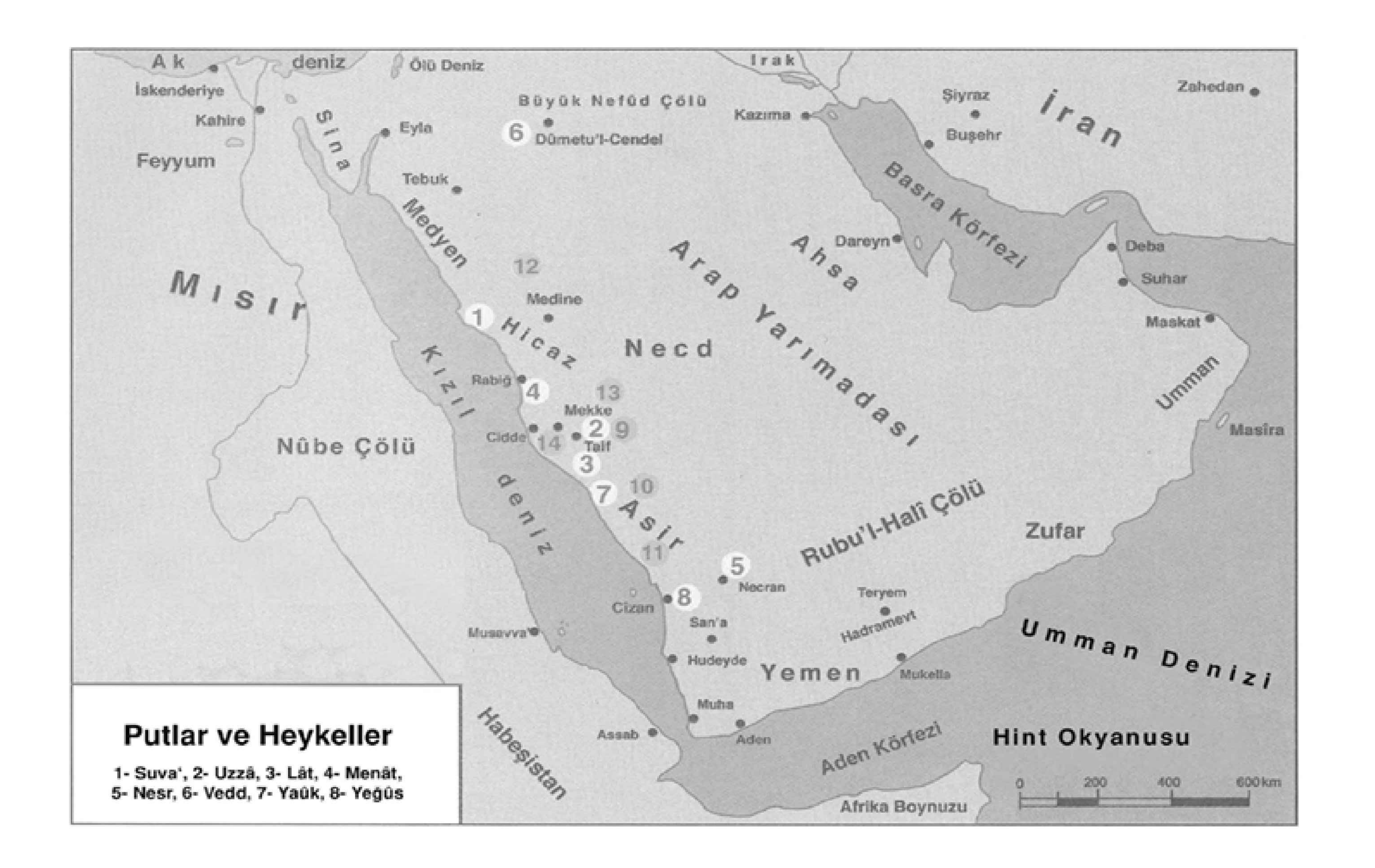
28. “Rabbim! Beni, anne-babamı, mü’min olarak evime girenleri, bütün mü’min erkeklerle mü’min kadınları bağışla! Zâlimlerin ise ancak helâkini artır! Köklerini kurut!”

Hz. Nûh, kâfirlere bedduadan sonra, hem kendisi hem de mü’minler için dua etmiştir. Ana-babası müslüman olduğu için onlara bağışlanma dilemiş, kâfir olan oğlunu ve hanımını istisnâ etmek için “evime mü’min olarak giren” kaydını getirmiş ve kıyâmete kadar gelecek bütün mü’min erkek ve kadınlara Allah’tan bağışlanma dilemiştir. O merhamet deryası gönlüyle bütün mü’minleri duasına dâhil etmiştir. Fakat zâlimlerden, kâfirlerden ciğeri iyice yandığı için, son olarak yine onlara helâk istemekten kendini almamıştır. Bu da, bütün kâfirler ve zâlimler hakkında umûmî bir bedduadır.

Görülen âlemde tecelli eden ilâhî kudret akışları ve azamet tecellilerinden

bahseden Nûh sûresini, görülmeyen âlemin sırlarına kapı aralayan Cin sûresi tâkip edecektir:

Putlar ve Heykeller

1- Suva', 2- Uzzâ, 3- Lât, 4- Menât,
5- Nesr, 6- Vedd, 7- Yaûk, 8- Yeğûs

72- CİN SÛRESİ

سُورَةُ الْجِنِّ

72. CİN SÛRESİ

Cin sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 28 âyettir. Cinlerin Kur'ân-ı Kerîm'i dinleyip doğru yolu buldukları anlatıldığından "cin" ismini almıştır. قُلْ اُوحِيَ اِلَيَّ (Kul ûhiye ileyye) ismiyle de anılır. (bk. Buhârî, Tefsir 72) Mushaf tertîbine göre 72, iniş sırasına göre 40. sûredir.

Konusu

Görünmez varlıklar olan cinlerin Kur'an'ı dinleyip ona inandıkları haber verilerek Rasûlullah (s.a.v.) teselli edilir. Bu vesileyle cinlerin durumları, kulak hırsızlığı yapmaları, yakıcı ışınlarla gök kapılarından kovulmaları, bir kısmının müslüman bir kısmının ise kâfir olması gibi olaylar, cinlerin bizzat kendi ifadeleriyle anlatılır. Peşinden tevhid, nübüvvet, şefaat, vahiy ve gayb konuları hakkında bilgi verilir.

İniş Sebebi

Abdullah b. Abbas (r.a.)'ın haber verdiğine göre, hicretten önceki günlerin birinde, Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) birkaç sahâbîsi ile Ukâz semtine doğru gidiyordu. O günlerde şeytanların göklerden haber alması engellenmiş, göğe çıkmak istediklerinde üzerlerine alevler atılmaya başlanmıştı. Bunun üzerine kavimleri onlara: "Gökten haber almanızı engelleyen herhalde yeni bir olay vardır; yeryüzünü dolaşın da bunun sebebini öğrenin" değince cinler yeryüzüne dağılmışlardı.

Ukâz'dan geçen bir grup şeytan, ashâbına sabah namazını kıldıran Efendimiz (s.a.v.)'in okuduğu Kur'an'ı dinleyince: "Gökten haber almanızı engelleyen işte budur!" dediler ve kavimlerinin yanına gidince:

"Biz hârikulâde güzel bir Kur'an dinledik. O her hususta doğru yolu gösteriyor; biz de ona iman ettik. Bundan böyle artık Rabbimize hiç kimseyi ortak koşmayacağız" (Cin 72/1-2) dediler.

İşte o zaman Allah Teâlâ da Peygamberimiz (s.a.v.)'e Cin sûresini inzal buyurdu. (bk. Buhârî, Tefsir 72/1; Müslim, Salât 149)

Hârikulâde Kur'an

قُلْ اُوحِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا عَجَبًاۙ ﴿١﴾ يَهْدٖٓي اِلَى الرُّشْدِ فَاٰمَنَّا بِهٖۜ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَٓا اَحَدًاۙ ﴿٢﴾ وَاَنَّهُ تَعَالٰى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًاۙ ﴿٣﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Rasûlüm! De ki: "Bana vahiyle bildirildi ki, cinlerden bir topluluk beni Kur'an okurken dinleyip sonra da kavimlerine dönerek şöyle dediler: «Biz hârikulâde güzel bir Kur'an dinledik.»

2. «O her hususta doğru yolu gösteriyor; biz de ona iman ettik. Bundan böyle artık Rabbimize hiç kimseyi ortak koşmayacağız.»

3. «Şüphesiz Rabbimizin şânı çok yücedir. O ne bir eş edinmiştir; ne de bir çocuk.»

Cinler, dinledikleri Kur'an'a hayranlıklarını قُرْاٰنًا عَجَبًا (Kur'ânen 'aceben) sözüyle ifade etmişlerdir. "Kur'an", Efendimiz (s.a.v.)'in okuduğu Kur'an olabileceği gibi, cinler daha önce Kur'an'ın ne olduğunu bilmedikleri, onunla burada ilk kez karşılaştıkları için "okunan şey" mânasında da olabilir. اَلْعَجَبُ ('aceb) ise "çok hayret verici, hayran bırakıcı, hârikulâde güzel" demektir. Bununla gerek dil yönünden, gerek fesâhat ve belâgat cihetiyle, gerek mâna ve mevzu itibariyle Kur'an'ın emsalsizliğini dile getirmişlerdir. Kur'an hakkında ikinci tespitleri, onun "her hususta doğru yolu gösteren; itikatta, amelde, ahlâkta doğru olanı öğreten bir kitap" olmasıdır. Cinler, anladıkları bu gerçeklere dayanarak iman ettiler, Allah'ın birliğini anladılar ve O'na bir daha asla şirk koşmayacaklarını söylediler. (Ayrıca bk. Ahkãf 46/29-32)

Cinlerin Kur'an'ı dinleyip ona iman etmelerinden haber verilmesi, Rasûlullah (s.a.v.)'den defalarca Kur'ân-ı Kerîm'i dinledikleri halde bir türlü kalpleri yumuşamayan, ona inanmamakta ısrar ve inat eden müşrikleri onlardan ibret almaya teşvik etmek içindir. Bir taraftan da müşriklerin inatları karşısında daralan Allah Rasûlü (s.a.v.) teselli edilmektedir. Müşrikler inanmasa da onu dinleyen ve ona inanan görünür görünmez daha farklı varlıklar bulunduğunu, dolayısıyla bütün gücüyle Kur'an okumaya, onun hakikatlerini tebliğe devam

etmesi gerektiği öğütlenir.

Dinledikleri Kur’an sâyesinde cinlerin öğrendikleri bir gerçek de şudur:

وَاَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًاۙ ﴿٤﴾ وَاَنَّا ظَنَنَّٓا اَنْ لَنْ تَقُولَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًاۙ ﴿٥﴾

4. «Şimdi öğreniyoruz ki, meğer bizim beyinsizlerimiz, Allah hakkında yalan yanlış şeyler söylüyormuş.»

5. «Oysa biz, insanların da cinlerin de Allah hakkında asla yalan söylemeyeceklerini sanıyorduk.»

Allah hakkında asılsız sözler söyleyen beyinsizlerin başında İblîs gelir. Cinlerin inkârcı ve itaatsiz olanları da onun gibidir. Cinler, daha önce İblîs’in ve azgın cinlerin Allah hakkındaki aslı esası olmayan sözlerine kanarak şirk koşuyor, O’na eş ve çocuk isnat ediyorlardı. Anlaşılan o ki, Kur’an’ı dinleyip gerçekleri öğrendikten sonra bu yanlış yoldan vazgeçmişlerdir.

Cinlerle insanlar arasında gerçekleşen olumsuz etkileşimin sebebine gelince:

وَاَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْاِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًاۙ ﴿٦﴾ وَاَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ اَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللّٰهُ اَحَدًاۙ ﴿٧﴾

6. “Gerçi, öteden beri insanlardan bazı adamlar cinlerden birtakım adamlara sığınıyor, böylece onların kibir ve azgınlıklarını artırıyor, cinler de kendilerine sığınanların günahına günah, isyânına isyân katıyorlardı.»

7. «Onlar da, sizin sandığınız gibi, Allah ölen kimseyi bir daha diriltmeyecek sanıyorlardı.»”

Câhiliye döneminde Araplar, harap bir yerde geceleyin konaklamak istediklerinde: “Biz bu vâdinin şerrinden, buranın sahibi olan cine sığınırız” diyerek, cinlerin kötülüğünden onların efendisine sığınırdı. Çünkü onların inancına göre, her harabe yer cinlerin hâkimiyeti altındaydı. Onların büyüğüne sığınmadıkları takdirde, oradaki cinlerin kendilerine eziyet vereceğine inanırlardı. (bk. Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XXIX, 134) Yaratılış itibariyle aslında kendilerinden daha üstün olan, yeryüzünün halîfesi kılınan insanların, bunu fark etmeyip, kendilerine sığındığını gören cinler, kibirlenip iyice azgınlaşmaktadırlar. Böylece onlara daha fazla eziyet etmekte, sapıklıkta daha cüretkâr olmakta; kendilerine sığınanların günahına günah, isyânına isyân katmaktadırlar. O halde insan kendi yüksek değerini fark etmeli ve buna uygun davranmalıdır.

Cinler, bize gizli olan durumları hakkında açıklama yapmaya şöyle devam ediyorlar:

وَاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَٓاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَد۪يدًا وَشُهُبًاۙ ﴿٨﴾ وَاَنَّا
كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِۜ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا
رَبُّهُمْ رَشَدًاۙ ﴿١٠﴾ رَصَدًاۙ ﴿٩﴾ وَاَنَّا لَا نَدْر۪ٓي اَشَرٌّ اُر۪يدَ بِمَنْ فِي الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ

8. “«Doğrusu biz, melekleri dinlemek için göğe yükselmek istedik. Bir de ne görelim: Orası sert ve güçlü bekçilerle, alev fışkırtan mermilerle dopdolu.»

9. «Oysa önceleri biz, haber dinlemek için orada oturacak yerler bulup otururduk. Fakat şimdi, Kur’an inmeye başladıktan sonra, artık kim göğe çıkıp melekleri dinlemeye kalksa, kendisini gözetleyen bir alev topuyla karşılaşıyor!»

10. «Göğün böyle sıkı denetim altına alınmasıyla yeryüzü ahâlisi için bir kötülük mü kastedilmiştir, yoksa Rableri onlar için bir iyilik mi dilemiştir; onu biz bilemiyoruz?»

Peygamberimiz (s.a.v.) gönderilip Kur’an inmeye başladıktan sonra cinlerin göğe çıkmaları engellenmiş, böylece daha önce çıkıp oturdukları yerlere oturma ve gök haberlerini dinleme imkânları kalmamıştır. Bunun asıl sebebi, cin ve şeytanların Kur’an vahyine müdahalesini engellemek ve vahyin sağlıklı, arı duru, tertemiz bir şekilde Peygamber’e ulaşmasını sağlamak olduğu anlaşılmaktadır.

Buradan itibaren cinler, toplum olarak kendi durumları hakkında bilgi verirler:

وَاَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذٰلِكَۜ كُنَّا طَرَٓائِقَ قِدَدًاۙ ﴿١١﴾ وَاَنَّا ظَنَنَّٓا
اَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللّٰهَ فِي الْاَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًاۙ ﴿١٢﴾ وَاَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا
الْهُدٰٓى اٰمَنَّا بِه۪ۜ فَمَنْ يُؤْمِنْ بِرَبِّه۪ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًاۙ ﴿١٣﴾ وَاَنَّا
مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَۜ فَمَنْ اَسْلَمَ فَاُو۬لٰٓئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا ﴿١٤﴾

وَاَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًاۙ ﴿١٥﴾

11. «Bize gelince, içimizde dürüst ve erdemli kimseler de var, bunun çok aşağısında kalan azgınlar da. Tıpkı insanlar gibi biz de farklı inançlara

sahip çeşitli gruplara ayrılmış vaziyetteyiz.»

12. «Artık şu gerçeği iyice anlamış bulunuyoruz ki, biz ne yeryüzünde Allah'ın iradesine karşı koyabiliriz, ne de O'nun elinden kaçıp kurtulabiliriz.»

13. «Ne zaman ki doğru yolu gösteren Kur'an'ı dinledik, hemen ona iman ettik. Rabbine iman eden kimse, ne ecrinin eksilmesinden korkar, ne de zulme uğramaktan.»

14. «İçimizde Allah'a teslimiyet yolunu seçenler de var, doğru yolu terk eden zâlimler de. Kim teslimiyet yolunu seçip Allah'ın emirlerine boyun eğerse, işte onlar doğru yolu arayıp bulmuş olanlardır.»

15. «Doğru yolu terk eden zâlimler ise cehenneme odun olacaklardır.»"

Cinler, Allah Teâlâ'nın sonsuz kudretiyle birlikte son derece adâletli bir Rab olduğunu da öğrendiler. Öyle ki Rabbine iman eden, onun birliğini ve büyüklüğünü tanıyan, indirdiklerini doğrulayıp, azabından korunan ve O'na sığınan kimse en sağlam bir kulpa tutunmuş, en sağlam bir kaleye sığınmıştır. Artık onun ne hakkının yenilmesi ne de mükâfatından bir şeyin eksiltilmesi suretiyle zulme uğramaktan korkmasına gerek yoktur. O kişi, insan olsun cin olsun, başka birisi tarafından hâkimiyet altına alınıp zillete de düşmeyecektir. Çünkü Allah'ın hiçbir ortağı yoktur. Onun gücüne ve kudretine karşı gelecek kimse düşünülemez. Hülâsa, insanlara ve cinlere sığınanlar kendilerini kurtaramazlar. Fakat Allah'a iman edip de ona sığınanlar selâmete ererler. Öyleyse insanlar cinlere sığınmamalı, cinler de içlerindeki beyinsiz ve alçak grubunu oluşturan şeytanlara uyup da insanları aldatmaya çalışmamalıdır.

O halde, ey sorumlu varlıklar, şu gerçekleri aklınızdan çıkarmayın:

وَاَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَاَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِنَفْتِنَهُمْ
فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾

16. Eğer insanlar ve cinler, Allah'ın yolu üzerinde dosdoğru yürüselerdi, onlara bol bol yağmur verir, rızıklarını genişletirdik.

17. Aslında verdiğimiz bu nimetlerle onları imtihan ediyoruz. Kim Rabbini anmaktan yüz çevirirse, Allah onu gittikçe artan çetin bir azaba uğratır.

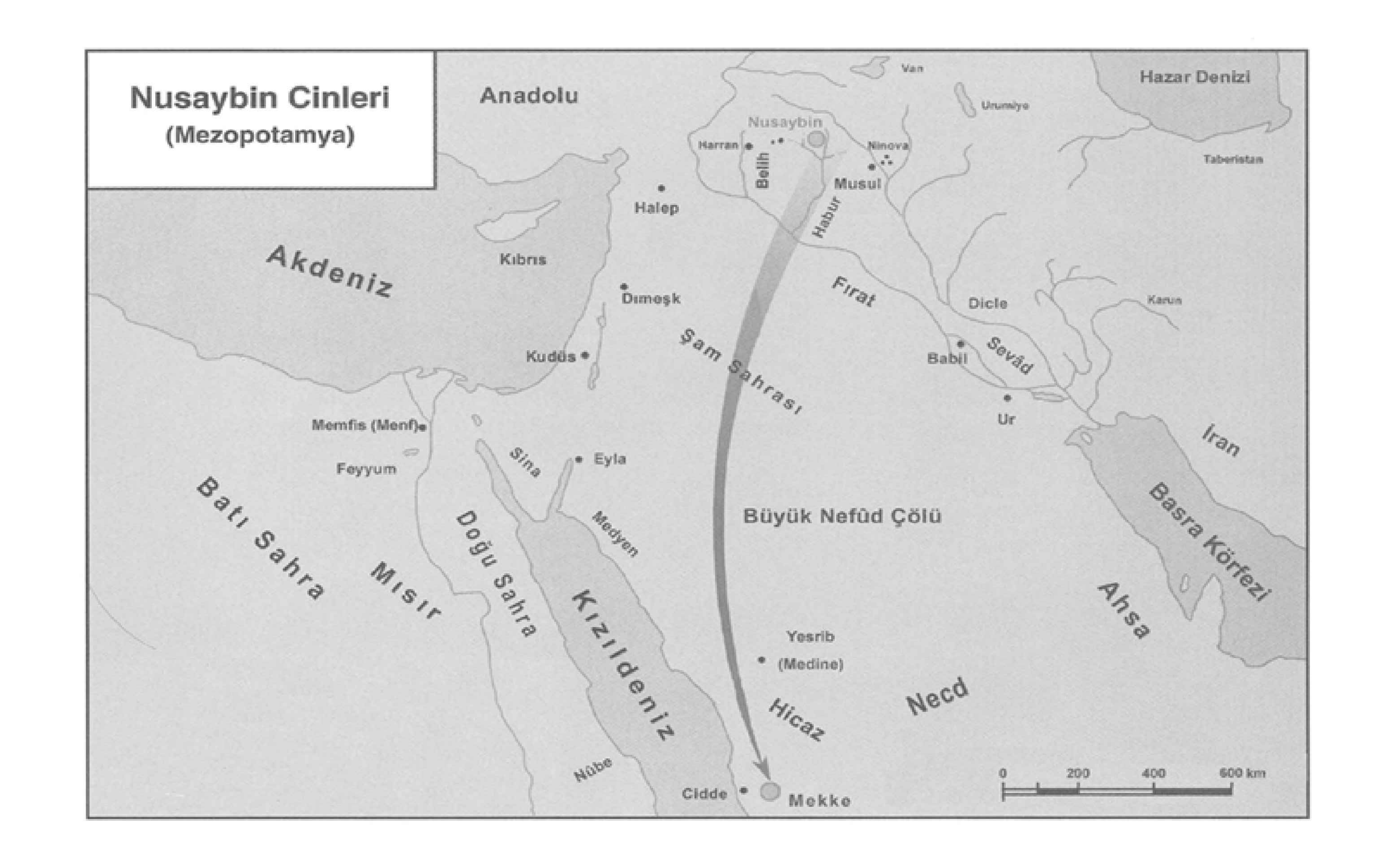
"Bol yağmur", nimetlerin bolluğunu ifade eder. Çünkü su hayattır. Bir yere, ancak orada su varsa yerleşilir. Ziraat, ekim dikim su ile yapılır. Su olmazsa hayat devam etmez, hiçbir temel ihtiyaç elde edilemez.

İman ve salih ameller maddeten ve mânen genişliğe vesile olacağı gibi küfür,

gaflet ve nankörlük de hem maddeten hem mânen darlık ve sıkıntılara yol açar. Özellikle Allah'ı unutmak en büyük musîbettir. (bk. Tâhâ 20/124-126)

O halde Allah'ı zikre dönmek, O'nu daha güzel zikretmek için de mescitlere koşmak lüzûmu ortaya çıkar. Bu sebeple buyruluyor ki:

Nusaybin Cinleri
(Mezopotamya)
Anadolu
Van
Urumiye
Hazar Denizi
Taberistan
Nusaybin
Harran
Ninova
Belih
Musul
Habur
Halep
Kıbrıs
Akdeniz
Dımeşk
Fırat
Dicle
Karun
Kudüs
Şam Sahrası
Babil
Sevâd
Ur
İran
Memfis (Menf)
Feyyum
Sina
Eyla
Batı Sahra
Doğu Sahra
Medyen
Büyük Nefûd Çölü
Basra Körfezi
Mısır
Kızıldeniz
Ahsa
Yesrib
(Medine)
Hicaz
Necd
Nûbe
Cidde
Mekke
0
200
400
600 km

Mescidler Allah'ındır

وَاَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلّٰهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللّٰهِ اَحَدًاۙ ﴿١٨﴾ وَاَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ

اللّٰهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًاۜ ﴿١٩﴾

18. Mescidler Allah'a ibâdet etmek içindir. Öyleyse Allah'tan başka hiçbir kimseye, hiçbir şeye el açıp yalvarmayın.

19. Allah'ın has kulu kalkıp da Rabbine dua ve ibâdet etmeye başlayınca, onlar neredeyse birbirini çiğnercesine onun başına üşüştüler, keçe gibi birbirine geçtiler.

18. âyette yer alan "mescitler" kelimesini üç şekilde tefsir etmek mümkündür:

• Bunlar müslümanların ibâdetgâhı olan mescitlerdir. Buna göre âyetin mânası: "Mescitlerde Allah'a ibâdet ederken başkasını O'na ortak koşmayın" olur.

• Bütün yeryüzü ibâdetgâhtır. Nitekim Allah Rasûlü (s.a.v.): *"...Yeryüzü benim için mescid ve temiz kılındı..."* (Buhârî, Teyemmüm 1) buyurmuştur. Buna göre mâna: "Yeryüzünde Allah'a hiçbir kimseyi ortak koşmayın" olur.

• Mescitten maksat, insanın üzerine secde ettiği, el, ayak, yüz, diz vs. gibi uzuvlarıdır. Buna göre ise: "İnsanın bütün azalarını Allah yarattı. O halde onların üzerinde Allah'tan başkasına secde edilmemelidir" mânası anlaşılır.

19. âyette bahsedilen "Abdullah", Cenâb-ı Hakk'ın en seçkin kulu Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir. Kendisi Allah'a gerçek bir kul olmuş, insanları da O'na kulluğa dâvet etmiştir. Fakat o, insanları tek olan Allah'a çağırmaya başlayınca, insan ve cin kâfirleri onun bu dâvetini iptal için birlik oldular, birbirine sokuldular. Az daha birbirlerine keçeleneceklerdi. Fakat Allah peygamberini muhafaza etmiş ve onu düşmanlarına karşı başarılı kılmıştır.

Ancak şunu belirtmek gerekir ki Peygamberimiz (s.a.v.) vazîfesini yaparken bir kısım ana esaslara dayanmaktaydı:

قُلْ اِنَّمَا اَدْعُوا رَبّ۪ي وَلَٓا اُشْرِكُ بِه۪ٓ اَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ اِنّ۪ي لَٓا اَمْلِكُ

لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ قُلْ اِنّ۪ي لَنْ يُج۪يرَن۪ي مِنَ اللّٰهِ اَحَدٌ وَلَنْ اَجِدَ

مِنْ دُونِه۪ مُلْتَحَدًاۙ ﴿٢٢﴾ اِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللّٰهِ وَرِسَالَاتِه۪ۜ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ

وَرَسُولَهُ فَاِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَدًاۜ ﴿٢٣﴾

20. De ki: "Ben ancak Rabbime kulluk ederim ve O'na hiç kimseyi ortak

koşmam.”

21. De ki: “Benim size kendiliğimden ne bir zarar vermeye gücüm yeter, ne de sizi doğruya ulaştırarak bir fayda sağlamaya.”

22. De ki: “Allah’a isyân edecek olursam beni O’nun azabından hiç kimse kurtaramaz. O’ndan başka sığınacak bir yer de bulamam.”

23. “Benim vazîfem sadece Allah ile ilgili gerçekleri ve O’nun mesajlarını tebliğ etmekten ibârettir.” Kim Allah’a ve Rasûlü’ne karşı gelirse, hiç şüphesiz onun hakkı, ebedî olarak içinde kalacağı cehennem ateşidir!

Müşrikler, Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)’e: “Şu getirdiğin tevhid dini yüzünden insanların düşmanlığını kazandın. Eğer bu dâvadan vazgeçersen seni düşmanlarına karşı himâye ederiz” diyorlardı. Bu âyetler onlara cevap olarak inmiştir. (Kurtubî, *el-Câmi‘*, XIX, 25)

Peygamberin dâvetini işitip ona icâbet etmeyenleri korkunç bir son beklemektedir:

حَتّٰٓى اِذَا رَاَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ اَضْعَفُ نَاصِرًا وَاَقَلُّ
عَدَدًا ﴿٢٤﴾ قُلْ اِنْ اَدْرٖٓي اَقَرٖيبٌ مَا تُوعَدُونَ اَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبّٖٓي اَمَدًا ﴿٢٥﴾

24. Nihâyet tehdit edilip durdukları azabı gözleriyle gördükleri zaman, yardımcıları bakımından kim daha zayıf ve sayıca kim daha az, bileceklerdir.

25. De ki: “Tehdit edildiğiniz o azap yakın mıdır, yoksa Rabbim ona uzun bir süre mi tâyin eder; onu ben bilemem?”

Müşriklerin tehdit edildikleri bu azap veya kıyâmet gaybî hususlardan olup, Allah Teâlâ onun vaktini Peygamber (s.a.v.)’e bile bildirmemiştir. Nihâyetinde Peygamber de bir insandır. Ancak Allah’ın bildirdiğini bilebilir:

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلٰى غَيْبِهٖٓ اَحَدًاۙ ﴿٢٦﴾ اِلَّا مَنِ ارْتَضٰى مِنْ
رَسُولٍ فَاِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ رَصَدًاۙ ﴿٢٧﴾ لِيَعْلَمَ
اَنْ قَدْ اَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَاَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَاَحْصٰى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

26. Gaybı bilen yalnız Allah’tır. O, hiç kimseye gayb bilgisini açık bir şekilde bildirmez.

27. Ancak seçip bildirmek istediği bir peygamber hâriç. Ona gayb bilgisinden dilediği kadarını açar. Ancak bu durumda Allah, verdiği gayb bilgisini şeytanların tasallutundan korumak için onun önünden ve ardından gözcüler salar.

28. Tâ ki, peygamberlerin, Rablerinden gelen mesajları eksiksiz olarak ve hiçbir değişikliğe maruz kalmadan tebliğ ettiklerini Allah kesin bir şekilde ortaya koysun. Zâten Allah, onların nezdinde olup bitenleri ilmiyle çepeçevre kuşatmıştır ve her şeyi tek tek kaydettirip korumaktadır.

Allah Teâlâ, vahiy vasıtasıyla gayb ilmini Rasûlullah'a gönderdiği zaman tam olarak Peygamber'e ulaşması ve kimsenin ona dokunamaması için her taraftan melekler onu muhafaza altına alırlar. Nitekim sûrenin başında da beyân edildiği gibi, Efendimiz (a.s.)'ın nübüvvetinden sonra cinler için göğe yaklaşacak bütün kapıların kapanması, melekler tarafından çok sıkı bir kontrol altına alınması ve artık bir şeyler duyabilmelerinin mümkün olmamasının hikmeti de budur. Nitekim 28. âyet, "elçinin önünden ve arkasından gözetleyici ve koruyucu meleklerin görevlendirilmesi"nin sebebini açıklamaktadır. Burada "bilsin" fiiliyle alakalı üç farklı takdirde bulunulabilir ve her üçü de âyet için geçerli mânadır:

• Peygamber, meleklerin kendisine Allah'ın kelâmını eksiksiz olarak ulaştırdığını bilsin.

• Allah Teâlâ, meleklerin, Rablerinin mesajını doğru ve sağlam olarak yerine yani peygambere ulaştırdığını bilsin.

• Allah'ın tâlimatlarını Peygamberlerin insanlara eksiksiz olarak ve hiçbir değişikliğe maruz kalmadan ulaştırdıklarını Allah bilsin.

Âyet-i kerîmeden şu da anlaşılmaktadır ki, gerek peygamberler, gerekse melekler Allah Teâlâ'nın yüce kudretinin kuşatması altındadırlar. Kıl payı kadar Allah'ın emrinden dışarı çıkmak isteseler hemen yakalanırlar. Dolayısıyla Allah'ın onlara gönderdiği tâlimatlar ve gaybî bilgiler noktası noktasına sayılmıştır. Ne meleklerin, ne de peygamberlerin onun bir harfini bile değiştirmeye, çıkartmaya veya ona bir şey ilâve etmeye hiçbir hak, salâhiyet, imkân ve cesâretleri yoktur. Bu kadar güvenilir yollarla insanlığa ikram edilen Kur'ân-ı Kerîm'in değeri ve şerefi ne yücedir.

Şimdi ise kendisine gaybî bilgi verilmek üzere seçilen ve insanlarla cinlerin kötülüğünden korunarak pek çok üstün özelliklere sahip kılanan o Peygamber'in emsalsiz kulluğunu ve yüce ahlâkını tanıtmak üzere Müzzemmil sûresi geliyor:

73- MÜZZEMMİL SÛRESİ

سُورَةُ الْمُزَّمِّلِ

73. MÜZZEMMİL SÛRESİ

Müzzemmil sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 20 âyettir. İsmini birinci âyette geçen ve "örtünüp bürünen" mânasına gelen اَلْمُزَّمِّلُ (müzzemmil) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 73, iniş sırasına göre ise 3. sûredir.

Konusu

Rasûlullah (s.a.v.)'in şahsında tüm müslümanlara geceleyin kalkıp ibâdet etmek, Kur'ân-ı Kerîm okumak, Allah'ı zikretmek, din düşmanlarının sözlerine karşı sabırlı olmak ve onları Allah'a havale etmek emredilir. Çünkü kısa bir müddet sonra dünya hayatı sona erecek, Peygamber'e düşmanlık yapanlar acı bir azaba maruz kalacaklardır. Bu vesileyle kıyâmet ve âhiretin dehşetli manzaraları hatırlatılarak, insanlar ondan korkmaya ve Allah'a varacak bir yol tutmaya yönlendirilir. Gece ibâdetine tekrar yer verilen son âyette, sûrenin başında bu ibâdetle alakalı gelen hükümlerin tahfif edildiği görülür.

Geceyi İbâdetle Geçir

يَٓا اَيُّهَا الْمُزَّمِّلُۙ ﴿١﴾ قُمِ الَّيْلَ اِلَّا قَليلًاۙ ﴿٢﴾ نِصْفَهُٓ اَوِ انْقُصْ مِنْهُ
قَليلًاۙ ﴿٣﴾ اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتيلًاۜ ﴿٤﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Ey örtünüp bürünen Rasûlüm!

2. Geceleyin kalk, az bir kısmı dışında geceyi ibâdetle geçir!

3. Gecenin yarısını ibâdetle geçir. Yahut ondan biraz azalt.

4. Yahut yarısına biraz daha ilavede bulun. Kur'an'ı, harflerin ve kelimelerin tam hakkını vererek, mânasını düşünerek tane tane oku!

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e hitap için kullanılan اَلْمُزَّمِّلُ (müzzemmil) vasfında iki esas mâna vardır. Birincisi "örtünme", ikincisi "yüklenme". Buna göre kelimeye şu mânalar verilebilir:

Birincisi; "Ey örtüsüne bürünen Rasûlüm, geceleyin kalk ibâdet et." İlk vahyin gelmesini tâkip eden yaklaşık üç senelik fetret döneminden sonra Rasûlullah (s.a.v.) örtüsüne bürünüp istirahata çekildiği bir sırada Cebâil (a.s.) gelip: "Ey örtüsüne bürünen!" hitabıyla Efendimiz'e yeni vahiyler, yeni tâlimatlar getirdi. Bundan böyle artık rahat yatma zamanının geçtiğini, büyük bir emânet yüklendiğini, bu işin mesuliyetinin çok ağır olduğunu, bunu taşıyabilmek için uzun uzun gece ibâdetlerine, Kur'an'ı tertille okumaya, zikre, tefekküre ve bütün varlığıyla Allah'a yönelmeye ihtiyaç olduğunu bildirdi. Bu hitapta; "Ey namaz kılmak, ibâdet etmek için giyinip hazırlanan Rasûlüm!" mânası da vardır.

İkincisi; اَلزِّمْلُ (ziml) kelimesinin "büyük bir yük yüklenme" mânasına göre: "Ey peygamberlik gibi pek ağır bir emânet yükünü yüklenen Rasûlüm, artık kalk da bu yükü taşıyabilecek kuvvet elde edebilmek için gayret göster." Bu açıdan "müzzemmil" vasfı, yoğun bir şuur hâline ve derin bir aydınlanmaya işaret eder.

Bu hitaptan sonra Allah Rasûlü (s.a.v.)'e verilen ilk tâlimat gece ibâdetidir. Başta namaz olmak üzere geceyi ibâdetle ihyâ etmektir. Ancak gecenin ne kadarını ibâdetle geçirmek gerektiği hususunda net bir rakam verilmemektedir. Bazı miktarlar belirtilmekte, tercih hakkı Efendimiz (s.a.v.)'e bırakılmak üzere, belirtilen bu miktarlara göre ibâdet edilmesi emredilmektedir.

Belirtilen miktarlar şunlardır: Az bir kısmı hâriç bütün gece; gecenin yarısı;

yarısından biraz azı; yarısından biraz fazlası. 12 saatlik bir gece üzerinden hesap edilecek olsa yaklaşık: Az bir kısmı hâriç bütün gece: 9-11 saat; gecenin yarısı: 6 saat; yarısından biraz azı: 4-5 saat; yarısından biraz fazlası: 7-8 saat.

Başlangıçta gece ibâdeti hem Peygamberimiz (s.a.v.)'e hem de müslümanlara farz kılınmıştı. Kalkıp ayakları şişinceye kadar namaz kıldılar. 20. âyetle bu ibâdet müslümanlara tahfif edilmiş, Efendimiz (s.a.v.)'e emriyle farziyeti devam etmiştir. (bk. İsrâ 17/79) Daha çok "teheccüd" olarak bilinen bu ibâdet, diğer müslümanlar için mühim bir sünnet kabul edilmiştir.

Efendimiz (s.a.v.)'e verilen ikinci tâlimat, Kur'ân-ı Kerîm'i "tertîl" ile okumaktır. Tertîl; tecvidine, harflerin çıkışına dikkat ederek Kur'ân-ı Kerîm'i ağır ağır, tane tane, mânasını düşünerek okumaktır. Böylece âyetlerin mânası zihne iyice yerleşir ve muhtevası ruha tesir eder. Âyetlerde geçen Allah Teâlâ'nın zât ve sıfatlarının zikri kalbe kök salar. O'nun büyüklüğünü ve heybetini hissettirir. Rahmet müjdeleri, gönüllerde şükrân cezbesi uyandırır. Azap ve gazap ikazları kalpleri dehşete düşürür. Emir ve nehiylerin mâna ve hikmeti tam olarak anlaşılır.

Peygamberimiz (s.a.v.)'e pek büyük bir sorumluluk yükleyen Kur'ân-ı Kerîm'le gece ibâdeti arasındaki derin irtibata gelince:

قِيلًاۜ ﴿٦﴾ اِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًاۜ ﴿٥﴾ اِنَّ نَاشِئَةَ الَّيْلِ هِيَ اَشَدُّ وَطْـًٔا وَاَقْوَمُ

5. Doğrusu biz sana sorumluluğu ağır bir söz vahyediyoruz.

6. Muhakkak ki, gece ibâdet etmek, zihin, kalp ve ruh üzerinde çok tesirli; okuma, okunanı dinleme ve anlama bakımından çok daha verimlidir.

"Ağır söz"den maksat, Kur'ân-ı Kerîm'dir. Kur'an peygamberimiz (s.a.v.)'e vahiy yoluyla gelmiştir. Vahiy, herkesin dayanabileceği sıradan bir hal değildir. Müthiş derecede bir ağırlığı vardır. Lafzı bile böyle ağır olan bir kelâmın muhtevasının, onu anlamanın, gereğini yerine getirmenin ağırlığını tasavvur etmek gerekir. Kur'an'ı okumak kolay olsa da, onun emirlerini tam olarak yerine getirmek zordur.

İşte uzun uzun gece ibâdeti ve Kur'an tilâvetinin, bu ağır yükleri yüklenip taşıyabilecek bir kuvvet, kabiliyet ve istidat kazanmak için bir hazırlık yapmak üzere emredildiği anlaşılmaktadır. Çünkü gece ibâdetinin ve kıraatinin bu bakımdan çok büyük ehemmiyeti vardır. Bu ehemmiyet 6. âyet-i kerîmede iki farklı ifadeyle beyân edilir:

Birincisi; اَشَدُّ وَطْـًٔا (eşeddü vat'en) "tesirce daha kuvvetli": Bu ifadeyi şöyle izâh etmek mümkündür: Gece ibâdet için kalkmak ve uzun uzun ibâdet etmek insan

mizacına terstir. Bu saatte insan istirahat ister. Bu yüzden bu zor iş, nefsi kontrol altına almak için çok tesirli bir gayrettir. Eğer bir mü'min, bu yolla nefsi ve bedeni üzerinde hâkimiyet sağlar ve onları Allah yolunda kullanmaya muktedir olursa, o kimse Hak dinin tebliğini dünyaya gâlip kılmak için daha başarılı olacaktır. İkinci olarak, gece kalkmak, kalp ve dil arasında bir âhenk oluşturmak için çok tesirli bir vasıtadır. Çünkü gecenin bu saatlerinde kul ile Allah arasına başka bir şey giremez. Bu halde insan diliyle ne söylüyorsa kalbinin sesiyle de onu söyler. Kalp ve dilde bir âhenk meydana gelir. Üçüncü olarak, gece ibâdet için kalkmak, insanın zahir ve batınında, dış ve iç âleminde âhenk meydana getirmek için çok tesirli bir vasıtadır. Zira gece yalnızlığında eğer bir kimse istirahatını terk ederek ibâdet için kalkarsa muhakkak ki bu, o kişinin ihlâsındandır. Çünkü bunda başkasına gösteriş yapacak bir durum yoktur. Dördüncü olarak, gece ibâdeti insan için gündüz ibâdetinden daha ağırdır. Dolayısıyla bu ibâdete devam eden kimsede sebat oluşturur. O kişi Allah'ın yolunda daha derin bir şuurla ve kesin iradeyle gider ve her türlü zorluğa karşı tahammül ve metânet gösterir.

İkincisi; اَقْوَمُ قِيلًا (akvemü kîlen) "sözü doğru ve sağlam yapmak, düzeltmek": Burada kast olunan, gecenin o vaktinde insanın Kur'ân-ı Kerîm'i daha sakin ve ihtiram ile ona gönlünü vererek ve daha iyi anlayarak okumasıdır. Çünkü bu sâkin ve huzurlu vakitler, insanın Kur'an âyetleri üzerinde daha derin tefekkür etmesine uygun olduğu müstesnâ zamanlardır. Bu güzel anlarda kıraat, tefekkür ve tezekkür daha verimli olur; söylenen ve dinlenen söz daha sağlam ve daha tesirli olur.

Gece ibâdetinin emredilmesi ve üzerinde bu kadar durulmasının bir sebebi de şudur:

اِنَّ لَكَ فِى النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ اِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾
رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾

7. Oysa gündüz vakti seni meşgul edecek yığınla iş vardır.

8. Rabbinin ismini an ve fânilerden sıyrılarak bütün varlığınla yalnız O'na yönel!

9. O, doğunun da batının da Rabbidir. O'ndan başka ilâh yoktur. O halde bütün işlerinde yalnız O'nu vekîl tut! O'na güven ve sığın!

8. âyette geçen اَلتَّبَتُّلُ (tebettül), haktan uzaklaştıracak her şeyi terk edip, mâsivayla alakayı koparak, tüm varlığıyla Allah'a yönelmektir. Çünkü göklerin ve yerin tek Rabbi O'dur. O'ndan başka ilâh yoktur. Bu yüzden yalnızca O'nu

vekil tutmak, tüm işlerde sadece O'na güvenip dayanmak, O'nun himâyesine girmek gerekir. Çünkü O'nun her hususta irade ve kudreti geçerlidir. O'nun hükmüne uymayan her türlü fikir ve amel bâtıldır. O, kulunun bütün işlerini düzeltip yoluna koymaya ve düşmanlarının haklarından gelmeye de kadirdir.

Öyleyse gerçeği bile bile reddeden o zâlimlerle boş ve anlamsız tartışmalara girme de:

وَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾ وَذَرْنِى وَالْمُكَذِّبِينَ اُولِى النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾ اِنَّ لَدَيْنَٓا اَنْكَالًا وَجَحِيمًاۙ ﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا اَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَهِيلًا ﴿١٤﴾

10. Müşriklerin ileri geri konuşmalarına sabret ve bir mü'mine yakışan onurlu bir tavırla onlardan güzellikle uzaklaş.

11. Nimetler içinde yüzdükleri halde seni ve dâvetini yalanlayanları sen bana bırak ve onlara biraz süre tanı.

12. Çünkü bizim nezdimizde onlar için hazırlanmış kelepçeler ve kızgın alevli bir ateş var.

13. Boğaza takılıp öteye geçmeyecek korkunç dikenli yiyecekler ve pek acı bir azap var.

14. Kıyâmet günü yer ve dağlar şiddetle sarsılır; koca dağlar kum yığınına döner.

10. âyette bahsedilen هَجْرًا جَمِيلًا (hecran cemilen), kalp ve düşünce olarak kâfir ve müşriklerden uzak durup, fiil ve amellerinde onlara uymamakla beraber, kötülüklerine karşılık vermeye kalkışmayıp, müsamaha ve güzel ahlâk ile seviyeli bir muhâlefette bulunmaktır. Yoksa buradan "tebliğ vazîfesini" bırakmak mânası anlaşılamaz. Bilakis, tebliğ vazîfesine devam ederken, onların kabalıklarına ve ileri geri konuşmalarına aldırmaması; öyle kimseleri kendi hallerine bırakıp Allah'a havale ederek nezâketle işine devam etmesi öğütlenir. Zira bu dünya hayatı, buradaki nimetler bir gün son bulacak, dünya nimetleriyle şımarıp Peygamber'e karşı gelen, kendilerini büyük görüp fakir mü'minlerle alay eden o kâfirler Allah katında lâyık oldukları cezayı bulacaklardır.

Zira kıyâmet günü ilâhî mahkeme kurulacak ve herkese hak ettiği karşılık verilecektir. Bu sebepledir ki:

اِنَّٓا اَرْسَلْنَٓا اِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَٓا اَرْسَلْنَٓا اِلٰى فِرْعَوْنَ رَسُولًاۜ

﴿١٥﴾ فَعَصٰى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَاَخَذْنَاهُ اَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾

15. Ey insanlar! Vaktiyle Firavun'a bir Peygamber gönderdiğimiz gibi, size de hakkınızda şâhitlik edecek bir Peygamber olarak Hz. Muhammed'i gönderdik.

16. Ne var ki Firavun o Peygamber'e karşı geldi; biz de onu şiddetli bir tutuşla yakalayıp cezalandırdık.

Burada Hz. Mûsâ ve Firavun'un söz konusu edilmesinin sebebi, Mekkelilerin, Peygamberimiz (s.a.v.)'i aralarında doğup büyüdüğü için küçümsemeleri ve hafife almaları idi. Nitekim Firavun da, kendi sarayında büyümüş olması sebebiyle Hz. Mûsâ ile alay etmiş, kendini hakka dâvet için geldiğinde: **"Biz seni henüz yeni doğmuş bebekken bağrımıza basıp yanımızda büyütmedik mi?"** demiştir. (bk. Şuarâ 26/18) Ancak burada üzerinde durulan esas uyarı şudur: Firavun, Allah'ın gönderdiği Peygamber'e karşı çıkınca nasıl şiddetli bir şekilde cezalandırılmış ise, Rasûlullah (s.a.v.)'e karşı çıkan insanlar da bir gün cezalandırılacaklardır. Bu cezanın dünyevî bir yönünün olma ihtimali devamlı mevcuttur. Dünyada bunun olmayacağı farzedilse bile şurası bir gerçektir ki, âhirette Allah'ın azabından kurtulmaları mümkün değildir:

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ اِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا ﴿١٧﴾ اَلسَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾ اِنَّ هٰذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿١٩﴾

17. Peki ey kâfirler! İnkârınızda devam ederseniz, o takdirde, çocukları bir anda ak saçlı ihtiyarlara çevirecek bir günden kendinizi nasıl koruyacaksınız?

18. O günün dehşetiyle gök çatlayıp yarılacak ve Allah'ın sözü mutlaka gerçekleşecektir.

19. Kur'an'ın bu korkutucu âyetleri, bir öğüttür, bir hatırlatmadır. Artık kurtulmak isteyen, kendisini Rabbine ulaştıracak bir yol tutsun!

Bu hayatta en mühim vazîfesinin sadece Allah'a kulluk edip O'nun hoşnutluğunu kazanmak olduğunu bilenler, fevkalade bir gayret ve titizlik içinde bu kudsî vazîfenin gereklerini yerine getirmeye çalışırlar. Örnek mi istersiniz:

اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُومُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَٓائِفَةٌ

مِنَ الَّذ۪ينَ مَعَكَۜ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَۜ عَلِمَ اَنْ لَنْ تُحْصُوهُ
فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِۜ عَلِمَ اَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ
مَرْضٰىۙ وَاٰخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْاَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِۙ
وَاٰخَرُونَ يُقَاتِلُونَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِۘ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُۙ وَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَ
وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًاۜ وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ
خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا وَاَعْظَمَ اَجْرًاۜ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَۜ اِنَّ

اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٢٠﴾

20. Rasûlüm! Rabbin, senin gecenin üçte ikisine yakın kısmını, bazan yarısını, bazan da üçte birini ibâdetle geçirdiğini, beraberindeki mü'minlerden bir kısmının da böyle yaptığını elbette biliyor. Geceyi ve gündüzü yaratıp sürelerini takdir eden Allah'tır. O, gece ibâdetini gerektiği şekilde yapamayacağınızı bildiği için size lutuf ve merhametiyle muâmele edip, kolaylaştırmaya gitti. Artık Kur'an'dan kolayınıza gelen miktarı okuyun. Allah şunu da biliyor ki, içinizden hastalar olacak; bir kısmınız Allah'ın lutfundan nasibini aramak üzere yeryüzünde dolaşacak; bir kısmınız da Allah yolunda savaşacak. Bundan böyle Kur'an'dan kolayınıza gelen miktarı okuyun, namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, bir de Allah'a gönül hoşluğuyla güzel bir borç verin. Kendiniz için iyilik olarak önden ne gönderirseniz, Allah katında onu daha hayırlı ve mükâfatı kat kat artmış olarak bulursunuz. Günahlarınız için Allah'tan bağışlanma dileyin. Şüphesiz Allah, çok bağışlayıcıdır, sonsuz merhamet sahibidir.

Sûrenin ilk âyetlerinde gece ibâdeti hakkında gelen tâlimatlar doğrultusunda Rasûlullah (s.a.v.) ve beraberinde seçkin bir sahâbe cemaati, bazan gecenin üçte ikisine yakınını, bazan yarısını, en azından üçte birini ibâdetle geçirmeye başladılar. Öyle ki namaz kılmaktan ayakları şişerdi. Hatta sabaha ne kadar kaldığını kestiremediği için ihtiyaten bütün gece ibâdet edenler bile vardı. Nitekim, **"O mü'minler geceleri pek az uyurlardı. Seher vakitleri de Allah'tan bağışlanma dilerlerdi"** (Zâriyât 51/17-18) âyetleri onların bu hâline işaret eder. Böyle ağır bir ibâdetin ümmet-i Muhammed'e zor geleceğini bildiği için, kullarına nihayetsiz merhamet sahibi olan Allah Teâlâ, bu tarzda bir gece ibâdetini onlara farz kılmadı. Bu ağır mesuliyeti onlardan kaldırdı. Bundan böyle

farz olmamak kaydıyla isteyen istediği kadar kalkıp gece ibâdet edebilir. Yaptığı ibâdet kadar sevap ve mükâfat kazanır. Kalkamayana ise bir ceza terettüp etmez.

Burada gece ibâdetinin hafifletilmesinin üç gerekçesi bildirilir:

• Hasta olmak.

• Helâl yollardan rızık aramak için seyahat yapmak.

• Allah yolunda savaşmak.

Şunu ifade edelim ki, Yüce Rabbimizin bir lutuf ve rahmet eseri olarak gece ibâdetini hafifletmesi, bununla alakalı sûrenin başındaki âyetlerde ve Kur'ân-ı Kerîm'in başka âyetlerinde gece ibâdetiyle alakalı yaptığı teşvikleri neshedip ortadan kaldırdığı mânasına gelmez. Bu âyetler, dünya durdukça gece ibâdetinin faziletini beyân edecek, akıllı mü'minler bu ilâhî irşatlar sâyesinde imkânları ölçüsünde gecelerini ihya edecekler, ilâhî füyûzâtın yağmur gibi yağdığı o müstesnâ anlardan faydalanacaklar ve Yüce Allah'a yaklaşmanın yollarını arayacaklardır. Dolayısıyla, yukarıda bahsedilen sebeplerle gündüzün çok yorucu işleri veya hastalık gibi bir mânisi olmayan mü'minlerin, geceyi ihyaya azami ehemmiyet vermeleri şüphesiz kendi faydalarına olacaktır.

"Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun" emri, "kolayınıza geldiği kadar gece namazı kılın" mânasında anlaşılır. Fakat Kur'an tilâveti de ibâdet olduğundan dolayı, namazla birlikte bundan bilinen Kur'an kıraatinin kastedilmiş olması da mümkündür.

Gece ibâdetini hafifleten Yüce Rabbimiz, müslümanlardan husûsiyle farz olan ibâdetlere ağırlık vermelerini ve Allah yolunda mal ve canla fedakârlık yapmalarını ister.

Allah'ın dînini tebliğe başlamadan önce yapılması gereken ön hazırlıkları bildiren Müzzemmil sûresini, hedeflenen gâyeye ilgisi daha açık ve iç âlemden dış âleme seyri daha şumullü olan Müddessir sûresi tâkip edecektir:

74- MÜDDESSİR SÛRESİ

سُورَةُ الْمُدَّثِّرِ

74. MÜDDESSİR SÛRESİ

Müddessir sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 56 âyettir. İsmini birinci âyette geçen ve "örtüsüne bürünmüş" mânasına gelen اَلْمُدَّثِّرُ (müddessir) kelimesinden alır. Müshaf tertibine göre 74, iniş sırasına göre 4. sûredir.

Konusu

Rasûlullah (s.a.v.)'e, kalkıp insanları uyarması vazîfesi verilir. Bunu yapabilmek için sahip olması gereken ahlâkî vasıflar telkin edilir. Sonra Kur'an'ı inkâr edip Peygamber'e karşı gelenlerin kalbî, zihnî ve ahlâkî yapıları tasvir edilerek, bunları cehennemde bekleyen azap hatırlatılır.

Kalk ve Uyar

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الْمُدَّثِّرُۙ ﴿١﴾ قُمْ فَاَنْذِرْۙ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْۙ ﴿٣﴾ وَثِيَابَكَ
فَطَهِّرْۙ ﴿٤﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْۙ ﴿٥﴾ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُۙ ﴿٦﴾ وَلِرَبِّكَ
فَاصْبِرْۜ ﴿٧﴾ فَاِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِۙ ﴿٨﴾ فَذٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَس۪يرٌۙ ﴿٩﴾
عَلَى الْكَافِر۪ينَ غَيْرُ يَس۪يرٍ ﴿١٠﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...
1. Ey örtüsüne bürünen Rasûlüm!
2. Kalk ve insanları Allah'ın azabıyla uyar.
3. Yalnız Rabbini büyük tanı; O'nun sonsuz büyüklüğünü ilan et!
4. Elbiseni tertemiz tut.
5. Maddi-manevî her türlü pislik ve kötülükten uzak dur.
6. Yaptığın iyiliği çok görüp başa kakma.
7. Rabbin rızâsı için sabret.
8. Sûra üflendiği zaman,
9. İşte o gün, gerçekten pek çetin bir gün olacak!
10. Kâfirlere hiç de kolay olmayacak bir gün!

اَلْمُدَّثِّرُ (müddessir) "elbisesine örtünüp bürünen kimse" mânasındadır. Cenâb-ı Hak: "Ey örtüsüne bürünen Rasûlüm! Kalk ve insanları ilâhî azap ile korkut!" diye hitap eder. Böylece, artık örtülere bürünmenin, uyumanın, rahat etmenin zamanının geçtiğini; uyanmanın, görünmenin, ilâhî hakîkatleri açıklamanın, zahmetler çekmenin, meşakkatlere katlanmanın, halkı irşat için azimle kalkıp harekete geçmenin zamanı geldiğini haber verir.

Sonra İslâm'ı tebliğ vazîfesinde başarılı olabilmesi için lâzım gelen imanî ve ahlâkî olgunluğu kazanmanın esasları hatırlatılır:

Birincisi; Allah'ın en büyük olduğunu, O'nun karşısında her şeyin küçük, aciz, hakîr ve değersiz bulunduğunu kalben idrak etmek, bu gerçeğe tam olarak inanmak, bu imanın bir gereği olarak kalbi bütün küçük şeylerin korku ve sevgisinden boşaltarak "En Büyük Olan"a bağlamak, bunu söz ve fiillerimizle dünyaya ilan etmek.

İkincisi; elbisenin tertemiz olması. Bu gerçekten çok şumüllü bir ifadedir. Buna

göre; giyilen elbise her türlü pislik ve necasetten arındırılmalı, böylece giyim kuşam temiz ve tertipli olmalıdır. Beden her türlü pisliklerden temizlenip el, ayak, saç sakal düzgün olmalıdır. Çünkü Allah'a dâvet eden kişinin görünüşünün nezih ve pâk olması, insanların kendisine ısınması ve kalbî yakınlık duyması açısından büyük ehemmiyet taşır. Giyilen elbiseler ahlâkî ayıplardan da uzak tutulmalı; helâl kazançla elde edilmiş olmalı; kibirlenme, gösteriş, şan ve şöhret vesilesi olmamalıdır. "Elbiseni temizle" ifadesi mecazî olarak da, insanın kalbini ve nefsini her türlü günahtan, zulümden, tebliğine mâni olacak kötü ahlâktan sakındırmasını; nasihatlerini kabule yardımcı olacak güzel ahlâk ile ahlâklanmasını öğütler.

Üçüncüsü; maddî-manevî her türlü pislikten uzak durulması. Hülâsa olarak akidedeki pislik, düşüncedeki pislik, ahlâkî pislik, amelî pislik, beden ve elbisedeki pislik ve hayatın her alanındaki pislikten uzak durulmalıdır. Buna göre Allah dâvetçisi, toplumda yaygın olan her türlü pislikten kendini temiz tutmalıdır.

Dördüncüsü; din adına yapılan iyilik ve hizmetin kesinlikle başa kakılmaması.

Yedincisi; sadece Allah'ın mükâfat ve rızâsına ermek için sabredilmesi. Çünkü Allah'ın dinini tebliğ, onu yaşama, yaşatma ve yayma yolunda pek çok musîbet, eziyet ve sıkıntılarla karşılaşmak mukadderdir.

İşte bahsedilen bu mühim esaslar, Allah'ın dînini tebliğ edecek, insanları Allah'a çağıracak her müslümanın sahip olması gereken esaslardır. Bu yolun azığı ve teçhizatı bunlardır. Allah Rasûlü (s.a.v.)'de bu esaslar en mükemmel mânada yerleştiği için, Allah'ın izniyle çok kısa sürede dünyada misli görülmemiş büyük bir inkılap gerçekleştirmiştir. Bu esaslar aynı zamanda peygamberliğin, ne kadar sağlam temeller üzerine oturduğunu ve peygamberin dâvet ettiği yolun ne kadar güzel bir yol olduğunu bütün dünyaya ilan etmektedir. Hiçbir akıl ve insaf sahibi insan bu esaslarda zerre kadar bir yanlışlığın ve eksikliğin olduğunu iddia edemez. Edenler de ancak, küfür ve nankörlüklerinden ederler ki, onları da sûra üfürmekle başlayacak olan gerçekten çok zor bir gün beklemektedir.

Şimdi Peygamber'i yalanlayıp Kur'an'ı reddederek o dehşetli günün zorluklarına maruz kalacak bir kâfirin, hem dünyadaki perişân hâli, hem de cehennemde çekeceği azap çok ibretli bir tablo, çok canlı bir filim şeridi hâlinde arz olunmaktadır:

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ
شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥

كَلَّاۜ اِنَّهُ كَانَ لِاٰيَاتِنَا عَنٖيدًاۜ ﴿١٦﴾ سَاُرْهِقُهُ صَعُودًاۜ ﴿١٧﴾ اِنَّهُ فَكَّرَ
وَقَدَّرَۙ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَۙ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَۙ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ
نَظَرَۙ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَۙ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ اَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَۙ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ اِنْ
هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُۙ ﴿٢٤﴾ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِۜ ﴿٢٥﴾

11. O azgın inkârcıyı sen bana bırak ki, onu önce âciz, malsız, mülksüz, yapayalnız yarattım.

12. Sonra ona geniş bir servet verdim.

13. Ve gözünün önünde dolaşan, dizinin dibinden ayrılmayan oğullar...

14. Hayatın bütün nimet ve güzelliklerini önüne serdim.

15. Hâlâ da utanmadan hırsla bu nimetleri daha artırmamı istiyor.

16. Hayır! Hiç heveslenmesin! Çünkü o bizim âyetlerimiz karşısında tam bir inatçı kesildi.

17. Ben de onu sarp mı sarp bir yokuşa süreceğim!

18. Zira o Kur'an hakkında ne diyeceğini uzun uzun düşündü, taşındı, ölçtü biçti.

19. Kahrolası nasıl da ölçtü biçti!

20. Hay kahrolası, nasıl, nasıl da ölçtü biçti!

21. Sonra çok önemli bir söyleyecekmiş tavırlarıyla şöyle bir bakındı.

22. Derken suratını astı ve kaşlarını çattı...

23. Sonunda gerçeğe arkasını döndü, kibrine yenik düştü.

24. "Bu Kur'an" dedi, "olsa olsa eski zamanlardan beri büyücülerin nakledegeldiği çok etkili bir büyüden ibarettir."

25. "Bu bir insan sözünden başka bir şey değildir!"

Rivâyete göre bu âyet-i kerîmeler, müşriklerin liderlerinden Velid b. Muğîre hakkında nâzil olmuştur. Ancak sebep bu olsa da, âyet-i kerîmeler Peygamberimiz (s.a.v.) ve Kur'ân-ı Kerîm karşısında kıyâmete kadar aynı inkârcı tavrı sergileyen her kâfiri hedef almaktadır. Velid'le alakalı kaynaklarımızda yer alan şu hâdise, bu âyet grubunun daha kolay ve güzel bir şekilde anlaşılmasını sağlayacak keyfiyettedir:

Velîd b. Muğîre, birgün Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına gidip kendisine Kur'an okumasını istemişti. Allah Rasûlü (s.a.v.) ona:

"Şüphesiz Allah adâletli davranmayı, iyilik yapmayı ve akrabayı görüp gözetmeyi emreder. Her türlü hayâsızlığı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Düşünüp ders almanız için size böyle öğüt verir" (Nahl 16/90) âyetini tilâvet

etti. Velîd:

“–Bunu bana bir daha oku!” dedi. Peygamberimiz âyeti tekrar okuyunca, Velîd:

“–Vallahi, bu sözde öyle bir tatlılık, öylesine bir güzellik ve parlaklık var ki, dalları bol yemişli, kökü sulak, yemyeşil bir ağaca benziyor. bir insanın böyle bir söz söylemesi mümkün değildir. Hiç şüphesiz bu söz her şeye üstün gelir. Ona ise hiçbir şey gâlip gelemez, muhâliflerini mutlaka mağlup eder” demekten kendini alamadı. Hayretler içinde kalan Velîd, kalkıp Hz. Ebûbekir’in evine gitti ve ona Kur’ân-ı Kerîm hakkında birtakım sorular sordu. Sonra Kureyşlilerin yanına giderek:

“–Ebû Kebşe’nin oğlunun söylediği şeyler, doğrusu hayrete şâyandır! Vallahi o ne şiir, ne sihir, ne de bir deli saçmasıdır! O’nun söylediği, hiç şüphesiz Allah kelâmıdır” dedi. Onun bu sözleri Ebû Cehil’e ulaşınca:

“–Vallahi Velîd dîninden dönecek olursa bütün Kureyş de dininden döner” dedi ve hemen yanına giderek:

“–Ey amca! Kavmin sana vermek üzere mal topluyorlar. Muhammed’e gitmiş ve ondan bir şeyler istemişsin gâliba” dedi. Velîd:

“–Kureyş beni iyi bilir, onların en zengini benim” dedi. Ebû Cehil:

“–O halde Muhammed hakkında öyle bir şey söyle ki, senin onu inkâr ettiğini ve ondan hoşlanmadığını kavmin bilsin” dedi. Velîd:

“–Ne söyleyeyim? Vallahi, içinizde şiiri, recezi ve kasîdeyi benden daha iyi bilen kimse yoktur. Onun söyledikleri bunlardan hiçbirine benzemiyor. Vallahi, Muhammed’den az önce öyle bir söz dinledim ki, ne insan sözü ne de cin sözüne benziyordu. Onun muhteşem bir tatlılığı ve hoşluğu var” dedi. Ebû Cehil ısrâr ederek:

“–Kavmin, onun aleyhinde bir şey söylemediğin müddetçe senden râzı olmayacak” dedi. O da:

“–Bırak beni, biraz düşüneyim” dedi. Sonra da:

“Bu Kur’an olsa olsa eski zamanlardan beri büyücülerin nakledegeldiği çok etkili bir büyüden ibarettir. Bu bir insan sözünden başka bir şey değildir!” (Müddessir 74/24-25) hezeyânında bulundu. (bk. Hâkim, *el-Müstedrek,* II, 550/3872; Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XXIX, 195-196; Vâhidî, *Esbâbu’n-nüzûl,* s. 468)

İşte husûsiyle 18-25. âyetler onun, gönlündeki gerçek düşünceyi bastırmaya çalışarak Kur’an hakkında karar verip bir şeyler söyleme sürecinde yaşadığı sıkıntılı ruh hâlini, yüz ve kaş hareketlerini, şekilden şekle girişini son derece tesirli tasvirî bir üslup ile gözler önüne serer. Fakat çektiği bu kadar zihnî, kalbî ve ruhî sıkıntıdan sonra ulaştığı netice çok berbat bir netice olmuş, Kur’an’ın Allah kelâmı olduğunu reddederek kendini ebedî bir hüsrânın, son derece yakıcı

bir ateşin içine yuvarlamıştır:

سَاُصْليهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا سَقَرُۜ ﴿٢٧﴾ لَا تُبْقٖى وَلَا تَذَرُۚ ﴿٢٨﴾

لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِۚ ﴿٢٩﴾

26. Ben de onu yakında, yanıp kavrulmak üzere Sekar'a tıkacağım.

27. Sekar'ın ne olduğunu sen bilir misin?

28. O, içine atılanı yaktıkça yakar, hepsini yer bitirir; hem de onu eski hâline getirip aynı azabı yapmaktan vazgeçmez.

29. Durmadan derileri yakar, kavurur, simsiyah hâle getirir.

O ateşin ismi "Sekar"dır. Sekar, cehennemin en ağır ceza verilen bir tabakasını ifade eder. Bunun mâhiyetini akılla idrak mümkün olmadığı için, onun durumunu Cenâb-ı Hak bildirir. Öyle bir Sekar ki, bir kere yakaladığı kimseyi, hiçbir zerresi hariçte kalmayacak biçimde yakar, kül eder, tüketir. Fakat onun yakasını yine de bırakmaz. O kişi yeniden yaratılır. Bu sefer yeniden onları yakarak geriye hiçbir şey bırakmaz. Bu durum ebediyen böyle devam eder gider. O öyle bir Sekar'dır ki, insana susamıştır. Kanmak bilmez, doymak bilmez, yakmak için hep insan gözetler, bulunca ona saldırır. Derileri kavurur, simsiyah yapar. Deriler yenilendikçe (bk. Nisâ 4/56) bir daha, bir daha yakar kavurur.

Bu ebedî azap mekanının son derece güçlü ve acımasız bekçilerine gelince:

Cehennem Bekçileri

عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَۜ ﴿٣٠﴾ وَمَا جَعَلْنَٓا اَصْحَابَ النَّارِ اِلَّا مَلٰٓئِكَةًۖ
وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ اِلَّا فِتْنَةً لِلَّذ۪ينَ كَفَرُواۙ لِيَسْتَيْقِنَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا
الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا ا۪يمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ
وَالْمُؤْمِنُونَۙ وَلِيَقُولَ الَّذ۪ينَ ف۪ي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَٓا اَرَادَ
اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًاۜ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُۜ وَمَا
يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَۜ وَمَا هِيَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ۟ ﴿٣١﴾

30. Cehennemde on dokuz bekçi vardır.

31. Biz cehennem bekçilerini meleklerden seçtik. Onların sayısını da kâfirler için bir imtihan sebebi yaptık. Böylelikle istedik ki, kendilerine kitap verilenler iyice inansın; mü'minler de imanlarında daha da derinleşsin. Ehl-i kitap ve mü'minler şüpheye düşmesin. Kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler ise: "Acaba sizin inandığınız Allah bu misâlle ne anlatmak istiyor?" diye sorsun. Allah dilediğini böyle saptırır, dilediğini de doğru yola eriştirir. Rabbinin ordularını kendisinden başka kimse bilemez. Haber verilen bu korkunç cehennem ateşi, insanlık için bir uyarı ve hatırlatmadan ibarettir.

Rivâyete göre cehennem üzerinde on dokuz bekçinin olduğunu bildiren âyet-i kerîme inince Kureyş liderleri bu sayı ile alay ettiler. Ebû Cehil:

"- Ben Ebû Kebşe'nin oğlunun[2] size cehennem bekçilerinin on dokuz olduğunu haber verdiğini duyuyorum. Sizler ise demir gibi pehlivanlarsınız. Her on kişiniz onlardan birinin hakkından gelemez mi?" dedi.

İçlerinden pençesi pek kuvvetli ve yırtıcı bir adam olan Ebû'l-Eşed el-Cumahî:

"- Ben sizin yerinize onlardan on yedisinin hakkından gelirim, siz de benim için ikisinin hakkından geliverin" dedi. Bunun üzerine 31. âyet nâzil olup, bunların insan gücü yetecek adamlar değil, melekler olduğu haber verildi. (bk. Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXX, 179)

Kur'ân-ı Kerîm ve onun verdiği bilgiler, bir kısım insanlar için inanma, imanlarını derinleştirme ve doğru yolu bulma vesilesi olurken, diğer bir kesim için küfür ve sapıklık sebebi olmaktadır. Bu, kişinin, Allah Teâlâ'nın insanları uyarmak için gönderdiği ilâhî buyrukları, öğüt ve hatırlatmaları dikkate alıp

almamasına, onları samimi bir niyetle ve can kulağıyla dinleyip dinlememesine göre ortaya çıkacak bir neticedir. Zira Allah'ın ordularının sayısını yine O'ndan başka kimse bilemez. Kulun kararına göre o orduların ilgili kısmı Allah'ın izniyle harekete geçer, vazîfelerini yapar ve neticeyi ortaya çıkarırlar. Bu sebeple kulun iradesi, o iradenin yöneldiği istikâmet, kalpte oluşan niyet ve karar, aslında onun ebedî hayatının mâhiyetini belirler. Çünkü kulun sorumluluğu, onun cüz'i iradesi üzerine terettüp eder. Bunun için Yüce Rabbimiz bir kısım varlıklara yemin ederek insana bu sorumluluğunu hatırlatmak üzere şöyle buyuruyor:

كَلَّا وَالْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَالَّيْلِ اِذْ اَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَالصُّبْحِ اِذَٓا اَسْفَرَ ﴿٣٤﴾

اِنَّهَا لَاِحْدَى الْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرًا لِلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَنْ شَٓاءَ مِنْكُمْ اَنْ يَتَقَدَّمَ اَوْ يَتَاَخَّرَ ﴿٣٧﴾

32. Hayır! Yemin olsun aya.

33. Dönüp gitmekte olan geceye.

34. Ağarmakta olan sabaha ki!

35. O Sekar denilen ateş, belâların en büyüklerinden biridir.

36. İnsanlar için en büyük uyarıcıdır:

37. İçinizden iman ve sâlih amel yolunda ileri gidip önde yer almak isteyen için de, küfür ve günahlarla geri kalmayı tercih eden için de.

Ay, gece ve gündüz Allah'ın kudretinin büyük işaretleri olduğu gibi, cehennem de aynı şekilde Allah'ın kudretinin büyüklüğünün bir nişânesidir. Ayı, gece ve gündüzü eşsiz bir nizam içerisinde peşi sıra getiren kudret-i ilâhî, cehennemi de yaratmıştır ve haber verdiği şekilde kâfirleri oraya atacaktır. Dolayısıyla ayın doğuşu, gece ile gündüzün gelip gidişiyle alay etmek, ne kadar tuhaf ve akıl dışı bir hareket ise, cehennem veya onun bekçileri ile alay da o kadar tuhaf ve akıl dışı bir harekettir. Yüce Allah indirdiği âyetler, gönderdiği peygamberler ve gösterdiği kudret nişâneleri ile insanları uyarmaktadır. İsteyen bunlara inanıp, günahlardan sakınarak doğru yola gider; isteyen doğru yoldan yüz çevirir.

Burada "ay, gece ve sabah" kelimeleri, ilk olarak kendi hakikî mânalarında kullanılmakta ve ilâhî orduların görüldüğü parıltılara işaret etmektedir. Bununla birlikte itina ile seçilen bu kelimelerin ve onlarla alakalı kullanılan açıklayıcı ifadelerin, dünyanın karanlıklara boğulduğu câhiliye devri içinde peygamberlik nûrunun doğuşu ve o karanlık gecenin yok olmaya yüz tutuşu ve parlamak üzere bulunan hayır ve hakikat sabahının yaklaşışı anlarıyla İslâm güneşinin doğuşu anına da işaret ettikleri anlaşılmaktadır. Hatta asıl ifade edilmek istenenin bu olduğu söylenebilir.

Esâsen mühim olan, bu hayır ve hakîkat sabahının kişinin gönül âleminde

doğmaya başlamasıdır. Bu ise, kişinin bizzat kendi irade ve gayretine bağlıdır:

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ اِلَّا اَصْحَابَ الْيَمِينِ ﴿٣٩﴾
فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمْ
فِي سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ
الْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ
بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتّٰى اَتٰينَا الْيَقِينُ ﴿٤٧﴾ فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾

38. Her bir fert, kazandıklarına karşılık Allah katında tutulan bir rehindir.

39. Ancak amel defterleri sağdan verilen uğurlu ve mutlu kimseler başkadır.

40. Onlar cennetlerdedir. Aralarında soruşurlar:

41. Hayatları günah hasadıyla geçmiş inkârcı suçlular hakkında. Sonra suçlulara dönerek:

42. "Nedir sizi şu Sekar'a sürükleyen?" derler.

43. Onlar da şöyle cevap verirler: "Biz namaz kılanlardan değildik."

44. "Fakirleri, yoksulları doyurmazdık."

45. "Boş şeylere dalanlarla birlikte biz de dünyanın aldatıcı zevklerine dalar giderdik."

46. "Hesap ve ceza gününü yalanlardık."

47. "Böyle gaflet içinde yaşayıp giderken kaçınılması mümkün olmayan ölüm gerçeği geldi çattı."

48. Artık şefaat edenlerin şefaati onlara bir fayda vermeyecektir.

Dünyada insan hür iradesiyle ister hak, isterse bâtıl yolu tutabilir. Bu hususta Cenâb-ı Hak onu özgür bırakmıştır. Fakat kıyâmet günü her can yaptıklarına karşılık rehin alınır, bağlanır, tutuklanır. Saâdet veya felâketi kazancına bağlıdır. Sorumluluk ferdîdir. Her insan dünyadaki iman ve taatine yahut inkâr ve isyânına göre mükâfat veya ceza görür. Hâsılı insana ebedî kurtuluşu sağlayacak olan da, onu ebedî felâkete sürükleyecek olan da, onun dünyada tuttuğu yola ve o yolun Allah'ın rızâsına uygun olup olmamasına bağlıdır. Eğer bir insanın imanı bâtıl ve ameli bozuksa, onu en yakın dostlarının bile kurtarması mümkün değildir. Neticede Kur'an'ın "ashâb-ı yemîn" dediği; dünyada Allah'ın râzı olduğu itikat, ibâdet, ahlâk ve muâmelât çerçevesinde bir hayat yaşayıp, o imanla âhirete göçen ve mahşerde de amel defteri sağ elinden

verilen bahtiyarlar, nefislerini rehin olmaktan kurtaracak ve cennete gireceklerdir. (bk. Vâkıa 56/8, 27-40; Hakka 69/19-24) Bunların dışındakiler ise “ashâb-ı şimâl” olup amel defterlerini sol taraftan alacaklar ve cehenneme atılacaklardır. (bk. Vâkıa 56/9, 41-56; Hakka 69/25-37)

Bu gerçekler karşısında insanın uyanıp kendine gelmesi ve yürüdüğü yanlış yolları bırakıp doğru yolu tutması gerekmez mi? Bu yüzden şöyle soruluyor:

فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَاَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ﴿٥٠﴾
فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ اَنْ يُؤْتٰى صُحُفًا
مُنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْاٰخِرَةَ ﴿٥٣﴾

49. Ne oluyor onlara da, bir öğüt, bir uyarı olan Kur’an’dan yüz çeviriyorlar?

50. Onlar, ürküp kaçan yaban eşekleri gibidir;

51. Aslandan korkup kaçan!

52. Onlar bu öğütle yetinmiyor, hatta istiyorlar ki, her birine okunmaya hazır açılmış sahifeler verilsin!

53. Hayır! İşin aslı şu ki, onlar âhiretten korkmuyorlar.

Kâfirlerin aslandan korkup kaçan merkepler gibi Kur’an’dan kaçmalarının iki mühim sebebi vardır:

Birincisi; Peygamberimiz (s.a.v.)’e inanmamak için ipe sapa gelmez bahaneler ileri sürmeleridir. Rivâyete göre bir grup müşrik, Rasûlullah (s.a.v.)’e hitaben: “Allah’tan, her birimizin adına yazılmış olup, sana uymamızı emreden bir kitap, bir belge getirmedikçe sana iman etmeyiz” demişlerdi. (bk. Zemahşerî, *el-Ke âf,* VI, 183) Nitekim onlar, inanmak için peygamberlere verilen âyetlerin kendilerine de verilmesini (bk. En‘âm 6/124); Efendimiz’den, yerden göze fışkırtmasını, altundan bir evinin olmasını, göğe çıkmasını ve oradan kendilerine okuyacakları bir kitap getirmesini istemişlerdi. (bk. İsrâ 17/90-93)

İkincisi; âhirete imanlarının ve cehennem korkularının olmamasıdır.

Öyleyse şunu unutmayın ki:

كَلَّا اِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ اِلَّا اَنْ
يَشَاءَ اللّٰهُ هُوَ اَهْلُ التَّقْوٰى وَاَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

54. Ancak bu Kur’an bir hatırlatma ve bir öğüttür.

55. Dileyen onu okur, düşünür ve öğüt alır.

56. Ama Allah dilemedikçe onlar düşünüp öğüt de alamazlar. İyi bilin ki,

gönülden saygı duyulup, kendisinden sakınılması gereken de Allah'tır, günahları bağışlamaya tek yetkili olan da!

Rivâyet edildiğine göre Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), 56. âyeti okuyup:

"Yüce Allah buyurdu ki: «Ben korkulacak, korkulup himâyesine sığınılacak olanım. Benimle beraber ba ka bir ilâha tapılmasın. Her kim benden korkar da benimle beraber ba ka bir ilâh edinmezse onu bağı layacak olan benim»" (Tirmizî, Tefsir 74/4) demiştir.

Rasûlullah (s.a.v.) buyuruyor:

"Yüce Allah: «Kulum bana iki elini kaldırır dua ederse ben o elleri bağı lamadan geri çevirmekten utanırım» buyurdu. Melekler:

«- Ey bizim ilâhımız! O, bağı lanacak ki ilerden değil» dediler. Yüce Allah:

«- Fakat korkulacak olan da, bağı layacak olan da benim. âhit olun, ben onu bağı ladım» buyurdu." (Hakim Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl,* s. 138)

Korkunç cehennem manzaralarıyla kâfirleri uyaran ve kurtuluş vesilesi olarak Allah'a gönülden saygı duyup O'na itaatsizlikten sakınmayı, O'nun affına sığınıp bağışlanma dilemeyi öğreten Müddessir sûresini, kıyâmete yeminle başlayıp o günün dehşetli sahnelerine yer veren Kıyâmet sûresi tâkip edecektir:

. Peygamberimiz (s.a.v.)'i kastediyor.

75- KIYÂMET SÛRESİ

سُورَةُ الْقِيَامَةِ

75. KIYÂMET SÛRESİ

Kıyâmet sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 40 âyettir. İsmini, birinci âyetinde geçen اَلْقِيٰمَةُ(kıyâmet) kelimesinden alır. Sûre, "Lâ uksimü" ismiyle de anılır. Mushaf tertîbine göre 75, iniş sırasına göre ise 31. sûredir.

Konusu

Âhireti inkâr edenlerin şüphe ve itirazlarına cevaplar verilir. Sağlam delillerle kıyâmetin ve âhiret hayatının kesinlikle gerçekleşeceğinin ispatı yapılır. Bunun kaçınılmaz bir gerçek olduğu ortaya konur. Âhireti inkâr edenlerin, bunu aklen mümkün görmedikleri için değil, nefsânî ihtiraslarının zebûnu olmaları yüzünden böyle yaptıkları bildirilir. Gaflet uykusunda olanları uyandırmak için de insanın neden yaratıldığına bakılması ve ölüm anında kişinin iradesinin elinden nasıl alındığı, nasıl çâresiz kalıp kıvrandığına ibretle nazar kılınması tavsiye edilir.

Pişman Olan Nefse Yemin Olsun

لَٓا اُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيٰمَةِۙ ﴿١﴾ وَلَٓا اُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾ اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُۜ ﴿٣﴾ بَلٰى قَادِرٖينَ عَلٰٓى اَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ ﴿٤﴾ بَلْ يُر۪يدُ الْاِنْسَانُ لِيَفْجُرَ اَمَامَهُۚ ﴿٥﴾ يَسْـَٔلُ اَيَّانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِۜ ﴿٦﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yemin ederim o kıyâmet gününe.

2. Yemin ederim pişmanlık duyup dâimâ kendini kınayan nefse ki, siz mutlaka diriltilip hesâba çekileceksiniz!

3. Ne o, yoksa insan kendisinin kemiklerini toplayıp bir araya getiremeyeceğimizi mi sanıyor?

4. Evet! Hem de özel çizgileriyle birlikte parmak uçlarına varıncaya kadar bizim onu yeniden yaratıp düzenlemeye gücümüz yeter.

5. Fakat insan suç işleyip durmak için önündeki kıyâmeti inkâr etmek ister.

6. Alay ederek: "Ne zamanmış o kıyâmet günü?" diye sorar.

"Nefs-i levvâme", "kınayan nefis" demektir. Bu, başkasını olabileceği gibi, daha çok yaptığı yanlışlar, işlediği günahlar sebebiyle kendini kınayan nefistir. Kıyâmet kesinlikle olacak, ona inanmayan nefisler, o gün kendilerini çok kınayacak, dünyada yaptıkları günahlara, düştükleri gafletlere, heba ettikleri fırsatlara çok pişman olacaklardır. Hatta her nefis kendisini kınayacak, durumuna göre: "daha iyi işler niye yapmadım, daha güzel niye çalışmadım" diye pişman olacaktır. (bk. En'âm 6/31; Zümer 39/55-58)

Müşrikler, insanın öldükten sonra yeniden dirilişini uzak görüyor, buna inanmak istemiyorlardı. Zaman zaman bu yönde Rasûlullah (s.a.v.)'e şiddetli itiraz ve isyânları oluyordu. Nitekim Ahnes b. Şüreyk ve damadı Adiy b. Ebi Rebia Peygamberimiz (s.a.v.)'in komşuları idi. Adiy bir gün Efendimiz (s.a.v.)'e: "Ey Muhammed! Bana o kıyâmet gününden haber ver bakalım. O ne zaman ve nasıl olacak?" demişti. Rasûlullah (s.a.v.) da haber vermişti. Bunun üzerine Adiy: "Ey Muhammed! Ben onu gözümle görsem bile doğrulamam ve sana da inanmam. Allah o kemikleri mi toplayıp bir araya getirecek?" demişti. Rasûlullah (s.a.v.) ş de: "*Allahım! Bu kötü kom ularımın hakkından sen gel*" diye dua etti. (Kurtubî, *el-*

Câmi', XIX, 93) Sûrenin, müşriklerin bu tür itirazlarına cevap olarak indiği anlaşılmakta ve Allah'ın, ölüleri yeniden mutlaka dirilteceğini haber vermektedir.

Evet, Yüce Allah insanı yeniden diriltecek, hatta onu, en ince kişilik çizgilerini taşıyan parmak uçlarına kadar bütün özellikleriyle vücuda getirecektir. Burada "parmak uçları" ifadesinin kullanılması dikkat çekicidir. Çünkü bugün artık herkesin bildiği gibi, parmak ucundaki izler her şahsa göre değişir. Hiçbir insanın parmak ucu izi diğerine benzemez. Bu sebepledir ki, hırsızlık ve cinâyet gibi suçlarda parmak izleri, suçlunun tespiti konusunda çok mühim bir delildir. Dolayısıyla âyette, Allah'ın parmak uçlarını bile düzenlemeye kadir olduğu bildirilerek, her insanı ötekinden ayıran en belirgin husûsiyetlerden birine işaret edilmiş, bu izlerin nasıl bir incelik ve özellik taşıdığına ve ilâhî kudretin bunları nasıl bir mahâretle yarattığına dikkat çekilmiştir. Bugün yapılan incelemeler, sadece parmak izleri değil, her insanın hücre yapısının kendine özgü olduğunu, bir insandaki herhangi bir hücrenin dahi diğer insandaki herhangi bir hücreye benzemediğini ortaya koymuştur. İşte dünyada bunları yaratan Allah, âhirette de yeniden yaratmaya kadirdir.

Dolayısıyla kıyâmet mutlaka kopacak; hele bakın kâfir insan o gün ne hallere düşecek:

فَاِذَا بَرِقَ الْبَصَرُۙ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُۙ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ
وَالْقَمَرُۙ ﴿٩﴾ يَقُولُ الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ اَيْنَ الْمَفَرُّۚ ﴿١٠﴾ كَلَّا لَا
وَزَرَۜ ﴿١١﴾ اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍۨ الْمُسْتَقَرُّۜ ﴿١٢﴾

7. Korkudan gözlerin kamaşıp kararacağı,
8. Ayın ışığının silinip gideceği,
9. Güneşle ay bir araya getirileceği zaman:
10. İnsan o gün: "Kaçacak yer neresi?" diyecek.
11. Hayır! Kaçıp sığınacak hiçbir yer yoktur!
12. O gün herkesin varıp duracağı yer, yalnız Rabbinin huzurudur!

Bu dehşetli hâdiseler karşısında ne yapacağını şaşıran inkârcı-günahkâr insan kaçmak için yer arayacak, fakat hesap vermek üzere Yüce Allah'ın huzuruna varıp dikilmekten başka bir yol bulamayacaktır:

يُنَبَّؤُا الْاِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَاَخَّرَۜ ﴿١٣﴾ بَلِ الْاِنْسَانُ عَلٰى نَفْسِه۪
بَصٖيرَةٌۙ ﴿١٤﴾ وَلَوْ اَلْقٰى مَعَاذٖيرَهُۜ ﴿١٥﴾

13. O gün insana yapıp önden gönderdiği ve yapmayıp geride bıraktığı her şey haber verilir.

14. Artık insan kendi aleyhinde bir şâhit ve bir delildir;

15. Kurtulmak için türlü türlü mazeretler ileri sürse de!

İnsana "önce ve sonra yaptığı her şeyin bir bir haber verilmesi" ifadesini şu şekillerde anlamak mümkündür:

• İnsana, ölmeden önce hangi iyilikleri ve kötülükleri yapıp âhirete göndermiş olduğu bildirilecek, amel defteri kendisine gösterilecektir. Dünyada iken yapmış olduğu gerek iyi gerek kötü amellerin, ölümünden sonra ardından gelen nesillerde iyi veya kötü ne gibi bir iz bıraktığını bu defterde görecektir.

• Ona dünyada yapması lâzım gelirken yapmadığı iyilikler ve yapmaması gerekirken yaptığı kötülükler gösterilecektir.

• Önce ne yapmış sonra ne yapmış, hepsi sırasına göre bir tablo hâlinde kendisine gösterilecektir.

Aslında bunların gösterilmesine ve haber verilmesine gerek bile yoktur. Bundan maksat, sadece mahkemede ona karşı bir delil ve şâhit olmasıdır. Çünkü o gün insan kendi kendine şâhit olarak yetecek (bk. İsrâ 17/13-14); bizzat azalar kendilerinin ne yaptıklarına şâhitlik edecek, insan buna mâni olamayacaktır. (bk. Fussılet 41/20-21)

Demek ki, o gün her şey tüm açıklığı ile ortaya çıkacağına göre, insanın, kendini haklı çıkarmak için ileri süreceği hiçbir mazeret ona fayda vermeyecektir. İşte Kur'an, insanı bekleyen bu tehlikeleri haber vermek üzere indirilmektedir. O halde:

لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ﴿١٧﴾

فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿١٩﴾

16. Rasûlüm! Sana vahyedilen âyetleri hemen ezberleyip bellemek için dilini kıpırdatma.

17. Çünkü onu senin kalbinde toplayıp ezberletmek de, onu dilinde akıtıp okutmak da bize aittir.

18. Biz onu sana okuduğumuzda, sen de onun okunuşunu tâkip et.

19. Sonra onu açıklamak da elbette bize ait bir iştir.

Bu âyetlerdeki hitabın kime yapıldığı ile alakalı iki farklı mâna mülahaza olunabilir:

Birincisi; hitap, mahşer yerinde kendini savunmak için mazeretler uydurmaya çalışan günahkâr insanadır. "Ey insan! O gün hesap verirken Hakk'ın huzurunda

vicdanındakini acele söyleyip de işin içinden çıkacağım diye telaş etme. Sakın, dilini bile oynatma, zira onu, o bildiklerini derleyip toplayan sen değilsin, biziz. Biz onu derler toplar sana okuruz. Sen yalnız bizim okuduğumuzun ardınca gel ki o vakit tam hakkı söylemiş, yanlışlığa düşmemiş olursun" demektir. İkincisi; hitap, Cebrâil'den vahyi alırken acele edip dilini kıpırdatan Rasûlullah (s.a.v.)'edir. (bk. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 28; Nesâî, İftitâh 37)

Şimdi de ölüm ve âhiret gerçeğini kavrama bakımından insanın çok büyük bir zaafiyetine dikkat çekilerek buyruluyor ki:

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ الْاٰخِرَةَ ﴿٢١﴾

20. Hayır, hayır! Siz peşin olan dünya hayatını ve onun fânî nimetlerini çok seviyorsunuz.

21. Âhireti ise bir kenara bırakıyorsunuz.

Hak dostlarından Şakik b. Seleme yakınlarına şu nasihatte bulunur:

"Evliyâ zümresiyle aranızda o kadar mesâfe var ki... Sizin içinde bulunduğunuz durumla, onların yaşadığı hâle en basit misâl şu: Dünya onlara geldiği halde kaçtılar; fuzûlî bir şey almadılar. Dünya size yüz çevirip gittiği halde, siz onun peşinden gidiyorsunuz." (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* I, 131)

Şâir onların hâlini ne güzel resmeder:

"Hâcet-i dünya için sen varırsın yüz yere,
Hâcet-i ukbâ için hiç komazsın yüz, yere."

Halbuki insanların öte dünyadaki nasipleri dünyayı veya âhireti tercihlerine göre olacaktır:

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ اِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾

22. Yüzler var, o gün mutluluktan ışıl ışıl parlayacak.

23. Sonsuz bir huzur ve saâdet içinde Rablerinin cemâline bakacak.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in, mü'minlerin cennette Allah'ı göreceklerine dâir açık müjdeleri vardır. Nitekim bir gün ashâb-ı kirâm Efendimiz (s.a.v.)'e:

"- Yâ Rasûlallah! Kıyâmet gününde Rabbimizi görecek miyiz?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v.) de:

"- Sizler, ayın on dördüncü gecesinde, görmeye engel hiçbir bulut yokken ayı görüp görmeyeceğinizden hiç   üphe eder misiniz?" diye sordu. Onlar da:

"- Hayır etmeyiz yâ Rasûlallah!" dediler. Bu defa Rasûl-i Ekrem (s.a.v.):

"- Peki, görmeye engel hiçbir bulut yokken güne i görüp görmeyeceğinizden üphe eder misiniz?" diye sordu. Onlar yine:

“- Hayır, onda da şüphe etmeyiz, yâ Rasûlallah!” dediler. Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v.):

“- İ te Rabbinizi de kıyâmet gününde öyle ayan beyân göreceksiniz” buyurdu. (Buhârî, Tevhid 24; Ezân 129; Müslim, İman 299)

Konuyla ilgili Efendimiz (s.a.v.)’in bir diğer müjdesi de şöyledir:

“Cennetlikler cennete girince Allah Teâlâ onlara:

“- Size vermemi istediğiniz ba ka bir ey var mı?” diye soracak. Onlar da:

“- Yâ Rabbî! Yüzlerimizi ak etmedin mi? Bizi cennetine koyup cehennemden kurtarmadın mı, daha ne isteyelim?” diyecekler. İ te o zaman Allah Teâlâ perdeyi kaldıracak. Onlara verilen en güzel ve en değerli ey Rablerinin cemâline bakmak olacaktır.” (Müslim, İman 297; Tirmizî, Tefsir 10/1)

Buna mukâbil:

وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾

24. Yüzler de var, o gün asılacak, buruşacak.

25. Çünkü kendisine, bel kemiklerini kıracak belâlı ve korkunç bir şeyin yapılacağını anlayacak.

25. âyette geçen فَاقِرَةٌ (fâkıre) kelimesi, bel kemiğini kırıp omiriliğe isabet eden, yani belleri kırıp parçalayan darbe demektir. Bundan hareketle mecazî olarak büyük belâ, musîbet ve felâketlere de “fâkıre” denilir. Bu kelimenin ayrıca “devenin burnu üzerine vurulan işaret” mânası da vardır. Bunun izahında: “Devenin burnu üzerine, kemiğe kadar bir yırtmaç açılır. Oraya bir yular takılarak deve çekip götürülür” denilmektedir. Buna göre, “âhirette suçlunun, burnu üzerine açılan yarığa takılan yular ile hayvan gibi çekilip azaba götürüleceğine” işaret edilir.

Dolayısıyla hayat nimeti eldeyken kıymetini bilmek gerekiyor. Değilse bu böyle devam etmeyecek, ecel bir gün kapıyı çalacak:

Şifa Verip Kurtaracak Kim

كَلَّٓا اِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَۙ ﴿٢٦﴾ وَق۪يلَ مَنْ رَاقٍۙ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ اَنَّهُ الْفِرَاقُۙ ﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِۙ ﴿٢٩﴾ اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾

26. Hayır, hayır! Can köprücük kemiğine dayandığı,
27. “Yok mu bunu iyileştirecek, şifa verip kurtaracak?” dendiği zaman,
28. Can çekişen kişi, bunun gerçek bir ayrılış olduğunu anlayacak.
29. Ölüm acısıyla kıvranıp, bacağı bacağına dolaşacak.
30. İşte o gün Rabbine doğru ebedî yolculuk başlamış olacak.

Ölümle birlikte insan yakalanır, başka birine değil, ancak Rabbine sevk edilir. Hesâbı görülmek, cezası verilmek üzere zorla ve itile kakıla onun huzuruna götürülür. İşte âhireti bırakıp da peşin olan dünyayı sevenlerin dünyada varacakları son budur. Âhireti sevenlerin kurtuluş ve sevgiliye kavuşma neşesiyle gülümsedikleri bu an, dünya sevgisine tutulmuş ruhlar için böyle elem verici bir ayrılık, sonsuz bir hicran, bitmez tükenmez bir sürgün olacaktır. Çünkü:

فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلّٰىۙ ﴿٣١﴾ وَلٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰىۙ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ اِلٰٓى اَهْلِه۪ يَتَمَطّٰىۜ ﴿٣٣﴾ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰىۙ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ﴿٣٥﴾

31. O kişi dünyada ne dini doğrular, ne de namaz kılardı.
32. Tam tersine, dini yalanlar ve onun gereklerinden yüz çevirirdi.
33. Üstelik yaptığıyla övünerek, çalımlı çalımlı dostlarının yanına giderdi.
34. Yazıklar olsun sana! Helâk olasın!
35. Sonra yazıklar olsun sana! Helâk olasın!

Böyle kimselere Allah Teâlâ, dört kez peş peşe اَوْلٰى لَكَ (evlâ leke) buyurmaktadır. “Evlâ leke” bir deyim olup: “Yazık sana, yuh olsun sana, helâk olasıca, perişan olasıca, helâk olmak sana lâyıktır” gibi beddua mânasına gelir. Söz konusu edilen kişinin, yukarıda belirtildiği üzere, yaptığı dört büyük hataya karşı, dört büyük ilâhî tehdit gelmiştir.

Bütün bunlar, insanın içine sürüklendiği derin bir gafletin dışa vuran yansımalarıdır. Oysa:

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًىۜ ﴿٣٦﴾ اَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ

مَنِيٍّ يُمْنٰىۙ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰىۙ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ

الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰىۜ ﴿٣٩﴾ اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰى ﴿٤٠﴾

36. İnsan, başıboş bırakılacağını ve yaptıklarından hesâba çekilmeyeceğini mi sanıyor?

37. Yoksa o, başlangıçta akıtılan menîden bir damlacık nutfe değil miydi?

38. Sonra rahim duvarına tutunmuş cenin hâlini aldı. Derken Allah ona güzel ve düzgün bir biçim verdi.

39. Sonra da ondan erkek ve dişi eşler yarattı.

40. Peki, bütün bunları yapan Allah'ın, ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?

36. âyette yer alan سُدًى (südâ), "başı boş bırakılmış, kendi keyfine terk edilmiş, ilişiksiz, teklifsiz" gibi mânalara gelir. Nitekim Araplar, başıboş gezen, ağzına ne gelirse yiyen develere اِبِلٌ سُدِّيٌّ (ibilün süddiyyün) derler. Demek insan kendini, tıpkı yularsız bir deve gibi sahipsiz ve başıboş zannetmektedir. Sanki onu yaratan Allah, onu yeryüzünde sahipsiz ve başıboş bırakmış ve ona hiçbir mesuliyet yüklememiştir. Sanki insan, kendine her şeyin serbest bırakıldığını ve bir müddet sonra ona hiçbir hesap sorulmayacağını sanmaktadır. Halbuki bu düşünce, tamâmen bir zandan, bir kuruntudan ibarettir. Gerçekle hiçbir alakası yoktur. Çünkü yaratan Allah insanı başıboş bırakmamış, gönderdiği peygamberler ve indirdiği kitaplarla onu kendine kullukla sorumlu tutmuştur. Öldükten sonra yeniden dirilterek bunların hesâbını soracaktır. O'nun ölüleri dirilteceğinin delili ise, insanın bizzat kendi yaratılışındaki ilâhî kudret tecellileridir. İnsan kendi yaratılışı üzerinde birazcık düşünecek olsa, âhiret gerçeğini açık ve net bir şekilde görecektir.

Bu sebepledir ki, Rasûlullah (s.a.v.) bu âyeti okuduğu zaman: *"Evet Allahım! Elbette sen ölüleri diriltmeye kadirsin!"* buyururdu. (Ebû Dâvûd, Salât 150)

İnsanın sorumluluğundan, esas hayat âhiret hayatı olup ölüleri diriltmeye Allah'ın kesinlikle güç yetireceğinden bahisle son bulan Kıyâmet sûresini, yine insanın yaratılışının başlangıcını, gelişimindeki hikmeti ve çalışmalarının sonuçlarını açıklayacak olan İnsan sûresi tâkip edecektir:

76- İNSAN SÛRESİ

سُورَةُ الْاِنْسَانِ

76. İNSAN SÛRESİ

İnsan sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 31 âyettir. İsmini ilk âyette geçen اَلْاِنْسَانُ (insan) kelimesinden alır. Ayrıca "Dehr", "Emşâc", "Hel etâ 'ale'l-insân" gibi isimlerle de anılır. Mushaf tertîbine göre 76, nüzûl sırasına göre 90. sûredir.

Konusu

İnsanın yaratılışı ve ona verilen husûsî kabiliyet ve istidatlardan bahsedilerek, onun bunları hür iradesiyle ya "şükür" yolunda, yahut "küfür" yolunda kullanabileceğine dikkat çekilir. Bu iki tercihten birine göre insanın hem dünyadaki inanç ve amelleri, hem de buna bağlı olarak âhirette karşılaşacağı neticeler farklı olacaktır. Sûrede özellikle "şükür" yolunu tutup, "Allah'ın has kulları"ndan olabilme başarısını gösteren bahtiyarlara ikram edilecek cennet nimetleri sayılır. Son olarak, bahsedilen cennet nimetlerine ve o nimetleri hazırlayan Yüce Rabbin rızâsına erişme yollarını gösteren Kur'an'ın indirilişine ve onun temel hedeflerine dikkat çekilir.

Biz İnsanı İmtihan Ediyoruz

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ ح۪ينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْـٔاً مَذْكُوراً ﴿١﴾ اِنَّا
خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍۗ نَبْتَل۪يهِ فَجَعَلْنَاهُ سَم۪يعاً بَص۪يراً ﴿٢﴾
اِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّب۪يلَ اِمَّا شَاكِراً وَاِمَّا كَفُوراً ﴿٣﴾ اِنَّٓا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِر۪ينَ
سَلَاسِلَ۬ وَاَغْلَالاً وَسَع۪يراً ﴿٤﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. İnsanın üzerinden öyle uzun bir zaman gelip geçti ki, daha henüz o adı sanı anılmaya değer bir şey bile değildi.

2. Doğrusu biz insanı baba ve anneden gelip birleşen karışık bir nutfeden yarattık. Onu imtihan etmek istiyoruz; bu sebeple kendisini işiten ve gören bir varlık kıldık.

3. Biz ona doğru yolu da eğri yolu da gösterdik. Artık isterse şükreder, doğru yolda gider; isterse nankörlük edip eğri yollara sapar.

4. Ama şunu unutmasın ki, biz kâfirler için zincirler, demir kelepçeler ve alevli bir ateş hazırladık.

اَلدَّهْرُ (dehr) başı sonu belli olmayan uzun zaman demektir. ح۪ينٌ (hîn) ise sınırlı herhangi bir zaman, bir süre anlamındadır. Dehr dediğimiz bu uzun zaman içinde öyle bir vakit oldu ki, insan henüz o vakitte zikre değer bir varlık değildi. Kâinat onun için yaratılıyor, her şey onun için hazırlanıyordu, fakat o henüz ortada yoktu. İlm-i ilâhîde insan denen varlığın yaratılacağına karar verilmişti, fakat onun henüz ilimden fiile geçip gün yüzüne çıkma zamanı gelmemişti. Yani insan yokluk içinde bulunuyordu, yoktu.

İnsanın henüz zikre değer bir varlık olmadığı süre, toprak ve çamur safhasından başlayıp, ana rahmindeki safhaları geçerek mükemmel insan hâlinde dünyaya gelmesine kadar geçen süre de olabilir. Nitekim devam eden âyetler insanın bu yaratılış sürecini anlatır:

Nutfe, menî içindeki milyonlarca spermden biridir. İnsanın tohumudur. Burada "emşâc" olarak sıfatlanmıştır. اَمْشَاجٌ (emşâc), karışmak, karıştırmak mânasındaki اَلْمَشْجُ (meşc)in, yahut karışım anlamındaki اَلْمَش۪يجُ (meşîc)in

çoğuludur. Burada erkeğin suyu ile kadının suyunun karışımına, yani spermin kadının suyuyla birleşmesi durumuna نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍ (nutfetun emşâc) denilir. Böylece âyette insanın, menî hayvancığının yumurta ile birleşmesiyle yaratıldığına işaret edilmiş olur.

Allah Teâlâ, insanı yaratmış, gerçekleri idrak edebilmesi için onu işitme ve görme melekesiyle donatmıştır. Bundan maksat, onun önünü sonunu düşünecek, duyup gördüklerinden ders ve ibret alacak akıllı bir varlık olmasıdır. Çünkü Allah Teâlâ'nın muradı, insanı imtihan etmektir. Bu sebeple imtihanın bütün şartlarını düzenlemiştir. Bunlarla birlikte peygamber göndermek ve kitaplar indirmek suretiyle insana cennete ve cemâlullaha varan doğru yolu da göstermiştir; onu cehenneme sürükleyecek eğri yolu da. Bu durumda insana düşen iki yoldan birini tercih etmektir.

Ancak bu kadar lutf u inâyetten sonra küfür ve nankörlük yolunu tutanları, cehennemde ayakların bağlanacağı zincirler, ellerin boyunlara takılacağı demir halkalar ve alev alev yanan çılgın bir ateş beklemektedir. (bk. Mü'min 40/71-72)

Şükreden mü'min kullara gelince:

إِنَّ الْاَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَاْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلٰى حُبِّه۪ مِسْكِينًا وَيَت۪يمًا وَاَس۪يرًا ﴿٨﴾ اِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا نُر۪يدُ مِنْكُمْ جَزَٓاءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ اِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَر۪يرًا ﴿١٠﴾ فَوَقٰيهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰيهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا ﴿١١﴾ وَجَزٰيهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَر۪يرًا ﴿١٢﴾

5. İyilik, ihlas ve fazilet sahibi insanlar, karışımı kâfûr olan cennet içeceği dolu bir kadehten içerler.

6. O kâfûr bir pınardır ki, Allah'ın has kulları ondan içer, onu istedikleri yere kolaylıkla gürül gürül akıtırlar.

7. O has kullar, verdikleri sözleri ve üzerlerine aldıkları sorumlulukları yerine getirirler; dehşeti ve felâketi bütün ufukları saracak bir günden korkarlar.

8. Kendi canları çekmesine rağmen yiyeceklerini yoksula, yetîme ve esire seve seve yedirirler.

9. Derler ki: “Biz sizi Allah rızâsı için doyuruyoruz. Yoksa sizden ne bir karşılık bekliyoruz, ne de bir teşekkür.”

10. “Çünkü biz o asık suratlı, çatık kaşlı, korkunç ve dehşetli günde Rabbimizin azabından korkarız.”

11. Allah da onları o günün felâketinden korur; yüzlerine parlaklık ve gönüllerine sevinç verir.

12. Sabretmelerine karşılık onları cennet ve ipekten elbiselerle mükâfatlandırır.

5. âyette yer alan اَلْاَبْرَارُ (ebrâr), tam mânasıyla iyilik sahibi, itaat eden, iyi insanlar demektir. Bunlar, Allah’a inanan, O’na hakkiyle kulluk eden, Allah’ın farzlarını ve emirlerini yerine getiren ve yasakladığı şeylerden de uzak duran kimselerdir. Kötülüğe râzı olmazlar, karıncayı bile incitmezler. “Ebrâr” isminin kullanılmasıyla, “şükür”den maksadın amel ederek şükretme olup bunun ancak iyilik, hayır, ihsân ve doğru sözlülükle yerine getirileceğine dikkat çekilir. (bk. Bakara 2/177; Âl-i İmrân 3/92) Allah katında övgüye lâyık olduklarına işaret edilmek üzere de, onlardan عِبَادُ اللّٰهِ (‘ibâdullâh) yani “Allah’ın has kulları” olarak bahsedilir.

Bu âyetlerde üç husus dikkatimizi çekmektedir:

• Allah’ın mahlûkatına merhamet ve şefkat nazarıyla bakabilmek; yetîmin, fakirin ve esirin gönlüne girebilmektir. Bu hususta Ebûbekir Verrâk (r.h.) şöyle der: “Malını muhtaçlara vermeyen, cenneti ümit etmesin! Fakiri sevmeyen de Peygamber Efendimizi sevdiğini iddia etmesin. İkisi de yalancıdır!”

• Yapılacak iyilikleri Allah rızâsı için yapabilmektir.

• Bir mü’min kalbinin, Allah korkusu ve hesap endişesiyle dolu olması hâlidir.

5. âyette geçen اَلْكَافُورُ (kâfur), beyaz ve hoş bir renkte, güzel kokulu, serin, kötü kokuya karşı tesirli ve tabiî olarak kalbi kuvvetlendiren Araplarca meşhur bir şeydir. Dolayısıyla cennet kâsesinin bu tabiatta olması onun temizliğini, hoşluğunu, berraklığını ve güzelliğini ifade eder. “Kâfur”un, dünyada bilinmeyen bambaşka bir içecek veya içecek katkısı olduğu da belirtilir. Nitekim İbn Abbas (r.a.), bunun cennette bir pınarın adı olduğunu söyler. Ona عَيْنُ الْكَافُورِ (‘aynü’l-kâfûr) yani “kâfûr pınarı” denilir. (bk. Kurtubî, *el-Câmi‘*, XIX, 125)

O güzel kullar için hazırlanmış diğer nimetler şöyle:

مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى الْاَرَٓائِكِۚ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًاۚ ﴿١٣﴾
وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ

بِاٰنِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَاَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا۬ ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَاْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًاۚ ﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَۚ اِذَا رَاَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا ﴿١٩﴾ وَاِذَا رَاَيْتَ ثَمَّ رَاَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَاِسْتَبْرَقٌۘ وَحُلُّٓوا اَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍۚ وَسَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾ اِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَٓاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًاۚ ﴿٢٢﴾

13. O cennette koltuklar üzerine yaslanıp otururlar. Orada ne yakıcı bir güneş sıcağı görürler, ne de dondurucu bir kış soğuğu.

14. Cennet ağaçlarının huzur ve rahatlık veren gölgeleri onları bürür. Salkım salkım meyveler, hemen elleriyle koparacakları mesafeye kadar sarkar.

15. Etraflarında fır dönen hizmetçiler, gümüşten kaplar ve billûr kupalarla onlara içecek taşır, yemek ikram ederler.

16. Gümüşten billûr kupalarla ki, hizmet edenler onları cennet ehlinin iştahlarına göre doldururlar.

17. Orada onlara, içlerindeki içeceğe zencefil katılmış dolu dolu kadehler sunulur.

18. Bu kadehler, ismine Selsebîl denilen bir pınardan doldurulur.

19. Etraflarında hiç yaşlanmayan ölümsüz gençler âdeta pervane olur. Onları bir görsen, parlaklıklarından ötürü saçılmış inciler sanırsın.

20. Ne yana baksan hayâle gelmez nimetler, ihtişam ve büyük bir saltanat görürsün.

21. Cennetliklerin üzerlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süslenirler. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirir.

22. Onlara şöyle denir: "Bütün bunlar, sizin için hazırlanmış bir mükâfattır. Dünyadaki amel ve gayretleriniz böylece kabule şâyan olmuştur."

17. âyette bahsedilen "Zencebîl", güzel kokusuyla içeceğe lezzet veren çok hoş bir baharattır. Buradan anlaşıldığına göre, cennet ehline içirilen içeceğe yukarıda geçtiği gibi kâh kâfûr, kâh zencefîl karıştırılmaktadır. Yahut bu içecek,

kâh kâfûr pınarından, kâh zencefîl pınarından doldurulmaktadır. Kâfûr serinlik, zencefîl ise sıcaklık verir. Cennetliklerin her iki zevki de tatmaları istenir. Zencefil karışımlı olan ve müslümana sadece neşe üstüne neşe veren bu içecek de tükenmeyecek kadar çoktur. Çünkü onun kaynağı Selsebîl denilen bir pınardır. Selsebîl, içilmesi gâyet lezzetli, tatlı, boğazdan çok rahat geçen bir içecektir.

21. âyette شَرَابًا طَهُورًا (şerâben tahûren) diye isimlendirilen içecek daha önce sözü edilen biri kâfur katkılı, diğeri zencefil katkılı iki çeşit içeceğin ikisinden de üstün ve doğrudan doğruya âlemlerin Rabbi tarafından içirilen, içine hiçbir katkı katılmamış, saf ve tertemiz bir içecektir. Bunu içenlerde Hakk'ın cemâline kavuşma neşesi doğar. Rivâyete göre cennetliklere yiyecek ve içecekler verilir. En sonunda da tertemiz bir içecek sunulur ki, bununla kalpleri ve bütün içleri tertemiz olur; dışlarından misk kokusu gibi bir ter hâlinde taşar. Yine rivâyete göre bu, cennet kapısında bir kaynaktır ki her kim ondan içerse yüce Allah onun kalbinde kin, hile ve hasetten veya içinde kirden lekeden eser bırakmaz, hepsini çekip çıkarır. (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXX, 225)

Bundan maksadın sırf ruhanî olan bir içecek olup, insanı Allah'ın dışında her şeyden uzaklaştıran ilâhî bir tecelli olduğu da söylenmiştir.

Şimdi de Rasûlullah (s.a.v.)'e hitap edilerek, onun muazzez şahsında tüm inananlara bu güzel ve ebedî nimetlere ulaşmanın yolu beyân buyrulur:

Rabbinin Hükmünü Bekle

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ تَنْز۪يلاًۚ ﴿٢٣﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا

تُطِعْ مِنْهُمْ اٰثِماً اَوْ كَفُوراًۚ ﴿٢٤﴾

23. Şüphesiz biz Kur'an'ı sana parça parça indiriyoruz.

24. Rabbin hükmünü verinceye kadar sabret. Onlardan hiçbir günahkâra ve nankör kâfire itaat etme.

Kur'ân-ı Kerîm'in bu âyetlerde verdiği birinci tâlimat Allah'ın emirlerini tutup, kulluk vazîfelerimizi yerine getirdikten sonra Rabbimizin vereceği hükmü, meydana getireceği neticeyi sabırla beklemek gelir. Çünkü acele etmek bir fayda vermez.

İkinci tâlimatı, hiçbir günahkâra veya nankör kâfire itaat etmemek, boyun bükmemektir. Çünkü onların, zaman zaman Allah'ın muradına aykırı talepleri olmaktadır. Nitekim müşrikler, Peygamberimiz (s.a.v.)'den kurulu düzenlerini sarsan tebliğ dâvasından vazgeçmesini istemişler; böyle yaptığı takdirde kendisine mal, mülk, makam, itibar gibi maddî-manevî karşılıklar va'detmişlerdi. Efendimiz (s.a.v.) ise bunların hepsini reddetmiş, güneşi sağ, ayı sol eline koysalar bile kesinlikle dâvasını bırakmayacağını söylemişti.

Kur'an'ın üçüncü tâlimatı, gece gündüz Allah'a ibâdete, O'nu zikir ve tesbihe devam etmektir:

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَاَص۪يلاًۚ ﴿٢٥﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ

لَيْلاً طَو۪يلاً ﴿٢٦﴾

25. Sabah akşam Rabbinin ismini an.

26. Gecenin bir kısmında O'na secde et ve geceleyin uzun bir süre O'nu tesbihte bulun.

Burada beş vakit namaza ve teheccüd namazına işaret olduğu belirtilir. Şöyle ki: "Rabbinin ismini zikir"den maksat, namaz kılmaktır. بُكْرَةً (bükra), sabah ve sabahtan öğlene kadar olan vakit demek olup bununla "sabah namazı"na işaret olunur. اَص۪يل (asîl), öğleden akşama kadar olan vakittir. Bununla "öğlen ve ikindi namazlarına" işaret edilir. "Gecenin bir kısmında secde etmek"ten maksat, akşam ve yatsı namazlarıdır. Gecenin uzun bir bölümünde yapılması istenen

tesbih ise, teheccüd namazıdır. Diğer tesbihat, zikir ve istiğfar da buna dâhildir.

Zâlimlerin ve kâfirlerin, Kur'an'ın bu tâlimatlarına karşı çıkmalarının sebebine gelince:

إِنَّ هٰؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾ نَحْنُ
خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا اَسْرَهُمْ ۚ وَاِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا اَمْثَالَهُمْ تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾

27. Şu günahkâr kâfirler, çarçabuk geçen dünya hayatını seviyorlar da, önlerinde kendilerini bekleyen o korkunç kıyâmet gününü bir kenara bırakıyorlar.

28. Oysa onları yaratan, bütün organlarını damar ve kaslarla birbirine sımsıkı bağlayıp yaratılışlarını sapasağlam yapan biziz. Dilediğimiz zaman onları helâk eder, yerlerine elbette benzerlerini getiririz.

İşte Kur'an bu gerçekleri hatırlatmak için gelmiştir:

اِنَّ هٰذِهِ تَذْكِرَةٌ ۚ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٢٩﴾ وَمَا تَشَاؤُنَ
اِلَّا اَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ ۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ۗ ﴿٣٠﴾ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ
فِى رَحْمَتِهِ ۜ وَالظَّالِمِينَ اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا ﴿٣١﴾

29. Bu Kur'an, bir hatırlatma, bir uyarıdır. Artık dileyen kendisini Rabbine ulaştıracak bir yol tutsun.

30. Ama unutmayın ki, Allah dilemedikçe siz bir şey dileyemezsiniz. Doğrusu Allah, her şeyi hakkiyle bilen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır.

31. Allah dilediği kimseyi rahmetine eriştirir. Zâlimler için ise O, can yakıcı bir azap hazırlamıştır.

Küllî irade Allah'a aittir. Kula verilen, ancak bu küllî iradeye bağlı bir cüz'î iradedir. Kul, kendine verilen bu cüz'î iradeyle bir şeyi dileme, tercih etme ve karar verme imkânına sahiptir. Meselâ bununla, hak veya bâtıl istediği dini seçebilir. Bununla helâl veya haram bir geçim yolu benimseyebilir. Yine bu iradeyle güzel veya çirkin bir ahlâk yolu tercih edebilir. Ancak tercihlerini fiiliyata dökerken, Allah kendisine ne kadar müsaade buyurursa o kadarını gerçekleştirebilir. Eğer bu konuda Allah insana sınırsız bir irade ve yetki vermiş olsaydı dünya nizamı alt üst olurdu. Hâsılı Cenâb-ı Hak, dünyada böyle bir denge tesis etmiş ve insanı da bu çerçevede sorumlu tutmuştur. İnsana düşen bu sınırlı çerçeve içinde üzerine düşen kulluk vazîfesini yaparak imtihanı kazanmak; her

türlü şirk, küfür, isyân, zulüm ve haksızlıklardan uzak durup Allah'ın rızâsına uygun ameller işleyip ilâhî rahmete girenlerden olmaya çalışmaktır.

İnsanlar için rahmet ya da azap olmak üzere iki sonuçtan birini tercih hakkı bulunduğunu haber vererek sona eren İnsan sûresini, kâfir ve zâlimlere va'dedilen hususların gerçekleşeceğine yeminle başlayan Mürselât sûresi tâkip edecektir:

77- MÜRSELÂT SÛRESİ

سُورَةُ الْمُرْسَلَاتِ

77. MÜRSELÂT SÛRESİ

Mürselât sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 50 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen ve "gönderilenler" mânasına gelen اَلْمُرْسَلَاتُ (mürselât) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 77, iniş sırasına göre ise 33. sûredir.

Konusu

Allah Teâlâ'nın varlığı, birliği ve kudretine işaret eden delillere dikkat çekilir. Bu yüce kudret sahibinin kıyâmeti koparmaya, ölüleri diriltmeye ve onları hesâba çekmeye de kâdir olduğu beyân edilir. Bir taraftan gönülleri Allah'a saygıyla dopdolu takvâ sahiplerine verilecek nimetler hatırlatılırken, diğer taraftan dini ve âhireti yalanlayanların acı sonlarına tekrar tekrar vurgu yapılır.

Kıyâmet Kesinlikle Gelecek

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ﴿١﴾ فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا ﴿٢﴾ وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا ﴿٣﴾ فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٥﴾ عُذْرًا اَوْ نُذْرًا ﴿٦﴾ اِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ ﴿٧﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yemin olsun ilâhî emirlerle, iyiliklerle birbiri ardından gönderilenlere,

2. Şiddetle esip savuranlara,

3. Yaydıkça yayanlara,

4. Hakla bâtılı birbirinden ayırdıkça ayıranlara,

5. Böylece peygamberlere ilâhî vahyi taşıyanlara,

6. İnsanların özrünü ortadan kaldırmak veya uyarmak için:

7. Size va'dedilen kıyâmet kesinlikle gerçekleşecektir!

Allah Teâlâ, kıyâmetin mutlaka kopacağını haber vermek üzere, sonsuz kudretini gösteren beş şey üzerine yemin eder. Bunlar hakkındaki izahlardan ikisi bizim için önem taşımaktadır:

Birincisi; üzerine yemin edilen varlıklar meleklerdir. Allah meleklerle vahiy ve diğer buyruklarını gönderdiği için onlara اَلْمُرْسَلَاتُ (mürselât) denir. Şiddetle esen rüzgâr gibi Allah'ın emirlerini süratle yerine getirdikleri için onlara اَلْعَاصِفَاتُ (âsıfât) denir. Gökte kanatlarını açtıkları ve yeryüzünde şeriatleri yaydıkları, yahut mahşerde amel defterlerini yaydıkları için onlara اَلنَّاشِرَاتُ (nâşirât) denir. Hak ile bâtılı birbirinden ayırdıkları için bunlara اَلْفَارِقَاتُ (fârikât) denir. İnsanların özür dilemelerine mâni olmak ve inkârcıları korkutmak üzere Peygamberlere vahyi getirdikleri için de onlara اَلْمُلْقِيَاتُ (mülkıyât) denir. (bk. Sâffât 37/1-3; Zâriyât 51/1-4; Nâziât 79/1-5)

İkincisi; üzerine yemin edilen bu şeyler, rüzgârlardır. Allah onları değişik yönlerden ard arda gönderdiği için bunlara اَلْمُرْسَلَاتُ (mürselât) (bk. Rûm 31/48); bazan esişleri şiddetlenip fırtına hâline geldikleri için اَلْعَاصِفَاتُ (âsıfât) (bk. Yûnus 10/22); bulutları kaldırıp yaydıkları, bitkilerin, ekinlerin, ağaçların

yetişip yayılmasına yardımcı oldukları için اَلنَّاشِرَاتُ (nâşirât) (bk. Rûm 31/48; Hicr 15/22); zâlimleri helâk ederek Allah'ın dostlarıyla düşmanlarını birbirinden ayırdıkları için اَلْفَارِقَاتُ (fârikât) (bk. Hâkka 69/6); gördükleri hâdiselerden ders ve ibret alan akıllı kimseler rüzgârların şiddetli esişini görünce Allah'ın kudretini hatırlayıp O'na sığındıkları, böylece rüzgârlar onların kalbine Allah'a yönelme, O'na iman ve kulluk bakımından bir öğüt bıraktığı için de اَلْمُلْقِيَاتُ (mülkıyât) denmiştir.

İster melekler isterse rüzgârlar olsun, hepsini yaratan, onlara belli vazîfeler yükleyen, onları gönderen, estiren, koşturan, böylece muazzam kâinat nizamını kurup devam ettiren Allah Teâlâ olduğu için, şüphesiz O, kıyâmetle birlikte bu nizamı bozmaya ve âhirete ait yeni bir nizam kurmaya, va'dettiği şeyleri yerine getirmeye elbette kadirdir. O halde size va'dedilen kıyâmet ve ötesindeki her şey mutlaka vuku bulacaktır.

Şimdi seyredin o dehşetli günde neler olacağını:

فَاِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾ وَاِذَا السَّمَٓاءُ فُرِجَتْ ﴿٩﴾ وَاِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ وَاِذَا الرُّسُلُ اُقِّتَتْ ﴿١١﴾ لِاَيِّ يَوْمٍ اُجِّلَتْ ﴿١٢﴾ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ﴿١٤﴾

8. Yıldızlar silindiği zaman,

9. Gökyüzü yarıldığı zaman,

10. Dağlar ufalanıp savrulduğu zaman,

11. Peygamberlerin ümmetleri için ne vakit şâhitlik yapacakları belirlendiği zaman artık kıyâmet kopmuştur!

12. Peki, bütün bunlar hangi güne ertelenmiştir?

13. Hüküm gününe.

14. Sen, hüküm gününün ne olduğunu bilir misin?

Kıyâmetin bir ismi de "fasıl günü"dür. Bu, "hüküm günü" demektir. Çünkü o günde insanlar arasında adâletle hükmedilecek, haklı ile haksız, iyi ile kötü, cennetlikle cehennemlik birbirinden ayrılacaktır. Bu bakımdan dini yalanlayanlar şöyle uyarılır:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾

15. Gerçeği yalanlayanların o gün vay hâline!

وَيْلٌ (veyl), bir felâket olunca durumun fecaatini belirtmek için söylenen bir

sözdür. “Yazık yazık! Vay hâline!” demektir. Bu kelime “uçuruma yuvarlanmak”, “helâk ve ziyâna uğramak” gibi mânalar yanında, birine azap temennî etmek için de kullanılır. Buna göre “Yalanlayanlara veyl olsun” buyrulmakla, hem onların hallerinin fecaati, hem de belâya lâyık olup cezayı hak ettikleri haber verilmiş olur. Bu âyet sûre boyunca on kez tekrar edilir. Her defasında da peşine geldiği âyetlere göre bir mâna ifade eder. Burada “hüküm gününü yalanlayanlar” kastedilir.

İçinde bulunduğunuz çağda dini yalanlayanlar, önceki inkârcıların acı sonlarına bir baksınlar:

أَلَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْآخِرِينَ ﴿١٧﴾ كَذٰلِكَ
نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿١٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾

16. Biz önceki nesilleri, bu yalanlamaları sebebiyle helâk etmedik mi?

17. Onların arkasından gelip, aynı şekilde davrananları da elbette onların âkibetine uğratırız.

18. İşte hayatları günah hasadından ibaret inkârcı suçlulara biz böyle yaparız.

19. Gerçeği yalanlayanların o gün vay hâline!

Allah’ın tarihte cereyan eden değişmez kanununa göre, âhireti inkâr edenler, helâke uğrayan geçmiş ümmetlerde olduğu gibi, sonunda aynı felâkete uğramalarının kaçınılmaz olduğunu göreceklerdir. Bundan önce hiçbir kavim bu âkıbetten istisna edilmemiştir, kıyâmete kadar da istisnâ edilmeyecektir. Bu açık hakikati yalanlayanların hâli, o gün pek fecî olacak, helâk ve azaba düçar kalacaklardır.

Halbuki insan, kendi varlığı üzerinde cereyan eden şu ilâhî kudret akışlarını ve azamet tecellilerini düşünecek olsa, hiç inkâra saplanması mümkün olabilir mi:

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿٢١﴾
إِلٰى قَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾

20. Ey insanlar! Biz sizi değersiz bir sudan yaratmadık mı?

21. Sonra onu sağlam bir yere yerleştirdik;

22. Belli bir süreye kadar.

23. Biz, insanın yaratılışını işte böyle gerçekleştirdik. Ne mükemmeldir bizim bir şeyi gerçekleştirme kudretimiz!

24. Gerçeği yalanlayanların o gün vay hâline!

İnsanı, pek önemsenmeyen bir damla sudan, en gelişmiş mikroskopla bile görülmesi mümkün olmayan bir nutfeden başlatıp belli kademelerden geçirerek mükemmel bir varlık hâline getiren Allah Teâlâ, elbette kusursuz bir ilim ve kudret sahibidir. İnsanın bunu unutup Rabbine isyân etmesi ise cezayı gerektiren en büyük bir nankörlüktür. Diğer taraftan, böyle basit bir sudan insan gibi son derece mükemmel bir varlığı yaratan ilâhî kudretin, onu öldükten sonra da yaratmaya güç yetireceği gözler önüne serilmiş olmaktadır.

İsterseniz bir de, büyük bir ilâhî kudret delili olarak yere ve dağlara bakın:

اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ كِفَاتًاۙ ﴿٢٥﴾ اَحْيَاۤءً وَاَمْوَاتًاۙ ﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ وَاَسْقَيْنَاكُمْ مَاۤءً فُرَاتًاۜ ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾

25. Biz yeryüzünü bir toplanma mekânı yapmadık mı:

26. Hem diriler, hem ölüler için?

27. Üstüne de sarsılmaz, sâbit yüce dağlar diktik; size tatlı sular içirdik.

28. Gerçeği yalanlayanların o gün vay hâline!

25. âyette geçen اَلْكِفْتُ (kift) ve اَلْكِفَاتُ (kifât), toplamak, kendine çekmek, kucaklamak demektir. Bilindiği ve görüldüğü üzere yeryüzü bütün insanları, ölüleri ve dirileri bir ana kucağı gibi bağrına basmaktadır. Eğer arz çekim kuvvetiyle üstündekileri kendine çekmese, üzerinde bulunan her şey, ölüler ve diriler savrulur gider. Fakat o ilâhî kudretin kendine verdiği çekim kuvvetiyle dirileri toprağın üstünde, ölüleri de altında taşımaktadır. Ayrıca âyetlerin işaretine göre mahşer yerinde ilâhî huzurdaki büyük toplantı da yine bu yer üzerinde olacaktır. Kimse buradan başka bir yere kaçamayacak, ilâhî kudretin kabzasından dışarı çıkamayacaktır. Ayrıca yeryüzüne yerleştirilen, bir taraftan ağır basan sabit oturaklı, bir taraftan da başlarını göklere kaldırmış yüce dağlar; nehirlerden, derelerden, çeşmelerden akan tatlı sular hem birer büyük nimet hem de Allah'ın kudretinin açık işaretleridir. Bu işaretleri yalanlayanlara, görmezden gelenlere elbette yazık, çok yazık olacaktır. Bu inkârcı nankörler âhirette pek dehşetli bir azaba uğrayacaklardır. Şöyle ki:

Kapkara Cehennem Dumanı

اِنْطَلِقُوا اِلٰى مَا كُنْتُمْ بِه۪ تُكَذِّبُونَۚ ﴿٢٩﴾ اِنْطَلِقُوا اِلٰى ظِلٍّ ذ۪ى
ثَلٰثِ شُعَبٍۙ ﴿٣٠﴾ لَا ظَل۪يلٍ وَلَا يُغْن۪ى مِنَ اللَّهَبِۜ ﴿٣١﴾ اِنَّهَا
تَرْم۪ى بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِۚ ﴿٣٢﴾ كَاَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌۜ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّب۪ينَ ﴿٣٤﴾

29. O gün inkârcılara şöyle denir: "Haydi, yalan saydığınız o azaba doğru gidin!"

30. "Üç sütun hâlinde yükselen o kapkara cehennem dumanının gölgesine girin!"

31. Bir gölge ki ne serinlik verir, ne de alevden korur.

32. O ateş, saraylar büyüklüğünde kıvılcımlar fırlatır;

33. Sarı erkek deve sürüleri gibi dağılan kıvılcımlar.

34. Gerçeği yalanlayanların o gün vay hâline!

"Üç sütun hâlinde yükselen duman", cehennem yakıtlarının çıkardığı üçe ayrılmış yoğun dumandır. Fakat bu gölgeler, öyle serinlik veren bir gölge değildir. Çatal çatal dikilen cehennem alevlerinin gölgesidir. Bunlar, altına sığınanları alevlerden de korumaz. Çünkü çatallıdır; çatallarının arasından alevler hücum eder. Onun için bu gölgeler bir şeye yaramaz, sığınmaya gelmez. O cehennemin alev saçan ateşi, öyle büyük ve dehşetlidir ki, saraylar gibi yahut büyük odun kütükleri gibi kıvılcımlar atar. Bu benzetme, saçılan kıvılcımların büyüklüğünü gösterir. Sanki o kıvılcımlar, sarı sarı erkek deve sürüleri gibidir. Bu benzetme de renk, çokluk ve hareket itibariyledir. Üstelik erkek deve daha büyük ve daha kuvvetlidir. İşte sadece kıvılcımları böyle olan cehennem ateşinin ve alevlerinin ne kadar salgın ve dehşetli olduğunu tasavvur etmek gerekir.

Mahşer gününden bir başka dehşet tablosu:

هٰذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَۙ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ
يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّب۪ينَ ﴿٣٧﴾ هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِۚ جَمَعْنَاكُمْ وَالْاَوَّل۪ينَ ﴿٣٨﴾
فَاِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَك۪يدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّب۪ينَ ﴿٤٠﴾

35. Bugün, onların tek bir kelime bile edemeyecekleri bir gündür.

36. Kendilerine izin verilmez ki, özür dileyebilsinler.

37. Gerçeği yalanlayanların o gün vay hâline!

38. Bugün hüküm günüdür. Sizi de, öncekileri de bir araya topladık.

39. Cezamdan kurtulmak için varsa bir hîleniz, bir düzeniniz, hiç durmayın, beni atlatmak için hemen uygulayın!

40. Gerçeği yalanlayanların o gün vay hâline!

Kur'an'daki verilen bilgilerden anlaşıldığına göre mahşer gününün çeşitli safhaları olacaktır. Her safhanın kendine has halleri vardır. Burada kâfirlerin cehenneme girmeden önceki son durumları arz edilir. Zira bu hususla alakalı başka âyetlerin bildirdiğine göre kâfirler ve günahkârlar bundan önce mahşer meydanında pek çok mazeret ileri sürecekler. Kendi suçlarını birilerine yüklemeye çalışacak, kendilerinin masum olduğunu ispata gayret edecekler. Kendilerini saptıranlarla cedelleşecekler. Hatta bazıları, pek çok âyette belirtildiği gibi utanmadan suçlarını inkâr etmeye çalışacak. Fakat onların elleri, ayakları ve bütün azaları aleyhlerinde şâhitlik edecektir. Suçları tamâmen ispatlanıp, ilâhî hak ve adâlet ölçülerine göre hiçbir yönden eksiklik kalmadıktan sonra suçlarının cezası bildirilecektir. İşte o zaman onlara hiçbir söz hakkı kalmayacaktır. Artık hiç bir mazeretleri kabul edilmeyecektir. Ne özür dilemelerine imkân, ne de kendilerini müdafaya izin verilecektir. Bundan maksat, onların kendilerini savunma haklarını gasp değil, elbette ki bütün suçları ispatlandıktan sonra artık hiçbir delilleri kalmayacağını beyândır. Böylece onların ağızları kapatılmış olacak ve ebedî azaba sürükleneceklerdir.

Ömürlerini Allah'a duydukları derin bir saygı ve korku içerisinde güzel bir kullukla dolduranlara gelince:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾
كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي
الْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾

41. Gönülleri Allah'a karşı saygıyla dopdolu olup O'na itaatsizlikten sakınanlar, serinletici gölgeler altında ve pınar başlarındadır.

42. Canlarının çektiği türlü türlü meyveler arasında.

43. Onlara: "Dünyada yaptığınız iyiliklerin mükâfatı olarak şimdi âfiyetle yiyin, için!"

44. "İyilik eden ve işini güzel yapanları işte biz böyle mükâfatlandırırız" buyrulur.

45. Gerçeği yalanlayanların o gün vay hâline!

Kâfirlerin hazin ve fecî durumlarına karşılık kalplerinde Allah'a karşı pek derin bir saygı besleyip, O'na itaatsizlikten kaçınan ve emirlerini titizlikle yapmaya çalışanların nimet, huzur ve saâdet dolu halleri tasvir edilir. Önceki âyetlerde cehennemlikler için üç türlü azap sayıldı: Onlar;

• Saraylar veya kütükler gibi kocaman,

• Sarı erkek deve sürüleri gibi çok ve hareketli kıvılcımlar atan,

• Serinlik vermeyen ve alevden korumayan üç çatallı bir gölgenin altına götürüldüler.

Buna mukâbil Allah'tan korkup günahlardan sakınanlara üç nimet sayılır: Onlar da;

• Serinletici gölgeler altına,

• Pınarların, çeşmelerin başlarına,

• Gönüllerinin çektiği türlü türlü meyvelerin arasına yerleştirildiler. Bunlardan afiyetle yiyip içmelerine müsaade buyruldu.

Elbette kıyâmeti, cenneti ve cehennemi yalanlayanların, takvâ sahiplerine verilen bu nimetler karşısında içine düştükleri azabın fecaat ve vahameti daha da artacak ve hallerinin perişanlığı bütün netliği ile ortaya çıkacaktır.

O halde:

كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا إِنَّكُمْ مُجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾

46. Ey kâfirler! Şu pek kısa ömürde yiyin, için, zevklenin bakalım. Ama unutmayın ki, siz inkârcı suçlularsınız.

47. Gerçeği yalanlayanların o gün vay hâline!

48. Onlara: "Haydi, Allah'ın huzurunda boyun eğin, O'na kullukta bulunun!" dendiği zaman boyun eğmezler.

49. Gerçeği yalanlayanların o gün vay hâline!

Hitap, yaşamakta olan ve henüz tevbe fırsatını kaçırmamış olan tüm kâfirleredir. Onlara dünya hayatının fâniliği hatırlatılmakta ve onun geçici zevklerine aldanmamaları öğütlenmektedir. İtikâdî, amelî ve ahlâkî bütün günahlardan uzaklaşarak tevhide, Allah'a kulluğa dönmeleri istenmekte ve onlara yöneltilen şu susturucu soruyla sûre sona ermektedir:

فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

50. Bu Kur'an'a da inanmazlarsa, artık bundan sonra hangi söze inanacaklar acaba?

Dünya üzerinde meydana gelen en büyük hâdise, insana doğru yolu gösteren, hakla bâtıl arasındaki farkı en ince noktalarına kadar anlatan Kur'ân-ı Kerîm'in nâzil olmasıdır. O, Allah'ın en büyük rahmet tecellisidir. Göklerin, yere emsalsiz armağanıdır. Mûcizedir; kıyâmete kadar bir âyetinin bile benzerini getirmek mümkün değildir. İnanmak, bağlanmak ve şükretmek gereken en büyük nimet odur. Dolayısıyla Kur'an'ı okuyarak ve dinleyerek iman etmeyen bir kişiye, başka hangi söz tesir edebilir ve onu doğru yola getirebilir?

Bu âyet, kalplerin kilitlerini açıp onları iman nûruna kavuşturacak hakikî hidâyet anahtarının Kur'ân-ı Kerîm olduğuna işaret etmektedir.

Ağırlıklı olarak öncekilerin ve sonrakilerin toplanıp aralarında hüküm verilerek ayrılacağı kıyâmet gününün anlatıldığı Mürselât sûresini, Kur'ân'ın inişiyle birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'in bu büyük haberi getirmesi üzerine müşriklerin gâh telâş gâh alay etme tarzında sorup soruşturarak bu haber etrafında tartışmalara dalmış bulunmalarını söz konusu ederek başlayan Nebe sûresi tâkip edecektir:

سُورَةُ نَبَاءٍ

78. NEBE’ SÛRESİ

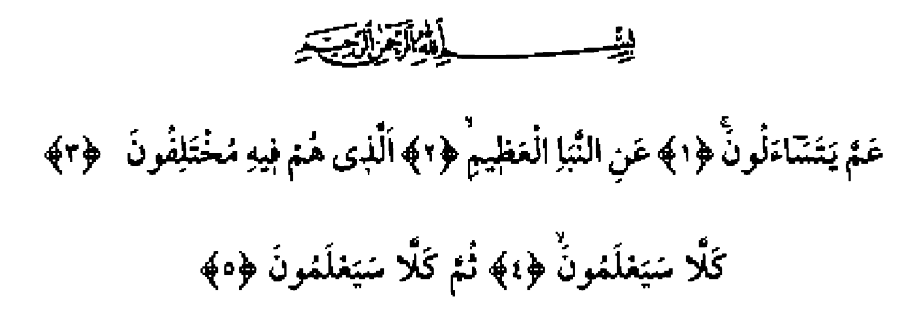
Nebe’ sûresi Mekke’de nâzil olmuştur. 40 âyettir. İsmini, ikinci âyette geçen “mühim haber” mânasına gelen اَلنَّبَأُ (nebe’) kelimesinden alır. عَمَّ)Amme), اَلتَّسَاؤُلُ (Tesâül) ve اَلْمُعْصِرَاتُ (Mu‘sırât) isimleriyle de anılır. Bu sûreyle başlayan Kur’ân-ı Kerîm’in son cüzü, “Amme cüzü” olarak bilinir. Mushaf tertîbine göre 78, iniş sırasına göre ise 80. sûredir.

Konusu

Sûrede, Kur’ân-ı Kerîm’den ve onun verdiği en büyük haber olan kıyâmetten bahisle söze başlanır. Bir yönüyle Allah’ın kudretinin yüceliğini gösteren işaret, bir yönüyle de kullar için büyük nimet olan varlık ve hâdiselere değinilir. Bunları yaratan kudretin, âhiret hayatını var etmeye elbette muktedir olduğuna işaret edilerek, kıyâmet ve cehennemden dehşetli, ibretli sahneler aktarılır. Buna mukâbil, gönülleri Allah saygısıyla dopdolu olup O’na karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanan nimetler hatırlatılır. Âhiretin gerçekliği bir kez daha vurgulanarak, insanlık yakında başlarına gelecek korkunç bir azaba karşı uyarılır, imana dâvet edilir.

O Büyük Haberi mi Soruyorlar

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Müşrikler birbirlerine neyi sorup duruyorlar?

2. Belli ki o büyük dehşetli haberi soruyorlar.

3. Hani aralarında anlaşmazlığa düştükleri o haberi.

4. Hayır, anlaşmazlığa ne hâcet! Yakında onun ne olduğunu bilecekler.

5. Evet, evet! Yakında gerçeği öğrenecekler.

Buradaki "büyük haber"den maksat, Rasûlullah (s.a.v.)'in nübüvveti, bilhassa ona indirilen Kur'an ve onun son derece tesirli bir üslupla tekrar tekrar bildirdiği kıyâmet haberidir. Herkesin iman ve amelinin sorulacağı âhiret günüdür. **"Kur'an'ın bildirdiği bu gerçekler, pek büyük ve çok önemli bir haberdir"** (Sãd 38/67) âyeti ise, bu büyük haberin Kur'an olduğuna işaret eder. Kur'an peyderpey inmeye başladığı zaman imandan nasibi olanlar ona inanıyor, inanmayanlar ise birbirlerine ve etraflarına sorup duruyor, "Kulağımıza gelen bu şeyler neyin nesidir? Muhammed peygamber mi olmuş? Tevhide ve âhirete imana mı çağırıyormuş? Hele o kıyâmet haberi de nedir? Ölüler dirilecek, herkes yaptıklarından hesâba çekilecekmiş, öyle mi?" diyorlardı. Herkes bir şey söylüyor, kimi tamâmen inkâr, kimi tereddüt ediyordu. İşte burada onların, Kur'an ve nübüvvet gibi iki mühim hâdise karşısında içine düştükleri ihtilaf ve kafa karışıklığı canlı bir tablo hâlinde tasvir edilmektedir.

Halbuki hiç de ihtilaf etmelerine gerek yoktu. Çünkü yakında Kur'an'ın verdiği her haberin, husûsiyle kıyâmetin kesin bir gerçek olduğunu bileceklerdi. Zira, şimdi beyân edileceği üzere gözümüzün önünde cereyan eden muazzam varlık ve hâdiseleri yaratan Allah, söz verdiği üzere kıyâmeti koparıp âhiret hayatını getirmeye de elbette güç yetirecektir.

Burada tefekkür nazarlarımıza arz edilen delil ve nimetlerden birincisi yeryüzüdür:

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ﴿٦﴾

6. Biz yeryüzünü bir döşek yapmadık mı?

اَلْمِهَادُ (mihâd) kelimesinin "beşik" mânası da vardır. Dolayısıyla bu tabir, dünyanın, âhiret hayatına yönelik bir terbiye ve gelişme vasıtası olduğuna işaret eder. Bu sûretle dünya hayatı, uzun seneleriyle, âhiret genişliği ve sonsuzluğu karşısında kısa bir beşik hayatı olmaktan başka bir manzara göstermez. Beşeriyeti, bir müddet zevk, safâ ve çile kucağında sallayan, sonra da ebediyete doğru uykuya salan dünya, hakîkaten hem şu geçici hem de sonsuz hayatın beşiğidir. İnsan, ilim ve hikmetleri elde ettikten sonra bile ebediyetin azameti ve kemâli karşısında yine bir bebek olmaktan kurtulamaz. Nihâyet dünya ve ölüm hatıralarıyla dolu olarak hakikat sabahına ve asıl hayata kavuşur.

İkincisi dağlardır:

وَالْجِبَالَ اَوْتَادًا ﴿٧﴾

7. Dağları da onu sağlam tutan birer kazık.

İlâhî kudret dağları yeryüzü çadırına birer kazık olarak çakmıştır. Muazzam büyüklük ve ağırlıktaki bu dağlar yeryüzünü sağlam tutar. Sallanmasına ve çalkalanmasına mâni olur. (bk. Enbiyâ 17/31) Deniz sularının yeryüzünü istilasını engeller. Rüzgârların, bulutların ve yağmurların çeşitli akımlarla dağılımını sağlar. İçlerindeki madenler ve sular, üstlerindeki çeşitli bitki ve ormanlar ile dağların insan hayatı üzerinde sayılamayacak faydaları vardır. Demek ki dağlar hem jeolojik olarak arzın kazıkları, hem de sağladığı faydalar itibariyle insan hayatının kazıkları mesâbesindedir.

Üçüncüsü insanın erkek ve dişi hâlinde çift olarak yaratılmasıdır:

وَخَلَقْنَاكُمْ اَزْوَاجًا ﴿٨﴾

8. Sizi çiftler hâlinde yarattık.

Âilevî, içtimâî hayat ve insan neslinin bekâsı insanın çift olarak yaratılması gerçeğine bağlanmıştır. Gerçi bu durum sadece insana mahsus değildir. İnsanla birlikte hayvanlar, bitkiler, canlı cansız tüm varlıklar çift olarak yaratılmıştır. Yüce Allah, kâinat nizamını her şeyin çift oluşu üzerine kurmuş, tekliği zâtına ait kılmıştır. (bk. Yâsîn 36/36; Zâriyât 51/49)

Dördüncüsü uykudur:

وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾

9. Uykunuzu bir dinlenme kıldık.

سُبَاتًا (sübât) kelimesinin kesmek, faaliyetlerini durdurmak, rahat etmek, salgın

ölüm gibi mânaları vardır. Bu mânaların her biri, uykunun çeşitli yönleriyle alakalıdır. Allah Teâlâ uykuyu insan için bir dinlenme, huzur ve rahat vakti kılmıştır. Uyku esnâsında beden, bütün meşgalelerden kesilerek huzur ve sükûna erer. Ruh, uykuda insana, aslî vatanından esintiler nakleder. Vücudlar müşterek bir ölüm tatbîkâtı içinde fânîliklerinden sıyrılarak ölüler gibi Hakk'ın tasarruflarına açıkça teslim olurlar. Herkes yerde ve her şey uykuda olduğu halde, ruhlara akseden intibâ ve tecellîler başka başka olur.

Beşincisi gecedir:

وَجَعَلْنَا الَّيْلَ لِبَاسًاۙ ﴿١٠﴾

10. Geceyi, karanlığı ile sizi örten bir örtü yaptık.

لِبَاسًا (libâs), sırta giyilen iç çamaşırdan ziyâde, uyku esnâsında üste yorgan gibi örtülen örtü mânasındadır. Uyku insanı dinlendirir. Gece karanlığı da insanı yorgan gibi sarar. Onun ayıp yerlerini ve gizli kalması gereken şeylerini gizler. Güneşin ışığından ve ısısından korur. Aynı zamanda gece, açıktan erilemiyecek bir takım gâyelere ermek için bir pusu hizmeti görür. Gündüz maişet temini kastıyla koşuşturan insanlar, gece dinlenmek için hânelerine ve yuvalarına dönerler. Rabbimizin bahşetmiş olduğu gece elbisesi, çok kazanma hırsı ile helâke doğru koşan insanları bu tehlikeden muhâfaza eder; tabiatın ve insan bedeninin belirli bir denge içerisinde devam etmesini sağlar. Mü'min geceyi bir yorgan gibi üzerine bürünerek kaybettiği maddî ve mânevî güçleri tekrar kazanmak için Allah'a yönelir, mânevî hazları kuşanır ve takvâ elbisesini giyer. Gecenin umûmî baskı kanunu altında, sırtları toprak bilmeyen cebbarlar da dâhil olmak üzere herkes zavallı bir halde yerlere serilmiş yatarken sâlih kimseler ve ibâdete dalanlar nefeslerini ömür tesbihi hâlinde bir bir Hakk'a sayarlar. Allah'ın heybetinden ürpererek ihsana ererler ve hayâ duyguları artar. Sözleri tesir ve sağlamlık kazanır. Gece libâsına bürünmüş olan yakarış ve dualar da, hedeflerini daha kolay bulur.

Altıncısı gündüzdür:

وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًاۖ ﴿١١﴾

11. Gündüzü geçiminiz için çalışma zamanı kıldık.

İnsanların maişetlerini temin edebilmeleri için İlâhî kudret onu aydınlık kılmıştır. Gündüz geçinmek, çalışıp çabalamak zamanıdır.

Yedincisi yedi kat göğün yaratılmasıdır:

وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًاۙ ﴿١٢﴾

12. Üstünüzde yedi kat sapasağlam gök bina ettik.

Allah Teâlâ bunları çok sağlam bir şekilde bina etmiştir. İnsanların yaptığı binalar gibi, zamanın geçmesiyle eskiyip yıpranmazlar. Gökyüzünde kütleleri, hızları, yörüngeleri farklı milyarlarca galaksi ve yıldız dolaştığı halde hiçbir çarpışma ve düzensizlik meydana gelmez. (bk. Mülk 67/3-4)

Sekizincisi güneştir:

وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾

13. Oraya alev alev yanan, parıl parıl parıldayan bir lamba olarak güneşi astık.

سِرَاجًا (sirâc) lamba, وَهَّاجًا (vehhâc) ise alev alev yanan, şa'şaalı bir şekilde parıl parıl parıldayan demektir. Güneş, içinde sıkışan ve yoğunlaşan maddelerin birleşip bütünleşmesiyle çok büyük bir alev topu hâlini almıştır. Yüzey sıcaklığı 6000 santigrat derece, iç sıcaklığı ise 20 milyon santigrat derecedir. Güneş'te her saniye 564 milyon ton hidrojen 560 milyon ton helyuma dönüşür. Aradaki 4 milyon tonluk fark gaz maddesi de enerji ışın hâlinde uzaya yayılır.

Dokuzuncu ve onuncu deliller de şöyle beyan edilir:

وَاَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَٓاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِه۪ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾

وَجَنَّاتٍ اَلْفَافًا ﴿١٦﴾

14. Sıkışıp yoğunlaşmış yağmur dolu bulutlardan şarıl şarıl su indirdik;

15. Onunla tâneler ve bitkiler bitirelim diye.

16. Ağaçları birbirine sarmaş dolaş olmuş yemyeşil bağlar, bahçeler yetiştirelim diye.

Bütün bu ilâhî kudret nişâneleri ve azamet tecellileri, dikkatlerimizi iki mühim noktaya çeker:

Birincisi; bu muazzam ve muhteşem nizam bir tesadüf sonucu kendi kendine oluşmamıştır. Üstelik eşsiz bir nizam ve âhenk içinde kendinden istenileni yerine getirmektedir.

İkincisi; kâinatta hiçbir şey maksatsız yaratılmamıştır. Her şeyin bir sebebi, hikmeti ve gâyesi vardır. Aynı şekilde insan da boşuna yaratılmamıştır. O, dünya hayatında verilen bunca nimetlerle imtihana tâbi tutulmuştur ve bir gün yaptıklarının hesâbını verecektir. İşte o, gelmesi kesin olan kıyâmet günüdür:

Hüküm ve Ayrışma Günü

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًاۙ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ
أَفْوَاجًاۙ ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَٓاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًاۙ ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ
فَكَانَتْ سَرَابًاۜ ﴿٢٠﴾

17. Şüphesiz o hüküm ve ayrışma günü, vakti kesin olarak belirlenmiş bir gündür.

18. O gün sûra üfürülür, siz de bölük bölük gelirsiniz.

19. Gökyüzü açılır, kapı kapı olur.

20. Dağlar yerlerinden koparılıp yürütülür, bir serâp hâlini alır.

17. âyette geçen اَلْفَصْلُ (fasl) iki şeyi birbirinden ayırmak demektir. Dolayısıyla burada hakkın bâtıldan ayrılması, hüküm verilerek insanların aralarının ayrılması mânasında kullanılır. “Fasıl Günü” de gerçeğin ortaya çıktığı, insanların hesaplarının görüldüğü, aralarındaki anlaşmazlıkların halledildiği kıyâmet günüdür. Dünyada bağların ve bahçelerin bir hasat mevsimi olduğu gibi, insanların dünyada yaptıkları işlerin hesâbının görüleceği, hakkında ihtilafa düştükleri şeyin ayan beyân ortaya çıkacağı ve bütün dâvaların görüleceği bir kıyâmet günü gelecektir.

Şimdi dikkatler öncelikle cehennem ve cehennemlikler üzerine çekilir:

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًاۙ ﴿٢١﴾ لِلطَّاغِينَ مَآبًاۙ ﴿٢٢﴾ لَابِثِينَ
فِيهَٓا أَحْقَابًاۚ ﴿٢٣﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًاۙ ﴿٢٤﴾ إِلَّا
حَمِيمًا وَغَسَّاقًاۙ ﴿٢٥﴾ جَزَٓاءً وِفَاقًاۜ ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ
حِسَابًاۙ ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا كِذَّابًاۜ ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ
كِتَابًاۙ ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾

21. Cehennem pusuda, içine düşecek suçluları beklemektedir.

22. O, azgınların dönüp varacakları bir yerdir.

23. Orada sonsuz devirler boyunca kalacaklar.

24. Ne bir serinlik tadacaklar orada, ne de bir içecek.

25. Onların içeceği sadece kaynar su ve irin olacak;

26. Günahlarına uygun bir ceza olarak.

27. Çünkü onlar hesâba çekilmeyi ummuyorlardı.

28. Bu yüzden âyetlerimizi yalanlayıp duruyorlardı.

29. Biz ise onların yaptığı her şeyi bir bir sayıp kayıt altına alıyorduk.

30. Onlara şöyle denir: "Şimdi tadın azâbı! Bundan böyle size, azâbınıza azap katmaktan başka bir şey yapacak değiliz."

Cehennem 21. âyette مِرْصَادًا (mirsãd) olarak tavsif edilir. Mirsãd, gözetleme yeri demektir. Cehennem bekçileri, oraya gelecek suçluları gözetlemektedirler. Bu kelimenin "gözetleyici" mânası da vardır. Buna göre cehennemin bizzat kendisi azgınları gözetlemektedir. Böylece o, âdeta akıllı bir canlı olarak tasvir edilir. Nitekim Mülk sûresi 8. âyette, cehennemin içine atılacak suçlulara karşı kızgınlıktan kükreyip durduğu, öfkesinden çatlayacak hâle geldiği tasvîrî bir ifadeyle canlandırılmaktadır.

23. âyetteki اَلْاَحْقَابُ (ahkâb) kelimesinin, devamlılık ve birbiri ardını izleme mânalarını içeren asır, birbirini tâkip eden birçok seneleri içine alam devir ve belirsiz bir zaman gibi anlamları vardır. Seksen sene, yetmiş bin sen, her biri bin sene demek olan âhiret günleriyle seksen yıl diyenler de olmuştur. Ancak "devamlılık ve birbiri ardını tâkip etme" mânalarının olması, ebediliği ifade etmektedir. Bu sebeple müddetinin ne kadar olduğu, cehennemin ebedî olduğu gerçeğine tesir edecek bir öneme sahip değildir.

25. âyetteki اَلْغَسَّاقُ (ğassâk), cehennemde yananların yaralarından akan irin demektir. Bunun son derece soğuk ve dondurucu su mânası da vardır. Hâsılı onlara işe yarar, insan fıtratına uygun ne bir yiyecek ne de bir içecek verilecek; yiyecek içecek olarak verilen şeyler bile onların azabını artıracaktır. Çünkü âhirete inanmama ve Allah'ın âyetlerini yalanlamaya en uygun ceza budur.

İnsanları yaptıkları kötülüklerden vazgeçirmek, küfür ve şirk bataklığından kurtarıp görmedikleri âhirete iman etmeye sevk edebilmek için korku faktörü, teşvik ve mükâfat unsurundan daha etkilidir. Bu sebeple burada da cehennem ehlinin göreceği azab öncelikle anlatıldı. Şimdi de teşvik unsuru olan çeşitli nimet sofralarının kapıları aralanmaktadır:

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾
وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾ جَزَاءً
مِنْ رَبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾

31. Gönülleri Allah'a saygıyla dopdolu olup O'na karşı gelmekten sakınanlar için büyük bir kurtuluş vardır.

32. Muhteşem bahçeler ve üzüm bağları,

33. Göğüsleri tomurcuklanmış aynı yaşta dilberler,

34. Dolup taşan kadehler, hep onlar içindir.

35. Orada ne boş bir söz işitirler, ne de bir yalan.

36. Bütün bunlar Rabbinden, yaptıklarına yeterli bir karşılık, çok iyi hesaplanmış bir mükâfattır.

اَلْكَوَاعِبُ (kevâ'ib) göğüsleri yeni tomurcuklanmış gümüş memeli dilberler demektir. اَلْاَتْرَابُ (etrâb) da aynı yaşta dilberler anlamındadır. Cennetin dilberleri taze olduğu gibi, erkekleri de tazedir. Çünkü hepsi genç yaştadır.

Görüldüğü üzere kullarına lutf u keremi sonsuz olan Allah ki:

رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ
خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلٰٓئِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ اِلَّا
مَنْ اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾

37. O, göklerin, yerin ve bu ikisi arasında bulunan her şeyin Rabbidir. O Rahmân'dır. Kimse O'nun huzûrunda söz söylemeye güç yetiremez.

38. O gün Rûh ve melekler saf saf dizilir. Rahmân'ın izin verdiklerinden başkası konuşamaz. Konuşan da ancak doğru ve uygun olanı söyler.

38. âyette geçen اَلرُّوحُ (Rûh) hakkında, rûhlar üzerinde vazfeli, onları bedenlere sevk eden bir melek, genel olarak bütün rûhların cins ismi ve büyük bir melek diye izahlar yapılır. Bundan maksadın, Cebrâil (a.s.) olduğu da söylenir.

Sakın unutulmasın ki:

ذٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَٓاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهِ مَاٰبًا ﴿٣٩﴾ اِنَّٓا اَنْذَرْنَاكُمْ
عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ
تُرَابًا ﴿٤٠﴾

39. İşte bu, kesin olarak gelecek gündür. Öyleyse dileyen, kendisini Rabbine ulaştıracak bir yol tutsun.

40. Doğrusu biz sizi, gelmesi yakın bir azaba karşı uyardık. O gün insan bizzat kendi elleriyle ne hazırlayıp gönderdiğine bakacak; kâfir ise tamâmen ümidini yitirip: "Âh ne olurdu, keşke toprak olsaydım" diyecektir.

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.)'e bir adam geldi ve:

"– Yâ Rasûlallah! Kıyâmet ne zamandır?" dedi. Efendimiz (s.a.v.):

"– Kıyâmet için ne hazırladın?" diye sorunca o da:

"– Allah ve Rasûlü'nün sevgisini" cevabını verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz:

"– Öyleyse sen sevdiğinle beraber olacaksın" buyurdu.

Bu hâdise üzerine Enes (r.a.) şöyle derdi: "İslâma girmekten başka hiçbir şey bizi, Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.)'in *"Muhakkak sen sevdiğinle berabersin"* sözü kadar çok sevindirmemiştir. İşte ben de Allah'ı, Rasûlü'nü, Ebûbekr'i ve Ömer'i seviyorum ve onlarla beraber olmayı umuyorum, her ne kadar onların yaptıkları amelleri yapamadımsa da." (Müslim, Birr 163)

Zira öte dünyada insanın varacağı yer ve orada alacağı derece, kendi iradesiyle yapmış olduğu işlere göre olacaktır. O gün insan önceden dünyada yaptığı amellerine bakacak; imanı olan Allah'ın rahmeti ile kurtulacak, kâfir ise bütün ümidlerini yitirdiğinde "ah ne olaydı keşke toprak olaydım, keşke hiç irade sahibi insan olarak yaratılmasaydım da hesâba maruz kalmasaydım" diyecektir. Dünyadayken Allah'ın verdiği bu önemli haberde ihtilaf eden kâfirler o gün hakikati anlayarak hayvanlara özenip toprak olmayı veya dünya hayatında dikkafalı olmak yerine toprak gibi mütevazi olup hakka itaat etmiş olmayı arzu ederek hasret ateşlerine yanacaklardır.

Nebe sûresinin bahsettiği âhiret meselesini farklı bir derinlikle ele almak üzere şimdi Nâziât sûresi geliyor:

79- NÂZİÂT SÛRESİ

سُورَةُ النَّازِعَاتِ

79. NÂZİÂT SÛRESİ

Nâziât sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 46 âyettir. İsmini, birinci âyette geçip "kökünden söküp çıkaran" mânasına gelen اَلنَّازِعَاتُ (nâziât) kelimesinden alır. Sûre اَلسَّاهِرَةُ (Sâhire) ve اَلطَّامَّةُ (Tâmme) isimleriyle de anılır. Mushaf tertîbine göre 79, iniş sırasına göre ise 81. sûredir.

Konusu

Bir takım kuvvetlere yemin edilerek kıyâmetin dehşeti gözler önüne serilir. Allah'ın kudret nişânelerine yer verilerek kıyâmetin mutlaka kopacağı ve iyi yada kötü herkesin dünyada yaptığına göre bir karşılık göreceği beyân edilir. Bu gerçeklere inanmayan kâfirlere, azgınlaşıp rablik iddiasında bulunan Firavun'un fecî âkıbeti bir ibret levhası hâlinde hatırlatılır.

Ölümden Sonra Diriliş Haktır

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ﴿١﴾ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ﴿٢﴾ وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا ﴿٣﴾ فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُدَبِّرَاتِ اَمْرًا ﴿٥﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yemin olsun derinlere dalarak şiddetle söküp çıkaranlara,

2. Yumuşaklık ve kolaylıkla çekip alanlara,

3. Yüzüp yüzüp gidenlere,

4. Birbiriyle yarıştıkça yarışanlara,

5. Kendilerine verilen işleri en uygun yolla düzenleyip yapanlara ki siz yeniden mutlaka diriltileceksiniz!

Üzerine yemin edilen varlıklar hakkında yapılan izahların şu üçü ehemmiyet arz eder:

Birincisi; bunlar meleklerdir. Meleklerin yaptığı pek çok iş vardır. Burada daha ziyâde insanların canını alma işleri üzerinde durulur. Dolayısıyla bunlar insanların ruhlarını bedenlerinden çekip çıkaran ölüm meleği ve yardımcılarıdır. Buna göre اَلنَّازِعَاتُ (nâzi'ât), kâfirlerin ruhlarını tâ derinlere dalıp şiddetle söküp çıkaran melekler. اَلنَّاشِطَاتُ (nâşitât), mü'minlerin ruhlarını incitmeden hafifçe çekip alan melekler. اَلسَّابِحَاتُ (sâbihât), Allah'ın emrini yerine getirmek için gelip giderken ufuklarda denizde yüzer gibi hareket eden veya dalgıcın denizde yüzdüğü gibi insan bedeninde yüzerek ruhunu çıkartan melekler. اَلسَّابِقَاتُ (sâbikât), mü'minlerin ruhlarını cennete, kâfirlerin ruhlarını cehenneme götürürken birbirleriyle yarışan melekler. اَلْمُدَبِّرَاتُ (müdebbirât), kâinatın nizamında Allah tarafından kendilerine verilen işleri aksatmadan en uygun şekilde yerine getiren meleklerdir.

İkincisi; insanların ruhlarıdır. Burada kullanılan vasıflar, ruhların ölüm anında bedenlerinden zorlukla veya kolaylıkla ayrılmalarını, hızla ruhlar âlemine varmalarını, ruhlar âlemindeki makamlarına yarışırcasına gitmelerini ve mânen kemâle ererek işleri idâre eden meleklerin mevkiine yükselmelerini anlatır. Yahut bu vasıflar, dünyada nefislerini terbiye ve tezkiye etme yoluna giren ruhların, nefis mücâdelesi yaparak iç ve dış âlemlerini temizleme, şehevî

arzularından sıyrılma, ahlâkî kemâle yükselme, sonra kusurlu nefisleri terbiye etme işiyle meşgul olmalarını beyân eder.

Üçüncüsü; Allah yolunda cihâd eden mücâhidlerdir. Bu vasıflar, onların yayları iyice gererek ok atmalarını, oklarını kolayca fırlatmalarını, karada hızla yürümelerini, denizde yüzmelerini, havada uçmalarını, düşmanla savaşta yarışırcasına vuruşarak ileri geçmelerini ve savaş işlerini en uygun şekilde yürütüp idâre etmelerini haber verir.

Bahsi geçen varlık ve hâdiseleri yaratan ilâhî kudret, söz verdiği üzere kıyâmeti mutlaka koparacak ve ölüleri yeniden kesinlikle diriltecektir. Şimdi o korkunç günden dehşetli bir manzara sunulur:

يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ اَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ﴿٩﴾

6. O gün bir sarsıntı dünyayı şiddetle sarsar her şeyi yıkar.

7. Onu arkadan gelip insanları kabirlerinden kaldıran ikinci sarsıntı izler.

8. İşte o gün yürekler korku ile titrer.

9. Zâlimlerin gözleri keder, utanç ve pişmanlıktan zilletle yere kayar.

Verilen bu haberler hakikatin tâ kendisi olmakla birlikte, kâfirler hâlâ yeniden dirilişi inkâr etmektedirler:

يَقُولُونَ ءَاِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةً ﴿١١﴾ قَالُوا تِلْكَ اِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾

10. İnkârcılar diyorlar ki: "Biz öldükten sonra gerçekten ilk hâlimize mi döndürüleceğiz?"

11. "Hem de çürüyüp, ufalanmış kemikler hâline geldikten sonra ha?"

12. "O takdirde bu, bizim için pek ziyânlı bir dönüş olur" dediler.

13. Halbuki o hiç de zor değil, bir tek haykırışa bakmaktadır.

14. Bir anda uyanır, kendilerini mahşerde buluverirler.

10. âyette yer alan اَلْحَافِرَةُ (hâfire), bir işin ilk durumu, kişinin ilk hâli, yürüdüğü yol ve çukur mânalarına gelir. Onlar bu sözleriyle: "Öldükten sonra dirilip tekrar ilk durumumuza mı getirileceğiz? Yeniden hayata mı döndürüleceğiz?" demek isterler. نَخِرَةٌ (nehıreh) ise çürümüş, ufalanmış, delik

deşik olmuş, rüzgârla savrulan, rüzgâr estikçe ses veren kemik demektir. Bu sözleriyle de, canlılıktan bu kadar uzak olan kemiklerin diriltilmesinin hayal olduğunu iddia ederler. Halbuki bu, Allah'ın sonsuz kudretine göre çok basit bir iştir. Sadece bir çağrıya bakmaktadır. O çağrı yapılınca, herkes bir anda o Yüce Mahkeme'de toplanacaktır. اَلسَّاهِرَةُ (sâhire), geceyi uykusuz geçiren, sahra, düz alan gibi mânalara gelir. Mahşerde korkudan kimsenin gözüne uyku girmeyeceği için ona da "sâhire" denmiştir. Çağrıyı duyanlar derhal o meydanda toplanırlar. Orası öyle heybetli ve dehşetli bir mahkeme meydanıdır ki, orada kimsenin gözüne uyku girmez. Korkudan uyumak mümkün değildir. Orada her can uyanıklığın en sınır noktasındadır.

Bu yüzden Peygamber'e ve mü'minlere gereken İslâm'ı yaşayıp yaşatma, tebliğ edip öğretme yolunda inkârcılara karşı sabırla göğüs germeleridir. İşte size bu hususta son derece dikkat çekici bir misâl:

هَلْ اَتٰيكَ حَد۪يثُ مُوسٰىۢ ﴿١٥﴾ اِذْ نَادٰيهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ
طُوًىۚ ﴿١٦﴾ اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰىۘ ﴿١٧﴾ فَقُلْ هَلْ لَكَ
اِلٰٓى اَنْ تَزَكّٰىۙ ﴿١٨﴾ وَاَهْدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ فَتَخْشٰىۚ ﴿١٩﴾ فَاَرٰيهُ الْاٰيَةَ
الْكُبْرٰىۘ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصٰىۘ ﴿٢١﴾ ثُمَّ اَدْبَرَ يَسْعٰى ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ
فَنَادٰىۘ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ اَنَا۬ رَبُّكُمُ الْاَعْلٰىۘ ﴿٢٤﴾ فَاَخَذَهُ اللّٰهُ نَكَالَ
الْاٰخِرَةِ وَالْاُو۫لٰىۜ ﴿٢٥﴾ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَخْشٰىۜ ﴿٢٦﴾

15. Sana Mûsâ'nın haberi geldi, değil mi?

16. Hani Rabbi ona mukaddes Tuvâ vâdisinde şöyle seslenmişti:

17. "Firavun'a git, zira o iyice azgınlaştı."

18. "Ona de ki: «Arınmaya gönlün var mı?»"

19. "«İster misin, seni Rabbine giden yola ileteyim de O'nu tanıyıp saygıyla O'na teslim olasın!»"

20. Bunun üzerine Mûsâ gitti, tebliğ etti ve ona en büyük mûcizesini gösterdi.

21. Fakat Firavun onu yalanladı ve ilâhî dâvete karşı geldi.

22. Sonra arkasını döndü, hakkı iptal için çalışmaya koyuldu.

23. Hemen adamlarını ve ordusunu toplayıp bağırdı:

24. "Sizin en yüce Rabbiniz benim!" dedi.

25. Allah da onu hem âhiretin hem dünyanın dehşet verici azabıyla

cezalandırdı.

26. Şüphesiz bunda, Allah'ın azabından korkanlar için elbette büyük bir ibret vardır.

Allah Teâlâ, Hz. Mûsâ ve Firavun kıssasından dikkat çekici bir kesit anlatarak, inkârcıları, Rasûlullah (s.a.v.)'e karşı çıkmanın ve ona başkaldırmanın hem dünyevî hem de uhrevî hazin neticelerinden sakındırmaktadır. Anlatılan kısmıyla kıssada şu hususlara dikkat çekilmektedir:

Firavun gibi azılı bir kâfire ve düşmana karşı bile Mûsâ (a.s.)'dan nasıl bir yumuşak ve nezaketli üslup kullanmasının istendiği.

Burada bir mânada: **"Firavun'a gidin; çünkü o, gerçekten çok azgınlaştı. Ona yumuşak ve gönül alıcı sözler söyleyin. Belki o, böylece aklını başına alır veya hiç değilse biraz korkar"** (Tâhâ 20/43-44) âyetlerinde emredilen "kavl-i leyin"in izahı vardır. Buna göre dâvetçi, insanları yumuşak, tesirli ve hikmetli sözlerle hidâyete çağırmalıdır. Kalplere ve ruhlara tesir edecek bir dil bulmalıdır.

• Firavun'un dâvet edildiği husus, اَلتَّزَكّٖى (tezekkî) kelimesiyle ifade edilir.

Tezekkî, temizlenmek demektir. Bir taraftan kirliliklerden temiz, hâlis ve pam pâk olmak, bir taraftan da artıp, feyizlenip nemâlanmak anlamına gelir. Burada akide, ahlâk ve amellerin temizlenmesi kastedilir. Daha açık bir ifadeyle müslüman olup, İslâm'ı kabullenmek demektir. Mûsâ (a.s.)'ın "gönlün var mı?" diye sormasında, iman veya inkâr gibi tercihe bağlı olan hususlarda kulun iradesinin, meyil ve niyetinin şart olduğuna işaret vardır. Meyil ve niyet olmadan netice hâsıl edilemez.

• Mûsâ (a.s.)'ın bu kadar yumuşak, tesirli ve hikmetli dâvetine, üstelik ölülerin tekrar diriltilmesine de bir misâl olacak şekilde asanın canlanıp ejderha hâline gelivermesi gibi peygamberliğini ispatlayacak büyük bir mûcize göstermesine mukâbil, Firavun'un sergilediği tavır dikkate şâyandır:

Peygamberi yalanlamak, Allah'a ve emrine isyân etmek, Allah'a yönelecek yerde O'na sırtını dönmek, bununla da yetinmeyip hak dâvasını iptal edebilmek için var gücüyle çalışmak, bununla da yetinmeyip taraftarlarını toplayarak "en büyük rab olduğunu" iddia edecek derecede küfür ve azgınlık, hiddet ve taşkınlık, akılsızlık ve ahmaklık gayyasının dibine yuvarlanmak... Aslında Firavun'un "sizin en büyük rabbiniz benim" şeklindeki iddiası, insandaki makam ve mevki hırsı, benlik dâvasının nerelere kadar varabileceğini gösteren ibretlik bir vesikadır.

• Allah Teâlâ, peygamberini yalanlayan ve emirlerine karşı böyle küstahça baş kaldıran o zâlimi cezasız bırakmadı. Onu hem Kızıl denizin azgın dalgaları

arasında boğmak sûretiyle dünya azabıyla, hem de imansız ölüp ebedî cehennemi boylaması sûretiyle âhiret azabıyla cezalandırdı.

اَلنَّكَالُ (nekâl), kelimesi اَلتَّنْكِيلُ (tenkîl) mânasındadır. “Tenkîl” ise görenlere ve işitenlere ibret olacak ve onları benzeri şeyleri yapmaktan men edecek biçimde cezalandırmaktır. İşte Firavun’un helâkinde, kalplerinde ilâhî korku taşıyan insanları Allah ve Peygamber’e isyândan vazgeçirecek dehşetli bir ibret bulunmaktadır. Selim bir akılla bunu düşünen insan, peygambere karşı gelen, büyüklük taslayan, insanları zulümle ezen, kendisini tanrılaştıran insanların sonunda nasıl Allah’ın dünya ve âhiret cezasına çarptırılıp mahv ü perişan olacaklarını anlar. Firavun gibi kibirlenmeyip Allah’ın peygamberine inanır ve onun getirdiği dine itaat eder. Şimdi:

Sizi Yaratmak mı Zor Gökleri mi

ءَاَنْتُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمِ السَّمَٓاءُۜ بَنٰيهَاࣞ ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوّٰيهَاۙ ﴿٢٨﴾
وَاَغْطَشَ لَيْلَهَا وَاَخْرَجَ ضُحٰيهَاۖ ﴿٢٩﴾ وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰيهَاۜ ﴿٣٠﴾
اَخْرَجَ مِنْهَا مَٓاءَهَا وَمَرْعٰيهَاۖ ﴿٣١﴾ وَالْجِبَالَ اَرْسٰيهَاۙ ﴿٣٢﴾ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْۜ ﴿٣٣﴾

27. Ey haşri inkâr edenler! Sizi yeniden yaratmak mı daha zor, yoksa göğü yaratmak mı? İşte bakın! Onu Allah nasıl da binâ etti.

28. Tavanını yükseltti ve onu mükemmel bir sistem hâlinde nizama koydu.

29. Gecesini kararttı, gündüzünü aydınlık yaptı.

30. Bundan sonra da yeri döşeyip yaydı.

31. Ondan sularını ve otlaklarını çıkardı.

32. Dağları sapasağlam yerleştirdi.

33. Bütün bunları Allah, sizin ve hayvanlarınızın yararlanması için yaptı.

Âhiret hayatının kesinliği böyle açık delillerle beyân edildikten sonra söz kıyâmetin dehşetine; inanç ve amellerine göre insanların orada karşılaşacakları neticelere getirilir:

فَاِذَا جَٓاءَتِ الطَّٓامَّةُ الْكُبْرٰىۘ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ مَا سَعٰىۙ ﴿٣٥﴾

وَبُرِّزَتِ الْجَح۪يمُ لِمَنْ يَرٰى ﴿٣٦﴾

34. Her şeyi bastıran o en büyük felâket geldiği zaman!

35. İnsan neyin peşinden koştuğunu o gün anlar, fakat artık iş işten geçmiştir.

36. Görecek herkese, o kızgın alevli cehennem apaçık gösterilir.

Kıyâmetin bir ismi اَلطَّٓامَّةُ (Tâmme)dir. “Tâmme”, dayanılamayacak derecede ağır olan, her şeyi bastıran, öteki bütün belâ ve musîbetleri unutturacak derecede büyük olan belâ demektir. Bir de buna “büyük” sıfatı eklenince o belânın şiddet ve vahametini tasavvur etmek gerekir. İşte kıyâmet öyle dehşetli bir gündür ki, koptuğu zaman başka tüm dertleri unutturacak, herkes başka dertlerini unutup sadece o günün derdine düşecektir. O gün insan dünyada neyin peşine koştuğunu anlayacak, yaptığı her şeyi amel defterinde hazır bulacaktır. Kızgın alevleriyle cehennem ortaya çıkacak, görmesi gerekenler yani

oraya atılacak olan azgınlar onu görecektir. Netice itibariyle:

فَاَمَّا مَنْ طَغٰىۙ ﴿٣٧﴾ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۙ ﴿٣٨﴾ فَاِنَّ الْجَح۪يمَ
هِيَ الْمَأْوٰىۜ ﴿٣٩﴾ وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّه۪ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ
الْهَوٰىۙ ﴿٤٠﴾ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوٰىۜ ﴿٤١﴾

37. Artık kim hiçbir sınır tanımadan azgınlaşmış,

38. Dünya hayatını âhirete tercih etmişse,

39. İşte o kızgın alevli cehennem, onun varacağı yerin tâ kendisidir!

40. Kim de birgün Rabbinin huzuruna çıkıp hesap vereceği korkusuyla yaşamış ve nefsini kötü arzulara uymaktan dizginlemişse,

41. İşte cennet, onun varacağı yerin tâ kendisidir.

İnsan, dünyada iki farklı hayat tarzından birini tercih edebilir. Ya Allah'a isyân ederek bütün ümitlerini dünyaya bağlar. Nefsânî ve dünyevî zevkleri tadabilmek için iyi veya kötü, helâl veya haram ayırımı yapmadan ne varsa işler. Ya da bir gün Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna çıkacağını ve yaptıklarının hesâbını O'na vereceğini düşünerek dünyada kendini dâimâ ilâhî murâkabe altında hisseder, nefsini Allah'ın râzı olmadığı tüm arzulardan engeller ve hayatının her alanında İslâm çerçevesinde hareket eder. İşte birinci hayat tarzını sürenlerin gideceği yer ebedî cehennem olacağı gibi, ikinci hayat tarzını tercih edenlerin gideceği yer de ebedî cennet olacaktır. Buna rağmen hâlâ:

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰيهَاۜ ﴿٤٢﴾ ف۪يمَ اَنْتَ مِنْ ذِكْرٰيهَاۜ
﴿٤٥﴾﴿٤٣﴾ اِلٰى رَبِّكَ مُنْتَهٰيهَاۜ ﴿٤٤﴾ اِنَّمَٓا اَنْتَ مُنْذِرُ مَنْ يَخْشٰيهَاۜ

42. Rasûlüm! Sana kıyâmeten soruyorlar: "Ne zaman gelip demir atacak?" diye.

43. Ama sen nereden bilebilir, onun vaktini nasıl söyleyebilirsin ki?

44. Onun hakkındaki nihâî bilgi sadece Rabbine aittir.

45. Sen ise, kimin kalbi ondan korkup ürperiyorsa ancak onun için bir uyarıcısın.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), şehâdet parmağıyla orta parmağını bir araya getirerek: *"Benimle kıyâmetin arası u iki parmağım arası kadar yakla tığı zamanda ben peygamber olarak gönderildim"* buyurmuştur. (Buhârî, Tefsir 79/1; Müslim, Cuma 43)

Dolayısıyla bizzat Efendimiz (s.a.v)'in bîseti, kıyâmetin yaklaşmakta olduğunu

anlatıp dururken, inkârcıların bununla yetinmeyip onun vaktini sormaya kalkışmaları, üzerlerine düşmeyen mânasız bir iştir. Bu hususta ne onların sormaları, ne de Peygamber (s.a.v.)'in bir açıklama yapması, matlup bir durumdur.

Unutmasınlar ki:

﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَيهَا ﴿٤٦﴾

46. Onlar onu gördükleri gün sanırlar ki, dünyada sadece ya bir akşam vakti kalmışlar, ya da bir kuşluk vakti.

Şâir ne güzel söyler:

"Bu gül devrinde ömrünü geçirme zâyi' ey gâfil

Ki gül devri bigî tezcek geçer bu ömr devrânı." (Dehhânî)

"Gül mevsimine benzeyen şu gençliğini boş yere harcama. Zira insanoğlunun ömrü hakîkaten gül zamanı kadar kısadır; hızla gelip geçer, farkında bile olmazsın."

O halde "Kıyâmet ne zaman?" diye alaylı alaylı sorup duracak yerde o dehşetli güne hazırlık yapmak gerekmez mi?

Nâziât sûresinin sonunda yer alan uyarı ve nasihatin kimlere fayda vereceği örnekleriyle açıklanmak üzere gelen Abese sûresinde, uyarıcının öncelikle kendi nefsinden başlaması lâzım geldiğine tenbih yapılarak buyruluyor ki:

80- ABESE SÛRESİ

سُورَةُ عَبَسَ

80. ABESE SÛRESİ

Abese sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 42 âyettir. İsmini, "yüzünü ekşitmek, buruşturmak, surat asmak, bir şeyden hoşlanmadığını yüz ifadeleriyle belirtmek" mânalarına gelen عَبَسَ ('abese) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 80, iniş sırasına göre ise 24. sûredir.

Konusu

İslâm tebliğinin kimlere ve ne şekilde yapılması gerektiğine dâir temel esaslar beyân edilir. Kur'ân-ı Kerîm'in yüceliğine dikkat çekilerek, onun insanların imanına değil, insanların ona imana muhtaç oldukları ima edilir. Allah Teâlâ'nın, başta yaratma olmak üzere türlü ikram ve ihsanları hatırlatılarak, insana bu nimetlerin hakikî sahibi olan Rabbini tanıyıp O'na yönelmesi telkin edilir. Kıyâmet gününün dehşeti çok canlı manzaralar hâlinde tasvîr edilerek, mü'minin sevindirici, kâfirin ise hazin âkıbeti gözler önüne serilir.

Yüzünü Ekşitme

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

عَبَسَ وَتَوَلّٰىٓ ﴿١﴾ اَنْ جَٓاءَهُ الْاَعْمٰىۜ ﴿٢﴾ وَمَا يُدْر۪يكَ لَعَلَّهُ
يَزَّكّٰىٓ ﴿٣﴾ اَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرٰىۜ ﴿٤﴾ اَمَّا مَنِ اسْتَغْنٰىۙ ﴿٥﴾
فَاَنْتَ لَهُ تَصَدّٰىۜ ﴿٦﴾ وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا يَزَّكّٰىۜ ﴿٧﴾ وَاَمَّا مَنْ جَٓاءَكَ
يَسْعٰىۙ ﴿٨﴾ وَهُوَ يَخْشٰىۙ ﴿٩﴾ فَاَنْتَ عَنْهُ تَلَهّٰىۚ ﴿١٠﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yüzünü ekşitti ve sırtını döndü,

2. Yanına o âmâ geldi diye.

3. Nereden biliyorsun, belki o senden öğrenecekleriyle temizlenip arınacaktı?

4. Yahut düşünüp öğüt alacaktı da, bu öğüt ona fayda verecekti?

5. Fakat kendisini ihtiyaçsız görüp seni dinlemeye tenezzül etmeyene gelince,

6. Belki müslüman olur diye sen ona yöneliyorsun.

7. Halbuki onun İslâm'a girip arınmamasından dolayı sana bir sorumluluk yoktur.

8. Öte yandan, sana büyük bir istekle koşarak gelen,

9. Üstelik Allah'a karşı saygı ve korkuyla dopdolu olarak gelmişken,

10. Sen ona gereken alakayı göstermiyorsun!

İslâmı tebliğde dikkat edilmesi gereken esasların çok tesirli bir üslupla beyân edildiği bu âyet-i kerîmelerin iniş sebebi olarak şöyle bir hâdise nakledilir:

Bir gün Allah Rasûlü (s.a.v.), Kureyş'in bazı ileri gelenlerine İslâm'ı anlatmaktaydı. O sırada, yanına daha önceleri müslüman olmuş bulunan âmâ sahâbî Abdullah b. Ümm-i Mektûm (r.a.) geldi. Peygamberimiz (s.a.v.)'e, Allah'ın kendisine bildirdiği hakîkatlerden bazı şeyler öğrenmek istediğini söyledi. Fakat görüşmekte olduğu Kureyş ileri gelenlerini iknâ ile meşgul bulunan Efendimiz, onunla gerektiği şekilde ilgilenemedi. İbn Ümm-i Mektûm'un, talebini ısrarla tekrar etmesi sebebiyle de yüzünü biraz ekşitti. Bunun üzerine burada sözü edilen itâb-ı ilâhîye mâruz kaldı. Bu âyetin inişinden sonra Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) İbn Ümmi Mektûm'a pek çok iltifat ve ikramlarda bulunmuştur. Ayrıca kendisine rastladığı zaman da:

“Merhabâ ey, kendisi hakkında Rabbimin beni itâb ettiği kimse!” buyururdu. (Tirmizî, Tefsir 73; Vâhidî, *Esbâbu’n-nüzûl,* s. 471)

Âyetlerin akışından ve bahsi geçen nüzûl sebebinden, Peygamberimiz (s.a.v.)’in İslâm’ı tebliğ ederken dikkatten kaçırdığı mühim bir husus hakkında ikaz edildiği anlaşılır. O da, tebliğ ettiği muhatabın durumudur. Bu bakımdan insanlar iki gruba ayrılır. Bir kısmı doğru yolu bulabilmek için çalışır, gayret gösterir, koştururlar. Sapıklığa düşmemek için Allah’tan korkarlar. Dolayısıyla hidâyeti bulmak için koşa koşa gelirler. Bir kısmı ise kendilerini Allah’a ve Peygamber’e muhtaç görmezler. Onun için tebliğciyi dinlemeye tenezzül etmezler. Sanki doğru yolu bulmaya ihtiyaçları yokmuş gibi apaçık inatçı bir tavır alırlar. Bu konuda en küçük bir istek taşımazlar. Bu sebeple tebliğci, en fazla alakayı iman etmek için hazır ve istekli bulunan kimselere göstermelidir. İsteksiz ve ilgisiz olanlara ise fazla zaman ve mesai harcamamalıdır:

كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾ فَمَنْ شَآءَ ذَكَرَهُ ﴿١٢﴾ فِى صُحُفٍ
مُكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ بِأَيْدِى سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾

11. Bir daha böyle yapma! Çünkü bu Kur’an âyetleri bir hatırlatma ve bir öğüttür.

12. Dileyen ondan öğüt ve ders alır.

13. Kur’an çok şerefli sahîfelerde kayıtlıdır;

14. Allah katındaki değeri yüce ve tertemiz sahifelerde.

15. Kâtiplerin elleriyle yazılmıştır, taşınmıştır;

16. Allah’a karşı saygıyla dolu, itaatkâr, çok değerli, iyilik timsâli katiplerin!

Bu âyet-i kerîmelerde iki husus dikkatimizi çeker. Birincisi içine Kur’an’ın yazılı bulunduğu sahifelerdir. Bu sahifelerin üç mühim vasfı vardır. Bunlar:

مُكَرَّمَةٍ (mükerreme): Allah katında şeref ve ikramla seçkin kılınmış, hürmet ve saygıyla alınıp tutulması gereken, saygı değer, hürmet edilen sahifelerdir. Bu sahifeler dini yönden şereflidir; çünkü bunlar pek çok ilim ve hikmet ihtiva etmektedir. Bunlar şereflidir, zira onları şerefli melekler indirmişlerdir.

مَرْفُوعَةٍ (merfû‘a): Yüksek tutulmuş, kıymeti yüce, yukarıda ve el üstünde tutulması gerekli olan sahifelerdir. Yine bunlar, Allah indinde kadri yüce olan, şüphe ve tenâkuzlardan uzak tutulmuş bulunan sahifelerdir.

مُطَهَّرَةٍ (mutahhara): Tertemiz, maddî ya da mânevî hiçbir kir bulaşmamış son derece temiz tutulmasına özen gösterilen, kirli ve taharetsiz eller sürülmeyen

sahifelerdir. Her türlü pislik ve kirden temizlenmiş, müşriklerin üzerine inmekten uzak tutulmuş, şüphe ve çelişkilerden de temizlenmiş sahifelerdir. "Sahifeler" sözünün ise yüce Kalem'in Levh-i Mahfûz'a yazdığı sahifeleri, meleklerin Levh-i Mahfûz'dan yazıp alarak vahiy yoluyla getirdiği sahifeleri ve sonra Mushaf sahifelerini teşkil eden genel mânada Kur'an sahifelerini ifade etmiş olması en doğru olanıdır. (bk. Kalem 68/1)

İkinci nokta ise bu sahifelerin كِرَامٍ (kirâm) ve بَرَرَةٍ (berara) sıfatlarıyla vasıflanmış سَفَرَةٍ (sefere) tarafından yazılmış veya getirilmiş olmasıdır.

سَفَرَةٍ (sefere), kâtip, kitap yazıcı, hattat mânalarına gelir. Bu kelimenin aslında örtülü bir şeyi açmak ve süpürmek mânası da vardır. Genellikle "yazıcı" veya "elçi" olan melekler mânasında anlamak daha isâbetli olacaktır.

Bahsedilen "sefere"nin iki mühim vasfı vardır:

كِرَامٍ (kirâm): Değer vermek ve saygı göstermek mânasına gelen "kerâmet"ten olmasına göre, yüce Allah katında değer verilip saygı duyulan varlıklar demek olur. Lutuf ve bağış mânasına gelen "kerem"den türemiş olmasına göre de, mü'minlere karşı iyiliksever ve şefkatli, onlara güzel şeyler söyler ve onlar için mağfiret talep eden varlıklar demek olur.

بَرَرَةٍ (berara): اَلْبِرُّ (berr)in çoğulu olduğuna göre, çok hayır sahibi, "bârr"in çoğulu olduğuna göre de söz ve fiillerinde doğru demek olur ki, ikisini de şumûlüne almak üzere "takvâ sahibi kişiler, itaatkâr ve sadık kimseler" olarak mâna verilir. Bunların daha ziyâde "melekler" olduğu kabul edilir. Bu vasıf, ibaresinin taşıdığı mâna dolayısıyla melekler hakkında doğrudan doğruya nass, insanlardan bu vasıfları taşıyanlar hakkında da dolaylı yoldan işarettir.

İnsanların çoğunun Kur'an'dan yüz çevirmesinin sebebine gelince:

قُتِلَ الْاِنْسَانُ مَٓا اَكْفَرَهُۜ ﴿١٧﴾ مِنْ اَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُۜ ﴿١٨﴾ مِنْ نُطْفَةٍۜ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُۙ ﴿١٩﴾ ثُمَّ السَّب۪يلَ يَسَّرَهُۙ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ اَمَاتَهُ فَاَقْبَرَهُۙ ﴿٢١﴾ ثُمَّ اِذَا شَٓاءَ اَنْشَرَهُۜ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَٓا اَمَرَهُۜ ﴿٢٣﴾

17. Kahrolası insan; ne kadar da nankördür o!

18. Bir düşünse, Allah onu hangi şeyden yarattı?

19. Bir damlacık sudan! Yarattı da onu en güzel biçimine koydu.

20. Sonra ona anasından doğma, dünyada yaşama, hayır ve şerden birini seçme yolunu kolaylaştırdı.

21. Sonunda onu öldürüp kabre koyacak.

22. Sonra dilediği zaman onu tekrar diriltecek.

23. Ne var ki o inkârcı insan, Allah'ın kendisine emrettiklerini tam olarak yerine getirmez!

Nitekim *"Hâtırından çıkmasın dünyaya üryân geldiğin"*[3] diyeren şâir Bâkî insanı aslını düşünmeye yönlendirir. Yûnus Emre de:

"Ana karnından geldik pazara

Bir kefen aldık döndük mezara" diyerek insana hem başlangıç noktasını hem de sonunu hatırlatır.

Bu bakımdan insan, önce kendi varlığı üzerinde düşünmeye dâvet edildikten sonra, ikinci olarak ona ihsân edilen şu güzel ve eşsiz nimetler üzerinde tefekküre çağrılmaktadır:

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ اِلٰى طَعَامِه۪ۙ ﴿٢٤﴾ اَنَّا صَبَبْنَا الْمَٓاءَ صَبًّاۙ ﴿٢٥﴾
ثُمَّ شَقَقْنَا الْاَرْضَ شَقًّاۙ ﴿٢٦﴾ فَاَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّاۙ ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا
وَقَضْبًاۙ ﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًاۙ ﴿٢٩﴾ وَحَدَٓائِقَ غُلْبًاۙ ﴿٣٠﴾ وَفَاكِهَةً
وَاَبًّاۙ ﴿٣١﴾ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْۜ ﴿٣٢﴾

24. İnsan, yediği yiyecekleri Allah'ın nasıl yaratmakta olduğunu bir düşünsün!

25. Biz yağmuru şarıl şarıl akıtıyoruz.

26. Sonra toprağı uygun şekilde yarıyoruz.

27. Böylece orada yetiştiriyoruz ekinler, dâneler,

28. Üzüm bağları, sebzeler ve yoncalar,

29. Zeytinlikler ve hurmalıklar,

30. İri iri, sık ağaçlı bahçeler,

31. Çeşit çeşit meyveler ve çayırlar.

32. Bütün bunları sizin ve hayvanlarınızın yararlanması için yapıyoruz.

Zira insan ancak bu yolla Allah'ın kudretinin büyüklüğünü tanıyabilecek, O'na inanıp bağlanacak; bunca lutuf ve ihsanları karşısında minnet ve şükran hisleriyle dolup O'na samimiyetle kulluk edecek ve emirlerini tutup yasaklarından kaçınacaktır. Eğer böyle yapmazsa zararı kendinedir. Çünkü imtihan için verilen bu kısa ömür bitecek ve yaptıklarının hesâbını vereceği korkunç bir gün gelecektir:

فَاِذَا جَٓاءَتِ الصَّٓاخَّةُۘ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اَخ۪يهِۙ ﴿٣٤﴾ وَاُمِّه۪

يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وَاَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَاْنٌ

33. Çarpınca kulakları sağır eden o şiddetli çığlık geldiği zaman!

34. O gün insan kaçar kardeşinden,

35. Annesinden, babasından,

36. Karısından ve oğullarından!

37. O gün onlardan her birinin başından aşkın bir işi, kendine yetecek bir derdi ve belâsı vardır.

Kıyâmetin bir ismi “es-Sâhhah”dır. اَلصَّاخَّةُ (Sâhhah), çarpınca kulakları patlatan, sağır eden kuvvetli çığlık demektir. O öyle şiddetli bir çığlıktır ki, şiddetinden dolayı başka bir şeyi işittirmeyecek derecede kulakları sağır eder. İşte kıyâmet çığlığı da, insanı dünyadan sağır edip, sadece âhiret işlerini dinleten en büyük bir belâ olması sebebiyle böyle isimlendirilmiştir.

O gün kişinin kendisine en yakın olan kardeşinden, anasından, babasından, karısından ve oğullarından kaçmasının sebebi şunlar olabilir:

• Herkes kendi derdine düşecek ve başkasıyla ilgilenecek hâli kalmayacaktır.

• Akrabalıktan doğan haklarını isteyecekleri korkusuyla insanlar birbirinden kaçacaklardır.

• Akrabalarının perişan hallerini görüp onlara bir fayda sağlayamayacağı için, hiç olmazsa o perişan manzarayı görmemek için kaçacaktır.

• Zor durumdaki çoluk çocuğu, eşi dostu kendinden yardım isteme ihtimaline karşı, buna imkânı bulunmadığı için kaçacaktır.

Netice itibariyle:

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ

الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ اُولٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ

38. Yüzler vardır o gün pırıl pırıldır.

39. Güleçtir, sevinçlidir.

40. Kimi yüzler de o gün toza toprağa bulanmıştır.

41. Onları karanlık bürümüştür.

42. Onlar Allah’ın sınırlarını aşıp günaha dadanmış kâfirlerdir.

Şimdi de, kıyâmetin kulaklarda patlayacak o korkunç çığlığıyla birlikte göklerde ve yerde vuku bulacak dehşetli olayları haber vermek üzere Tekvîr sûresi geliyor:

. **Üryân:** Çıplak, hiçbir şeyi olmayarak.

81- TEKVÎR SÛRESİ

سُورَةُ التَّكْوِيرِ

81. TEKVÎR SÛRESİ

Tekvîr sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 29 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen ve "dürüldü, sarıldı" mânasına gelen كُوِّرَتْ (kuvviret) kelimesinin masdarından alır. Mushaf tertîbine göre 81, iniş sırasına göre ise 7. sûredir.

Konusu

Sûrede kıyâmet ve mahşerin insanı dehşete düşürücü manzaralarına yer verilir. Vahiy, Kur'an ve peygamberliğin mâhiyeti üzerinde durulur.

Fazileti

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kıyâmet gününe aynen gözleriyle görür gibi bakmak isteyen Tekvîr, İnfitãr ve İn ikãk sûrelerini okusun." (Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 74)

Güneş Dürüldüğü Zaman

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَ
إِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا
الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman,

2. Yıldızlar kararıp döküldüğü zaman,

3. Dağlar yerlerinden sökülüp yürütüldüğü zaman,

4. Doğurması yaklaşmış gebe develer başıboş bırakıldığı zaman,

5. Vahşi hayvanlar bir araya getirildiği zaman,

6. Denizler ateşlenip kaynatıldığı zaman,

İlk altı âyette kıyâmetin başlamasından hesap zamanına kadar meydana gelecek korkunç hâdiseler arz edilir:

Güneş dürülüp ışığı söndürülecek ve görünmez hâle gelecek. Zira اَلتَّكْوِيرُ (tekvîr) kelimesinde, "sarık sarar gibi sarmak, dolamak, yuvarlatmak, dürmek, katlamak, büzmek, ışığını giderip köreltmek" mânaları vardır. Genellikle sarılan, katlanan, dürülen şey gözden uzak kaldığı için, "güneşin dürülmesi", ışığının söndürülerek görünmez hâle gelmesi veya kütlesinin tamâmen dağılıp kaybolması anlamını taşımaktadır.

Yıldızlar kararacak, dökülüp sönecek. اَلْاِنْكِدَارُ (inkidâr) kelimesinde "bulanmak, dağılmak, düşmek" mânaları vardır. Kıyâmetle birlikte kâinatın nizamı bozulacağı için anlaşılan o ki yıldızların da mevcut düzenleri bozulacak, yörüngelerinden kayacak, birbirlerine çarparak uzay boşluğunda dağılıp gideceklerdir. (bk. Mürselât 77/8)

Dağlar yerlerinde sökülüp yürütülecek. (bk. Kehf 18/47; Nebe' 78/20)

Doğumu yaklaşmış gebe develer başıboş bırakılacak. اَلْعِشَارُ ('ışâr), اَلْعُشَرَةُ ('uşra) kelimesinin çoğuludur. "Uşra" on aylık gebe olup henüz doğurmamış deve demektir. Araplarca böyle develer çok makbuldür. Sahibi, doğumu yaklaşmış olan böyle deveye sahip çıkar ve onu gözü gibi korur. Demek ki, o günün dehşetiyle ne kadar kıymetli olursa olsun her türlü dünya malının değeri

insanın gözünden düşecek, onu düşünecek mecâli kalmayacaktır. (bk. Hac 22/1-2)

Vahşi hayvanlar toplanıp bir araya getirilecek. Kıyâmetin dehşetiyle bulundukları deliklerden, inlerden, yuvalardan fırlayıp öteden beri korktukları şeyleri unutarak, birbirinden ve insanlardan çekinmeden meydanlara toplanacaktır. Yahut tehlikeli yerlerden kaçıp daha güvenli yerlere koşacaklardır. Ya da kıyâmetin şiddetiyle hepsi birden ölüp, cesetleri üst üste yığılacaktır.

Denizler ateşlenip kaynatılacak. اَلتَّسْجِيرُ (tescîr), “ateşlemek, ateşi tutuşturmak, yakmak, kaynatmak, ateşle doldurmak, püskürtmek”, buna ilaveten “suyunu boşaltmak, kurutmak” mânalarına gelir. Birinci mânaya göre denizler ateşlenecek, fokur fokur kaynatılıp suları birbirlerine karıştırılacaktır. Oradaki sular ateş kesilecektir. Zâten su, yanıcı hidrojen ile yakıcı oksijen gazlarının birleşmesinden oluştuğu için, bu terkip ayrışınca hidrojen hemen alev alacak, oksijen de yanmayı hızlandıracaktır. İkinci mânaya göre ise denizlerin suyu boşaltılıp kurutulacaktır.

Gelen âyetlerde ise hesap başlamasından itibaren meydana gelecek hâdiseler peş peşe sıralanır:

وَاِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾ وَاِذَا الْمَوْؤُدَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِاَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَاِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿١٠﴾ وَاِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَاِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَاِذَا الْجَنَّةُ اُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا اَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾

7. Nefisler bedenleriyle ve amelleriyle eşleştirildiği zaman,

8. Diri diri gömülen kız çocuğuna sorulduğu zaman:

9. Günahı neydi de öldürüldü?

10. Amel defterleri açıldığı zaman,

11. Gök sıyrılıp alındığı zaman,

12. Cehennem alev alev kızıştırıldığı zaman,

13. Cennet mü’minlere yaklaştırıldığı zaman,

14. İşte o zaman... Her insan, kendisi için neler hazırlamış olduğunu bilecektir.

• Nefisler eşleştirilecek. Ölümle birlikte bedenlerini terk eden ruhlar, mahşer günü yeniden yaratılan bedenleriyle birleştirilecek. Veya herkes dünyada yaptığı amelleriyle orada buluşacak, ona göre bir bünyeye kavuşacak ve ona

göre bir karşılık görecektir. Yahut her bir insan inanç ve ameline uygun bir gruba ilhak edilecektir. Yani mü'minler mü'minlerle, kâfirler kâfirlerle buluşturulacaktır. (bk. Vâkıa 56/7-11)

• Günahsız yere diri diri toprağa gömülen kız çocuklarına, hangi günahları sebebiyle öldürüldükleri sorulacak. Câhiliye Araplarında böyle menfûr bir adet vardı. Bazan fakirlik korkusuyla, bazan da namuslarına aşırı düşkünlükleri sebebiyle kız çocuklarını diri diri toprağa gömerlerdi. (bk. Nahl 16/58-59) Günümüzde de çeşitli sebeplerle, kürtaj ve benzeri yollarla çocuklar henüz doğmadan telef edilmektedir.

Mahşer günü gerçekleşecek diğer durumlar şöyle devam ediyor:

• Amel defterleri açılacak. İnsan dünyada yaptığı küçük büyük her şeyin orada kayıtlı olduğunu görecek. İyilere defteri sağından, kötülere ise solundan verilecek. (bk. Kehf 18/49; Hâkka 69/19-28)

• Gök sıyrılıp alınacak, insanın gözü önünden engeller kaldırılacak, böylece gayb âleminin gizli gerçekleri açığa çıkacak, insanların cennet, cehennem, melek gibi gaybî varlıkları gerçek yönleriyle görüp tanıma imkânı doğacaktır. (bk. Kãf 50/22)

• Kâfirler için cehennem kızıştırılır, harlanır. İçine cehennemliklerin atılması için hazır hâle getirilir. (bk. Şuarâ 26/91; Nâziât 79/36)

• Cennet, dünyada iman, sâlih amel, ihlas ve ihsân ile Hakk'ın rızâsını kazanan mü'minlere yaklaştırlır. Mü'minlerin girmesine hazır hâle getirilir. Mü'minlerde oraya girecek olmanın tatlı bir heyecanı başlar. (bk. Şuarâ 26/90; Kãf 50/31)

Dolayısıyla o dehşetli günle karşılaşmadan önce gereken tedbirlerin alınması zarûrîdir. Bunun yolu da Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'e kayıtsız şartsız itaat etmekten geçer:

فَلَٓا اُقْسِمُ بِالْخُنَّسِۙ ﴿١٥﴾ اَلْجَوَارِ الْكُنَّسِۙ ﴿١٦﴾ وَالَّيْلِ اِذَا عَسْعَسَۙ ﴿١٧﴾ وَالصُّبْحِ اِذَا تَنَفَّسَۙ ﴿١٨﴾

15. Yemin ederim o geri kalıp gizlenenlere,

16. Akıp gidenlere, dönüp saklananlara,

17. Geçmeye başladığı zaman geceye,

18. Ve nefes almaya başladığı zaman sabaha ki:

Kur'an gerçeğini açıklamak üzere yıldızlara yemin edilir. اَلْخُنَّس (hunnes), "hânis"in çoğulu olup "sinenler" veya "geri dönenler" mânalarıyla tefsir edilmiştir. اَلْجَوَارِ (cevârî), akıp giden demektir. اَلْكُنَّس (künnes) kânis'in çoğulu

olup “yuvasına girenler” veya “süpürenler” demektir.

Pek çok müfessir tarafından, âyette geçen “cevâri”nin gezegenler olduğu söylenmiştir. Çünkü bunlar güneş ile beraber akıp gider, sonra geri dönmüş görünür, sonra da güneşin ışığında gizlenirler. Görme itibariyle geri dönüşleri hunûs; güneşin ışığında gizlenişleri künûs’tur. Bazıları da genel olarak bunların yıldızlar olduğunu nakletmiştir. Çünkü yıldızlar gündüzleyin siner, gözlerden kaybolurlar. Geceleyin de künûs eder, yani yataklarındaki ceylanlar gibi ortaya çıkar, doğarlar. Günümüzde bir kısım âlimler, ilmi gelişmeler ışığında âyette geçen “hünnes” kelimesi ile “yıldızların ölmesi ve bir kara deliğe dönüşmesi”ne işaret edildiğini söylemektedirler.

عَسْعَسَ (‘as‘as), hem “gelen” hem “giden” mânasını veren zıt anlamlı kelimedir. Buna göre hem gelen geceye, hem de arkasını dönüp giden geceye yemin edilmiş olur. Fakat burada karanlığın iyice koyulaştığı ve sabahın yaklaştığı vakit olan gecenin sonuna, yani seher vaktine yemin edilmiş olma ihtimali daha kuvvetlidir. Nitekim peşinden de “nefes almaya başlayan sabaha” yemin edilmektedir ki, bu mânaya uygun düşer. Çünkü seher vaktinden sonra sabah solumaya, gün doğup yavaştan kendini göstermeye başlar. Burada Peygamberimiz (s.a.v.) ve mü’minlere, karanlık gecelere benzeyen sıkıntılı günlerin yavaş yavaş zâil olacağı ve aydınlık sabahlara benzeyen İslâm’ın parlak günlerinin geleceği müjdesi verilmiş olmaktadır. Ayrıca onlar için dünyanın sabaha yönelmiş bir gece ve her insanın ne hazırlamış olduğunu bileceği o kıyâmet vakti, böyle teneffüs eden bir sabah olduğuna da işaret edilir.

Bu büyük yeminlerden sonra söz Kur’ân-ı Kerîm’e intikal ettirilerek buyruluyor ki:

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾

مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾

19. Şüphesiz Kur’an, çok şerefli bir Elçi’nin getirdiği sözdür.

20. Bir Elçi ki pek kuvvetli, arşın sahibi yanında çok itibarlı.

21. Orada sözü dinlenir, kendisine son derece güvenilir.

Şerefli elçiden maksat, Cebrâil (a.s.)’dır. Burada sayılan vasıfları onun vahiy konusunda ne kadar ehliyetli ve liyâkatli olduğunu gösterir. Buna göre Kur’ân-ı Kerîm, içine hiçbir şüphenin karışamayacağı en sağlam, en güvenilir yollarla Peygamberimiz (s.a.v.)’e gelmiş, o da vahyi aldığı şekilde, hiçbir tahrif ve tebdile uğratmadan dosdoğru olarak insanlığa tebliğ etmiştir. Çünkü:

وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍۚ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَاٰهُ بِالْاُفُقِ الْمُبِينِۚ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍۚ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍۚ ﴿٢٥﴾ فَاَيْنَ تَذْهَبُونَۜ ﴿٢٦﴾

22. Arkadaşınız Muhammed kesinlikle deli değildir.

23. Yemin olsun ki o, vahyi getiren Elçi'yi apaçık bir ufukta gördü.

24. O, kendisine vahiy yoluyla gelen gaybî bilgileri size tebliğ edip öğretmede asla cimri davranan biri de değildir.

25. Bu Kur'an, Allah'ın rahmetinden ebediyen kovulmuş bir şeytanın sözü hiç değildir.

26. Peki ey kâfirler! Kur'an'ı inkâr ettikten sonra nereye gidecek, hangi yolu tutacaksınız?

24. âyette kullanılan kelime ظ (zı) harfiyle ظَنِينٌ (zanîn) okunursa "suçlanan, sanık"; ض (dat) harfiyle ضَنِينٌ (danîn) diye okunursa "cimri" anlamına gelir. Birinci anlama göre o peygamber gayb hakkında söylediklerinden dolayı suçlanamaz, söyledikleri doğrudur, uydurma değildir. Zira doğruluk onun vasfıdır. Allah adına yalan söylemesi asla mümkün değildir. İkinci anlama göre o gayb hakkında cimri değildir, gaybden aldıklarını saklamaz, söyler. Zira cömertlik onun vasfıdır. Rabbi ona neyi vahyederse onu hiç eksiltmeden, bekletmeden ve herhangi bir ücret talep etmeden tebliğ eder. Halbuki müşriklerin Peygamberimiz (s.a.v.)'i benzetmeye kalkıştıkları kâhinler ve sihirbazlar, ücret almadan ne sihir yapar ne de bilgi verirlerdi. Verdikleri bilgiler de yalan ve şüphelerle dolu olurdu. Diğer taraftan Kur'an şeytan sözü de değildir. Çünkü şeytanlar böyle bir sözü söylemeye ve getirmeye muktedir değillerdir. Yapıları ve tînetleri buna zıttır: (bk. Şuarâ 26/210-212)

اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَۙ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ اَنْ يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾

وَمَا تَشَاؤُنَ اِلَّا اَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

27. Oysa Kur'an, bütün şuurlu ve sorumlu varlıklar için bir öğüt, bir uyarıdır.

28. Özellikle içinizden doğru yolu bulup, o yolda yürümek isteyen herkes için.

29. Şunu da bilin ki, Âlemlerin Rabbi Allah dilemedikçe, siz hiçbir şey dileyemezsiniz.

Hak dostlarından İbrâhim Düsukî hazretlerine:

“- Ne arzu ediyorsun?” diye sorduklarında şu muhteşem cevabı vermiştir:

“Allah Teâlâ neyi diliyorsa, onu istiyorum!” (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* II, 597)

Hz. Mevlânâ (k.s.) da, olan biten bütün hâdiseler üzerindeki ilâhî kudretin tecellî ve tasarrufunu şu ibretli kıssa ile gözler önüne serer: “Küçük bir karınca kalemin kağıt üstüne bir şeyler yazdığını gördü, gitti. Bu sırrı öbür karıncalara söyledi:

«- O kalem kağıda şaşılacak şeyler yazdı. Fesleğen gibi, susam gibi, gül gibi acaib şeyler yaptı» dedi. Karıncanın biri dedi ki:

«- O sanatı yapan parmaklardır. Bu kalem iş görmekte esas değil, fer’dir.» Üçüncü karınca:

«- İş ne parmaktan ne de kalemden geliyor» dedi «iş asıl koldan geliyor. Çünkü zayıf parmaklar, onun zorlamasıyla kalemi tutuyor ve yazdırıyor.» Bu görüşler, bu konuşmalar böylece uzadı gitti. Karıncaların beyine kadar ulaştı. Karınca beyinin birazcık anlayışı vardı, zeki idi. Karıncaların beyi dedi ki:

«- Bu hüneri sûretten, görünüşten bilmeyin. Çünkü uyuyan yâhut ölen bir kişinin böyle şeylerden haberi bile yoktur.» Sûret, görünüş elbiseye, asaya benzer. Cansızdır, akılsızdır, oynamaz, hareket etmez. Allah’ın lutfu ve ihsânı olmayınca, bu aklın bu gönlün cansız kalacaklarından karınca beyinin haberi yoktu. Allah bir an için olsun, akıldan yardımını kesecek olsa, her şeye eren akıl, abtallıklar etmeye başlar.” (Mevlânâ, *Mesnevî,* 3721-3729. beyitler)

İlk âyetlerinde kıyâmet sahnelerinden bahsedip Kur’an’ın doğruluğuna ve mükemmel bir öğüt oluşuna vurgu yaparak son bulan Tekvîr sûresini, yine bir kısım kıyâmet manzalarına temastan sonra insanın aslında âhiret hayatı için yaratıldığını ve bu dünyada asıl o hayat için hazırlık yapmak gerektiğini etkili bir dille haber veren İnfitãr sûresi geliyor:

82- İNFİTÂR SÛRESİ

سُورَةُ الْاِنْفِطَارِ

82. İNFİTÂR SÛRESİ

İnfitãr sûresi Mekke’de nâzil olmuştur. 19 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen انْفَطَرَتْ(infetarat) fiilinin masdarından alır. اَلاِنْفِطَارُ (infitãr), “göğün yarılıp parçalanması” mânasına gelir. Sûre,انْفَطَرَتْ (infetarat) ve اَلْمُنْفَطِرَةُ (Münfetira) isimleriyle de anılır. Hem Mushaf tertîbine hem de iniş sırasına göre 82. sûredir.

Konusu

Sûrede kıyâmet ve âhiret ahvâli anlatılır. İyiler cennete girerken, Allah’ın nimetlerine nankörlük edenlerin, bir gün yaptıklarının hesâbını verip cehenneme atılacakları bildirilir.

Ey İnsan!
Seni Aldatan Ne?

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Gök yarılıp parçalandığı zaman,

2. Yıldızlar dökülüp etrafa saçıldığı zaman,

3. Denizler fışkırtılıp birbirine katıldığı zaman,

4. Kabirler deşilip içindekiler dışarı çıkarıldığı zaman,

5. İşte o gün her insan ebedî hayatı için neler yapıp gönderdiğini ve neleri yapmayıp geride bıraktığını bilecektir!

اَلْاِنْتِثَارُ (intisâr), bir şeyin dağılıp etrafa saçılması demektir. Anlaşılan o gün, gök cisimleri arasındaki çekim kanunu bozulacak, bu ilâhî kanun ile birbirine bağlı olan yıldızlar yörüngelerinden çıkıp uzaya dağılacak, birbirlerine çarpıp parçalanacaktır. اَلتَّفْج۪يرُ (tefcîr), fışkırtmak, püskürtmek demektir. O gün, Tekvîr sûresi 6. âyetten anlaşıldığına göre denizler ateşlenip kaynatılacak, kuvvetli sıcaktan kaynayan sular fışkırıp taşacaktır. Yahut denizler arasındaki engeller, dağlar kaldırılarak denizlerin suları birbirine karışacak, bir tek deniz hâlini alacaktır.

Bu vesileyle insanı uyandırmak için buyruluyor ki:

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَر۪يمِ ﴿٦﴾ الَّذ۪ي خَلَقَكَ فَسَوّٰيكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ ف۪ي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾

6. Ey insan! Nedir o kerîm olan Rabbine karşı seni aldatan?

7. O Rabbin ki seni yarattı, bütün azalarınla birlikte vücud sistemini düzenledi, sana ölçülü ve dengeli bir biçim verdi.

8. Seni her bakımdan dilediği en güzel ve en mükemel sûrette terkip etti.

İnsanın yaratılışında Yüce Allah'ın Rabliğinin ve kerem sahibi oluşunun tezahürleri, sonsuz kudret eserleri bulunmaktadır. O Rab öncelikle insanı yaratmıştır. Burada "yaratma"; insan bedenini ve uzuvlarını düzgünleştirme,

ölçülü yapma, şekil verme ve parçalarını birleştirip bir araya getirmeden önceki "var kılmak" mânasındadır. Her türlü nimetin ancak kendisiyle bir mâna kazandığı "var olma" nimeti, ilâhî lutuf ve keremin birincisidir. Sonra "tesviye" gelmektedir. İnsanın "tesviye edilmesi"; onun beden ve uzuvlarının düzgün bir şekilde yerli yerine yerleştirilmesi demektir.

7. âyette geçen فَعَدَلَكَ (fe'adelek) ifadesi şu mânalara gelebilir:

• Göz, kulak, el, ayak gibi çift uzuvlarını ahenkli ve dengeli kıldı. Ayrıntıları anatomide bilindiği üzere vücudunu her yönden orantılı ve düzgün yaptı.

• Belini doğrultu, dik ve dengeli kıldı, eğri belli hayvanlar gibi yapmadı. Bu, beden ve uzuvların düzene konması ve insanın insan denilecek şekle getirilmesinden sonra gerçekleşecek bir safhadır. Zira çocukların yetişmesinde kolaylıkla görüleceği üzere insanın belini doğrultup da ayakta dik ve doğru olarak yürüyebilmesi, ancak uzuvların tam olarak düzene konmasından sonra gerçekleşecek bir durumdur.

• Seni eksiklikten olgunluğa, uygun olmayan şekilden uygun olan şekle çevire çevire en güzel suret ve biçime getirdi.

• Sana itidal verdi.

8. âyet-i kerîmede yer alan رَكَّبَكَ (rakkebek) ifadesi ise şu mânaları ihtiva edebilir:

• Allah seni sayısız şekil ve biçimlerden dilediği her hangi bir biçimde yaratıp şekil verdi. Bu mânaya göre "terkîb", "ahsen-i takvîm"i, yani insanın en güzel biçimde yaratmasını beyân etmektedir.

• Gelecek zaman mânasında olarak, Allah seni hangi biçimde dilerse öyle oluşturup şekil verir. Dilerse seni o güzel insan kılığından çıkarır da en çirkin suretlere tebdil eder, hatta aşağıların aşağısına yuvarlayabilir. Bu mânada ilâhî bir ikaz ve tehdit bulunmakta, dolayısıyla verilen nimetlere şükretmenin zaruretine dikkat çekmektedir.

• Üçüncü mânaya göre, seni her hangi bir biçimde denkleştirdi. Yahut evirip çevirdi, dilediği gibi seni oluşturdu. Yahut dilerse seni başka bir biçimde de oluşturabilir. Bu şık, önceki iki mânanın ikisini de kapsar. "Sûret" kelimesi, farklı güzellik mertebelerinden herhangi birini; bazısında da güzellik ve çirkinlikte farklı ve değişik şekillerden herhangi birini ifade edebilir. Dolayısıyla bu kelime; ana, baba ve diğer akrabaya benzeyip benzememek, renk, uzunluk, kısalık, erkeklik, dişilik, sağlamlık, çürüklük, iyi veya kötü kişi olmak, zekilik ve ahmaklık gibi maddî ve mânevî bütün suret ve vasıfları ihtiva etmektedir.

Bütün bunlara rağmen:

كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ ﴿٩﴾ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا
كَاتِبِينَ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾

9. Fakat siz dini, hesap ve ceza gününü yalanlıyorsunuz.
10. Oysa yanıbaşınızda sizi sürekli gözetleyenler var:
11. Her söz ve davranışınızı kayda geçiren tertemiz, şerefli melekler.
12. Onlar, yaptığınız her şeyi bilirler.

Yüce Allah'ın koyduğu nizam kıl payı aksamadan devam etmekte, kul bildiğini işlerken, üzerinde bulunan yazıcı melekler, kirâmen kâtibîn de, onun bütün yaptıklarını yazıp kayıt altına almaktadırlar. Çünkü onlar, insanın ne yapıp ettiğini çok iyi bilmektedirler. Yazıcı meleklerin كِرَامًا (kirâmen) yani çok şerefli, değerli olarak tavsif edilmeleri onların; kin ve nefret gütmeme, tam bir tarafsızlıkla hareket etme, rüşvet gibi ahlâkî zaaflardan uzak olma, gözlerinden kaçan hiçbir iş bulunmama gibi özelliklerine işaret eder.

Bahsedilen meleklerin tuttuğu kayıtlar dikkate alınarak:

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا
يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ﴿١٦﴾

13. Buna göre iyilik, itaat ve fazilet sahibi kimseler, hiç şüphesiz içinde nimetlerin kaynadığı cennettedir.
14. Yoldan sapan inkârcı suçlular ise kızgın alevli cehennemdedir.
15. Hesap ve ceza günü, yanıp kavrulmak üzere oraya girerler.
16. Oradan bir daha ayrılamaz, kaçıp kurtulamazlar.

13. âyette geçen اَلْاَبْرَارُ (ebrâr), Allah'a ve âhirete iman eden, bir gün dünyada yapıp ettiklerinin kaydedildiği amel defterinin getirilip önüne konulacağına ve bunların hesâbını vereceğine inanan, bu sebeple amel defterini iyiliklerle doldurmaya çalışan mü'min kişidir. İşte bunlar, cennette, türlü türlü nimetler içinde olacaklardır. اَلْفُجَّارُ (füccâr) ise kıyâmete, hesap ve cezaya inanmadığı için amel defterini kötülüklerle kirleten kimselerdir. Rabbine karşı terbiyesizlik edip, aşırı isyân ve muhâlefete sapanlardır. Bunlar da elbette alevli ateşe atılacaklar, bir daha oradan çıkamayacaklardır. Burada mü'minlerin "ebrar", kâfirlerin "füccâr" diye vasfedilerek, imanın insanı iyi işlere yönlendirip onu iyiler arasına katacağına; küfrün de insanı kötülüklere itip onu kötüler arasına

katacağına vurgu yapılır.

Netice olarak:

وَمَا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدّ۪ينِۙ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدّ۪ينِۜ ﴿١٨﴾

يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْـًٔاۜ وَالْاَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ ﴿١٩﴾

17. Rasûlüm! Hesap ve ceza gününün ne olduğunu sen bilir misin?

18. Sonra bilir misin sen, nedir o hesap ve ceza günü?

19. O, kimsenin kimseye faydası olmayacağı bir gündür. O gün bütün emir, hüküm ve yetki yalnız Allah'ındır!

Kimsenin kimseye fayda sağlayamayacağı böyle dehşetli bir günde zarara uğrayanlardan olmamak için, gerek başkalarıyla gerek şahsî hesâbımızla ilgili meselelerde, en başta ölçü ve tartıya dikkat edilmesinin önemini belirtmek için şimdi Mutaffifîn sûresi geliyor:

83- MUTAFFİFÎN SÛRESİ

سُورَةُ الْمُطَفِّفِينِ

83. MUTAFFİFÎN SÛRESİ

Mutaffifîn sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 36 âyettir. İsmini, birinci âyette geçip "ölçü ve tartıda hîle yapanlar" mânasındaki لِلْمُطَفِّفِينَ (mutaffifîn) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 83, iniş sırasına göre ise 86. sûredir.

Konusu

Ölçü ve tartıda hîle yapanların kıyâmette başlarına gelecek felâketlere dikkat çekilir. Zira bu tür günahlar, pek büyük bir gün olan âhirete imansızlığın bir göstergesidir. Sûrede ağırlıklı olarak mü'min ve kâfirlerin âhirette karşılaşacakları mükâfat ve cezadan bahsedilir. Mü'minlerin, kendilerini dünyada alaya alıp üzerlerine gülen kâfirlerin âhiretteki perişan hallerine gülecekleri haber verilir.

Haksızlık Yapanların Vay Haline

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ اَلَّذِينَ اِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾ وَاِذَا
كَالُوهُمْ اَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ اَلَا يَظُنُّ اُولٰٓئِكَ اَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ﴿٤﴾
لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Ölçü ve tartıya hîle karıştıranların vay hâline!

2. Onlar, insanlardan bir şey ölçerek aldıkları zaman tastamam alırlar.

3. Fakat kendileri başkalarına bir şey satarken, eksik ölçüp tartarlar.

4. Sahi onlar, yeniden diriltileceklerini hiç akılarına getirmezler mi?

5. O büyük günde?

6. Öyle bir günde ki, bütün insanlar kabirlerinden kalkıp, hesap ve ceza için Âlemlerin Rabbinin huzurunda divan dururlar!

لْمُطَفِّفِينَ (mutaffifîn), "mutaffif" kelimesinin çoğulu olup şu iki asıldan türemiş olabilir: "Tafâf"; kaba doldurulan şeyin, tam kabın ağzına varmayıp biraz aşağıda kalması demektir. Buna göre "mutaffif", kabı tam doldurmayan, onu biraz aşağıda bırakan demek olur. "Tafif"; az, cüz'î bir şey demektir. Buna göre "mutaffif" az bir şey eksilten, çalan anlamına gelir.

Her türlü günahta olduğu gibi, eksik ölçüp tartmada da asıl sebep insanda âhirete, bütün insanların yeniden diriltilip Allah'ın huzurunda hesap verecekleri o büyük güne imanın olmayışıdır. Bırakalım kâmil bir imanı, insanın bu büyük günün geleceği ve dehşetiyle alakalı en küçük bir zannı bile olsa, onu günah işlemekten, hele Allah'ın affetmeyeceğini haber verdiği kul hakkına girmekten, insanları zarara uğratmaktan mutlaka engeller. Dolayısıyla âhirete kesin olarak inanan insan, hiç Allah Teâlâ'nın "veyl olsun, yazıklar olsun" buyurduğu, cezası son derece ağır günahları işlemeye cüret edebilir mi:

كَلَّا اِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَا اَدْرٰيكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾

كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٩﴾

7. Gerçek şu ki, doğru yoldan sapmış kâfirlerin defteri Siccîn'dedir.

8. Bilir misin nedir Siccîn?

9. O, kâfirlerin amellerinin yazıldığı, rakamlanıp mühürlendiği bir defterdir.

سِجِّينٍ (siccîn), hapis mânasındaki "sicn"den mübâlağa sigası veya zindana atmak mânasındaki "secn"den bir sıfat olabilir. Anlaşılan o ki kelimenin hapis, zindan, yerin dibi, cehennem gibi kelimelerle yakın bir alakası vardır. Demek ki, âhirete imanı olmayan kötü kimselerin defteri, sahibinin cehennemde ebedî hapsine sebep olduğu için siccînde yani zindanda bulunmaktadır.

Cenâb-ı Hak bu Siccîn'i, **"rakamlanıp mühürlenmiş bir kitap"** (Mutaffifîn 83/9) olarak tanıtıyor. Burada geçen مَرْقُومٌ (merkûm) kelimesine beş mâna verilir:

✓ Açık, tam ve sağlam yazılı, yanlış ihtimali yok,

✓ İşaretli, yani "gereğince cehenneme" diye buyruk işareti yazılmış,

✓ Tüccarın kumaşına koyduğu gibi işaretli, kayıtlı,

✓ Mahkeme ve benzeri şeylerin belge ve defterlerinde olduğu gibi mühürlü, damgalı, sayılı, ünvanlı ve resmileştirilmiş,

✓ Kumaşın rakmesi, yani desen ve nakışları gibi çizilmiş ve sabitleştirilmiş silinmez bir kitap.

Demek ki, her türlü şüpheden uzak, bozma ve yakıştırmadan kurtulmuş, her görenin anlayacağı şekilde kendilerine verilecek olan kitapları ve belgeleri böyle sağlam bir sicilde yazılıdır. Burada yazılanların gereği ne ise yapılacak ve buradan çıkarılan neticeler hiç şaşmadan icra edilecektir. Bunun içindir ki, Kur'an'ın hesap ve ceza günüyle alakalı verdiği haberleri yalanlayanlar da, büyük bir hüsrân ve azapla karşılaşacaklardır.

Doğru yoldan sapmış kâfirlerin âhireti yalanlamalarının elbette bir kısım sebepleri vardır:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ اَلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ اِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ اَثِيمٍ ﴿١٢﴾ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا قَالَ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٣﴾

10. Gerçeği yalanlayanların o gün vay hâline!

11. Onlar, hesap ve ceza gününü yalanlıyorlar.

12. Oysa onu, ancak hiçbir sınır tanımadan haddini aşan ve günaha dalan kimse yalanlar.

13. Kendisine âyetlerimiz okunduğu zaman: "Bunlar eskilerin masalları!" der geçer.

Böyle kimseler, şehvetlerine düşkün, keyiflerince hareket ederek sonunu

düşünmeyip Allah'ın ve kullarının haklarına tecavüz etmeye alışmış olduklarından dolayı cezaya ve ceza gününe inanmak hoşlarına gitmez. Ona inanmak keyiflerini kaçıracağı için ancak "o ceza gününün aslı yoktur" derler, kendilerini bu yolla teskin ve tatmin etmeye çalışırlar. Peki, onların bu yaptıkları ne kadar doğrudur:

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾

14. Hayır, gerçek hiç de öyle değil! Aslında onların işledikleri günahlar, kalplerini bütün bütün paslandırmıştır.

Bu gerçeği Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle izâh buyurur:

"Kul bir günah i lediği zaman kalbine siyah bir nokta vurulur. âyet o günahı terk edip istiğfâra sarılarak tevbeye yönelirse kalbi cilâlanır. Böyle yapmaz da tekrar günahlara dönerse, siyah noktalar artırılır ve neticede bütün kalbini kaplar. İ te Hak Teâlâ'nın:

«Hayır, gerçek hiç de öyle değil! Aslında onların i ledikleri günahlar, kalplerini bütün bütün paslandırmı tır» (Mutaffifîn 83/14) *diye zikrettiği durum budur."* (Tirmizî, Tefsir 83/3334)

Bir defasında Rasûlullah (s.a.v.) Efendimiz:

"–Kalbler, demirin paslandığı gibi paslanır" buyurmuştu. Sahâbe-i kirâm:

"–Onun cilâsı nedir ey Allah'ın Rasûlü?" diye sordular. Allah Rasûlü (s.a.v.):

"–Allah'ın kitabını çokça tilâvet etmek ve Allah'ı çok çok zikretmektir" cevâbını verdi. (Ali el-Müttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 241)

Zira kalp, içinde bulunduğu ortamın tesiri altında kalır. Hayırlara ve güzelliklere muhâtab olursa güzel inikâslarla nurlanır. Bunun aksine, kötülük ve çirkinliklere mâruz kalırsa, kötülükler sirâyet edip onu karartır. Günahla kararan gönüllerin ise âkıbeti ise son derece fecî olacaktır:

كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا
الْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾

15. Heyhât! Gerçek şu ki, o gün onlar Rablerinin yakınlığından, O'nun rahmetinden ve O'nu görmekten mahrum kalacaklardır.

16. Sonra onlar, kesinlikle o kızgın alevli cehenneme gireceklerdir.

17. Sonra da kendilerine: "İşte budur sizin yalanlayıp durduğunuz azap!" denecektir.

Aralarında mukayese yapıp gerçeği daha kolay anlamaya yardımcı olması bakımından, kötülerden sonra söz hemen iyilere intikal ettirilmektedir:

Mutluluklarını Yüzlerinden Okursun

كَلَّا اِنَّ كِتَابَ الْاَبْرَارِ لَفٖى عِلِّيّٖينَ ﴿١٨﴾ وَمَا اَدْرٰيكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾

18. Hayır! Hayır! Şüphesiz iyilik, ihlas ve fazilet sahibi kişilerin defteri İlliyyûn'dadır.

19. Bilir misin nedir İlliyyûn?

20. O, iyilerin amellerinin yazıldığı, rakamlanıp mühürlendiği bir defterdir.

21. Allah'a en yakın has kullar onu görür ve incelerler.

İyilerin defterleri عِلِّيُّونَ ('illiyyûn)dadır. "İlliyyûn", yükseklik mânasındaki اَلْعُلُوُّ ('ulüvv)den gelir. Bunda, Siccîn'ın tam zıddı olarak "pek yüksek ve yüce yer" mânası vardır. İlliyyûn, Allah'a yaklaştırılmış meleklerin şâhit oldukları yer olan ve iyiliklerin yazıldığı divanın ismidir. Bu divan da açık, tam ve güzel yazılmış, husûsî işaretlerle işaretlenip mühürlenmiştir. Burada yazılanların gereği ne ise yapılacak ve buradan çıkarılan neticeler hiç şaşmadan icrâ edilecektir.

İlliyyûn'daki kayıtların neticesi çok parlak olacaktır:

اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفٖى نَعٖيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى الْاَرَٓائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فٖى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعٖيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِنْ رَحٖيقٍ مَخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفٖى ذٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنٖيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾

22. İyilik, ihlas ve fazilet sahibi kimseler, ebedî cennet nimetleri içindedirler.

23. Koltuklar üzerine oturmuş, sevinçle etrafı seyrederler.

24. Öyle ki, onları saran nimetlerin sevinç ve parıltısını yüzlerinden okursun.

25. Onlara, her türlü zarara karşı ilâhî teminat mührü taşıyan hâlis bir içecekten içirilir.

26. Bir içecek ki, içimi bittiğinde ağızda misk kokusu bırakır. İmrenip yarışacak olanlar, işte bu cennet devleti için yarışsınlar!

27. Ona biraz da, cennetin en yüksek mevkiinden kaynayan Tesnîm pınarından katılmıştır.

28. Tesnîm bir pınardır ki, ondan sadece Allah'a en yakın has kullar kana kana içer.

"Ebrâr" grubundan olanlara, her türlü zararlı maddeye karşı ağzı mühürlenmiş şarap testisinden, tertemiz, güzel kokulu bir içecek ikram edilir. Bu içeceğin neşesi ve lezzeti çok, sersemlik ve baş ağrıtma özelliği yoktur. Âyet-i kerîmede, **"Duru mu duru; içenlere pek hoş gelir, lezzet verir. İçinde zararlı ve sersemletici hiçbir şey bulunmaz; ondan içmekle sarhoş da olunmaz"** (Sâffât 37/46-47) diye vasfedilen "beyaz içecek" işte budur. Bunun hitâmı misktir. Yani içildikten sonra ağızda misk kokusu bırakır. İçilen içecekten tadılan lezzetin mükemmelliğinin devam etmesi, tadın bozulmaması için misk kokusu içimin sonunda duyulmaya başlar. İçildiği zaman sonsuz sefâsından dolayı gerek içenlerde ve gerek bulunduğu kapta bir keder, bir tortu bırakmaz, yalnız bir misk kokusu bırakır. Yahut üzerine kapatılan kapak miskten yapılmıştır. O içeceğe cennetin en yüksek yerinden şarıl şarıl akan "Tesnîm" adlı bir kaynaktan karıştırılmıştır. Cennetliklere içirilecek bu içecekler boldur, bitip tükenmez. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.v.) sûresi 15. âyette bu içeceklerin akan ırmaklar hâlinde bol olduğu haber verilir. İşte yarışmak isteyenler, geçici dünya menfaatleri ve gel geç sevdâlar için değil, bu güzel ve ebedî nimetler için yarışmaya dâvet edilmektedir. Nitekim Sâffât sûresinde de yine eşsiz güzellikteki cennet nimetleri sayıldıktan sonra: **"Çalışacak olanlar, işte böyle bir başarıya ulaşmak için çalışsınlar!"** (Sâffât 37/61) buyrulur.

Cennet içecekleri içinde özellikle اَلتَّسْنِيمُ (tesnîm)e dikkat çekilmiştir. "Tesnîm", "suyu yukarıdan aşağıya akıp duran kaynak anlamına gelir. O, cennet pınarlarından bir pınarın ismidir. Cennet içeceklerinin en yükseğidir. Onu rütbesi yüksek olanlar içer, o da kendinden içenleri yükseltir. Nitekim burada onu اَلْمُقَرَّبُونَ (mukarrebûn) grubu, yani Allah'a en yakın has kulların içeceği beyân edilmektedir. Bunlar, içine hiçbir şey karıştırılmaksızın bu Tesnîm kaynağından içerler. "Mukarrebûn" kulların derecesinde olmayan "ebrâr", "ashâb-ı yemîn" denilen ve amel defterleri sağlarından verilen diğer kullara ise içecekleri bu kaynaktan karıştırılarak sunulur. Buna göre Tesnîm'in, ebrâra sunulan o mühürlü saf şaraptan daha üstün ve güzel olduğu anlaşılır.

Burada şöyle bir işârî mânaya yer verilebilir:

Cennete girenler faziletçe birbirinden farklı olduğu gibi, cennetteki nehirler ve kaynaklar da, fazilet bakımından farklıdırlar. Nitekim "Tesnîm", cennet nehirlerinin en faziletlisi; mukarrebûn grubundan olanlar da cennettekilerin en

üstünüdür. Ruhânî cennette “Tesnîm”, Allah’ı tanıma ve onun yüce zâtına bakma lezzetidir. “Rahiyk” ise varlıklar âlemini tefekkür edip seyrederek sevinip neşelenmektir. Mukarrebun grubundan olanlar “Tesnîm”den başkasını içmezler. Yani ancak Allah’ın zâtına bakıp düşünmekle meşgul olurlar. Kitapları sağlarından verilenlerin içkileri ise karışık olur. Bakışları bazan Allah’a, bazan onun mahlukâtına olur. (bk. Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXXI, 91)

Mü’minlerle dünyada alay eden inkârcı suçluların fecî âkibetine gelince:

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا
بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣١﴾
وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ ﴿٣٣﴾

29. Günahlara dalmış inkârcı suçlular, dünyada iken mü’minlerle alay edip, onlara gülüyorlardı.

30. Yanlarından geçerken kaş göz hareketleriyle onları küçümsüyorlardı.

31. Dostlarının yanına dönerken, yaptıkları bu densizliğe sevinip övünerek dönüyorlardı.

32. Mü’minleri gördükleri zaman da: “Bunlar gerçekten sapıtmış tipler!” diyorlardı.

33. Oysa onlar, mü’minler üzerine gözcü ve denetleyici olarak görevlendirilmiş değillerdi.

Her dönemde din düşmanları, fakir olsun, zengin olsun müslümanlarla alay etmekte, değişik sebeplerle onlara gülmekte, gözleriyle ve sözleriyle onları küçümsemektedirler. Halbuki böyle düşünen, böyle konuşan inkârcılar, o günahkâr suçlular, mü’minlerin üzerlerine Allah tarafından bekçi olarak gönderilmemişlerdir. Kendileri, sonlarını düşünmeyerek günah içinde yuvarlanırken, onlara acıyorlarmış gibi doğru veya sapık yolda olduklarına hakemlik ve tanıklık etmeye onların hiçbir hakları yoktur. Bunu sadece kendi kendilerine vazîfe edinmişlerdir. Tamâmen boş ve anlamsız bir işle meşgul olmaktadırlar.

Merak etmesinler, mahşer günü roller değişecek:

فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ
يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

34. İşte bu gün de, iman edenler o kâfilere gülerler.

35. Koltuklar üzerine oturmuş, onların cehennemdeki hallerini seyrederken!

36. Nasıl, buldu mu o kâfirler yaptıklarının tam karşılığını?

36. âyette yer alan “sevap” kelimesi ile çok latîf ve ince bir ifade kullanılmıştır. Çünkü kâfirler müslümanlara eziyet ederek sevaba girdiklerini zannediyorlardı. Âhiret gününde mü’minler cennette keyif ve refah içindeyken, kâfirler kendilerini ateşin içinde yanar bulacaklar ve mü’minler için için sevinerek, “bekledikleri sevabı gerçekten bulmuşlar” diyeceklerdir.

Şimdi ise, kıyâmetle başlayan süreçte amel defterleri sağ veya solundan verilenleri bekleyen sonuca farklı bir açıdan ışık tutmak üzere İnşikãk sûresi geliyor:

84- İNŞİKÂK SÛRESİ

سُورَةُ الْاِنْشِقَاقِ

84. İNŞİKÂK SÛRESİ

İnşikãk sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 25 âyettir. İsmini birinci âyette geçen اِنْشَقَّتْ (inşekkat) kelimesinin masdarından alır. اَلاِنْشِقَاقْ (inşikãk), "yarılıp parçalanmak" demektir. İçinde secde âyeti bulunan sûrelerden biridir. Mushaf tertîbine göre 84, iniş sırasına göre ise 83. sûredir.

Konusu

Kıyâmetin kopuşu esnâsında gökte ve yerde meydana gelecek korkunç hâdiseler, mahşer, amel defterlerinin dağıtılması, hesap, iyilere verilecek mükâfat ve kötüleri bekleyen ceza konuları kısa fakat son derece tesirli bir üslupla arz edilir.

Rabbine Adım Adım Giden Yolcu

إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا

الْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Gök yarılıp parçalandığı,

2. Kendisine devamlı yaraştığı şekilde Rabbinin emrini dinleyip boyun eğdiği zaman,

3. Yer uzatılıp dümdüz edildiği,

4. İçindekileri dışarı atıp boşaldığı,

5. Kendisine devamlı yaraştığı şekilde Rabbinin emrini dinleyip boyun eğdiği zaman her insan yaptığı ile karşılaşacaktır!

Kıyâmet öylesine dehşetli ve korkunç bir gündür ki, o koptuğunda göklerde ve yerde büyük hâdiseler olur. O günün heybetinden gök yarılıp parçalanır. Rabbi ne buyurursa onu dinler ve tam bir inkıyatla O'na boyun eğer. Yeryüzünde de müthiş değişiklikler olur. Üzerindeki dağlar toz duman hâline getirilip yok edilerek yeryüzü, derinin gerilip düzeltildiği gibi dümdüz hâle getirilir. (bk. Tâhâ 20/105-107) Yerin içindekiler dışarı atılır. Ölüler, madenler, hazineler ne varsa hepsi boşaltılır. Gök gibi yer de Rabbinin emrine kulak verir, dinler ve boyun eğer. Zâten, yarattığı mahluklar olarak onlara yakışan da budur. İşte böylece kıyâmet kopmuş, ebedî âhiret günü başlamış olur. O gün insan dünyada ne yapıp ettiğini öğrenir, hesâba çekilir ve hak ettiği karşılığı görür. Bu sebeple şimdi hitap insana çevrilmekte, Rabbine doğru devam eden yolculuğuna dikkat çekilerek, o karşılaşacağı âkıbeti hususunda uyarılmaktadır:

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦﴾

6. Ey insan! Her ne kadar dünya için çalışıyor gözüksen de sen aslında adım adım Rabbine doğru yol almaktasın. Sonunda O'nun huzuruna varacak, hayır veya şer amelinin karşılığını bulacaksın!

اَلْكَدْحُ (kadh), "tırmalamak, çabalamak, kendisine tesir edecek şekilde hayır veya şer bir işe emek vererek büyük bir gayret ile çalışıp uğraşmak" demektir. Dolayısıyla bu kelime, insanın dünyadaki hâlini çok iyi izâh etmektedir. İnsan

değişik maksatlarla bu dünyada çabalar durur. Çalışır, didinir, tırmalanır. Hayır veya şer pek çok işin peşine koşturur. Fakat o, bunlarla uğraşırken bir taraftan da adım adım Rabbine doğru yol alır. Rabbe dönüş hiçbir zaman kesintiye uğramaz; bir ırmağın akışı gibi yolculuk gece gündüz devam eder. Nihâyet ölümle insan Rabbinin huzuruna kavuşur. O halde insan, dünyada hangi işle meşgul olursa olsun, her an Rabbin huzuruna doğru gittiğinin farkında olmalı ve orada hesâbını kolaylıkla vereceği işler yapmaya çalışmalı, hesâbını veremeyeceği işlerden uzak durmalıdır. Çünkü:

فَاَمَّا مَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِۙ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًاۙ ﴿٨﴾

وَيَنْقَلِبُ اِلٰٓى اَهْلِهِ مَسْرُورًاۜ ﴿٩﴾

7. Kimin amel defteri sağ tarafından verilirse,

8. Onun hesâbı kolay bir şekilde görülecek,

9. Sevinç içinde âilesinin yanına dönecektir.

Rasûlullah (s.a.v.), bir defasında:

"Kıyâmet gününde sıkı sıkıya hesâba çekilen kimseye azab edilir" buyurmuştu. Hz. Âişe (r.a.):

"- Ey Allah'ın Rasûlü! Yüce Allah **«Kimin amel defteri sağ tarafından verilirse, onun hesâbı kolay bir şekilde görülecek»** (İnşikāk 84/7-8) diye buyurmamış mıdır?" diye sordu. Bunun üzerine Peygamber-i Zîşân (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"- Bu hesâb o değildir. O sadece hesâbın arz edilmesidir. Kıyâmet gününde hesâba inceden inceye çekilen bir kimse azaba uğratılır." (Buhârî, Tefsir 84)

O gün amel defterinin arkadan veya soldan verilmesi bedbahtlığın alâmetidir:

وَاَمَّا مَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَٓاءَ ظَهْرِهِۙ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًاۙ ﴿١١﴾
وَيَصْلٰى سَعِيرًاۜ ﴿١٢﴾ اِنَّهُ كَانَ فٖٓي اَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ اِنَّهُ ظَنَّ اَنْ
لَنْ يَحُورَۚ ﴿١٤﴾ بَلٰىۚ اِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًاۜ ﴿١٥﴾

10. Kimin de amel defteri arka tarafından verilirse,

11. O, derhal ölümü, yok olmayı isteyecek,

12. Yanıp kavrulmak üzere alevli ateşe girecektir.

13. Halbuki o, dünyada âilesi arasında pek keyifli ve sevinç içinde idi.

14. Çünkü o, hiçbir şekilde Rabbine dönmeyeceğini sanıyordu.

15. Oysa gerçek sandığı gibi değildi. Çünkü Rabbi onu çok iyi

görmekteydi.

Bu fecî âkıbetle karşılaşan bedbahtlar, ölüp yok olmayı isteyecek, şöyle âh vâh edeceklerdir:

“Keşke bana kitabım hiç verilmeseydi! Keşke hesâbımın ne olduğunu öğrenmeseydim! Ah, keşke ölüm her şeyi bitirmiş olsaydı! Malım bana hiçbir fayda vermedi! Bütün gücüm, saltanatım yok olup gitti!” (Hâkka 69/25-29)

Bu hazin âkıbete uğramanın sebebi, bu kimselerin dünyada Allah’a ve âhirete inanmayıp, O’nun rızâsına uygun hareket etmemeleri, Allah’ın huzuruna hiç dönmeyecekmiş gibi, en küçük bir mesuliyet hissi taşımadan hayvanlar gibi yaşamaları ve kısacık ömürlerini zevk ve eğlence içinde hebâ etmeleridir. Halbuki Allah onları çok iyi görmektedir. Ne yapıp ettiklerini tâkip etmektedir. Öyleyse:

فَلَٓا اُقْسِمُ بِالشَّفَقِۙ ﴿١٦﴾ وَالَّيْلِ وَمَا وَسَقَۙ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ اِذَا اتَّسَقَۙ ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍۜ ﴿١٩﴾

16. Yemin ederim akşamın alaca karanlığına,

17. Geceye ve bağrında topladığı şeylere,

18. Dolunay hâlini aldığı zaman aya ki:

19. Ey insanlar siz, tabakadan tabakaya binecek, biri diğeriyle bağlantılı halden hâle geçeceksiniz.

Şafak, gece ve dolunay, bu üç kelime aydınlıkla karanlığın bir arada bulunduğu zamanları ve kolay veya zor, iyi veya kötü çeşitli halleri ifade eder. Bunlara yemin edilerek, insanların gerek dünya hayatında gerekse kıyâmet gününde birçok değişimler geçirecekleri, halden hâle geçecekleri vurgulanır. Görüldüğü gibi üzerine yemin edilen varlık ve olaylarla insanın geçireceği değişim arasında sağlam bir irtibat bulunmaktadır.

İnsanların tabakadan tabakaya binmesi, halden hâle geçmesi hakkında şu izahlar yapılabilir:

Öncelikle insanın topraktan başlayıp devam eden yaratılışı tabaka tabaka, yani safha safhadır: Toprak, çamur, çamurdan bir öz, menî, nutfe, alaka, mudğa, kemik, et, ruhun üflenmesi, şekilsizlikten güzel bir şekle bürünüş ve bambaşka mükemmelikte bir yaratılış, bebeklik, çocukluk, ergenlik, gençlik, olgunluk, yaşlılık ve ölüm. (bk. Hac 22/5; Mü’minûn 23/12-14; Rûm 30/54; Mü’min 40/67) Dolayısıyla o hep gelişim ve değişim hâlindedir. Bir an bile aynı kararda

durmamaktadır. Ölüm sonrası hayatı da böyledir. Kabir hayatı, dirilme, hesap, ceza, cennet ya da cehennem. Orada da tekâmül yani cennette haz ve zevklerin derinleşmesi, nimetlerin daha da güzelleşmesi, Allah'a yakınlaşmanın artması veya tedennî yani cehenemde azabın gün geçtikçe daha acı ve çekilmez hâle gelmesi devam eder. Mamafîh âyette insanlığın tarih boyunca geçirdiği medenî, kültürel, siyasî farklılaşmalara ve değişik safhalara da bir işaret bulunduğu söylenebilir. Bütün bunları yapan üstün kudret, şüphesiz Cenâb-ı Hakk'ın kudretidir. Dolayısıyla hem üzerine yemin edilen varlık ve olaylar, hem de insanın fert ve toplum olarak maddeten ve mânen geçirdiği safhalar, öldükten sonra dirilmenin olabileceğini ispatlayan açık delillerdir.

Durum bu kadar açık ve ortada olduğu halde, hâlâ bir kısım insanlar âhirete inanmamakta direnmektedirler:

فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَۙ ﴿٢٠﴾ وَاِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْاٰنُ لَا يَسْجُدُونَۜ ﴿٢١﴾ بَلِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَۘ ﴿٢٢﴾ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَۘ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَل۪يمٍۙ ﴿٢٤﴾ اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

20. Böyleyken onlara ne oluyor ki inanmıyorlar?

21. Kendilerine Kur'an okunduğu zaman secdeye kapanmıyorlar?

22. Aksine o kâfirler, dini yalanlamaya devam ediyorlar.

23. Oysa Allah, onların içlerinde ne gizlediklerini çok iyi bilmektedir.

24. Sen de onlara can yakıcı bir azabı müjdele!

25. Ancak iman edip sâlih ameller işleyenler başka! Onlar için bitip tükenmeyen bir mükâfat vardır.

21. âyette, Kur'an okunurken secde etmeyen kâfirler kınandığı için bir kısım fakihler, bu âyet okunduğunda secde edilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Ebû Hanîfe (r.h.) burada secde etmenin vâcip olduğu kanaatindedir.

Şimdi gelmekte olan Burûc sûresi, bilhassa İnşikāk sûresindeki **"Oysa Allah, onların içlerinde ne gizlediklerini çok iyi bilmektedir"** (İnşikāk 84/23) âyetiyle işaret buyrulduğu üzere kâfirlerin mü'minlere karşı besledikleri öfkeye ve mü'minlerin onlardan gördükleri mihnete katlanarak Allah yolunda şehâdet ile büyük bir feyze ereceklerine ve Kur'an'ın şanına dikkat çekiyor:

85- BURÛC SÛRESİ

سُورَةُ الْبُرُوجِ

85. BURÛC SÛRESİ

Burûc sûresi, Mekke'de nâzil olmuştur. 22 âyettir. İsmini, birinci âyette geçip "burçlar" mânasına gelen ٱلۡبُرُوجِ (burûc) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 85, nüzûl sırasına göre 27. sûredir.

Konusu

Bu sûre nâzil olduğu sırada, Mekkeli müşrikler müslümanlara dinlerinden dönmeleri için şiddetli bir şekilde zulmediyor, her türlü işkenceyi revâ görüyorlardı. Bu bakımdan sûrede, müslümanlara bunca eziyet eden kâfirleri ne tür acı akibetlerin beklediği ve bu eziyetlere katlanan mü'minlerin ne derece mükâfat elde edecekleri ele alınmaktadır. Bu mesaj, Ashâb-ı Uhdûd örnek verilerek sunulmaktadır. Sûre, Ashâb-ı Uhdûd, Firavn ve Semûd kavminin âkıbetlerini bildirmek suretiyle müşriklerin eziyetlerine karşı Allah Rasûlü'nü, ashâbını ve bütün mü'minleri teselli etmekte, onlara güven, huzur ve itminân vermektedir.

Ashâb-ı Uhdûd

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...
1. Yemin olsun burçlarla dolu göğe,
2. Geleceği va'dedilen güne,
3. Şâhitlik edene ve hakkında şâhitlik edilene.

Yemin edilen varlıklardan biri, burçlarla dolu gökyüzüdür. İkinci olarak geleceği va'dedilen güne yemin edilir. Bu gün, bütün insanların hesap vermek üzere toplandığı, mü'minlere cennetlerin, kâfirlere ise cehennemin va'dedildiği belâlı ve dehşetli kıyâmet günüdür. Yemin edilen bir husus da "şâhitlik eden ve hakkında şâhitlik edilen"dir. Gizli ve açığı bilen, her şeye bizâtihî şâhit olan Allah Teâlâ'dır. Bütün yaratılmışlar O'nun meşhûdu yani gördüğü, izlediği ve tâkip ettiği varlıklardır. "Şâhilik eden ve hakkında şâhitlik edilen"den anlaşılabilecek en açık mâna budur. Kıyâmette insanlar, dünyadayken gözleriyle göremedikleri Yüce Allah'ın hesap ve azabıyla yüzyüze geleceklerdir. O'ndan en ufak bir şeyin bile gizli kalması mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte yaratıklar içinde de şâhitlik edecekler ve hakkında şâhitlik edilecekler bulunmaktadır. Önceki âyetle münasebeti kurulacak olursa, "şâhitlik eden" kıyâmet günü hazır bulunanlar, "hakkında şâhitlik edilen" ise kıyâmet günü meydana gelecek olan dehşetli manzaralardır. Kıyâmet gününde Peygamberler de ümmetleri hakkında: "Bana uydular veya uymadılar; dâvetime icâbet ettiler veya etmediler" şeklinde şâhitlik yapacaklardır.

Bu yeminler, mü'minlere işkence etmek için hendekleri kazanların acı sonunu bildirmek üzere yapılmış bir giriştir. Bu kişileri Kur'ân-ı Kerîm "Ashâb-ı Uhdûd" diye isimlendirmektedir:

قُتِلَ اَصْحَابُ الْاُخْدُودِ ﴿٤﴾ اَلنَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ﴿٥﴾ اِذْ هُمْ عَلَيْهَا
قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾

4. Kahrolsun mü'minleri yakmak için o hendekleri kazanlar.
5. Alev alev tutuşturulmuş ateşle dolu hendekleri!
6. Onlar o ateşin başına oturmuş,

7. Mü'minlere yaptıkları işkenceyi keyifle seyrediyorlardı.

Ashâb-ı Uhdûd hakkında kaynaklarda dört değişik hâdise zikredilir. Bunların en meşhuru, Yemen krallığını ele geçiren "Zû Nüvâs" hakkında olanıdır. Milâdî dördüncü asırda Yemen'e hâkim olan bu kral, hıristiyan olan Necrân ahâlisini, inançlarını değiştirmeye zorlamış, halk direnince bir çok insanı ateş dolu hendeklere attırarak diri diri yaktırmıştır. Bu şekilde öldürülenlerin sayısının 20.000 kadar olduğu kaydedilmektedir. Yemen'de yahudi hâkimiyeti 340-378 yılları arasında devam etmiştir. Şunu hemen belirtelim ki Ashâb-ı Uhdûd, Araplarca bilinen bir kıssadır. Bunlar, o dönemde Allah'a inanan ve bu sebeple kendi düşünce ve ideolojilerini benimsemeyen mü'minleri, kazdıkları derin hendeklerde tutuşturdukları ateşler içinde yakmışlar, kendileri de bunu insafsızca ve merhametsizce seyretmişlerdir. İşte mü'minlere böyle zulümleri revâ gören bu azgınlar ve bunların farklı zamanlarda ortaya çıkan benzerleri, Allah Teâlâ'nın kahrına ve gazabına uğramışlar ve ilâhî rahmetten kovulmuşlardır. Şu bir gerçek ki, kalplere kök salıp karar kılan imanı bu şekilde yakmaya çalışanlar başarılı olamamış, bilakis Allah'ın kahır ve gazabına uğrayarak mağlup ve perişan olmuşlardır. Ashâb-ı Uhdûd, Yüce Rabbimizin benzerleri içinden seçtiği bir örnektir. Bu tür olaylar tarih içinde benzer şekilde tekrarlanıp durmaktadır.

Dördüncü âyetin metnindeki قُتِلَ (kutile) kelimesiyle anlatılan lânetlenme, işlenen günahın büyüklüğünü gösterdiği gibi, o günahı işleyenlere de Allah'ın gazabının çarpacağını gösterir.

Bahsedilen kâfirlerin, mü'minlerden bu şekilde intikam almalarının sebebi neydi:

وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾ اَلَّذِي لَهُ مُلْكُ
السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾

8. O mü'minlerden, başka bir sebeple değil, sadece karşı konulmaz kudret sahibi ve her türlü övgüye lâyık olan Allah'a iman etmelerinden ötürü nefret edip, intikam alıyorlardı.

9. Göklerin ve yerin mutlak mülkiyet ve hâkimiyeti kendisine ait olan Allah'a. Ama Allah olup biten her şeye şâhittir.

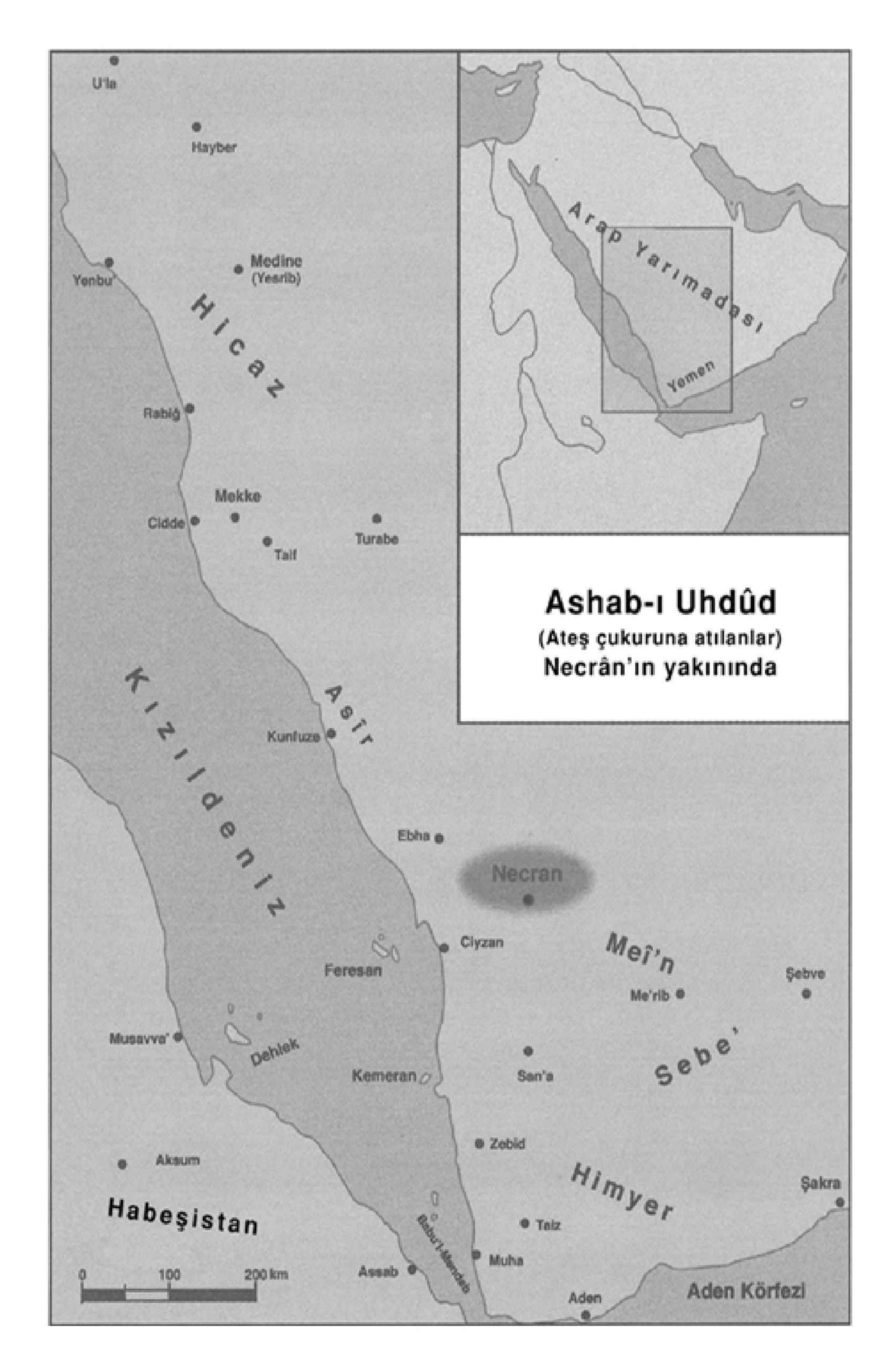
Bu dünya mü'min için bir istirahat mekanı değil, bir imtihan sahnesidir. Bu sahnede mü'minler de imanlarında test edileceklerdir. Bize şer gibi görülen bir kısım olaylar, netice itibariyle birer rahmet tezahürüdür. Ebedi âhiret nimetlerine kavuşabilmek için geçici dünya hayatında bir bedel ödemek

zarûrîdir. Bir anlamda mü'minler çektikleri bu çilelerle, cennete girmelerinin yegane anahtarı olan imanlarına safiyet, temizlik ve keskinlik kazandırmaktadırlar. Bununla birlikte Yüce Rabbimiz, kâfirlere ve zâlimlere, yeri ve zamanı geldiğinde en şiddetli bir şekilde yakalayıp hadlerini bildirmek için, bir kısım hikmetlere dayalı olarak mühlet tanımaktadır.

Cenâb-ı Hakk'ın "Şehîd" ismi, bilen ve gören anlamını taşımaktadır. O, kullarının bütün yaptıklarına müttalidir, hiçbir şey O'na gizli kalmaz. O her şeyi görmekte, izlemekte ve bilmektedir. Mü'min kul Allah'ın kendi durumunu gördüğünü bilince, O'nun rızâsı için eziyetlere katlanması kolay olur.

Allah Teâlâ'nın Şehîd ismi, aynı zamanda yapılan zulümlerin karşılıksız kalmayacağını da gösterir:

إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ
وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿١١﴾

10. Mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara her türlü işkenceyi yapan, sonra da pişman olup bundan vazgeçmeyenlere cehennem azabı, bir de yangın azabı vardır.

11. Buna karşılık, iman edip sâlih ameller yapanlara ise içinden ırmaklar akan cennetler vardır. En büyük başarı ve kurtuluş işte budur.

Öyleyse müslüman, İslâm'ı tebliğ, yaşama ve yaşatma mücâdelesinde önüne çıkabilecek engellere aldırmadan hedefe doğru adım adım ilerlemelidir. Çünkü Allah'ın nûrunu söndürmek için çalışan zâlimleri Cenâb-ı Hakk'ın pek şiddetli yakalayışı beklemektedir:

إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾

12. Rabbinin yakalaması gerçekten pek şiddetlidir.

13. O'dur her şeyi yoktan yaratan, yarattığını tekrar edip, son olarak âhirette yeniden yaratacak olan.

14. Yalnız O'dur günahları çokça bağışlayan, kullarını çok seven ve sevilen.

15. Arşın gerçek sahibi, şanı pek yüce olan,

16. O'dur, dilediği her şeyi dilediği gibi yapan.

12. âyetteki اَلْبَطْشُ (batş) kelimesi, merhamet etmeden, en ufak bir acıma hissi duymadan kıskıvrak, şiddetle ve sert bir şekilde yakalamak anlamındadır. Böyle iken bir de "şiddet" vasfıyla nitelenmesi, o yakalamanın dehşetini iyice artırmaktadır. Bundan maksat, Allah Teâlâ'nın azgın zâlimleri yakalayıp hesâba çekmeye ve hadlerini bildirmeye ne ölçüde kudret sahibi olduğunu vurgulamaktır. Burada bu lafzın seçilmesi, kâfirlerin hiçbir acıma hissi duymadan mü'minleri kıskıvrak yakalayıp ateşlerde yakmalarıyla uygunluk arzetmektedir. Allah da onlara kıyâmet günü aynı şekilde muâmele edecek ve cehennemde yakacaktır. Ceza, amelin cinsinden olacaktır.

Allah'ın amansız yakalayışı, onuncu âyette ifade edilen kâfirlerin işledikleri cürümlere münasip olduğu gibi, "Ğafûr" ve "Vedûd" vasıfları da onbirinci âyette zikredilen mü'minlerin halleriyle uyuşmaktadır. Allah Ğafûrdur; mü'min kullarının günahlarını bağışlayandır, örtendir. O Vedûddur; çok seven ve çok sevilendir. Dünya hayatında seven, sevgilisinin her istediğini yaptığı ve ona türlü türlü hediyeler verdiği gibi, Allah da dostlarına şanına yaraşır şekilde daha güzeliyle ikram eder.

Cenâb-ı Hak Mecîd'dir; uludur, zâtı şerefli, fiilleri güzel, ihsânı boldur. O, kemâl ifade eden bütün isim ve sıfatları kendinde toplamıştır. O, dilediğini yapar, iradesi hiç şaşmaz. Bu sebeple hem tehdit hem de müjdesini yerine getireceğinde asla şüphe yoktur.

İnsanlık tarihi boyunca zulüm ve işkence yapanların âkibetini görebilmen için:

هَلْ اَتٰيكَ حَد۪يثُ الْجُنُودِۙ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَۜ ﴿١٨﴾ بَلِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا ف۪ي تَكْذ۪يبٍۙ ﴿١٩﴾ وَاللّٰهُ مِنْ وَرَٓائِهِمْ مُح۪يطٌۚ ﴿٢٠﴾

17. Sana haberi geldi mi o günahkâr orduların:

18. Firavun ve Semûd'un?

19. Buna rağmen inkârcılar sürekli bir yalanlayış içindeler.

20. Oysa Allah onları arkalarından kuşatmıştır.

O günün Arap toplumu Firavun'un helâk oluş kıssasını biliyor, Semûd kavminin helâk izlerini de görüyorlardı. **"Buna rağmen inkârcılar sürekli bir yalanlayış içindeler"** (Burûc 85/19) âyetiyle, geçmiş dönemdeki kâfirlerin hâlini ifadeden sonra günümüz kâfirlerinin durumuna dikkat çekilmektedir. Bunların da Allah'ın yakalamasından ve azabından kurtulmaları mümkün değildir. Onlar, her yönden düşman kuvvetleriyle çevrilmiş, yolları kapatılmış ve sıkıştırılmış çâresiz bir gruba benzetilmişlerdir. Bu grubun o kuşatmayı yarıp kurtulması zor olduğu gibi, kâfirler de kendilerini arkalarından sıkı sıkıya kuşatan Allah'ın azabından kurtulamayacaklardır.

Netice itibariyle:

بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَج۪يدٌۙ ﴿٢١﴾ ف۪ي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

21. Onlar ne derse desin, doğrusu bu pek şerefli bir Kur'an'dır.

22. Onun aslı Levh-i Mahfûz'da her türlü müdahaleden koruma altındadır.

Kâfirlerin Allah'ın âyetlerini yalanlamaları Kur'an'a bir zarar vermez. Çünkü o, nazım ve mâna itibariyle bütün ilâhî kitapların eşsiz, dünya ve âhirete ait bütün incelikleri toplayan şerefli Kur'an'dır. O, Allah katında Levh-i Mahfûz'da, korunmuş bir levhada bulunmaktadır. Dolayısıyla artma ve eksilmeden, bozulma ve değişmeden uzaktır. Kur'an'ın pek şerefli bir kitap olduğunda mü'minlerin hiçbir şüphesi yoktur. Fakat önemli olan, ona sadece kuru bir kudsiyet atfedip yüksek ve mutenâ yerlerde asılı saklamak veya hastalara şifa niyetine okumak değil, onu Rabbin emir ve tâlimatlarını getiren bir mektup olarak telakki edip gereğini yapmaktır. Nitekim şimdi gelmekte olan Târık sûresi, her insan üzerinde gözetleyici bir bekçinin bulunduğunu belirterek, bu hususu daha şumüllü ve derinlikli bir şekilde izâh etmektedir:

86- TÂRIK SÛRESİ

سُورَةُ الطَّارِقِ

86. TÂRIK SÛRESİ

Tãrık sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 17 âyettir. İsmini birinci âyette geçen ve "yıldız" mânasına gelen اَلطَّارِقُ (tãrık) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 86, iniş sırasına göre 36. sûredir.

Konusu

Sûrede temel inanç esasları ve Allah'ın büyüklüğünü gösteren deliller ele alınır. İnsanın değersiz atılgan bir sudan yaratıldığına dikkat çekilerek, Cenâb-ı Hakk'ın onu, bütün sırların ortaya döküleceği günde yeniden diriltip huzuruna çıkaracağı vurgulanır. Bu gerçekleri haber veren Kur'ân-ı Kerîm'in doğru bir söz olduğu ve asla şaka olmadığı dolayısıyla kâfirlerin Kur'an aleyhinde planladıkları entrikaların ilâhî plan karşısında söneceği ifade edilir.

Üzerinizde Gözetleyici Var

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ﴿٢﴾ اَلنَّجْمُ
الثَّاقِبُ ﴿٣﴾ إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ﴿٤﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yemin ederim göğe ve Târık'a.

2. Bilir misin Târık ne?

3. O, karanlıkları delip geçen parlak bir yıldızdır.

4. Hiçbir kimse yoktur ki, üzerinde bir gözetleyici, bir koruyucu bulunmasın.

اَلطَّارِقُ (târık), bir aletle veya herhangi bir cisimle vurmak, çarpmak anlamına gelen اَلطَّرْقُ (tark) kelimesinden isimdir. Bu bakımdan ayaklarımızla vurup yürüdüğümüz yola, ayaklarını vurarak yola giden yolcuya ve geceleyin gelip gönül hoplatan ziyâretçiye "târık" denilir. Sonra bu mânadan hareketle her ne olursa olsun geceleyin ortaya çıkıp göze gönle çarpan her şeye hatta hayalî şekillere de târık denilmiştir. Sabaha yakın ortaya çıkan Sabah yıldızına da parlaklığıyla göze çarptığından dolayı bu isim verilmiştir. Nitekim burada onun "necm-i sâkıb" olduğu beyân edilir. اَلنَّجْمُ الثَّاقِبُ (en-necmu's-sâkıb), "delen yıldız" anlamına gelip ışığının kuvvetinden dolayı karanlığı deliyor gibi gözüken her parlak yıldıza denir. Bu kelimenin "yüksek yıldız" anlamı da vardır. Bu anlamlardan hareketle Necm-i sâkıbın gece doğan herhangi bir parlak ve yüksek yıldıza, Sabah yıldızına, Necm sûresinin birinci âyetinde zikredilen Süreyyâ yıldızına veya Kur'an'ın inen parçalarının her birine isim olması mümkündür.

Bu yeminlerin gâyesi, her insan üzerinde, onu koruyan, onun düşünce, niyet, söz ve davranışlarını görüp gözeten, tâkip edip kaydeden bir bekçi bir koruyucu muhâfız bulunduğunu haber vermektir. Bu muhâfız öncelikle mutlak bir kudret ve sonsuz ilim sahibi olan Allah zü'l-celâl Hazretleridir. (bk. Nisâ 4/1; Ahzâb 33/52; Kâf 50/16) Âyette bahsedilen "hâfız"ın bekçi melekler olması da mümkündür. (bk. İnfitâr 82/10-12; En'âm 6/61)

İnsanın başıboş bırakılmadığına, kontrol edildiğine ve birgün hesâba çekileceğine delil isterseniz:

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَۜ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِنْ مَٓاءٍ دَافِقٍۙ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَٓائِبِۜ ﴿٧﴾ اِنَّهُ عَلٰى رَجْعِه۪ لَقَادِرٌۜ ﴿٨﴾ يَوْمَ تُبْلَى السَّرَٓائِرُۙ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍۜ ﴿١٠﴾

5. Hangi şeyden yaratıldı, bir düşünsün insan!

6. Yaratıldı fışkırarak dökülen basit bir sudan,

7. Omurga kemiği ile göğüs bölgesi arasından çıkan.

8. Elbette insanı yoktan var eden Allah'ın, onu yeniden hayata döndürmeye de gücü yeter.

9. O gün bütün gizlilikler meydana serilir.

10. İnsanın, Allah'ın cezalandırmasına mâni olacak ne bir gücü olur, ne de bir yardımcısı.

5. âyetteki "düşünsün" ifadesi, insanın sadece topraktan yaratılan maddî varlığına değil, düşünen ve anlayan mânevî varlığına dikkat çeker.

İnsanın hangi şeyden yaratıldığı sorusuna, onun, اَلصُّلْبُ (sulb) ve اَلتَّرَائِبُ (terâib) arasından çıkan اَلدَّافِقُ (dâfık) bir sudan yaratıldığı belirtilerek cevap verilir. Dökmek ve atmak anlamlarına gelen اَلدَّفْقُ (dıfk) kelimesinden türeyen اَلدَّافِقُ (dâfık), embriyonun oluşumuna başlangıç teşkil eden suyun vasfı olarak "dökülen ve atılan" mânasını taşımaktadır. Bu suyun dökülüşünde bir gayret, bir sürat, bir atılganlık bulunmaktadır. Bu su, icrâ ettiği görev bir tarafa bırakılarak dışarıdan bakıldığında göze hoş gelmeyen değersiz bir su görünümündedir.

İnsanın yaratılışına başlangıç teşkil eden ve "meni, nutfe" diye isimlendirilen bu su, sulb ile terâib arasından çıkar. Sözlük anlamıyla katı, sert ve şiddetli anlamlarına gelen اَلصُّلْبُ (sulb) kelimesi, daha çok omurgaya ve omurga bölgesine denilir. Burası, insan bedeninin güç ve kuvvetinin temelini teşkil eden bir bölgedir. اَلتَّرَائِبُ (terâib) ise göğüs, gerdanlık yeri, iki meme arası; kadının iki eli, iki ayağı, iki gözü, iki omuzu ile göğüs arası; göğüs bölgesinde dördü sağda dördü de solda olan sekiz kaburga kemiğinin kapsadığı kısım, göğüs kemiği, meme ve çevresindeki et gibi mânalar taşımaktadır. Şunu belirtelim ki sulb ve terâib hem erkek hem de kadının anatomisinde bulunmaktadır.

Şüphesiz bütün varlığı yoktan var eden Allah Teâlâ, ölümünden sonra insanı hayata döndürmeye elbette kâdirdir. İnsanın yaratılış biçimine bakıldığında onu ilk olarak yaratanın tekrar geri döndürmeye, mahşer günü dirilterek huzuruna

dikmeye ve kendi azamet, kuvvet ve kudretini göstermeye kâdir olduğu anlaşılır. Allah Teâlâ'nın insanı yeniden dirilteceği o dehşetli gün, bütün sırların yoklanacağı, imtihan meydanına serilip Allah'a arzedileceği hesap günüdür. Bu hesap gününde kalplerde gizlenen niyetler, düşünülen gizli şeyler; kin, haset, intikam, şehvet, sevgi, rahmet ve merhamet gibi olumlu olumsuz bütün duygular; namaz, oruç, hac ve zekât gibi emirlerin yerine getirilip getirmediği gibi durumlar birer birer ortaya serilecek, iyisi kötüsünden ayırdedilecek ve teker teker hesâbı görülecektir. Böylece gizli tutulan her düşünce, niyet ve duygu o gün ya kişinin yüzünde bir zînet, bir süs, ya da kara bir leke olarak belirecektir. Bu durumda artık kişinin yüzünü karartacak şeyleri gizli tutmaya ne gücü yeter ne de onlardan dolayı kendisini Allah Teâlâ'ya karşı savunacak bir yardımcısı bulunur.

Bunun için insan, Kur'an'ın verdiği haberlerin gerçekleğine ve bunların asla şaka olmadığına tam anlamıyla inanarak, onun gösterdiği yolda yürümelidir:

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ﴿١١﴾ وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ

لَقَوْلٌ فَصْلٌ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ﴿١٤﴾

11. Yemin ederim dönümlü ve döndürümlü göğe,

12. Bitkilerin çıkması için çatlayıp patlayan yere ki:

13. Bu Kur'an, hiç şüphesiz, hak ile bâtılı ayıran kesin bir sözdür.

14. O, asla bir şaka, bir eğlence değildir.

11. âyette geçen اَلرَّجْعِ (rec') kelimesinin hem "dönümlü" hem de "döndürümlü" anlamına gelmesi mümkün olduğundan âyet "dönümlü ve döndürümlü göğe yemin olsun" mânasını taşır. Nitekim gökyüzü, içinde bulunan kocaman cisimlerle birlikte hareket hâlinde olup dönmektedir. Aralarındaki mesafeler ancak ışık yılıyla ölçülebilecek kadar büyük olan gökteki sayısız yıldızlar, yıldız kümeleri, galaksiler sürekli hareket hâlindedir. Bu gün bilimsel araştırmalar, içinde bulunduğumuz Samanyolu galaksisinin saniyede 320 km hızla kendi etrafında döndüğünü ve büyüklüğü sebebiyle bu dönüşünün ancak 200 milyon yılda tamamlanabileceğini söylemektedir. Rec' kelimesinde "yağmur" mânası da vardır. Buna göre âyet, yağmurun tekrar tekrar yağmasına veya suyun denizlerden buhar hâlinde yükselerek tekrar yağmur hâlinde geri dönmesine işaret eder.

12. âyette zikredilen اَلصَّدْعِ (sad') kelimesinde yarılmak, çatlamak ve çatlak mânaları bulunur ki bu, ilk olarak yeryüzünün bitkileri bitirmek için çatlayıp

yarılışını anlatır. Bununla birlikte yeryüzünde değişik sebeplerle meydana gelen çatlaklar, yarıklar, hendekler, vâdiler ve yolları; yarılıp insanların defnedildiği ve yine yarılıp insanların mahşere çıkacağı kabirleri de ifade eder.

Sûrenin akışı üstten ve alttan gelen şeylerin birleşip kaynaşarak yeni oluşumlar meydana gelmesiyle alakalıdır. Dolayısıyla göğün dönüşlü olması yukarıdan gelen fiil ve etkiyi, yerin yarılışlı olması da aşağıda bulunan alıcı kabiliyet ve istidadı ifade ederek gök ve yer biri diğerini sararak aşılayan karı ve koca konumunda olmaktadır. İkisinin izdivacından en faziletli ve en mükerrem varlık olarak doğan insan yine bunlar arasından, sulb ve terâib arasından çıkar gibi çıkarak Allah'a dönmek üzere âhiret âlemine gidecektir. Bütün bunlar da, Allah Teâlâ'nın kudreti altında yine O'nun yaratması ve korumasıyla cereyan etmektedir.

Rec' yağmur, sad' bitki diye mülahaza edildiğinde, fışkırarak çıkan erkeğin menisinin kadının yumurtacığını aşılaması gibi, yağmur da uzay boşluğunda bir yumurtayı andıran yeryüzünü, bitkileri bitirmek üzere aşılamakta böylece ilâhî bir fiil olarak canlılar yoktan var edilmektedirler.

Göklerdeki düzenli hareket ve yerdeki faydalı yarılma, sürülme ve açılma Allah'ın yüce kudretini yansıttığı; her olay ve harekette O'nun düzenlemesiyle ilgili bir proğramın bulunduğunu ortaya koyduğu gibi Kur'an da her âyet ve kelimesiyle ilâhî kudretten süzülüp gelen ve beşer idrakine seslenip onun aklını ve düşüncesini harekete geçiren, sonra da ona en doğru yolu ve en iyi hayat düzenini öğreten son ilâhî kitaptır. O kitap muhaliflerini, içinde taşıdığı binlerce hakikat belgeleriyle susturmaktadır. O, şüphesiz ki hak ile bâtılı ayıran kesin bir hükümdür. O asla şaka değildir. Bu bakımdan Kur'ân-ı Kerîm ve âyetlerini alaya almak, mizah ve şaka konusu yapmak büyük günahtır, hatta kişinin küfrüne bile sebep olabilir.

Bütün bunlara rağmen:

إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾ وَأَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ﴿١٧﴾

15. Kâfirler, vargüçleriyle tuzak kurup duruyorlar.

16. Ben de onların tuzaklarına karşı tuzak kuruyorum.

17. Onun için sen o kâfirlere biraz mühlet ver, bir süre onları kendi hallerine bırak!

Sûrenin son kelimesi olan رُوَيْدًا (ruveydâ), az mühlet anlamındaki اَلرُّوْدُ (rûd)

kelimesinin daha da küçültülmüşü olup “oldukça az müddet” mânasına gelir. Dolayısıyla mü’minler lehindeki ilâhî hükmün çok yakında geleceğini müjdelemektedir. Bu müjdenin gerçekleşmesi ve hakikî bayram sevinci olan âhiret mutluluğunun elde edilmesi için gereken kulluk şartlarını açıklamak üzere de Yüceler Yücesi Rabbin ismini tesbih emriyle başlayan A‘lâ sûresi gelmektedir:

87- A‘LÂ SÛRESİ

سُورَةُ الْاَعْلٰى

87. A'LÂ SÛRESİ

A'lâ sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 19 âyettir. İsmini, Allah Teâlâ'nın birinci âyette geçen ve "en yüce, en üstün" mânasına gelen الْأَعْلَى (A'lâ) isminden alır. Mushaf tertîbine göre 88, iniş sırasına göre 8. sûredir.

Konusu

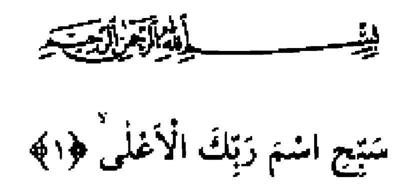
Cenab-ı Hakkın her türlü kusurdan, beşeri sıfatlardan ve yakışıksız isnatlardan tenzîh edilmesinin gereği vurgulanır. Sonra da kullar için hazırlanan maddî ve mânevî nimetlerden bahsedilerek kâfirler imana, nankörler şükre dâvet edilir. İslâm dâvetinin kabul görüp yayılacağı ve mü'minlerin yakın zamanda başarıya erişeceği müjdesi verilir.

Fazileti

Peygamberimiz (s.a.v.) A'lâ sûresini çok severdi. Vitir namazında çoğunlukla birinci rekatta bu sûreyi, ikinci rekatta Kâfirûn sûresini üçüncü rekatta ise İhlâs ve Muavvizeteyn'i okurdu. Bayram ve cuma namazlarında da bu sûreyi sık sık okudukları rivâyet edilir. (Ebû Dâvûd, Vitr 4; Tirmizî, Vitr 9)

Yüce Rabbinin İsmini Tesbih Et

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَىٰ ﴿١﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yüceler yücesi Rabbinin ismini tesbih et; onu her türlü kusurdan ve ortaktan uzak tut.

الْأَعْلَىٰ (A'lâ) sıfatı, mekan itibariyle yüksek olmak anlamında değil, ezici güç ve iktidar sahibi olmak anlamındadır. Bu bakımdan "A'lâ" hem "Rabb" hem de "isim" kelimelerinin sıfatı olabilir. Buna göre mâna: "Yüce Rabbinin ismini" veya "Rabbinin yüce ismini tesbih et" olur. Bu bakımdan yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm ve sünnette vasfedilen isimlerle anılmalı, mâna bakımından noksanlık ifade eden ve yanlış anlaşılmalara sebep olan isim ve sıfatlarla anılmamalıdır.

Allah Rasûlü (s.a.v.) bu âyet-i kerîme nâzil olduktan sonra secde ederken سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَىٰ *(Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ)* denmesini; Vakıa sûresinin son âyetinin inmesinden sonra da rukû ederken سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ *(Sübhâne Rabbiye'l-azîm)* denmesini istemiştir. (Ebû Dâvûd, Salât 147; İbn Mâce, İkâme 20)

Yüce Rabbin ismini tesbih etmemiz emredildikten sonra, O'nun her an tesbih ve tenzihe lâyık olduğunu gösteren fiilleri ve eserleri sıralanmaktadır. Bu eserler üzerinde ciddi olarak durulduğu takdirde, Cenâb-ı Hakk'ın söz kalıplarına sığmayacak derecede yüce olduğu anlaşılacaktır:

الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٢﴾

2. O ki, her şeyi yarattı ve onları güzel ve düzgün bir şekilde biçimlendirdi.

İlk olarak o yüce Rab, yeryüzünden gökyüzüne, zerreden kürreye, proton ve nötrondan en büyük galaksiye kadar evrendeki her şeyi: melekleri, cinleri, insanları, hayvanları, böcekleri, bitkileri, taşı, toprağı yaratmış, en mükemmel surette ölçülü ve düzenli kılmıştır. Bu sınırsız yaratıklar arasında mükemmel bir düzen kurmuştur. Bu nizamın mükemmel bir ölçüyle kurulduğuna ve onun bir yaratıcısı olduğuna, bizzat bu muazzam nizamın kendisi tanıklık etmektedir.

İkincisi:

وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ ﴿٣﴾

3. O ki, her şeye belli bir ölçü ve gâye takdir etti; buna göre onlara yol gösterdi.

O yüce Rab, daha yaratmadan önce herbir varlığın yaratılış maksadını, kendisini diğer varlıklardan ayıracak nitelik ve özelliklerini belirlemiş ve buna göre şekil vermiştir. Herbirinin meydana geleceği zaman ve zemini tesbit, yaşamaları için gerekli imkân ve şartları temin etmiş ve âkıbetlerinin ne olacağını da kararlaştırmıştır. Hiçbir varlığı başıboş bırakmamış, yarattığı her şeye bir vazîfe vermiş ve o vazîfeye göre hepsini yönlendirmiştir. Yani Allah, hem yaratıcı hem de yol gösterici olmaktadır. Yüce Allah göğe, yere, aya, güneşe, yıldızlara yol gösterdiği gibi; meleklere, cinlere, insanlara, hayvanlara, bitkilere de yaratılış gâyelerine uygun olarak yol göstermektedir. Bu hikmete dayalı olarak tüm varlıklar görevlerini yerine getirirler.

Üçüncüsü:

وَالَّذٖٓي اَخْرَجَ الْمَرْعٰىۙ ﴿٤﴾

4. O ki, yeşillikleri, otlakları, meyve ve ekinleri çıkardı.

O yüce Rab, insanların ve hayvanların faydalanmaları için yaylaları, mezraları, otlakları, bağ, bahçe ve ormanları, oralardaki her türlü bitkileri, yeşillikleri, ağaçları, meyve ve sebzeleri ilâhî kudretiyle terütâze yetiştirip çıkarmaktadır. Sayıları milyonlarla ifade edilen bu bitkilerden her biri, Allah Teâlâ'nın ayrı bir tecellisinin ve ezelî plandaki takdirinin bir gereği olup, taşıdıkları çeşitli renk, tat, koku ve güzelliklerle insan ve hayvanlara faydalı oldukları gibi, ayrıca kendilerini çıkaran o yüce gücün varlığına, birliğine ve kudretinin üstünlüğüne delâlet etmektedirler.

Dördüncüsü:

فَجَعَلَهُ غُثَٓاءً اَحْوٰىۜ ﴿٥﴾

5. Sonra da onları çürüyüp kararmış artıklara çevirdi.

غُثَٓاءً (ğusâ), sel sularının meralardaki otları ve çöpleri birbirine katarak sürükleyip getirdiği ve derelerin etrafına fırlattığı ot, çöp ve yapraktan oluşan sel kusuğudur. اَحْوٰى (ehvâ) ise karamsı, esmer, koyu yeşil ve isli renklere denmektedir. Bu lafızlar yaylalar ve otlaklardaki yeşil bitkilerin kuruyup dökülerek veya hayvanlar tarafından yenilip dışarı atılarak sel sularının süpürüp sürükleyeceği gübreler hâline getirilmesini ifade eder ki, o zaman kömür gibi siyah veya esmer yanıcı bir madde olur. Bu âyette yeraltı katmanlarında taşkömürünün teşekkülüne bir işaret olabileceği zamanın geçmesiyle daha iyi anlaşılmaktadır.

Yemyeşil otlak ve ekinlerin bir zaman sonra çürüyüp kararmış atıklara çevrilmesi, kendi varlığımız ve sağlığımız da dâhil şu an fevkalade göz kamaştırıcı olan dünya nimetlerinin birgün böyle yok olup gideceğine işaret etmektedir. Öyleyse insan, dünyanın gelip geçici nimetlerine takılıp kalmamalı; kendisini ebedî cennet nimetlerine götürecek Kur'an gibi emsalsiz bir rehbere sımsıkı sarılmalıdır. Rasûlullah (s.a.v.)'e bir daha unutmayacak ve unutulmayacak şekilde vahyedilen o Kur'an'a:

سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰىۙ ﴿٦﴾ اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ اِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ

وَمَا يَخْفٰىۜ ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرٰىۚ ﴿٨﴾

6. Rasûlüm! Biz sana Kur'an'ı okutacağız; ondan hiçbir şeyi unutmayacaksın.

7. Allah'ın unutmanı dilediği müstesnâ. O, açık olanı da bilir, gizli kalanı da.

8. Biz, her hususta dine uygun tarzda gâyeni gerçekleştirebilmen için yürümen gereken yolu sana kolaylaştıracağız.

Kur'ân-ı Kerîm Allah Rasûlü (s.a.v.)'e bir mûcize olarak indirildiği gibi, her âyetin ona Allah tarafından tek tek ezberletilmesi ve bir daha unutmaması da bir başka mûcizedir. Buna göre Peygamberimiz'in, kendisine okunan bir kelimeyi unutarak yerine aynı anlamda farklı bir kelime dahi söylemesi mümkün değildir. Bu unutmama va'dinin gelecek zamanları da kapsayacak şekilde haber verilmesi ve öylece vuku bulması da diğer bir mûcize olmuştur. Dolayısıyla âyet-i kerîmedeki "okutmak"tan kastedilen "ezberden okutmak"tır; yoksa yazı ile yüzünden okutmak değildir. Unutmamaktan maksadın, inen âyetlerin gereği ile amel etmek olduğu da anlaşılabilir.

Burada bir garanti verilmekte ancak, "Allah'ın dilediği başka" kaydıyla buna bir istisnâ getirilmektedir. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in Kur'an'ı ezberlemesi, kendi kabiliyet ve istidadıyla başardığı bir iş değil, tamâmen sonsuz kerem sahibi Allah'ın lutuf ve yardımıyla olmuştur. Her şeyin mutlak sahibi Cenâb-ı Hak olduğundan, şâyet O dilerse istediğini yapar, sana da Kur'an'ı unutturabilir. Sana garanti verdi diye kendini âciz bırakmış değildir. Onu hiçbir şey âciz bırakamaz. Dilerse böyle bir hafıza kuvveti verdikten sonra onu geri alabilir, hatta bütünüyle yok edebilir. (bk. İsrâ 17/86)

Şunu da gözden uzak tutmamak gerekir ki Hak Teâlâ sevgili Peygamberi'ne değişik hikmetlere dayalı olarak bir kısım âyetleri tamâmen unutturmuş

olabilir. Bunlar neshedilerek uygulamadan kaldırılmış âyetlerdir.

Âyetteki istisnâ zaman ve miktar açısından “azlık” bildiriyor da olabilir. Zira Allah Rasûlü bazı âyetleri bir anlık unutabiliyordu. Rivâyete göre Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) bir gün sabah namazını kıldırırken bir âyeti atlamış, Übey b. Ka‘b: “Ey Allah’ın Rasûlü, siz şu âyeti okumadınız, yoksa nesh mi oldu?” diye sormuş, Sevgili Peygamberimiz de: *“Hayır okurken ben bu âyeti unutmu um”* buyurmuştur. (Buhârî, Ezân 69; Müslim, Mesâcid 97-99)

Şu kadar var ki bu tür unutmalar, dâimî değil anlık durumlardır. Peygamberimiz’in bu neviden unutmaları beşer olması cihetiyle normaldir. Fakat Efendimiz için devamlı ve tamâmen unutma söz konusu değildir.

Burada açığı da gizliyi de çok iyi bilen Yüce Allah, fert ve toplum olarak herkesi ilâhî murâkabe altında yaşamaya çağırmaktadır. Sonra Peygamberimiz (s.a.v.)’e ve onun mübârek şahsında her mü’mine, istikbâle ait müjdeler vermektedir. Allah’ın her şeyi gördüğü ve bildiği şuuruyla istikâmet üzere hareket ettiği takdirde onu:

• Her hususta en kolay yola ve gâyeye erdireceğini,

• Gerekli her işi kolaylıkla yapıp bitirebileceği bir kabiliyet ve istidâdı ona yerleştireceğini,

• Buna bağlı olarak bilgide, amelde, eğitim-öğretimde ve insanlara dîni tebliğde en kolay yolu ona göstereceğini müjdeler. Çünkü, en büyük gâyelere en kolay yollardan varmak, Peygamberimiz (s.a.v.)’in getirdiği İslâm dini ve şeriatinin bir husûsiyetidir.

Bunun da temeli tevhid inancı, ihlâs, doğru bilgi ve bu bilgiye göre ihlaslı ameldir. Her kolaylığın başı budur. Öyleyse:

فَذَكِّرْ اِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرٰىۜ ﴿٩﴾ سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَخْشٰىۙ ﴿١٠﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا
الْاَشْقٰىۙ ﴿١١﴾ اَلَّذ۪ي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرٰىۚ ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ ف۪يهَا وَلَا يَحْيٰىۜ ﴿١٣﴾

9. Sen öğüt fayda verse de vermese de öğüt vermeye devam et.

10. Çünkü Allah’a karşı duyduğu korkuyla kalpleri ürperen öğüt alacaktır.

11. Bedbaht olan ise ondan kaçınacaktır.

12. Ama o bedbaht, sonunda yanıp kavrulmak üzere en büyük ateşe girecektir.

13. Artık orada ne ölüp kurtulacak, ne de yaşayıp bir rahat yüzü görecektir.

İslâmî tebliğ ve hatırlatma herkese şâmildir; umûmîdir. Peygamber’in de

vazîfesi sadece tebliğdir; gerçekleri açık ve anlaşılır bir şekilde kulaklara duyurmaktır. Bundan istifade edecek olanlar özel kimselerdir. Bu ise neticede belli olacaktır. İlâhî irşat, ikaz ve nasihatlerden ancak kalbinde derin bir Allah korkusu taşıyan, O'na son derece saygılı olan ve huzurunda boyun bükenler istifade edeceklerdir. اَلْخَشْيَةُ (haşyet) kalbin ürpermesidir. Allah'a olan sevgi ve saygısını yitirmekten korkması ve titremesidir. Yüce Rabbinin sevgisini ve rızâsını kazanacağı yollarda yürümesi; ondan mahrum bırakacak sapık yolları terketmesidir. İşte ilâhî öğüt ve hatırlatmaları dinleyecek, nasihat alacak, düşünüp istifade edecek olanlar, böyle gönülden Allah zü'l-celâle saygılı kimselerdir.

Diğer taraftan, ilâhî rahmetten ümidini kesip âkıbetlerini karartmak suretiyle en bedbaht olanlar, bu hatırlatmalardan ve öğütlerden uzak duracak; kabule ve inkıyada yaklaşmayacaklardır. اَلْاَشْقٰى (eşkâ), Allah ve Rasûlullah düşmanlığında ileri giden azılı kâfirlerdir. Dilimizde dağlarda, sahralarda insanların yolunu kesen, kendilerini öldürüp mallarını talan eden kimselere "eşkıya" denilir. Âyette bahsedilen bunların en kötüsüdür. Çünkü bu yapıda ve karakterdeki kimseler, Allah'ın mülkünde O'na başkaldırıp hâkimiyet taslamakta; ferdî ve içtimâî hayata Yüce Yaratıcı'nın müdahalesini engellemekte ve onun hükmünü tanımamaktadırlar. Bunlar elbette hakettikleri cezayı çekeceklerdir.

Halbuki insan için dünyada tevbe edip temizlenme kapısı devamlı açıktır:

قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰىۙ ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّه۪ فَصَلّٰىۜ ﴿١٥﴾ بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَاۘ ﴿١٦﴾ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ وَاَبْقٰىۜ ﴿١٧﴾

14. Doğrusu kurtuluşa ermiştir her türlü kötülük ve günahlardan arınan,

15. Rabbinin ismini anıp namaz kılan.

16. Fakat siz dünya hayatını âhirete tercih ediyorsunuz.

17. Oysa âhiret hayatı hem çok daha hayırlı, hem de devamlıdır.

İnsanın sorumlu olduğu bütün fiil ve davranışlar üç grupta toplanabilir. Birincisi kalpten yanlış inanç ve bozuk düşünceleri temizlemektir ki âyetteki اَلتَّزَكّ۪ي (tezekkî) buna tekâbül eder. İkincisi Allah zü'l-celâli zâtı, sıfatları ve fiileriyle tanıyıp sürekli Allah bilinci ile yaşamaktır ki buna da âyetteki اَلذِّكْرُ (zikir) karşılık gelir. Üçüncüsü ise Allah'a kulluk ve mahlukatına hizmetle sürekli meşgul olmaktır ki âyetteki اَلصَّلٰوةُ (salât) kelimesi de bunu karşılar. Zira salât, tevazu ve huşûdan ibarettir. Dolayısıyla bu üç lafızla müslümanın sorumlu olduğu bütün vazîfelere işaret edilmiştir. Kalbini Allah bilinciyle aydınlatan

kişinin diğer bütün azalarından bu tevazu ve huşûun göstergeleri ortaya çıkar.

Cenâb-ı Hak secdeye elverişli yüzler, ibret almaya elverişli gözler, hizmete elverişli bedenler, mârifete elverişli kalpler ve ve muhabbete elverişli gönüller yaratmıştır. Eğer insan dili tevhid okuyan, kalbi Allah'ı tanıyan ve bedeniyle kulluk eden biriyse üzerindeki bu nimetlerin kıymetini bilmesi gerekir. Fakat o, kendini kurtuluşa götürecek işler yapmıyor bilakis dünya hayatını tercih ediyor; orada hemen elde edebileceği yeme, içme, eğlenme ve benzeri zevklerin peşine düşüyor ve bütün varlığını o uğurda harcıyabiliyor. Âhiret mutluluğunu temin edecek hayırlı, temiz ve güzel işleri erteleyebiliyor. Halbuki nimetleri ve lezzetleri itibariyle âhiret hayatı, şüphesiz dünyadan çok daha iyi, üstün ve ebedidir.

Kur'an'ın bu eşsiz mesajlarına mü'min, kâfir veya Ehl-i kitap tüm insanlar kulak vermelidir. Zira:

إِنَّ هٰذَا لَفِى الصُّحُفِ الْأُولٰىۙ ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبْرٰهِيمَ وَمُوسٰى ﴿١٩﴾

18. Bu uyarıcı bilgiler elbette önceki ilâhî sayfalarda da vardı:

19. İbrâhim'e ve Mûsâ'ya verilen sayfalarda.

Şimdi ise, A'lâ sûresinde haber verilen âhirette ateşe yaslanacak bedbahtlarla, kurtuluşa erecek bahtiyarların hallerini açıklayıp hatırlatmaya devam etmek üzere Gâşiye sûresi gelecektir:

88- ĞÂŞİYE SÛRESİ

سُورَةُ الْغَاشِيَةِ

88. ĞÂŞİYE SÛRESİ

Ğâşiye sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 26 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen ve "dehşeti her şeyi saran, her tarafı kuşatan kıyâmet" mânasına gelen اَلْغَاشِيَةُ (ğâşiye) kelimesinden alır. هَلْ اَتٰيكَ (Hel etâke) adıyla da anılır. Mushaf tertîbine göre 88, iniş sırasına göre 68. sûredir.

Konusu

Fânî olan dünya hayatı, her tarafı kuşatan büyük bir kıyâmet olayıyla acı bir şekilde son bulacak, gerçek ebedî hayat bundan sonra başlayacaktır. O gün insanlar iki grup olur. Hesâbını veremeyen grup şiddetli cehennem azabına çarptırılırken, hesaptan yüzünün akıyla çıkabilenlerin sonsuz bir mutluluk ve saâdete ereceği bildirilir. Kâinattaki ilâhî kudret ve azamet tecellilerinin, böyle bir günün gerçekliğine delâlet ettiğine dikkat çekilir.

Kıyâmet Sahneleri

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

هَلْ اَتٰيكَ حَدٖيثُ الْغَاشِيَةِۜ ﴿١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌۙ ﴿٢﴾ عَامِلَةٌ
نَاصِبَةٌۙ ﴿٣﴾ تَصْلٰى نَاراً حَامِيَةًۙ ﴿٤﴾ تُسْقٰى مِنْ عَيْنٍ اٰنِيَةٍۜ ﴿٥﴾ لَيْسَ لَهُمْ
طَعَامٌ اِلَّا مِنْ ضَرٖيعٍۙ ﴿٦﴾ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنٖي مِنْ جُوعٍ ﴿٧﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Dehşetli felâketleri her şeyi sarıp kaplayacak olan kıyâmetin haberi sana geldi, değil mi?

2. Yüzler vardır o gün korku ve zillet içinde eğilmiştir.

3. Sadece dünya için çalışmış; o gün eli boş kalmış olmaktan ötürü yorgun ve bitkin düşmüştür.

4. Onlar, yanıp kavrulmak üzere kızgın bir ateşe girecekler.

5. Kendilerine son derece sıcak bir su kaynağından içirilecek.

6. Yiyecekleri, yalnız zehirli ve kuru dikenli bir bitkiden ibaret olacak.

7. O da ne besleyecek, ne de açlığı giderecek!

Kıyâmetin bir ismi اَلْغَاشِيَةُ (ğâşiye)dir. Ğâşiye, bir şeyi her tarafından sarıp bürüyen, salgın, sargın ve kaplayıcı şey demektir. Bu sebeple kalp zarına, insanı veya hayvanı içinden saran derde ve kâbus gibi her taraftan saran salgın belâya "ğâşiye" denilir. Kıyâmetin dehşetli âfetleri, yıkıp darmadağın eden felâketleri bütün kâinatı kuşatacak ve her şeyi altüst edecek olduğundan, o böyle isimlendirilmiştir.

Belâsı ve kötülüğü her yandan bütün dünyayı kuşatacak olan kıyâmet günü insanlar iki grup olur. Âyette, "bazı insanlar" yerine, "bazı yüzler" ifadesi kullanılır. Çünkü insanların en mühim azalarından biri yüzleridir. Onlar yüzlerinden tanındığı gibi, ayrıca iyi ya da kötü bir durumda oldukları da yüzlerinden anlaşılır. Birinci grup, geçici kısacık ömrünü gaflet, günah ve haksızlıklarla hebâ edip küfür ile sonlandıran bedbahtlardır. Bunları âhirette büyük bir hüsrân ve azap beklemektedir.

6. Âyette geçe ضَرِيعٌ (darî'), dikenli bir ağaçtır. Araplar bunun yaş olanına اَلشِّبْرِقُ (şibrık) kurusuna darî' derler. Hem dikenli hem de zehir gibi acıdır.

Kâfirlerin bu hazin ve perişan hallerinin karşısına, cennet-cehennem gerçeği

iyice anlaşılsın diye, mü’minlerin nimet, huzur ve saâdet dolu tablosu konur:

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿١٠﴾

لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةً ﴿١١﴾ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ

وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾ مَرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾

8. Yüzler de vardır o gün nimetler içinde mutludur.
9. Dünyada yaptıklarının sonucundan gâyet memnundur.
10. Pek üstün ve yüksek bir cennettedir.
11. Orada boş bir söz işitmezler.
12. Orada akan berrak pınarlar vardır.
13. Pek yükseklere kurulmuş tahtlar,
14. Servise hazırlanmış dolu kadehler,
15. Sıra sıra dizilmiş yastıklar,
16. Döşenmiş değerli halılar vardır.

Kur’an’ın verdiği bu haberlerin doğruluğunda şüphesi olanlar, Allah’ın yüce kudretini gösteren şu açık deliller üzerinde ibretle tefekküre dâvet edilir. Burada dört mühim delilden bahsedilir. Birinci dikkat çekilen delil devenin yaratılışıdır:

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾

17. Deveye bakmazlar mı, nasıl yaratılmış?

Küçücük bir kelebekten kocaman file kadar Allah’ın yarattığı her canlının kendine mahsus özellikleri vardır ve yaratıcısının kudretine delâlet etmektedir. Nitekim Kur’ân-ı Kerîm’de sivrisinek misâl verilir ve bütün insanlar el birliği yapsalar bile bir sivrisinek yaratamayacakları beyân edilir. (bk. Bakara 2/26; Hac 22/73) Ancak canlılar içinde elbette devenin de kendine mahsus dikkat çekici yaratılış husûsiyetleri vardır. Şöyle ki:

İri bir cüsseye sahiptir. Son derece kuvvetli, sabırlı ve dayanıklıdır. Şekil itibariyle câlib-i dikkattir. Başka hayvanların yetinmediği çok az yem ve dikenli otlarla yetinir. Ağır yüklerle uzun yolculuklara dayanır. Günlerce susuz kalabilir. Tecrübe edenler devenin sekiz gün hiç su içmeden durabildiğini söylerler. O kadar iri cüsse ve kuvvetine rağmen en zayıf bir hayvandan, bir koyundan, bir merkepten daha kolay yedilip güdülebilecek derecede itaat ve boyun eğme özelliği vardır. Bir çocuk bile onun yularını eline alıp götürebilir. Gittiği bir yolu birçok insandan daha sağlam bir hafıza ile belleyip çıkarabilir. Zâhiren iri

oluşuna rağmen güzel sesle seslenildiğinde hemen etkilenir, şevk ve neşe ile coşar.Yüce Allah onu insanların hizmetine öylece âmâde kılmıştır. Onun bu dikkat çekici yaratılışı üzerinde düşünen insan, elbette ki onu yaratan kudretin büyüklüğünü ve istediği her şeye güç yetirebileceğini anlar.

İkinci delil gökyüzüdür:

وَاِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾

18. Göğe bakmazlar mı, nasıl yükseltilmiş?

Allah Teâlâ onu görebildiğimiz bir direk olmaksızın yükseltmiştir. (bk. Lokmân 31/10) Yüksekliğinin sınırını bilmek mümkün değildir. Birbiriyle âhenktâr, tabaka tabaka yedi kat semanının nerelere kadar uzandığını, buutlarının, eninin, çapının ne olduğunu idrak etmek aklın imkân ve ihtimal dâiresinde değildir. Ona derin bir nazarla bakan ve ibretle tefekkür eden elbette yüce kudreti tanır, küfründen vazgeçer, O'nun huzurunda boyun büker, eğilir ve: **"Rabbimiz! Sen bunları boşuna yaratmadın. Sen bütün eksik sıfatlardan pak ve uzaksın. Bizi cehennem azabından koru!"** (Âl-i İmrân 3/191) demekten kendini alamaz.

Üçüncü delil dağların yeryüzüne sağlam kazıklar hâlinde çakılıp dikilmesidir:

وَاِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾

19. Dağlara bakmazlar mı, nasıl çakılıp dikilmiş?

Eğer dağlar olmasa, yerin istikrarlı durması ve üzerin canlıların yaşaması mümkün olamaz. Dağlar, yeryüzünün olduğu kadar, akarsuları, ormanları ve madenleriyle aynı zamanda insan ve canlı hayatının da direkleridir. (bk. Lokmân 31/10; Nebe' 78/7)

Dördüncü delil yeryüzünün yayılıp döşenmesidir:

وَاِلَى الْاَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾

20. Yeryüzüne bakmazlar mı, nasıl serilip döşenmiş?

Cenâb-ı Hak onu bu şekilde yayıp döşemiş, içine hayatın tüm ihtiyaçlarını yerleştirmiş, insanın kolaylıkla yaşayıp Rabbine kulluk edebilmesi için tüm imkânlar hazırlanmıştır. Bunun üzerinde de ibretle tefekkür eden insan, Allah'ın kudretini anlar ve onun ölüleri diriltebilecek güç ve kuvvet sahibi olduğuna inanır. Küfür ve nankörlükten vazgeçip, Peygamber'in ve Kur'an'ın dâvetine koşar, güzel bir kul olur.

O halde:

فَذَكِّرْ اِنَّمَا اَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ اِلَّا مَنْ تَوَلّٰى وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللّٰهُ الْعَذَابَ الْاَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ اِنَّ اِلَيْنَا اِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾

21. İnsanlara öğüt ver; çünkü sen ancak bir öğüt vericisin!

22. Onların başına dikilip inanmaları için baskı yapan bir zorba değilsin!

23. Ama kim gerçeğe sırt çevirir ve inkâr ederse,

24. Allah onu en büyük azapla cezalandırır.

25. Şüphesiz onların dönüşü bizedir.

26. Onların hesaplarını görmek de elbette bize aittir.

Peygamber (s.a.v.)'in vazîfesi, insanlara neyin doğru, neyin yanlış olduğunu öğretmek, yolun doğrusunu da eğrisini de göstermek ve bunların varacağı neticeyi haber vermektir. Ona düşen apaçık tebliğdir. Neticede herkesin dönüşü Rabbine olacak; O da lâyık oldukları şekilde onları hesâba çekip karşılık verecektir.

Şimdi insanların dünyadaki inanç ve amellerine göre Allah'a dönüşlerinin nasıl olacağı hususunu derin ve etraflıca izâh etmek üzere Fecr sûresi geliyor:

89- FECR SÛRESİ

سُورَةُ الْفَجْرِ

89. FECR SÛRESİ

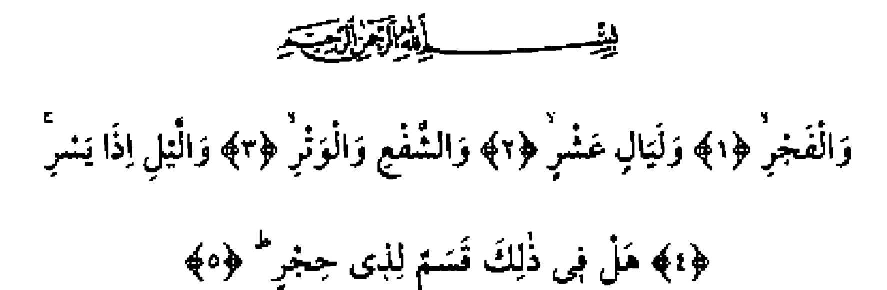
Fecr sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 30 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen ve "tan yerinin ağarması, sabah aydınlığı" mânasına gelen اَلْفَجْرِ (fecr) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 89, iniş sırasına göre 10. sûredir.

Konusu

Bir taraftan Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudretini, nihâyetsiz ilim ve hikmetini gösteren varlık ve hâdiselere yemin edilerek, bir taraftan da helâk edilmiş önceki toplumlardan misâller verilerek insanlık, dünya imtihanının farkında olmaya, Allah'a ve âhirete imana ve O'na kulluk ve teslimiyete çağrılır. Kıyâmetin dehşetli manzaralarından kesitler sunularak, mü'minlerin ve kâfirlerin âkıbetleri haber verilir.

Fecre Yemin Olsun ki

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yemin olsun fecre,

2. On geceye,

3. Çifte ve teke,

4. Geçip gitmekte olan geceye!

5. Akıl sahibi olanlar için, bunlarda gerçeği kanıtlayan bir yemin değeri var, değil mi?

Yemin edilen birinci husus, اَلْفَجْرُ (fecir)dir. Fecr, tan yerinin ağarmaya başlama ve sabah aydınlığının ortaya çıkıp ufuktan dünyaya doğru yayılma vaktidir. Fecirle birlikte gece karanlığı sona erer ve gündüz başlar. Her insanın hayat defterinde yeni bir sayfa açılır. Bu vakit zihnin en sâkin, gönlün en huzurlu, ortalığın en durgun olduğu bir zamandır. O vakit ibâdet ve ilimle meşgul olmak çok feyizli ve bereketlidir. Bu sebeple günlük hayat içinde o vaktin ehemmiyetine dikkat çekilir. Ayrıca fecî r vakti, ortalığın yavaş yavaş ağarmaya başlamasıyla birlikte, uykuya dalmış canlıların uyanmaya başladığı zamandır. Bu uyanış, hem İslâm'la birlikte ruhların uyanışına hem de âhiretteki yeniden dirilişe işaret eder.

Yemin edilen ikinci husus, "on gece"dir. Bundan maksat ayın otuz gecesinin her on gecesidir. Yâni ayın ince bir tırnak şeklinde olduğu ve her gece büyüyerek aydınlığa ulaştığı ilk on gece; ayın büyük bir kısmının aydınlık olduğu ikinci on gece; nihâyet ayın yavaş yavaş küçülerek gecenin karanlık kısmının arttığı ve sonunda tamâmen karanlık olduğu son on gecedir. Her ay aksamadan devam eden bu nizam, ne müthiş bir kudret akışı ve azamet tecellisidir. Ayın bu hareketlerinin, peyderpey büyütülüp küçültülmesinin, hem zamanın tespiti hem de insan hayatının devamı bakımından çok büyük ehemmiyete sahip olduğu bilinmektedir.

Yemin edilen üçüncü ve dördüncü husus, "çift olan" ve "tek olan"dır. Tek olan, sadece ve sadece Allah Teâlâ'dır. Çift olan ise O'nun yarattığı bütün mahlukattır.

Zira Cenâb-ı Hak kendisinin tek olduğunu (bk. İhlâs 112/1), varlıkları ise çift yarattığını haber verir. (bk. Yâsîn 36/36; Zâriyât 51/49)

Yemin edilen beşinci husus ise "geçip gitmekte olan gece"dir. Bu yemin de gündüz aydınlığının yaklaştığını haber verir. Dolayısıyla hem fecre, hem de geçip gitmekte olan geceye yemin edilmesi, dünyayı bastırmış olan şirk, küfür ve isyân karanlıklarının Rasûlullah (s.a.v.)'e inmekte olan vahiy nuruyla aydınlanmaya başladığına işaret eder. Mü'minleri kuşatan çile, işkence, her türlü zorluk ve meşakkat karanlıklarının dağılmaya yüz tuttuğunu ve bunların yerini kurtuluş ve başarının aydınlığına bırakacağını müjdeler. Ayrıca karanlık gecelere benzeyen dünya hayatının, mahşerin aydınlığına doğru yol almakta olduğuna ışık tutar.

Üzerine yemin edilen bu varlıklar, kâinatta büyük ve eşsiz bir nizamın ve bunu tanzim eden nihâyetsiz bir kudretin var olduğunu gösterir. Bu sebeple yemin edilmeye değer varlıklardır. Bunu yapan kudret elbette istediği her şeyi yapmaya, ölüleri de diriltmeye kadirdir. Nitekim, âhirete inanmayıp peygamberlerine karşı gelen, bu sebeple yeryüzünde azgınlık ve bozgunculuk eden önceki kavimlerin başlarına gelenler, ilâhî kudretin bir başka tezâhürü, onun gözler önünde cereyan eden canlı şâhitleridir. Şöyle ki:

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ﴿٧﴾ الَّتِي لَمْ
يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ﴿٨﴾ وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ﴿٩﴾
وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ﴿١١﴾ فَأَكْثَرُوا
فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ
رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾

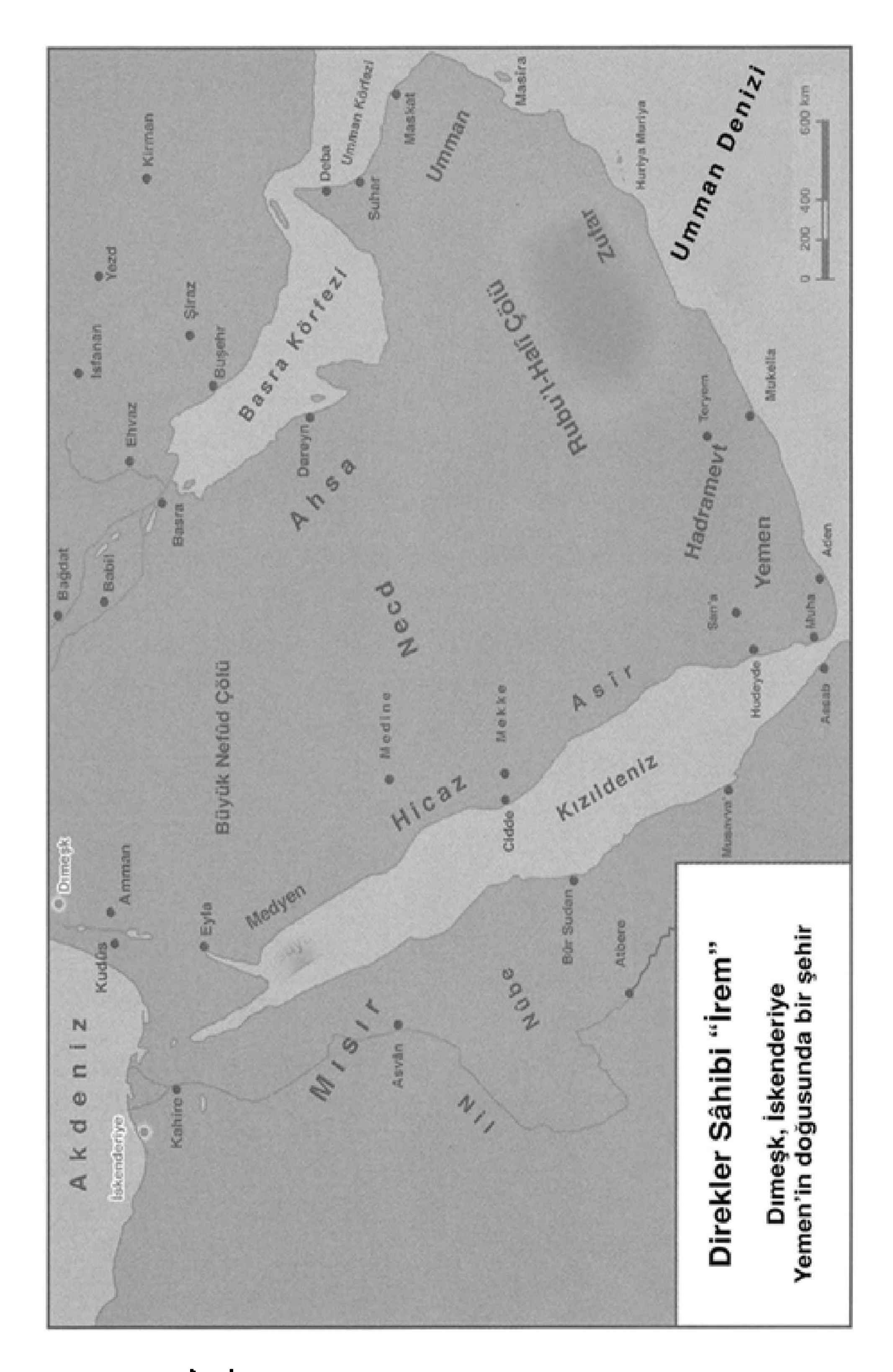
6. Görmedin mi, Rabbin ne yaptı Âd kavmine?
7. Yüksek binalarla dolu İrem'e?
8. Ki, beldeler arasında onun eşi benzeri yaratılmamıştı.
9. Vâdilerde kayaları oyup yontarak sağlam evler yapan Semûd kavmine?
10. Büyük saltanat ve çok sağlam kaleler sahibi Firavun'a?
11. Bunların hepsi, yaşadıkları ülkelerde azdıkça azdılar.
12. Taşkınlıklarıyla oralarda çokça bozgunculuk yaptılar.
13. Bu yüzden Rabbin onlar üzerine azap kamçıları yağdırdı.
14. Çünkü Rabbin, kullarını devamlı sûrette gözetlemektedir.

Burada bahsi geçen kavimlerin dünya hayatındaki zenginlik, saltanat ve şa'şaalarına dikkat çekilir:

Âd kavmi, Hûd (a.s.)'ın peygamber olarak gönderildiği kavimdir. Uzun boylu, iri cüsseli, güçlü kuvvetli kimseler idiler. Şan, şöhret ve kuvvet itibariyle onlardan daha üstün kimse yoktu. Güçlerine güvenir, bununla iftihar ederlerdi. (bk. Fussılet 41/15)

Bunlar bir şehir yapmışlardı. İsmi "İrem"di. Bu şehir ذَاتِ الْعِمَادِ (zâtü'l-imâd), yâni "sütunlar, direkler sahibi" olarak vasfedilir. Bu vasıf, bu şehirde evlerin direkler üzerine kurulduğunu anlatır. Bu şehir evleri, bağları, bahçeleri, sularıyla güzellik numûnesi olarak dillere destan olmuştur. "İrem bağları" diye edebiyata girmiştir. Âyet-i kerîme, bu şehrin dünyada benzeri görülmemiş bir güzellik ve ihtişama sahip olduğunu haber vermektedir.

Semûd, Sâlih (a.s.)'ın peygamber olarak gönderildiği kavimdir. Onlar da güçlü, varlıklı, nimetler içine gark olmuş bir toplumdu. Burada dikkat çekilen, yaptıkları evlerdir. Onlar vâdi kenarındaki dağları, kayaları yontarak evler yaparlardı. (bk. Şuarâ 26/149)

Firavun ise ذُو الْأَوْتَادِ (zü'l-evtâd) yani "direkler sahibi" olarak vasfedilir. Bu ifade onun askerlerinin ve bu askerlerin çadırlarının çokluğunu gösterir. Ayrıca bununla Firavun'un yaptırmış olduğu saraylara, derin temeller üzerine

oturtulmuş sağlam binalara ve meşhur piramitlere işaret edilir. (bk. Sâd 38/12) Buna göre Firavun, askerî gücüyle, bina ve saraylarıyla büyük bir saltanat sahibiydi. Zâten kendisi de: **“Ey kavmim! Mısır’ın mülkü ve hâkimiyeti, sonra ayaklarımın altından akan şu ırmaklar bana ait değil mi?”** der, özellikle Hz. Mûsâ ve İsrâiloğulları’na karşı böbürlenirdi. (bk. Zuhruf 43/51)

Bunlar, kendilerine verilen nimetlerle şımardılar. Gururlanıp kibirlendiler. Azgınlaşıp taşkınlık yaptılar. Bulundukları ülkeleri fesada boğup oradaki düzeni alt üst ettiler. Zulüm ve haksızlık yaptılar. Bu yüzden ilâhî cezaya çarptırılıp azap kamçılarıyla helâk edildiler.

O halde bir toplumda idâreciler ve mesuliyet sahibi kimseler, her türlü inanç, amel, davranış ve uygulamalarında Allah’ın hükümlerini, O’nun peygamberinin ve kitabının dâvetini hiçe sayar, yalanlar, hak ve adâlet ölçülerinden sapar ve neticede ülkeyi fitne ve fesat ortamı hâline getirirlerse, kaçınılmaz bir şekilde helâki hak etmiş olurlar. Bu tehdit, ilk olarak zenginlikleriyle şımarıp Peygamberimiz (s.a.v.)’in dâvetini reddeden, onun beraberindeki fakir müslümanları küçümseyen müşrik liderlere olsa da, kıyâmete kadar durumu bu şekilde olan herkes için geçerlidir. Çünkü zaman geçse de insan gerçeği, insan psikolojisi, onun nefsine ve ruhuna terettüp eden hâdiseler değişmemekte, her devirde müspet ya da menfî olarak ayniyle tekerrür etmektedir:

فَاَمَّا الْاِنْسَانُ اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ رَبُّهُ فَاَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبّ۪ٓي اَكْرَمَنِۜ ﴿١٥﴾

وَاَمَّٓا اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبّ۪ٓي اَهَانَنِۚ ﴿١٦﴾

15. Ama insan, Rabbi onu varlıkla sınayıp da kendisine ikramda bulunduğu ve bol bol nimetler verdiği zaman: “Rabbim beni şerefli kıldı” der.

16. Buna karşılık onu darlıkla sınayıp da rızkını kısıverince: “Rabbim beni rezil, perişan etti” der.

Dünya imtihan yeridir. Burada insana sunulan her nimet, her imkân aslında birer imtihan sorusudur. Nimetlerin bolluğu veya azlığı da sadece imtihanla alakalı bir durumdur. Nitekim Cenâb-ı Hak: **“...Biz sizi, gerçek değerinizi ortaya çıkarmak için şerle de hayırla da imtihan ediyoruz”** (Enbiyâ 21/35) buyurmaktadır. Yoksa bunlar, kesinlikle kişinin Allah katındaki derecesini gösteren bir şey değildir. Fakat Allah’a ve âhirete imanı tam olmayan insan, bu dünyada mal, varlık ve iktidar elde etmeyi her şeyin ölçüsü kabul eder. Kendisine bunlar verildiğinde “Allah bana değer verdi, beni şerefli kıldı” der. Allah katında değerli bir kişi olduğu için kendisine bu malın mülkün verildiğini

sanır. Bu sebeple övünür, gururlanır ve başkalarına üstünlük taslar. Tam aksine imkânları daraltılırsa, mâlî bakımdan biraz zor durumda kalsa bu kez “Allah bana değer vermedi, beni zelil ve perişan etti” der. Çünkü ona göre şeref ya da zilletin ölçüsü, dünyada mal ve iktidar sahibi olmaktır. Bu kesinlikle yanlış bir düşüncedir. Kur’an’a göre, izzet ve zilletin ölçüsü madde değil mânadır. Mal, mülk ve iktidar değil, takvâdır. Yani kişinin kulluk keyfiyeti ve ahlâkî kemâlidir. (bk. Hucurât 49/13; Kehf 18/46)

Bu sebeple devam eden âyetlerde değer ölçüsü olarak takvâyı, iman ve sâlih amelleri değil de dünya malını tanıyan insanda baş gösteren nefsânî hastalıklara dikkat çekilir:

كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتٖيمَۙ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٓاضُّونَ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكٖينِۙ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ اَكْلًا لَمًّاۙ ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّاۜ ﴿٢٠﴾

17. Hayır! Doğrusu siz, Allah’tan ikram bekliyorsunuz ama kendiniz yetîme değer vermiyor, ona ikram etmiyorsunuz.

18. Muhtaçları doyurmaya birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.

19. Mirastan ne gelse, helâl-haram demeden alabildiğine yiyorsunuz.

20. Malı mülkü de sınırsız bir sevgiyle seviyorsunuz.

Âyetlerin meâlinden de anlaşılacağı üzere bu tip insanlar:

Birincisi; kendileri Allah’tan ikram beklerken, en çok ikrama muhtaç olan yetîmleri görmezden gelir, onlara ikram etmezler. Onlara değer verip, ellerinden tutarak hallerini düzeltmeye çalışmazlar. Halbuki yetîmlere alaka gösterip onları koruyup kollamak, Allah katında çok makbul bir ameldir.

İkincisi; fakiri, yoksulu, yâni muhtaçları yedirip doyurmaya, ihtiyaçlarını karşılamaya teşvik etmezler. Kendileri bu işi yapmadıkları gibi, başkalarını da yönlendirmezler. Aksine ondan kaçınır, birbirlerini bunu yapmaktan nefret ettirirler. Hatta o fakirler üzerinden geçinmek isteyip taşkınlık ederler. Çünkü onların böyle bir dertleri yoktur. Bütün dert ve kaygıları kendi menfaatlerinin peşinden koşmak, midelerini tıka basa doldurmak, her türlü nefsânî hazlarını tatmin yollarını aramaktır.

Üçüncüsü; yine aynı dünya perestliğin ve madde tutkusunun sevkiyle mirası yerler. Onun helâl mi haram mı olduğuna bakmadan üzerine konar, oburca yerler. اَللَّمّ (lemm), iyisine kötüsüne bakmayıp toplamak, derleyip biriktirmek, bir de bir yere inip konmak mânalarına gelir. Burada “yeme”nin sıfatı olması bakımından, “haramına helâlına bakmayıp yiyişte toplamak, toptan yemek, yahut hazıra konarak nereden geldiğini düşünmeksizin acımadan yemek”

mânalarını ifade eder. Bu, hak ve hukuku gözetmeyerek şiddetli hırs ve iştah ile oburcasına yemek, demektir.

Dördüncüsü; malı çok severler. Bütün hırslarıyla, arzu ve tutkularıyla malı severler. Helâl, haram demeden, bulup alıp biriktirmek isterler. Kapıp göğüslerine basarlar. Halbuki sahibinin elinde hayır için sarf edilmeyip yığılan mal, mirasyedilerin ellerinde eğlence yollarında yenilip yok olup gitmektedir. Kazanıp yığana günah ve vebâlinden başka bir şey kalmamaktadır.

Gerçek şu ki, bütün bunlar âhireti düşünmemek, Yüce Allah'ın her an "gözetleme yerinde"n, bir avcı dikkatiyle kullarını gözetlediğini hesâba katmamaktan kaynaklanmaktadır. Halbuki hesâba katmadıkları o kıyâmet mutlaka kopacaktır:

كَلَّٓا اِذَا دُكَّتِ الْاَرْضُ دَكًّا دَكًّاۙ ﴿٢١﴾ وَجَٓاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّاۚ ﴿٢٢﴾ وَجِٓيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ وَاَنّٰى لَهُ الذِّكْرٰىۜ ﴿٢٣﴾ يَقُولُ يَا لَيْتَنٖي قَدَّمْتُ لِحَيَاتٖيۚ ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُٓ اَحَدٌۙ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُٓ اَحَدٌۜ ﴿٢٦﴾

21. Hayır! Böyle yapmayın! Yeryüzü birbiri ardınca şiddetle sarsılıp toz-toprak, dümdüz olduğu,

22. Rabbinin emri gelip melekler sıra sıra dizildiği zaman!

23. O gün cehennem de bütün dehşetiyle getirilir. İnsan o gün, tüm yaptıklarını birer birer hatırlar; ama bu hatırlamanın ona ne faydası olur ki?

24. Ölümcül bir pişmanlık içinde: "Keşke sağlığımda şu ebedî hayatım için bir hazırlık yapmış olsaydım" der.

25. O gün Allah'ın vereceği azabı hiç kimse veremez.

26. O'nun vuracağı bağı hiç kimse vuramaz.

اَلدَّكُّ (dekk), duvar ve dağ gibi yüksek olan şeyleri çarpıp darmadağın etmek, parçalayıp toz toprak hâline getirmek veya yükseği dümdüz etmek anlamlarına gelir. Bu, birbiri ardınca gelen iki şiddetli sarsıntı ile dağların yerle bir edilip, yüksekliklerin ve alçaklıkların düzleneceğine işaret eder. (bk. Tâhâ 20/105-107; Hâkka 69/13-15; Nâziât 79/6-7)

22. âyette yer alan "Rabbin gelmesi" tâbiri müteşâbih bir ifadedir. Bu, "Allah'ın bir yerden bir başka yere gelmesi" şeklinde anlaşılmaz. Dolayısıyla burada temsilî bir anlatım vardır. O gün Allah Teâlâ'nın hâkimiyet, iktidar, saltanat ve kahhâriyet alâmetleri tüm netliği ile ortaya çıkacaktır. Nitekim dünyada bir

padişahın askerleri ve yüksek memurları bir yere geldiklerinde, padişahın kendi gelişindeki psikolojik havayı oluşturamazlar. İşte âyette "Rabbin gelmesi" tabiri bunun için kullanılmıştır.

İşte böyle dehşetli bir günde imansız veya suçlu insan, dünyada ne yaptığını hatırlayacak ve bu yüzden çok üzülecek, pişman olacak, utanacaktır. Fakat o gün üzülmenin ve utanmanın hiç faydası olmayacaktır. İkinci olarak, o gün insanın aklı başına gelecek ve peygamberlerin dediğinin doğru olduğunu anlayacaktır. Ayrıca peygamberlerin tebliğini kabul etmemekle ne büyük aptallık ettiğini görecektir. Ancak bu, ona hiçbir yarar sağlamayacaktır.

Fakat iman, sâlih ameller ve güzel ahlâk ile itiminâna ermiş insanın durumu farklıdır. Yüce Allah ona şöyle hitap edecek:

يَٓا اَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ اِرْجِعٖٓى اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَادْخُلٖى فٖى عِبَادٖى ﴿٢٩﴾ وَادْخُلٖى جَنَّتٖى ﴿٣٠﴾

27. Ey kâmil bir iman ve sâlih amellerle huzûra ermiş nefis!

28. Sen O'ndan râzı, O da senden râzı olarak Rabbine dön!

29. Dürüst ve samimi kullarımın arasına katıl!

30. Cennetime gir!

Bu âyetlerde "mutmainne, râdiye ve merdiye" olmak üzere nefsin üç mertebesine işaret edilir. Kur'ân-ı Kerîm'de başka âyet-i kerîmelerde de yine nefsin "emmâre, levvâme ve mülhime" mertebelerine işaret edildiği görülür. Dolayısıyla bunlar, emmâre derekesindeki ham bir nefisten tezkiye edile edile merdiye ve kâmile seviyesine erişmiş ve cennete girmeyi hak etmiş kâmil bir nefse ulaşmanın kademelerini gösterir. Âlimlerimiz bunlar üzerinde derinlemesine tetkikler yaparak İslâm ahlâk ve tasavvufunun temel esaslarını tespit etmişler; Kur'an ve sünnet çerçevesinde nefsin terbiyesi, tezkiyesi ve kalbin tasfiyesiyle alakalı son derece makul ve uygulanabilir usuller ortaya koymuşlardır. Bu vesileyle kısaca nefsin mertebelerini izâh etmek faydalı olacaktır.

Mânevî terbiye ve tekâmül esnâsında müşâhede edilen nefsin hâl ve mertebeleri yedi kısımda mütâlaa olunur:

Birincisi; اَلنَّفْسُ الأَمَّارَةُ (nefs-i emmâre): Kulu Rabbinden uzaklaştırarak kötülükleri işlemeye sevk eden en ağağı durumdaki isyânkâr nefistir. "Emmâre" çok emredici demektir. Bu sıfata sahip olan nefsin tek gâyesi, olur olmaz arzularını ölçüsüzce tatminden ibârettir. Şehvetin esîri, şeytanın yardımcısı olmuş; keyfine, zevkine ve günaha düşkün olan nefistir. Nefsin düşkünlükleri ve

aşırı istekleri demek olan şehvetlere karşı her hangi bir mücâdele göstermemek, onun arzularına tâbi olarak şeytanın yoluna uyup gitmek de, nefs-i emmâre seviyesinde bulunan kimselerin ahvâli cümlesindendir. **“Rabbimin merhamet edip koruduğu kimseler dışında, nefis insana sürekli kötülüğü emreder”** (Yûsuf 12/53) âyet-i kerîmesi, bu mertebedeki nefsi anlatır.

İkincisi; اَلنَّفْسُ اللَّوَّامَةُ (nefs-i levvâme): Nefs-i emmâresini pişmanlıkla hesâba çekip, onun çirkin hâl ve hareketlerinden kurtulmak için gayret gösterenler, nefs-i levvâmeye doğru mesâfe alırlar. “Levm etmek”; kınamak ve ayıplamak demektir. Nefs-i levvâme; yaptığı kötülüklerden, Allah’ın emir ve yasaklarına karşı gösterdiği ihmâl ve kusurlardan pişmanlık duyarak vicdânı sızlayan, bu yüzden de kendisini şiddetle kınayan nefistir. Bu mertebede olan kişi, nefs-i emmâredeki fiillerin bazılarından tevbe edip kurtulmuştur. Ancak bu hisler yeterince olgunlaşmadığı için dayanamayıp tekrar günahlara düşmekten de kendini kurtaramaz. Dolayısıyla bu mertebede nefs-i emmârenin bazı kötü huyları devam etmekte, ancak kul bu hâlinden dolayı kendini kınamaktadır. **“Yemin ederim pişmanlık duyup dâimâ kendini kınayan nefse...”** (Kıyâmet 75/2) âyetiyle bu nefse işâret edilir.

Üçüncüsü; اَلنَّفْسُ الْمُلْهِمَةُ (nefs-i mülheme): Nefs-i emmâreden pişmanlık duyarak levvâmeye doğru yükselen mü’min, bu merhalede de tevbe ve istiğfara devam eder, günahlardan sakınır, mânevî irşâda gönül verir ve nefisle mücâhedeye devam ederse yavaş yavaş “mülheme” mertebesine ulaşır. Bu mertebede kul, Allah’ın lutfuyla iyi ile kötüyü net bir şekilde ayırt edebilme ve şehevî duygularının aşırılıklarına direnebilme gücüne kavuşur. Kalbi Allah’tan gâfil kılan her şeyden uzaklaşır. Artık halk nazarındakinden çok, Hak katındaki mevkiinin endîşesiyle dolar. İmanî gerçekler kalpte günden güne açılmaya başlar. Lâkin bu ilhâm esintilerinin Rahmânî olup olmadığını anlayabilmek için, bir mânevî rehberin kontrolüne mutlak sûrette ihtiyaç vardır. Nefsin bu mertebesinin “mülheme” tâbiriyle ifade olunması da **“Yemin ederim nefse ve onu düzgün bir biçimde yaratıp düzenleyene. Ona kötü ve iyi olma kâbiliyetini ilham edene”** (Şems 91/7-8) âyetlerinden gelir.

Dördüncüsü; اَلنَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ (nefs-i mutmainne): Cenâb-ı Hakk’ın emirlerine lâyıkıyla uyup, yasaklarından titizlikle sakınmak sûretiyle mânevî hastalıklardan kurtulmuş, hakikî ve kuvvetli bir iman ile de huzûr, sükûn ve itmi’nâna kavuşmuş nefistir. Kalb, zikrullâh bereketiyle şüphe ve tereddüdlerden arınmış, her an şükür ve senâ hâlindedir. Bu mertebede kötü ve çirkin vasıflar, yerini güzel ahlâka terk etmiştir. Davranış olgunluğunda zirveyi teşkîl eden ve bütün

insanlığa örnek şahsiyet olan Rasûlullah (s.a.v.)'in yüksek ahlâkı, tarifsiz bir zevk ile güzelce yaşanmaktadır. Kulun kalbi, sabır, tevekkül, teslîmiyet ve rızâ ile taçlanmıştır. Mutmainne, Allah Teâlâ'yı tanıyan, takvâ ve yakîn ehlinin nefsidir. Böyle kimselerin gönülleri dâimâ Hakk'ın zikriyle meşgûldür. Şer'î hükümlerin zahiriyle beraber bâtınına da vâkıf olmuşlardır. İşte **"Ey kâmil bir iman ve sâlih amellerle huzûra ermiş nefis!"** (Fecr 89/27) âyeti nefsin bu mertebesine işaret eder.

Mutmainneye nâil olan bahtiyar kullar, sırasıyla "râdıye", "merdıyye" ve "kâmile" denilen üç yüce mertebeye daha yönelmiş olurlar ki, başarıları nispetinde bunlarla Hakk'a yakınlık ve vuslatın zirvesine ererler.

Beşincisi; اَلنَّفْسُ الرَّاضِيَةُ (nefs-i rādıye): Dâimâ Hakk'a yönelmek sûretiyle Allah ile beraber olma şuuruna erişmiş, hikmetine ve hükmüne râm olarak Rabbinden râzı ve hoşnud hâle gelmiş olan nefistir. Bu mertebeye yükselen kul, kendi iradesinden vazgeçip Hakk'ın iradesinde fânî olmuştur. **"Sen O'ndan râzı, O da senden râzı olarak Rabbine dön!"** (Fecr 89/28) âyetindeki "Sen O'ndan râzı olarak" hükmü bu makâma işaret eder. Bu rızâ hâli, Hak'tan gelen bütün çileli imtihanlara karşı sabır göstermek ve bu hususta O'nun iradesini cân u gönülden kabullenmektir.

Altıncısı; اَلنَّفْسُ الْمَرْضِيَّةُ (nefs-i merdıyye): Râdıye mertebesinde bulunanların, bu mertebenin bütün feyiz ve bereketinden istifade edebilmeleri için, Cenâb-ı Hakk'ın da onlardan râzı olması gerekir. Yâni kulun Allah'tan râzı olması yetmeyip, kâmil bir terakkî için Allah'ın da kulundan râzı olması lâzımdır. Diğer bir ifadeyle Hak'tan rızâmız, O'nun yüce rızâsına mazhar olabilecek bir kıvam ve güzellikte olmalıdır. Bu gerçekleştiği takdirde "merdıyye" sıfatı Allah'a râcî olmasına rağmen, kulun bunu temîne medâr olan amelleri bereketiyle bu makâm kula da izâfe edilmiştir. Buna göre râdıye, Allah'tan râzı olanların; merdıyye ise Allah'ın da kendisinden râzı olduğu kimselerin makamıdır. Cenâb-ı Hakk'ın bizzat râzı ve hoşnûd olduğu bir nefs olan merdıyyede kötü huylar yok olmuş, güzel huylar ve ahlâkî meziyetler inkişâf etmiştir. Öyle ki; Yaratan'dan ötürü yaratılanlara şefkat, merhamet, sevgi, cömertlik, affedicilik ve hassâsiyet onda bir lezzet hâlindedir. Bu mertebedeki bir mü'min, nefsini en güzel bir şekilde muhâsebe ve murâkabe eder. Her nefeste varlık ve benlik keyfiyetlerini gözeterek şeytânî hîlelere karşı boş bulunmaktan sakınır. Yine bu mertebede kul, her hâlükârda ve bütün mevcûdiyetiyle Hakk'a teslîm olmuştur. Allah'tan gelen kahır veyâ lutuf tecellîlerinin her ikisine de gösterdiği rızâ bereketiyle ebediyyet âlemine göçerken, ilâhî rızâ ile müjdelenerek kendisine cennet hil'ati giydirilmiştir. İşte **"Sen O'ndan râzı, O da senden râzı olarak Rabbine dön!"**

(Fecr 89/28) âyetindeki “Rabbin de senden râzı olarak” hükmü, bu hâli ifade etmektedir.

Aslında nefsin tezkiyesi yolunda kat edilen merhaleler, bunlardan ibâret olmakla beraber, kemâlât ehline tevdî olunan hizmetler itibâriyle bir merhale daha vardır ki, ona da nefs-i kâmile veya nefs-i sâfiye denir.

Yedincisi; اَلنَّفْسُ الْكَامِلَةُ (nefs-i kâmile/nefs-i sâfiye): Nefs-i kâmile, tezkiye netîcesinde arınmış, sâf, berrak, ulvî ve olgun nefstir. Bütün mârifet sırlarının tahsîl edildiği ve ancak Cenâb-ı Hak tarafından vehbî olarak lutfedilen bir makâmdır. Hak vergisidir, sırf çalışmakla elde edilmez. Kader sırrına dayalı bir ilâhî ihsândır. Nefs-i kâmileye erişenlere genellikle irşad hizmeti emânet edildiğinden bu makâma aynı zamanda “irşad makâmı” da denilir. Cenâb-ı Hak, bu makâmdakilerin hâl ve davranışlarındaki mükemmellikle, insanları gafletten uyandırıcı bir tesir lutfeder. (bk. Topbaş, *İmandan İhsana Tasavvuf*, s. 105-147)

Nefsin kötü sıfatlarıyla bunların sebep olduğu fecî âkıbeti zikrettikten sonra nefs-i mutmeinnenin büyük bir bayram sevincine vesile olacağını müjdeleyerek sona eren Fecr sûresini, insanın meşakkat içinde yaratıldığına temasla birlikte köleleri hürriyetine kavuşturmak, yoksulları doyurmak, bu konuda sabrı ve merhameti tavsiyeleşmek gibi sarp yokuşu aşıp nefs-i mutmeinneye erişmeyi kolaylaştıracak faziletli davranışları beyân eden Beled sûresi izleyecektir:

90- BELED SÛRESİ

سُورَةُ الْبَلَدِ

90. BELED SÛRESİ

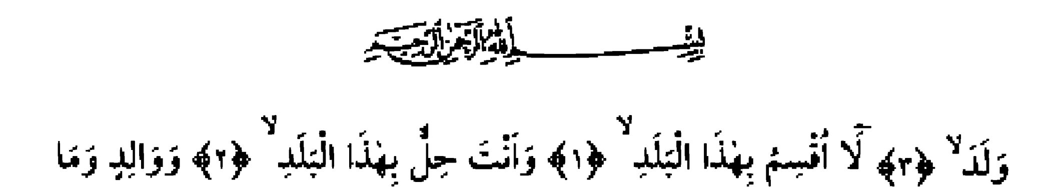
Beled sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 20 âyettir. İsmini birinci âyette geçip şehir, memleket mânasına gelen اَلْبَلَدُ (beled) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 90, iniş sırasına göre 35. sûredir.

Konusu

İnsanın, Allah Teâlâ'nın bunca lutuf ve ihsanlarına karşılık nankörce ve cimrice davrandığı belirtilir. Ona, bundan vazgeçmesi ve cennetle arasına gerilmiş olan sarp yokuşu aşmak için malını muhtaçlara cömertçe ikram etmesi öğütlenir. Bu bakımdan iman, sabır ve merhamet tavsiye edilir. Bu tavsiyelere kulak asmayıp Allah'ın âyetlerini inkâr edenler, korkunç cehennem ateşiyle uyarılır.

Yemin Olsun Bu Beldeye

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yemin ederim bu beldeye.

2. Ki, Rasûlüm sen bu beldede yaşamaktasın.

3. Yine yemin ederim babaya ve çocuğuna ki:

"Belde"den maksat, Mekke şehridir. Mekke, daha önce çöl hâlinde, dağlar arasında susuz, bitkisiz bir vâdiydi. İbrâhim (a.s.), hanımıyla kundaktaki çocuğu Hz. İsmâil'i getirip buraya bırakmıştı. Kâbe'yi inşâ ettiğinde çevresinde burayı şenlendirecek insanlar yoktu. Fakat daha sonra bu şehir, bütün Arabistan'ın merkezi hâline geldi. Asırlardır anarşi içinde yaşayan Arabistan Yarımadası'nın en emin yeri burası oldu. Bu sebeple Tîn sûresinde de: **"Yemîn olsun bu güvenli Belde'ye"** (Tîn 95/3) buyrulur. Burası, Âlemlerin Efendisi (s.a.v.)'in doğup büyüdüğü şehirdir. Rasûlullah (s.a.v.) orada ikâmet etmiştir. Orada nübüvvet ve risâlete nâil olmuştur. Kur'an ona bu mukaddes beldede nâzil olmaya başlamıştır. Dolayısıyla onun burada bulunmasıyla şehrin önemi ve yüceliği daha da artmıştır. Bu şehir cana dokunulmaz, ot koparılmaz bir harem bölgesi iken, işin dikkat çeken yönü, müşrikler tarafından Peygamber (s.a.v.)'in burada öldürülüp ortadan kaldırılması "helâl" sayılmaya başlanmıştı. Efendimiz (s.a.v.) ve müslümanlara akla hayale gelmedik işkenceler ve eziyetler yapılmaktaydı. Bu sebeple "insanın kaderinde zorluklara göğüs germe" olduğu bildirilerek onlara sabırlı olmaları ve tahammül göstermeleri öğütlenir. "Baba ve çocuğu"ndan maksadın, bir sonraki âyetin işaretiyle, ya Hz. Âdem ve zürriyeti veya tüm babalar ve çocuklar olduğu anlaşılır:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فٖى كَبَدٍ ﴿٤﴾

4. Biz insanı dünya ve âhirette karşılaşacağı pek çok zorluk içinde yarattık.

İnsanın yaratılışı ile alakalı olarak burada اَلْكَبَدُ (kebed) kelimesi kullanılır. "Kebed"; zorluk, meşakkat, sıkıntı, şiddet mânalarına gelir. İnsan zorluklar içinde yaratılmıştır. Onun toprak hâlinden başlayıp babasının sulbünde meni oluncaya; ana rahmine nutfe olarak bırakılıp pek çok safhadan geçerek insan

hâline gelinceye; dünyaya gelip bebeklik, çocukluk, gençlik, ergenlik dönemlerini geçerek olgun insan oluncaya; yaşlanıp, ihtiyarlığın sıkıntılarına katlanıp ölünceye; öldükten sonra kabirden, mahşerden, hesaptan geçip cennete yahut cehenneme varıncaya kadar karşılaşacağı nice zorluklar, yüz yüze geleceği nice meşakkatler vardır. Bu yolculuk esnâsında insanı nice tehlikeler beklemektedir. Buna göre zorluklar ve meşakkatler içinden insanlık gâyesine ermeye çalışmanın, insan yaratılışının ayrılmayan bir vasfı ve Yaratıcı'nın değişmez bir kanunu olduğu anlaşılır. O halde dünya bir eğlenme ve dinlenme yeri değildir. İnsanın buradaki vazîfesi eğlenmek, günü gün etmek değildir. Burada ebedî hayatı kazanmak için bir kısım zorluklara katlanmaya hazır olmak, zorluklar karşısında hemen yorgunluk ve yılgınlık göstermeyip dayanmak gerekir. Dolayısıyla âyet, müşriklerin eziyetlerine maruz kalan Peygamberimiz ve müslümanları teselli etmektedir.

Diğer taraftan, "kebed" kelimesini zorluk mânası yanında çetin huyluluk, kuvvetlilik anlamı da vardır. Buna göre insanın tabiatında zorluk çıkarma, kılçıklık yapma ve işi yokuşa sürme gibi bir özelliğe dikkat çekilir. Özellikle bu tînette olan kimseler, kendilerini güçlü hissedince başkalarını incitmekten ve işlerini güçleştirmekten zevk alırlar. Kendilerini herkesten üstün ve yenilmez görürler. Nitekim devam eden âyetler de insanın bu yönüne dikkat çeker:

اَيَحْسَبُ اَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ اَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ اَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًا ﴿٦﴾

اَيَحْسَبُ اَنْ لَمْ يَرَهُ اَحَدٌ ﴿٧﴾

5. Yoksa o, kendisine hiç kimsenin güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?

6., İslâm'a düşmanlık yolunda övünerek: "Yığın yığın servet tükettim" diyor.

7. Yoksa, kendisini kimsenin görmediğini mi sanıyor?

Buradaki insandan maksat, her insan değil, özellikle Allah'a ve âhirete imanı olmayan mağrur ve mütekebbir kimselerdir. Çünkü bu âyetler, malına mülküne güvenerek kendilerini yenilmez zanneden müşrik ileri gelenler hakkında inmiştir. Zira onlar, Peygamber (s.a.v.)'i mutlaka mağlup edeceklerini düşünüyor, bu hususta kimsenin kendilerini yenmeye güç yetiremeyeceğini iddia ediyorlardı. Neleri varsa hepsini Allah'a ve Peygamber'e düşmanlık yolunda harcıyorlardı. Bu sebeple bu malların sarfına kendi ağızlarından اَلْاِهْلَاكُ (ihlâk) yani "kendilerine hiçbir fayda sağlamayacak şekilde telef etme" ifadesi kullanılmıştır.

Rivâyete göre Haris b. Âmir isimli önde gelen bir Mekkeli, sözde müslüman olmakla birlikte sürekli günah işliyor, ardından durumunu Rasûlullah'a anlatıyor, o da günahlarının kefâreti için sadaka vermesini emrediyordu. Sonunda bu sözde müslüman, "Muhammed'in dinine girdikten sonra kefâret ve sadaka vere vere elimde avucumda bir şey kalmadı" demişti. 6. âyet bu olaya da ışık tutmaktadır. (bk. Kurtubî, *el-Câmi'*, XX, 64)

İster kâfir, ister münafık kim olursa olsun, İslâm düşmanlığı yolunda mallarını harcarken kendilerini kimsenin görmediğini sanabilirler. Halbuki Allah onları görmekte, neyi nereye harcadıklarını bilmektedir ve bunun hesâbını soracaktır. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Hiçbir kul, kıyâmet gününde, ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne gibi i ler yaptığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, vücûdunu nerede yıprattığından sorulmadıkça bulunduğu yerden kıpırdayamaz." (Tirmizî, Kıyâmet 1)

Bu sorgulama ilâhî adâletin bir gereğidir. Zira Allah Teâlâ insana çok büyük bir değer vermiş, onu eşsiz özelliklerle donatmıştır:

أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾

8. Biz ona vermedik mi iki göz?

9. Bir dil ve iki dudak?

10. Biz ona hayır ve şer iki yolu da gösterdik.

İnsana verilen iki gözden kasıt, hayvanî gözler değil insanî gözlerdir. O, gözünü açıp kâinata ibretle bakarsa, orada Allah'ın kudret tecellîlerini ve hakîkatin işaretlerini görecektir. Böylece yanlış ile doğru arasındaki farkı anlayabilecektir. Dil ve dudaklardan kasıt, sadece konuşan azalar değil, aslında insanı insan yapan özdür. Çünkü bu azaların arkasında, bunları belli bir istikâmette kullanan insanın düşünme ve anlama istidâdı vardır. Bu azalar, sadece insanın hissettiğini dile getirmek için birer vasıtadırlar. Allah Teâlâ, insana sadece akıl ve düşünme istidadı vererek kendi kendine doğru yolu bulsun diye bırakmamıştır. Ayrıca gönderdiği peygamberler ve onlara indirdiği kitaplar vasıtasıyla ona yol göstermiştir. Aklını kullanıp tercihini bizzat kendisi yapması için ona iman ve küfür, hayır ve şer, iyilik ve kötülük, doğruluk ve eğrilik gibi biri diğerine zıt iki yolu göstermiştir. (bk. İnsân 76/2-3)

Ancak insanın önündeki sarp yokuşu aşıp şükreden bir kul olmaya çalışmaktan çok tembellik ve nankörlüğe meyilli olduğu anlaşılmaktadır:

فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَا أَدْرٰيكَ مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾

اَوْ اِطْعَامٌ فٖي يَوْمٍ ذٖي مَسْغَبَةٍۙ ﴿١٤﴾ يَتٖيمًا ذَا مَقْرَبَةٍۙ ﴿١٥﴾ اَوْ مِسْكٖينًا
ذَا مَتْرَبَةٍۜ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا
بِالْمَرْحَمَةِۜ ﴿١٧﴾ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِۜ ﴿١٨﴾

11. Fakat insan, sarp yokuşu aşmak için bir gayrete soyunmadı.
12. Sen o sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin?
13. Bir köleyi veya esiri hürriyetine kavuşturmaktır.
14. Yahut bir salgın açlık gününde yemek yedirmektir;
15. Ya bir akraba olan yetîme,
16. Veya toprağa uzanıp kalmış, hiçbir şeyi olmayan yoksula.
17. Bir de iman etmek ve birbirlerine sabır ve merhamet tavsiye edenlerden olmaktır.
18. Böyle yapanlar, amel defterleri sağlarından verilecek olan uğurlu ve mutlu kimselerdir.

İnsana gösterilen iki yoldan biri iman yolu, diğeri küfür yoludur. Biri cennete, yükseklere varan yol; diğeri cehenneme, alçaklara giden yoldur. Yükseklere giden yol, yokuştur, sarptır, meşakkatli ve zor geçitlere sahiptir. Ona tırmanmak, geçitlerini geçmek için insanın nefsânî arzularına ve şeytanın vesveselerine karşı mücâdele etmesi lazımdır. Aşağılara giden yol, insanı uçuruma götürür. Bu yol kolaydır. Çünkü oradan aşağı yuvarlanmak için bir meşakkate ihtiyaç yoktur. İnsanın kendini serbest bırakması yeterlidir. İşte kendisine iki yol gösterilen pek çok insan, nefsine kolay geldiği için uçuruma giden yolu tutmuştur. Kendini yükseklere çıkartacak sarp yokuşu tırmanmaya ve o yokuştaki zor geçitleri geçmeye cesâret edememiştir.

İnsanı cennet bahçelerine yükseltecek, Allah'ın rızâsına, muhabbetine ve cemâline yakınlaştıracak o sarp yokuşun geçitleri şöyle haber verilir:

• Bir köleyi veya esiri bedelini ödeyerek hürriyetine kavuşturmak.

• Her tarafı sarmış açlık ve kıtlık günlerinde akraba olan yetîmi, yahut akraba olmayan fakat çâresizlik ve halsizlik içinde toprağa uzanıp kalmış, kımıldayacak mecâli olmayan, hiçbir şeyi bulunmayan bir yoksulu doyurmak.

Alasonyalı Hacı Cemal Öğüt Hocaefendi'nin, muhtâca yardımla alâkalı son derece ibretli bir hâtırası şöyledir:

Bir kış mevsimi, akşam vakti sokaktan yoğurtçu geçer. Kızına yoğurt alalım mı, diye sorar. Kızı evde yoğurt olduğunu ve ihtiyaçlarının bulunmadığını söyler. Biraz sonra yoğurtçu tekrar; "Yoğurt alacak var mı?" diyerek sokaktan geçer. Hocaefendi tekrar sorar. Kızı aynı cevâbı verir. Hâdise bir kere daha tekerrür

edince kızı dayanamayıp sorar:

“–Babacığım, ihtiyacımız olmadığını söylemiştim. Bu kadar ısrarınızın sebebi nedir?”

Hocaefendi’nin cevâbı, hassas bir mü’min gönlünün güzelliğini sergilemektedir:

“–Kızım, adamcağızın çok ihtiyacı olmasa, akşam vakti, bu kışta-kıyâmette niye bu kadar dolaşıp dursun. Biz şu yoğurdu alalım da zavallı evine gitsin. Sen nasıl olsa yoğurtla yapacak bir şeyler bulursun. Bu şekilde belki garibin ihtiyacı görülmüş olur...” (Topbaş, *Faziletler Medeniyeti*, II, 258)

• Yaptığı bu işin Allah rızâsına uygun ne kadar mühim bir amel olduğuna inanarak yapmak.

Nitekim Allah dostlarından Ahmed er-Rufâî (k.s.) delilerin ve kötürümlerin yanına giderdi. Onların elbiselerini yıkar, başlarındaki, sakallarındaki bitleri alır, temizlerdi. Onlara yemek götürür, birlikte oturur, yerdi. Sonra da dua etmelerini isterdi. Bir şey diyenlere de şöyle cevap verirdi: “Bu gibileri ziyâret vaciptir; müstehap değil...” (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* II, 512)

• Kendi imkânlarıyla elinden gelen tüm gayreti göstermekle beraber, bir taraftan muhtaçlara sabırlı olmayı, bir taraftan da diğer insanlara da yoksullara karşı merhametli olmayı tavsiye etmek.

Peygamberimiz (s.a.v.): *“Merhamet etmeyene merhamet olunmaz”* (Buhârî, Edeb 18; Müslim, Fezâil 65) buyurmaktadır. Bu bakımdan mü’minlerin kendi aralarında her dâim sabrı ve merhameti tavsiyeleşmeleri gerekir. Çünkü bu tür hayır hizmetleri ancak, bu hususta coşkulu gönüllerin devamlı teşvik ve gayretlendirmeleriyle yürüyebilmektedir. İşte böyle davrananlar meymenetli, hayırlı ve faziletli insanlardır. Onlara mahşerde amel defterleri sağlarından verilecek ve cennete gireceklerdir. (bk. Vâkıa 56/8, 27-40, 90-91)

Buna karşılık:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا هُمْ اَصْحَابُ الْمَشْـَٔمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

19. Âyetlerimizi inkâr edenlere gelince, onlar da amel defterleri sollarından verilecek olan uğursuz ve bedbaht kimselerdir.

20. Onların cezası ise, kapıları üzerlerine sımsıkı kapatılmış olan bir ateşte yanmak olacaktır.

Böyle fenâ bir akibetten kurtuluşun tek çâresinin nefsi menfî sıfatlardan temizleyip güzel sıfatlarla tezyin etmek olduğunu üst üste yeminlerle ve örnekle beyân etmek üzere Şems sûresi geliyor:

91- ŞEMS SÛRESİ

سُورَةُ الشَّمْسِ

91. ŞEMS SÛRESİ

Şems sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 15 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen ve "güneş" mânasına gelen اَلشَّمْسُ (şems) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 91, nüzûl sırasına göre ise 26. sûredir.

Konusu

On bir kez üst üste yeminlerle insan nefsinin mâhiyetine dikkat çekilir. Onu kötülüklerden arındıranın kurtuluşa ereceği, aksine onu kötülüklere gömenin zarara uğrayacağı tekitle beyân edilir. Terbiye ve tezkiye edilmemiş nefsin insanın başına nasıl belâ olduğu Semûd kavmi misâliyle muşahhas hâle getirilir.

Fazileti

Rasûlullah (s.a.v.), kabilesine imamlık yapan Muaz b. Cebel'e, yatsı namazında uzun sûreler yerine Şems sûresi gibi kısa sûreler okumasını tavsiye etmiştir. (Buhârî, Ezân 63; Müslim, Salât 178)

Nefsini Temizleyen Kurtulacak

وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَاۙ ﴿١﴾ وَالْقَمَرِ اِذَا تَلٰيهَاۙ ﴿٢﴾ وَالنَّهَارِ اِذَا
جَلّٰيهَاۙ ﴿٣﴾ وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰيهَاۙ ﴿٤﴾ وَالسَّمَاۤءِ وَمَا بَنٰيهَاۙ ﴿٥﴾
وَالْاَرْضِ وَمَا طَحٰيهَاۙ ﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَاۙ ﴿٧﴾ فَاَلْهَمَهَا
فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَاۙ ﴿٨﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...
1. Yemin olsun güneşe ve onun kuşluk vaktindeki aydınlığına,
2. Güneşi izleyip ışığını yansıtan aya,
3. Onu ortaya çıkarıp gösteren gündüze,
4. Onu bürüyüp gizleyen geceye,
5. Gökyüzüne ve onu binâ edene,
6. Yeryüzüne ve onu yayıp döşeyene,
7. Nefse ve onu düzgün bir biçimde yaratıp düzenleyene,
8. Ona kötü ve iyi olma kâbiliyetini ilham edene ki:

Cenâb-ı Hak, bu âyet-i kerîmelerde üst üste tam on bir defa yemin etmektedir. Bu yeminlerin ardından bir de mânayı daha çok kuvvetlendirmesi için "elbette, mutlaka" mânasında قَدْ (kad) edatını kullanmakta ve ancak bu güçlü te'kîd ve te'yîdlerden sonra nefsini arındırıp temizleyen kimsenin, mutlaka kurtuluşa ereceğini; aksine onu günah ve mâsiyetlerle kirleten kimsenin ise muhakkak hüsrâna uğrayacağını beyân etmektedir. Câlib-i dikkattir ki, Kur'ân-ı Kerîm'de Cenâb-ı Hak, nefs tezkiyesinden başka hiçbir hususta, bu şekilde üst üste on bir defa yemin etmemektedir. Bu gerçek, insanın kurtuluşu için nefs tezkiyesinin ne kadar mühim ve zarûrî olduğunu ifadeye kâfîdir.

Üzerine yemin edilen hususlar ile nefsin mâhiyeti arasında kuvvetli bir irtibat vardır. Şöyle ki:

Kur'ân-ı Kerîm, gerçekleri zihinlere iyice yerleştirmek için konuları çoğu kez zıtlarıyla izâh eder. Burada da daha çok zıtlar üzerinde durulur. Alâmet ve neticelerinin aynı olmadığı, birbirinin hep diğerinin tersi olduğu belirtilir. Bu açıdan bakıldığında:

- Güneş ve ay birbirinin zıddı sayılabilir. Çünkü güneş çok parlak, aynı

zamanda sıcaktır. Buna karşın ayın kendisi aydınlık değildir. Güneş varken, aslında o da gökte olmasına rağmen ay görünmez. Ancak güneş battıktan sonra ortaya çıkar. Fakat, güneş gibi, geceyi gündüze çevirecek kadar aydınlığı yoktur. Ayrıca onun parlaklığında, güneşin ısısıyla meydana gelen şeyleri oluşturacak kadar sıcaklık da yoktur. Bununla birlikte ayın kendine has bazı özellikleri de güneşte yoktur.

• Gündüz ile gece de birbirinin zıddıdır. İkisinin tesir ve sonuçları elbette aynı değildir.

• Gök ile yer de birbirinin zıddıdır. Rabbimiz göğü yükseğe asmış, yeryüzünü ise semâ tavanı altında yatak gibi döşemiştir. İkisi de kâinatın nizamına hizmet etmektedir. Ancak ikisinin tesir ve neticeleri gök ile yer kadar farklıdır.

İşte birbirine zıt bu deliller serdedildikten sonra insanın nefsine işaret edilir. Cenâb-ı Hakk'ın, birbirine zıt olan fücûr ve takvâyı, kötülük ve iyiliği iki zıt temâyül olarak onun benliğine yerleştirdiği haber verilir. Bunlar güneş ve ay, gündüz ve gece, gök ve yer gibi biri diğerine zıt iki özelliktir. Çünkü birisi fücûrdur ve kötü bir şeydir; öbürü ise takvâdır ve iyi bir şeydir. Güneş ve ay, gece ve gündüz, gök ve yeryüzü nasıl aynı şey değilse, onların tesir ve neticeleri nasıl birbirinden farklı ise, fücûr ve takvâ da birbirine zıttır. Tesir ve sonuçları kesinlikle farklı olacaktır. Fücûr, Allah Teâlâ'nın fücûr diye haber verdiği şeydir. Takvâ da O'nun kabul buyurduğu takvâdır. Allah'ın indinde bu iki şeyin neticesi de ayrıdır. Buna göre insan bu dünyada iyilikle kötülüğü aynı görmemelidir. Allah'ın iyi dediğini iyi tanıyıp onun peşinden gitmeli; kötü dediğini kötü tanıyıp ondan da uzaklaşmalıdır. Çünkü Allah iyiliğin peşinden gidenlere mükâfat verecek, kötülüğün peşinden gidenleri ise cezalandıracaktır. On bir yeminin ardından bu gerçeği bildirmek üzere buyruluyor ki:

قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَاۙ ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَاۜ ﴿١٠﴾

9. Nefsini maddî ve mânevî kirlerden temizleyen kesinlikle kurtuluşa erecektir.

10. Onu günahlara gömen de elbette ziyâna uğrayacaktır.

Burada üzerinde durulması lâzım gelen gelen en mühim husus "tezkiye"dir. "Tezkiye" kelimesinde iki mühim mâna vardır: Birincisi; temizlemek, arındırmak. İkincisi; artırmak, geliştirmek, bereketlendirmek ve feyizlendirmek. Bu mâna çerçevesinde tezkiye, esâsen mânevî eğitimin bütün seyrini ifade eder.

Tezkiyenin zıddı olan اَلتَّدْسِيَةُ (tedsiye) ise اَلدَّوْسُ (devs) kökündendir. "Devs", bir şey gelişip büyümeyerek bodur ve cılız kalmak ve gizlenmek mânalarına gelir. "Tedsiye" ise, bir kimseyi hile ile ayartıp fesâda düşürmek demektir. Bu

kelimenin اَلدَّسُّ (dess) veya اَلدِّسِّيسَةُ (dissise)den gelme ihtimali de vardır. Dess ve dissise, bir şeyi bir şeyin altına gömüp gizlemek ve toprağa gömmek mânasınadır. Bizdeki "desîse" tabirinin aslı "dissise" mastarıdır. اَلدَّسِيسُ (desîs), hiçbir ilaç ile giderilmeyen koltuk kokusuna, casusa ve küle gömülüp kebap olmuş ete denir. اَلدَّسَّاسُ (dessâs) da bir tür pis ve kötü yılana denir. İşte tedsis ve tedsiye bu mânalarla alakalı olarak bir şeyi iyice gömmek ve hile yapmak, bir şeyi hile ile bozup fenalaştırmak ve iyice örtüp gizlemek, gömmek mânalarını ifade eder. Buna göre nefsi tedsiye, ruhu faziletli ve erdemli şeylerle temizlemeyip kötü işler ve kötü ahlâk ile bozmak, sonunda kokuşup gömülmeye mahkûm âdi beden kirleri, katı hayvânî gâyeler, gösteriş gibi şeytanî ve karanlık hislerle çürütüp kokutarak maddîyata gömmek ve âhirette, küle gömülmüş "kebap" gibi cehennem ateşine kapatmaktır. Bunun için nefsi böyle bir duruma düşmekten kurtarabilmek için onun tezkiyesi zarûrîdir.

Nefsi tezkiye; öncelikle onu küfür, cehâlet, kötü hisler, yanlış inançlar ve fenâ huylardan temizlemektir. Onu İslâm'a aykırı her türlü îtikâdî, ahlâkî ve amelî yanlışlıklardan arındırmaktır. Onu temizleyip kötülüklerden koruduktan sonra da, iman, ilim, irfân, hikmet, iyi duygular, güzel huylar gibi takvâ özellikleriyle terbiye ederek, onu rûhâniyetle doldurmaktır.

Tezkiyenin bir üst derecesi, nefsin isteklerini azaltarak onun beden üzerindeki hâkimiyetini kırmak ve bu sûretle rûhun hükümranlığına imkân sağlamaktır. Bu, ancak nefse karşı iradeyi güçlendirmek yoluyla mümkün olabilir. İradeyi güçlendirmek ise yiyip içme, uyuma ve konuşmada ölçülü olmak gibi usûllerle sağlanabilir. Bundan dolayıdır ki, Kur'an ve sünnetin ruhuna uygun olarak âlimlerimiz tarafından "az yemek, az uyumak ve az konuşmak" nefsi dizginlemenin metodu olarak belirlenmiştir. Çünkü bunlar, nefse hâkimiyetin ilk adımlarıdır.

Fakat her konuda olduğu gibi, bu metotları uygulamada da itidâli elden bırakmamak gerekir. Çünkü beden, Allah'ın insanlara bir emânetidir. Bu sebeple kul, nefsini tezkiye ederken ifrat ve tefritten sakınmalı, onun azgınlıklarına set çekeyim derken, mücâdele ve mücâhedede aşırılığa düşmemelidir. Çünkü din, bütün hâl ve davranışlarda itidâli emreder. İnsanlara her türlü ifrat ve tefritten uzak durmayı öğütler. Üstelik nefsi, mutlak sûrette bertaraf etmek mümkün olmadığı gibi, bu, istenen bir şey de değildir. Buna göre nefsin tezkiye edilmesi, nefsânî arzu ve temâyüllerin ilâhî emirler çerçevesinde dizginlenip terbiye edilmesi demektir.

Nefsi tezkiyeye çalışıp bu uğurda ciddî gayretler göstermek, önemine ve

zorluğuna binâen “cihâd-ı ekber” kabul edilmiştir. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) pek zorlu geçen Tebük Gazvesi’nden dönerken ashâbına:

“- *imdi küçük cihâddan büyük cihâda dönüyoruz!*” buyurdu. Ashâb-ı kirâm hayretler içinde:

“–Yâ Rasûlallah! Hâlimiz meydanda! Bundan daha büyük cihâd var mı?” dediklerinde Peygamberimiz (s.a.v.):

“– *imdi büyük cihâda, nefisle cihâda dönüyoruz!*” buyurdu. (Süyûtî, *Câmiu’s-sağîr*, II, 73)

Nefisle cihâd, ancak kalbî eğitim ve mânevî terbiye ile gerçekleşir. Gâye, ahlâkı yüceltmek ve insanı mânen olgunlaştırarak “insân-ı kâmil” hâline getirmektir. Bunun yolu da dinî gerçeklerle yoğrulmuş bir akıl, îman ve güzel ahlâk ile süslenmiş bir kalp, Kur’ân ve sünnetin rûhâniyetiyle taçlanmış hâl ve davranışlarla “tevhîdin mîrâcına yükselerek” kemâle ermektir.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.):

“*Akıllı, nefsine hâkim olup onu hesâba çekerek ölüm ötesi için çalı andır. Ahmak da nefsini hevâsına uydurduğu halde Allah’tan iyilik bekleyip durandır*” (Tirmizî, Kıyâmet 25; İbn Mâce, Zühd 31) buyurarak nefsi terbiye ve tezkiye etmenin önemine dikkat çeker.

Bunun içindir ki, Allah Rasûlü (s.a.v.) devamlı şöyle niyâzda bulunurdu:

“*Allahım! Nefsime takvâ nasip et ve onu her türlü günahtan temizle. Zira onu en iyi temizleyecek olan sensin. Ona yardım edip eğitecek olan da sadece sensin. Allahım! Faydasız ilimden, ürpermeyen kalpten, doymak bilmeyen nefisten ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım.*” (Müslim, Zikir 73; Nesâî, İstiâze 13)

Nitekim infâk, sadaka, hizmet gibi sâlih ameller, zâhiren başkalarına faydalı olmak biçiminde görünse de, gerçekte nefse doğruyu, güzeli ve iyiyi telkîndir. Çünkü iyilikler bu yolla benlikte yer eder ve rûh, bunlarla ünsiyet kazanır. Diğer bütün sâlih amellerle birlikte sözlerin en güzeli ve en doğrusu olan Kur’ân-ı Kerîm’i okumak, öğütlerini can kulağıyla dinlemek ve hükümleriyle amel etmek de, nefsi eğitip düzeltecek en büyük vesilelerden biridir. Hayatını bütünüyle Kur’an’ın öğrettiği şekilde düzenleyen bir kul, nefsinin kötülüğünden ve şeytanın desîselerinden kurtulur ve yalnız Hakk’ın hoşnutluğunu isteyerek yaşar. Kalbi ilâhî lutuf tecellîlerine mazhar olur. Bu duruma gelen bir kul için, artık gözün gördüğü, kulağın işittiği zâhirî iklîmin ötesine mânevî bir pancur açılır; kâinat, hikmetli ve azametli bir kitap hâline gelir.

Tezkiyenin önemiyle ilgili olarak İbrâhim Desûkî (k.s.) şöyle buyurur:

“– Evladım! Gündüzlerini oruçla, gecelerini namazla geçirsen, temiz bir iç âlemine ve Hak ile samimi bir kulluk ilişkisine sahip olsan da, sakın benlik

iddiâsında bulunma! Sakın gurûra yenilip nefsin kandırmasına aldanma. Zira nice derviş, nefsinin kötü arzularına kapılıp helâk oldu."

Hâtem-i Esamm (k.s.) da şöyle buyurur:

"Muhteşem konaklara, verimli bağ ve bahçelere aldanma. Cennetten daha güzel bir yer yoktur. Fakat Hz. Âdem'in başına ne geldiyse, cennetin o sonsuz güzellikleri içindeyken geldi. Nefsi orada ebedî kalmak istedi. Yasak ağaca yaklaştı. İlâhî hikmet gereği, dünyaya indirilmekle cezalandırıldı.

İbâdet ve kerâmetinin çokluğuna aldanma. Zira sahib olduğu bunca kerâmete rağmen, Allah Teâlâ'nın kendisine ism-i âzamı öğrettiği Bel'am b. Baûra'nın başına gelen hazîn âkıbet, ne kadar ibretlidir.

Sen, sen ol; ilim ve amel çokluğuna da aldanma. Çünkü onca ilim ve tâatine rağmen İblîs'in başına neler geldi, bilmiyor musun?! Nefs ve şeytanın iğvâsıyla aldananlardan olma!

Âbidlerin, zâhidlerin yanında bulunuyorum diye de kendine güvenme. Zira kuru kuruya bir beraberlik faydasızdır. Sâlebe, Peygamberimiz (s.a.v.)'in sohbetinde duygusuzca bulunduğundan fecî bir âkıbete uğradı.

Bir peygamber çocuğu olmasına rağmen Hz. Nûh'un oğlu, babasının dâvetine karşı kendisini ihtiyaçsız görmek gibi bir bedbahtlığa sürüklendi. Aralarındaki kan bağı bile ona bir fayda sağlamadı. Neticede, helâk edilenlerden oldu.

Hz. Lût'un karısı, kâfir ve fâsıklara olan ünsiyet ve muhabbeti sebebiyle yanıbaşındaki hidâyet nûrundan nasipsiz kaldı ve gaflet içerisinde küfrün karanlıklarına daldı.

Hülâsa; ilim, amel, mal, evlat ve dost gibi ne kadar dayanak varsa âhiretteki kurtuluşun için bunlara çok güvenme! Bunlardan nefsine asla pay çıkarma."

Hâsılı her mü'min, sık sık nefsiyle iç hesaplaşmaya girerek, onu sîgaya çekmeli; mânevî durumuna ciddî bir şekilde çeki-düzen verip, gidişâtını kontrol altına almalıdır. Buna "nefis muhâsebesi" denir. İnsan, hiç olmazsa başını yastığa koyduğu her yirmi dört saatte bir, o günün muhâsebesini yapmalı ve kendini sîgaya çekmelidir. Bunu alışkanlık hâline getirenlerin hatâda ısrar illetinden kurtulabilmeleri kolaylaşır.

Önceki âyetlerde insan nefsinin mâhiyetine işaret edilerek, 9-10. âyetlerde de nefsi tezkiye edip kötülüklerden arındıranın kurtuluşa ereceği, onu temizlemeyip kötülüklere gömenin ise ziyâna uğrayacağı bildirilmişti. Şimdi ise tarihten muşahhas bir misâl verilerek bu kâide izâh edilir:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوٰيهَا ﴿١١﴾ اِذِ انْبَعَثَ اَشْقٰيهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ

لَهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰيهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ

عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوّٰيهَا ﴿١٤﴾

11. Semûd kavmi, sınır tanımaz azgınlığı yüzünden peygamberini yalanladı.

12. Nihâyet diğerlerinin kışkırtmasıyla içlerinde en azılı olanı, deveyi kesmek için ileri fırladı.

13. Allah'ın peygamberi Sâlih onlara: "Allah'ın mûcize olarak yarattığı şu dişi deveye zarar vermekten sakının ve onun su içme hakkına dokunmayın" dedi.

14. Fakat onu yalanladılar ve deveyi kestiler. Rableri de günahları yüzünden başlarına azap indirip hepsini yerle bir etti.

Günahlara batmış nefsin durumunu açıklamak üzere tarihten Semûd kavmi örnek olarak verilir. Çünkü önceki azaba uğrayan kavimlerden yerleşim yeri Mekkelilere en yakın olan kavim bunlardı. Hicâz'ın kuzeyinde onların tarihî kalıntıları mevcuttu. Mekkeliler ticâret için Şam'a gittiklerinde buradan geçerlerdi.

Semûd kavmi, mucize olarak istedikleri deveyi boğazlamak suretiyle cezayı hak etmişler ve helâk edilmişlerdi. (bk. A'râf 7/73-79; Hûd 11/61-68; Kamer 54/23-32) Bundan böyle Semûd kavmi gibi azgınlık yapanların da helâk edilebileceği uyarısında bulunmak üzere bu helâkin Yüce Allah'a ait yönüne şöyle bir işarette bulunulmaktadır:

وَلَا يَخَافُ عُقْبٰيهَا ﴿١٥﴾

15. Allah, onları helâk etmesinin sonucundan asla endişe duyacak değildir!

Kendisi hesâba çeken fakat kimse tarafından hesâba çekilemeyen, bütün güç ve kudretin sahibi olan Allah, müstahak olan fert ve toplumları helâk eder. Fakat yaptığının sonucundan korkmaz. Bu işin sonunda kendine bir zarar geleceğinden endişe etmez. Çünkü hiçbir gücün, "Sen bunları niye helâk ettin?" diye sorma hakkı yoktur. O istediğini helâk eder, istediğini öldürür. Helâk ettiklerini savunacak veya onlara yardım edecek kimse bulunmaz. Bu sebeple, Semûd kıssasının hatırlatılmasında, Peygamberimiz (s.a.v.)'e karşı gelip onun buyruklarını dinlemeyen azgınların da neticede acı bir azap ve fecî bir helâke uğrayacakları tehdîdi vardır.

Şimdi de, Şems sûresinde bahsedilen nefsini temizleyenin kurtuluşa ermesi ve onun günahlara gömenin ise ziyâna uğraması gerçeğinin farklı bir bakış açısından izahı sadedinde Leyl sûresi gelecektir:

92- LEYL SÛRESİ

سُورَةُ الَّيْلِ

92. LEYL SÛRESİ

Leyl sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 21 âyettir. İsmini birinci âyette geçip "gece" mânasına gelen اَلَّيْلِ (leyl) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 92, iniş sırasına göre 9. sûredir.

Konusu

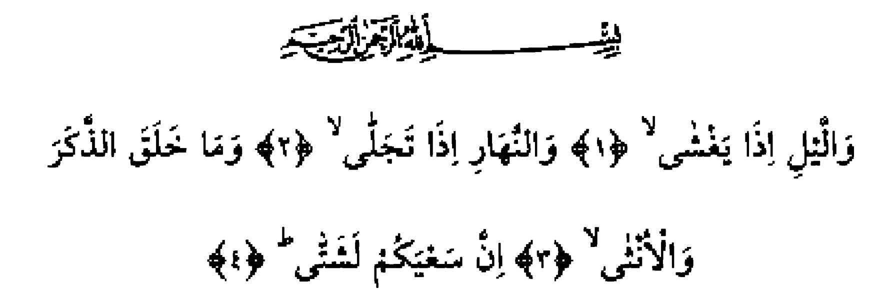
İyi ve kötü iki çeşit insan karakterinden bahsedilir. Bunların öne çıkan vasıfları ana hatlarıyla belirtilir. Gerek dünya gerekse âhirette kendilerini bekleyen sonuçlar son derece tesirli bir üslupla dile getirilir.

Fazileti

Rasûlullah (s.a.v.), kabilesine imamlık yapan Muaz b. Cebel'e, yatsı namazında uzun sûreler yerine Leyl sûresi gibi kısa sûreler okumasını tavsiye etmiştir. (Buhârî, Ezân 63; Müslim, Salât 178)

İşleriniz Çeşit Çeşit

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yemin olsun karanlığı ile her şeyi bürüyüp örttüğü zaman geceye,

2. Açılıp parladığı zaman gündüze,

3. Hem erkeği hem dişiyi yaratan Allah'a ki:

4. Sizin işleriniz, çalışıp çabalamalarınız çeşit çeşittir.

Burada gece ve gündüze ve erkek ile dişiyi yaratana yemin edilir. Karanlığı ile her şeyi bürüyüp örten "gece" ile açılıp parlayan böylece her şeyi ortaya çıkaran "gündüz" birbirinin tam zıddıdır. Farklı cinsler olarak yaratılan "erkek" ile "dişi" de birbirinin tam zıddıdır. Aynen bunlar gibi insanlar da iman, amel ve ahlâk itibariyle biri diğerinin zıddı iki gruba ayrılır. Şöyle ki:

فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى وَاتَّقٰىۙ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰىۙ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرٰىؕ ﴿٧﴾

5. Kim malını iyilik yollarında harcar ve Allah'a gönülden saygı besleyip günahlardan sakınırsa,

6. O en güzel söz olan kelime-i tevhîdi doğrulayıp gereğini yerine getirirse,

7. Biz ona dünyada iyilik yolunu, âhirette de hem hesâbın hem de cennetin yolunu kolaylaştırırız.

Bu kısa üç âyette birinci grupta yer alan insanın karakter çizgileri çizilir. Onun üç mühim vasfı vardır. Her biri onun iyiliğini ve güzelliğini resmeder:

• O insan son derece cömerttir. Allah'ın kendisine ihsân ettiği malını yine O'nun yolunda, hayır işlerinde, insanlara yardım için cömertçe harcar. Cimrilik göstermez. Mal toplayıp yığma hırsına kapılmaz.

• O takvâ sahibidir. Kalbi dâimâ Allah'tan korkuyla ve O'na karşı duyduğu derin bir saygıyla dopdoludur. Öyle ki yaptığı her işte Allah'ı düşünür. O'nu râzı etmenin gayreti içinde olur. Her türlü hal ve hareketlerinde Allah'ın râzı olmayacağı şeylerden titizlik ve ciddiyetle sakınır.

• O, "en güzeli" tasdik eder. Bu ifade şumüllü bir muhtevaya sahiptir. İtikat,

ibâdet, muâmelât ve ahlâk itibariyle her türlü güzelliği içine alır.

İtikâdî olarak “en güzeli” tasdik etmek, şirki ve küfrü terk ederek tevhidi kabul etmek, nübüvvet ve âhiretin hak olduğuna inanmaktır. İbâdet, muamelât ve ahlâkî bakımdan “en güzeli” tasdik etmek ise, Allah’ın gönderdiği İslâm nizamının en doğru yol olduğuna inanarak onu tatbik etmeye çalışmaktır. Bu da Hak katında tek makbul din olan İslâm’ı doğrulayıp yaşama demektir.

Bu güzel vasıflara sahip olanlara Cenâb-ı Hakk, “en kolay olana muvaffakiyet” müjdesi verir. O da şu demektir: İnsan fıtratına en uygun yol olan İslâm’ı kolaylıkla, zorlanmadan, yüksünmeden, gönül huzuru ile yaşayabilmektir. Göğsünün İslâm’a açılmasıdır. Nitekim âyet-i kerîmede: **“Allah, kimi doğru yola erdirmek isterse onun göğsünü İslâm’a açar”** (En‘âm 6/125) buyrulur. Allah Teâlâ onun işlerini kolaylaştırır. Dünyada güzel ve hayırlı işleri yapmak ona kolay gelir. Kötü kimselerin tırmanmaya cesâret edemediği sarp yokuşlar ona iniş gibi gelir. Nefse ağır gelen ibâdetler onun için en zevkli işler hâline dönüşür. Nefsin zevk aldığı günahlar ve haramlar ise, onun için hiç yapamayacağı zor işler hâline gelir. Hâsılı Allah’ın râzı olacağı bütün ibâdet ve taatler ona son derece cazip gelirken, Allah’ın râzı olmayacağı kötü fiil ve davranışlar onun için son derece nefret uyandırıcı işler hâline gelir. Böylece ona ebedî huzur ve saâdet yeri olan cennet yolları kolaylaştırılmış olur. (bk. Nahl 16/97; Meryem 19/96)

Şimdi, gerçeğin tüm berraklığıyla ortaya çıkması için anlatılan bu güzel insan karakterinin tam zıddı olan kötü bir insan tipinden bahsedilir:

وَاَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنٰىۙ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنٰىۙ ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرٰىۜ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْن۪ي عَنْهُ مَالُهُٓ اِذَا تَرَدّٰىۜ ﴿١١﴾

8. Kim de malını iyilik yolunda harcamada cimri davranır ve kendisini Allah’a muhtaç görmezse,

9. O en güzel söz olan kelime-i tevhidi yalanlar ve gereğini yapmaktan yüz çevirirse,

10. Ona da dünyada kötülük yolunu, âhirette de cehennemin yolunu kolaylaştırırız.

11. O, baş aşağı cehennemin çukuruna doğru yuvarlanırken malı kendisine hiçbir fayda sağlamaz.

Birinci gruptaki insanın tam zıddı olarak bu gruptaki insanın da üç belirgin vasfı öne çıkarılır. Her biri onun kötülüğünü resmeder:

• O insan cimridir. Malını harcanması gereken yerde harcamaz. Ya biriktirir yığar, veya sorumsuzca nefsânî yollarda harcar. Onu Allah için hayırlı yollarda

kullanmaz.

• O müstağnîdir. Kendisinin artık kimseye ihtiyacı olmadığını sanır. Özellikle Allah'a, O'nun rızâsına, vereceği sevaba ihtiyacı olmadığını düşünür. Allah'ı hatırına getirmez. Yaptığı işlerden Allah'ın hoşnut olup olmadığına aldırmaz. Sadece dünyadaki maddî menfaati için uğraşır durur. Bütün gayretini bu maksat için sarf eder. Kendinin zengin olduğunu, doyuma eriştiğini, en güzel sonucu peşinen bulduğunu, ilerisi için hiçbir ihtiyacı kalmadığını, artık günahlardan korunmak gibi bir derdinin bulunmadığını sanır. Geleceği, âhireti hiç hesâba katmadan malıyla, dünya lezzetleriyle itminân bulur. Âhiret nimetlerine ihtiyacı kalmadığını zanneder.

• O, "en güzeli" yalanlar. Kur'ân-ı Kerîm'in ve Peygamber (s.a.v.)'in haber verdiği itikat, ibâdet, muâmelât ve ahlâk ile ilgili ne kadar güzel haberler, esaslar varsa hepsini yalan sayar. İyilerin, iyilik yapanların cennete gideceğine, asıl mükâfatlarını orada alacaklarına inanmaz. Hâsılı Allah'a ve âhirete imanı yoktur.

Bu tip insanlara va'dedilen de "en zor olanın kolaylaştırılması"dır. İnanmadığı için ibâdetleri, güzel işleri yapmak ona zor gelir. Bunların yapmaktan hoşlanmaz. Buna mukâbil günahları işlemek kolaylaşır. Kötü işleri yapmaktan zevk alır. Kötüyü iyi sanır. Şehvetleri gözünde süslü hâle gelir. Böyle yapa yapa alçalır. Sonunda ölüp kabir çukuruna, oradan da cehennem çukuruna yuvarlandığı vakit, o çok değer verdiği malı mülkü kendisine hiçbir fayda sağlamaz. (bk. En'âm 6/125; Bakara 2/46)

İnsanları bekleyen böylesine değişmesi imkânsız gerçek bir sonuç olduğu içindir ki Cenab-ı Hak, onlara doğru yolu göstermeyi üzerine alıyor:

إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدٰى ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْاٰخِرَةَ وَالْاُولٰى ﴿١٣﴾ فَاَنْذَرْتُكُمْ
نَارًا تَلَظّٰى ﴿١٤﴾ لَا يَصْلٰيهَا اِلَّا الْاَشْقٰى ﴿١٥﴾ اَلَّذٖى كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿١٦﴾

12. Doğru yola göstermek elbette bizim işimizdir.

13. Doğrusu âhiret de dünya da bize aittir.

14. Ben sizi alev alev yanan bir ateşe karşı uyarmış bulunuyorum.

15. Ona yanıp kavrulmak üzere ancak en azılı, en bedbaht olan girer;

16. Dinî yalanlayan ve Allah'a kulluktan yüz çeviren o bedbaht!

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) bir gün:

"- *İstemeyenler dı ında ümmetimin tamamı cennete girer*" buyurunca ashâb-ı kirâm:

"- Ey Allah'ın Rasûlü! Cennete girmeyi kim istemez ki?" diye sordular. Bunun

üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

"Benim dediklerime ve yaptıklarıma uyanlar cennete girer. Bana kar ı gelenler ise cenneti istememi demektir" buyurdu. (Buhârî, İ'tisâm 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 361)

Gelen âyetler ise o çılgın ateşten kurtulmanın çâresini bildirir:

وَسَيُجَنَّبُهَا الْاَتْقٰى ﴿١٧﴾ اَلَّذ۪ي يُؤْت۪ي مَالَهُ يَتَزَكّٰى ﴿١٨﴾ وَمَا لِاَحَدٍ

وَلَسَوْفَ يَرْضٰى ﴿٢١﴾ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزٰى ﴿١٩﴾ اِلَّا ابْتِغَٓاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْاَعْلٰى ﴿٢٠﴾

17. Allah'a gönülden saygı besleyip O'na karşı gelmekten çok çok sakınan kimse o ateşten uzak tutulur;

18. Malını iyilik yollarında harcayıp nefsini günahlardan arındıran kimse.

19. O, birinden iyilik görmüş de onun karşılığını veriyor değildir.

20. Bilakis o, en Yüce Rabbinin rızâsını kazanmak için vermektedir.

21. Sonunda bu gâyesine kavuşacak, yaptığının mükâfatıyla hoşnut olacaktır.

İnsanı ateşten kurtaracak güzel işlerin başta gelenlerinden biri, nefsi tezkiye ve kalbi tasfiye edebilmek, onu arındırıp yüceltmek için malı mülkü, karşılığında bir teşekkür bile beklemeden sırf Allah rızâsı için hayır yollarında harcamaktır. Böyle şahsiyet sahibi insan, yardım ettiği kimselerden bir yardım beklemez. Sadece Allah rızâsı için yardım eder. Yardım ettiği kimsenin onun üzerinde, karşılığını vermesi gereken bir iyiliği yoktur. Bunun en güzel misâli başta Peygamberimiz (s.a.v.) olmak üzere, onun seçkin sahâbîleridir. Nitekim Hz. Ebûbekir (r.a.) ile alakalı şu hâdise çok dikkat çekicidir:

Ebûbekir (r.a.) servetinin çoğunu köleleri hürriyetine kavuşturmak ve onların hidâyetine vesîle olmak için sarf ederdi. Zira bir mü'mini sevindirmek ve onun kulluk vazîfelerini huzur içinde îfâ edebilmesini sağlamak, merhamet ummanı o insan için tarif edilemez bir saâdet kaynağı olmuştu. Servetini bu şekilde harcayıp tüketmesinden hoşlanmayan babası Ebû Kuhâfe birgün:

"–Oğlum! Sen hep zayıf ve güçsüz köleleri satın alıp âzâd ediyorsun. Madem köle âzâd edeceksin, şöyle güçlü-kuvvetli köleler satın al da, tehlike ve kötülüklere karşı önünde durup seni korusunlar" dedi. Hz. Ebûbekir ise:

"–Babacığım, benim böyle davranmakta yegâne maksadım Allah'ın rızâsını kazanmaktır. Ben onları âzâd etmekle ancak Allah katındaki mükâfatı istiyorum" dedi. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XXX, 279)

Allah Teâlâ, kendi rızâsı için böyle cömertlik ve fedakârlık yapanlardan râzı olacak ve onlara öyle mükâfat verecek ki, onlar da nihâyetsiz memnuniyet

duyacaklardır.

Şüphesiz verilen bu müjdeye en lâyık olan kişi, müttakîlerin ve cömertlerin serveri olan Nebiyy-i Muhterem (s.a.v.)'dir. Şimdi başta Efendimiz olmak üzere onun muazzez şahsında, tam bir samimiyet ve teslimiyet içinde Allah'a kulluk yapanlara daha büyük müjdeleri haber vermek üzere gönülleri ve ruhları aydınlatıcı şualarıyla Duhâ sûresi geliyor:

93- DUHÂ SÛRESİ

سُورَةُ الضُّحٰى

93. DUHÂ SÛRESİ

Duhâ sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 11 âyettir. İsmini birinci âyette geçen ve güneşin ışığının iyice ortaya çıktığı "kuşluk vakti" mânasına gelen اَلضُّحٰى (duhâ) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 93, iniş sırasına göre 11. sûredir.

Konusu

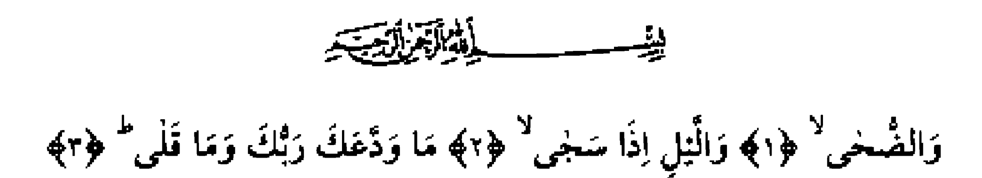
Sûre bütünüyle Cenâb-ı Hakk'ın Peygamberimiz (s.a.v.)'e, onun mübârek ve muazzez şahsında da tam bir ihlas ve samimyetle onun izinden yürüyen mü'minlere olan husûsî lutuf ve ihsanlarından bahseder.

Fazileti

Duhâ sûresi nâzil olunca Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) büyük bir sürûr duymuş ve اَللّٰهُ اَكْبَرُ *(Allahu Ekber)* diyerek tekbir getirmiştir. Bu sebeple Duhâ'dan Nâs'a kadar sûrelerin peşinden وَاَللّٰهُ اَكْبَرُ *(Allahu Ekber)* veya اَللّٰهُ اَكْبَرُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَ اَللّٰهُ اَكْبَرُ *(Allahu ekber lâ ilâhe illâhu vallahu ekber)* diyerek tekbir getirmek sünnet olmuştur. (bk. Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 344)

Rabbin Seni Terk Etmedi

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yemin olsun güneşin yükselip en parlak hâlini aldığı kuşluk vaktine,

2. Karanlığı koyulaşıp sükûnete erdiği zaman geceye ki:

3. Rasûlüm! Rabbin seni ne terk etti ne de sana darıldı.

Rivâyete göre risâletin ilk zamanlarında Rasûlullah (s.a.v.)'e vahyin gelmesi kısa bir müddet kesilmişti. Efendimiz (s.a.v.) buna çok üzüldü. Bunun kendisinden kaynaklanan bir kusur sebebiyle olmasından korku ve endişe duyuyordu. Müşriklerin de onun Rabbi tarafından terk edildiği yönünde ithamları oluyordu. (bk. Buhârî, Tefsir 93; Müslim, Cihâd 114-115) Dolayısıyla Efendimiz (s.a.v.)'in hüznünü gidermek ve onu teselli etmek üzere bu sûre iner. Güneşin aydınlığının her tarafı kuşattığı kuşluk vaktine ve iyice sükûn bulduğu geceye yemin edilerek, Cenâb-ı Hakk'ın onu asla terk etmediğini ve ona darılmadığını müjdeler.

Akabinde Cenâb-ı Hak, Habîbi'ni bırakmadığının ve darılmadığının bir işareti olarak öncelikle ona geleceğe ait müjdeler verir:

وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْاُو۫لٰىۜ ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطٖيكَ رَبُّكَ فَتَرْضٰىۜ ﴿٥﴾

4. Senin için sonsuza dek bir sonraki an, bir önceki andan, âhiret de dünyadan daha hayırlı olacaktır.

5. Rabbin sana istediklerini verecek, sen de râzı olacaksın.

Buna göre:

• Rasûlullah (s.a.v.) için sonsuza dek bir sonraki an bir önceki andan, sonra gelen önce gelenden, işin sonu başından daha hayırlı olacaktır.

Bunu açmak gerekirse, hayatının başlangıcına göre peygamberlik dönemi; vahyin başlangıcına nazaran bir müddet kesilmesi; kesilmesine nazaran tekrar başlaması; bu sûre indikten sonra karşılaşacağı her hâlin, her işin başına göre sonu; içinde bulunduğu saat, gün, hafta, ay ve yıla göre gelecek saat, gün, hafta, ay ve yıl daha hayırlı olacaktır. Neticede âhiret de onun için dünyaya göre hayırlı olacaktır. Bu müjde, Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) her an, her nefes Yüce Rabbine doğru kesintisiz ve düşüşü olmayan bir yükseliş hâlinde olduğunu haber verir.

• Rabbi ona hem dünyada hem âhirette büyük ihsanlarda bulunacak, O da hem Rabbinden hem de verdiklerinden râzı olacaktır.

Nitekim Efendimiz'in tebliğ ettiği İslâm, kısa zamanda yayıldı. Kendi asrında, hulefâ-i râşidîn döneminde ve diğer müslüman hükümdârlar devrinde fetihlerle yüceldi. İslâm yeryüzünün doğusuna, batısına, her tarafına ulaştı. Âhirette ise Efendimiz cennetin en güzel yerinde, Makâm-ı Mahmud'da olacaktır. Kendisine şefaat-ı uzmâ hakkı verilecektir. Bu âyet-i kerîme Kur'ân-ı Kerîm'de en çok ümit veren âyetlerden biridir. Çünkü ümmetine çok düşkün olan merhamet ummanı Efendimiz, ona ümmet olma şerefini taşıyan herkese şefaat edip onu cehennemden kurtarmadan gönlü râzı olmaz.

Yüce Allah, geleceğe ait verdiği bu müjdeleri mutlaka yerine getireceğine dâir bir teminat olarak, bu kez de Efendimiz (s.a.v.)'e, küçüklüğünden itibaren bulunduğu ihsanları hatırlatmaktadır:

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَاٰوٰى ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَٓالًّا فَهَدٰى ﴿٧﴾

وَوَجَدَكَ عَٓائِلًا فَاَغْنٰى ﴿٨﴾

6. O, seni bir yetîm olarak bulup da barındırmadı mı?

7. Seni dinî hükümlerden habersiz bulup vahyederek dosdoğru yola eriştirmedi mi?

8. Seni yoksul bulup zengin etmedi mi?

Efendimiz (s.a.v.)'e olan bu ilâhî lutuflar şunlardır:

Birincisi; Rasûlullah (s.a.v.), ana karnında altı aylık iken babası ölmüş, dünyaya yetîm olarak gelmişti. Altı yaşına kadar onu annesi şefkatle büyüttü. Annesinin vefâtından sonra sekiz yaşına kadar dedesi Abdulmuttalip onu istisnaî bir muhabbetle yetiştirdi. Dedesinin ölümünden sonra, amcası Ebû Talib onu himâyesine aldı. Gerçek bir baba gibi onu muhabbetle koruyup kolladı. Hatta nübüvvetten sonra bile bütün Kureyşi karşısına alarak, göğsünü on sene kadar yeğeni için siper etmişti. İşte bunlar, o Yetîm hakkında ilâhî himâye ve barındırmanın beşer planında bir tecellisinden başka bir şey değildi. Dileseydi onu sahipsiz bırakıp hebâ edebilirdi. Fakat merhamet etti, onu sadefinde saklı dürr-i yetîm gibi tertemiz büyütüp yetiştirdi.

İkincisi; Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), kendisine vahiy gelmeden önce kırk sene Mekke'de müşrik bir toplum içinde yaşadı. Kendisi hanîfti. Allah'ın birliğine inanıyor, putlara asla tapmıyor, toplumda iyice yaygınlaşmış olan hiçbir günaha tevessül etmiyordu. Ahlâk yönünden de pek yüksek bir seviyeye sahipti. Fakat günahlara dalmış insanların durumuna üzülüyor, onların kurtuluşu için çâreler

düşünüyor, lâkin ne yapacağını bilemiyordu. O hiçbir zaman akıl ve din yönünden sapık olmamıştır. Fakat Kur'an gibi mûcize bir kitaptan, İslâm gibi insanlığın kurtuluşunun reçetesini sunan mükemmel bir dinden haberdar değildi. Allah ona peygamberlik verip vahiy göndererek onu doğru yola eriştirmiştir. Çâresiz insanlara nasıl el uzatıp, hastalıklarına devâ olacağını öğretmiştir. İşte âyette ضَالًّا (dãllen) ve هَدٰى (hedâ), kelimeleriyle bu durum kastedilir. (bk. Kasas 28/86; Şûrâ 42/52)

Üçüncüsü; Allah Rasûlü (s.a.v.) fakir bir âilede doğup büyüdü. Babasından kendisine fazla bir miras da kalmamıştı. Sonra Cenâb-ı Hak onu önce Şam'a yaptığı ticâret seferinden elde edilen bereketli kâr ile zengin etti. Hz. Hatice ile evlendikten sonra da ona bütün servetini hibe etmesiyle zengin kıldı. Daha sonra kendisine ilâhî bir lutuf olarak ihsân buyrulan fetihler ve ganimetler ile zenginlik elde edilmiştir. Fakat Peygamberimiz (s.a.v.), kendine ihsân edilen bütün imkânları, âilesinin zarurî ihtiyaçları dışında Allah yolunda sınırsız bir cömertlikle harcamıştır. Buradaki "zenginleştirme"den maksat, Cenâb-ı Hakk'ın Habîbi'ne gönderdiği vahiy ile onun ruh âlemini, kalp dünyasını zenginleştirmesi, onu hem kendisini hem tüm beşeriyeti aydınlatabilecek zenginlikte hakikatlere mazhar kılması da olabilir.

Yüce Mevlâmız, ihsân buyurduğu bu nimetler mukâbilinde Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.)'e şu üç şeyi yapmasını emir buyurur:

فَاَمَّا الْيَت۪يمَ فَلَا تَقْهَرْۜ ﴿٩﴾ وَاَمَّا السَّٓائِلَ فَلَا تَنْهَرْۜ ﴿١٠﴾ وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

9. Öyleyse sakın yetîmi ezme, onu küçümseyip üzme.

10. İsteyeni de azarlama.

11. Rabbinin her türlü nimetini şükürle an ve anlat!

Birinci tâlimat yetîmlerle alakalıdır. Yetîmi ezmemek; onu zayıf görüp küçümseyerek üzmemek istenir. Onun maddeten ve mânen tüm haklarının korunması ve en küçük bir hakkının yenmemesi tâlimatı verilir. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) yetîmliği tatmış ve hakkındaki ilâhî lutfu görmüştü. Yetîm büyüyen, yetîmin hâlinden daha iyi anlar. Bu sebeple yetîmlik zamanında kendi gördüğü ilâhî lutfu, ümmetinin yetîmlerine göstermekle mesul tutuldu. Bu yüzdendir ki Rasûlullah (s.a.v.) yetîmlere son derece alaka gösterir, tüm ihtiyaçlarını karşılar, müslümanları da bu hayırlı amele teşvik ederdi. (bk. İbn Mâce, Edeb 6; Tirmizî, Birr 14/1917)

Merhamet Ummanı Efendimiz (s.a.v.)'in şu örnek davranışı ruhları tesir altına

alıp mü'mini yetîmlerin hâmisi olmaya yönlendirme bakımından ne kadar güzeldir:

Beşir b. Akrabe (r.a.) şöyle anlatıyor:

"Uhud günü Rasûlullah (s.a.v.) ile karşılaştım.

«–Babam ne durumda?» diye sordum.

«–Şehîd oldu, Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun!» buyurdu. Ağlamaya başladım. Beni aldı, başımı okşadı ve devesine bindirdi. Sonra da:

«–Ben baban, Âişe de annen olsun istemez misin?» buyurdu. Ben de:

«–Anam-babam sana fedâ olsun yâ Rasûlallah, tabiî ki isterim!» dedim.

Şu anda saçlarım ağardığı halde, Rasûlullah'ın mübârek elinin değdiği yerler hâlâ siyah kalmıştır." (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 161; Ali el-Mütteki, *Kenzu'l-ummâl*, XIII, 298/36862)

İkinci tâlimat el açıp bir şey isteyen veya ilim ve benzeri herhangi bir talepte bulunan kimseyle alakalıdır. Bunları azarlamak, onlara sert konuşmak yasaklanır, onlara iyi davranmak emredilir. Eğer bir kimse maddî mânada bir hâcetini dile getirdiğinde, şâyet imkân varsa ona yardım edilmelidir. Eğer yardım etme imkânı yoksa yumuşak sözle ve nezâketle özür beyân edilmelidir. Fakat hiçbir şekilde azarlamak, sert davranmak ve kovmak câiz değildir.

Bir derviş, Hasan Basrî hazretlerinden bir şey istemişti. O da hemen ayağa kalkıp gömleğini çıkardı ve dervişe verdi.

"–Ey Hasan, eve gidip oradan bir şeyler verseydin ya!" dediler. Hasan Basrî (k.s.) şöyle cevap verdi:

"–Bir defâsında bir muhtaç mescide geldi ve; «Karnım aç!» dedi. Biz gaflet ettik, hemen yiyecek getirmedik. Onu mescitte bıraktık ve evlerimize gittik. Sabah namazına geldiğimizde bir de baktık ki, zavallı ölmüş. Kefenleyip defnettik. Ertesi gün, bir zuhûrat olarak, fakiri sardığımız kefenin mihrapta durduğunu ve üzerinde; «Kefeninizi alın, Allah kabul etmedi!» yazdığını gördük. O gün; «Bundan sonra bir ihtiyaç sahibini gördüğümde onu bekletmeyeceğim, hemen ihtiyâcını göreceğim» diye yemin ettim." (Topbaş, *Faziletler Medeniyeti,* II, 308)

Âyette bahsedilen اَلسَّائِلَ (sâil)den maksat "soru soran kişi" de olabilir. Buna göre soru soran kimse ne kadar karışık sual tevcih ederse etsin, her halükarda ona şefkatle cevap vermek gerekir. Böyle durumlarda kızmak, azarlamak ve kovmak câiz görülen bir davranış değildir.

Üçüncü tâlimat ise Allah'ın nimetlerini şükrân ve minnetle anmak ve anlatmakla alakalıdır. Âyette bahsedilen "nimet", Allah Teâlâ'nın Efendimiz (s.a.v.)'e verdiği ve vermeyi va'dettiği her türlü nimetlerdir. Bunların en büyüğü

ise şüphesiz Kur'an ve peygamberlik nimetidir. Bu nimetlerin her birinin kendine münâsip bir anlatma şekli vardır. İnsanın dil ile Allah'a şükretmesi, bütün nimetlerin kendisine Allah'ın bir lutfu olarak verildiğini bilmesidir. "Nübüvvet nimetini anlatmak", tebliğ ve dâveti hakkını vererek ve doğru bir şekilde yerine getirmektir. "Kur'an nimetini anlatmak", onu insanlar arasında yaymak ve tâlimatlarını insanlara anlatmaktır. "Hidâyet nimetini anlatmak", yolunu şaşırmış, sapıklığa düşmüş insanlara doğru yolu göstermektir. Bu işi yaparken de bütün zorluk ve zahmetlere sabırla tahammül etmektir. Bu şekilde her nimete münasip bir şükür ve teşekkür hâlinde bulunmaktır.

Duhâ sûresinin peşinden gelmekte olan İnşirah sûresi de, Efendimiz (a.s.)'a olan ilâhî lutuf ve müjdeleri saymaya devam edecektir:

94- İNŞİRÂH SÛRESİ

سُورَةُ الْاِنْشِرَاحِ

94. İNŞİRÂH SÛRESİ

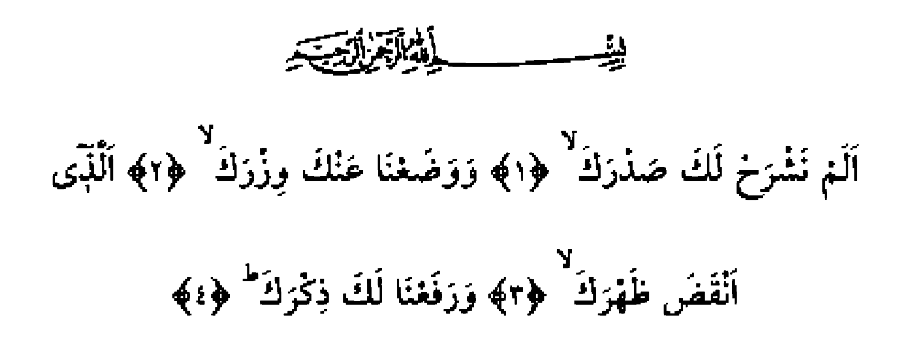
İnşirâh sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 8 âyettir. Birinci âyetinde Rasûlullah (s.a.v.)'in sadrının açılıp genişletilmesinden bahsedilmesi sebebiyle اَلاِنْشِرَاحُ (İnşirâh) olarak isimlendirilmiştir. اَلشَّرْحُ (Şerh) ve اَلَمْ نَشْرَحْ (Elem neşrah) isimleriyle de anılır. Mushaf tertîbine göre 94, iniş sırasına göre 12. sûredir.

Konusu

Konu itibariyle bu sûrenin Duhâ sûresiyle çok benzerliği ve yakın bir alakası vardır. Bu sûrede de yine Efendimiz (s.a.v.)'e ihsân edilen husûsî nimetler sayılır. Her zorlukla beraber elbette bir kolaylık olduğu hatırlatılarak, müşriklerin baskısı altında zor günler yaşayan müslümanlar teselli edilir. Buna mukâbil şükür, gayret ve zikrin artırılması talep edilir.

Senin Şânını Yücelttik

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Rasûlüm! Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?

2. Üzerinden kaldırıp atmadık mı o çok ağır yükünü:

3. Belini çatır çatır çatırdatan o ağır yükünü!

4. Senin ismini ve şânını yüceltmedik mi?

Efendimiz (s.a.v.)'e ihsân edilen üç büyük ilâhî nimet hatırlatılır:

• Cenâb-ı Hak onu şerh-i sadra nâil kılmıştır.

اَلشَّرْحُ (şerh), açma, genişletme; اَلصَّدْرُ (sadr) göğüs anlamındadır. "Şerh-i sadr" ise, göğsü açıp genişletmek demektir. Allah tarafından bahşedilecek gönül rahatlığı, ilâhî bir nûr ve ruh ile onu geniş hâle getirmektir. Şerh-i sadr'dan asıl maksad, neticesi mârifet ve itaat olan mânevî bir genişlemedir. Bu yolla kalpten Allah rızâsından başka bütün tasa ve düşünceler çıkar. Böylece kalp, ne dünyalık bir şey umar, ne de dünya ile alakalı bir şeyden korkar. Bilindiği üzere kalbin dünyaya arzu duyması onun, âileye, çoluk çocuğa, onların faydasına olan şeyleri elde edip zararına olanları defetmeğe bağlanıp kalmasıdır. Korkusu ise, düşmanlarından korkmasıdır. Allah kulun kalbini genişletince onun gözünde dünyalık her şey değerini yitirir; bunların sivrisinek kadar kıymeti kalmaz. Böylece ne onlara rağbet eder, ne de onlardan korkar. Allah'ın dışında her şey, onun gözünde âdeta yok hükmünde olarak kalbi bütünüyle Allah'ın rızâsını kazanmaya yönelir.

Dolayısıyla "şerh-i sâdır"dan maksat, Peygamberimiz (s.a.v.)'in göğsünün mânevî bir inşirâha kavuşmasıdır. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), peygamberliğin ilk sıralarında karşılaştığı şiddetli düşmanlıklar ve engellemeler yüzünden göğsü daralmış, insanlar ve cinlerle uğraşmak önce ona zor ve ağır gelmişti. Fakat Allah Teâlâ ona yardım ve inâyetini gönderdi. Göğsünü genişletti. Böylece o, bütün zorlukları aşma gücü ve imkânı buldu. Yüklenmiş olduğu her meşakkat gözünde küçüldü. Kalbinden bütün keder ve düşünceler çıktı. Orada tek düşünce

olarak yalnız Rabbini râzı etme düşüncesi kaldı. Şu halde "göğsün genişletilmesi", Efendimiz'in, dünyanın değersizliğini ve esas hayatın âhiret hayatı olduğunu tam olarak bilmesidir. **"Allah, kimi doğru yola erdirmek isterse onun göğsünü İslâm'a açar..."** (En'âm 6/125) âyeti de bu mânadadır. Bu sebepledir ki, İbn Abbas (r.a.) "Elem neşrah..." âyetini, "Allah onun göğsünü İslâm'a açtı" şeklinde tefsir eder. (bk. Buhâri, Tefsir 94)

• Belini çatırdatan yükü kaldırmıştır.

Burada kullanılan اَلْوِزْرَ (vizr) kelimesinin hem "günah", hem de "ağır yük" mânası vardır. Efendimiz (s.a.v.)'in hâline uygun olanı "ağır yük" olarak anlaşılmasıdır. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.)'in peygamberlik öncesi hayatı da çok nezih geçmiştir. Asla putlara tapmamış, İslâm'ın günah saydığı hiçbir iş yapmamıştır. Nübüvvetten sonra, Kur'ân-ı Kerîm'de de zaman zaman işaret edildiği üzere bazı ictihat hataları olmuşsa da, bunlar günah değil, ecir ve sevap vesilesidir. Dolayısıyla burada Efendimiz (s.a.v.)'in sırtından kaldırılan yük, arasında yaşadığı toplumun inanç ve ahlâk yönünden içine düştüğü fecî durumdan dolayı duyduğu ıstıraptır. Cenâb-ı Hak, ona gönderdiği vahiyle bu yükü onun sırtından kaldırmış, ona ne yapacağını öğretmiştir. Ayrıca Peygamberimiz İslâm'ı tebliğ ederken düşmanların çok şiddetli tepkileriyle karşılaşıyordu. Bâtıla karşı verdiği bu çetin mücâdelede birçok ilâhî yardım ve inâyete mazhar kılınarak, belini çatırdatan o ağır yük hafifletilmiştir.

• Şan ve şerefini yüceltmiştir.

Allah Rasûlü (s.a.v.), peygamberlikten önce toplum içinde yaşayan diğer fertlerden bir fertti. Tanınmış, meşhur biri değildi. Allah Teâlâ ona nübüvvet ve risâlet vererek şânını yüceltti. Kısa zamanda ünü arttı. Müslümanların sayısı arttıkça onun ünü de arttı. Henüz hayattayken tüm Arabistan halkının gönlünde onun muhabbeti çarpmaya başladı. Vefâtından sonra da şânı şöhreti tüm dünyaya yayıldı. Gün geçtikçe ona inananlar artmakta ve onun emsalsiz şahsiyeti daha iyi anlaşılmaktadır. Dünyada iki milyara yakın müslüman her namazda ona salavât okumakta, namaz dışında da ona milyonlarca salât ve selâm göndermektedir. Günde beş vakit dünyanın her bir yerinde aralıksız okunan ezanlarda Allah Teâlâ'nın ismiyle beraber onun ismi de ufuklarda çınlamaktadır. Kelime-i şehâdette Rabbimizin zikriyle onun zikri de büyük bir iman, saygı ve edeple tekrarlanıp durmaktadır. Kur'an ona itaati Allah'a itaat saymıştır. (bk. Nisâ 4/80) Onun âlemlere rahmet olarak gönderildiğini ilan etmiştir. (bk. Enbiyâ 21/107) Gökyüzünde melekler, yeryüzünde mü'minler tarafından hürmetle anılmaktadır. (bk. Ahzâb 33/56) İşte ona nasip edilen bu cihanşumûl şeref, tâzim ve muhabbet, Allah'ın ona büyük bir lutfu ve rahmeti,

"onun zikrini yüceltmesi"nin pek hayırlı bir neticesidir.

Öyleyse şunu hatırdan çıkarmamak gerekir ki:

فَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًاۙ ﴿٥﴾ اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًاۜ ﴿٦﴾

5. Her zorlukla beraber elbette bir kolaylık vardır.

6. Evet, her zorlukla beraber elbet bir kolaylık vardır.

Her zorlukla beraber elbette bir kolaylık bulunduğu iki kez tekitle vurgulanır. Bu ilâhî müjde, zorluklara göğüs germe, sabretme ve tahammül gösterme açısından mü'min gönülleri teselli, gayret, aşk ve muhabbetle doldurur. Nitekim bu âyetlerin indiği zamanda Allah Rasûlü (s.a.v.) ve beraberindeki bir avuç sahâbî, müşriklerin bin bir türlü eziyet, işkence ve baskıları altında ıstırap çekiyorlardı. Bu hal hem Efendimiz (s.a.v.)'i hem de mü'minleri üzüyordu. Yüce Allah bu müjde ile onlara, şimdi pek çok sıkıntılarla ve zorluklarla karşılaşsalar da sonunda İslâm dâvasının başarıya ulaşacağını, bu zorlukların ardından kolaylıkların geleceğini müjdelemektedir.

Bu sûre nâzil olunca Rasûlullah (s.a.v.), her zorluğun yanında mutlaka bir kolaylığın da bulunacağının iki kez zikredilmesinden hareketle, mü'minlere: *"Müjdeler olsun! Size kolaylık geldi; artık bir zorluk iki kolaylığa asla gâlip gelemez!"* buyurmuştur. (Muvatta, Cihâd 6)

Efendimiz (s.a.v.)'in bu müjdesini şâir şu beyitleriyle ne güzel terennüm eder:

اِذَا ضَاقَ بِكَ الْاَمْرُ تَفَكَّرْ فِى اَلَمْ نَشْرَحْ

فَعُسْرٌ بَيْنَ يُسْرَيْنِ اِذَا تَفَكَّرْتَ تَفْرَحْ

"Zorlukların ve sıkıntıların içinde boğulduğun zaman İnşirâh sûresi üzerinde derin derin tefekkür et. Çünkü orada «bir zorlukla beraber iki kolaylığın olduğu" müjdelenmektedir. Bunu düşünüp anladığın zaman ferahlarsın."

Bu mânevî ve ruhî gerçekleri dikkate alıp:

فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْۙ ﴿٧﴾ وَاِلٰى رَبِّكَ فَارْغَبْ ﴿٨﴾

7. O halde mühim bir işi bitirdiğinde hemen başka bir mühim işe sarıl.

8. Dua ve niyazla yalnızca Rabbine yönelip yalvar!

İnsan ömrü o kadar kısa ve âhiret hayatı için o kadar mühimdir ki, onun bir saniyesini bile boşa geçirmek akıl kârı değildir. Zira bir insanın hiçbir şey yapmadan boşu boşuna oturması yahut gerek dünyevî olsun gerek uhrevî olsun

hayrına olmayan lüzumsuz bir işle meşgul olması, onun düşüncesinin bozukluğuna, aklının kıtlığına ve derin bir gaflet içinde bulunduğuna işarettir. Nitekim âyet-i kerîmede, **"Kurtuluşa erecek o mü'minler, her türlü boş söz ve faydasız işlerden yüz çevirirler"** (Mü'minûn 23/3) buyrulur. Bu sebeple hayatın her ânını, her dakika ve saatini Allah Teâlâ'nın râzı olacağı ibâdet, taat, hizmet, cihâd ve tebliğle doldurmak gerekir. Meselâ farz bittiyse nâfileye, namaz bittiyse duaya, dua bittiyse Kur'an kıraatine, o bittiyse zikre ve tefekküre geçmek; o bittiyse fayda verecek bir başka mühim işe, o bitince de bir başka mühim işe sarılmak lâzımdır. Böylece ibâdetin ve hayırlı işlerin zorluklarına katlanınca, bunlara müjdelenen kolaylık da artarak devam edecektir. Ancak gelen kolaylık tembelliğe sebep olmamalı, daha çok çalışmaya teşvik etmelidir.

Dolayısıyla bu âyetlerle her ânı, ebedî hayatta pişmanlık sebebi olmayacak, bilakis rızâ ve hoşnutluk vesilesi olacak hayırlı niyet, söz, fiil ve amellerle değerlendirmek öğütlenir. Bu işleri yaparken de kulun Allah'tan gâfil olmaması, gönlünü hep O'na yöneltmesi, O'nun rızâsını ve muhabbetini araması ve ne istiyorsa O'ndan istemesi talep edilir. Çünkü kula yardım edecek olan, başkası değil, sadece Allah'tır.

Duhâ ve İnşirâh sûreleri, özellikle Rasûlullah (s.a.v.)'in Hak katındaki şerefini bildirip tebliğ ettiği İslâm'ın tüm dünyaya yayılacağını, dolayısıyla nimetten o nimeti bahşedene geçerek yalnız Allah'a yönelmek gerektiğini hatırlattı. Şimdi ise Rasûlullah'ın hâlinden diğer bütün insanların durumuna ve mü'minleri bekleyen âkıbetin de güzelliğine geçilerek bu iki sûrenin âdetâ bir bağlanışı olmak ve Allah'ın mutlak hâkimiyetini tekitle O'nun hesap ve cezasının kesinlikle gerçekleşeceği haber vermek üzere Tîn sûresi gelecektir:

95- TÎN SÛRESİ

سُورَةُ التِّينِ

95. TÎN SÛRESİ

Tîn sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 8 âyettir. İsmini birinci âyetteki "incir" mânasına gelen اَلتّ۪ينِ (tîn) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 95, iniş sırasına göre 28. sûredir.

Konusu

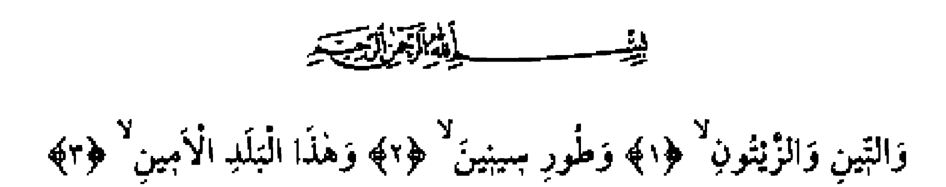
İnsanın en güzel kıvamda yaratılmasına, kötü ahlâkın onu aşağıların aşağısına düşürdüğüne; onu ancak iman, sâlih amel ve güzel ahlâkın lâyık olduğu yüksek seviyeye çıkaracağına dikkat çekilir. Buna bağlı olarak hesap ve cezanın kesin bir hakikat olduğu bildirilir.

Fazileti

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), seferde yatsı namazını kıldırırken, iki rekattan birinde bu sûreyi okumuştur. (Buhârî, Ezân 100; Müslim, Salât 175-177)

İnsanı En Güzel Biçimde Yarattık

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

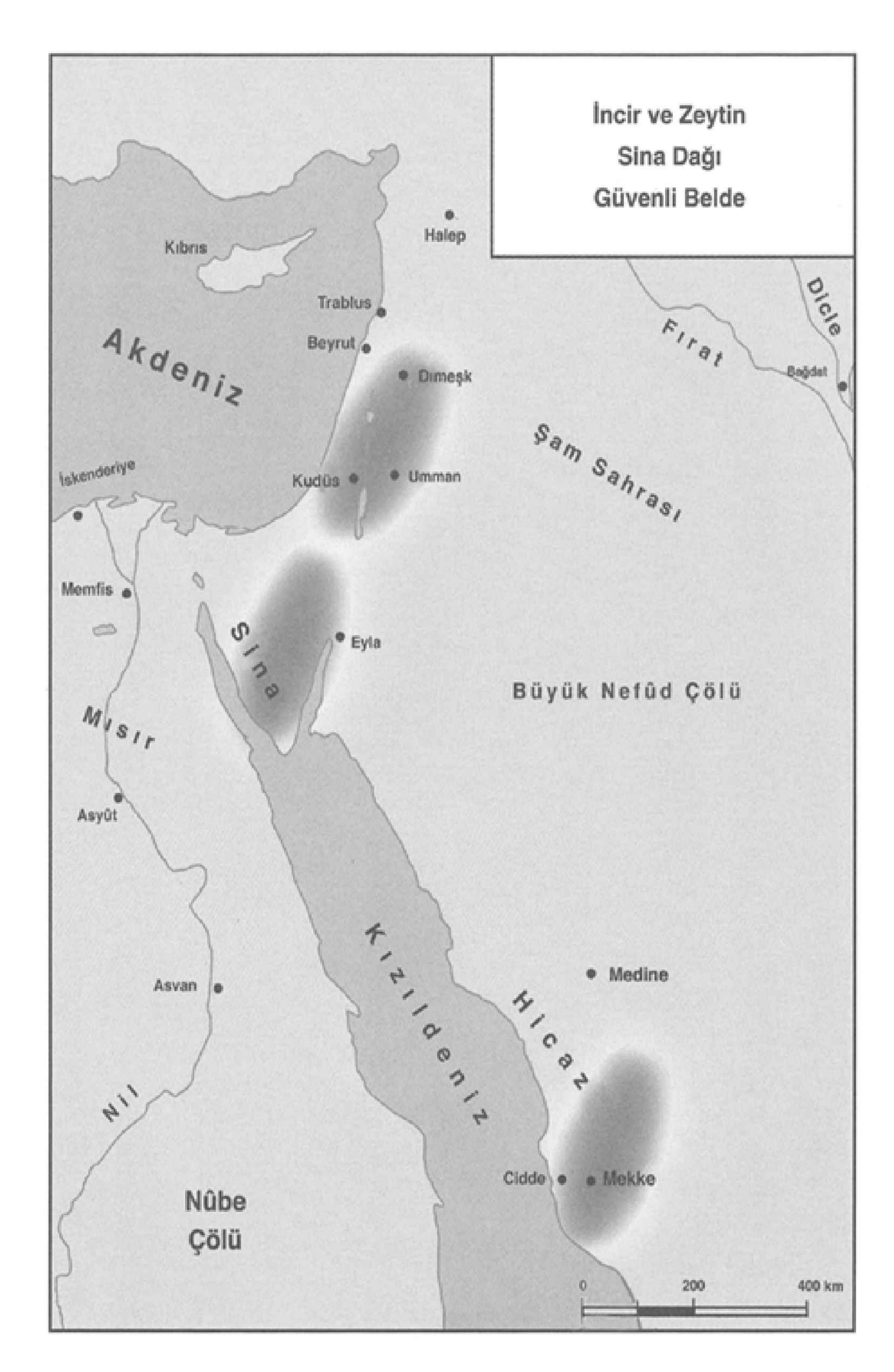
1. Yemin olsun incire ve zeytine,

2. Sînâ dağına,

3. Ve bu güvenli Belde'ye:

Hz. İsa, Hz. Mûsâ ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'e vahyin geldiği mukaddes yerlere yemin edilir. "Tîn ve Zeytûn", her ne kadar bildiğimiz iki güzel meyvenin ismi olsa da, bundan maksat, müfessirlerin mühim bir kısmının tercihiyle, bu iki meyvenin bolca yetiştiği Şam ve Filistin bölgesidir. Çünkü Araplar arasında, incir ve zeytin yetiştirilen yerler olarak bu bölgeler meşhurdu. Burası Hz. İsa'ya vahyin geldiği yerdir. "Tûr-i Sîna", Hz. Mûsâ'nın Cenâb-ı Hak ile konuştuğu ve Tevrat'ı aldığı dağın ismidir. Ayrıca "sînîn" kelimesinin, güzel, mübârek, kutlu mânaları da vardır. "el-Beledü'l-Emîn" ise, Rasûlullah (s.a.v.)'e ilk vahyin geldiği mukaddes şehir Mekke-i Mükerreme'dir.

Hangi zamanda olursa olsun, vahyin gönderilmesinin hedefindeki tek varlık insan ve onun irşâdı olduğu için, bu yeminlerden sonra insanın yaratılışına dikkat çekilir:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ ف۪ٓي اَحْسَنِ تَقْو۪يمٍۘ ﴿٤﴾

4. Muhakkak ki biz insanı en mükemmel biçimde yarattık.

Âyette geçen اَلتَّقْوِيمِ (takvîm) kelimesi; eğriyi doğrultmak, kıvama ve nizama koymak, kıymet biçmek, kıymetlendirmek gibi mânalara gelir.

اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ (ahsen-i takvîm) terkibi ise, en mükemmel bir biçimde biçimlendirmek, en güzel bir sûrette yaratmak demektir. Bu ise maddî mânevî her türlü güzelliği ihtiva eder. Bu süreç, insanın anne rahminde safhalardan geçip yaratılışı tamamlandıktan sonra dünyaya gelişini tâkiben belinin doğrulmasına, biçiminin güzelleşmesine, kuvvet ve melekelerinin gelişmesine kadar, oradan da akıl, irfan ve ahlâkıyla ilâhî güzelliğe ermesine kadar sürüp gider.

Demek ki, insanın en güzel şekilde yaratılmasının bir maddî yönü bir de mânevî yönü bulunmaktadır. Onun fizikî yapısının düzgün ve uyumlu olması meselenin maddî yönünü oluşturur. İşin mânevî yönüne gelince insanın bedenen düzgün olması, onun dış düzgünlükten iç düzgünlüğe yönelmesi, ruhâniyet basamaklarını tırmanarak yerden göğe doğru yükselmeye başlamasına bir basamak teşkil edecektir. Bu sebepledir ki "ahsen-i takvîm" ibaresine; "şekil ve duygularının güzelliği", "boyunun müstakimliği ve doğruluğu", "akıl, idrak ve iyiyi kötüden ayırt etme gücüyle süslenmesi", "gençliği ve kuvveti" ve "ahlâk güzelliği" şeklinde birbirini tamamlayan farklı mânalar verilmiştir. (bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XXX, 307-308)

Doğru olanı ibarenin, verilen bütün bu mânaları ve güzel olan her şeyi içine alacak şekilde umumî bir anlam taşıdığını kabul etmektir. Buna göre ifade, insanın gerek boyunun posunun doğruluğu ile günden güne gelişen şeklinin güzelliği gerek aklının, zihninin var olan bütün güzellik ve yücelikleri idrak edebilecek kabiliyette olması ve gerekse ilâhî ahlâk ile ahlâklanabilecek derecede tekamüle elverişli olan ahlâk güzelliği gibi maddî ve mânevî her türlü güzelliği şümûlüne almaktadır.

İnsanın mâhiyet ve aslına, insanlık âlemine derin bir bakışla bakılıp onun dış ve iç âleminde bulunan incelikler tefekkür edildiğinde onun görünen ve görünmeyen âlemlerin hülâsası, yaratılış kitabına yazılmış son derece dikkat çekici ve etkileyici ibareleri kapsayan ve onlardaki ilâhî sırların olmuş-olacak bütün mânalarını toplayan bir nüshası olarak görülür. İnsanın taşıdığı bu derin mânayı Hz. Ali'nin söylediği şu mısralar ne güzel ifade eder:

"İlacın sendedir de farkında olmazsın,
Derdin de sendendir fakat görmezsin,
Sanırsın ki sen sâde küçük bir cisimsin
Oysa sende dürülmü en büyük âlem."

Bu bakımdan insandaki en güzel kıvam, onun sadece duygusuz olan suretinde değil, bundan daha mühim bir şekilde onun hissiyâtında, özellikle güzelin, güzelliğin ne olduğunu anlamasında, bu duygudan hareketle güzellerin güzeli olan en güzel yaratıcıyı ve O'nun mutlak güzellikle en güzel olan kemâl sıfatlarını tanıyıp O'nun ahlâkıyla ahlâklanmasındadır. İnsanın yaratıldığı andan itibaren ulaşabileceği en kemâl nokta budur. Ancak insan, ilk doğuşunda bu olgunlukta değildir. O bu olgunluğa ve bu güzelliğe doğru ilerleme kabiliyetiyle donanımlı olarak yaratılmıştır.

Bahsedilen mükemmel yaratılışı Yüce Rabbimiz, yarattığı her kuluna meccânen ihsân etmiştir. Bu muazzam fabrikayı her kulu için hazırlamıştır. Sûrenin girişindeki yeminlerde işaret edildiği gibi, gönderdiği peygamberler ve indirdiği kitaplarla bu ilâhî fabrikanın nasıl çalıştırılacağının usul ve kâidelerini açıklamıştır:

ثُمَّ رَدَدْنَاهُ اَسْفَلَ سَافِلِينَۙ ﴿٥﴾ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

فَلَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍۜ ﴿٦﴾

5. Sonra onu aşağıların en aşağısına indirdik.

6. Ancak iman edip sâlih ameller yapanlar müstesnâ! Onlar için hiç eksilmeyen ve tükenmeyen bir mükâfat vardır.

Bu ilâhî fabrikayı çalıştırma bakımından insanlar ikiye ayrılır:

Birincisi, Peygamber (s.a.v.)'in dâvetini kabul etmeyenlerdir. İman ve sâlih amellerden mahrum olan bu kimseler, bu fabrikayı, Yaratan'ın rızâsına uygun idâre edemezler. Kendilerini yaratılmışların en mükemmeli kılabilecek imkânları, yaratılış gâyesine aykırı bir istikâmette kötüye kullanırlar. Böyle olunca da, hayatın başlangıç noktasından devamlı güzele ve ileriye doğru ilerlemek, kesintisiz gelişme ve ecir alma imkânından yararlanmak yerine geriye, insandan geri canlılar âlemine doğru gitmiş, alçalmış olurlar. Aşağıların en aşağısı bir derekeye yuvarlanırlar. Hayvanlardan daha aşağı ve şaşkın hâle düşerler. Neticede de, hallerine uygun bir ceza olarak cehennemin dibini boylarlar. Dolayısıyla onlar için dünyada da ukbâda da gönüllerine ferahlık verecek müjdeli bir haber yoktur.

İnsanın "aşağıların aşağısına çevrilmesi"nde, bebeklik, çocukluk, gençlik dönemlerinden geçip olgunluğa, en güçlü ve kuvvetli dönemine eriştikten sonra yavaş yavaş gücünün ve kuvvetinin azalması, bedeninde hastalık ve zaafiyetlerin oluşması, azalarının çalışamaz hâle gelmesi, iyice ihtiyarlayıp erzel-i ömre düşmesi mânası da vardır. Öyle güçsüz bir duruma düşer ki hayat

çekilmez olur. (bk. Yâsîn 36/68; Hac 22/5)

İşin en dikkat çeken yönü, her insan üzerinde bu ilâhî tasarruflar durmadan cereyan etmektedir. Hiçbir insanın, üzerinde mutlak hâkimiyeti olan bu küllî iradenin murâkabe, kontrol, tâkip ve tasarrufundan çıkması, kurtulması mümkün değildir. Herkes mecbûren ve zarûreten Allah'ın koyduğu bu ilâhî fıtrî kanunlara uymak durumundadır.

İkincisi, Peygamber (s.a.v.)'in dâvetini kabul eden, getirdiği esaslara inanıp sâlih amel işleyen bahtiyarlardır. Onlar yaratılış gâyelerine uygun davrandıkları, kendilerine emânet edilen ilâhî fabrikayı, Yaratan'ın rızâsına uygun çalıştırdıkları için dünyada devamlı daha güzele ve daha iyiye doğru ilerlerler. An be an, nefes be nefes, adım be adım, gün be gün sevaplarını, Hakk'a yakınlıklarını artırırlar. Samimi niyetleri, Allah Teâlâ'nın tüm yasaklarından kaçınmak, râzı olduğu işleri en güzel şekilde yerine getirmek olduğu için, güçleri yettikçe bunları yapar sevaplarını alırlar. Hastalık ve yaşlılık gibi zarûrî sebeplerle ibâdetlerinde bir aksama olursa da Yüce Rabbimiz, gençlik ve sıhhatli hallerinde yaptıkları gibi bunları yapmış kabul eder ve sevaplarını eksiksiz verir. Âhirette de huzuruna getirdikleri güzel amelleri duruma göre bire ondan başlayıp bire yüz, bire yedi yüz ve istediğine daha fazla katlayarak (bk. Bakara 2/161; En'âm 6/160) mükâfatlarını tastamam verir. Onları yüksek cennetlerde eksilmesi, azalması, kesilmesi mümkün olmayan bol ve ebedî nimetlere gark eder.

Öyleyse:

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ﴿٧﴾ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

7. Ey insan! Bütün bu delillerden sonra, artık hangi şey sana hesap ve cezayı yalanlatabilir?

8. Allah hüküm verenlerin en âdili değil mi?

Cenâb-ı Hak tüm kâinatı, dünyayı ve insan hayatını, insanın imtihan edilmesi, iyilerle kötülerin ayırt edilmesi, neticede iyilerin ebedî cennetle mükâfatlandırılması, kötülerin ise ebedî cezaya çarptırılması üzerine binâ etmiştir. Önceki âyetler, bu gerçeğin pratik hayattaki delillerini ortaya koymaktadır. İnsanın yaratılışı, gelişmesi, ahlâkî durumu, peygamberlerin gönderilmesi, insanın iman veya küfür yolundan birini tercih etmesi, ihtiyarlaması ve ölmesi, kimsenin bu hallerden ve neticede ölümden kurtulamaması bu deliller cümlesindendir. Bütün bunlar, âhiret gününün, hesap ve cezanın mutlaka olması gerektiğini ispatlamaktadır. O halde, bu delillerden sonra artık dîni ve onun ısrarla üzerinde durduğu uhrevî hesap ve cezayı

yalanlamak nasıl mümkün olabilir? Allah (c.c) hâkimler hâkimi, en âdil hâkim, en güzel hükmeden olduğuna göre, O'nun iyilerin iyiliklerini neticesiz bırakması, kötülerin kötülüklerini yanlarına kâr olarak terk etmesi nasıl düşünülebilir? Şu bir hakikat ki, dünya iyiliklerin ve kötülüklerin tam karşılığını bulduğu bir yer değildir. iyilik ve kötülüklerin tam karşılığı âhirette verilecektir. (bk. Âl-i İmrân 3/185)

Rasûlullah (s.a.v.), **"Allah hüküm verenlerin en âdili değil mi?"** (Tîn 95/8) âyetini okuduğu zaman:

بَلٰى وَ اَنَا عَلٰى ذٰلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ *(Belâ ve ene alâ zâlike mine âhidîn)*

"*Evet, öyledir. Ben de buna âhitlik edenlerdenim*" buyurmuştur. (Tirmizî, Tefsir 95)

Şimdi dînin yalan değil gerçek ve Allah Teâlâ'nın hâkimler hâkimi olduğunu tam olarak anlayabilmenin, aynı zamanda dünya ile âhiretin sırrını çözebilmenin yolunun Rabbin ismiyle okumak olduğu gösterilmek üzere Alak sûresi geliyor:

96- ALAK SÛRESİ

سُورَةُ الْعَلَقِ

96. ALAK SÛRESİ

Alak sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 19 âyettir. İlk beş âyeti, Hira dağında Peygamberimiz (s.a.v.)'e ilk kez nâzil olan âyetlerdir. İsmini ikinci âyette geçen ve "asılıp tutunan şey" mânasına gelen اَلْعَلَقْ (alak) kelimesinden alır. "İkra" ve "İkra' bismi Rabbike" isimleriyle de anılır. Mushaf tertîbine göre 96, iniş sırasına göre birinci sûredir.

Konusu

Kur'ân-ı Kerîm'in ilk inen âyetleri olan ilk beş âyette, İslâm'ın tesis ettiği dünya ve âhiret nizamının esasının, yaratan Allah'ı tanımak, O'nun adına okumak ve yazmak olduğuna dikkat çekilir. İlmin ehemmiyeti vurgulanır. İslâm medeniyetinin temelinin okuma, yazma, ilim ve irfan olduğu belirtilir. Bunlardan mahrum olan insanın azgınlaşma sebepleri üzerinde durulur. Peşinden, Peygamber (s.a.v.)'i namazdan alıkoyan bedbahtın hâli, azgınlaşmanın bir misâli olarak takdim edilir ve böylesini bekleyen fecî âkibet haber verilir. Sonuç olarak, tüm varlık ve benlikten sıyrılıp tam bir hiçlik duygusu içinde Allah'ın huzurunda secdeye kapanarak O'na yaklaşmanın yolları gösterilir.

İlk Beş Âyetin İnişi

Bu âyetler, senelerdir ilâhî kudret tarafından husûsî terbiyeye tâbi tutulup peygamberliğe hazırlanan Rasûlullah (s.a.v.)'e Hira dağında ilk vahyedilen âyetlerdir. Bu hâdisenin nasıl gerçekleştiğini Hz. Âişe sormuş ve Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.) de anlatmıştı. Efendimiz (s.a.v.)'in anlattıklarını Âişe (r.a.) şöyle naklediyor:

"Rasûlullah (s.a.v.)'e ilk vahyin başlaması sâdık rüyâlar ile olmuştu. Onun gördüğü her rüyâ sabahın aydınlığı gibi açık ve net olarak aynen tahakkuk ederdi. Bu durum altı ay kadar devam etti. Sonra ona yalnızlık hâli sevdirildi. Bu hal sebebiyle Hıra dağındaki mağarada halvete çekilmeye başladı. Birkaç gün bazan da günlerce orada kalıyor ve kendini ibâdete veriyordu. Zaman zaman ev halkının yanına gidiyor ve azığını alıp tekrar o mağaraya dönüyordu. Bu durum Hıra'da kendisine ilâhî vahiy gelinceye kadar bu şekilde devam etti. Yine bir gün Hira'da bulunuyordu ki ansızın vahiy meleği Cebrâil geldi ve «Oku!» dedi. O: «Ben okuma bilmiyorum» diye karşılık verdi.

Efendimiz olayın bundan sonraki seyrini şöyle anlatır:

"Melek beni yakalayıp takatim kesilinceye kadar sıktı ve sonra bırakıp tekrar «oku» dedi. Ben de ona «Ben okuma bilmiyorum» dedim. Bunun üzerine beni

aynı şekilde tutup takatim kesilinceye kadar sıktı ve arkasından serbest bırakıp tekrar «oku» dedi. Ben yine ona «Ben okuma bilmem» diye cevap verdim. Bu cevap üzerine beni üçüncü kez tuttu ve takatim kesilinceye kadar sıkıp bıraktıktan sonra kendisi okumaya başladı. Alak sûresinin ilk beş âyetini okudu."

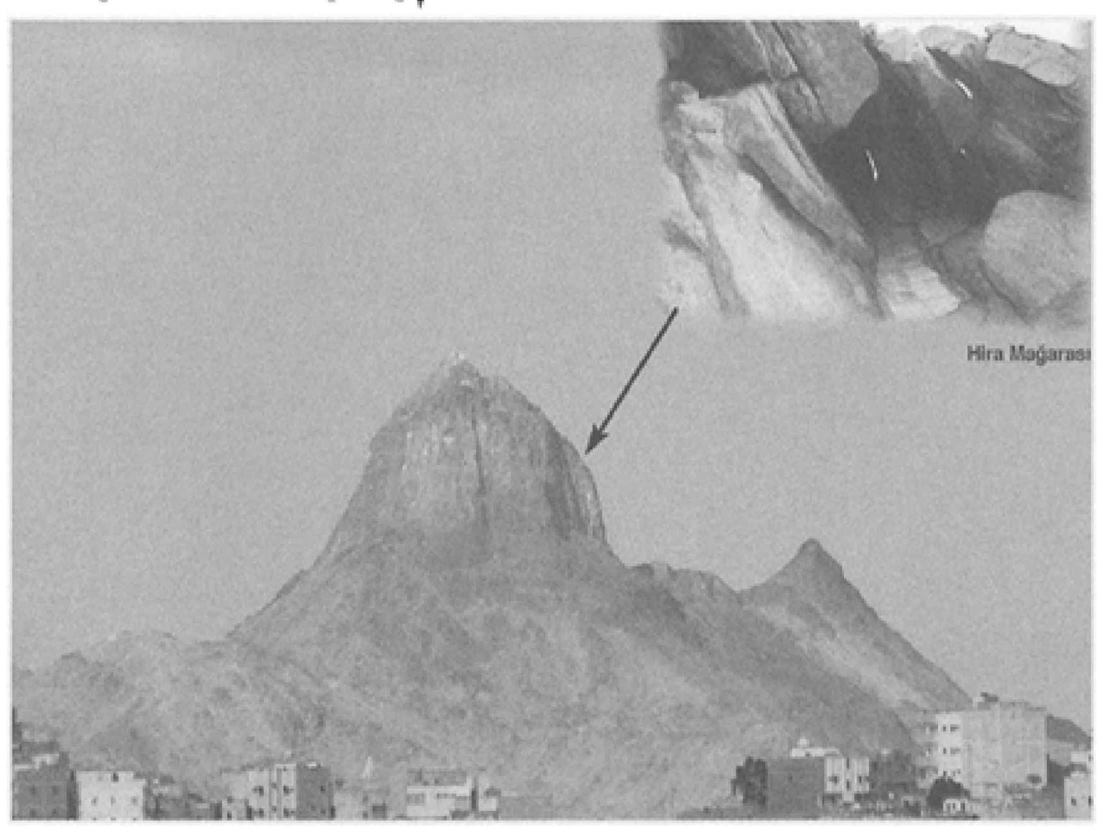
Bu olaydan hemen sonra Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'in kalbi korkudan titrer bir halde eşi Hz. Hatice'nin yanına döndü ve "Beni örtün, beni örtün!" buyurdu. Korku hâli dininceye kadar bu halde kaldı. Sonra başından geçenleri eşine bir bir anlatarak "Kendimden korktum" diye ilave etti. Bunun üzerine asil bir hanımefendi olan Hz. Hatice Kâinatın Efendisi'ne şunları söyledi:

"Hayır, asla öyle düşünme! Cenâb-ı Hakk'a yemin ederim ki, Allah hiçbir zaman seni üzüp mahcup etmez. Zira sen akrabanı görüp gözetirsin, işini görmekten âciz olanların yükünü kaldırırsın, yokluk içinde kıvranan fakirlere iyilik eder, onlara son derece faydalı olursun. Misâfiri ağırlar ve Hak yolunda ortaya çıkan mühim hâdise ve musîbetlerde insanlara yardım edersin." (Buhârî, Bed'ül-vahy 3; Müslim, İman 252)

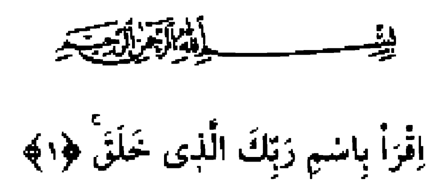

Mescid-i Haram ↑

Hira Mağarası'nın bulunduğu dağ ↓

Rabbinin Adıyla Oku

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yaratan Rabbinin adıyla oku!

Yüce Rabbimiz, vahye muhatap olan kişi olarak öncelikle Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) ve onun mübârek şahsında tüm insanlığa ilk tâlimatıyla büyük bir ufuk açar. Doğru yol rehberi olarak indirdiği Kur'ân-ı Kerîm'in ve imtihan için var ettiği hayatın bir hulâsasını verir. İnsanın niçin dünyaya geldiğini beyân eder. "Okumak" için yaratıldığımızı ve bu okumanın da "Yaratan Rab" adına olması gerektiğini öğretir.

Derin bir tefekkürle anlaşılmaya çalışıldığında Cenâb-ı Hakk'ın "Oku!" emrinin şümûlünün son derece geniş olduğu görülür:

"Oku! Allah adıyla oku! Yaratan Rabbinin adıyla oku! İnsanı bir damlacık sudan, rahme tutunan yapışkan bir maddeden yaratan, fakat ona her şeyi okumak, aydınlatmak, anlamak ve anladığını yaşayıp yaşatmak imkânını veren yüce Rabbin adıyla oku! İnsana okumak nimetini ihsân ile en büyük lutfu gösteren Allah'ın adıyla oku! Allah'ın adıyla okunabilecek her şeyi oku! Allah'ın kitabını oku! Allah'ın âyetlerini oku! Kâinat kitabını oku! Doğru yolu bulmak ve sapıklıktan uzaklaşmak için oku! İmanını kemâle erdirmek için oku! Öğrenmek için oku! Rabbine yaklaşmak için oku! Sebeplere bakarak o sebepleri yaratanı oku! Esere bakarak ilâhî müessiri oku! Sanata bakarak gerçek sanatkârı oku! Kudret kaleminin bu âleme çizdiği her satırı oku! İnsana bilmediğini öğreten Allah'ın adıyla oku!"

Bu izahtan da anlaşıldığı üzere "oku" emri, sadece zâhir anlamda bir okuma emri değildir. Esâsen kalbin, mânevî terbiye, tezkiye ve tasfiye netîcesinde kitap ve hikmetin mâna ve işaretlerini alıcı hâle gelmesidir. Bununla, tecellîlerin yansıma mahalli olan kalple her şeyi okuyabilmek kastedilmektedir. Yâni kâinatın bir kitap hâline gelmesi, kalbin kâinat sayfalarını çevirip hikmetleri ve ilâhî sırları okuyabilmesidir. Hâsılı insanın kâinatı, kendini, Kur'ân-ı Kerîm'i okuması, anlaması ve yaşamasıdır.

"Yaratan Rabbinin ismiyle oku!" buyrulmasında pek çok hikmet vardır. Birinci hikmet "ünsiyet"tir. Çünkü isim müsemmâyı çeker. İnsan sevdiğini anar,

sevmediğini ise kahren anar. İsimle ünsiyet, kişiyi müsemmâ ile ünsiyete götürür. Allah'ın ismini zikir zamanla insanı Allah'a yaklaştırır. Çünkü dille zikir insanı yavaş yavaş kalple zikre alıştırır. Bu hâl, neticede insanı lâyıkına muhabbet, müstehakkına nefrete götürür. Ayrıca bu âyet, okumaya Allah adıyla başlamayı emir buyurmakla Kur'ân-ı Kerîm okumaya بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ (Bismillahirrahmânirrahîm) diyerek başlamanın önemine işaret etmiş olmaktadır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.), besmelenin, yapılması günah olmayan her bir işin başında okunmasının bereket getireceğini beyân etmiş ve: "*Besmele ile ba lanmayan her i bereketsiz olmaya mahkumdur*" buyurmuştur. (Ali el-Mütteki, *Kenzu'l-ummâl,* I, 555, no: 2491)

Her şeyin yaratıcısı olan Cenâb-ı Hak, ilk mesajlarında "okuma"nın hemen peşinden esas okunması gereken şeylerden birine işaret etmek üzere insanın yaratılışına dikkat çekiyor, onu bir "alak"tan yarattığını beyân ediyor. İnsana kendi zâtını yine insanın yaratılışını örnek vererek tanıtıyor:

خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍۚ ﴿٢﴾

2. O insanı rahim duvarına tutunan aşılanmış bir hücreden yarattı.

Âyette bahsedilen اَلْعَلَقْ (alak) kelimesi, insanın yaratılış safhalarından bir devreye işaret eder. Hac sûresinin 5. âyetinde ve Mü'minûn sûresinin 14. âyetinde "nutfe" safhasından sonra "alaka" safhası geldiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla "alaka", karışık nutfe oluşumundan sonraki safhadır. Bu safha "karışık nutfe"nin yani "döllenmiş yumurta"nın rahme asılmasıyla başlar. Zâten "alaka" sözlük olarak ilişmek, yapışıp tutunmak, bağlı olmak anlamlarına gelir. Bu hususta, aynı zamanda bir tıp doktoru olan Maurice Bucaille şu açıklamayı yapar: "Yumurtanın döl yatağına yerleşmesi, onun pürtüklü özelliği sâyesinde gerçekleşir. Bu pürtükler, yumurtanın gerçek uzantıları olup, toprağa yerleşen kökler gibi, yumurtanın gerekli gelişimini sağlamak amacıyla, ihtiyacı olan elemanları almak üzere organın derinliklerine doğru dalar. Bu oluşumlar, yumurtayı kelimenin tam anlamıyla döl yatağına yapıştırır. Bunların bilinmesi ise, ancak çağımızda gerçekleşmiştir. Bu kelimeye «kan pıhtısı» veya «yapışıklık» anlamı vermek uygun değildir. İnsan, asla kan pıhtısı safhası geçirmemiştir. Dolayısıyla kelimenin ilk anlamı «asılıp tutunan bir şey» demek olup, bugün iyice tesbit edilen gerçek duruma da tam tamına uygundur." (*Kitab-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim*, s. 300-301)

"Alak" ve "alâka" aynı kökten gelmektedir. Bu yüzden "alak" kelimesi insanın maddî yaratılışının başlangıcını ifade etmekle birlikte, "rûhî bir alâka"

mânasından hareketle yaratılışın başlangıcının maddî mânevî bütün safhalarını ihtiva eder. Aynı zamanda okuyup öğrenme ve öğretmenin de ruhî bir muhabbet ve alâka ile gerçekleşeceğine işaret eder. Diğer bir mâna da, yaratılışın başlangıcının alâka ve muhabbet olmasıdır. Öğrenmenin de, öğretmenin de muhabbete bağlı olduğu ihsas ettirilir. Allah'a inanmanın, O'nu tanımanın ve O'nun rızâsına erişmek için çalışmanın aslı ve esası muhabbettir.

Bütün bu sırları çözmek ve Rabbin sınırsız lutf u keremine erişmek için yine "okuma"nın gerekliliğine işarette bulunmak üzere buyruluyor ki:

اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُۙ ﴿٣﴾ اَلَّذٖى عَلَّمَ بِالْقَلَمِۙ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْؕ ﴿٥﴾

3. Oku! Rabbin sonsuz lutuf ve kerem sahibidir.

4. Kalemle yazmayı öğreten O'dur.

5. İnsana bilmediği her şeyi öğreten O'dur.

İnsan dünyaya hiçbir şey bilmez halde gelmekte, ona her şeyi Allah Teâlâ öğretmektedir. İnsanda olmayan kuvvetleri, melekeleri, kabiliyetleri yaratarak, deliller getirerek ve âyetler indirerek vehbî olarak da öğretmekte, kesbî olarak da öğretmektedir. (bk. Nahl 16/78) O, işitme kâbiliyeti ile vahyi duyacak, vahyi işitecektir. Gözler, tefekküre yardımcı olacak, kalp kudret akışlarıyla hissiyat merkezi hâline gelecek, duyarlılık artacaktır. Gönüller de ilâhî idrak, mârifet ve muhabbetten nasibini alacaktır. Ancak bu öğrenmenin insanı mârifetullaha ulaştırması için kalbe bağlı bir öğrenme olması gerekir. Zâten öğrenmekten de maksat Kur'ân ve sünnetin zâhirini halledip mârifetullahta mesafe almak, derinleşmektir.

Hemen ilk âyetlerde "insana kalemle yazının ve bilginin öğretilmesi"ne temas edilmesi dikkat çekicidir. Burada kalem, yazı yoluyla kaydedilip insandan insana, nesilden nesile nakledilen bilgileri ifade etmektedir. Allah Teâlâ'nın her bir insana lutfettiği bilgi farklıdır. Tarih boyu Allah Teâlâ'nın insanlığa ikram ettiği bilgi, ilim ve irfandan, çağlar boyu herkesin istifadesi, ancak yazı ve benzeri kayıt yoluyla gerçekleşebilir. Bu hikmete binâen kalemle öğretme gerçeği husûsî olarak zikredilir. Bu gerçek, ilâhî tâlimin bir kanunudur. Kalem olmasa insanların istikameti kaybolur. Zira suhuflar, mukaddes kitaplar hep kalemle devam etmiş, sonraki nesillere nakledilmiştir. İslâm'ın esası olan Kur'an ve sünnet de, ezber ve tatbikatla birlikte en sağlam şekilde kıyâmete kadar yazıyla korunup devam edecektir.

Bu âyetlerde “Oku!” emrinin tekrar edilmesi, Kur’ân okurken, ilim öğrenirken, Cenâb-ı Hakk’ı zikrederken tekrarın ehemmiyetine işaret eder. Cenâb-ı Hak “yaratma” nimetinden bahsederken “Kerîm” sıfatını; “öğretme” nimetinden bahsederken ise “Ekrem: En Cömert” sıfatını zikretmiştir. Çünkü, en büyük kerem, cömertlik ve iyilik insana mânevî ikramlarda bulunmaktır. Bunun da başında hakikî ilim olan İslâm’ı ve mârifetullâhı öğretmek ve tebliğde bulunmak gelir.

Peki insan, kendine lutfedilen bu büyük nimetlerin kıymetini gereğince takdir edebiliyor mu:

كَلَّٓا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰىۙ ﴿٦﴾ اَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰىۜ ﴿٧﴾ اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰىۜ ﴿٨﴾

6. Hayır! Gerçek şu ki insan azgınlaşır;

7. Rabbinden bağımsız bir şekilde kendisini kendisine yeterli görünce!

8. Oysa dönüş, yalnız Rabbinedir.

Cenâb-ı Hakk’ın yaratma, ilim öğretme gibi en mühim ikramlarını unutan insan Rabbini de unutur ve bütün bunları kendisinden zanneder. Kimseye muhtaç olmadığını düşünür. Hatta maddî mânevî her şeyinin bütünüyle kendisine bağlı bulunduğu Rabbini de unutur. Ona da muhtaç olmadığı gafletine kapılır. Bunun en açık göstergesi, Allah’ı temsil eden Peygamber’i yalanlaması ve Allah’ın kelâmı olan Kur’an’ı reddetmesidir. Böylece kibir ve gurura kapılarak azgınlık yapmaya başlar. Çıkmaz sokaklarda helâk olur. Kur’ân-ı Kerîm İblîs, Kãrûn ve Bel‘âm gibi “malımı, makâmımı ve ilmimi kendim çalışarak kazandım” diyen bedbahtları buna misâl vermektedir.

Bu inkârcı ve müstağnî tiplerin Allah’ın dîni karşısında sergiledikleri düşmanlık duygularını bir örnekle açıklamak üzere buyruluyor ki:

اَرَاَيْتَ الَّذ۪ي يَنْهٰىۙ ﴿٩﴾ عَبْدًا اِذَا صَلّٰىۜ ﴿١٠﴾ اَرَاَيْتَ اِنْ كَانَ عَلَى الْهُدٰىۙ ﴿١١﴾ اَوْ اَمَرَ بِالتَّقْوٰىۜ ﴿١٢﴾ اَرَاَيْتَ اِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰىۜ ﴿١٣﴾ اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ يَرٰىۜ ﴿١٤﴾

9. Gördün mü o engellemeye kalkışan kişiyi:

10. Namaza durduğu zaman bir kulu?

11. Ey inkârcı! Ne dersin? Ya o namaz kılan kul doğru yol üzere ise?

12. Ya da Allah'a gönülden saygı duyup O'na karşı gelmekten sakınmayı emrediyorsa? Senin hâlin nice olacak?

13. Rasûlüm! Ne dersin? Ya bu engelleyen kişi dîni yalanlıyor, gerçeğe yüz çeviriyorsa? Aldırış etme mutlaka cezasını çekecek!

14. Peki o inkârcı, Allah'ın her şeyi, tabiî ki onun yaptıklarını da görmekte olduğunu bilmez mi?

Esâsen Allah'a inanan ve O'na her türlü kulluğunu îfaya çalışan bir mü'minle, Allah ve âhiret korkusuyla hiçbir alakası olmayan müstağnî bir kâfir arasında, her zaman ve her yerde meydana gelmesi mümkün ve muhtemel olan bu hâdise hakkında bazı rivâyetler vardır. Şüphesiz bu rivâyetler, âyetlerin mâna ve şümûlünü tahdit etmeyip, onların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Bunlardan biri şöyledir:

Rasûlullah (s.a.v.)'e peygamberlik vazîfesi verilmiş ve Rabbinin kendisine öğrettiği şekilde namaz kılmaya başlamıştı. Atalarının dininde ısrar eden küfrün elebaşları ise onun bu ibâdet şeklinden rahatsız oluyordu. Ebû Cehil bir ara Kureyşlilere: "Muhammed sizin yanınızda da ellerini yere koyup secde ediyor mu?" diye sormuş, onlar da "evet" diye karşılık vermişlerdi. O lânetli kişi, küstah bir tavırla: "Lât ve Uzza'ya yemin ederim, eğer onu bu şekilde ibâdet ederken görürsem ensesine ayağımı basarak yüzünü yere sürteceğim" diye kükremişti. Bir gün Allah Rasûlü Kâbe'de Makâm-ı İbrâhim'de namaz kılıyordu. Ebû Cehil, Efendimiz secdede iken ensesine basmak için ona doğru yöneldi. Fakat az sonra geri çekilmeye başladı. Orada bulunanlar geri çekilmesinin sebebini sorduklarında kendilerine şu cevabı verdi: "Benimle onun arasında ateşten bir hendek vardı. Hatta bir kısım kanatlar gördüm." Bu hâdise Rasûlullah'a arzedilince şöyle buyurdu: *"Eğer yanıma kadar gelseydi melekler onu parçalayacaktı."* (bk. Buhârî, Tefsir 96/4; Müslim, Münâfik¯un 38; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 368)

Âyetlerin inişi böyle özel bir sebeple olsa da mânası, mü'minleri ibâdet ve kulluktan fiilen engelleme teşebbüslerinin tümü için geçerlidir. Bu âyetler, Ebû Cehil'in şahsında, din hürriyetine karşı çıkan, Allah'ın kullarını O'na kulluktan vazgeçirip kula kulluğa zorlayan zorbaların, çirkin ve azgın tavırlarını çok güzel bir şekilde tasvir etmektedir. İnsanlık tarihi, Firavun ve Nemrud misâli binlerce zâlime şâhit olmuştur. Bunların nesilleri de tükenmiş değildir. Her dönemin çağdaş Ebû Cehilleri olmuştur ve kıyâmete kadar da olmaya devam edecektir. Ancak, her şeyi bilen Allah, bunların yaptıklarını yanlarına kâr bırakmayacak, er ya da geç cezalarını verecektir:

كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾

فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾

15. Hayır, hayır! Şâyet bu tutumundan vazgeçmezse, yemin olsun ki onu perçeminden yakalayacak, cehenneme sürükleyeceğiz.

16. Evet, o yalana ve günaha batmış perçeminden.

17. O zaman gitsin de yardıma çağırsın taraftarlarını!

18. Biz de onu cehenneme sürmeleri için zebânîleri çağıracağız.

“Perçem”den maksat, o azgın, yalancı ve inkârcı kişinin bizzat kendisidir. “Perçemden yakalama” ifadesi de, “onu yakalayıp cehenneme atma, yüzünü kara çıkarma, yüzünü damgalama, alçaltma” mânasında kullanılır. Allah bu gibilerin dünyada da âhirette de cezalarını verecektir.

Rivâyete göre Rasûlullah (s.a.v.) Mâkâm-ı İbrâhim’de namaz kılmakta idi. Ebû Cehil yanına gelip: “Ey Muhammed ben seni bundan menetmedim mi? diyerek Efendimiz (s.a.v.)’i tehdit etmeye başladı. Rasûlullah da ona sert bir şekilde karşılık vererek “Sen kim oluyorsun” anlamında sözler söyledi. Bunun üzerine Ebû Cehil: “Sen de biliyorsun ki, bu Mekke vâdisinde taraftarı, yandaşları benden daha fazla olan kimse yoktur” tehdidini savurdu. Bunun üzerine **“O zaman gitsin de yardıma çağırsın taraftarlarını! Biz de onu cehenneme sürmeleri için zebânîleri çağıracağız”** (Alak 96/17-18) âyetleri nâzil oldu. (Tirmizî, Tefsir 96/2) Böylece Allah Teâlâ, Rasûlü’ne karşı meydan okuyan o azgının haddini bildirmiş, aczini ortaya çıkarmıştır.

Öyleyse:

كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ﴿١٩﴾

19. Hayır! Sen sakın ona boyun eğme! Rabbine secde et ve O’na yaklaş!

Her türlü ibâdet kulu Allah’a yaklaştırmakla beraber, burada en mühim yakınlaşma vesilesi olarak “secde” gösterilir. Secdeden maksat namazdır. Namaz da ibâdetlerin en mühimidir. Namaz içinde kulun Rabbine en yakın olduğu rükün ise secdedir. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Kulun Rabbine en yakın olduğu an, secdede bulunduğu andır.” (Müslim, Salât 215)

Şu hâdise de, secdelerin kulu Allah’a yaklaştırmada ne kadar mühim bir vesile olduğuna dikkat çeker:

Rebîa b. Kâ‘b (r.a.) şöyle anlatır:

“Rasûl-i Ekrem Efendimiz’in kapısında geceler, ona abdest suyunu hazırlar,

ihtiyâcı olan şeyleri getirirdim. Gece bir müddet, سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ (*Semiallahu li-men hamideh),* bir müddet de اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ *(Elhamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn»* dediğini duyardım.

Bir gün Allah Râsûlü (s.a.v.):

«- Benden dilediğini iste!» buyurdu. Ben:

«- Cennette seninle beraber olmayı isterim» dedim. Efendimiz:

«- Ba ka bir ey istesen olmaz mı?» buyurdu. Ben:

«- Dileğim ancak budur!» dedim. Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v.):

« - Öyleyse çokça secde ederek kendin için bana yardımcı ol!» buyurdu." (Müslim, Salât 226; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 313)

Çünkü secde, Hakk'ın huzurunda benliği sıfırlamak ve ebedî âb-ı hayata ulaşmamızı engelleyen "varlık duvarı"nı tuğla tuğla yıkmaktır.

Alak sûresinin son âyeti okunduğu ya da dinlendiğinde tilâvet secdesi yapılmalıdır.

Şimdi, Allah Teâlâ'nın şânına lâyık bir kulluğun ve secdenin nasıl yapılacağını öğretmek üzere ihsân edilen Kur'ân-ı Kerîm'in inişini ve indiği gecenin önemini açıklamak üzere Kadir sûresi geliyor:

97- KADİR SÛRESİ

سُورَةُ الْقَدْرِ

97. KADİR SÛRESİ

Kadir sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 5 âyettir. Kadir gecesinden bahsettiği için bu ismi almıştır. Mushaf tertîbine göre 97, iniş sırasına göre ise 25. sûredir.

Konusu

Kadir gecesinin faziletinden, Kur'ân-ı Kerîm'in o gecede inzâle başlanmasından ve o gece tüm kâinatı saran selâmet ve esenlikten bahseder.

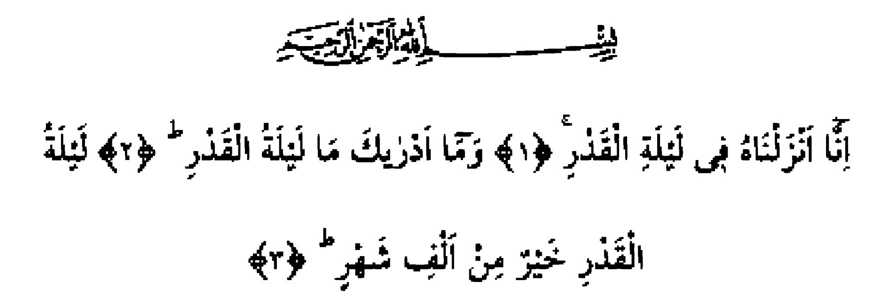
İniş Sebebi

Rivâyete göre Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'e ümmetinin ömrü gösterilmişti. Efendimiz, bunu önceki insanların ömrüne nispetle çok kısa buldu. Ümmetinin, onlar kadar sâlih amel işlemekten mahrum kalacağını düşündü. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, ona ve ümmetine, bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesini lûtfetti. (Muvatta', İ'tikâf 15)

Diğer bir rivâyet de şöyledir: Bir gün Allah Rasûlü (s.a.v.) ashâbına, İsrâiloğulları'ndan bir kişiyi anlatmıştı. Şem'ûn-i Gâzî isimli bu zât, bin ay Allah yolunda silah kuşanarak cihâd etmiş, gecelerini de ibâdetle geçirmişti. Müslümanlar hayretler içinde kalarak ona gıpta ettiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ, ümmet-i Muhammed'e olan lutuf ve merhametini beyân etmek üzere Kadir sûresini indirdi. (Vâhidî, *Esbâbu'n-nüzûl,* s. 486)

Kadir Gecesi

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Biz Kur'an'ı Kadir gecesinde indirdik.

2. Sen Kadir gecesinin ne olduğunu bilir misin?

3. Kadir gecesi, bin aydan daha hayırlıdır.

"Kadir gecesi", Kur'ân-ı Kerîm'in indirildiği gecedir. Kur'an, ya toplu olarak Cenâb-ı Hakk'ın katından vahiy meleklerine inzal buyrulmuştur. Ya da Alak sûresinin ilk beş âyetiyle o gece Kur'ân-ı Kerîm Peygamberimiz (s.a.v.)'e indirilmeye başlamıştır. Her iki ihtimâle göre de, bu gecenin Kur'an'ın inzâline sahne olduğu ve şerefini ondan aldığı anlaşılır. Bakara sûresi 185. âyette de Kur'an'ın Ramazan ayında indiği beyân buyrulur.

Lügat olarak "kadr", "kudret, takdir, hüküm, şeref ve kıymet" gibi mânalara gelir.

Kadir gecesinin bir ismi, "mübârek gece"dir. Bu, onun hayrı bol, çok bereketli ve şerefli bir gece olduğunu bildirir. (bk. Duhãn 44/1-3)

Bu gece aynı zamanda takdir ve hüküm gecesidir. O gecede nice hikmetli mühim işler karara bağlanır. (bk. Duhãn 44/4-5) Nitekim Kur'an'ın nüzûlünün başlamasıyla, o gecede bütün dünyanın kaderini değiştirecek mühim bir işe karar verilmiştir. Kur'an'ın inişiyle, dünyanın o güne kadar ki makus tâlihi tersine çevrilmiş, her şey yepyeni bir tanzimle tanzime başlanmıştır. Zira indirilen bu Kur'an ile her türlü hikmetli iş açıklığa kavuşturularak, Allah Rasûlü (s.a.v.) tarafından insanlığa ulaştırılmıştır.

Bu gece çok şerefli bir gecedir. Bin aydan daha hayırlı olduğu Cenâb-ı Hak tarafından haber verilmiştir. O gecede yapılan ibâdet ve hayırlar, içinde kadir gecesi bulunmayan tam bin ayda yapılanlardan daha çok sevaplıdır. Allah Teâlâ, mü'minlere böyle büyük bir lutuf ve ihsanda bulunmuştur. Buradaki "bin ay" ifadesinin kesretten kinâye olması da mümkündür. O gecenin gerçekten çok faziletli, eşi benzeri olmayan mukaddes ve mübârek bir zaman dilimi olduğunu gösterir.

Öyle bir gece ki:

تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ

هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾ قف ﴿٤﴾ سَلَامٌ

4. O gecede melekler ve Ruh, Rablerinin izniyle her türlü iş için yeryüzüne iner de iner.

5. Bütünüyle esenliktir o gece, tâ şafak atıncaya kadar.

Ruh'tan maksat Cebrâil (a.s.)'dır. Fazilet ve şerefi sebebiyle, diğer meleklerden ayrı olarak zikredilmiştir. O gece akşamdan fecre, tan yeri ağarıp sabah oluncaya kadar bütünüyle selâmettir. Çünkü melekler gecenin başından sabaha kadar gruplar hâlinde inerek mü'minlere selâm verirler. Onlar için dua ve istiğfar ederler. O gece hep hayırlı şeylerle dolu olup, bütün şerlerden korunmuştur.

Kadir gecesinin ramazan ayında olduğu kesindir. Fakat ramazan ayı içinde hangi gecede olduğu hususunda farklı bilgiler bulunmaktadır. Bununla alakalı rivâyetler şöyledir:

Hz. Âişe (r.a.) der ki:

Rasûlullah (s.a.v.), ramazanın son on gününde mescide çekilerek kendini ibâdete verir ve şöyle buyururdu:

"Kadir gecesini ramazanın son on günü içinde arayın!" (Buhârî, Leyletü'l-Kadr 3; Müslim, Sıyâm 219; Tirmizî, Savm 72/792)

Kadir gecesinin ramazanın son on günü içinde aranması tavsiye olunur. Bazı rivâyetlerde, son on günündeki tek gecelerde, yirmi dördüncü gecesinde, yirmi yedinci gecesinde aranması da tavsiye edilir. Bir kısım sahâbîler, rüyâlarında Kadir gecesinin ramazanın son yedi gecesinde olduğunu görmüşler ve bunu Allah Rasûlü'ne bildirmişlerdi. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.):

"Kadir gecesiyle ilgili rüyâlarınızın, ramazanın son yedi gecesi üzerinde toplandığını görüyorum. O halde Kadir gecesini arayan onu ramazanın son yedi gecesinde arasın!" buyurdu. (Buhârî, Leyletü'l-Kadr 2, 3; Ta'bîr 8; Müslim, Sıyâm 205-206; Tirmizî, Savm 72)

Kadir gecesinin ihyasıyla ilgili Allah Rasûlü (s.a.v.)'in çok önemli uygulama ve tavsiyeleri vardır. Nebî (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kadir gecesini, fazilet ve kudsiyetine inanarak ve sevabını yalnız Allah'tan bekleyerek ş *ibâdet ve tâatle geçiren kimsenin geçmi günahları bağı lanır."* (Buhârî, Savm 6; Müslim, Müsâfirîn 173-176)

Hz. Âişe (r.a.), Peygamberimiz (s.a.v.)'e:

“–Ey Allah’ın Rasûlü! Kadir gecesinin ne zaman olduğunu bilecek olursam, o gece nasıl dua edeyim?” diye sorunca, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle cevap vermiştir:

اَللّٰهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّى

“«Allahım! Sen çok affedicisin, affetmeyi seversin; beni affeyle!» diye dua et!” (Tirmizî, Deavât 84/3513; İbn Mâce, Dua 5)

Nitekim Rasûlullah (s.a.v.), ramazan ayı boyunca, diğer aylara nispetle daha çok ibâdet eder, Kadir gecesini ihyâ edebilmek için bilhassa son on gün, kendisini daha fazla ibâdete verirdi. Bu günlerde geceyi ihyâ eder, âilesini uyandırırdı. (Buhârî, Leyletü’l-Kadr 5)

Kadr sûresini, orada bahsedilen Kur’ân’ın indirilmesindeki hikmeti beyân etmek üzere Beyyine sûresi tâkip edecektir:

98- BEYYİNE SÛRESİ

سُورَةُ الْبَيِّنَةِ

98. BEYYİNE SÛRESİ

Beyyine sûresi Medine'de nâzil olmuştur. 8 âyettir. İsmini, birinci âyetinde geçen ve "açık delil, kesin belge" mânasına gelen اَلْبَيِّنَةُ (beyyine) kelimesinden alır. "Kayyime", "Beriyye", "İnfıkâk" gibi isimleri de vardır. Peygamberimiz (s.a.v.) bu sûreyi "Lem yekünillezîne keferû" olarak da isimlendirmiştir. (bk. Buhârî, Tefsir 98) Mushaf tertîbine göre 98, iniş sırasına göre ise 101. sûredir.

Konusu

Sûrenin esas konusu, insanları dîne dâvette "peygamber gönderme"nin önemini açıklamaktır. Çünkü ister Ehl-i kitap ister müşrik olsun, sünnetullah icâbı insanları düştükleri küfür durumundan kurtarmak ancak peygamber göndermekle mümkün olabilmektedir. Peygamber, kendisine en güvenilir yollarla vahyedilen Allah'ın kitabını insanlara doğru bir şekilde açıklar. Getirdiği kitap tertemizdir. Ona bâtıl hiçbir şeyin karışması mümkün değildir. O en doğru, en kıymetli ve ebediyen geçerli olacak hükümler ihtiva eder. Peygamber, bu ebedî ve değerli bilgileri tebliğ ederek insanları Allah'a çağırır. İster Ehl-i kitap ister müşrik olsun, ister hangi bâtıl din ve inanca bağlı bulunursa bulunsun, kurtulmak için o Peygamber'e inanmaları şarttır. Ona inanmayanlar, yaratıkların en kötüleri olup, ebedî cehennemde kalacaklardır. Ona inananlar ise yaratıkların en hayırlıları olup, ebedî cennetle mükâfatlandırılacaklardır.

Allah’tan Bir Peygamber

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتّٰى
تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُۙ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِنَ اللّٰهِ يَتْلُوا صُحُفًا مُطَهَّرَةًۙ ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌۜ ﴿٣﴾

Rahmân Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. Kâfir olan Ehl-i kitap ve müşrikler, kendilerine apaçık delil gelinceye kadar içinde bulundukları inkâr hâlinden ayrılacak değillerdi.

2. Bekledikleri o delil, Allah tarafından gönderilen bir peygamberdir ki, onlara tertemiz Kur’an sayfalarını okumaktadır.

3. Onun okuduğu sayfalarda her bakımdan mükemmel, dosdoğru ve çok kıymetli hükümler bulunmaktadır.

Rasûlullah (s.a.v.), peygamber olarak gönderilmeden önce Arap Yarımadası’nda kâfir iki grup vardı. Birincisi “Ehl-i kitap” olanlar, ikincisi “müşrikler”dir. Ehl-i kitaptan maksat, tahrif edilmiş olsa da ellerinde ilâhî bir kitap bulunan ve ona inanan kimselerdir. Genel mânada söyleyecek olursak yahudi ve hıristiyanlardır. Kur’ân-ı Kerîm yahudilerin **“Uzeyr Allah’ın oğludur”** diyerek küfre düştüklerini (bk. Tevbe 9/30); hıristiyanların da **“Allah Meryem oğlu Mesih’tir”** (bk. Mâide 5/17) ve **“Allah üçün üçüncüsüdür”** (bk. Mâide 5/73) diyerek kâfir olduklarını haber verir. Aslı itibariyle bunların dinleri de tevhid dini olmakla birlikte, sonradan bunu bozmuşlardır. Müşriklerden maksat ise, hiçbir peygambere inanmayan ve hiçbir kitabı bulunmayan kimselerdir. Bunların asıl dîni de şirk dîniydi. Tevhidi kesinlikle red ve inkâr ediyorlardı.

Her iki grup da Peygamberimiz gönderilmeden önce küfür üzere bulunuyorlardı. Çünkü onları doğru bir inanca çağıracak ne önlerinde ilâhî bir rehber, bir peygamber vardı; ne de ellerinde onlara doğru inancı öğretecek bozulmamış, sağlam ilâhî bir kitap kalmıştı. Hepsi bir şekilde yanlış bir yola saparak küfre düşmüşlerdi. Öyle koyu bir küfür karanlığı içinde bulunuyorlardı. Eğer Allah Teâlâ merhamet buyurup, hakikatin apaçık bir delili olan Âhir Zaman Peygamberi (s.a.v.)’i göndermeseydi, onlar kıyâmete kadar o küfür karanlığı içinde kalacaklar, bütün benlikleriyle sarıldıkları o küfür hâlinden hiçbir zaman ayrılıp kurtulmaları mümkün olmayacaktı. Allah’tan büyük bir lutuf olarak Peygamberimiz (s.a.v.) geldi. Kur’an’ı getirdi. Her türlü yalan, şüphe, sapıklık,

yanlışlık ve eksikliklerden uzak tertemiz sahifelerden ibaret olan; içinde en sağlam, dosdoğru, hakkı bâtıldan ayıran âyetler, ilâhî hükümler bulunan Kur'ân-ı Kerîm'i okudu. Onun mânalarını tefsir ve beyân etti. Onun itikâdî, amelî, ahlâkî... bütün hükümlerinin nasıl tatbik edileceğini bizzat yaşayarak öğretti.

Ama ne var ki:

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾

4. Ehl-i kitap, kendilerine o apaçık delil geldikten sonra onun hakkında anlaşmazlığa düştüler.

Aslında Ehl-i kitap, yani yahudi ve hıristiyanlar, kitaplarının verdiği bilgilere dayanarak âhir zamanda bir peygamber geleceğini bekliyorlardı. Onun sahip olduğu vasıfları ve husûsiyetleri biliyorlardı. Onu, kendi öz oğullarını tanıdıkları gibi tanıyorlardı. (bk. Bakara 2/146) Fakat o peygamberin de yine kendilerinden geleceğini umuyorlardı. Hatta müşrik kabilelerle yaptıkları savaşlarda "Ey Rabbimiz! Âhirzamanda göndermeyi va'dettiğin o peygamber hakkı için senden bizi muzaffer kılmanı diliyoruz" diye dua ediyorlardı. Lâkin, Allah Teâlâ, onların dualarında zikrettikleri Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimiz'i peygamber olarak gönderince, O'nun peygamberliğini ve getirdiği kitabı inkâr ettiler. (bk. Bakara 2/89; Kurtubî, *el-Câmi'*, II, 27; Vâhidî, *Esbâbu'n-nüzûl,* s. 31)

Son olarak zikrettiğimiz âyet-i kerîme de açıkça bildirdiği gibi, getirdiği dinin doğru din olduğuna bizzat kendisi apaçık delil teşkil eden o Peygamber gelince Ehl-i kitap onun hakkında ayrılığa düştüler. Pek çoğu ona inanmadı. Bir kısmı ise ona inandı. Daha önce hepsi böyle bir peygamberin geleceği hususunda ittifak hâlinde iken, gelince bu ittifakları bozuldu. İnanıp inanmama hususunda aralarında tefrikaya düştüler. Nitekim şu âyet-i kerîme onların bu hâlini daha açık izâh eder:

"Şüphesiz Allah katında tek makbul din İslâm'dır. Ehl-i kitap, ancak kendilerine Peygamber'in hak olduğuna dâir bilgi geldikten sonra, aralarındaki kıskançlık yüzünden anlaşmazlığa düştüler. Artık kim Allah'ın âyetlerini inkâr ederse, şunu bilsin ki Allah, elbette hesâbı çok çabuk görendir." (Âli İmrân 3/19. Ayrıca bk. Şûrâ 42/14)

Yüce Rabbimiz, Rasûl-i Ekremi'ni الْبَيِّنَةُ (beyyine) olarak tavsif buyurur. "Beyyine", ışık gibi kendisi gâyet açık olup başkasını da açıklayan, ortaya çıkaran demektir. Bu sebeple dâvacının dâvasını açık bir şekilde beyân ve ispat eden şâhide, açık ve sağlam delîle ve mûcizeye "beyyine" denilir. Burada gerçeği beyân ve ispat edecek apaçık, kesin delil veya mûcize demektir ki, maksadın Peygamberimiz (s.a.v.) olduğu açıktır. Onun tertemiz hayatı, son derece dürüst

ve güvenilir olup güzel ahlâkın bütün dallarında en mükemmel olması dinin en bâriz delilidir. Öyle ki, sahip olduğu şahsiyet ve vazîfesini mükemmel bir şekilde temsil etmesi itibariyle Rasûl-i Ekrem Efendimiz'e bakan bir insan, başka hiçbir delile ihtiyaç duymadan onun doğruluğuna kanaat getirebilirdi. Zira çok defa onu sadece görmek, peygamberliğini kabul etmeğe yetmişti. Abdullah b. Revâha (r.a.)'ın:

لَوْ لَمْ تَكُنْ فِيهِ اٰيَاتٌ مُبَيِّنَةٌ لَكَانَ مَنْظَرُهُ يُنْبِئُكَ بِالْخَبَرِ

"O apaçık mûcizelerle gelmemiş olsaydı bile, sadece mübârek cemâline bakmak, ahlâk ve şemâilini seyretmek, onun doğruluğu hakkında sana tatmin edici bir bilgi verir" sözü, bu gerçeğin ifadesidir. Nitekim yahudilerin seçkin âlimlerinden Abdullah b. Selâm (r.a.), onun gül yüzünü gördüğünde; "Bu yüz, yalancı yüzü olamaz!" diyerek sadece bu sebeple iman etmişti. (Tirmizî, Kıyâmet 42)

Peygamberimiz (s.a.v.), ümmî olduğu ve hiçbir hocadan ders almadığı halde Kur'ân-ı Kerîm gibi kıyâmete kadar devam edecek dil ve ilim mûcizesi bir kitap getirmiştir. Bedevî bir toplumda tarihin en büyük inkılabını gerçekleştirmiştir. Getirdiği inanç esasları, ibâdetler, hükümler ve ahlâkî prensipler öyle doğru ve yücedir ki, ona tâbi olarak mânevîyat, ahlâk ve ilimlerde muazzam ilerlemeler kaydedilmiştir. Onun feyzi ve sohbetiyle ashâb-ı kirâm gibi güzide bir nesil teşekkül etmiştir. Yine onun izinde asırlar boyu dünyaya ışık saçan yüz binlerce mükemmel insan yetişmiştir. Bütün bunlar düşünülecek olursa, Rasûlullah (s.a.v.)'in dinin âşikâr delili, en büyük mûcizesi olduğu ve onu tanıma vesîlelerinin ne kadar fazla olduğu anlaşılır.

Şunu belirtmek gerekir ki, Rasûlullah (s.a.v.)'in getirdiği din de, önceki peygamberlerin getirdiği dinin aynı esasları üzerine kuruluydu:

وَمَا اُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ

وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾

5. Halbuki onlara da ancak, taat ve ibâdeti yalnızca Allah'a has kılıp sadece O'nun rızâsını hedef alarak, bâtıl dinleri terk edip dupduru bir tevhid inancı içinde sadece Allah'a kulluk etmeleri, namazı dosdoğru kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte sağlam, dosdoğru ve kıyâmete kadar bâkî kalacak din budur!

İlk peygamber Hz. Âdem'den itibaren Son Peygamber (s.a.v.)'e kadar Allah'ın kullarına emrettiği dinin aslı aynıdır. Hz. Mûsâ ve Hz. İsa aynı dîni tebliğ

etmişlerdir. Tevrat ve İncil de dînin aynı esaslarını beyân buyurmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.) de yine aynı esasları tebliğ etmiştir. Kıyâmete kadar da din aynı esaslar üzerine devam edecektir. Çünkü sağlam, dosdoğru ve bâkî olan, Hak katında makbûl din budur. Bu esaslara aykırı inanç ve amellerin dinde yeri yoktur. Halbuki Ehl-i kitabın o zaman ki sahip oldukları dinî anlayışta bu esasların hepsi bozulmuştu. Bâtıl inançlar ve bozuk ameller her tarafı sarmıştı. Çünkü onlar, kitaplarını bizzat kendi elleriyle tahrif etmiş, ondaki doğru esasları değiştirmiş ve aslında olmayan pek çok şey ona ilave etmişlerdi. Neyin doğru neyin yanlış olduğu birbirine karışmıştı. İşte gelen son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) ve getirdiği ebedî hidâyet güneşi Kur'ân-ı Kerîm, bütün bu yanlışları düzeltmiş ve en doğru dîni apaçık bir güneş gibi yeniden bütün insanlığın önüne koymuştur.

Bu gerçek karşısında insanlar iki grup olacaktır:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِى نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ

فِيهَا ط اُولٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ط ﴿٦﴾

6. Şüphesiz kâfir olan Ehl-i kitap ve müşrikler cehennem ateşine girecek ve orada ebediyen kalacaklardır. Onlar yaratılmışların en kötüsüdür.

Birinci grup, ister Ehl-i kitap ister müşrik ister hangi sapık inanç sahibi olursa olsun, Peygamberimiz (s.a.v.)'in tebliğ ettiği İslâm doğru bir şekilde kendilerine ulaştığı halde ona ve getirdiği dine inanmayanlardır. Bunlar, yaratıkların en kötüleridir, en şerlileridir. Bunlardan daha kötü, daha şerli ve daha bayağı hiçbir varlık yoktur. Bunlar hayvanlardan da daha düşük seviyededirler. Çünkü hayvanlara akıl ve irade verilmemiştir. Halbuki bunlar akıl ve irade sahibi oldukları halde haktan yüz çevirmektedirler. Eğer onlar, bu küfür halleri içinde ölürlerse ebedî olarak cehenneme gideceklerdir.

İkinci grup Peygamberimiz (s.a.v.)'e ve onun getirdiği dîne inanan ve bu dînin emrettiği şekilde yaşayan bahtiyarlardır:

إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُولٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ط ﴿٧﴾

جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ

فِيهَا اَبَدًا ط رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ط ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

7. İman edip sâlih ameller yapanlar ise yaratılmışların en iyisidir.

8. Onların Rableri katındaki mükâfatları, altlarından ırmaklar akan,

içinde ebedî kalacakları sonsuz nimet ve mutluluk diyârı olan Adn cennetleridir. Allah onlardan râzı olmuştur, onlar da Allah'tan. Bu mükâfat, Rabbinden korkup kapleri O'nun saygısıyla ürperenler içindir.

8. âyetin **"Bu mükâfat, Rabbinden korkup kapleri O'nun saygısıyla ürperenler içindir"** kısmında اَلْخَشْيَةُ (haşyet) kelimesi kullanılır. "Haşyet", tâzim ve muhabbet neticesi hâsıl olan içi saygı ve ihtiram dolu bir korkudur. Haşyet; insanı güzel bir şekilde itaate sevk eden, onu ihsân seviyesine yaklaştıracak yüksek bir aşk heyecanı uyandıran pek güzel bir ruh hâlidir. Nitekim bu hâli yaşayanlar hakkında:

"Onlar, yaptıkları her iyiliği ve işledikleri her ameli, kalpleri her an Rablerine dönüyor olmanın haşyetiyle ürpererek yaparlar" (Mü'minûn 23/60) buyrulur.

Hikmetin başı Allah'tan korkmak olup, bunun derecesi ilim ve mârifetin derecesi nispetindedir. Bu sebepledir ki, **"Gerçek şu ki, kulları içinde ancak âlimler, Allah'tan gerektiği gibi korkarlar"** (Fâtır 35/28) buyrularak bu gerçeğe işaret edilir. Demek ki cennet ve rıdvâna ermek için gerçek bir ilim, irfân, mârifet ve insanı devamlı günahlardan uzaklaştırıp Rabbine yaklaştıracak güzel amellere yönlendiren şiddetli bir korku lâzımdır.

Burada zikredilen Allah korkusunu ve saygısını, duymayanlara duyurmak için şimdi Beyyine sûresini Zilzâl sûresi tâkip edecek; iyilik ve kötülüklerin cezasının ne zaman ve nasıl olacağını haber verecektir:

99- ZİLZÂL SÛRESİ

سُورَةُ الزِّلْزَالِ

99. ZİLZÂL SÛRESİ

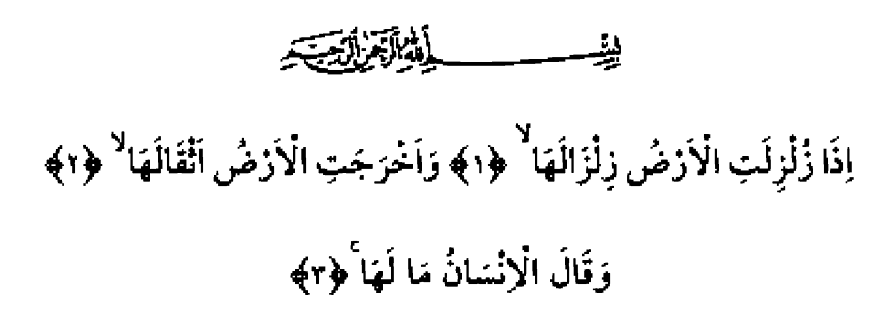
Zilzâl sûresi Medine'de nâzil olmuştur. Ancak üslûp bakımından Mekkî sûrelere benzer. Zira bu sûrede de, diğer Mekkî sûreler gibi, kıyâmet günü meydana gelecek dehşet verici haller anlatılır. 8 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen ve "şiddetli sarsıntı, deprem" mânasına gelen اَلزِّلْزَالُ (zilzâl) kelimesinden alır. "Zelzele sûresi" olarak da anılır. Mushaf tertîbine göre 99, iniş sırasına göre ise 91. sûredir.

Konusu

Kıyâmet günü yeryüzünde meydana gelecek şiddetli sarsıntı, akabinde olacak dehşetli olaylar, insanların mahşerdeki halleri ve iyi ya da kötü hallerine göre karşılaşacakları neticeler tesirli bir üslupla anlatılır.

Yeryüzü Haberlerini Anlatacak

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yer büyüklüğüne uygun o dehşetli sarsıntısıyla sarsıldığı,

2. Yer bütün ağırlıklarını; ölülerini, hazinelerini fırlatıp dışarı çıkardığı,

3. Ve insan şaşkın şaşkın: "Ne oluyor buna?" dediği zaman!

Kıyâmet günü birinci kez sûra üflenmesiyle yer, bütün şiddet ve dehşetiyle zangır zangır sarsılır. Dağlar yerlerinden sökülür, toz toprak olup savrulur. Üzerinde yıkılmayan hiçbir şey kalmaz. (bk. Hac 22/1) O gün ikinci kez sûra üflenir. Bununla yerin bütün ağırlıkları dışarı fırlatılır. (bk. İnşikāk 84/4) Kabirlerdeki ölüler dirilip dışarı fırlar. Yer altındaki hazîneler, madenler, gazlar ve lâvlar ortaya çıkar. Bununla ilgili olarak Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Yeryüzü içindeki definelerini altın ve gümüşten sütunlar hâlinde dışarı fırlatacak. Bunun üzerine kâtil gelecek, «işte ben bunlar için adam öldürdüm» diyecek. Akrabasıyla ilgisini kesen gelecek, «işte ben bunlar için akrabamla ilgimi kopardım» diyecek. Hırsız gelecek, «benim elim işte bunun yüzünden kesildi» diyecek. Onlar bu altın ve gümüşü öylece bırakıp içinden hiçbir şey almayacaklar." (Müslim, Zekât 62)

Çünkü o gün, doğumu yaklaşmış gebe develerin (bk. Tekvîr 81/4), her türlü kıymet biçilemez mal ve servetin kendi hâline terk edildiği pek dehşetli bir gün olacaktır.

Bu dehşet verici hâdiseleri gören insan, "Buna ne oluyor böyle!" diyerek korku ve şaşkınlık içinde kalır. Afallar, aklı başından gider. Çünkü o gün, daha önce hiç görmediği ve hayal bile edemediği dehşetli manzaralar görür: **"Onu göreceğiniz gün, dehşetten her emzikli anne emzirdiği yavrusunu unutup terk eder, her hâmile dişi de karnındakini düşürür. İnsanları sarhoş görürsün, halbuki onlar içki içip sarhoş olmuş değillerdir, lâkin Allah'ın azabı pek şiddetlidir."** (Hac 22/2)

Bu müthiş sarsıntının peşinden yeryüzü dile gelir:

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ اَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِاَنَّ رَبَّكَ اَوْحٰى لَهَا ﴿٥﴾

4. İşte o gün yer, üstünde olan biten bütün haberlerini anlatır:

5. Çünkü Rabbin ona böyle yapmasını emretmiştir.

Rasûlullah (s.a.v.) bir gün **"İşte o gün yer, üstünde olan biten bütün haberlerini anlatır"** (Zilzâl 99/4) âyetini okudu. Peşinden:

"- *Yerin haberleri nedir, bilir misiniz?*" diye sordu. Sahâbe-i kirâm (r.a.):

"- Allah ve Rasûlü bilir" dediler. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.):

"-*Yerin haberleri, üzerindeki her bir adamın ve her bir kadının neler yapmış olduğuna yeryüzünün şâhitlik etmesidir. «Bu, falan günü şöyle şöyle yaptı» der; işte bu onun haberidir*" buyurdu. (Tirmizî, Tefsir 99)

Demek ki, o gün herkesin neler yaptığı açık açık ortaya konur. Orada hiçbir şey gizli saklı kalmaz. O halde insanlar bu gerçeği şimdiden bilsinler. O gün arzın kendileri hakkında iyi şeyler söyleyeceği bir hayat yaşamaya çalışsınlar. Çünkü yer, üstünde ne yapılırsa onu söyleyecek, gerçeğe aykırı hiçbir beyânda bulunmayacaktır. Nihayet:

يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا لِيُرَوْا اَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾

6. O gün insanlar, yaptıkları işlerin kendilerine gösterilmesi için kabirlerinden çıkıp hesap yerine bölük bölük gelirler.

اَلصُّدُورُ (sudur), kelimesi اَلْوُرُودُ (vurûd)un zıddıdır. "Vârid" gelen, "sâdir" dönen demektir. اَشْتَاتًا (eştâten), ayrı ayrı, grup grup, bölük bölük demektir. Kıyâmet günü insanlar, dünyanın çeşitli yerlerinde bulunan kabirlerinden kalkarak bölükler hâlinde hesap yerine gelirler. Çünkü insanlar o gün, inanç ve amellerine göre çeşitli gruplara ayrılır. Her grup, dünyadaki amellerine göre iyi veya kötü şartlar altında, güzel veya çirkin bir görünüşte olur. İnsan, dirilip mahşere koşarken aynı zamanda iyiler arasında mı, yoksa kötüler arasında mı olduğunu da fark eder. Çünkü, kimi yüz aklığıyla kimi yüz karasıyla, kimi selâmet kimi korku ve dehşet içinde, kimi binitli kimi yaya, kimi serbest kimi zincirlerle bağlı hâsılı kimi mesut kimi bedbaht olarak gelir. Yahut **"Kıyâmet gününde her insan topluluğunu önderleriyle birlikte çağıracağız"** (İsrâ 17/71) âyeti gereğince, farklı inanç ve din sahibi gruplar kendi önderleri arkasında mahşere gelecekler. Ya da **"Yemin olsun ki, sizi ilk defa nasıl yaratmışsak, aynen öyle mal, evlat, makam gibi dünyevî hiçbir şeye sahip olmaksızın bize geldiniz"** (Kehf 18/48) buyrulduğu üzere her fert ilk yaratılışı gibi tek başına olarak gelecektir. Maksat, haklarında nihâî kararı vermeden önce, leh ya da aleyhlerinde sağlam bir delil olması için onlara dünyada yaptıkları amelleri göstermektir.

Netice itibariyle:

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾

7. Artık kim zerre ağırlığınca bir iyilik yapmışsa, onu görür.

8. Kim de zerre kadar bir kötülük yapmışsa, onu görür.

اَلذَّرَّةُ (zerre), gözle görülür görülmez derecede küçük karınca, güneş ışığında sezilebilecek zerrecikler demektir. Burada maksat, beşer hissiyâtının sezebileceği en küçük şeyle sorumluluğun en küçük miktarını bildirmektir. En küçük bir iyiliğin veya kötülüğün bile Allah katında kaybolmayacağını haber vermektir. Zira her şey, en küçük bir ihmale uğramadan o defterlerde kayıt altına alınmıştır. (bk. Âl-i İmrân 3/30; Kehf 18/49)

Madem insan o gün, zerre miktarı kadar bile olsa yaptığı bütün iyilikleri ve kötülükleri görecek, o halde o, dünyadayken hesâbını zerre miktârına göre yapmalıdır. "Küçüktür, bundan bir şey olmaz" diyerek mekruhları bile işlemekten kaçınacağı gibi, "küçüktür, bunun bir faydası olmaz" diyerek de en küçük iyilikleri bile ihmal etmemeli, elinden geldiği kadar iyilik yapmalıdır. Günahın küçüklüğüne değil, onu kime karşı işlediğine; iyiliğin küçüklüğüne değil, onu kimin adına yaptığına dikkat etmelidir. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) hiçbir iyiliğin önemsiz olmadığını ve hiçbir günahı basit görmemek gerektiğini şöyle ifade buyurur:

"*Yarım hurma ile veya bir güzel sözle olsa bile kendinizi ate ten koruyun.*" (Buhârî, Edeb 34; Müslim, Zekât 66-70)

"*Sizden bir ey isteyeni eli bo geri göndermeyin; kızartılmı koyun veya sığır tırnağı bile olsa verin.*" (Mâlik, Muvatta', Sıfatü'n-Nebî 5)

"*Âi e! İnsanların küçümsediği günahlardan uzak dur. Çünkü onları da kaydeden görevli melekler vardır.*" (İbn Mâce, Zühd 29; Dârimî, Rikâk 17)

Rivâyete göre, bir fakir mü'minlerin annesi Hz. Âişe'den yiyecek bir şeyler istedi. Önünde bir miktar üzüm vardı. Orada bulunan birisine:

"- Bir tane al ve bunu ona ver" dedi. Bu kişi ona hayretle bakmaya başladı. Bunu gören Âişe (r.a.) şöyle dedi:

"- Buna hayret mi ediyorsun! Biliyor musun, bu bir tanede kaç tane zerre ağırlığı vardır." (Muvatta', Sadaka 6)

Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.), birisine sadaka olarak sadece iki hurma verdi. Dilenci elini kapattı. Dilenciye şöyle dedi:

"- Allah bizden zerrelerin ağırlığını dahi kabul eder. İki hurma tanesinde ise pek çok zerre ağırlığı vardır." (Kurtubî, *el-Câmi'*, XX, 152)

Lokmân (a.s.)'ın oğluna verdiği şu nasihat ise bu açıdan ne kadar tesirli ve mânidârdır:

“Evlâdım! Yaptığın iyilik veya kötülük hardal tanesi ağırlığında bile olsa, bir kayanın içinde saklı da olsa, göklerin veya yerin herhangi bir noktasında bile bulunsa, Allah onu çıkarıp âhirette karşına getirir. Çünkü Allah her şeyi bütün incelikleriyle bilir, her şeyden hakkiyle haberdardır.” (Lokmân 31/16)

Anlaşıldığı üzere bu âyetlerde sadece mahşer yerinde “amellerin görülmesi”nden bahsedilir. “Amellerin karşılığının görülmesi” ise hesaptan ve her biri kişi hakkında “cennetlik” ya da “cehennemlik” hükmü verilmesinden sonradır. Hesap sırasında Cenâb-ı Hak bazı günahları affedebilir. Bazı kullarına şefaat yetkisi verebilir. Onların şefaatiyle bir kısım insanları affedebilir. Mü’minlerin amellerini bire ondan başlayıp, bire yüz, bire yedi yüz ve daha fazla bir karşılıkla mükâfatlandırabilir. (bk. Bakara 2/161; En‘âm 6/160) Kur’ân-ı Kerîm’in haber verdiğine göre kıyâmet günü pek çok safhalardan oluşur. Her safhanın kendine göre hâdiseleri ve manzaraları olur.

Şimdi, o dehşetli güne hazırlık yapmak üzere insanın öncelikle en büyük düşmanı olan kendi nefsiyle çok kapsamlı bir mücâhedeye girişmesi ve bu konuda sabahları erkenden düşmana saldıran iyi eğitilmiş savaş atları gibi uyanık ve gayretli olması gerektiğini açıklamak üzere Âdiyât sûresi geliyor:

100- ÂDİYÂT SÛRESİ

سُورَةُ الْعَادِيَاتِ

100. ÂDİYÂT SÛRESİ

Âdiyât sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 11 âyettir. İsmini, birinci âyette geçip "koşan atlar" mânasına gelen اَلْعَادِيَاتُ (âdiyât) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 100, iniş sırasına göre ise 14. sûredir.

Konusu

Dünya malını tutkuyla seven, bu sebeple âhireti ihmal edip Rabbine karşı son derece nankör davranan insan kınanır ve öte dünyada karşılaşacağı hazin bir âkibetle ikaz olunur.

İnsan Ne de Nankör

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ﴿٣﴾ فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿٥﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...
1. Yemin olsun Allah yolunda nefes nefese koşanlara,
2. Koşarken tırnaklarıyla taşlara çakarak kıvılcımlar saçanlara,
3. O hızla sabah erkenden düşmana baskın yapanlara,
4. Derken orada tozu dumana katanlara,
5. Böylece düşman bir ordunun tâ ortasına dalanlara:

Araplar için savaş atlarının ayrı bir kıymeti vardı. Değerli mallar arasında yer alırdı. Burada o devirlerdeki savaşların pek önemli savaş vasıtası olan atlara yemin edilir. Yeminin maksadı ise, böylesine faydalı ve insanların çok sevdiği mallardan olan atları, onlara bağışlayanın Allah Teâlâ olduğuna işaret etmektir. Böylece, yeminin cevabı olarak gelen âyetlerde belirtildiği gibi, insanın nankörlük hastalığına dikkat çekmek ve onu hastalığını teşhis ve tedâviye yönlendirmektir.

Bu münâsebetle müslümanlara, **"Ey mü'minler! Düşmanlarınıza karşı bütün imkânlarınızı seferber ederek kuvvet hazırlayın ve beslenmiş, eğitilmiş savaş atları yetiştirin..."** (Enfâl 8/60) âyetinde belirtildiği gibi Allah yolunda savaş için kuvvet hazırlamak üzere seve seve mal sarf ederek hayra çalışmak ve ferdî servet hırsıyla cimrilik ve nankörlük etmemek gereği hatırlatılır. "Çakıp ateş çıkaranlar" (Âdiyât 100/2) ifadesi süngüler ve silahlar olarak da tefsir edilmiştir. Buna göre, nefes nefese koşan atlar gibi harıl harıl çalışarak düşmana hücûm eden motorlu akın vasıtaları, tepkili uçakları, ateş saçan silahları üretmelerine de işaret edilir. Çünkü, pek çok âyette olduğu gibi, bu sûrede de kullanılan şümullu lafızlar, işaret ettikleri mânalar ile alakalı geniş tevcih ve tevillere imkân vermektedir. (bk. Elmalılı, *Hak Dini,* VIII, 6017-6018)

Ayrıca insanın bencillik, nakörlük, cimrilik, mal sevgisi gibi nefsin köklü hastalıklarını tedavi edebilmesi için, atların harıl harıl koşması, koşmanın sürat ve şiddetiyle tırnaklarıyla taşlara çakıp ateş çıkarması, sabah erkenden baskın yapması, tozu dumana katması ve düşmanın ortasına dalması gibi son derece akıllıca ciddî bir mücâhede, mücâdele ve çalışma yapmasının elzem olduğu

anlaşılır. Düşmana karşı olduğu gibi, belki ondan daha fazla nefsin hastalıklarıyla mücâdele etmenin, onu terbiye ve tezkiyeye çalışmanın gereği ortaya çıkar.

Çünkü:

إِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُودٌۚ ﴿٦﴾ وَاِنَّهُ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهٖيدٌۚ ﴿٧﴾ وَاِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدٖيدٌۜ ﴿٨﴾

6. Gerçekten insan Rabbine karşı çok nankördür.

7. Buna hiç şüphesiz kendisi de şâhittir.

8. O, malı aşırı sevmesi ve onu biriktirmeye olan tutkusu yüzünden son derece cimridir.

اَلْكَنُودُ (kenûd), hakkı ve iyiliği men eden, kendinde bulunanı vermeyen demektir. Araplar verimsiz toprağa اَرْضٌ كَنُودٌ (arzun kenûdun) derler. Burada “pek nankör” anlamında kullanılmıştır. Hadîs-i şerifte “kenûd” şöyle tarif edilir: *“O öyle bir nankördür ki yalnız ba ına yer, hizmetçisini döver, mâlî vazîfelerini yerine getirmez.”* (bk. Taberî, *Câmi‘u’l-beyân,* XXX, 354)

ş

Gerçekten insan Rabbine karşı çok nankördür. Rabbi kendisine bunca nimetler ihsân ettiği halde o, Rabbinin yolunda zerre kadar bir şey harcamaktan çekinir. Zekâtını vermez. Hayır ve hasenât yapmaz. Başına gelen sıkıntıları, musîbetleri sayar döker; fakat üzerindeki nice nice nimetleri unutur. Kendisi de bu hâline şâhittir. Bakacak olsa Rabbinin sonsuz keremini, cömertliğini, kendisinin ise ne kadar nankör ve cimri olduğunu görür. Yahut insan, âhirette nankör olduğuna dâir aleyhine şâhitlik yapar. Onun nakörlük ve cimriliğinin sebebi ise dünyayı ve dünya malını aşırı sevmesidir.

8. âyet-i kerîmede dünya malı için اَلْخَيْرُ (hayr) tâbirinin kullanılmasının hikmeti, insan fıtratının ona meyletmesi ve çoğu insanın dünya menfaatinden dolayı onu mutlak hayır zannetmesidir. Aslında âyette insanın bu zannı yerilmektedir. Yani insan, mal ve serveti mutlaka “hayır” sanarak sevdiği, ona aşırı bir hırs ve tutkuyla bağlandığı için cimridir, eli sıkıdır. **“Malı mülkü de sınırsız bir sevgiyle seviyorsunuz”** (Fecr 89/20) âyeti bu gerçeği anlatır. Bu yüzden Allah için o malın hakkını vermek, hayra sarf etmek, umûmun menfaatine hizmet etmek istemez, kıskanır. Onu kazanmak husûsunda çok güçlü ve hırslı olurken, sıra o malın şükrünü ödemeye gelince zayıflığını ileri sürerek nankörlük eder ve infâktan kaçınır. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) de onun bu hâlini şöyle bir misâlle anlatır:

“Âdemoğlunun iki vâdi dolusu altını olsa üçüncüsünü ister. Onun karnını ancak toprak doldurur...” (Buhârî, Rikãk 10)

Fakat böyle davranması onun lehine değil, kesinlikle aleyhinedir:

أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ﴿١٠﴾

إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ ﴿١١﴾

9. Fakat o bilmiyor mu ki, bir gün gelecek kabirlerde bulunanlar diriltilip dışarı atılacak,

10. Göğüslerde bulunan sırlar ortaya serilecek?

11. İşte o gün Rablerinin, onların her hâlinden bütünüyle haberdâr olduğu anlaşılacaktır.

Bu âyetlerden şu öğüdü almak gerekir: “Ey insan, sen dünya menfaati hırsıyla hak ve iyiliğe karşı gelmek için sînende türlü hisler besler, faydasız şeylere hazırlanır, kabirler binâ eder, tabut satın alır, kefen dokur biçersin. Bunların hepsi kurtların hissesidir. Hani Rabbinin, Rahmân olan Allah’ın hissesi nerede? Bir kadın bile hâmile olduğu zaman çocuğuna giyecek hazırlar. O kadına: «Senin çocuğun yok, bu hazırlık nedir?» denecek olsa «Yarın karnımdaki deşilip çıkacak değil mi?» der. Rabbin de sana: «Bu yerin karnındakilerin hepsi deşilecek değil mi? Hani hazırlık?» buyurur.” (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu’l-gayb,* XXXII, 65)

Şimdi o kıyâmet gününün son derece dehşetli manzaralarını seyrettirmek üzere Kãria sûresi geliyor:

101- KÂRİA SÛRESİ

سُورَةُ الْقَارِعَةِ

101. KÂRİA SÛRESİ

Kãria sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 11 âyettir. İsmini ilk âyette geçen ve "kapıyı çalan, dehşetten yürekleri hoplatan" mânasındaki اَلْقَارِعَةُ (kãria) kelimesinden alır. Kãria, kıyâmetin isimlerinden biridir. Mushaf tertîbine göre 101, iniş sırasına göre ise 30. sûredir.

Konusu

Kıyâmetin dehşetli manzaraları tasvir edilir. İyilerle kötülerin âkıbeti haber verilerek, terazinin sevap kefesinin ağır basması için insan, daha çok iyilik yapmaya teşvik edilir.

Etrafa Saçılan Kelebekler Gibi...

اَلْقَارِعَةُۙ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُۚ ﴿٢﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الْقَارِعَةُۜ ﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِۙ ﴿٤﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِۜ ﴿٥﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Dehşetiyle kulakları ve kalpleri çarpacak ve sarsacak o felâket!

2. Çarpacak ve sarsacak o felâket nedir?

3. Rasûlüm! Çarpacak ve sarsacak o felâketin ne olduğunu bilir misin?

4. O gün insanlar, ateş etrafında çırpınarak düşen, etrafa saçılan kelebekler gibi olur.

5. Dağlar da atılmış rengârenk yünlere döner.

Kıyâmetin bir ismi اَلْقَارِعَةُ (Kãria)dır. Kãria, şiddetle çarpan, çarpmasıyla kulakları patlatan, kalpleri sarsan dehşetli bir hâdise demektir. Âniden gelip başlara çarpan büyük belâ ve felâketlere de kãria denilir. (bk. Ra'd 13/31) Kıyâmet dehşet verici halleriyle kulakları çatlattığı, kalplere müthiş bir korku saldığı ve o gün suçlular cezalandırıldığı için bu isimle anılmıştır.

اَلْفَرَاش (ferâş), geceleri ışık veya ateşin çevresinde toplanan, kendilerini ateşe atıp yanan kelebekler demektir. İşte o gün öyle dehşetli bir gündür ki, insanlar korkudan etrafa yayılmış kelebekler gibi olurlar. Bu, o günün korkusundan duyulan şaşkınlık ve ıstıraba işarettir. İnsanlar mahşere çağırıldıkları sıra, çağıran dâvetçiye doğru uçuşmakta, düzensiz gelip gidişteki perişanlıkta, zayıflık ve düşkünlükte, çokluk ve yayılmada uçuşup çırpınan çeşitli kelebeklere benzetilmişlerdir. Nitekim bir başka âyette o gün insanların halleri yayılmış çekirgelere benzetilir: **"O gün onlar, gözleri zillet ve dehşet içinde öne düşmüş olarak kabirlerinden çıkacak; yayılmış çekirgeler gibi dalga dalga her tarafı kaplayacaklar."** (Kamer 54/7) Dağlar da atılmış rengârenk yünler gibi olurlar. Yerlerinden sökülür, birbirine çarparak toz toprak olur, ağırlıklarını kaybeder, atılan yün gibi hafifleyip uçuşurlar. (bk. Müzzemmil 73/14; Fecr 89/21) Dağlar görünüş itibariyle siyah, beyaz, kırmızı gibi rengârenk oldukları için, parçalanıp uçuşurken de çeşitli renklerdeki yünlere benzerler.

Buraya kadar kıyâmetin birinci safhasından bahsedilmiştir. Sonraki âyetlerde ise yeniden dirilişle başlayan ikinci safha gelir:

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَمَا أَدْرٰيكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

6. Terazide kimin iyi amelleri ağır gelirse,
7. O, tam mânasıyla hoşnut olacağı bir hayatın içine girecektir.
8. Kimin de iyi amelleri hafif gelirse,
9. Onun sığınacağı yer, içine baş aşağı atılacağı Hâviye'dir.
10. Hâviye'nin ne olduğunu bilir misin?
11. O, son derece kızgın bir ateştir!

9. âyette cehennemin bir ismi olarak هَاوِيَةٌ (Hâviye) geçer. Hâviye, kâfir ve günahkârların içine yuvarlandıkları derin çukur demektir. Peşinden gelen âyetler bunun "çok kızgın ateş" olduğunu izâh eder. Ateş zâten kızgın iken, onun ayrıca حَامِيَةٌ (hâmiyeh) şeklinde "kızgın" sıfatıyla sıfatlanması, cehennem ateşinin çok kızgın olduğunu, ona nispetle dünya ateşinin soğuk bir şey gibi kalacağını bildirir. Nitekim Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) bir gün:

"- *Sizin şu dünyada yaktığınız ateş, cehennem ateşinin yetmiş parçasından bir parçadır*" buyurunca sahâbe-i kirâm:

"- Yâ Rasûlallah! Cezalandırmak için dünya ateşi herhalde yeterlidir" dediler. Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"- *Cehennem ateşi dünya ateşlerinin üzerine altmış dokuz kat daha fazla kılındı. Bunlardan her birinin sıcaklığı, dünyadaki bütün ateşlerin sıcaklığı gibidir.*" (Buhârî, Bed'u'l-halk 10; Müslim, Cennet 30)

Efendimiz (s.a.v.) bir diğer hadîs-i şerîfte şöyle buyurur:

"*Cehennem; «Yâ Rabbi! Ben kendi kendimi yedim. Bir nefes almama izin ver» diye şikayette bulundu. Bunun üzerine Allah Teâlâ, biri kışın diğeri yazın olmak üzere onun iki defa nefes almasına izin verdi. Kışın hissettiğiniz en acı soğuk ile, yazın hissettiğiniz en ağırı sıcak onun alıp verdiği bu nefes yüzündendir.*" (Buhârî, Bed'u'l-halk 10; Müslim, Mesâcid 185-187)

Şimdi, kıyâmetin dehşetli hallerinden ve cehenemin o son derece yakıcı ateşinden kurtulabilmek için neler yapılıp nelere dikkat edilmesi sorusuna cevap vermek üzere Tekâsür sûresi gelecektir:

102- TEKÂSÜR SÛRESİ

سُورَةُ التَّكَاثُرِ

102. TEKÂSÜR SÛRESİ

Tekâsür sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 8 âyettir. İsmini birinci âyette geçen ve "çoklukla övünmek" mânasına gelen اَلتَّكَاثُرُ (tekâsür) kelimesinden alır. اَلْهٰيكُمُ (Elhâküm) ve اَلْمَقْبُرَةُ (Makbûre) isimleriyle de anılır. Mushaf tertîbine göre 102, iniş sırasına göre ise 16. sûredir.

Konusu

Dünya tutkusunun, mal ve evlat çokluğu ile övünmenin kötülüğü bildirilir. Bu tür davranışların insanı ebedî felâkete uğratacağı hatırlatılır. Rasûlullah (s.a.v.) bir gün Tekâsür sûresini okuduktan sonra şöyle buyurdu: *"Âdem oğlu malım malım deyip duruyor. Ey Âdem oğlu! Yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin veya sadaka olarak verip sevap kazanmak üzere gönderdiğinden başka malın var mı ki?"* (Müslim, Zühd 3-4; Tirmizî, Zühd 31)

Çokluk Sizi Oyaladı

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَلْهٰيكُمُ التَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿٢﴾ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾
ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٥﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Mal, evlat ve akraba çokluğu ile övünmek sizi öyle aldatıp oyaladı ki,

2. Nihâyet kabirleri ziyâret ettiniz.

3. Hayır! Böyle yapmayın! Yakında bileceksiniz.

4. Hayır! Hayır! Elbette yakında bileceksiniz.

5. Hayır! Eğer gerçeği kesin bir bilgiyle bilseydiniz böyle yapmaya cür'et edemezdiniz!

Birinci âyette yer alan اَلْإِلْهَاءُ (ilhâ'), oyalamak, gaflete düşürmek, faydasız şeylerle uğraştırarak asıl yapılması gereken işlerden alıkoymaktır.

اَلتَّكَاثُرُ (tekâsür)'ün ise üç mânası vardır:

• İnsanın çok şey elde etmek için çalışmasıdır.

• İnsanların bolluk elde etmek için birbirleriyle yarışması ve birbirinin üzerine çıkmaya çaba göstermesidir.

• Çokluk ve bolluk sebebiyle insanların birbirlerine kibirli davranmalarıdır.

Allah'ın rızâsına uygun olması şartıyla birinci mânada "tekâsür" yasaklanmamıştır. İkinci ve üçüncü mânada olanların yasaklandığı anlaşılmaktadır. Bunları değerlendirdiğimiz zaman âyette kötülenen "tekâsür", sırf dünyevî düşüncelerle evlat, mal, servet ve sâire gibi çokluğu ile övünülebilen şeyleri aşırı bir tutkuyla durmadan çoğaltma yarışına girmek; bunların dinî ve uhrevî mesuliyetini hiç hesâba katmadan, helâl haram ayırımı yapmadan kendini daha çok kazanma hırsına kaptırmak; bununla başkalarına karşı böbürlenmektir.

"Nihâyet kabirleri ziyâret ettiniz" (Tekâsür 102/2) âyetine şu üç mâna verilebilir:

Birincisi; siz ölünceye kadar mal ve evlat çoğaltmakla oyalandınız. Buna göre "kabirleri ziyâret etmek", "ölüp kabre gömülmek" demektir. Nitekim Şakîk-i Belhî (k.s.), bir mezarlığın kenarından geçerken ibretle bakar ve yanındakilere:

"–Buradakilerin çoğu dünyada iken aldandıklarının farkına vardılar..." der.

“Niçin?” diye sorduklarında ise:

“–Onlar hayattayken malım var, mülküm var, evim var, bineğim var, akrabam var, bağım-bahçem var zannetmezler miydi? Ama şimdi siz de görüyorsunuz ki öyle değilmiş!..” diye cevap verir.

İknicisi; “Kabirleri ziyâret etmek”, kabirlerdeki ölüleri anmak, onların çokluğu ile bile övünmektir. Yani çoklukla övünme sizi o kadar oyaladı ki, ölüleri sayıp onlarla övünecek derecede aşırı gittiniz.

Üçüncüsü; “Kabirleri ziyâret ettiniz” demek, “fiilen kabirlere gittiniz” demektir. Nitekim bazı kimseler kabirlere gider, erkek akrabalarının kabirlerini göstererek, “İşte şu şu kabir bizimdir” demek suretiyle onlarla övünürlerdi.

Bu davranışlar Allah’ı tanımamanın ve âhirete inanmamanın bir neticesidir. İnsan yaptığının yanlış ve bunun âhirette hesâbının zor olacağını “yakinî, kesin bir bilgiyle” bilse, asla böyle hatalara cür’et edemez. Bunları hemen terk eder.

عِلْمَ الْيَقِينِ (ilmu’l-yakîn), “kesinlikle doğru olan aklî ve naklî delillerin ifade ettiği bilgi; gerçeğe tam uygun olan ve içinde en küçük bir şüphenin bulunmadığı bilgi” demektir. Allah, âhiret, hesap, cennet ve cehennem hakkında böyle bir bilgi, insanı elbette tüm yanlış hal ve hareketlerden uzaklaştıracak ve onu İslâm çerçevesinde güzel bir kulluk hayatına yönlendirecektir.

Gerçek şu ki:

لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ۙ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ۙ ﴿٧﴾

6. Siz, o kızgın alevli cehenemi mutlaka göreceksiniz.

7. Sonra elbette siz onu, gözünüzle ayan beyân göreceksiniz.

Cenâb-ı Hak, kesin olarak bilmemiz gereken hususlara misâl verir. Bunların başında cehennem gelir. Cehennem gerçektir. Şu an bile alev alev yanıp durmakta, suçluların içine atılacağı vakti beklemektedir. İnsanlar kıyâmet günü diriltildikleri zaman cehennemi mutlaka göreceklerdir. (bk. Meryem 19/71) Demek bu görme, cehennemin yanına varma esnâsında olan görmedir. Sonra da müstahak olanlar içine atılarak onu “ayne’l-yakîn” olarak, yani gözleriyle ayan beyân göreceklerdir. “Ayne’l-yakîn”, gözle görerek elde edilen ve doğruluğu apaçık olan bilgi demektir. Burada hakke’l-yakîn mânasında kullanılmıştır. Dolayısıyla bunda bilen, biliş ve bilinen; gören, görüş ve görünen hep aynı şey olarak birleşmiş olur. Böyle biliş ve görüş de, Allah muhafaza buyursun, ancak o cehenneme girmekle gerçekleşir.

Şüphesiz bu durum, mahşer yerinde yapılacak çok ince, hassas ve dehşetli bir sorgunun ardından vuku bulacaktır:

ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

8. O gün, bütün nimetlerden kesinlikle hesâba çekileceksiniz!

اَلنَّعِيمُ (naîm), lezzet alınan her türlü nimet demektir. Hayat, sağlık, âfiyet, emniyet, giyecek, yiyecek ve içecekler, hatta bir yudum su bile nimettir.

Rivâyete göre bu âyet-i kerîme nâzil olunca insanlar:

"- Ey Allah'ın Rasûlü! Bize hangi nimetlerden sorulacak? Bizim sahip olduğumuz şu iki kara şey; hurma ve sudur. Düşman yanı başımızda, kılıçlarımız omuzlarımızda, öylece darlık içinde bekleyip duruyoruz" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v.):

"- *üphesiz bunlardan da sorguya çekileceksiniz*" buyurdu. (Tirmizî, Tefsir 102)

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kıyâmet gününde kula ilk sorulacak ey: «Biz sana sağlıklı bir beden vermedik mi? Biz sana doyasıya soğuk su içirmedik mi?» sorusu olacaktır." (Tirmizî, Tefsir 102/5)

Rasûlullah (s.a.v.) yine buyurur:

"Hiçbir kul, kıyâmet gününde, ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne gibi i ler yaptığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, vücûdunu nerede yıprattığından sorulmadıkça bulunduğu yerden kıpırdayamaz." (Tirmizî, Kıyâmet 1)

Bütün bunlardan maksat, hem istikbalde karşılaşacağımız gerçekleri haber vermek hem de insanları fânî sevdâlardan kurtarıp iman, sâlih amel, güzel ahlâk ve her türlü hayr ü hasenâta yönlendirmektir. Onları, fırsat geçmeden Kur'an ve sünnete uymaya çağırmaktır. Nitekim şimdi gelmekte olan Asr sûresi de, bu hususu son derece tesirli bir üslupla ele alacaktır:

103- ASR SÛRESİ

سُورَةُ الْعَصْرِ

103. ASR SÛRESİ

Asr sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 3 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen ve "zaman, çağ, devir, insan ömrü, ikindi vakti, asır" gibi mânalara gelen اَلْعَصْرُ (asr) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 103, iniş sırasına göre ise 13. sûredir.

Konusu

Zamanın ehemmiyetine dikkat çekilir. İnsanı ebedî zarar ve ziyândan kurtaracak yollar gösterilir.

Fazileti

Rivâyete göre, ashâb-ı kirâm (r.a.)'dan iki kişi bir araya geldiklerinde, Asr sûresini okumadan ve birbirlerine selâm vermeden ayrılmazlardı. (bk. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 272; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, no: 4676)

İnsan Hüsranda

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Asra yemîn olsun ki,

2. İnsan gerçekten ziyândadır.

3. Ancak iman edip sâlih ameller yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabretmeyi öğütleyenler müstesnâ!

Cenâb-ı Hak "asr"a yemin ederek, insanın büyük bir zarar ve ziyân içinde olduğunu haber verir. Buna göre "asr" ile "insanın ziyânı" arasında çok yakın bir münâsebetin olduğu anlaşılır.

اَلْعَصْرُ (asr) kelimesi;

✓ Mutlak zaman,

✓ İkindiden güneşin batmasına kadar olan zaman,

✓ Seksen veya yüz yıllık zaman, çağ,

✓ İnsan ömrü,

✓ Rasûlullah (s.a.v.)'in yaşadığı asr-ı saâdet gibi mânalara gelir.

Âyet-i kerîme için bu mânaların her biri geçerli olup, ona göre de bir tefsir yapılabilir. Ancak bunlar içinden "mutlak zaman" mânası tercih edildiği takdirde bu, diğer bütün mânaları da şümûlüne alır. Çünkü zaman insan ömrünün esasıdır. İnsan bütün işlerini zaman içinde yapar. Geçen her an insan ömrünü azaltır ve onu ölüme yaklaştırır. İnsan, kendisine tanınan zamanı değerlendirmesi için imtihan edilir. Onu değerlendirip değerlendirmemesine göre de bir netice elde eder.

Fahreddin er-Râzî (r.h.) der ki:

"Buz satan birisi pazarda şöyle bağırıyordu:

«- Sermayesi eriyen bu şahsa merhamet edin!...»

Onun bu sözünü duyunca, «İşte bu söz Asr sûresinin mânasını izâh etmektedir» dedim. Aslında insana verilen ömür güneşin altında bir buz gibi hızla erimektedir. Eğer bunu ziyân eder veya yanlış yere harcarsa insanın hüsrânına sebep olur." (Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXXII, 81)

Bilinmelidir ki, zamanı değerlendirmede ne kadar dikkatli olursa olsun insanın

kendisini zarardan ve hüsrândan bütünüyle kurtarması mümkün değildir. Şöyle ki:

İnsanın sermayesi ömrüdür. Ömür ise her saniye, her nefes, her dakika, her saat harcanıp tükenmektedir. Her nefes geçtikçe bu nimetin sonu ve hesâbı yaklaşmaktadır. Ömürden her geçen an, her harcanan nefes, ya bir iş için harcanır veya boşa geçer. Boşa geçtiyse bu elbette bir zarardır. Bir işe harcandıysa, o iş ya iyi ve güzel olan bir itaattir yahut kötü ve çirkin olan bir günahtır. Ya da ne iyi ne kötü; ikisi ortası mubâh olan bir iştir. Bir "mubah" ise, ona harcanan vaktin istikbâlde faydalı bir eseri kalmaması itibarıyla boşuna geçmiş gibidir. Bir "kötülük" ise zâten kesin bir zarardır. Eğer yapılan, "bir ibâdet ve itaat" ise, ona harcanan vakit içinde onu veya bir başka ibâdeti ondan daha güzel, daha mükemmel bir şekilde yapabilmek elbette mümkündür. Çünkü Allah Teâlâ'ya ihlas ve tevazu içinde kulluğun dereceleri sayısızdır. Zira Allah Teâlâ'nın yücelik mertebeleri ve mutlak güzellik tecellileri nihâyetsizdir. Bu sebeple insanın Allah'ı mârifeti ne kadar çok olursa korku ve muhabbeti de o nispette çok; Cenâb-ı Hakk'a olan itaat ve kulluğu da o nispette daha tamam ve mükemmel olur. O halde her nefeste daha güzelini yapamayıp, daha düşük seviyede kalmakta, zâhiren kâr gözükse bile, yine bir tür ziyân olduğu görülür. Bu itibarla insanın her an bir şekilde ziyân içinde olduğu ve kendini ziyândan tamâmen kurtarmasının mümkün olmadığı anlaşılır.

Ancak insan, hüsrândan kurtuluşun yolu olarak gösterilen şu dört hususu ne kadar kâmil mânada yerine getirebilirse, o nispette zarar ve ziyândan kurtulma imkânı bulur:

Birincisi; iman etmek: Allah'a, âhirete, Kur'ân-ı Kerîm ve Peygamberimiz (s.a.v.)'in haber verdiği bütün esaslara kâmil mânada inanmak. Bunlar hakkında zerre kadar bir şüphe ve tereddüt taşımamak.

İkincisi; sâlih ameller yapmak: İbâdet, muamelât ve ahlâkâ dâir bütün güzel ve hayırlı işler amel-i sâlihtir. Dolayısıyla Allah Teâlâ'ya ibâdet sâlih amel olduğu gibi, muhtaçlara iyilik, yardım, İslâm'ı tebliğ, Allah yolunda cihâd, zulme ve zâlimlere karşı mücâdele etmek; hak, adâlet, doğruluk, emânet, iyilik ve takvâ üzerinde yardımlaşmak; helâl kazanmak; âilesine, akrabasına, komşularına ve topluma karşı vazîfelerini yerine getirmek; insanlara faydalı olmak ve onlara güzel davranmak hep amel-i sâlihtir. Bu sebepledir ki İmam Şafi (r.h.) şöyle buyurur:

"Şâyet, bütün bir Kur'ân-ı Kerîm yerine sadece Asr sûresi indirilmiş olsaydı, bu bile yeterdi. Çünkü onda İslâm'ın bütün esaslarını bulmak mümkündür..."

Üçüncüsü; hakkı tavsiyeleşmek: "Hak" gerçek ve doğru demektir. Allah

Teâlâ'nın güzel isimlerinden biridir. Hak, bâtılın zıddıdır. Genellikle şu iki mânada kullanılır: Birincisi, doğruya, adâlete uygun ve gerçek sözdür. İster dinî, ister dünyevî meseleler hakkında olsun aynıdır. İkincisi, insanın yerine getirmesi vâcip olan haktır. Bu, Allah'ın hakkı, insanların hakkı veya nefsinin hakkı olabilir. "Hakkı tavsiye etme"nin mânası ise, mü'minlerden oluşan İslâm toplumunun, hakka karşı bâtılın yayılmasına seyirci kalmayacak kadar duyarlı olmasıdır. İslâm toplumunda ne zaman ve nerede bâtıl baş kaldırsa, hakkın yanında olanlar seslerini yükseltmelidirler. Toplumda her fert sadece kendisi hakkı, doğruluğu ve adâleti yerine getirmekle kalmamalı, aynı zamanda bunu başkalarına da tavsiye etmelidir. Zira bir toplumu ahlâkî düşüş, çözülme ve yok olmaktan korumak ancak bu yolla mümkün olabilir.

Dördüncüsü; sabrı tavsiyeleşmek: Birbirlerine hakkı tavsiyenin yanı sıra, mü'minlerin fert ve toplum olarak hüsrândan kurtulabilmeleri için, birbirlerine sabrı da telkin ve tavsiye etmeleri şart koşulmuştur. Onlar hak ve onu koruma uğrunda karşılaştıkları bütün zorluk, musîbet, meşakkat, zarar ve mahrumiyetler karşısında birbirlerine sabırlı olmayı ve sebat göstermeyi telkin etmelidirler. Her fert, bu şartlara karşı sebat göstermesi için diğerine cesâret vermelidir. Çünkü zamanın fitneleri, dünyanın aldatması, nefislerin bâtıl temâyülleri, hüsrâna uğrayanların çokluğu karşısında hayır yapmak, doğru söylemek, Hak yolunda gitmek mü'minleri bir çok acılar çekmeye, zorluklara katlanmaya, mücâdele etmeye mecbûr kılar. Bunları başarabilmek de bütünüyle sabırlı olmaya dayanmaktadır.

Mehmed Âkif'in şu mısraları Asr sûresinin vermek istediği mesajı ne güze dile getirir:

Hâlık'ın nâ-mütenâhî adı var, en ba ı: Hak.
Ne büyük ey kul için hakkı tutup kaldırmak!
Hani, Ashâb-ı Kirâm, ayrılalım derlerken,
Mutlaka Sûre-i ve'l-Asr'ı okurmu , bu neden?
Çünkü meknûn o büyük sûrede esrâr-ı felâh;
Ba ta iman-ı hakikî geliyor, sonra salâh,
Sonra hak, sonra sebât, i te kuzum insanlık.
Dördü birle ti mi yoktur sana hüsrân artık.[4]

Şimdi de, böylece iman edip sâlih ameller işleyen, insanların iyiliği için çalışan, hakkı ve sabrı tavsiye eden mü'minlerle alay edip eğlenenlerin fecî âkibetini ve uğrayacakları hüsrânın şiddetini haber vermek üzere Hümeze sûresi geliyor:

. **Nâ-mütenâhî:** Sayısız**Meknûn:** Saklı, gizli**Esrâr-ı felâh:** Kurtuluşun sırları, yolları**İman-ı hakikî:** Gerçek iman**Salat:** Namaz**Hüsrân:** Zarar, ziyân, kayıp.

104- HÜMEZE SÛRESİ

سُورَةُ الْهُمَزَةِ

104. HÜMEZE SÛRESİ

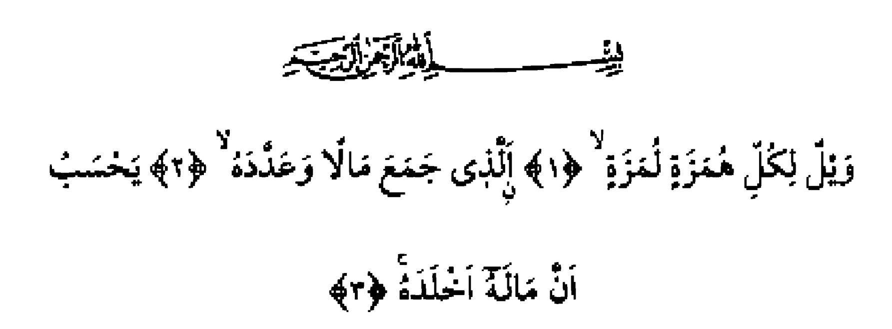
Hümeze sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 9 âyettir. İsmini birinci âyetteki اَلْهُمَزَةُ (hümeze) kelimesinden alır. Hümeze, birilerini arkasından çekiştirmeyi, kaş göz işaretiyle kötülemeyi, alay etmeyi alışkanlık hâline getirmiş kimse demektir. Mushaf tertîbinde 104, iniş sırasına göre ise 32. sûredir.

Konusu

İnsanları ayıplamanın, onları alaya alıp kınamanın, gıybetlerini yapmanın, hâsılı sözlü veya fiilî, açıktan veya gizli insanlara zarar vermenin kötülüğü haber verilir. Böyle davranan bedbahtların varacağı cehennemin tasviri yapılır.

Yazıklar Olsun Hümeze ve Lümezeye

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. İnsanları arkadan çekiştirmeyi, yüzlerine karşı da el, kaş, göz işaretleriyle alay etmeyi âdet hâline getiren her bir kişinin vay hâline!

2. Böylesi malı biriktirip yığar ve onu tek tek sayar durur.

3. Malının kendisini sonsuza dek yaşatacağını zanneder.

Burada Cenâb-ı Hakk'ın "veyl olsun, yazıklar olsun" tehdidine müstahak bir insan tipi dikkatlere sunulur. Onun, Allah'ın kahır, gazap ve azabını celbedici son derece çirkin vasıfları gözler önüne serilir:

O, هُمَزَةٍ (hümeze) ve لُمَزَةٍ (lümeze)dir. Hümeze, "hemz" kelimesinden gelir. Hemz; kırmak, dürtmek, yere çalmak demektir. Buna göre "hümeze", insanların namus, nesep ve haysiyetiyle oynamayı, onları incitmeyi, kötüleyip kınamayı, gıybet etmeyi, şeref ve onurlarını yaralamayı âdet edinmiş koğucu kimselerdir. Lümeze ise "lemz" kelimesinden gelir. Lemz; mızrak saplar gibi yaralamak, ayıplamak, kaş göz kırparak eğlenmek niyetiyle birini diğerine göstermek gibi mânalara gelir. "Lümeze" de herkesi ayıplamayı, şuna buna ayıp ve kusur isnat ederek eğlenmeyi, kaş göz işaretleriyle birini başkalarına göstererek aşağılamayı âdet hâline getiren kimselerdir.

Hâsılı "hümeze" ve "lümeze", ister arkasından ister yüzüne karşı olsun; gerek bedeni, gerek namusu, gerek nesebi, soyu sopuyla alakalı olsun; gerek sözle gerekse el, kaş, göz işaretleriyle olsun, duyduğunda veya gördüğünde bir insanı üzecek, gönlünü incitecek her türlü çirkin söz, fiil ve davranışları içine almakta ve bunların hepsini yasaklamaktadır. Bu beyân, Cenâb-ı Hakk'ın kullarını ne kadar çok sevdiğini, onlara ne kadar çok değer verdiğini ve onların haklarını, şeref ve haysiyetlerini korumaya ne kadar ehemmiyet verdiğini gösteren apaçık işaretlerdir. (bk. Hucurât 49/11-12)

İnsanı böyle günahlara sevk eden sebep, mânayı değil maddeyi sevmek, âhireti bırakıp dünyaya sarılmak, malın mülkün çokluğu ile şımarmak, geçerli değer ölçüsü olarak sadece maddeyi kabul edip başkalarını küçük görmektir. Bu

yüzdendir ki, o hümeze ve lümeze'nin helâl haram demeden mal biriktirdiği; cimriliğinin ve maddeye tapan bir kişi olduğunun bir işareti olarak da onu tek tek saydığı belirtilir. Malına öyle tapmaktadır ki, Allah'ı ve ölümü unutmakta; malının gerçekte kendinin değil, kendisine imtihan için geçici bir süreliğine emâneten verildiğini, bir süre sonra onları dünyada bırakıp gideceğini aklına getirmemekte; dolayısıyla onda Allah'ın ve muhtaçların hakları olduğunu unutmakta; durmadan "benim malım, benim mülküm" diyerek bunun kendini ebedî yaşatacağı gafletine düşmektedir. Halbuki gerçek, onun sandığı gibi değildir. Ölümle bütün dünya malı dünyada bırakılacak ve insan âhirette sadece yaptıklarıyla baş başa kalacaktır:

كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ﴿٤﴾ وَمَا اَدْرٰيكَ مَا الْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ اللّٰهِ الْمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ اَلَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْاَفْئِدَةِ ﴿٧﴾ اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ ﴿٨﴾ فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾

4. Hayır! Öyle zannetmesin! Mutlaka o Hutame'ye atılacaktır.

5. Hutame'nin ne olduğunu bilir misin?

6. O, Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir.

7. Bir ateş ki, acısı tâ gönüllere işleyip yakar.

8. Bu ateş, bir daha asla çıkamayacakları halde onların üzerine kapatılıp kilitlenecek,

9. Kendileri de elleri ve ayaklarıyla, uzatılmış sütunlara bağlı olarak!

Allah'a kulluğu bırakıp malına tapan, diliyle ve kaş göz işaretleriyle insanları yaralayan o bedbahtlar, öte dünyada اَلْحُطَمَةُ (Hutame)ye atılacaklardır. Hutame, cehennemin bir ismidir. "Kırıp geçiren, parçalayan" demektir. Çünkü cehennem, içine atılanları yakmakta, kırıp parçalamaktadır. Burada cehenneme "hutame" denmesinde şöyle bir incelik vardır: "Hutame", hümeze ve lümeze vezinlerine uygundur. Hümeze, lümeze, söz ve davranışlarıyla insanların onurlarını kıran, şeref ve haysiyetlerini inciten, mahveden insandır. Bu davranışlarına tam uygun bir ceza olarak onlar, içine düşenleri çatır çatır kıracak ve mahvedecek olan "hutame"ye atılmaktadırlar. Yine bu "hutame" isminde, cehenneme atılanların, ateş içinde yandıkça çatır çatır kırılan odunlar gibi olacaklarına da işaret vardır. Burada hümeze ve lümeze takımına âdeta şöyle denilmektedir: "Ey başkasının şahsiyetini, şeref ve haysiyetini kıran, taşlayan, ayıplayan ahmak! Önünde seni de böyle kırıp parçalayacak Hutame vardır."

Onların Hutame'ye atlışları لَيُنْبَذَنَّ (le yünbezenne) fiiliyle haber verilir. اَلنَّبْذُ (nebez), bir şeyi hiç değer vermeden, kıymetsiz ve hakir görerek atmak mânasına gelir. Bu dünyada zenginliği sebebiyle kendini değerli sanan o kişi kıyâmet günü hakir biri olarak cehenneme atılacaktır. Burada Hutame, Allah Teâlâ'ya izâfe edilerek نَارُ اللّٰهِ (nârullah) yâni "Allah'ın ateşi" olarak tarif edilir. Kur'ân-ı Kerîm'de sadece burada böyle bir ifade geçmektedir. Bunun hikmeti, sadece o ateşin dehşetini ve korkunçluğunu anlatmak için değil, aynı zamanda dünyada mal varlığı sebebiyle gurura kapılıp böbürlenenlerin Cenâb-ı Hak katında ne kadar nefretle karşılandıklarını belirtmek içindir. Allah Teâlâ, o gibileri yakacak olan bu ateşe mahsus olmak üzere onu kendine nispet etmiştir.

Hutame'nin ateşi tâ gönüllere kadar yükselecek ve onları yakacaktır. Bu ifade iki incelik taşır. Birincisi; gönül bedenin en nazik yeridir, en çok acıyı o duyar. En küçük acıyı bile hisseder. Ateşin oraya ulaşması, cehennemde yananların ne kadar dehşetli bir acı duyacaklarını ifade eder. İkincisi; gönül düşüncelerin mahallidir. İşte ateş, o kötü niyetleri, düşünceleri, bâtıl itikatları taşıyan gönülleri saracak ve bu kötü düşünceleri sebebiyle onları yakıp kavuracaktır.

Vasıfları anlatılan suçlular, cehenneme atılacak, cehennem üstlerine kapatılacaktır. Onlar için, değil kapı veya pencere, bir delik bile olmayacaktır. Üzerlerine yüksek sütunlar dikilecektir. Yahut, bu suçlular, yüksek sütunlar ile bağlanacaklardır. Yahut ateşin alevi uzun sütunlar şeklinde yükselecektir. Hâsılı onlar azap üstüne azaba, ceza üstüne cezaya uğratılacaklardır.

Âhireti unutup maddeye taparak insanların maddî mânevî haklarına tecavüz eden kâfirlerin daha ziyâde âhirette karşılaşacakları kötü âkıbeti haber veren Hümeze sûresini, böyle zâlimlere Cenâb-ı Hakk'ın dünyada bile hadlerini bildireceğini hatırlatan Fîl sûresi tâkip edecektir:

105- FÎL SÛRESİ

سُورَةُ الْفِيلِ

105. FÎL SÛRESİ

Fîl sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 5 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen اَلْفِيلُ (fîl) kelimesinden alır. Mushaf tertîbine göre 105, iniş sırasına göre ise 19. sûredir.

Konusu

Kâbe'yi yıkmaya gelen "Ashâb-ı Fîl"in hazin âkıbeti misâl verilerek, Allah ve Rasûlü'ne karşı çıkanların dünyada bile nasıl hüsrâna uğrayacakları bildirilir.

Ashâb-ı Fîl

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي
تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ
مِنْ سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ﴿٥﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Rabbinin, fillerle Kâbe'ye saldıran o orduya ne yaptığını görmedin mi?

2. Onların hâince planlarını boşa çıkarmadı mı?

3. Üzerlerine sürü sürü kuşlar gönderdi.

4. Bu kuşlar onlara pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyorlardı.

5. Neticede Rabbin onları yenilmiş, çerçöp hâline gelmiş ekin yaprağına çevirdi.

Bu sûrenin indiği sıralarda, müşriklerin Rasûlullah (s.a.v.)'e olan muhâlefet ve düşmanlıkları çok şiddetlenmişti. Onun dâvasını engelleyebilmek için türlü türlü yollara başvuruyor, çeşitli hîle ve planlar tertipliyorlardı. Cenâb-ı Hak bu dehşetli hâdiseyi hatırlatarak, pek büyük fitneleri, hîleleri, tuzakları hârikulâde bir surette bozup dağıtan eşsiz kudretinin bir misâlini vermektedir. Burada Rasûlullah (s.a.v.)'in doğduğu sene Kâbe'yi yıkmak için hücum etmiş olan Fil ordusunun nasıl perişan edildiği gösterilmektedir. Böylece Allah Teâlâ'nın Rasûlü'ne olan yardım ve himâyesinin, Kâbe'ye yardımından daha üstün ve daha mükemmel olacağına işaret edilir.

Sûrede ana hatlarıyla anlatılan hâdise, kaynakların verdiği bilgiler hülâsa edilecek olursa şöyle vuku bulmuştur:

Yemen vâlisi Ebrehe, Roma imparatorunun da yardımıyla San'a'da bir kilise yaptırdı. Muhtelif bölgelere tellallar göndererek insanları bu kiliseyi ziyârete çağırdı. Fakat neticede yaptırdığı kiliseye arzu ettiği ölçüde rağbet edilmediğini görünce, son derece öfkelendi. Ardından Arapların eskiden beri kutsiyetini kabul edip ziyâret ede geldikleri ve öteden beri insanların çok büyük bir değer verdiği Kâbe'yi yıkmaya karar verdi. İçinde, günümüzün tankları mesâbesinde olan fillerin de bulunduğu büyük bir ordu hazırlayarak Mekke'ye doğru yürüdü. Böylelikle, insanların yönlerini, kendi yaptırdığı kiliseye çevirecekti.

Ebrehe, ordusunun bir kısmını öncü olarak gönderdi; Mekkelilerin

hayvanlarını yakalayıp getirdiler. Bu hayvanlardan bir miktar deve Rasûlullah (s.a.v.)'in dedesi Abdulmuttalib'e aitti. Sonra Ebrehe, elçisini Mekkelilere gönderip, kendisine karşı çıkmadıkları takdirde mal ve canlarına dokunmayacağını bildirdi. Ayrıca elçiye, Mekkelilerin reisini görüşmek üzere huzuruna getirmesini emretti. O dönemde Mekke'nin reisi Abdulmuttalib idi. Elçi, Abdulmuttalib'i alıp Ebrehe'ye götürdü. Abdulmuttalib pek asil bir insandı. Ebrehe O'nu görünce çok etkilendi. Tahtından inerek yanına oturdu, kendisinden ne istediğini sordu. Abdulmuttalib:

"- Adamlarının sana getirdiği develerimi geri isterim" dedi. Ebrehe bunu duyunca:

"- Seni görünce çok etkilenmiştim. Fakat bu sözünü duyunca gözümden düştün. Biz, atalarınızın dinî merkezi olan Kâbe'yi yıkmak için geldik, sen ise bunu hiç düşünmüyorsun da develerini geri istiyorsun" şeklinde karşılık verdi. Abdulmuttalib:

"-Ben yalnız develerin sahibiyim ve ancak onlar için talepte bulunabilirim. Bu Beyt'e gelince, onun bir Rabbi var ve O, kendi evini koruyacaktır" dedi. Ebrehe:

"- O, elimden Kâbe'yi kurtaramayacaktır" hezeyanını savurdu. Abdulmuttalib ise:

"Bu seninle O'nun arasındaki mesele" cevabını verdi. Bunu söyledikten sonra Ebrehe'nin yanından kalktı. Ebrehe de ona develerini geri verdi.

Ertesi gün Ebrehe Mekke'ye girmek üzere hareket etti. Fakat ordunun önünde bulunan "Mahmut" ismindeki fil birdenbire yere çöktü. Ne kadar uğraştılarsa onu yerinden kımıldatamadılar. Güneye, kuzeye veya doğuya yönlendirildiğinde o hemen kalkıp koşmaya başlıyor fakat Mekke'ye döndürüldüğünde olduğu yerde çöküyor, kesinlikle o tarafa gitmiyordu. Bu sırada kuşlar gaga ve pençelerinde küçücük taşlarla sürüler hâlinde geldiler. Kuşların sürüler hâlinde gelmesi âyette أَبَابِيلَ (ebâbil) kelimesiyle ifade edilir. Ebâbîl, bir kuş ismi değil, "birbiri ardınca sürü sürü, küme küme, kalabalık gruplar hâlinde gelen" mânasındadır. Sürüler hâlinde gelen bu kuşlar, Ebrehe'nin askerleri üzerine yağmur gibi taş yağdırdılar.

4. âyette, kuşların attığı taşların سِجِّيلٍ (siccîl)den olduğu haber verilir. "Siccîl", "taşlaşmış çamur, pişmiş tuğla" demektir. Bu taşlar kime vurduysa cismi hemen çürümeye başlıyordu. Onların et ve kanı su gibi akıyor, kemikleri dışarı çıkıyordu. Mekke'nin önü bir anda insan ve fil mezarlığına döndü. Sıkletsiz küçücük kuşlar, tonlar ağırlığındaki filleri ezip yere sermişti. Ebrehe de aynı âkıbete uğradı. Onun bedeni parçalanarak düştü. Düşen her parçanın yerinden

irin ve kan akmaya başladı. Bu telaş içinde Ebrehe'nin askerleri her yerde ölüyor ve yere seriliyorlardı. Kimileri aynı yerde helâk oldu, kimileri de kaçarken yolda ölüp gittiler. Ebrehe de görenlere ibret olsun diye hemen canı alınmamış, daha fazla ezâ çeksin diye yaralı, etleri lime lime olmuş bir şekilde kaçanlar arasında kalmıştı. Nihâyet o da Yemen'e yakın bir bölgeye geldiğinde perişan bir halde ölüp gitti.

Sûrenin son âyeti, onların helâk edildiklerinde ne hâle geldiklerini tasvir etmektedir: **"Neticede Rabbin onları yenilmiş, çerçöp hâline gelmiş ekin yaprağına çevirdi."** (Fîl 105/5) ٱلْعَصْفُ ('asf), "ekin yaprağı", مَأْكُولٌ (me'kûl) de "yenmiş" demektir. Bu ifadeye; hasattan sonra tarlada kalan, rüzgâr önünde savrulan ve hayvanlar tarafından yenen ekin yaprağı döküntüsü; kırılıp savrulan saman; başak çıkmadan önceki taze yapraklar; içi boş kapçıktan ibaret kalan tane gibi mânalar verilir.

"Yenmiş olmak" neticesinden, onların "gübre hâline geldikleri, sonra da kuruyup parçaları darmadağınık olduğu" mânası da anlaşılabilir. Bu tabloda, helâk edilen insan ve fil leşlerinin kokuşup dağılması gübre parçalarına benzetilmiştir. Fakat Kur'an'ın nezâhet üslûbu, ifadenin nezahetini muhafaza ederek neticeyi başlangıcıyla beyân buyurmuştur.

"Yenmiş ekin yaprağı" ifadesinden anlaşılan bir diğer mâna ve bunun tasvir ettiği tablo şöyledir: Allah Teâlâ onları kurtçuklar yemiş, böcek yeniği olmuş ekin yaprağına çevirmiştir. Böyle ekin tane tutmaz. Çoğunlukla yenik yapraklar delik deşik olur. Böylece Fil ordusunun maksatlarına ermeden bedenlerinin delik deşik olması manzarası böyle yenik ekin yapraklarına benzetilmiştir. Ayrıca onların kurtlar, böcekler, mikroplar tarafından yenilerek çürüyüşlerine işaret edilmiştir.

İşte sonsuz kudret sahibi Allah Teâlâ, Fil ordusunu böyle akıllara gelmez şaşırtıcı ve çabuk bir şekilde bir "yenilmiş ekin" gibi yapıverdi. Karşılarında açıkça karşı koyacak bir kuvvet görmeyen, fillerine ve çokluklarına güvenerek istedikleri gibi Kâbe'yi yıkacaklarını zanneden istilacı bir orduyu böyle semavî bir âfet ile yenik bir ekin yaprağı gibi ansızın yerlere serip perişan ediverdi. Bunu böyle yapan Allah'ın, dilediği zaman onların benzerlerine de bu kabilden hatırlara gelmez, tasavvur olunmaz belâlar, azaplar verebileceğinde ve bu kudret sahibinin dinine ve Peygamberi'ne karşı gelenleri dünyada mağlup edip âhirette cehennemin dibine geçireceğinde asla şüphe yoktur.

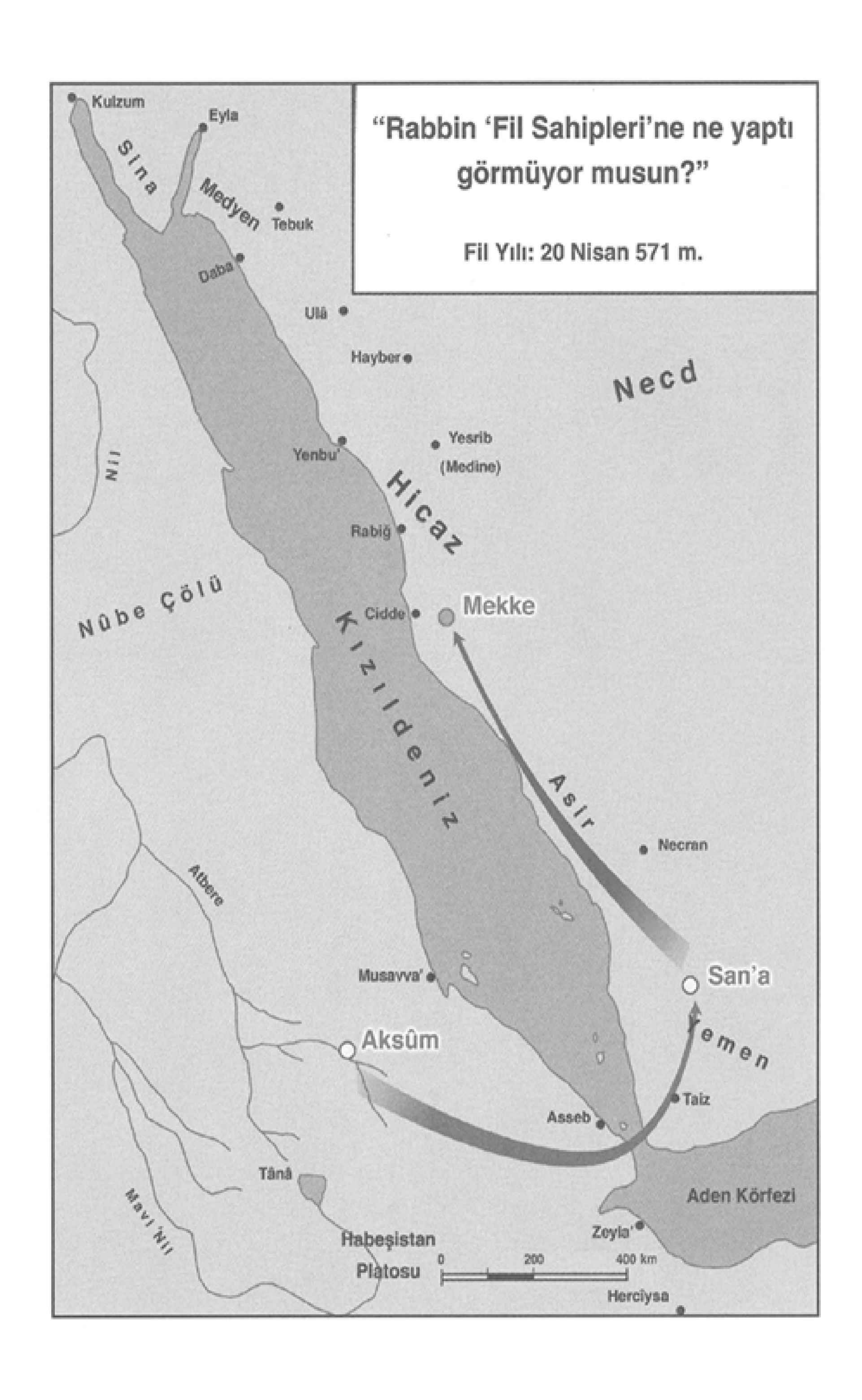
Zulmünü iyice şiddetlendiren Ebrehe, netîcede kendisinde nihâyetsiz bir kuvvet ve azamet olduğu vehmine kapılmıştı. Buna mukâbil Allah Teâlâ onu, çöllerdeki arslan, kaplan veya zehirli yılan gibi dehşet verici güçlü mahlûklarla

değil, çok güçsüz ve zayıf varlıklar olan kuşların attığı nohuttan küçük taşlarla helâk etti. Nitekim Allah Teâlâ, Firavun, Nemrut ve Câlût gibi mütekebbirleri hep onlardan küçük ve güçsüz görünen varlıklarla helâk ederek, onların hakîkatte ne kadar âciz varlıklar olduklarını ve kibirlerinin mânasızlığını ortaya koymuştur.

Bu dehşet dolu ilâhî mûcizenin tahakkuk ettiği yıla da "Fil Senesi" denildi. "Fil Senesi" Kureyşliler arasında bir nevî târih başlangıcı olarak kullanıldı.

Şüphesiz Kâbe ile Kureyş arasındaki alaka, çok kadîm ve oldukça derindir. Bu sebeple Allah Teâlâ, Kâbe'ye olan himâyesinin Kureyşlileri yakından ilgilendirdiğini, dolayısıyla bu ilâhî lutfun farkında olup Rasûlullah (s.a.v.)'in dâvetine uymaları gerektiğini bildirmek üzere şimdi Kureyş sûresi gelmektedir:

"Rabbin 'Fil Sahipleri'ne ne yaptı görmüyor musun?"
Fil Yılı: 20 Nisan 571 m.
Kulzum
Eyla
Sina
Medyen
Tebuk
Daba
Ulâ
Hayber
Necd
Yesrib
(Medine)
Yenbu'
Hicaz
Nil
Rabiğ
Nûbe Çölü
Cidde
Mekke
Kızıldeniz
Asir
Necran
Atbere
Musavva'
San'a
Aksûm
Yemen
Taiz
Asseb
Tânâ
Aden Körfezi
Mavi Nil
Zeyla'
Habeşistan
Platosu
0
200
400 km
Herciysa

106- KUREYŞ SÛRESİ

سُورَةُ قُرَيْشٍ

106. KUREYŞ SÛRESİ

Kureyş sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 4 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen قُرَيْشٍ (Kureyş) kelimesinden almıştır. Kureyş, Rasûlullah (s.a.v.) mensup olduğu, İslâm'ın tebliğine ilk muhatap olan ve Kur'an'da adı geçen bir kabiledir. Sûre husûsî olarak Kureyş'ten bahsettiği için bu ismi almıştır. Mushaf tertîbine göre 106, iniş sırasına göre ise 29. sûredir.

Konusu

Bu sûre ile önceki Fîl sûresi arasında konu itibariyle çok derin bir irtibatın olduğu anlaşılır. Allah Teâlâ, Kâbe'nin Ebrehe tarafından yıkılmasını önleyerek Kureyş'e pek büyük bir ihsanda bulunmuştu. Çünkü onlar, diğer milletler nezdindeki bütün itibarlarını Kâbe sâyesinde elde etmişlerdi. Bu sûrede de Kureyş kabilesi, aynı şekilde Cenâb-ı Hakk'ın kendilerine olan büyük ihsân ve ikramları hatırlatılarak sadece Beytullah'ın Rabbi Allah'a kulluğa çağrılır.

Bu Evin Sahibine Kulluk Edin

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ
هَٰذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Kureyşi, bir araya getirip anlaştırdığı için,

2. Onları ticâret yapmak üzere kış ve yaz yolculuğuna alıştırdığı, başkalarıyla ısındırıp yakınlaştırdığı için,

3. Artık onlar da bu Beyt'in Rabbine kulluk etsinler!

4. Öyle bir Rab ki, onları açlıktan kurtarıp doyurmuş ve korkudan emin kılmıştır.

Kureyş, Rasûlullah (s.a.v.)'in kabilesidir. Mekke'de Kur'ân-ı Kerîm'e ilk muhatap olan kimselerdir. Aralarından Peygamberimiz (s.a.v.) gibi bir insanın çıkmış olması aslında onlar için en büyük bir şereftir. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), ilk defa önce kendi akrabaları olmak üzere bu kabileyi İslâm'a dâvet etmiştir. Fakat bir kısmı iman etmekle birlikte, çoğu Efendimiz (a.s.)'ın dâvetini reddettiler, ona inanmadılar. Hatta neticesi kanlı savaşlara varan çok şiddetli bir mücâdeleye giriştiler. Bu mücâdele Mekke'nin fethine kadar sürdü. Mekke'nin fethiyle birlikte Kureyş'in düşmanlığı da tamâmen ortadan kalktı. Bundan itibaren, İslâm'ın dünyaya yayılması için Kureyş hep ön saflarda mücâdele vermiştir.

İşte Cenâb-ı Hak bu sûreyi indirip, Kureyş'e olan büyük ihsanlarını hatırlatarak, risâletin henüz ilk zamanlarında onları şirki terk edip yalnız kendine kulluğa dâvet etmektedir.

Burada Kureyşe verilen dört büyük nimete dikkat çekilir:

Birincisi; Allah, Kureyşi bir araya getirip anlaştırmış, birbirine ülfet ettirip sevdirmiştir. Âyette إِيلَافِ (îlâf) kelimesi kulanılır. "Îlâf", "ülfet etmek, ısınmak, alışmak, ünsiyet etmek, uyuşup kaynaşmak, anlaşmak, antlaşmak, ahitleşmek" gibi mânalar taşıyan şümullü bir kelimedir. Burada ise "Kureyşi alıştırmak, ısındırmak; Kureyşin birbiriyle veya başkalarıyla ahidleşmesi, antlaşması, anlaşması, îtilâf etmesi veya ettirmesi" mânalarını da ifade eder. Nitekim tarihî bilgilerden öğrendiğimize göre Kureyş, dedeleri Kilab oğlu Kusay zamanında Hicaz'ın her yerinde dağınık durumdaydılar. İlk defa Kusay onları Mekke'de

topladı. Geldiler, Beytullah'ın hizmetini ellerine aldılar. Kusay'a bu hizmetinden dolayı "toplayıcı" lakabı verilmiştir. Bu şahıs Mekke'de bir şehir devleti kurmuş, Arabistan'ın her yanından gelen hacılara hizmet için en iyi idâreyi tesis etmişti. Bundan dolayı Kureyş, Arap kabileleri arasında ve her yerde güven sağlamıştır. Daha sonra Kâbe'nin de insanlar nezdindeki itibarını kullanarak Kureyş çevre bölge ve ülkelerle münâsebetlerini geliştirmiştir. Çevredeki kabileler ve devletler, kendileriyle olan bu yumuşak, sıcak ve uyumlu ilişkilerinden dolayı Kureyşlilere أَصْحَابُ الْإِيلَافِ (ashâbu'l-îlâf) yani "ülfet eden, ülfet edilen güzel insanlar" diyorlardı. Cenâb-ı Hak öncelikle onlara bu nimetini hatırlatıyor. Eğer isteseydi onları bir araya getirmez, aralarına fitne fesat girer, kendi aralarında boğuşurken çevrede hiçbir itibarları kalmaz ve dünya ile bu ülfet ve anlaşma hâli gerçekleşmezdi.

İkincisi; özellikle ticâret yapıp geçimlerini sağlamak için onlara kış ve yaz yolculuklarını kolaylaştırmış, onları buna alıştırıp ısındırmıştır. Mekke dağlık ve çöllük bir şehirdi. Geçimlerini sağlayacak ne ziraat, ne hayvancılık, ne de başka bir şeye müsaitti. Kureyş kış ve yaz yaptıkları ticâret kervanlarıyla geçimlerini sağlıyorlardı. Onların kervanları kış aylarında güneydeki Yemen'e, Kızıl denizin karşı yakasındaki Somali ve Habeşistan'a; yaz aylarında da kuzeyde bulunan Şam'a, Mısır'a, hatta Irak'a ve İran'a gidiyorlardı. Buralardan ticarî eşya ve erzak getirip Hicaz bölgesinde satıyorlardı. Bir kısım Kureyş tüccarları, komşu ülkelerden ticâret serbestisi almışlardı. Oralara rahatlıkla giderler, kendilerine engel olunmazdı. Yolda kendilerine karşı koyan olursa: "Biz Allah'ın hareminin halkıyız" derler; artık kimse onlara dokunmazdı. Özellikle Kâbe'yi yıkmaya gelen Fil ordusunun mûcizevî bir felâkete maruz kalarak Kâbe'yi yıkma teşebbüslerinin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Kureyşlilerin hem çevre kabileler, hem de bu mûcizevî hâdiseyi duyan tüm bölge halkları nezdindeki saygınlıkları iyice arttı. Hatta emirler, krallar, sultanlar onlara saygı gösterir olmuşlardı. Bu sebepledir ki, başkaları çöllerde haydutların saldırılarına uğrarken, Kureyşliler büyük bir emniyet içinde yukarıda bahsedilen seferlerini ve ticâretlerini yaparlardı.

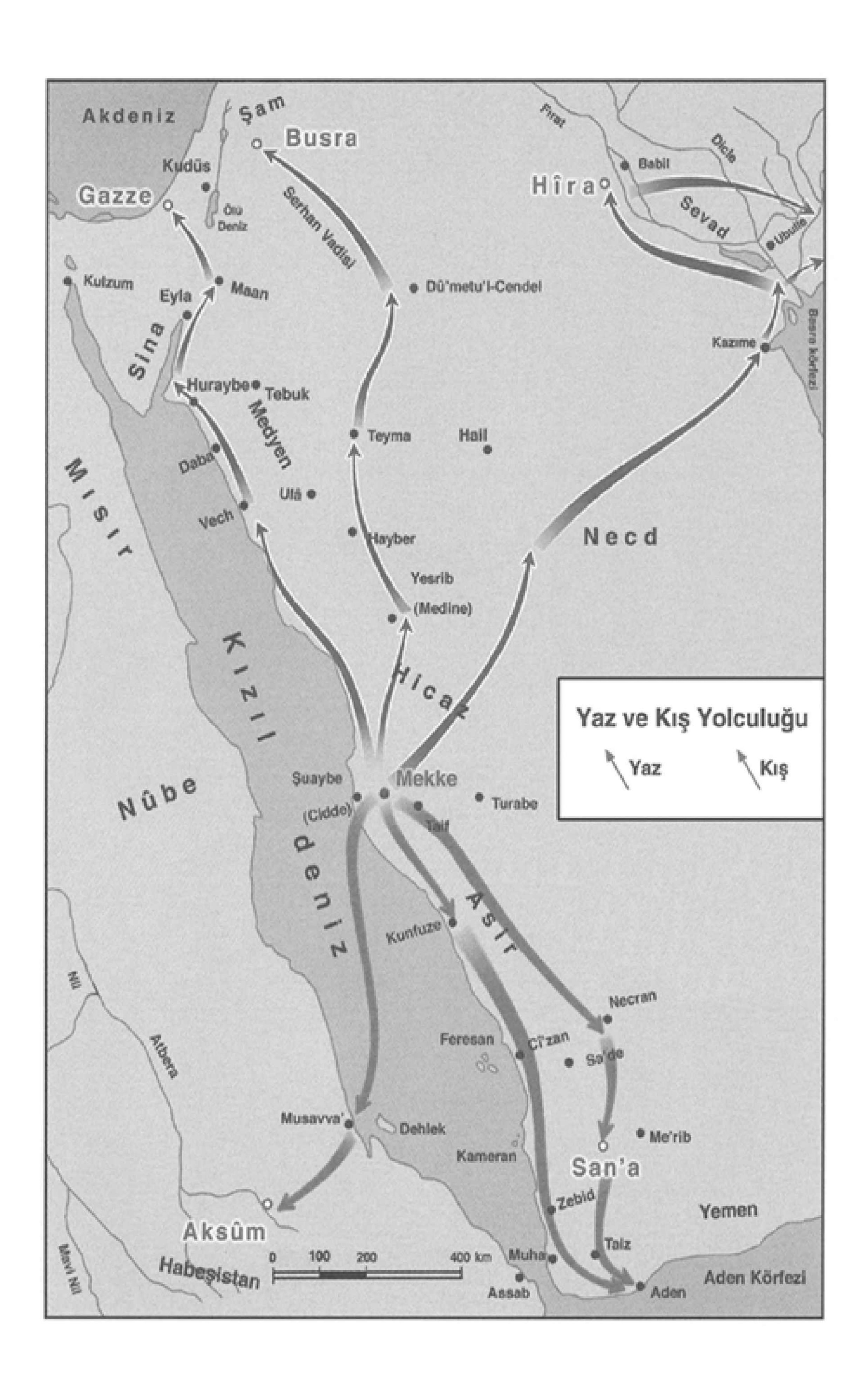
Üçüncüsü; onlar aç idi, Allah Teâlâ onları doyurdu. Mekke bir zamanlar kuş konmaz kervan geçmez dağlar arasında suyu, toprağı, bitkisi, ziraati olmayan kurak bir şehir iken, Hz. İbrâhim'in duası ve Kâbe'nin hürmeti ile bereketlendi. (bk. Bakara 2/126; İbrâhim 14/37)

Dördüncüsü; onlar büyük bir korku içinde idiler; Allah onları emniyete kavuşturdu. Bundan da maksat, ilk olarak Fil ashâbının kendilerinden defedilmiş olan korkusudur. Bununla beraber Cenâb-ı Hak Mekke'yi emniyetli

bir bölge kılmıştı. Bu bölgeye “Harem” denmekteydi. Mekke’nin ismi اَلْبَلَدُ الْاَمِينُ (el-Beledü’l-Emîn)di. Etraftaki şehirler, bölgeler anarşi ve terörle sarsılırken, insanlar haksız yere yakalanıp öldürülürken, malları gasp edilirken Mekke’de Kureyş büyük bir emniyet içinde yaşıyorlardı. (bk. Ankebût 29/67)

Cenâb-ı Hak onlara lutfettiği bu büyük nimetlere bir şükür olmak üzere Kureyşi, çok iyi bildikleri, hürmet ve bereketinden faydalandıkları Beytullah’ın Rabbi sıfatıyla yalnızca kendisine kulluğa dâvet etmektedir. Putperestliği terk edip tevhidi kabule çağırmaktadır. Peygamber (s.a.v.) ve Kur’an’a itaata dâvet etmektedir. Onlardan, Beytullah’a ve Belde-i Emîn’e lâyık insanlar olabilmeleri için Allah’ın birliğini tanıyarak onun yolunda ve onun emirlerini yerine getirme uğrunda mücâhede etmelerini, O’na lâyık kul olmaya çalışmalarını, tevhid dini olan İslâm’a kâmil iman, sıdk u sadakatle sarılmalarını istemektedir. Zira şimdi gelmekte olan Mâûn sûresinde de açıklanacağı üzere, tam bir teslimiyet ve samimiyet içinde yapılmayan, içerisinde merhametsizlik, cimrilik ve gösteriş gibi hakikî imana aykırı mânevî hastlıklar barındıran bir kuluk insana faydadan çok zarar getirecektir:

Yaz ve Kış Yolculuğu
Yaz
Kış
Akdeniz
Şam
Busra
Kudüs
Gazze
Ölü Deniz
Serhan Vadisi
Fırat
Dicle
Babil
Hîra
Sevad
Ubulle
Basra körfezi
Kulzum
Eyla
Maan
Dû'metu'l-Cendel
Sina
Kazıme
Hurayba
Tebuk
Medyen
Teyma
Hail
Mısır
Daba
Ulâ
Vech
Hayber
Necd
Yesrib
(Medine)
Kızıl deniz
Hicaz
Şuayba
(Cidde)
Mekke
Turabe
Taif
Nûbe
Asir
Kunfuze
Nil
Necran
Atbera
Feresan
Ci'zan
Sa'de
Musavva'
Dehlek
Me'rib
Kameran
San'a
Zebid
Yemen
Aksûm
Taiz
0
100
200
400 km
Muha
Habeşistan
Mavi Nil
Assab
Aden
Aden Körfezi

107- MÂ‘ÛN SÛRESİ

سُورَةُ الْمَاعُونِ

107. MÂ‘ÛN SÛRESİ

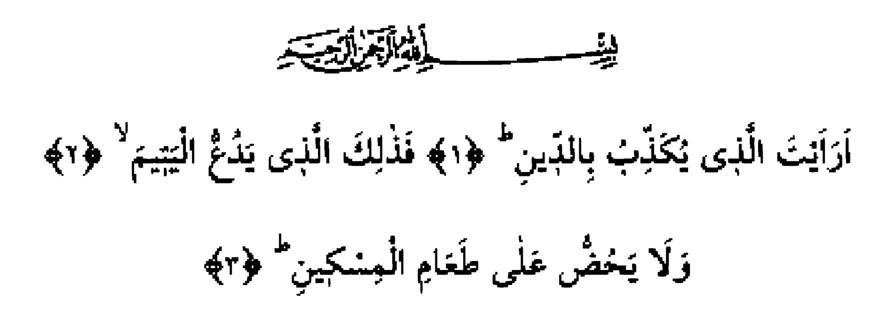
Mâ‘ûn sûresi Mekke’de nâzil olmuştur. 7 âyettir. İsmini, son âyetinde geçen ve "zekât, basit bir şey emânet etmek, yardım etmek" gibi mânalara gelen اَلْمَاعُونَ (mâ‘ûn) kelimesinden alır. Sûre اَرَاَيْتَ (Eraeyte), اَرَاَيْتَ الَّذِى (Eraeytellezî), اَلدِّينَ (Dîn), التكذيب (Tekzîb) ve اَلْيَتِيمُ (Yetîm) isimleriyle de zikredilir. Mushaf tertîbine göre 107, iniş sırasına göre ise 17. sûredir.

Konusu

Sûrede iki insan tipinden bahsedilir. Biri hesap ve cezaya inanmayan, bu sebeple yetîm ve yoksul gibi toplumun muhtaç insanlarına gereken yardım ve ihtimamı göstermeyen kimsedir. Diğeri gösteriş için ibâdet eden, her türlü hayra mâni olan münafık tipidir. Her ikisinde de âhirete iman yoktur. Bundan hareketle sağlam bir müslüman şahsiyetinin oluşması için dünyada yapılan işlerin âhirette mutlaka karşılığının alınacağına inanmanın esas olduğu ve düzenli bir İslâm toplumunun teşkili için de yardımlaşma ve dayanışmanın şart olduğu vurgulanır.

Hesabı ve Cezayı Yalanlayan

Rahmân Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. Dini, hesap ve cezayı yalanlayanı gördün mü?

2. İşte o yetîmi şiddetle iter kakar.

3. Yoksulu doyurmaya önayak olmaz.

“Din” kelimesinden maksat, dinin bizzat kendisi olabileceği gibi, daha ziyâde “hesap ve ceza” mânası tercih edilir. Kur’an, insanın her türlü inanç, söz ve fiillerini oraya bağlar. Bir gün mutlaka bunların hesâbının görüleceğini ısrarla tekrar eder.

İnsanın dünyadaki hal ve hareketleri, hesap ve cezaya inanıp inanmamasına göre şekillenir. Buna inanan kişi, hayatını Allah’ın dinine göre yaşamaya son derece dikkat gösterirken, inanmayan için bağlayıcı bir şey söz konusu değildir. O, kendisini bir kısım haramlardan kaçınmaya ve bir kısım buyrukları yapmaya mecbur tutan dîni kabul etmez. Nefsinin istediği gibi yaşamayı arzu eder. Burada âhirete, hesap ve cezaya imanı olmayan kişinin, pek çok yanlışı arasından sadece örnek olması için iki mühim özelliği öne çıkarılır:

Birincisi; din, yetîmlerin haklarını korumayı, onlara şefkat ve merhametle muâmeleyi emrederken, onun yetîmlere olan muâmelesi çok kötüdür. Yetîmin hakkını yer. Babasından kalan mirasa el koyarak yetîmi kovar. Yetîm ona yardım için gelse merhamet etmez, hatta yanından defeder. Yetîm çâresizlik dolayısıyla gitmeyip beklese bu kez iterek kovalar. Yetîme zulmeder. Meselâ bakmak üzere yetîmi evine aldıysa evin bütün işlerini ona yaptırır. Yetîm evde herkesin kahrını çekmek zorunda kalır. Böyle davranmak, artık o yalancının çirkin ahlâkı ve mezmûm karakteri olmuştur. Hep böyle davranır. Yaptığı işin kötü olduğunu bile düşünmez. Hiçbir şey hissetmeden bu tavrına devam eder. Yetîmin yalnız olduğunu, yardım edeninin olmadığını zanneder. Onun için yetîmin hakkını yemekte bir sakınca görmez.

Halbuki yetîmlerin hakları konusunda Kur’an’ın beyânı çok keskin ve serttir:

“Yetîmlere mallarını verin. Helâli haram olanla değiştirmeyin; onların

mallarını kendi malınıza katarak yemeyin. Çünkü böyle yapmanız, gerçekten çok büyük bir günahtır.” (Nisâ 4/2)

“Yetîmlerin mallarını haksız yere yiyenler, aslında karınlarına sadece ateş doldurmuş oluyorlar. Onlar pek yakında çılgın alevli bir ateşe gireceklerdir.” (Nisâ 4/10)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de, yetîmlere zulmedenleri ikaz ederken, bir taraftan da onlara şefkatle muâmele edenleri en büyük mükâfatla müjdeler. Nitekim birgün:

“*Yetîmi koruyup kollayan ki i ile ben cennete u ikisi gibiyiz*” buyurmuş, aralarını biraz açarak işaret ve orta parmağını göstermiştir. (Buhârî, Edeb 24)

Efendimiz (s.a.v.) yine, ümmetini toplumdaki kanadı kırıklarla meşgul olmaya teşvik ederek şöyle buyurmuştur:

“*Müslümanlara ait en hayırlı ev; içinde yetîme iyi muâmele edilen evdir. Müslümanlara ait en kötü ev de yetîme kötü muâmele edilen evdir.*” (İbn Mâce, Edeb 6)

İkincisi; din, fakir ve yoksullara yardımı, onları doyurmayı ve ihtiyaçlarını karşılamayı en mühim bir içtimâî ibâdet sayarken, bu inançsız kişi, onları yedirmediği, doyurmadığı gibi başkasını da buna teşvik etmez. Kendi malını vermeye kıyamadığı gibi, başkasının malını da kıyamaz. Cimrilik ve mal hırsı bu kadar onun benliğini sarmıştır. Bu kadar bencil ve hodgâmdır. Âyette إِطْعَامُ الْمِسْكِينِ (it‘âmu’l miskîn) değil, طَعَامُ الْمِسْكِينِ (ta‘âmu’l miskîn) tâbiri kullanılır. Eğer ““it’âmu’l miskîn” denilseydi mâna, “yoksullara yemek yedirmeye teşvik etmez” olurdu. Halbuki “ta’âmu’l miskîn” tâbiri ise “Miskinin kendi yemeğini, bizzat onun hakkı olan yemeği vermez” mânasına gelir. O yemek, haddi zâtında yemeği verenlere değil, o yoksula aittir. Çünkü bu, imkânı olanların vermek mecburiyetinde bulundukları yoksulun hakkıdır. Veren, onu bir bahşiş olarak değil, aksine yoksulun hakkı olduğu için zorunlu olarak vermektedir.

Sûrede resmedilen ikinci tip insana gelince:

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۙ ﴿٤﴾ اَلَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ۙ ﴿٥﴾

اَلَّذِينَ هُمْ يُرَاؤُنَ ۙ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٧﴾

4. Yazıklar olsun şöyle namaz kılanlara ki,

5. Onlar namazlarını gafletle kılar, ona gereken önemi vermezler.

6. Yaptıkları ibâdetleri gösteriş için yaparlar.

7. Her türlü yardım ve iyiliğe de engel olurlar.

İkinci olarak tasvir edilen insan, birincisi gibi açıktan dîni, hesap ve cezayı

yalanlamasa da, iman henüz kalbine tam yerleşmemiştir. İbâdetlerindeki hal ve tavrı bunun açık tezâhürüdür. Burada onun namaz ve zekât hususunda sergilediği gâfil, riyâkâr ve engelleyici tavır üzerinde durulur:

Birincisi; bu kimseler namaz kılarlar, fakat namazlarından gâfildirler. Ona gereken ehemmiyeti vermezler. Bu gaflet ve dikkatsizliği şöyle izâh edebiliriz:

✓ Onlar namazın önemini kavrayamadıkları için onu gereği gibi ciddî bir vazîfe olarak yapmazlar.

✓ Kılınıp kılınmadığına aldırmazlar.

✓ Vaktine dikkat etmezler, vaktin geçip geçmediğine aldırmayıp geciktirirler.

✓ Namazın terkinden endişe ve rahatsızlık duymazlar.

✓ Kıldıkları vakit de, Allah için hâlis niyetle kılmayıp dünyevî birtakım maksatlar için kılarlar

✓ İnsanlarla beraber bulunduklarında namaz kıldıkları halde, yalnız kaldıklarında kılmazlar; kılsalar bile Hakk'ın huzûrunda imiş gibi bir huşû ve tâzim içinde değil, gösterişle kılarlar." (bk.Elmalılı, *Hak Dîni*, VIII, 6168)

Alâ b. Abdurrahmân anlatıyor:

Bir öğleden sonra Enes b. Mâlik'in yanına gitmiştik. Enes, biz varınca hemen kalkarak ikindi namazını kıldı. Namazını bitirince kendisine namazı erken kıldığını söyledik. O da niçin böyle erken kıldığını anlatarak şöyle dedi:

Rasûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu işittim:

"O münafıkların namazıdır! O münafıkların namazıdır! O münafıkların namazıdır! Onlardan biri oturur, oturur, tam güne sararıp batmaya yüz tutunca, eytanın iki boynuzu arasına girince kalkar, ku un yem toplaması gibi hızlıca dört defa yatıp kalkar, namazda Allah'ı da pek az zikreder." (Müslim, Mesâcid 195; Muvatta, Kur'ân-ı Kerîm 46)

Çünkü onların niyeti, Allah rızâsı için ibâdet etmek, namaz kılmak değil, gösteriş yapmaktır. Zâhiren müslümanlarla beraber bulunmaktır. Onlardan gelecek menfaatin devamını sağlamak, bir zarar ihtimali varsa ona da engel olmaktır.

İkincisi; o riyâkâr münafık tip zekât, sadaka ve diğer yardımlar hususunda da ihmalkârdır. Hesâba ve cezaya inancı olmadığı veya son derece zayıf olduğu için bu tür emirlere gereken ihtimamı göstermez. Mesuliyetini yerine getirmez. Her türlü hayra ve iyiliğe mâni olur.

Âyette geçen اَلْمَاعُونَ (mâ'ûn) kelimesi çok şümullüdür. "Zekât, sadaka, diğer mâlî mesuliyetler, insanların kendi aralarında ödünç alıp verdikleri eşyalar" gibi mânalar ifade eder. Dolayısıyla bu kelime farz olan zekâttan başlayarak, insanın ödünç olarak verdiği elek, kova ve iğneye kadar her şeye şâmildir. Bundan

hareketle “mâ‘ûn”u, “kendisinde insanlar için fayda bulunan küçük ve az bir şey” olarak tarif etmek mümkündür. Bu mânada zekât da “mâ‘ûn”dur. Çünkü o da çok olan maldan, yoksullara verilen küçük bir paydır. Diğer taraftan umûmî ihtiyaç eşyaları da “mâ‘ûn”dur. Bunlar, gerektiğinde alınmasında bir mahzur olmayan, zengin olsa da fakir olsa da insanın ihtiyaç duyduğu eşyalardır. Bu tür eşyaları ödünç vermekte bile cimrilik gösteren kişi, gerçekten ahlâken çok seviyesiz bir davranış yapmış olur. Zira bunlar ödünç verildiğinde onda bir eksiklik meydana gelmeyeceği âşikârdır. Hâsılı, âhirete inanmayan, yaptığı iyiliklerin karşılığını orada fazlasıyla bulacağına imanı olmayan bir kimsenin, bırakalım Allah yolunda candan, maldan geçmeyi, başkalarına böyle en küçük bir fedakârlığı bile göstermeyecek kadar küçük kalpli olduğu belirtilir. İmansızlık ve aşırı cimrilik göstergesi olan bu davranışlar kınanır. Böyle yapanlar ikaz edilir; hesap, ceza ve cehennem azabıyla uyarılırlar.

Bu sebepledir ki, ashâb-ı kirâm, küçük ve önemsiz gibi görülen yardımlardan bile müstağnî kalmazlar, dâimâ birbirlerine infâk etmeye çalışırlardı. İbn Mesûd (r.a.) şöyle buyurur: “Biz, Rasûlullah (s.a.v.) zamanında kova, tencere gibi eşyâları ödünç olarak vermeyi insanlara yardım cümlesinden sayardık.” (Ebû Dâvûd, Zekât 32/1657)

Şimdi Mâ‘ûn sûresinde zikredilen yalanlamaya mukâbil ispat; merhametsizlik ve cimriliğe mukâbil cömertçe verip çok hayır yapma; namazdan gaflete mukâbil namaza devam; gösterişe mukâbil tam bir ihlas ve samiyet; en küçük bir yardımı bile engellemeye mukâbil kurban ve fedakârlıkla sadaka verip yoksulları doyurma gibi yüksek dinî vazîfe ve faziletler öğretilip teşvik edilmek üzere Kevser sûresi geliyor:

108- KEVSER SÛRESİ

سُورَةُ الْكَوْثَرِ

108. KEVSER SÛRESİ

Kevser sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 3 âyettir. Kur'ân-ı Kerîm'in en kısa sûresidir. İsmini birinci âyette geçen ve genel olarak "çok iyilik, çok nimet" mânasına gelen اَلْكَوْثَرَ (kevser) kelimesinden alır. Sûre اِنَّا اَعْطَيْنَا (İnnâ a'taynâ) ve اَلنَّحْرُ (Nahr) isimleriyle de anılır. Mushaf tertîbine göre 108, iniş sırasına göre 15. sûredir.

Konusu

Allah Teâlâ'nın, Rasûl-i Ekremi'ne ihsân ettiği nimetleri, lutfettiği feyiz ve bereketi, onun beşeriyetin gönlünde nâil olduğu şeref ve saltanatı beyân eder. Rasûlullah (s.a.v.)'e uzanan dilleri susturup, onları ebedî bir ebterliğe mahkûm kılar.

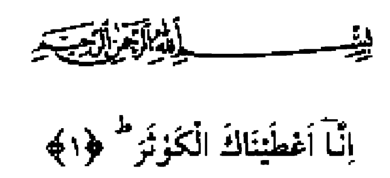
Bir kısım inkârcılar, insanlığa en büyük rahmet tecellisi olarak gönderilen Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in kıymetini bilemiyor, ona hakaretler ediyor ve düşmanlık yapıyorlardı. Efendimiz (s.a.v.)'in mübârek gönlünü üzecek uygunsuz, edep dışı sözler sarf ediyorlardı. Bu sebeple Yüce Rabbimiz, pek sevdiği Rasûlü'nü zaman zaman teselli buyurmuştur. (bk. Hicr 15/97-98)

İniş Sebebi

Müşriklerin, Efendimiz (s.a.v.)'e yönelik hakaretlerinden biri de, erkek çocuklarının yaşamaması sebebiyle ona "ebter", yani "erkek evladı kanalıyla nesli devam etmeyecek olan", "soyu kesik olan" demeleriydi. Rivâyete göre bir defasında Peygamberimiz (s.a.v.)'in ismi zikredilince müşrikler: "Bırakın onu. Onun sonu kesiktir. Onun soyunu devam ettirecek erkek evladı yoktur. Ölünce ismi unutulur, gider. Biz de ondan kurtuluruz" demişlerdi. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak Kevser sûresini indirerek Habib-i Edîbi'ni teselli buyurdu. (bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XXX, 426-427; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb,* XXXII, 124)

Sana Kevseri Verdik

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Rasûlüm! Şüphesiz biz sana Kevser; bol nimet, ilim ve büyük şeref verdik.

Âlemlerin Efendisi (s.a.v.), asla "ebter" olamaz. Çünkü Yüce Allah ona Kevser'i lutfetmiştir. اَلْكَوْثَرُ (kevser), çokluk mânasındaki اَلْكَثْرَةُ (kesret) kökünden gelir. O, bütün iyilik, güzellik ve hayırları içine alan gerçekten çok şümullü bir lafızdır. Bu mânalardan bazıları şöyledir:

✓ Bitmek tükenmek bilmeyen çok hayır, bol nimet,

✓ Kur'ân-ı Kerîm, Peygamberlik ve İslâm dini,

✓ Kur'ân-ı Kerîm'le alakalı ilimler ve mânalar,

✓ Mü'minlere dinî hayatlarında sağlanan kolaylıklar,

✓ Makâm-ı Mahmûd, şefaat hakkı,

✓ Peygamberimiz (s.a.v.)'e kıyâmete kadar iman ve itaat edecek ümmetinin çokluğu,

✓ Cennette verilecek havuz ve ırmak.

Kevser havuzu ve ırmağı hakkında Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kevser, cennette bir ırmaktır. Her iki kıyısı altındandır. Bu ırmak inci ve yakut üzerinden akar. Toprağı miskten daha hoştur. Suyu baldan tatlı, kardan daha beyazdır." (Tirmizî, Tefsir 108)

Enes (r.a.) anlatıyor:

Biz Rasûlullah (s.a.v.)'in huzurunda bulunuyor iken Efendimiz (s.a.v.) kısa bir süre uyuyuverdi. Daha sonra tebessüm ederek başını kaldırdı. Bizler:

"- Ey Allah'ın Rasûlü! Tebessüm etmenize sebep nedir?" diye sorduk. Şöyle buyurdu:

"- Az önce bana bîr sûre indirildi" buyurup Kevser sûresini okudu. Sonra:

"- Kevser nedir, bilir misiniz?" diye sordu. Bizler:

"- Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" deyince şöyle buyurdu:

"- O aziz ve celil olan Rabbimin bana va'dettiği bir ırmaktır. Onda pek çok hayır vardır. O kıyâmet gününde ümmetimin su içmek için geleceği bir havuzdur. Etrafındaki kapları yıldızların sayısıncadır..." (Müslim, Salât 53-54)

Fahr-i Kâinat (s.a.v.) buyuruyor:

“Ben sizin Kevser havuzuna ilk şeri eniniz olacak ve sizi orada karşılayacağım! Sizinle buluşma yerimiz o havuzdur. Ben şu an onu görüyorum! Ben sizin hakkınızda şehâdet edeceğim! Şu an bana yerin hazîneleri ve onların anahtarları verildi. Vallahi, sizin için benden sonra, müşrikliğe dönersiniz diye korkmam! Fakat ben, sizin için dünya ihtirâsına kapılır ve onun üzerinde birbirinizi kıskanırsınız, birbirinizi öldürürsünüz ve sizden öncekilerin yok olup gittikleri gibi siz de yok olur gidersiniz diye korkarım!..” (Buhârî, Tefsir 108/1; Müslim, Fezâil 31)

Efendimiz (s.a.v.)’e bu nimetlerin verileceği müjdelenerek, gönlü teselli edilmiş, hüznü giderilmiş ve bu husustaki ileri geri konuşan kâfirlere hadleri bildirilmiştir.

Bu büyük nimete karşılık olarak:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾

2. Sen de Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!

Bu kadar sayısız iyilik ve ihsana karşılık Yüce Allah, sırf kendi rızâsı için namaz kılmayı, bu nimetlere şükür olması için de, o dönemde sahip olunan malların en kıymetlisi olan develeri yine O’nun rızâsını kastederek kurban kesmeyi emir buyurur. Nitekim o dönemde müşrikler ıslık çalıp el çırparak ibâdet ediyor (bk. Enfâl 8/35) ve putlar için deve kesiyorlardı. Bunun için Allah Teâlâ Peygamberinden, sadece Rabbi için namaz kılıp kurban kesmesini istemiştir. Bu, aynı zamanda İslâm’ın esası olan tevhid ve ihlâsın emridir.

Bilindiği gibi namaz ibâdeti risâletin ilk günlerinde başlamış olmakla birlikte, Miraç’ta beş vakit olarak farz kılınmıştır. Kurban ibâdeti de hicrettin ikinci senesinde uygulanmaya başlamıştır. Kevser sûresi ise Mekke’nin ilk yıllarında inmiştir. Bu sebeple âyette vurgulanan husus, belli bir namaz ve kurban olmayıp biri bedenî diğeri malî olan namaz ve kurban ibâdetlerinin, aslında bu ikisini numûne kabul edersek, her türlü ibâdet, itaat ve kulluğun sadece ve sadece Allah’a yapılmasıdır. Çünkü O, bütün nimetlerin gerçek sahibidir. İbâdete lâyık olan yalnızca O’dur. O’nun dışında sahte tanrılar dâhil hiçbir varlığın en küçük bir ilâhlık ve mabudluk vasfı yoktur.

Peygamber’e hakaret edebilecek kadar büyük bir densizliğe cüret eden kâfirlere ilâhî bir şamar olarak şöyle buyruluyor:

اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ ﴿٣﴾

3. Gerçek şu ki, “soyu kesik” diyerek seni ayıplamaya kalkışan var ya, işte soyu kesik olan zürriyetsizin tâ kendisi işte odur!

Cenâb-ı Hak Rasûlü'nden, emir buyurduğu şekilde kendine kulluk etmesini, bunu yaptıktan sonra inkârcıların buğz ve düşmanlıklarına aldırış etmemesini ister. Çünkü onların düşmanlıklarına karşı, Habîbi'ni himâye edecek, koruyup kollayacak, onun adına düşmanlarının hakkından gelecek olan bizzat kendisidir. Nitekim burada, Peygamberimiz (s.a.v.)'e buğzeden, ona "soyu kesik" diyerek hakaret eden, ona düşmanlık yapanları, "ebterin tâ kendisi" olarak damgalamakta, bu gibilerin alınlarına ebediyen silinmeyecek bir "ebterlik" mührü vurmaktadır.

Gerçekten bundan itibaren devam eden zaman içerisinde ebter olanın Rasûlullah (s.a.v.) değil, ona ebter diyenler olduğu güneş aydınlığı gibi ortaya çıktı. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'e hakaret ve düşmanlık yapanların soyları kesildi, isimleri unutuldu. Işıkları, fırtına önündeki bir mum gibi dayanamadı, söndü. Buna karşılık Efendimiz (s.a.v.)'in tebliğ ettiği din, dalga dalga bütün dünyaya yayıldı. Zaman içinde milyarlarca insan ona inandı, onun mânevî evladı oldu. Ayrıca torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin kanalıyla nesli çoğaldı. Onların zürriyeti olan seyyidler ve şerifler dünyanın mânevî mimarları oldu. Cenâb-ı Hak onun zikrini yüceltti. İsmini ismiyle beraber andı. Minârelerde ezanlarla birlikte isminin dünyanın bütün ufuklarında çınlamasını lutfetmektedir. Kâdelerde, tahiyyatlarda mü'min dudaklardan Habîbi'ne milyarlarca salât ve selâm göndertmektedir. Kıyâmete kadar da bu böyle artarak devam edecektir. Ona verilen en büyük nimet olan İslâm, bugüne kadar kaç kez dünyaya hâkim oldu, bundan böyle de bütün dünyaya hâkim olacaktır. Bu, Rabbimizin va'didir. (bk. Fetih 48/28; Saff 61/8-9) Görüldüğü üzere tarih de ispatlamaktadır ki, "ebter" olan -hâşâ- Rasûlullah değil, onun düşmanları olmuştur. Şimdi de, bundan sonra da "asıl ebter"ler yine Rasûlullah'ın düşmanları olacaktır. Dolayısıyla bu âyetlerdeki Rasûlullah (s.a.v.)'e olan müjdeler, onun yolunu izleyen tüm mü'minler için geçerli olduğu gibi, buradaki tehditler de kıyâmete kadar gelecek tüm Allah ve Peygamber düşmanları için geçerlidir.

Kevser sûresinin en önemli konusu olan "tevhid ve ihlas", şimdi gelmekte olan Kâfirûn sûresinde daha farklı bir boyuttan ve muşahhas misâlleriyle açıklanacaktır:

109- KÂFİRÛN SÛRESİ

سُورَةُ الْكَافِرُونَ

109. KÂFİRÛN SÛRESİ

Kâfirûn sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 6 âyettir. İsmini, birinci âyette geçen ve "kâfirler" mânasına gelen اَلْكَافِرُونَ (kâfirûn) kelimesinden alır. Sûre "Mukaşkışe", "İhlâs", "İbâdet", "Dîn" isimleriyle de anılır. Ayrıca İhlâs süresiyle birlikte bu iki sureye "İhlâseyn" adı da verilir. Mushaf tertîbine göre 109, iniş sırasına göre ise 18. sûredir.

Konusu

Sûre Peygamberimiz (s.a.v.) ve mü'minlerden, kâfirler karşısında tam bir kararlılıkla durup tevhide sarılmalarını, dinlerinden en küçük bir taviz vermemelerini ister. Bununla beraber kâfirleri dîni kabul etmeye zorlamayıp, kendi tercihlerine bırakmaları tâlimatını verir.

Fazileti

Rasûlullah (s.a.v.), Kâfirûn sûresinin Kur'an'ın dörtte birine denk olduğunu ifade buyurmuştur. (Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an 10)

Yine Efendimiz (s.a.v.), sahâbeden birine, *"Uyumak üzere yatağına yattığında "Kul yâ eyyühel-kâfirûn sûresi"ni oku. Çünkü şbunu okursan irk inancına sapmaktan korunursun"* diye tavsiye etmiştir. (Ebû Dâvûd, Edeb 97-98; Tirmizî, Deavât 22)

Peygamberimiz (s.a.v.), sabah ve akşam namazlarının sünnetlerinde zaman zaman Kâfirûn ve İhlâs sûrelerini okurdu. (Müslim, Misâfirîn 98; Ebû Dâvûd, Tatavvu' 3)

İniş Sebebi

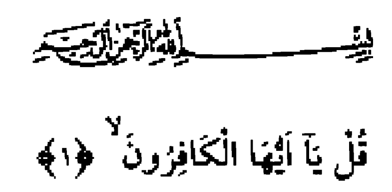
Rivâyete göre Kureyşliler Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.)'e zengin olacak kadar mal vermeyi, kızlarından istediğiyle evlendirmeyi ve bunun karşılığında dâvasından vazgeçmesini teklif ettiler. Peygamberimiz (s.a.v.) bunu kabul etmeyince:

"- O halde sana teklif edeceğimiz bir şey daha kaldı. Bizim için de senin için de en uygun olanı budur" dediler. Fahr-i Kâinat (s.a.v.), *"Nedir o?"* diye sorunca:

"- Sen bir yıl bizim tanrılarımız olan Lât ve Uzzâ'ya ibâdet et, biz de bir sene senin ilâhına ibâdet edelim" teklifinde bulundular. Bunun üzerine Kâfirûn sûresi indi. (Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* XXX, 430)

Sizin Dininiz Size Benim Dinim Bana

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. De ki: "Ey kâfirler!"

Hitap, Allah ve Peygamber'e iman etmeyen bütün kâfirleredir. Yani bu, Efendimiz (s.a.v.) zamanında bulunan kâfirler için geçerli olduğu gibi, kıyâmete kadar gelecek bütün kâfirler için de geçerlidir. Bir insan, "kâfir" olduğu sürece bu âyetin muhatabıdır. Küfründen vazgeçtiği an, bu hitabın ayrıştırıcı, uzaklaştırıcı ve kahredici tesirinden de kurtulur. Böyle bir hitabın hedefi, iman ile küfrün arasını tam olarak ayırmaktır. Çünkü iki inanç arasında hiçbir benzerlik yoktur. Aydınlık ve karanlık, gündüz ve gece gibi birbirine tamâmen zıt olan iki şey gibi, iman ile küfür de birbirine zıttır ve asla bir arada bulunmaz. Bunların arasını telif edip uzlaşmaya gidilmesi mümkün değildir. Bu sebeple kâfirlere hitaptan sonra onlara bu kesin inancın bir yansıması olarak şöyle demesini istiyor:

لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَا أَنَا
عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ﴿٤﴾ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٥﴾

2. "Sizin taptığınıza ben tapmam."

3. "Benim taptığıma da siz tapmıyorsunuz."

4. "Bundan böyle ben sizin taptıklarınıza asla tapacak değilim."

5. "Siz de benim taptığıma tapacak değilsiniz."

Rasûlullah (s.a.v.)'in kulluk ettiği ilâh, hiç şüphesiz tek olan Allah Teâlâ'dır. Kâfirlerin taptığı mabudlar ise, Allah'ın dışında O'na ortak koştukları ve bir şekilde kendilerine ibâdet edip yalvardıkları ister taştan ister ağaçtan yapılmış olsun çeşitli putlar, melekler, cinler, nebîler, ölmüş insanların ruhları, güneş, ay, yıldız, hayvanlar, ağaçlar, nehirler, hayalî tanrılar ve tanrıçalar olabilir. Aslında onlar Allah'ı da biliyor ve O'na da ibâdet ediyor, O'na da yalvarıyorlardı. Fakat bu şirkle karışık bir ibâdet olduğu için, makbul bir ibâdet değildi. Terk edilmesi gereken bir durumdu. Çünkü tevhide inanan insanın, sadece Allah'a tapması ve O'nun dışındaki tüm sahte ilâhları bırakması gerekir. Dolayısıyla

“Ben sizin taptıklarınıza tapmam” ifadesi içinde elbette “Allah Teâlâ”yı istisnâ etmek lâzımdır.

Bu âyet-i kerîmeleri birlikte değerlendirdiğimiz zaman şöyle bir mâna anlamaktayız:

Rasûlullah (s.a.v.), Yüce Allah’ın emriyle kâfirlere, üst üste tekitlerle ne şimdi ne de gelecekte kesinlikle putlara tapmayacağını, yaşadığı sürece böyle bir şeyin kendisinden asla sâdır olmayacağını ilan eder. Hem ibâdet ettikleri ilâhın, hem de ibâdet etme şekillerinin, asla uzlaşmayacak biçimde birbirinden tamâmen farklı olduğunu bildirir. Böylece kâfirlerin “belki uzlaşma olur, biz de gönül huzuruyla putperestliğimize devam ederiz” şeklindeki heveslerini kursaklarında bırakır. Peygamberimiz (s.a.v.), uzlaşmayı tamâmen reddettiği gibi, onları da İslâm’a dâvet etmekle birlikte, Allah’a tapıp tapmamakta kendi tercihlerine bırakmıştır. İsteyen inanır Allah’a kulluk eder; isteyen küfründe devam eder. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

“ De ki: «Gerçek, Rabbinizden gelmiştir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin...»” (Kehf 18/29)

Zâten bir sonraki âyet bu genel kâideyi beyân etmektedir:

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ﴿٦﴾

6. “Artık sizin dîniniz size, benim dinim bana!”

Bu ifade şu anlama gelebilir: “Benim dinim ayrı, sizin dîniniz ayrıdır. Ben sizin mabudlarınıza tapanlardan değilim. Siz de benim taptığım tek Allah’a tapmıyorsunuz. Ben sizin mabudlarınıza asla ibâdet edemem. Siz de benim mabuduma ibâdet için hazır değilsiniz. Onun için benim yolum ve sizin yolunuz hiç bir zaman birleşmez.” Bu ifade, kâfirlere hoş görünmek için değil, gittikleri yolda devam ettikleri sürece onlardan kesinlikle beraat ve ilişki kesmeyi ilan etmek içindir. Aynı zamanda kâfirlerin, din konusunda Allah’ın Rasûlü ve ona iman edenler ile hiçbir zaman uzlaşmayacağını belirtmeyi ve bu konuda ümitlerini kesmelerini de kapsamaktadır.

Nitekim bu beraat ilanı, bu sûreden sonra nâzil olan Mekkî sûrelerde peş peşe tekrarlanmıştır. Bu mânada âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

“Rasûlüm! Bütün insanlara şunu ilan et: «Ey insanlar! Eğer benim dinimden herhangi bir şüphe içindeyseniz, şunu bilin ki, ben sizin Allah’tan başka taptıklarınıza tapmam. Ben ancak sizin canınızı alacak olan Allah’a kulluk ederim. Çünkü bana, mü’minlerden olmam emredildi.»” (Yûnus 10/104)

“De ki: «Bizim işlediğimiz herhangi bir suçtan siz sorguya çekilecek

değilsiniz; biz de sizin yaptıklarınızdan sorguya çekilmeyeceğiz.» De ki: «Rabbimiz hepimizi bir araya toplayacak, sonra aramızda en doğru bir şekilde hükmünü verecektir. Çünkü O, hükmünü adâletle verip gerçeği ortaya çıkaran ve her şeyi hakkiyle bilendir.»" (Sebe' 34/25-26)

Aynı üslup Medine döneminde de devam etmiştir:

"İbrâhim'de ve beraberindeki mü'minlerde sizin için uyulması gereken güzel bir örnek vardır. Onlar putperest kavimlerine şöyle demişlerdi: «Biz kesinlikle sizden de sizin Allah'ı bırakıp taptıklarınızdan da uzağız. Sizi ve bâtıl dîninizi reddediyoruz. Sizinle bizim aramıza, siz sadece tek olan Allah'a iman edinceye kadar sürüp gidecek bir düşmanlık ve nefret girmiş bulunmaktadır.» Ancak İbrâhim'in babasına söylediği: «Senin için Rabbimden bağışlanma dileyeceğim; ancak Allah'tan gelecek bir azabı senden savmam da mümkün değil» demesi örnek olmaz! Onlar şöyle dua ederlerdi: «Rabbimiz! Yalnızca sana güvenip dayandık, sana yöneldik. Dönüşümüz de ancak sanadır!»" (Mümtehene 60/4)

Kur'ân-ı Kerîm'in bu beyânları ve **"Artık sizin dîniniz size, benim dinim bana!"** (Kâfirûn 109/6) ifadesinin mânası, "siz kendi dîninize devam edin, ben de kendi dinime devam edeyim" değildir. Aslında maksat, bütün insanları tevhid dinine ve **"De ki: «Ben, her türlü şirk ve gösterişten uzak durup taat ve ibâdetimi yalnız Allah'a has kılarak sadece O'na kulluk ederim.»"** (Zümer 39/14) âyetinde ifade buyrulduğu gibi tek olan Allah'a ihlasla kulluğa dâvettir.

Netice itibariyle, Kâfirûn sûresinin sonunda Peygamberimiz (s.a.v.)'e izâfe edilen dinden maksat Allah'ın yegane geçerli dîni İslâm olduğunu beyân etmek, bu dînin mutlaka dünyaya yayılıp hâkim olacağını bildirmek ve bu konuda Rasûlullah (s.a.v.)'in son olarak neler yapması gerektiğini hatırlatmak üzere şimdi Nasr sûresi geliyor:

110- NASR SÛRESİ

سُورَةُ النَّصْرِ

110. NASR SÛRESİ

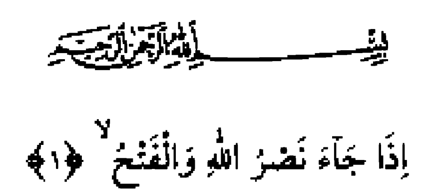
Nasr sûresi Medine döneminde nâzil olmuştur. Tam sûre olarak Kur'ân-ı Kerîm'in en son inen sûresidir. Vedâ haccı esnâsında Minâ'da indiği rivâyet edilir. 3 âyettir. Sûre "Nasr" ismini, birinci âyette geçen ve "Allah'ın yardımı" mânasına gelen نَصْرُ اللّٰهِ (nasrullâh) kelimesinden alır. Efendimiz (s.a.v.)'in vefâtına işaret ettiği için "vedâ etmek" mânasında "Tevdî" adıyla da anılır. Ayrıca "İzâ câe" ve "Fetih" isimleri de vardır. Mushaf tertîbine göre 110, iniş sırasına göre ise 114. sûredir.

Konusu

Sûre Allah'ın yardımının ve fethin geleceğini, insanların bölük bölük İslâm'a gireceğini müjdeler. Buna karşılık Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'den bir şükrâne olarak tesbihini, hamdini, tevbe ve istiğfarını artırmasını ister. Hz. Ebûbekir, Abdullah b. Abbas gibi bir kısım sahâbîler, Nasr sûresinin inmesiyle Efendimiz (s.a.v.)'in vefâtının yaklaştığını anlamışlar, işin farkında olmayanlar buradaki yardım ve zafer müjdelerine sevinirken, onlar hazin hazin gözyaşı dökmüşlerdir. (bk. Buhârî, Tefsir 110; Tirmizî, Tefsir 110)

Fetih Geldiği Zaman

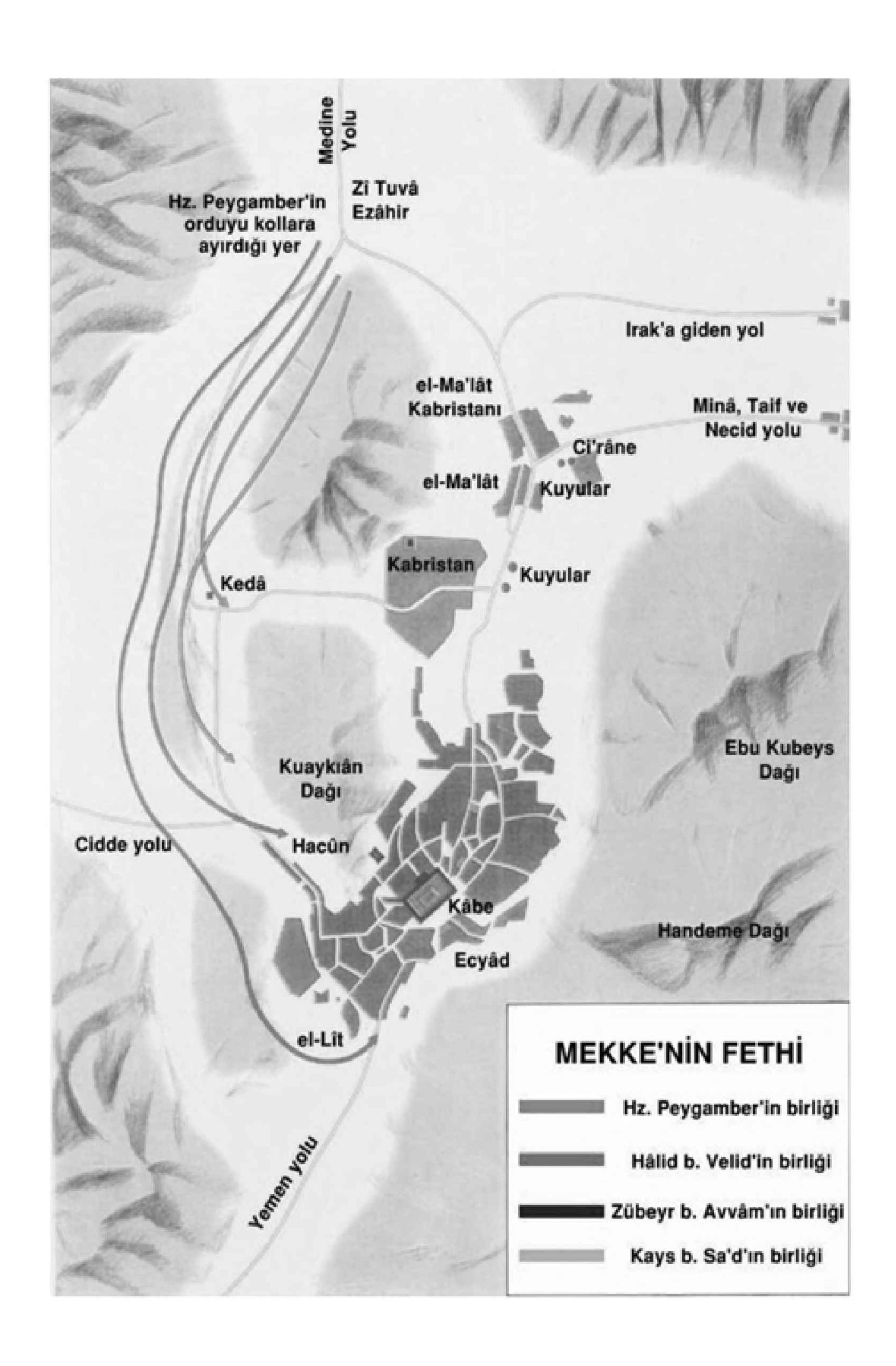
Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Rasûlüm! Allah'ın yardımı ve fetih geldiği zaman,

"Allah'ın yardımı"ndan maksat, Cenâb-ı Hakk'ın düşmanlarına karşı Habîb-i Edîbi'ne lutfettiği her türlü yardımıdır. Husûsiyle İslâm'ın yayılması ve zafere erişmesi hakkındaki yardımıdır. "Fetih"ten maksat ise, öncelikle "Fetihlerin Fethi" olan Mekke'nin fethi, sonra bunu tâkip eden diğer bütün fetihlerdir. Bundan, daha önce kapalıyken Hak katından kula açılan "rızıklar, ibâdetler, ilimler, anlayışlar, keşifler, açık-gizli, maddî-manevî tüm nimetler"in kastedilmiş olması da mümkündür. Mutlak mânada fetih, fetihlerin en üstünü ve en mükemmelidir. Bu ise Allah Teâlâ'nın Zât-ı Ehadiyeti'nin tecellisinden kulun kalbine açılan mânevî fetihtir. Diğer fetihler, kula böyle bir fethin açılmasına birer vesiledir.

Peygamberimiz (s.a.v.)'e müjdelenen ikinci büyük nimet şu:

وَرَاَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ ف۪ي د۪ينِ اللّٰهِ اَفْوَاجًاۙ ﴿٢﴾

2. İnsanların Allah'ın dînine akın akın girdiğini gördüğün zaman,

Daha önce insanlar birer ikişer İslâm'a girerken bu yardım ve fetihlerden sonra kabileler, gruplar, bölükler hâlinde akın akın İslâm'a girmeye

başlamışlardır. Rivâyete göre Efendimiz (s.a.v.) Mekke'yi fethedince Araplar birbirlerine: "Hz. Muhammed (s.a.v.) Harem ehline karşı muzaffer olunca artık ona kimse karşı koyamaz" dediler ve savaşsız İslâm'a girmeye karar verdiler. (bk. Kurtubî, *el-Câmi'*, XX, 230) Nitekim hicretin 9. senesine "Heyetler Senesi" denilmiştir. Arap Yarımadası'nın her köşesinden insanlar heyetler hâlinde Rasûlullah (s.a.v.)'in huzuruna gelerek İslâm'a girdiler, ona bey'at ettiler. Allah Rasûlü (s.a.v.)'in Vedâ Haccı'nı yaptığı hicri 10. senede bütün Arabistan tek bayrak altında birleşti. Ülkede hiçbir müşrik kalmadı.

Bu büyük nimetlere şükür olarak:

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ ؕ اِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

3. Artık Rabbini övgülerle yücelterek tesbih et ve O'ndan bağışlanma dile! Çünkü O, tevbeleri çokça kabul edendir.

Burada Efendimiz (a.s.)'a ve onun şahsında tüm mü'minlere üç husus emredilir:

Birincisi; hamd etmek. Burada "hamdin emredilmesi"nin hikmeti şudur: "Rasûlüm! Bu büyük başarının, senin gayretin ve mârifetin sonucu gerçekleştiği aklına bile gelmemelidir. Bu tamâmen Allah'ın lutfuyla olmuştur. Bunun için Allah'a şükret, kalp ve lisan ile bunu itiraf et. Çünkü böyle büyük bir işi gerçekleştiren ve bu başarının yaratıcısı ancak Allah'tır. Dolayısıyla hamd edilmeye lâyık olan sadece O'dur."

İkincisi; tesbih etmek. Burada emredilmesinin hikmeti şudur: "Allah, dîninin yücelmesi için sizin çalışma ve gayretlerinize muhtaç olmaktan pak ve uzaktır. Bunu itiraf edin. Gayretlerinizin başarıya ulaşmasının, ancak Allah'ın yardımı ile olabileceğine de kesinlikle inanmalısınız. Allah Teâlâ bir işi istediği kuluna yaptırabilir. Bir kula bunun gibi bir hizmeti yaptırması, aslında ona Allah'ın bir ihsânıdır. Allah'ın sizin üzerinizdeki ihsânı da onun dînine hizmet etme şerefini size vermesidir."

Üçüncüsü; istiğfar etmek. İstiğfarın içinde tevbe de vardır. Çünkü âyet Allah'ın اَلتَّوَّابُ (tevvâb) yani "tevbeleri çokça kabul eden" ismiyle sona ermektedir. Buna göre eksiklikleri, kusurları ve günahları için Allah'tan bağışlanma dilemek ve O'na tevbe etmek istenmektedir. Aslında Hak Teâlâ Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'i günahtan korumuştur. Dolayısıyla onun istiğfar etmesi, insanlara istiğfar etmenin ne kadar gerekli olduğunu ders vermesi, ümmetinin günahları için af dilemesi ve devamlı mânevî terakki hâlinde olması itibariyle, son durumuna göre bir önceki makamını eksik bulması ve nâdiren daha evlâ olanı terk etmesi yönlerinden olmuştur.

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor:

Rasûlullah (s.a.v.) vefatından önce:

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ وَ اَسْتَغْفِرُكَ وَ اَتُوبُ اِلَيْكَ

(Subhânekellâhümme ve bihamdike ve estağfiruke ve etûbu ileyk)

"Allah'ı hamd ile tesbih eder, Allah'tan mağfiret diler ve O'na tevbe ederim" sözlerini çokça söylerdi. Kendisine:

"- Ey Allah'ın Rasûlü! Görüyorum ki sen: *"Allah'ı hamdiyle tesbih ederim. Allah'tan mağfiret diler, O'na tevbe ederim"* sözlerini çokça söylüyorsun, bunun sebebi nedir?" diye sordum. Fahr-i Kâinat (s.a.v.):

"- Rabbim bana ümmetimde bir alâmet göreceğimi haber vermi ti. Bu alâmeti gördüğüm takdirde bu tesbihi çokça söylememi buyurdu. İ te ben o alâmeti görmü bulunuyorum" buyurdu ve Nasr sûresini okudu. (Buhârî, Tefsir 110; Müslim, Salât 217)

Nasr sûresinde haber verilen bu başarıya, bu güzel sonuca, böyle tesbih ve hamdile Allah'ın bağışlamasına eriştiren yüce İslâm dinine mukâbil, bu nimetin kıymetini bilmeyip inkâr ve nankörlükte devam eden ve tevbeye yanaşmayan kâfirlerin fecî sonları ve uğrayacakları azabı oldukça dikkat çekici bir örnekle göstermek üzere Tebbet sûresi gelmektedir:

111- TEBBET SÛRESİ

سُورَةُ تَبَّتْ

111. TEBBET SÛRESİ

Tebbet sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 5 âyettir. İsmini, birinci âyetteki "kurudu/kurusun" mânasındaki تَبَّتْ (tebbet) kelimesinden alır. Ayrıca "Mesed", "Leheb", "Ebû Leheb" isimleriyle de anılır. Mushaf tertîbine göre 111, iniş sırasına göre ise 6. sûredir.

Konusu

Sûre, öncelikle Rasûlullah (s.a.v.)'e karşı amansız bir düşmanlık sergileyen amcası Ebû Leheb ve karısının, bunların şahsında da tüm din düşmanlarının fecî âkıbetini gözler önüne serer.

İniş Sebebi

Peygamberimiz (s.a.v.), **"Sen, önce yakın akrabanı uyar!"** (Şuarâ 26/214) emri gelince, bütün Kureyşi Safâ tepesine çağırdı. Yüksek bir kayanın üzerinden onlara şöyle hitâb etti:

"–Ey Kureyş cemaati! Ben size, şu dağın eteğinde veya şu vâdide düşman atlıları var; hemen size saldıracak, mallarınızı gasbedecek desem, bana inanır mısınız?"

Kureyşliler hiç düşünmeden:

"–Evet inanırız! Çünkü şimdiye kadar seni hep doğru söylediğini gördük. Senin yalan söylediğini hiç duymadık!" dediler.

Karşısındaki insanlardan bu tasdîki alan Rasûlullah (s.a.v.), onlara şu ilâhî hakîkati bildirdi:

"–O halde ben şimdi size, önünüzde şiddetli bir azap günü bulunduğunu, Allah'a inanmayanların, o çetin azâba uğrayacaklarını haber veriyorum. Ben sizi o çetin azaptan sakındırmak için gönderildim.

Ey Kureyşliler! Size karşı benim hâlim, düşmanı gören ve âilesine zarar vereceğinden korkarak hemen haber vermeye koşan bir adamın hâli gibidir.

Ey Kureyş cemaati! Siz uykuya dalar gibi öleceksiniz. Uykudan uyanır gibi de dirileceksiniz. Kabirden kalkıp Allah'ın huzûruna varmanız, dünyadaki her hareketinizin hesâbını vermeniz muhakkaktır. Neticede hayır ve ibâdetlerinizin mükâfatını, kötü işlerinizin de ceza ve şiddetli azâbını göreceksiniz! Mükâfat ebedî bir cennet; ceza da ebedî bir cehennemdir." (bk. Buhârî, Tefsir 26; Müslim, Îman 348-355; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 281-307; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* I, 74, 200)

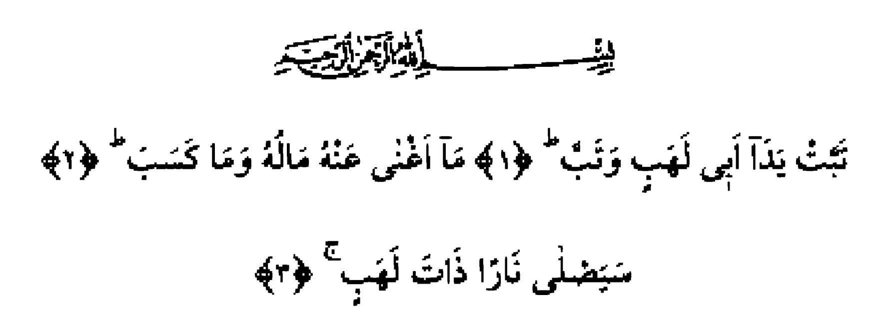
Allah Rasûlü (s.a.v.)'in bu hitâbesine, orada bulunanlardan umûmî bir itiraz gelmedi. Yalnız amcası Ebû Leheb:

"–Hay eli kuruyası! Bizi buraya bunun için mi çağırdın?" diyerek münâsebetsiz

ve yakışıksız sözler sarf etti. Hakâretleriyle Peygamber Efendimiz'in aziz kalbini incitti. Ebû Leheb'in bu tavrı üzerine, onu ve karısını kötüleyen ve cehennemlik olduklarını ilân eden "Tebbet Sûresi" nâzil oldu. (Buhârî, Tefsir 26/2; 34/2; 111/1-2; Müslim, İman 355)

Ebû Leheb'in Eli Kurusun

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Ebû Leheb'in iki eli kurusun! Zâten kurudu ve kendisi helâk olup gitti.

2. Ne malı bir fayda verdi ona, ne de kazandıkları.

3. Yakında o, yanıp kavrulmak üzere alevli bir ateşe girecek.

Ebû Leheb, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in amcasıdır. Buna rağmen Efendimiz'e inanmadığı gibi, karısıyla birlikte ona çok büyük düşmanlıklar yapmıştır. Şu rivâyetler, bu düşmanlığın şiddetini ve ulaştığı korkunç seviyeyi göstermeye yeter.

Tãrık b. Abdullah el-Muhâribî, bir müşâhedesini şöyle anlatır:

Rasûlullah (s.a.v.)'i Zülmecaz Panayırı'nda görmüştüm:

"–Ey insanlar! Lâ ilâhe illallah deyin de kurtulun!" diye yüksek sesle hitâb ediyordu. Bir adam da elindeki taşla O'nu tâkip ediyor ve:

"–Ey insanlar! Sakın ona inanmayın, itaat etmeyin. Çünkü o yalancıdır!" diyerek bağırıyordu. Attığı taşlarla Efendimiz'in ayak bileklerini kanatmıştı. Oradakilere:

"–Kimdir bu zât?" diye sordum.

"–Bu, Abdülmuttaliboğulları'ndan bir gençtir" dediler.

"–Ya onun ardına düşüp taş atan kimdir?" diye sordum.

"–O da amcası Ebû Leheb'dir" dediler. (Darekutnî, *Sünen,* III, 44-45)

Mekke'de Rasûlullah (s.a.v.)'in evi, iki ebediyet fukarâsı Ebû Leheb ile Ukbe b. Ebî Muayt'ın evleri arasında idi. Bunlar, her türlü pisliği getirip Efendimiz (s.a.v.)'in kapısının önüne atarlardı. Fahr-i Kâinat Efendimiz'in rakîk ve temiz gönlü, komşularının bu çirkin muâmelesinden incinir:

"–Ey Abdi Menaf oğulları! Bu nasıl komşuluk?!" diye sitem eder, pislikleri kapısının önünden yayı ile uzaklaştırırdı. (İbn Sa'd, *et-Tabakât,* I, 201)

Ebû Leheb, birgün yine aynı menfûr hareketini yapmak üzereyken Hz. Hamza onu gördü. Pisliği elinden alıp başının üzerine döktü. Ebû Leheb, bir taraftan pislikleri temizlerken, diğer taraftan da Hz. Hamza'ya hakâret ediyordu. (bk. İbn

Esîr, *el-Kâmil,* II, 70)

Ebû Leheb’in karısı Ümmü Cemîl de Allah Rasûlü’ne ezâ ve cefâ etmekte kocasından geri kalmaz, her gece dikenli ağaç dallarını büyük bir demet yapar, boynuna bağlar, geceleyin ayağına batması için Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)’in geçeceği yollara atardı. Rasûlullah (s.a.v.) ise, ipek üzerine basar gibi onların üzerine basar geçerdi. (bk. İbn Hişâm, *es-Sîre,* I, 376; Kurtubî, *el-Câmi‘*, XX, 240)

İşte onların bu ve benzeri zulümleri sebebiyle haklarında Tebbet sûresi nâzil olmuştu.

Ebû Leheb çok kötü bir şekilde ölmüş, malı, kazandıkları ve bunlara dâhil olan çocukları ona hiçbir fayda sağlayamamıştır. Şöyle ki:

Ebû Leheb Rasûlullah (s.a.v.)’i yenebilmek için varını yoğunu ortaya dökmüştü. Bu sûrenin nüzûlünden sonra 7-8 sene geçmeden Bedir savaşı vuku bulmuştu. Çiçek hastalığına tutulduğu için o azılı kâfir savaşa katılamamıştı. Savaş olup Kureyşin pek çok ileri gelen reisinin öldürüldüğü haberi Mekke’ye ulaştığında Ebû Leheb o kadar üzüldü ki ancak 7 gün yaşayabildi. Ölümü de çok ibret vericidir. Ebû Leheb, çiçek hastalığına benzer bir hastalığa yakalandı. Evdeki yakınları bile, bulaşmasından korkarak ona dokunmuyorlardı. Ölümünden sonra üç gün boyunca kimse ona yanaşmadı. Cesedi çürüyerek kokmaya yüz tuttu. Bunun üzerine herkes oğullarını kınamaya başladı. Bir rivâyete göre oğulları bazı zencilere ücret vererek cesedini kaldırtmış ve yine ücretle defnettirmişlerdi. Diğer bir rivâyete göre, bir hendek kazdırtmışlar ve babalarının cesedini içine sopayla iterek toprakla kapatmışlardı. Böylece ne malından ne de evlatlarından bir fayda görmüştü. Oğulları, cenazesini bile şerefle defnetmeye fırsat bulamamışlardır. Böylece Kur’ân-ı Kerîm’in Ebû Leheb’le ilgili olarak verdiği mûcizevî haberin birkaç sene içinde nasıl gerçekleştiğini herkes görmüştür.

Ebû Leheb’in hanımı Ümmü Cemîl de düşmanlıkta kocasından geri kalmadığı için o da aynı fecî âkıbete uğramıştır:

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾

4. Karısı da beraber girecek. Hem de o ateşe odun taşıyıcı olarak.

5. Boynunda sağlam bükülmüş bir ip olduğu halde.

Burada Ümmü Cemil için حَمَّالَةَ الْحَطَبِ (hammâlete’l-hatab) yani “odun taşıyıcısı” tavsifi yapılır. Bununla alakalı şu izahlar yapılabilir:

• Bu kadın, oduncular gibi liften yapılmış urganı boynuna bağlayıp Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’in yoluna atmak üzere diken taşıdığı için “gerdanında

bükülmüş ip bulunan odun hamalı" diye nitelendirilmiştir.

• Yahut cehennemde böyle bir duruma gireceğini anlatmak için ona bu vasıf verilmiştir.

• Yahut insanlar arasında koğuculuk yapıp arayı kattığı, insanları birbirine düşürüp kızıştırdığı için ona "odun hamalı" denmiştir. Çünkü koğuculuk yapana da: "İnsanlar arasında odun taşıyıp ateş yakıyor, onları birbirine katıp düşmanlık, kızgınlık, kavga çıkarıyor" denilir. Ateş nasıl odunla yanarsa, insanların birbirine kızması da koğucunun hareketleriyle olur. Âdeta koğucunun davranışı, kavga ateşinin yakıtı olmaktadır. O dünyada fitne ateşini tutuşturduğu gibi, cehennem ateşi de onun için tutuşacaktır.

• Rivâyete göre o kadının mücevherden yapılmış kıymetli bir gerdanlığı vardı. "Lât ve Uzzâ'ya yemin olsun ki, bunları Muhammed'e düşmanlık yolunda harcayacağım" derdi. Bu sebeple Yüce Allah da, o gerdanlık yerine, boynuna ateşten bir ip takmıştır. (bk. İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân,* IV, 564)

İşte bu sebeplerle Cenâb-ı Hak, onlar hakkında müstakil bir sûre indirmiş, Habîbi'ne olan düşmanlıkları yüzünden ebediyen lânetlenmek üzere onları Kelâm-ı Kadîmi'ne pek fenâ bir şekilde kaydetmiştir. Hazin ve perişan âkıbetlerini bütün dünyaya bir ibret vesikası olarak sunmuştur. İslâm'da esas olanın kan akrabalığı değil, iman kardeşliği olduğunu açık bir misâlle beyân etmiştir. Eğer bir kişinin imanı yoksa, Rasûlullah (s.a.v.)'e akraba olması, hatta onun amcası olmasının bile hiçbir fayda vermeyeceğini bildirmiştir. Böylece kimsenin babasının, dedesinin veya herhangi bir akrabasının faziletine güvenerek aldanmamasını; sahih bir iman ve sâlih amellere yönelerek, ihsân seviyesinde bir kullukla kendini kurtarmaya çalışmasını telkin etmektedir.

Tebbet sûresinde bahsedilen ebedî zarar ve hüsrândan kurtulmak için yegâne çârenin Allah'ın dînine sarılmak ve bunun için de önce tevhid ve ihlas ile Allah'ı tanımak olduğunu beyân için şimdi İhlâs sûresi gelecektir:

112- İHLÂS SÛRESİ

سُورَةُ الْاِخْلَاصِ

112. İHLÂS SÛRESİ

İhlâs sûresi Mekke'de nâzil olmuştur. 4 âyettir. İsmini, İslâm dîninin esasını teşkil eden tevhîd akîdesinin veciz bir ifadesi olan "İhlâs" sözünden alır. "İhlâs", dini hâlis yapmak, şirk bulaşıklarından temizlemek ve sadece Allah'a kulluk etmek demektir. Sûrenin kaynaklarda tespit edilen yirmiden fazla ismi vardır. Yaygın isimlerinden biri "Kul hüvellahü ehad"dır. Ayrıca "Samed", "Tevhîd", "Esâs", "Tecrîd", "Necât", "Velâyet", "Mukaşkışe", "Muavvize" isimleriyle de anılır. Mushaf tertîbine göre 112, iniş sırasına göre ise 22. sûredir.

Konusu

Cenâb-ı Hakk'ın birliği ve en mühim sıfatları gâyet veciz bir şekilde beyân edilir.

Fazileti

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki bu sûre Kur'an'ın üçte birine denktir." (Buhârî, Tevhid 1; Müslim, Misâfirîn 259)

Kur'ân-ı Kerîm'in muhtevasını "tevhid ve mârifetullah", "âhiret bilgisi" ve "doğru yol bilgisi" diye üçe ayırırsak, İhlâs sûresi bunların birincisini ele aldığı için, bu yönüyle Kur'an'ın üçte birine denk olduğu anlaşılabilir.

Rasûlullah (s.a.v.) sahâbîlerden birini bir seriyyenin başında kumandan olarak göndermişti. O mübârek sahâbî, arkadaşlarına namaz kıldırıyor, ancak kıraatini her defasında İhlâs sûresi ile bitiriyordu. Medine-i Münevvere'ye döndüklerinde, durumu Allah Rasûlü'ne haber verdiler. Efendimiz: *"Ona, niçin böyle yaptığını sorun!"* buyurdu. Arkadaşları bunun sebebini sorduklarında sahâbî:

"–Bu sûre, Rahmân'ın vasıflarını anlatmaktadır. Bu yüzden, onu okumayı seviyorum." cevâbını verdi. Bunu öğrenen Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"–Ona söyleyin, Allah Teâlâ da onu seviyor." (Buhârî, Tevhîd 1)

Yine Peygamberimiz (s.a.v.), sevdiği için bu sureyi her namazda okuyan bir sahâbîye:

"Onu sevmen seni cennete götürür" müjdesini vermiştir. (Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 11)

İniş Sebebi

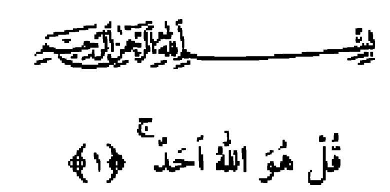
Müşriklerin, Rasûlullah (s.a.v.)'e: "Rabbinin nesebini söyle" demeleri üzerine Cenâb-ı Hak, kendini tanıtmak üzere bu sûreyi indirdi. (Ahmed b. Hanbel,

Müsned, V, 133-134)

Araplarda bir yabancıyı tanımak istediğinde “Onun nesebi nedir?” diye sormak âdetti. Çünkü onlarda bir kimseyi tanımanın ilk şartı, nesebinin ne olduğu ve hangi kabileden geldiğinin açıklanmasıydı. Bu sebeple, Rabbinin kim olduğunu öğrenmek için Efendimiz (s.a.v.)’e de O’nun nesebini sormuşlardı.

Allah Birdir

Rahmân Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. De ki: O Allah birdir.

Allah Teâlâ birdir, tektir. O, “Baba, Oğul ve Rûhu’1-Kudüs” üçlüsüne inanan hıristiyanların dediği gibi değildir. Yine O, birçok ilâhın varlığına inanan müşriklerin inandığı gibi de değildir.

Allah’ın “bir” olarak vasıflanmasının üç mânası vardır ve her bir Yüce Allah hakkında doğrudur:

• O birdir. O’nun yanında ikinci bir ilâh yoktur. Bu, O’nun sayı mânasında “bir” olmadığını ifade eder. Aslında bu sûreden maksat, müşriklere bir cevap olarak, Allah’ın ortağı olmadığını bildirmektir.

• O tektir, benzeri ve ortağı yoktur. Nitekim, “Falan şahıs, asrında tektir” dendiğinde bu, onun benzeri olmadığı anlamına gelir.

• Allah birdir; bölünmez, parçalara ayrılmaz.

Cüneyd-i Bağdâdî (k.s.)’a:

“Tevhidin tam ve hâlis şeklini, özünü bize anlatır mısın?” dediler. Şöyle anlattı:

“Tevhid, kulun sonunun başlangıcına benzemesidir. Bu beden kalıbına girmeden önce ne şekildeyse, yine öyle olabilmesidir. Tevhid, sûfînin yalnız kaldığı bir makamdır. Tevhid, vatandan ayrılmanın, sonradan yaratılma diye bir şeyin bahis konusu olmadığı bir makamdır. Tevhid, savaşların ve cenklerin olmadığı bir makamdır. Tevhid, bilginin ve cehlin geride bırakılıp çıkıldığı bir derecedir. Nihâyet tevhid, cümle mekânın Hak varlığında yok olduğu yüce bir makamdır.” (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* I, 282)

Kur’ân-ı Kerîm, Allah Teâlâ’nın birliğinin delillerini anlatır. Bunlar pek çoktur. Bunlardan şu dört tanesine yer vermek faydalı olacaktır:

Birincisi; **“Yaratan, yaratamayan gibi olur mu hiç?”** (Nahl 16/17) âyet-i kerîmesinde dile getirilen hakikattir. Bu, yaratma ve meydana getirme delilidir. Yüce Allah, bütün varlıkların yaratıcısıdır. O’nun “yaratma” fiilinin dışında oluşan hiçbir varlık yoktur. Böyle olunca onlardan herhangi birinin Allah’ın ortağı olması mümkün değildir.

İkincisi; **“Eğer göklerde ve yerde Allah’tan başka ilâhlar olsaydı, ikisinin de dengesi ve düzeni kesinlikle bozulur giderdi. Arşın Rabbi olan Allah, onların yakıştırdığı her türlü çirkin vasıflardan uzaktır, yücedir!”** (Enbiyâ 21/22) âyetinde beyân edilen gerçektir. Bu, Allah Teâlâ’nın kâinatı büyük bir nizam içinde, sağlam ve eşsiz yaratmasının delilidir.

Üçüncüsü; **“Rasûlüm! De ki: «Faraza, onların iddia ettikleri gibi Allah ile beraber başka ilâhlar olsaydı, bu takdirde o ilâhların hepsi, arşın sahibine ulaşmak için mutlaka bir yol ararlardı»”** (İsrâ 17/42) âyetinde açıklanan delildir. Bu, Cenâb-ı Hakk’ın hâkimiyet ve üstünlük delilidir.

Dördüncüsü; **“Allah asla çocuk edinmemiştir. O’nunla birlikte başka bir ilâh da yoktur. Eğer olsaydı, o takdirde her bir ilâh kendi yarattıklarını yanına alır ve mutlaka biri diğerine üstünlük kurmaya çalışırdı. Allah, onların uydurduğu noksan sıfatlardan pak ve uzaktır”** (Mü’minûn 23/91) âyetinde beyân edilen husustur. Bu da, birden çok ilâh olduğu takdirde çekişme ve üstün olmaya çalışma olacağına dâir delildir.

Bu ve benzeri nice deliller, Allah Teâlâ’nın birliğini ispat eder. O’nun sonsuz kudretiyle tek başına tüm varlığı yaratıp idâre ettiğini açıklar:

اَللّٰهُ الصَّمَدُۚ ﴿٢﴾

2. Her şey o Allah’a muhtaçken O hiçbir şeye muhtaç değildir.

Cenâb-ı Hak, bu muazzam işleri yaparken kimseye muhtaç da değildir. Çünkü O, Samed’dir. اَلصَّمَدُ (Samed), “her hususta kendisine başvurulan, sığınılan, emri ve müsaadesi olmadan hiçbir iş yapılamayan, mutlak itaat edilen olduğu halde; kendisi kimseye muhtaç olmayan, yemeyen, içmeyen, iç boşluğu olmayan, eksiksiz, gediksiz” demektir. Kemâlin zirvesinde bulunan, padişahlar padişahı anlamına da gelir. Buna göre Allah’ın samed oluşu, “var olma bakımından kimseye muhtaç olmayıp, her şeyin varlık ve devamı tamâmen kendisine borçlu olan Vâcibü’l-Vücûd” mânasındadır. Bunun, “kendisinden başkası ibâdet edilmeye lâyık olmayan tek varlık” anlamı da vardır. “Samed”in bir diğer mânası da canlıların ihtiyaçlarını an be an veren, biriktirmeden ve geciktirmeden veren demektir.

Dolayısıyla Samed sıfatı, Allah’ın Ehad sıfatını açıklarken, bir sonraki âyette beyân edilen vasıflar da Samed sıfatını açıklamaktadır:

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْۙ ﴿٣﴾

3. O, doğurmamış ve doğmamıştır.

Allah, doğurmamıştır, dolayısıyla hiçbir evlat edinmemiştir. O'nun ne oğlu ne de kızı vardır. Allah, bütün kemâl sıfatlarıyla muttasıf olduğu gibi, noksan sıfatlardan da uzaktır. Görüldüğü üzere âyetin bu kısmı, Allah'a evlat nisbet edenlerin hepsini reddeder. Meselâ, **"Üzeyr, Allah'ın oğludur"** (bk. Tevbe 9/30) diyen yahudileri; **"Mesih Allah'ın oğludur"** (bk. Tevbe 9/30) diyen hıristiyanları ve **"Melekler Allah'ın kızlarıdır"** (bk. Sâffât 37/150, 153, Zuhruf 43/16) iddiasında bulunan Arap müşriklerini reddeder. Yüce Allah, kendisinin çocuğu olmadığını bildirerek bunların hiçbirini kabul etmez.

Allah doğmamıştır da. O, ne bir babanın, ne de bir ananın çocuğu olmuştur. Çünkü doğan her şey sonradan olur. Yüce Allah ise kadîm ve ezelîdir, evveli yoktur. Ne doğmuş olması, ne de bir babasının olması mümkün değildir. Bu âyetle, soy ve neseple alakalı ne varsa bütün yönleriyle hepsini Yüce Allah'tan nefyeder. Bir sonraki âyette bu hususu izâh eder:

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ ﴿٤﴾

4. Hiçbir şey O'na denk değildir.

Ne zâtında, ne sıfatlarında, ne de fillerinde, yarattıklarından hiçbiri O'na benzemez. Çünkü O, her şeyin yegâne sahibi ve yaratıcısıdır. Şu halde, yarattıklarından, O'nun seviyesine yükselecek veya yaklaşacak bir benzeri olması mümkün değildir. O bundan nihâyetsiz yücedir, uzaktır. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

"...O'nun benzeri gibi hiçbir şey yoktur. O, her şeyi hakkiyle işiten, her şeyi hakkiyle görendir." (Şûrâ 42/11)

Şimdi ise, kendisinden kötülük sâdır olabilecek her türlü yaratılmışların şerrinden böyle misilsiz, benzersiz, mutlak Yüce Bir Allah'a sığınmayı emreden Felak sûresi başlayacaktır:

113- FELÂK SÛRESİ

سُورَةُ الْفَلَقِ

113. FELAK SÛRESİ

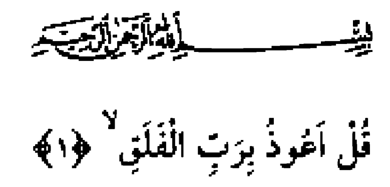
Felak sûresi Mekke'de inmiştir. 5 âyettir. İsmini birinci âyetin sonundaki "yarmak, aydınlık, sabah" mânalarına gelen اَلْفَلَقِ (felak) kelimesinden almıştır. Felak ve Nâs sûrelerine "Allah'a sığındırıcı" mânasında "Muavvizetân"; İhlâs ile birlikte üçüne ise "Muavvizât" denilir. Mushaf tertibine göre 113, iniş sırasına göre 20. sûredir.

Konusu

İnsanın beden ve ruh sağlığına zarar verecek şeylerin şerrinden Allah'a sığınmayı öğütlemektir.

Sabahın Rabbine Sığınırım

Rahmân Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. De ki: "Sığınırım sabahın Rabbine";

الْفَلَقِ (felak) sözlükte "yarıp çıkarmak" demektir. Burada çoğunluğun görüşüne göre "gecenin karanlığının yarılmasıyla ortaya çıkan sabah vakti" mânasına gelir. Nitekim Cenâb-ı Hak kendisi için فَالِقُ الْاِصْبَاحِ (Fâliku'l-isbâh) "Gecenin karanlığını yarıp sabahı çıkaran" sıfatını kullanır. (En'âm 6/96) Buna göre رَبِّ الْفَلَقِ (Rabbü'l-felak), "Sabah'ın Rabbi" demek olup, sûre, karanlıklardan aydınlığa çıkmak, zor durumlardan rahatlığa erişmek için aydınlığın yaratıcısı Allah Teâlâ'ya sığınmayı emretmektedir.

"Felak" ile Allah Teâlâ'nın yarıp ortaya çıkardığı her şey kastedilmiş de olabilir:

• Gecenin karanlığını yarıp sabahı çıkardığı gibi, yeryüzünü yararak orada nice mahsulâtı meydana getiriyor,

• Dağları parçalayarak ondan nice gözeleri, nehirleri, madenleri meydana çıkarıyor,

• Bulutları yararak onlardan yağmurları yağdırıyor,

• Rahimleri infilak ettirerek oradan nice yavruları dünyaya getiriyor.

İşte her türlü şerden bu kadar muazzam işler yapan sonsuz kudret ve azamet sahibi Allah'a sığınmak, kullar için bir selâmet, emniyet ve saâdet vesilesidir.

Kötülüklerinden Allah'a sığınılacak şeylere gelince:

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَۙ ﴿٢﴾

2. "Bütün yarattıklarının şerrinden",

Öncelikle çok genel bir ifade kullanılmıştır. Çünkü Allah Teâlâ'dan başka bu ifadenin mutevasına girmeyecek hiçbir varlık kalmamaktadır. Bu âyetten sonrakiler hiç zikredilmemiş bile olsaydı, yine de ayrıca sayılanlar da dâhil bütün yaratıkların şerrinden Rabbimize sığınmış olacaktık. Fakat zararlarının büyüklüğüne dikkat çekmek üzere, bu genel ifadeden sonra husûsî olarak üç şeyden bahsedilir ve özellikle bunların şerrinde de Allah'a sığınmanın

ehemmiyeti vurgulanır. Bahsi geçen üç şeyden birincisi şudur:

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَۙ ﴿٣﴾

3. "Karanlığı bastığı zaman gecenin şerrinden",

Gecenin içinde barındırdığı pek çok kötülük vardır. Öncelikle karanlık görüntüsü, korku ve dehşet vericidir. Gece, hayat sahiplerinin uyumak suretiyle bir nevi hayattan mahrum kaldıkları zamandır. Vahşi hayvanlar yuvalarından, haşeratlar yerlerinden geceleyin çıkar. Hırsızlar, düşmanlar ve suçlular o vakit hucuma geçer. Yangınlar çıkar. Geceleyin cin ve şeytan denilen kötü ruhlar çıkıp etrafa yayılır. Bu sebeple dilimizde "Sabahın şerri akşamın hayrından daha iyidir" sözü mesel olmuştur. Bütün bunların şerrinden kendimizi korumamız, bunun için de Allah'a sığınmamız gerekir

İkincisi:

وَمِنْ شَرِّ النَّفّٰاثَاتِ فِي الْعُقَدِۙ ﴿٤﴾

4. "Düğümlere üfleyen büyücü kadınların şerrinden",

Bunlar sihir ve büyü yapan kimselerdir. Erkek veya kadın olabilir. Fakat bu işleri daha çok kadınlar yaptığı için "üfleyen kadınlar" mânasında اَلنَّفّٰاثَاتُ (neffâsât) kelimesi kullanılmıştır. Mamafih bundan "üfleyen nefisler, şahıslar, gruplar" mânasını anlamak da mümkündür. Büyüler ipler düğümlenerek ve bu düğümlere üflenerek yapılır. Yapılan büyüler insanı etkilemekte, psikolojisini bozmakta, eşler arası münâsebetleri aksatacak bir tesir icra etmekte, hatta eşlerin birbirinden ayrılmalarına yol açabilmektedir. (bk. Bakara 2/102) Bu sebeple İslâm dini büyü yapmayı haram kılmış ve bu zararlı kişilerin ve yaptıklarının şerrinden Allah'a sığınmayı emretmiştir.

Üçüncüsü:

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

5. "Kıskandığında hasetçinin şerrinden!"

Haset, bir kişinin kardeşinin sahip olduğu nimetlere; kocasına, hanımına, evladına, malına, ilmine göz dikerek bunların onun elinden çıkmasını istemesi ve bunu gerçekleştirmek için de bir kısım hileli yollara baş vurmasıdır. Bu itibarla haset son derece tehlikeli ve zarar verici bir duygudur. Haset kişinin içinde kalıp, söz veya fiil olarak dışa yansımadığı sürece başkasına zarar vermez. Fakat haset edeni rahat bırakmaz, gece gündüz içini kemirir durur. Söz ve fiil olarak dışa yansımaya başladığı zaman haset edilene de zarar verir. Buna işaret

etmek üzere âyette "kıskandığı zaman" kaydı getirilmiştir.

Hasedin üç derecesi vardır. İkisi yasaklanmış üçüncüsü teşvik edilmiştir. Birincisi kardeşinin elindeki nimetin gitmesini istemek, ona başka nimetlerin gelmesini istememek ve bundan rahatsız olmaktır. Kendisine gelmese de ondan gitmesini arzulamaktır. İkincisi kardeşinin elindeki nimetin ondan çıkarak kendisine gelmesini istemektir. Üçüncüsü ise kardeşinin elindeki nimetin ondan çıkmasını istemeksizin o nimetten kendisinde de olmasını arzulamasıdır. İşte bu üçüncü duyguya "gıpta" veya "imrenme" denilir. Haset kötü, fakat imrenme güzeldir. Haset fert ve toplumu çöküntüye götürürken, imrenme fertleri gayrete getirerek, yarışmaya iterek toplumu ilerlemesine yardımcı olur. Efendimiz (s.a.v.) şu beyânlarıyla imrenmeyi teşvik etmiştir:

"*Ancak u iki ki iye imrenilir: Allah'ın verdiği malı Allah yolunda harcayan ve Allah'ın verdiği ilim ve hikmete göre ya ayan ve ba kalarına da öğreten ki ilere.*" (Buhârî, İlim 15; Tevhid 45)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.): "*Ate odunu yeyip bitirdiği gibi, haset de iyilikleri yer bitirir*" (Ebû Dâvûd, Edeb 44; İbn Mâce, Zühd 22) buyurarak hasetten sakındırmaktadır. Çünkü haset başkalarına zarar verdiği gibi, kişinin kendine de çok zarar vericidir. Haset kişiyi Allah'a karşı isyâna, O'nun taksimatına râzı olmamaya, günaha girmeye ve hayatı binbir türlü sıkıntı, üzüntü ve huzursuzluklarla geçirme yol açar. O halde hem hasetten hem haset etmekten hem de haset edenden Allah'a sığınmak gerekir.

Genel olarak bütün yaratıkların, özel olarak da gece, büyücü ve hasetçinin şerrinden Allah'a sığınmayı emreden Felak sûresini, insanın dünyada da âhirette de başına belâ olabilecek ve onu sonsuz bir hüsrâna sürükleyecek en büyük şerden Rab, Melik ve İlâh gibi üç büyük sıfatıyla birlikte Allah Teâlâ'ya sığınmayı emreden Nâs sûresi tâkip edecek ve Kur'ân-ı Kerîm bu sûreyle sona erecektir:

114- NÂS SÛRESİ

سُورَةُ النَّاسِ

114. NÂS SÛRESİ

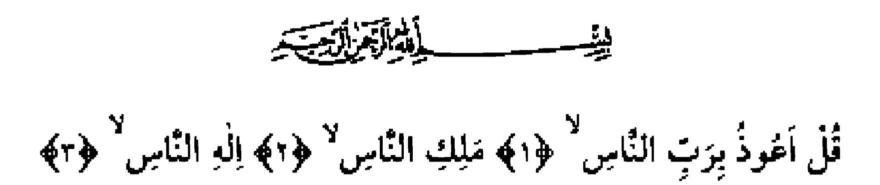
Nâs sûresi Mekke'de inmiştir. 6 âyettir. Kur'ân-ı Kerîm bu sûre ile sona ermektedir. İsmini, 4. âyet hâriç, âyetlerinin sonlarında tekrarlanan ve "insanlar" mânasına gelen اَلنَّاسُ (nâs) kelimesinden almıştır. Mushaf tertibine göre 114, nüzûl sırasına göre 21. sûredir.

Konusu

Ele aldığı tek konu, şeytanın şerrinden Allah'a sığınmaktır. Önceki Felak sûresinde insanın beden ve ruhu üzerinde menfî yönde tesir eden hâricî sebepler ele alınmış ve bunlardan Allah'a sığınma emredilmişti. Bu sûrede ise daha çok kalbe ve ruha olumsuz olarak tesir eden, insanın iç âleminde vesvese ve şüphe fırtınası koparan cin ve insan şeytanlarının telkin ve fısıltılarından Allah'a sığınma yolları gösterilir.

O Vesveseci Şeytan

Rahmân Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. De ki: “Sığınırım insanların Rabbine”,

2. “İnsanların mutlak Hükümdârı’na”,

3. “İnsanların ilâhına”:

“İnsanların Rabbi”; onları yaratan, besleyen, büyüten, koruyan, terbiye eden Allah’tır. **“İnsanlarım meliki”**; onların sahibi, hükümdarı, işlerini idâre eden, insanlığın selâmet ve saâdetini temin edecek olan hükümleri koyan Allah’tır. **“İnsanların ilâhı”**; onların mabudu, ilâhlık ve mabutluk sıfatlarına sahip olan ve kendinden başka gerçek mânada bu sıfatlara kimsenin sahip olmadığı Allah’tır. Rab, Melik ve İlah isimlerinin bu şekilde peş peşe gelmesi pek mânidârdır. Çünkü insan, bünyesinde cereyan eden beslenme, büyüme ve gelişme gerçeğini görerek önce kendisinin bir Rabbi olduğunu anlar. Sonra düşündüğünde bu Rabbin, yarattıklarında tasarruf etmekte ve onlardan zengin olduğunu, dolayısıyla onların gerçek sahibi ve mâliki olduğunu anlar. Sonra biraz daha düşündüğünde bu Mâlikin, ibâdete lâyık olduğunu anlar. Çünkü ibâdet ancak, hiç kimseye muhtaç olmayan ve başkalarının hepsi kendisine muhtaç olan kimseye yapılır. İşte bu sûrede insana, şeytanın şerrinden bu sıfatların sahibi olan Allah’a sığınması emredilmektedir:

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ اَلَّذ۪ي يُوَسْوِسُ ف۪ي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

4. “O sinsi şeytanın üflemelerinin şerrinden”,

5. “İnsanların kalplerine üfleyen o sinsi şeytanın.”

6. “Ki o, cinlerden de olur, insanlardan da.”

Sûrede şeytan ismi açıkça zikredilmez; fakat iki mühim vasfı zikredilerek o kastedilir. Bunlar “vesvâs” ve “hannâs”tır. اَلْوَسْوَاسُ (vesvâs), çok çok vesvese veren, bütün özelliği vesvese vermek olan, hatta vesvesenin tâ kendisi olan şeytandır. “Vesvese” ise gizli bir sesle, fısıltı ile kalbe kötü düşünceler aşılamak

ve bir işi yapmaya tahrik etmektir. اَلْخَنَّاسُ (hannâs) da âdeti sinmek olan, geri çekilen, kötülüğe sürüklemek için insanı sinsice ardından izleyip fırsat kollayan, döne döne vesvese veren demektir. İnsan Rabbini zikredince geri çekilir. Rabbinden gâfil olunca da hemen ona vesvese verir.

İnsana vesvese veren, onu aldatmaya ve saptırmaya çalışan iki grup şeytan vardır. Bunların biri cinlerden, diğeri de insanlardandır. (bk. En'âm 6/112) Rasûlullah (s.a.v.) deş Ebû Zer (r.a.)'a, *"Cin ve insan eytanlarından Allah'a sığınmasını emretmi ve akabinde deşcinlerden olduğu gibi insanlardan da eytanlar olduğunu"* söylemiştir. (Nesâî, İstiâze 48)

Muhammed Verrâk (k.s.), insanın nasıl şeytanlaştığını şöyle anlatır:

"Nefis, hevâ, yani kötü arzular insanın tabiatına gâlip gelince kalp kararır. Kalp kararınca göğüs daralır. Göğüs daralınca huy kötüleşir. Huyu kötü olanı kimse sevmez. Sevilmediğini anlayan kimse ise sevmeyenlere ezâ vermeye başlar. Böylesi artık mânen insan değildir. Zâhirde insan kılığına girmiş bir şeytandır." (Şârânî, *Velîler Ansiklopedisi,* I, 307)

Şeytanın vesvesesi çeşitlidir. O önce imanı zedelemeye ve insanı şüpheye düşürmeye çalışır. Bunu yapmasa günahları emreder. Bunu yapamazsa kişiyi ibâdet ve taatlerde geri bırakmaya çalışır. Bunu da yapamazsa amellerini boşa çıkarmak için kişinin içine ibâdetlerde gösteriş arzusu sokar. Bunu da yapamazsa adamın gönlüne kendini beğenme ve amellerini çok görme duygusunu koyar. Yine insanı kötü fiillere sevk etmek için onun kalbine haset, kin, öfke gibi kötü duygular atmaya çalışır.

Efendimiz'le alakalı şu hâdise şeytanın insana nasıl vesvese verebileceğini muşahhas hâle getiren çok güzel bir örnektir:

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)'in hanımlarından Hz. Safiye anlatıyor:

"Rasûlullah (s.a.v.) itikâfa girmişti. Bir gece onu ziyârete gidip konuştum. Sonra eve dönmek üzere kalktığım zaman o da beni evime götürmek üzere kalktı. Bu sırada ensârdan iki kişi bizimle karşılaştı. Allah Rasûlü (s.a.v.)'i âilesiyle birlikte görünce, oradan çabucak uzaklaşmak istediler. Rasûlullah (s.a.v.):

«–Biraz yava olun, yanımdaki Safiyye bint-i Huyey'dir» dedi. Onlar:

«–Rasûlü'nün uygunsuz bir davranışta bulunmasından Allah'ı tenzîh ederiz yâ Rasûlallah!» deyince Efendimiz (a.s.):

ş

«– eytan, insanın vücûdunda kanın dola tığı gibi dola ır. Onun sizin kalbinize bir kötülük, bir üphe atmasından endi e ettim» buyurdu." (Buhârî, İtikâf 11; Müslim, Selâm 23-25)

Şeytanın vesvesinden kurtulmanın yolları:

➢ Allah’ı çok çok zikretmek,

➢ Allah’a çok sığınmak,

➢ Sabır ve sebatla şeytanın taleplerine karşı direnmek ve dediğini yapmamaya gayret göstermek.

Nâs sûresinde sığınılacak şer sadece “şeytanın vesvesesi” iken, sığınmak üzere Cenâb-ı Hakk’ın esmâ-i hüsnâsından üçü zikredilir. Bunlar Rabb, Melik ve İlâh isimleridir. Halbuki bir önceki Felak sûresinde dört ayrı şerden sadece “Sabah’ın Rabbi” vasfıyla Allah’a sığınmak emredilmekteydi. Bu, şeytanın vesvesesinin, Allah’a çokça ve ciddiyetle sığınılması gereken ne kadar büyük bir şer olduğunu izaha kâfîdir. Birinci sûrede korunması gereken ruh ve beden sağlığı; ikinci sûrede korunması istenen ise din sağlığıdır. Bu, dinin az zarar görmesinin dahi dünyanın çok zarar görmesinden daha önemli olduğunu gösterir.

Hz. Âişe der ki:

“Allah Rasûlü (s.a.v.) yatağına vardığı zaman iki elini birleştirir, İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini okur ve onlara üflerdi. Sonra o iki eliyle, başından ve yüzünden başlayarak bedeninin ön tarafa gelen kısmını meshederdi. Bunu üç kez tekrarlardı.” (Buhârî, Fezâilü’l-Kur’ân 14; Tirmizî, Dua 21)

Netice

Kelâm-ı kadîmine hizmet yolunda bize bu fırsatı veren Yüce Rabbimize hamdediyor, şükrediyor ve sözümüzü O'nun bize öğrettiği dualarla nihâyete erdiriyoruz:

"Rabbimiz! Unutur veya hata edersek bizi cezalandırma! Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme! Rabbimiz! Kaldıramayacağımız şeyleri de bize yükleme! Günahlarımızı affet, bizi bağışla, bize merhamet et! Sen bizim sahibimiz ve yardımcımızsın. Kâfirler gürûhuna karşı bize yardım eyle!" (Bakara 2/286)

"Rabbimiz! Bizi doğru yola erdirdikten sonra kalplerimizi eğriltme, bize tarafından bir rahmet bağışla! Çünkü bağışı pek bol olan yalnız sensin! Rabbimiz! Sen, insanları geleceğinde asla şüphe olmayan bir günde kesinlikle bir araya toplayacaksın! Doğrusu Allah, verdiği sözden caymaz." (Âl-i İmrân 3/8-9)

"Rabbimiz! Günahlarımızı ve işlerimizde gösterdiğimiz taşkınlıkları bağışla, ayaklarımızı sâbit kıl! Şu kâfirler topluluğuna karşı bize yardım ve zafer ihsân eyle!" (Âl-i İmrân 3/147)

"Rabbimiz! Gerçekten biz, «Rabbinize iman edin!» diye imana çağıran Peygamber'i işittik ve hemen îman ettik. Rabbimiz, günahlarımızı bağışla, kusurlarımızı ört. Vefatımızla bizi hayırlı, fazilet sahibi ve itaatkâr kullarının arasına kat! Rabbimiz! Peygamberlerin vasıtasıyla va'dettiğin mükâfatları bize ver; kıyâmet gününde bizi rezil-rüsvâ etme! Şüphesiz sen asla sözünden dönmezsin!" (Âl-i İmrân 3/193-194)

"Rabbimiz! Yalnızca sana güvenip dayandık, sana yöneldik. Dönüşümüz de ancak sanadır! Rabbimiz! İmtihan için kâfirleri üzerimize salıp bizi musîbetlere maruz bırakma! Rabbimiz! Bizi bağışla! Şüphesiz sen, kudreti dâimâ üstün gelen, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olansın!" (Mümtehene 60/4-5)

"Ey gökleri ve yeri yoktan yaratan Allahım! Dünyada da âhirette de benim sahibim ve gerçek koruyucum sensin. Müslüman olarak canımı al ve beni sâlih kullarının arasına kat!" (Yûsuf 12/101)

Kaynaklar

Kur'ân-ı Kerîm Mealleri

ATEŞ, Süleyman, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli,* Ankara, 1980.

ÇANTAY, Hasan Basri, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm,* İstanbul, 2005.

DOĞRUL, Ömer Rıza, *Tanrı Buyruğu,* İstanbul, 1980.

ESED, Muhammed, *Kur'an Mesajı,* I-III, (çev. Ahmet Ertürk, Cahit Koytak), İstanbul, 1996.

FEYİZLİ, Hasan Tahsin, *Feyzü'l-Furkãn Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli,* İstanbul, 2005.

HAYRÂT Neşriyat Meâl Heyeti, *Kur'ân-ı Kerîm ve Muhtasar Meâli,* İstanbul, 2005.

KANDEMİR, Yaşar ve diğerleri, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli,* İstanbul, 2010.

KARAMAN, Hayrettin ve diğerleri, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Açıklamalı Meâli,* Medine-i Münevvere, 1992.

KISA, Mahmut, *Kısa Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli,* Konya, 2008.

SÂBÛNÎ, Muhammed Ali, *Dürretü't-Tefâsîr ale'l-Kurâni'l-Kerîm,* Mekke, 2006.

SADAK, Bekir, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı,* İstanbul, 1989.

SUYÛTÎ, Celâleddin – MAHALLÎ, Celâleddin, *Tefsîru'l-Celâleyn,* Dımaşk, 2005.

ŞİMŞEK, Ümit, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli,* İstanbul, 2004.

TEKİN, Ahmet, *Kur'an'ın Anla ılmasına Doğru,* İstanbul, 2003.

ÜNAL, Ali, *Allah Kelamı Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli,* İstanbul, 2007.

YILDIRIM, Suat, *Kur'an'ı Hakim ve Açıklamalı Meâli,* İzmir, 2002.

ZUHAYLÎ, Vehb ve diğerleri, *el-Mevsû'atü'l-Kur'âniyyetü'l-Müyessere,* Dımaşk, 2006.

Tefsirler

ABDUH, Muhammed, *Tefsîru'l-Menâr,* I-XII, Beyrut, ts.

ABDÜLBÂKÎ, Muhammed Fuâd, *el-Mu'cemu'l-müfehres li elfâzı'l-Kur'ân,* Beyrut, 1945.

ALÛSÎ, Şihâbu'd-Dîn es-Seyyid Mahmûd Ebû'l-Fadl, *Rûhu'l-me'ânî fî tefsîri'l-Kur'âni'l-'Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî,* I-XXX, Beyrut, 1985.

ATEŞ, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağda Tefsiri,* I-XII, İstanbul, 1988.

BEGÂVÎ, Hüseyin b. Mesûd, *Me'âlimu't-Tenzîl,* Mısır, 1955.

BEYDÂVÎ, Nasıruddin Ebû Saîd Abdullah b. Ömer, *Envâru't-Tenzîl ve esrâru't-te'vîl,* I-II, Mısır 1955.

BURSEVÎ, İsmail Hakkı, Rûhu'l-Beyân, Beyrut, 2001.

CESSÂS, Ebûbekr Ahmed b. Ali, *Ahkâmu'l-Kur'an,* İstanbul, 1335-1338.

CEVHERÎ, Tantavî, *el-Cevâhir fî tefsîri'l-Kur'ân,* Mısır, 1931.

DERVEZE, İzzet, *et-Tefsîru'l-hadîs,* I-VII, İstanbul, 1998.

EBU HAYYÂN, Abdullah Muhammed b. Yusuf b. Ali b. Yusuf, *el-Bahru'l-Muhît,* I-VIII, Beyrut, 1990.

EBUSSUÛD, Muhammed b. Muhammed el-'İmâdî, *İr âdü'l-'akli's-selîm ilâ mezâyâ'l-Kur'ân'i'l-Kerîm,* I-IX, Mısır, ts.

ELMALILI, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dinî Kur'ân Dili,* I-IX, İstanbul, 1936.

FİRÛZÂBÂDÎ, Mecduddîn Muhammed b. Yâkub, *Besâiru zevi't-temyîz fî letâifi'l-Kitabi'l-Azîz,* (Tah. Abdulalîm et-Tahâvî), I-VI, Kahire, 1970.

HÂZİN, Ali b. Muhammed İbrâhim, *Lubâbu't-te'vîl fî me'âni't-Tenzîl*, I-IV, Beyrut, ts.

İBN ARABÎ, Ebûbekir Muhammed b. Abdillah, *Ahkâmü'l-Kur'ân,* I-IV, Halep, 1974.

İBN AŞÛR, Muhammed Tâhir, *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr,* I-XXX, Tûnus, 1984.

İBN CEVZÎ, Ebû'l-Ferec Cemaluddîn Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr,* I-IX, Beyrut, 1987.

İBN KESÎR, İsmâîl İmâdü'd-Dîn b. Ömer Ebû'l-Fidâ, *Tesîru'l-Kur'âni'l-'Azîm,* I-IV, İstanbul, 1986.

KARAMAN, Hayrettin ve diğerleri, *Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*, I-V, Ankara, 2006.

KÂSÎMÎ, Muhammed Cemaluddîn, *Mehâsinü't-Te'vîl,* (Tahric ve ta'lîk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî), I-XVII, Mısır, 1336/1957.

KONYALI, Mehmet Vehbi Efendi, Hulâsatü'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân, I-XV, İstanbul, 1341-1343.

KURTUBÎ, Ebû Abdillah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân,* Beyrut, 1988.

KUTUB, Seyyid, *Fî zılâli'l-Kur'ân,* I-VI, Kâhire, 1980.

KUŞEYRÎ, Abdulkerîm İbn Havâzin Ebû'l-Kâsım, *Letâifü'l-i ârât,* I-III, Mısır, 1983.

MÂVERDÎ, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb, *en-Nüket ve'l-'uyûn (Tefsîru'l-Mâverdî)*, (Ta'lîk: es-Seyyid Abdulmaksûd b. Abdurrahîm), I-VI, Beyrut, ts.

MERÂĞÎ, Ahmed Mustafa, *Tefsîru'l-Merâğî,* I-XXX, Mısır, 1974.

MEVDÛDÎ, Ebû'l-A'lâ, *Tefhîmü'l-Kur'ân* (Terc: Muhammed Han Kayanî ve

diğerleri), I-VII, İstanbul, 1986.
MÜCÂŞİÎ, Ebû'l-Hasen Ali b. Faddal, *Nüketü me'âni'l-Kur'âni'l-Azîm,* (Tahkîk ve dirâse: Mustafa Altundağ), İstanbul, 1994. (Basılmamış Doktora Tezi)
NESEFÎ, Abdullah b. Ahmed, *Medâriku't-Tenzîl ve hakâiku't-te'vîl,* İstanbul, 1984.
RÂĞIB el-Isfehânî, Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'an,* Beyrut, ts.
RÂZÎ, Fahruddin Ebû Abdillah Muhammed b. Ömer b. el-Hüseyin, Mefâtîhu'l-gayb, I-XXXII, Tahran, ts.
SAÎD, Havva, el-Esâs fi't-tefsîr, (Ter.: M. Beşir Eryarsoy), I-XVI, İstanbul, 1992.
SEMERKANDÎ, Ebû'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhim, *Tefsîru's-Semerkandî (Bahru'l-Ulûm),* (Tahkîk: Ali Muhammed Ma'avvad, Adil Ahmed Abdülmevcûd, Zekeriyya Abdülmecid en-Nûnî), I-III, Beyrut, 1993.
SUYÛTÎ, Celaleddin Abdurrahman b. Ebîbekr, ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîri'l-me'sûr, I-VIII, Beyrut, 1983.
----, *Lübâbu'n-nukûl,* Beyrut 2006;
ŞEVKÂNÎ, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Kadîr,* I-V, Mısır, 1964
TABERÎ, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, Câmi'u'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân, I-XXX, Beyrut, 1995.
TABERSÎ, Ebû Ali Fadl b. Hasan, *Mecma'u'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân,* I-XXX, Beyrut, 1995.
VÂHİDÎ, İmâm Ebû'l-Hasen Ali b. Ahmed, *Esbâbu nüzûli'l-Kur'ân,* (Tahkîk: Kemâl Besyûnî Zağlûl), Beyrut, 1990.
ZECCÂC, Ebû İshak İbrâhim b. es-Seriy, *Me'âni'l-Kur'ân ve ğarâibüh,* (Tahkik: Dr. Abdülcelîl Abduh Çelebi), Beyrut, 1988.
ZEMAHŞERÎ, Ebû'l-Kasım Cârullah Mahmûd b. Ömer, *el-Ke âf 'an hakâiki't-Tenzîl ve 'uyûni'l-ekâvîl fî vucûhi't-te'vîl,* I-IV, Beyrut, ts.

Kur'an Tarihi ve Kur'an İlimleri

AYDEMİR, Abdullah, *Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri,* İzmir, 1981.
A'ZAMİ, M. Mustafa, *Kur'an Tarihi: Eski ve Yeni Ahit İle Kar ıla tırmalı Bir Ara tırma,* İstanbul, 2006.
BAKILLÂNİ, Ebû Bekr Muhammed b. et-Tayyib, *Nüketü'l-intisar li nakli'l-Kur'an,* (Thk. Muhammed Zeğlül Sellam), İskenderiye, ts.
----, *İ'câzu'l-Kur'ân,* Kahire, 1349.
BÂR, Muhammed Ali, *Kur'an-ı Kerim ve Modern Tıbba Göre İnsanın Yaratılı ı,* (Çev. Abdülvehhab Öztürk), Ankara, 1996.

BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Büyük Tefsir Tarihi,* İstanbul, 1973.
BÛTÎ, Saîd Ramazân, *Min Revâi'i'l-Kur'ân,* Beyrut 1996.
CANDAN, Abdülcelil, *Kur'an Okurken Zihne Takılan Âyetler,* İstanbul, 2007.
CERRAHOĞLU, İsmail, *Tefsir Usûlü,* Ankara, 1983.
CÜRCÂNÎ, Abdulkahir, *Esrâru'l-Belâğa,* (Tah. Hellmut Ritter), İstanbul, 1954.
ÇETİN, Abdurrahman, *Kur'an İlimleri ve Kur'ân-ı Kerîm Tarihi*, İstanbul, 1982.
ÇELİK, Ömer, *Bir Kaynak İki Irmak: Kur'an'dan Teknolojik Yansımalar,* İstanbul, 2009.
––––, *Te bih, Temsil ve Tasvirler I ığında Kur'an'da İnsan,* İstanbul, 2010.
ÇİÇEK, Halil, *Kur'an Nasıl Bir Kitaptır,* İstanbul, 2007.
DÂNÎ, Ebû Amr Osman b. Saîd, *et-Teysîr fi'l-Kırââti's-Seb',* İstanbul, 1930.
DRAZ, Muhammed Abdullah, *en-Nebeü'l-Azîm,* Dâru'l-Kalem, ts.
DEMİRCİ, Muhsin, *Tefsir Tarihi,* İstanbul, 2003.
DRAZ, Muhammed Abdullah, *La Morale du Koran,* (Terc: Emrullah Yüksel-Enver Günay): Kur'an Ahlâkı), İstanbul, 1993.
––––, *En Mühim Mesaj Kur'ân,* (Terc: Suat Yıldırım), İzmir, 1994.
EBÛ HALÎL, Şevki, *Kur'an Atlası,* (Terc: Enver Arpa), Ankara, 2007.
EBÛ ŞUHBE, M. Muhammed, *el-Medhal li dirâseti'l-Kur'âni'l-Kerîm,* Kahire, ts.
EREN, Şadi, *Kur'an'da Te bih ve Temsiller,* İstanbul, 2002.
GÜMÜŞ, Sadreddin, *Kur'ân Tefsirinin Kaynakları,* İstanbul, 1990.
HAMİDULLAH, Muhammed, *Kur'ân-ı Kerîm Tarihi,* (Terc: Sâlih Tuğ), İstanbul, 2000.
HAN, Fethullah, *Kur'an ve Kâinat Âyetleri,* (Çev. Safiye Gülen-Oya Morçay), İstanbul, 1988.
HAN, Vahidüddin, *Bilim ve Uygarlık Açısından İslâm,*)Terc: Bekir Karlığa(, İstanbul 1989.
––––, *İslâm Meydan Okuyor,*)Terc: Cihâd H. Reşad(, İstanbul 1996.
HATTABÎ, Hamd b. Muhammed, Beyânü i'câzi'l-Kur'ân ("*Selâsü resâil fî i'câzi'l-Kur'ân*" içerisinde, nşr. Muhammed Halefullah-Muhammed Zağlûl Selâm), Kahire, ts. (Dâru'l-me'ârif).
İBNÜ'L-CEZERÎ, Muhammed b. Muhammed, *en-Ne r fi'l-Kırââti'l-A r,* Mısır, ts.
İSMAİL, Muhammed Bekir, *el-Emsâlü'l-Kur'âniyye (Dirâseten Tahlîliyyeten)*, Mısır, 1986.
İZUTSU, Tashihiko, *İslâm Dü üncesinde İman Kavramı,* (Terc: Selahattin Ayaz), İstanbul 1984.
––––, *Kur'an'da Allah ve İnsan,* (Terc: Süleyman Ateş), Ankara, ts.
KÂFİYECİ, Ebû Abdillah Muhammed b. Süleyman, *Kitabu't-teysîr fî kavâidi ilmi't-*

tefsîr, (Tahkîk ve neșir: İsmail Cerrahoğlu), Ankara, 1974.

KARAÇAM, İsmail, *Sonsuz Mûcize Kur'an,* İstanbul, 1986.

----, *Kur'an-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri,* İstanbul, ts.

----, *Kur'ân-ı Kerîm'in Nüzûlü ve Kırâati,* Konya, 1974.

KAYA, Murat, *İlâhî Azamet,* İstanbul, 2011.

KETTÂNÎ, Muhammed Abdü'l-Hayy, *Nizamü'l-hukûmeti'n-nebeviyye (et-Terâtibü'l-idâriyye),* Beyrut, 1996.

MADAZLI, Ahmet, *Kur'an Okumaktan Maksat Tedebbür ve Tezekkürdür,* Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. 2, sh. 311-329, Kayseri, 1985.

MENNÂ'U'L-KATTÂN, *Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân,* Beyrut, 1987.

NEDEVÎ, Ebû'l-Hasen, *Mutâlea-i Kur'an ke Usûl-ü Mebâdî,* (Çev. Yusuf Karaca: *Kur'an'dan Nasıl Yararlanılır?*), İstanbul, 1995.

NURBAKİ, Haluk, *Kur'ân-ı Kerîm'den Âyetler ve İlmî Gerçekler,* Ankara, 1998.

OKİÇ, M. Tayyip, *Kur'ân-ı Kerîm'in Üslup ve Kırâatı,* Ankara 1963.

SUBHÎ, Sâlih, *Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân,* Dımașk, 1962.

SUYÛTÎ, Celaleddin Abdurrahman b. Ebîbekir, *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân,* I-II, Mısır, 1951.

ȘA'RÂVÎ, Muhammed Mütevelli, *Kur'an Mûcizesi,* (Terc: Sait Șimșek), Konya, 1993,

ȘİMȘEK, Ümit, *Bilime Yol Gösteren Âyetler,* İstanbul, 2005.

YILDIRIM Suat, *Kur'ân-ı Kerîm ve Kur'an İlimlerine Giri ,* İstanbul, 1983.

----, *Peygamberimizin Kur'an Tefsiri,* İstanbul 1983.

ZEHEBÎ, Muhammed Hüseyin, *et-Tefsir ve'l-müfessirun,* I-II, Mısır, 1976.

ZİNDÂNÎ, Abdülmecid, *Kur'an'da İlmî Mûcizeler,* (Terc: Rasûl Tosun), İstanbul, 1995.

Hadis Kaynakları

ABDURREZZAK b. Hemmam, *el-Musannef,* I-XI, Beyrut, 1970.

ACLÛNÎ, İsmâil b. Muhammed, *Ke fü'l-Hafâ,* I-II, Beyrut ts.

AHMED b. Hanbel, *el-Müsned,* I-VI, İstanbul, 1992.

----, ez-Zühd, yy. ts.

ALİ el-Kârî, Ebü'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed, *Mirkâtü'l-mefâtîh erhu mi kâti'l-mesâbîh,* I-XI, Beyrut 1992.

ALİ el-Mütteki, Alauddin Ali b. Abdülmelik, *Kenzu'l-ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl,* I-XVI, Beyrut, 1985.

AYNÎ, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmud b. Ahmed b. Mûsâ el-Hanefî,

Umdetü'l-kârî erhu sahîhi'l-Buhârî, I-XXV, Beyrut, ts.

AZİMABADÎ, Ebû't-Tayyib Şemsülhak Muhammed b. Emir Ali, *Avnu'l-Ma'bûd erhu sünen-i Ebî Dâvûd,* I-XVI, Beyrut, 1998.

BABANZÂDE, Ahmed Naîm-Kâmil Mîras, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercümesi ve erhi*, I-XIII, Ankara, 1993.

BELÂZÛRÎ, Ebü'l-Abbas Ahmed b. Yahya, *Ensâbu'l-e râf,* Mısır, 1959.

BEYHAKÎ, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyn, *es-Sünenü'l-kübrâ,* I-X, Beyrut, ts.

----, *uabu'l-îmân,* I-IX, Beyrut, 1990.

----, *ez-Zühdü'l-kebîr,* Kuveyt, 1983.

BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, *el-Câmiu's-sahîh,* I-VIII, İstanbul, 1992.

----, *el-Edebü'l-müfred,* Beyrut, 1989.

CANAN, İbrâhim, *Hadis Ansiklopedisi,* I-XVIII, İstanbul, ts.

DÂREKUTNÎ, Ebû'l-Hasen Ali b. Ömer, *es-Sünen,* I-IV, Beyrut, 1986.

DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman, *Sünenü'd-Dârimî,* I-II, İstanbul, 1992.

DEYLEMÎ, Ebû Şücâ' Şîrûye b. Şehridâr, *el-Firdevs bi-me'sûri'l-hitâb,* Beyrut, 1986.

EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvud,* I-V, İstanbul, 1992.

HÂKİM en-Nisâbûrî, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn,* I-IV, Beyrut, 1990.

HAKÎM et-Tirmizî, Muhammed b. Ali, *Nevâdiru'l-usûl fî ma'rifeti ehâdîsi'r-Rasûl,* (Thk. Mustafa Abdulkadir Ata), Beyrut, 1992.

HATİPOĞLU, Haydar, *Sünenü İbn Mâce Tercemesi ve erhi,* I-X, İstanbul 1982-1983.

HEYSEMÎ, Hâfız Nûreddîn Ali b. Ebî Bekir, *Mecma'u'z-zevâid ve menba'u'l-fevâid,* I-X, Beyrut, 1988.

İBN EBÎ ŞEYBE, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed, *el-Musannef,* I-IX, (Tahkîk: Saîd Muhammed el-Lehham), Beyrut, 1989.

İBN HACER el-Askalânî, Şihâbüddîn Ahmed b. Ali, *Fethu'l-Bârî erh-i Sahîhi'l-Buhârî,* I-XXVIII, Beyrut, ts.

İBN HIBBÂN, Ebû Hâtim el-Bustî, *Sahîhu İbn Hibbân,* I-XVIII, Beyrut, 1993.

İBN HUZEYME, Ebû Bekir Muhammed b. İshâk, *Sahîhu İbn Huzeyme,* I-IV, Beyrut, 1970.

İBN MÂCE, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, *Sünenü İbn Mâce,* I-II, İstanbul, 1992.

KANDEMİR, M. Yaşar ve diğerleri, *Riyâzü's-Sâlihîn -Tercüme ve erh-,* I-VIII, İstanbul, 2001.

MÂLİK b. Enes, *el-Muvatta'*, I-II, İstanbul, 1992.

MUBÂREKFÛRÎ, Ebü'l-'Alâ Abdurrahman, *Tuhfetü'l-ahvezî bi erhi Câmi'i't-Tirmizî,* Kâhire, ts.

MÜNÂVÎ, Muhammed Abdürraûf, *Feyzü'l-Kadîr erhu'l-Câmii's-sağîr,* I- VI, Beyrut, 1994.

MÜNZİRÎ, *et-Terğîb ve't-terhîb,* Beyrut, 1417.

MÜSLİM, Ebû'l-Hüseyin b. Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-sahîh* (Tah.: Muhammed Fuâd Abdülbâkî), I-III, İstanbul, 1992.

NESÂÎ, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî,* I-VIII, İstanbul, 1992.

NEVEVÎ, Ebû Zekeriyyâ Yahyâ b. Şeref, *erhu Sahîh-i Müslim,* I-XVIII, Mısır, 1981.

RUDÂNÎ, *Cem'u'l-fevâid,* (Terc: Naim Erdoğan), İstanbul, ts.

SEHÂRENFURÎ, Halil Ahmed, *Bezlü'l-mechûd fi halli Ebî Dâvûd,* I-X, Beyrut, 1973.

SOFUOĞLU, Mehmet, *Sahîh-i Müslim ve Tercemesi,* I-VIII, İstanbul, 1967.

SUYÛTÎ, Ebû'l-Fazl Celâleddîn Abdurrahmân b. Ebû Bekir, *el-Câmi'u's-sağîr,* Mısır, 1306.

TABERÂNÎ, el-Hâfız Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l-Kebîr,* I-XXV, Beyrut, 1983.

TİRMİZÎ, Ebû İsâ, Muhammed b. İsâ, *Sünenü't-Tirmizî,* I-V, İstanbul, 1992.

YENİEL, Necati – KAYAPINAR, Hüseyin, *Sünen-i Ebû Dâvûd Terceme ve erhi,* İstanbul, 1988.

Siyer Kaynakları

BELÂZÛRÎ, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ, *Ensâbu'l-E râf,* Mısır, 1959.

BEYHAKÎ, Ebû Bekir Ahmed b. el-Hüseyİn, *Delâilü'n-nübüvve ve mârifeti ahvâli sahibi' - er'iyye*, I-VII, (Talîk: Abdülmu'tî Kal'acî), Beyrut, 1985.

––––, *Kitâbü'z-zühdi'l-kebîr,* Beyrut, 1996.

––––, *Delâilü'n-nübüvve,* Haydarâbâd, 1369.

DİYARBEKRÎ, Hüseyin b. Muhammed, *Târîhu'l-Hamîs,* I-II, Beyrut, ts.

EBÛ NUAYM, Ahmed b. Abdillâh, *Hilyetü'l-evliyâ,* I-X, Beyrut, 1967.

HALEBÎ, Ebû'l-Ferec Ali b. İbrâhim, *İnsânu'l-Uyûn,* I-III, Mısır, 1964.

HAMÎDULLAH, Muhammed, *Hz. Peygamber'in Sava ları,* (Terc: Sâlih Tuğ), İstanbul, 1991.

––––, *el-Vesâiku's-siyâsiyye,* Beyrut, 1985.

––––, *İslâm Peygamberi,* I-II, İstanbul, 1995.

İBN ABDİLBER, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdullah b. Muhammed, *el-İstîâb fî mârifeti'l-*

ashâb, I-IV, Kâhire, ts.

––––, *ed-Dürer fî ihtiyâri'l-meğâzî ve's-siyer,* (Tah: Şevki Dayf), Kahire, 1966.

––––, *İstizkâr,* Beyrut, 2000.

İBN ASÂKÎR, Ebû Kâsım Ali b. Hasan, *Târîhu Dıme k*, ts.

İBN ESÎR, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed, *el-Kâmil fi't-târîh,* I-XIII, Beyrut, 1979-1982.

––––, *Üsdü'l-gâbe,* I-VII, Kâhire, 1970.

İBN HİŞÂM, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye,* Beyrut, 1937.

İBN İSHÂK, Muhammed b. İshâk b. Yesâr, *Sîretü İbn İshâk (Kitâbü'l-mübtedei ve'l-meb'asi ve'l-meğâzî),* Konya, 1981.

İBN KESÎR, İmâdüddin Ebû'l-Fidâ, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* I-XV, Kâhire, 1993.

––––, *es-Sîretü'n-Nebeviyye,* I-IV, Kâhire, 1966.

İBN SEYYİDİNNÂS, *'Uyûnu'l-eser fî fünûni'l-meğâzî ve' - emâil ve's-siyer,* I-II, Beyrut, 1992.

KADI IYÂZ, Ebû'l-Fadl Iyâz b. Mûsâ b. Iyâz el-Yahsubî, *e - ifâ bi ta'rîfi hukûki'l-Mustafâ,* İstanbul 1290.

KASTALLÂNÎ, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed, *el-Mevâhibu'l-ledünniyye,* I-II, Mısır, 1281.

––––, *el-Mevâhibü'l-ledünniye Tercemesi,* I-II, (Terc: Şâir Abdülbâki, Sad: Turgut Ulusoy), İstanbul, 1984.

KETTÂNÎ, Muhammed Abdü'l-Hayy, *Nizamü'l-hukûmeti'n-nebeviyye (et-Terâtibü'l-idâriyye),* Beyrut, 1996.

KONRAPA, Zekâi, *Peygamberimiz*, İstanbul, 1987.

KÖKSAL, Mustafa Âsım, *İslâm Târihi,* I-XVIII, İstanbul, 1987.

en-NEDEVÎ, Süleyman, *Asr-ı Saâdet* (Terc: Ömer Rıza Doğrul), İstanbul, 1917.

ORTAYLI, İlber, Osmanlıyı Yeniden Keşfetmek, İstanbul.

SEMHÛDÎ, *Vefâü'l-vefâ,* I-IV, Beyrut, 1997.

SÜHEYLÎ, Ebû'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdullah, *er-Ravdu'l-'ünf fî tefsiri's-sîreti'n-nebeviyye li-İbn Hi âm,* I-IV, (Tah: Tâhâ Abdurraûf Sa'd), Beyrut, 1978.

TABERÎ, Ahmed b. Abdullah b. Muhammed, *er-Riyâdu'n-Nadra,* Beyrut, 1996.

TOPBAŞ, Osman Nuri, *Nebiler Silsilesi* I-III, İstanbul, 2008.

––––, *Muhammed Mustafa (s.a.v.)* I-II, İstanbul, 2008.

VÂKIDÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer, *el-Megâzî,* I-III, Beyrut, 1989.

YÂKÛBÎ, Ahmed b. Ebî Yâkub b. Câfer, *Târîhü'l-Yâkûbî,* I-II, Beyrut, 1992.

ZEHEBÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ,* I-XXIII, Beyrut, 1986-1988.

FIKIH KAYNAKLARI

BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Hukuk-i İslâmiyye ve Istılahât-ı Fıkhıyye Kamusu,* I-VIII, İstanbul, 1967.

DİHLEVÎ, Şâh Veliyyullâh, *Hüccetullâhi'l-bâliğa,* (Tah: Muhammed Şerif Sükker), Beyrut,1990.

KARAMAN, Hayreddin, İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri, I-III, İstanbul 1982.

----, Mukayeseli İslâm Hukuku, İstanbul, 2009.

KÂSÂNÎ, Ebûbekir Alâuddîn b. Mesûd, *Bedâiu's-sanâî fî tertîbi' - erâi',* I-VII, Beyrut, 1982.

eş-ŞÂFİÎ, Ebû Abdillah Muhammed b. İdris, er-Risâle, (Tah: Ahmed M. Şâkir), Kahire, 1979.

Ansiklopedi – Lügat-Şiir

ASIM Efendi, *el-Okyanusu'l-basît fî tercemeti'l-kamûsi'l-muhît,* İstanbul, 1305.

CEVHERÎ, İsmail b. Hammâd, , *es-Sıhâh (Tâcu'l-luğa ve sıhâhu'l-Arabiyye),* (Tah: Ahmed Abdülgafûr Attar), I-VI, Kahire, 1982.

CÜRCÂNÎ, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed, *et-Târifât*, Beyrut, 1988.

EBU'L-HASEN, Ahmed b. Faris, *Mu'cemü mekâyisi'l-luga*, Mustafa el-Bâbî el-Halebî neşri, Mısır, 1972.

FİRÛZÂBÂDÎ, Mecduddîn Muhammed b. Yakup, *el-Kamusu'l-muhit,* Mısır, 1301.

İBN MANZÛR, Ebû'l-Fadl Muhammed b. Mükrim, *Lisânu'l-Arab,* I-XVIII, Beyrut, 1992.

İBNÜ'L-ESÎR, Mecduddin Ebûssaâdât el-Mübârek b. Muhammed b. Muhammed el-Cezerî, *en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs ve'l-eser,* I-IV, Yersiz, ts.

KADRİ, Hüseyin Kazım, *Türk Lügatı,* İstanbul, 1945.

MİLLİ Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi,

PAKALIN, Mehmet Z., *Osmanlı Târih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I-III, İstanbul, 1971-1972.

RÂĞIB el-Isfehânî, Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân,* Beyrut, ts.

RÂZÎ, Abdülkadir, *Muhtaru's-sıhâh,* Kahire, ts.

SOYKUT, İ. Hilmi, *Unutulmaz Mısralar,* İstanbul, 1968.

TÜRKİYE Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,

ULUDAĞ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,* İstanbul, 1991.

ZEBÎDÎ, Murteza Muhammed b. Muhammed b. Abdirrezzak, *Tâcü'l-arûs min cevâiri'l-kamûs,* Beyrut, ts.

Diğer Kaynaklar

ARISAN Kazım, *Doğum Bilgisi,* İstanbul, 1978.

ARSAY, Zafer, *Koku Nakli Mûcizesi*, Zafer Dergisi, sy. 257, s. 4-5, İstanbul, 1998.

ATTÂR, Feridüddin, *Tezkiretü'l-Evliyâ*, Tahran, 1372.

----, *Tezkiretü'l-Evliyâ*, (Terc: Süleyman Uludağ), İstanbul, 2002.

CAN, Şefik, *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi,* İstanbul, 2001.

----, *Mesnevî Hikâyeleri,* İstanbul, 2003.

DÂNÂ, Sâdık Dânâ, *Külliyât*, Erkam Yayınları.

EBU'L-ÛLÂ, Mardin, *Huzur Dersleri,* İstanbul, 1966.

EBÛ NUAYM, Ahmed b. Abdillah, *Hilyetü'l-evliyyâ,* I-X, Beyrut, 1967.

EFLÂKÎ, Ahmet, *Âriflerin Menkıbeleri*, (Terc: Tahsin Yazıcı), İstanbul 1973.

GAZZÂLÎ, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn,* I-VI, Beyrut, 1990.

----, *Kimyâ-yı Saâdet,* (Terc: A. Fâruk Meyân), İstanbul, 1977.

HÂLİD-İ Bağdâdî, *Mektûbât-ı Mevlânâ Hâlid,* İstanbul, 1993.

HÂNÎ, Abdülmecid, *el-Hadâiku'l-verdiyye,* (Terc: Abdülkadir Akçiçek), İstanbul, 1986.

İBN KAYYIM el-Cevziyye, Muhammed Ebî Bekir, *Zâdü'l-meâd,* I-VI, Kuveyt, 1991.

İBN RECEB, el-Hanbelî, *et-Tahvîf mine'n-nâr,* Dımaşk, 1979.

----, *Câmiu'l-ulûm ve'l-hikem,* Ammân, 1990

İZ, Mahir, *Tasavvuf*, İstanbul, 1969.

KLASİK Üç Şark-İslâm Şaheseri: *Gülistan – Bostan - Etvâku'z-Zeheb,* (Terc: Yâkub Kenan Necefzâde-Rahmi Serin), İstanbul, 1978.

REFİK, İbrâhim, *Efsâne Soluklar*, İstanbul, 2002.

ŞÂRÂNÎ, *Velîler Ansiklopedisi*, (Terc: Abdülkadir Akçiçek), İstanbul, 1986.

TOPBAŞ, Osman Nûri, *Külliyât*, Erkam Yayınları.

- D -

- G - Ğ -

- I - İ -

- N -

- O - Ö -

- U - Ü -